ALEKSEY FEOFİLAKTOVİÇ
PİSEMSKİ

GİRDAPTA

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

RUSÇA ASLINDAN ÇEVİREN: ERGİN ALTAY

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Aleksey Feofilaktoviç Pisemski (1821-1881): Romancı ve oyun yazarı Pisemski yazmaya ve tiyatroya ilgi göstermeye on iki yaşında Kostromsk Koleji'ne girdiğinde başladı. Öğrenimine Moskova Üniversitesi'nde devam etti. Bu sırada sahneye de çıktı ve ün kazandı. 1844'te üniversiteyi bitirdi, iki yıl memurluk yaptıktan sonra istifa etti. Anayurt Notları *dergisinin sahibinin kızı Yekaterina Pavlovna Svinina ile evlendi. Bu evlilik edebiyat çevrelerinde tanınmasını sağladı. Üstün anlatı yeteneği ve gerçekliği gayet güçlü bir şekilde yansıtmasıyla en dikkat çekici Rus romancıları arasında yer aldı. 1847'de yazdığı ilk eseri* Soylular *sansür nedeniyle 1858 yılında basılabildi. Basılan ilk uzun öyküsü 1848'de çıkan* Nina*'dır. 1870'te yazdığı* Girdapta *romanı 1871'de* Söyleşi *dergisinde tefrika edildi. İlkin devrimci hareketi gözden düşürmeyi amaçlayan "nihilist karşıtı" bir roman olarak reddedilen* Girdapta*, Tolstoy tarafından kurgusundan ötürü övülmüş, daha sonra Pisemski'nin en karmaşık eserlerinden biri olarak kabul edilmiştir.*

Ergin Altay (1937): 1953 yılında Kuleli Askerî Lisesi'ne girdi, yabancı dil olarak Rusça'yı seçti. Ankara Üniversitesi DTCF Rus Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde öğrenimine devam etti. Mezun olduktan sonra uzun yıllar öğretmenlik yaptı. Zoşçenko'dan yaptığı ilk öykü çevirisi Yusuf Ziya Ortaç'ın Akbaba *dergisinde yayımlandı. Puşkin, Dostoyevski, Tolstoy, Gogol, Çehov, Lermontov, Gonçarov, Turgenyev, Pisemski, Gorki ve Bulgakov son altmış yılın en önemli Rusça çevirmenlerinden olan Ergin Altay'ın yetkinlikle Türkçeye kazandırdığı yazarlar arasında yer alır.*

9 786254 293566

Genel Yayın: 5759

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüsüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüpanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüpanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamıyacaktır.

23 Haziran 1941
Maarif Vekili
Hasan Âli Yücel

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

A. F. PİSEMSKİ
GİRDAPTA

ÖZGÜN ADI
В ВОДОВОРОТЕ

RUSÇA ASLINDAN ÇEVİREN
ERGİN ALTAY

Sertifika No: 40077

EDİTÖR
ALİ ALKAN İNAL

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTİ
NEBİYE ÇAVUŞ

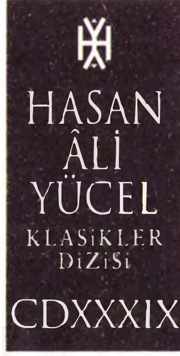
GRAFİK TASARIM VE UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1. BASIM, ŞUBAT 2023, İSTANBUL

ISBN 978-625-429-357-3 (CİLTLİ)
ISBN 978-625-429-356-6 (KARTON KAPAKLI)

BASKI
UMUT KAĞITÇILIK SANAYİ VE TİCARET LTD. ŞTİ.
KERESTECİLER SİTESİ FATİH CADDESİ YÜKSEK SOKAK NO: 11/1 MERTER
GÜNGÖREN İSTANBUL
Tel. (0212) 637 04 11 Faks: (0212) 637 37 03
Sertifika No: 45162

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
e-posta: info@iskultur.com.tr
www.iskultur.com.tr

A. F. PİSEMSKİ

GİRDAPTA

RUSÇA ASLINDAN ÇEVİREN:
ERGİN ALTAY

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Birinci Bölüm

I

Güneşli bir sonbahar günü öğleden sonra iki sularıydı... En iyi İngiliz kumaşından son moda paltolarının yakaları pahalı kunduz kürküyle kaplı, şapkalı iki adam Nevskiy Caddesi'nde yürüyordu... Paltolar ikisinin üstünde çok değişik duruyordu. Biri kibar görünüşlü, Rusa pek benzemeyen, otuz beş yaşlarında bir adamdı... Kıyafetini gereken yerde, gerektiği gibi giyebileceği belliydi. Düğmeleri iliklenmiş, giysisi son derece temiz, iyi ütülüydü. Boyu bosuyla moda dergilerindeki modelleri andırıyordu... Karşılaştıkları bir süvari subayı onu askerce selamlayarak,

— Merhaba Baron Minger! -dedi.

Beriki Almancayı andıran bir aksanla Fransızca karşılık verdi,

— Bonjour!

Baronun arkadaşının kıyafetiyse aksine üzerinde giyilmiş olmaktan çok gerilmiş gibi duruyordu. Bedeninden yukarıya doğru tırmanıyordu sanki... Yakaları garip bir biçimde toplanmıştı. Aradan eski bir boyun atkısı görünüyordu. Boyu oldukça uzundu. Kocaman elleri, ayakları vardı. Yüz anlatımı zeki, dürüsttü... özenle tıraş olmuş baronla aralarındaki farklılığı tamamlamak içinmiş gibi bakımsız bir de sakalı vardı... Tüm dış görünüşüyle böyle değerli kumaştan

kıyafetler giyme imkânı olan bir soyludan çok bir çiftçiye benziyordu. Öte yandan baron her ne kadar yüksek terbiye görmüş, hatta gururlu bir tavır takınsa da arkadaşının yanında küçüklüğünü kabullenmiş gibi davranıyordu. Uzun boylu adam bir kitapçı dükkânının önünde birden dönüp içeri girince baron da hemen arkasından dükkâna daldı... Uzun boylu adam cebinden bir liste çıkarıp orada yazılı kitapları tezgâhtara sırayla okumaya başladı... Çocuk istenilen kitapları önüne koyuyordu. Kitapların hepsi de doğal bilimlerle ilgiliydi. Uzun boylu adam içlerinden birkaçına şöyle bir göz attıktan sonra suratını buruşturdu. Gözlüklerinin üstünden tezgâhtara dik dik bakarak durgun bir sesle,

— Bunların Almanca asılları yok mu? –diye sordu.

— Var!

— Öyleyse onları verin. Paris Oteli'nde Grigorov'a... Prens Grigorov'a gönderin paketi.

Bu sırada baron sabırsızca kâh duvarlardaki yağlı boya tablolara, kâh arkadaşına bakıyordu. Canının çok sıkıldığı belliydi. İnsan zekâsının yapıtları arasında bulunmaktan hoşlanmıyor olmalıydı. Dükkândan çıktıklarında,

— Vous dinez aujourd'hui chez votre beau-frère?..[1] –diye sordu.

Prens isteksiz bir tavırla karşılık verdi,

— Evet, evet.

— Je viendrai aussi.[2]

Yine isteksizce, ama bu kez temiz bir Fransızca aksanla karşılık verdi prens,

— Bien,[3] haydi öyleyse!..

Bir süre sonra baron vedalaşıp bir yan sokağa saptı... Prens, Nevskiy Caddesi'nde yürümeye devam etti. Ne önünden geçtiği zengin vitrinler ne de caddeden geçen çeşit çeşit

1 Akşam yemeğini eniştende mi yiyeceksin?
2 Ben de geleceğim.
3 Peki.

atlı arabalar dikkatini çekiyordu... Ancak caddenin sonunda çarpılmış gibi birden durdu... Soğuktan tir tir titreyen küçük bir kız çocuk çıkmıştı karşısına. Elindeki basit müzik aletiyle bir şeyler çalmaya çabalıyor, acıklı sesiyle gelen geçenden para dileniyordu. Prens aceleyle cüzdanını çıkardı, eline ilk gelen banknotu kızın eline tutuşturup yürüdü. Bir beş rublelikti bu. Kızcağız hayretten fal taşı gibi açılmış gözleriyle bu cömert beyin arkasından baktığında prens Deniz Caddesi'ne kıvrılan köşeyi dönmek üzereydi. Paris Oteli'ne gitti. Geniş, lüks döşeli odasına çıktı. O pahalı kumaştan paltosunu gelişigüzel çıkarıp bir yana attı, divana uzanıp bitkin, gözlerini kapadı... Kapısının zili çalıncaya dek öyle yattı. Kitapçıdan kitapları getirmişlerdi. Parayı ödedi, yalnız kalır kalmaz Almanca kitaplardan birini okumaya başladı. Gözlerinde kimi zaman memnuniyet, kimi zaman da okuduğunu iyice anlayamıyormuş gibi hayret ifadeleri dolaşıyordu. Bir buçuk saat kadar aralıksız okudu... Ancak garson gelip kapıyı çalınca toparlandı.

— Arabanız geldi efendim.

— Hah!.. –dedi prens...

Elbiselerini çıkarıp tembel tembel frakını giymeye koyuldu...

* * *

Prens Grigorov'un şimdi akşam yemeğine gitmeye hazırlandığı eniştesi Mihail Borisoviç Bahtulov danışmandı ve saraydaki en yüksek mevkilerden birini işgal ediyordu. Yetmişine merdiven dayamış yaşlı adamın göz alıcı, kır favorileri vardı. Yüz çizgilerinde bir kedi kurnazlığı gizliydi... Aldığı nişanlardan sadece müteveffa çarın pırlantalarla süslü portresini taşırdı üstünde... Gençliğinde zamanına göre iyi bir öğrenim görmüştü. Memuriyet hayatında hızla üst basamaklara çıkmış olmasına rağmen aslında devlet örgütünün üst basamaklarında çalışabilecek yeteneğe sahip olduğunu söylemek güçtü. Ama memuriyette çok gerekli olan zekice

ve kurnazca dalkavukluk etmeyi pek iyi becerirdi. Yaltaklanmayı gerekli bulduğu kişi onun kendisine yaltaklandığını asla fark edemez, üstelik sözlerini gerçek, hatta biraz da zehirli bulurdu. Bir keresinde (bu olay altmış yaşın kapısını çaldığı zamanlara rastlar) kilisede ayinin başlamasını bekliyorlardı. Tanıdıklarından bir genç, "Zatıaliniz ayin başlayıncaya kadar oturmak istemezler miydi acaba?.." diye sormuştu da gencin omzunu okşayarak, "Dostum, çocukluğumdan beri kilisede oturmam ben!" diye cevap vermişti. Sanki Tanrı'ya bile dalkavukluk yapmak ister, onun evinde onu hoş tutmaya çalışırdı. Sırasıyla üç çarın gözdesi olan Mihail Borisoviç'in önceleri iki ayrı kişiliği vardı: Evinde bilim adamlarının dostuydu. Bildiğimiz tavrıyla konuşurdu onlarla. Memuriyet hayatındaysa her şeyi en ince ayrıntısına kadar bildiği yasaların çerçevesi içinde halletmeye çalışırdı. Bu konuda rakipsiz olduğu herkesçe kabul edilirdi. Ama artık memuriyette de, evde de aynı kişiliğe bürünmüştü. Hatta kimi zaman evde daha bile muhafazakâr oluyordu. Yakınlarına, "Çok koyuveriyorlar ipin ucunu, çok!" diye dert yandığı oluyordu. Çocuğu yoktu. Durumuna göre pek gösterişsiz bir dairede karısıyla oturuyordu: Rahat yaşamayı severdi, ama konforda pek gözü yoktu. Karısı Mariya Vasilyevna Bahtulova (Prens Grigorov'un öz halası) dünyanın en iyi yürekli, en içten, en munis yaratığıydı. Yeğenini çok severdi; daha lisedeyken tatillerde onu yanına alır, yıkar, tarar, öperdi. Sonra tatlılar yedirir, cebine bol harçlık koyar, yine okula yolcu ederdi... Yeğeni okulu bitirince yaradılışı ve inançlarıyla uzlaşmayacak bir biçimde onun küçük yaşta, orta hâlli bir ailenin kızıyla evlenmesine yardım etmişti. Bu olaydan ötürü Mihail Borisoviç prensi pek önemsemezdi, biraz yukarıdan bakardı ona. Karısından pay biçerek tüm Prens Grigorovlar soyunun pek öyle akıllı kişiler olmadığı kanısındaydı. Prens ise sebebini bile düşünmeye gerek görmeden nefret ederdi eniştesinden.

Yemeğe daha bir buçuk saat vardı. Mihail Borisoviç konuk salonunda şişman, kalın enseli, sarkık gıdısı ve yassı burnuyla buldoku andıran bir generalle oturuyordu; hatta tek farkları bön ifadeli, kocaman kanlı gözlerin yerinde zeki ifadesi insanın içine işleyen, parıl parıl parlayan küçük, gri gözler olmasıydı Yufka yürekli Mariya Vasiylevna da oradaydı... Oturmuş, "Şimdi Grigorovcuğum gelecek," diye düşünüyordu. (Prens Grigorov bir ay Petersburg'da kalmakla halasına sonsuz mutluluklar bağışlamıştı.) Gelince doya doya bakabilecekti ona... Gözleri ölen kardeşinin gözlerine ne de çok benziyordu! Kardeşinin çok daha soylu bir görünüşü vardı kuşkusuz. Gerçek bir centilmendi kardeşi!.. Bu düşündükleri Mariya Vasilyevna'nın yüzüne gurur dolu bir ifade vermişti. "Grigorovcuğumun hareketleri o derece soylu değil, ama olsun varsın, o da bir bilgin... filozof," diye teselli ediyordu kendisini. Mihail Borisoviç keyifsizdi. Generalinse sinirleri pek bozuktu. Bir iş için Mihail Borisoviç'in aklını çelmeye çalışıyordu, oysa beriki durumu kavramış, diretiyordu... Evvelce olsaydı Mihail Borisoviç'in karşı gelmek şöyle dursun, onu doğrulayan bir kanun maddesi bile söyleyeceğini general çok iyi biliyordu. Ama ya şimdi... Dişlerini sıkarak, "Ah kurnaz tilki, şimdi de karşı tarafın adamı oldun," diye geçiriyordu içinden. Mihail Borisoviç'i parçalamak istiyordu, ama oturup hırslı hırslı solumaktan başka bir şey gelmiyordu elinden... Ateşli yaradılışta insanlar için son derece korkunç bir durumdur bu.

— Baron Minger geldiler! –diye haber verdi salonun kapısındaki uşak.

Mihail Borisoviç sevinçli bir sesle,

— Buyursun! –dedi.

Yüzünde derin bir memnuniyet ifadesi vardı. Bayan Bahtulova'nın gözleri de mutlulukla parlamıştı. Baron salona girdi... Frakının ve sert kolalı gömleğinin içinde moda mecmualarındaki resimlere daha çok benziyordu şimdi...

Önce biraz laubalice de olsa üstlerin sevdikleri astlarını karşıladıkları içtenlikle elini ona uzatan Mihail Borisoviç'in elini sıktı.

Prensle baronun yakınlaşması daha okul sıralarında başlamıştı... Baron onun aracılığıyla Bahtulov ailesiyle tanışmış, okulu bitirir bitirmez de Mihail Bahtulov'un dairesine memur olarak girmişti. Şimdi evine girip çıkan tek memuruydu... Bu ilişkisinden yararlanarak memuriyet hayatında olağanüstü bir başarı kazanmıştı.

Hafifçe öne eğilerek şişman generali selamladı. General bu selama başını belli belirsiz sallayarak karşılık verdi... Baron sonra Mariya Vasilyevna'nın yanına gitti, elini öptükten sonra yakınında bir yere oturdu.

— Grigorovcuğumu bugün gördünüz mü?.. –diye sordu Mariya Vasilyevna.

Baron saygılı bir tavırla cevap verdi,

— Gördüm efendim. Biraz sonra buraya gelecek.

— Gelecek elbette, bekliyorum onu!

Son derece mutlu olduğu gözlerinin içinin gülmesinden belliydi. İkisi prens hakkında konuşmaya devam ettiler... Zaten bir süre sonra da heybetli görünüşüyle kendisi girmişti konuk salonuna. Şimdi o da farklıydı. Ama yine de derbeder bir görünüşü vardı. Yapmacık bir gülümsemeyle eniştesini selamladıktan sonra generale bir göz attı, onu da selamladı. Halasına gülümsedi (bu kez yüz ifadesi çok daha içtendi). Sonra yine önemsemez bir tavırla baronu selamladı ve gidip salonun en uzak köşesindeki divana oturdu. Oturur oturmaz rahatsız ve sıkıntılı bir ifade kaplamıştı yüzünü. Mariya Vasilyevna'nın gözünden kaçmadı bu. Endişeli bir sesle,

— Hasta mısın Grişa?.. –diye sordu.

Prens önüne, dizlerinin üstündeki ellerine bakıyordu. Başını önünden kaldırmadan cevap verdi,

— Hayır.

Bir süre sonra general kalktı. Ev sahibesini oldukça resmî bir tavırla selamladı, Mihail Borisoviç'e ise yüzünü bile ondan yana çevirmeden elini uzattı. Öteki bu eli hararetle sıktı, salonun yarısına kadar da geçirdi onu.

Geri dönüp eski yerine oturduğunda artık aralarında yabancı kalmamasına memnun olduğu yüzünden belliydi. Kendi kendine konuşuyormuş gibi,

— Çok acayip insanlar var şu dünyada! –dedi.

Baron dikkatle ona bakıyordu. Mihail Borisoviç söylenmeye devam etti,

— Ünlü bir kişinin evini hazineye satmak istediğini duymuşsunuzdur.

Baron hafifçe başını sallayarak olaydan haberi olduğunu belirtmek istedi.

Beriki kapıyı işaret edip gülen gözlerini barondan ayırmadan,

— Bu beyse bildiğiniz yere atanmak istiyor! –dedi.– Aralarında şöyle bir konuşma geçmiş olsa gerek: "Siz benim o yere atanmamı sağlayın, ben de evinizin hazinece satın alınmasını sağlarım..." Ha?..

Baron böyle şeyleri duymaktan utanıyormuş gibi önüne bakıyordu.

Mihail Borisoviç kaşlarını çatarak devam etti,

— Şeytan götürsün bunları... Ne isterlerse yapsınlar... Şimdi de bu adam gelmiş böyle bir teklif gelirse kabul etmemi istiyor. "Yakov Petroviç," diyorum, "ben şimdiye dek devlet fabrikalarının, evlerinin karşısında olan bir insanım. Durum biraz düzelmeye başladığı bir sırada böyle bir teklifi kabul etmem yanlış olmaz mı?.."

— Çok haklısınız efendim! –diye karşılık verdi baron.– Ama sanırım eninde sonunda ev satın alınacak, bu bey de istediği masaya oturacaktır.

Omuzlarını kaldırarak uzun süre öyle kaldı Mihail Borisoviç. Sonra bu duruma üzülüyormuş gibi,

— Mümkündür. Bir Fransız atasözü "kedi gibi açıkgöz ol, hayatta hak ettiğinden çok fazlasını elde edersin" der, –dedi.

Baron Mihail Borisoviç kendisiyle konuşmaya başladığında yerinden kalkmış, farkında olmadan Mihail Borisoviç'le karısının arasında dikilmişti. Bu fırsattan yararlanan Mariya Vasilyevna hemen geçip yeğeninin yanına oturdu, sevecen bir sesle,

— Yarın gidiyor musun?.. –diye sordu.

Prens başını kaldırmadan cevap verdi,

— Yarın, ma tante.[4]

— Senden ayrılmak beni çok üzüyor canım, çok! –diye devam etti gözleri yaşlı ihtiyar kadın.

Halasını dinlemek prensi hem üzüyor hem de sıkıyordu sanki,

— Ne yaparsın ma tante! –dedi.

— Eğer bu ilkbaharda Mihail Borisoviç beni Avrupa'ya götürmezse mutlaka Moskova'ya, size geleceğim!.. –diye devam etti hala.

Yeğenini yalnız sözle okşamış olmak istemiyormuş gibi kırışık elini onun kıllı, kocaman elinin üzerine koydu.

— Gelin! –diye cevap verdi Grigorov ve elini halasının elinin altından kurtarmak için hafifçe çekti.

Mihail Borisoviç seslendi,

— Hadi artık yemeğe gidelim.

Yemek salonuna geçtiler.

Açlıklar biraz yatıştırıldıktan sonra general hakkındaki konuşma baronla Mihail Borisoviç arasında yeniden başladı.

Baron başını kaldırmadan güzel, ince eliyle gümüş çatal bıçak saplarına dokunarak,

— Onu çok iyi tanıyan birisi hiç de söylendiği gibi zeki olmadığını söylemişti bana! –dedi.

---

4 Halacığım.

Sesi biraz kararsız çıkmıştı. Büyük memurların başka büyük memurlar hakkında konuşulmasından hoşlanmadıklarını çok iyi bilirdi.

Mihail Borisoviç sevdiği burbon şarabını yudumlarken sert bir sesle,

— Ne derece zeki olduğunu bilmiyorum! –dedi.

Gerçekte generalin çok zeki bir insan olduğunu biliyordu. Her zaman onun kaba saba, hiçbir engel karşısında duraksamayan yaradılışı altında ezilirdi. İşte bunun için de uzun zamandır nefret ediyordu ondan.

Baron biraz daha kendinden emin bir tavırla ekledi,

— Canlılığı askerî bir disiplinden ve astlarına acı çektirmekten ileri gitmezmiş.

— Evet, gerçekte öyledir!.. –diye gülerek karşılık verdi Mihail Borisoviç.– Kendimizi sütten çıkmış ak kaşık olarak tanıtmayı çok severiz ya!..

Uzun bir nutuk çekmeye hazırlanıyormuş gibi arkasına yaslanarak konuşmaya devam etti,

— İyi insan olduğuna inanmadığım kimseyi yanıma memur almam. Ama aldıktan sonra da işime geldiği gibi kullanabileceğim bir piyon olarak da görmem.

— Efendim siz öyle bir amirsiniz ki...

Baron o kadar duygulanmıştı ki cümlesini bitiremedi.

Mihail Borisoviç'i de etkilemişti bu durum. Gururlu bir tavırla,

— Nasıl bir amir olduğumu bilmiyorum, –dedi.– Yalnız memurlarımın akıl ve ahlak açısından Petersburg'daki en iyi memurlar olduğunu biliyorum.

— Sizin yanınızda çalışmak efendim... –diye başlayan baron yine sonunu getiremedi.

Bu kez baronun sözünü yemek boyunca hiç konuşmadan çatık kaşlarla hep tabağına bakan Prens Grigorov kesmiş, artık dayanamıyormuş gibi birden gürlemişti,

— Beni seven bir amirin yanında çalışmam ben.

Baronla Mihail Borisoviç anlamamış gibi bakıştılar.

— Astla üst arasında ancak bir türlü ilişkiyi kabul edebilirim: Üst astından görevini gerektiği gibi yapmasını istemeli, ast da isteneni noktası noktasına yerine getirmelidir.

Mihail Borisoviç atıldı,

— Evet, genellikle öyledir zaten...

Prens bozulmuş gibi devam etti,

— Hayır, öyle değil efendim. Amirlerinin gözdesi olan memurlar görev yapmazlar bizde. Görevleri amirlerinin karılarına, kızlarına, hatta sevgililerine hizmet etmektir.

Marya Vasilyevna'nın korkudan yüreği ağzına geldi. Yeğeninin son sözü oldukça küstahçaydı zira baron, Mihail Borisoviç'in eski gönül ilişkilerinden birine tam olarak böyle bir hizmette bulunmuş; kadına tiyatroda, gezintilerde bile eşlik etmiş, bir süre gözetmişti. Yaşlı kadın bütün bunları gayet iyi biliyordu ve kocasıyla baronu bütün kalbiyle affetmişti elbette.

Mihail Borisoviç yeğenin bu sözüne çok kızmıştı. Kendisini güç tutarak,

— Senin söylediğinin bizim konumuzla hiç ilgisi yok, – dedi.

Baron prensin imasını anlamamış gibi davranmayı daha uygun bulmuştu.

Prens,

— Ben de ilgili olduğu için söylememiştim zaten! –dedi.– Öylesine söyledim.

Bakışlarını yine tabağına çevirdi.

Mihail Borisoviç alaylı bir sesle,

— Öylesine söyledin demek! –dedi.

— Evet, öylesine söyledim! –diye tekrarladı prens uysal bir tavırla.

Bir süre sonra da yemek bitti. Sofradan kalkar kalkmaz prens eniştesiyle vedalaştı.

Mihail Bahtulov soğuk soğuk,

— Bir sigara içmez miydin? –dedi.

Prens de aynı soğuklukla cevap verdi,

— Canım istemiyor.

— Sen bilirsin.

Yaşlı adamın sesinde hâlâ öfke vardı. Barona başıyla işaret etti, birlikte oturma odasına geçtiler.

Mariya Vasilyevna'yla yeğeni uzun süre birbirinden ayrılamadılar. Halası onu zorla yatak odasına götürmüştü. Kutsal eşyalarını sakladığı kutudan bir haç çıkarmış, ona vermişti,

— Bunu prensesciğime ver ve hemen takmasını söyle. Eşsiz Gennadiy'den aldım, kesinlikle çocuk olacak.

Prens şaşkın şaşkın halasına baktı, ama yine de haçı aldı.

— Ne bakıyorsun? Senin için değil, iyi yürekli, akıllı karın, Grigorovacığım için aldım... Prensesciğim senden çok daha iyidir.

Prens ayrılmak için elini öperken Mariya Vasilyevna sert ve etkileyici bir sesle,

— İnan ki dostum, –dedi,– Tanrı'ya inanmadığın sürece hayatta mutlu olamayacaksın.

— Tanrı'ya inanıyorum halacığım.

— Ah, –diye söylendi hala ve haç çıkartarak sonunda salıverdi yeğenini.

Bu arada Mihail Borisoviç'in odasında prens hakkında konuşuyorlardı.

Baron, Mihail Borisoviç'in verdiği sigarayı içerken, "Bari gidip prensle vedalaşayım," dediğinde Mihail Borisoviç biraz önceki öfkeli tavrıyla,

— Bırakın onu... –dedi.

Baron amirinin isteğine uyarak yerine oturdu, kısa bir sessizlikten sonra,

— Şu Grigorov garip adam doğrusu, –dedi.

Mihail Borisoviç karşılık verdi.

— Kısacası aptal. Rahat yaşıyor; çalışmıyor, işleriyle ilgilenmiyor, yalnız Moskova'dan Petersburg'a, Petersburg'dan Moskova'ya gidip geliyor.

Baron gülümsedi.

— Evet, öyle hareketli bir yaşantısı yok!

— Aptal! –dedi Mihail Borisoviç.

Şimdiye dek yeğeni hakkında bu kadar sert konuşmamıştı. Yemekteki sözü çok kızdırmıştı onu.

Bu sırada prens Nevskiy Caddesi'ni adımlamaktaydı. Çoğu zaman arabasına binmezdi. Ancak çok temiz gitmesi gereken yerlere giderdi arabasıyla. Oteline yaklaştıkça adımlarını sıklaştırıyordu. Odasına girer girmez hemen masaya oturup yazmaya koyuldu. Kendisini heyecanlandıran duygularını bir an önce kâğıda dökmek istiyordu.

Acele ve okunaksız bir el yazısıyla yazmaya başladı:

Sevgili Yelena Nikolayevna,

Her ne kadar bir an önce geçmesini sabırsızlıkla beklediğim bir buçuk gün sonra Moskova'da olacaksam da şimdi sizinle kâğıt üzerinde bile olsa konuşmak istiyorum. Sizinle konuşmaya o kadar ihtiyacım var ki... Petersburg şimdiye kadar hiç böyle sıkmamıştı beni, memur dolu bu kentin resmî bir yaşantısı var. Bu beyler bu kadar da kurulmayı nereden öğrenmişler acaba?.. Tümü boş, hatta pinti, kişilikleri olmayan insanlar... En çok da ileri gelenlerinden nefret ediyorum. Aklıma gelince kan beynime sıçrıyor: Babam da beni böyle biri olmam için hazırlıyordu. Oysa hatırladığım kadarıyla aptal bir insan değildi, beni severdi de. Elbette iyiliğimi düşünüyordu kendince. Lisede bana doğru dürüst bir şey öğretemeyeceklerini biliyordu, ama yine de liseye vermişti beni. Çünkü yüksek memur olabilmem için liseye gitmemin gerekli olduğunu da biliyordu. Devlet memurluğu Rusya'da en güvenilir, en rahat meslek oldu. Sırf çocuklarını memur yapabilmek için ana babalar onlarda her türlü insani niteliği silmeye çalışıyorlar. Üniversitelerimizde de öğrenim çok kötü. Ama yine de bir bilim kokusu var orada. İnsan sonradan kişiliğini bulmasına

yarayacak bazı yetenekler kazanabilir şimdi üniversitede. Bizim zamanımızda o da yoktu... Kibar davranışlar, biraz müzik, biraz ikiyüzlülük ve son olarak mantıksız bir liberalizm... İşte bize öğretilenlerden birkaçı. İşin acı yanı bu derece kıt bilgi ve ahlaki yetenekler birikimiyle bir geçiş devresinde yaşamamızın gerekmesiydi. Yalnız bizim toplumumuzun değil, Avrupa toplumu insanının bile gerçek bir aptal olmamak, hiç olmazsa birazcık mantıklı davranabilmek için kendi kendine çok şeyler öğrenmesi gerektiğini söylerken ne kadar da haklıymışsınız. Bizi eğiten çevremizden kulak ve gözlerimiz aracılığıyla aldıklarımız çok yararsız şeyler bence. Ama bütün bunların yerine ne öğrenmeliyiz ki bize daha yararlı olsun? Fikrimce bu yolda en iyi rehber doğal bilimler olabilir. Çünkü insanın önce kendisini iyice tanıması gerekir. İşte bundan ötürü doğal bilimlere çalışmaya başlayacağız sizinle sevgili Yelena. Bu dalda birçok kitap satın aldım. Birlikte okuyacağız onları. Konuk odanızda bunları okuyacağımız akşamları düşündükçe inanın sabırsızlanıyorum. Ha, konuk odanız deyince aklıma geldi: Annenizin buradan kürklü, ucuz bir manto göndermemi istemesi neden sizi o kadar üzdü? Bir kere gerçekten Petersburg'da kürk çok ucuz. İkincisi, sanırım böyle şeylerde teklifsiz olacak kadar yakınız birbirimize. Şunu da söylemek cesaretini buluyorum kendimde, böyle durumlarda en büyük paraların bile hiçbir değeri yoktur, para insanların birbirlerine verdikleri mutluluğun karşılığını ödemeye yetmez. Ben de işte böyle paha biçilmez bir mutluluk buluyorum evinizde...

Karımı ziyaretiniz pek mutlu etti beni. Hayata çocuksu ve iyimser bakışından kurtulamayacağını nasıl da sezdiniz... On yıldan beri olgun bir kadın olması için çok uğraştım, ama boşuna. İşte bu da benim hayatımın acı yönlerinden biridir...

1865 Ocak, Dostunuz Grigorov

II

Grigorov oldukça eski, soylu, ünlü ve her yerde saygı gören bir ailedendi. Mihail Borisoviç Bahtulov'u saymazsak iki amcası yaver generaldi. Üç halası da sarayda görev alan sayılı kadınlardandı. İki-üç kuzini hayır kurumlarının başındaydı. Prens kendisine bir iş edinmek için bu ilişkilerden yararlanmayı bir kez bile getirmemişti aklına. Hiçbir rütbesi yoktu. Bir ara küçük bir memuriyette çalışmıştı, o kadar. Şimdi sürekli Moskova'da, uşaklar için iki ek yapısı olan büyük evinde yaşıyordu. Evin girişinde cam bir kapı vardı. Birinci kata iki yanında mermer heykeller dizili bir merdivenle çıkılıyordu. Oturma salonu, konuk salonu ve diğer odalar antika eşyalarla doluydu. Bütün bunlar dedesiyle babasından kalmıştı. Kendisi bu sanat hazinesine pek ilgi göstermezdi. Ne eski dünya ne de sanat dünyası yüreğini çarptırıyordu. Yaşadığı çağın toplumsal sorunlarıydı onu ilgilendiren.

Moskova'nın en soğuk ve pis günlerinden biriydi. Uzun boylu genç bir kız prensin evine doğru yürüyordu. Yüz hatları çok güzel, anlamlı ve zekiydi. Özenle giyindiği belliydi... Yayan yürümeye alışık bir hâli vardı. Gözleri kör edecek kadar sert esen rüzgâra da, soğuğa da aldırmadan kendinden emin, cesaretle yürüyordu. Ancak Grigorovların evinin girişine geldiğinde birazcık duraksadı. Buna rağmen kendisine kapıyı açan kapıcıya sakin bir sesle,

— Prens evde mi? –diye sordu.

Kapıcı sesini duyurmak için neredeyse bağırarak,

— Hayır, yoklar! –dedi.

Kızın iri siyah gözlerinde bir endişe rüzgârı esti. Kuşağının arasından gümüş saatini çıkarıp kapıcıya göstererek,

— Nasıl yok? –dedi.– Saat iki oldu!

— Hanımım da çok endişeleniyorlar.

Kız sinirli bir sesle devam etti,

— Trenin onda gelmesi gerekirdi.

— Evet. Biz de sekizde gönderdik arabasını.

Kız ne yapacağını bilemeden bir süre öyle kaldıktan sonra,

— Geldiğimi prensese söyleme, –dedi.– Ona uğrayamayacağım, çünkü acele bir işim var.

Kapıcı bir şey söylemedi, arkasından kapıyı hızla kapadı.

Prensesin güzel oda hizmetçisi merdivenin başından seslendi,

— Prenses kimin geldiğini soruyor?

— O kız! –diye cevap verdi kapıcı.

— Hangi kız?..

— İsmi de neydi Tanrı'nın cezasının? Unuttum... Yelena Nikolayevna mı ne işte!..

— Jiglinskaya yani! –dedi hizmetçi kadın ve koşarak odaya gitti.

Bu sırada Yelena hızla sokakları geçiyordu. Uzun süre hızlı yürümekten yüzü kıpkırmızı olmuştu. Çok yorulmuş olmalıydı, sık sık soluyordu. Bir an durup cebinden kirli para kesesini çıkardı. Şöyle bir yoklayıp içinde para olduğunu anlayınca bir araba çağırdı. Arabacıya, "Tren istasyonuna," dedi ve cevap beklemeden arabaya atladı, sonra biraz hızlı gitmesini söyledi arabacıya. Yüzünün bütün çizgilerinde sabırsızlık vardı. İstasyonda karşısına çıkan ilk kondüktörün yanına koştu. Adamın üşümüş hâlinden trenin gelmemiş olduğu anlaşılıyordu.

— Petersburg treni gelmedi mi hâlâ?..

— Hayır!..

— Ne?.. Yoksa bir kaza falan mı oldu?..

Kondüktör bir kapıdan girerken,

— Tanrı bilir! –dedi.– Belki...

Kız bu cevap karşısında yüzü solgun, şaşkın bir durumda olduğu yerde çakılı kalmıştı.

Bir süre sonra kendine gelebildi ve yanından geçen kısa boylu, kürk paltolu bir mühendise,

— Petersburg treni kaza yapmış diyorlar, doğru mu?.. –diye sordu.

Adam gözlerini hayretle açıp kızın yüzüne baktı,

— Ne?.. Ne diyorsunuz?..

— Hâlâ gelmedi. Neredeyse saat iki olacak... Halbuki dokuzda gelmesi gerekirdi.

— Evet, ama sanırım kar yolu kapadığı için gecikmiştir! –diye cevap verdi mühendis, sonra da kapıda duran nöbetçiye seslendi,

— Babayev, tren hâlâ görünürlerde yok mu?..

— Geliyor efendim!.. –dedi nöbetçi.

Mühendis kıza dönüp gayet nazik bir tavırla,

— Gördünüz mü, geliyor işte! –dedi.

Haberi duyunca neredeyse sevinçten havaya sıçrayacaktı Yelena,

— İzin verin ne olur, perona gireyim. Kardeşimi bekliyorum da...

Mühendis aynı nöbetçiye seslendi,

— Babayev, hanımın içeri girmesine izin verin.

Nöbetçi kapıyı açar açmaz koşarak perona daldı kız. Ama perona girdikten sonra aklına bir şey gelmiş gibi birden duraladı, geri çekildi, kalabalığın arasına daldı. Tren perona girip durdu... Kız hâlâ kalabalığın arasında gizleniyordu. Yolcular boşalmaya başladılar. İnen birinci mevki yolcularının arasında yorgun bir yüzle, her iki elinde kocaman birer valiz, Prens Grigorov da vardı. Kendisini karşılayan uşağına bagaj biletini verdi, çıkışa doğru yorgun adımlarla yürüdü. Görevli memur onu görünce arabasını çağırdı. Prens binince araba hemen yola koyuldu... Kız da saklandığı kalabalığın arasından çıktı. Caddede bir araba kiralamak istedi, ama nerede... kirli para kesesinde bir kapik bile yoktu. Bu duruma hafifçe gülümseyerek başını salladı, yayan yola koyuldu. Yaklaşık olarak üç versta[5] yürüdükten sonra ahşap bir eve girdi. Kapısının üzerinde "Parasız Okul" yazılı bir tabela asılıydı.

---

5 Rus uzunluk ölçüsü birimi, yaklaşık olarak 1.067 m.

Yaylı arabasında rahat rahat yoluna devam eden prensin yüzünden pek de iyi şeyler düşünmekte olmadığı ilk bakışta anlaşılıyordu. Bir aydan çok oluyordu karısıyla görüşmeyeli. Biraz sonra görüşecek olmalarının da onu hiç ilgilendirmediği belliydi... Oysa severek evlenmişti karısıyla. Daha genç, sıkılgan bir öğrenciyken üzerine uymayan okul giysileri içinde Alman asıllı bir generalin evine gidip gelmeye başlamıştı. Oraya giderken ellerine bir türlü uyduramadığı beyaz eldivenlerini de hiç eksik etmezdi elinden. Bu general Vasilyevskiy Adası'nda oturuyordu. Karısı ve beş-altı çok güzel kızı vardı... Ailece zengin değillerdi, kızları müziğe aşırı düşkündü... Ana baba çocuklarının müzik öğrenimine büyük ilgi gösteriyordu. En büyük kız Matmazel Eliza on sekiz yaşlarında olağanüstü hoş bir kızdı. Masmavi gözleri, gür, parlak ve yumuşak saçları vardı. Aynı zamanda çok güzel piyano çalıyordu. Bu aileyle baron tanıştırmıştı onu. Baron bir müzikseverdi, piyanoyu da fena çalmıyordu. Onun prensle yakınlaşmasına da müziğe olan ilgisi sebep olmuştu zaten. Prens o sırada her müzik türü ve özellikle İtalyan operasına aşırı ilgi duyuyordu... Hafta içinde arkadaşının çaldığı piyanoyu dinler, bundan büyük bir haz duyardı. Hafta sonlarında ve tatillerdeyse piyano çalışındaki tüm yeteneğini o zamanlar arkasından koşan aile dostu bir sürü bekâr subayın önüne seren Matmazel Eliza'nın üstün çalışını dinleyerek kendinden geçerdi. Bizim öğrenciler de tutulmuşlardı ona. Ama ikisinin davranışları arasında fark vardı. Baron onunla her yalnız kalışında duygularından söz eder, baygın baygın gözlerine bakardı. Prens ise bu konuda onunla hiç konuşmazdı. Onun çalışını dinler, başını önünden kaldırmaz, yalnızca ara sıra derinden iç geçirirdi... Ama Eliza'ya olan tutkusundan barona çok söz ederdi. Baron ise kendi tutkusundan hiç bahsetmez, hep dinlerdi... Her şey onun liseyi bitirdiği gün olup bitmişti. Diplomayı alıp muazzam serveti üzerinde tek söz sahibi olunca (anne ve baba-

sı ölmüştü) doğruca iyi yürekli halası Mariya Vasilyevna'ya koşmuş, onun önünde diz çöküp Eliza'ya olan aşkını açmış, hemen gidip onu kendisine istemesi için yalvarmıştı, yaşlı kadın haberi duyunca neredeyse şok geçirecekti. Başında kavak yelleri esen yeğenini fikrinden caydırmaya çok çalışmıştı. Ona daha çok genç olduğunu, kendisini ve kalbini henüz tanımadığını uzun uzun anlatmış, sonundaysa en azından kendini bu durumdan kurtarmak için Pilatus gibi haykırmıştı: Burada ellerimi yıkıyorum![6] Ama sonunda gidip kızı isteyen yine kendisi olmuştu... Teklifi duyunca ge neral, karısı ve kızı çok şaşırdı... Kısmet tepilecek cinsten değildi, hemen onay verdiler. Prens göklerde uçuyordu. Kızın da gözleri sevinçten parlıyordu. Düğünden hemen sonra prens genç karısıyla köye gitti. Çok iyi bir piyano almayı da ihmal etmemişti. Evliliklerinin ilk iki yılını müzik ve köy işleri bir çırpıda yutuvermişti. Prens sonra bölge mahkemesinde görev almıştı. Görevini en iyi şekilde yapmaya çalışıyordu. Sonunda müzik, köy, mahkeme sıkmaya başladı onu. Karısını alıp Avrupa'nın yolunu tuttu. Doğruca Londra'ya gittiler. Bazı söylentilere bakılırsa prens orada göçmenlerle buluşup bazı gizli işler bile çevirmişti. Sonra bilinmeyen bir sebeple geri dönüp Moskova'ya yerleşmiş, önceleri bilim ve edebiyat adamlarıyla yakın ilişkiler kurmaya çalışmış, ama sonraları bundan da vazgeçmişti... Son zamanlarda prensesi ziyaret eden bazı yakınları kocasının "hep okuduğunu" söylüyorlardı.

Şimdi arabada pencereden dışarı bakarken prens nedense birden Londra'yı hatırlamıştı. Yine böyle bir günde ve bir daha geri dönmemek üzere ayrılmıştı oradan. Öyle yapmakla iyi mi, kötü mü ettiğini hâlâ bilmiyordu. Buna içgüdüsü zorlamıştı onu.

Londra anıları kafasını öylesine kaplamıştı ki arabanın evin avlusuna girdiğini, kapının önünde durduğunu fark et-

---

6 Matta 27:24'e gönderme.

memişti bile. Arabacı daldığı hayal âleminden uyandırmak zorunda kaldı onu,

— Efendim geldik!

Grigorov uykudan uyanmış gibi sıçradı. Uyuşuk uyuşuk arabanın kapısını açarken,

— Ah! Evet!.. –dedi.

Kapıcı efendisinin geldiğini görmüş olmasına rağmen, soğuğa çıkmayı göze alamadığı için onu karşılamadı. Adamları son derece şımartılmış ve başıboş bırakılmışlardı.

Prensi salonda karısı karşıladı. Onun gelişine çok sevindiği belliydi. Ama yine de yaklaşıp kocasının yanağından tutkusuz öpmekle yetindi.

Grigorov birkaç yıldır karısının kendisine aşırı sevgi gösterisinde bulunmasından hoşlanmamaya başlamıştı. İlk önceleri bu durum çok üzmüştü prensesi. Geceleri sessiz sessiz ağlamıştı üzüntüsünden. Ama zamanla kocasının bu soğukluğuna alışmıştı. Şimdiyse olağan geliyordu ona bu durum. Prens karısının öpücüğüne tutkusuz bir öpücükle karşılık verdi. Sonra aceleyle odasına gitti. İlk işi yazı masasının üzerinde mektup aramak oldu. Arkasından karısı girdi.

— Ma chére,[7] hiç mektup yok mu bana? –diye prens soğuk bir sesle sordu.

Ma chére sözünün soğuk tavrını hiç olmazsa biraz yumuşatmak için eklenmiş olduğu belliydi.

Prenses yumuşak bir tavırla,

— Hayır, –dedi.

Prens masasına oturdu. Canının bir şeye sıkıldığı belliydi.

Prenses karşısına geçti,

— Mariya Vasilyevna nasıl?

— Eh işte, yine eskisi gibi, iyi yürekli ama çekilmez!

Cebinden Mariya Vasilyevna'nın gönderdiği haçı çıkarıp karısının önüne bıraktı,

7 Canım.

— Al, sana gönderdi bunu! –diye devam etti..– Hemen takmanı söyledi. Bunu takınca kesinlikle çocuğun olacakmış, öyle diyor!..

Prensesin yüzü kıpkırmızı olmuştu,

— Bak hele, ama doğru çıkarsa buna çok sevineceğim.

Prens bir şey söylemedi.

Mihail Borisoviç hakkında hiçbir şey sormadı prenses... Kocasının böyle bir soru karşısında kızıp ağzını bozacağını biliyordu.

— Daha kimleri gördün Petersburg'da?.. –diye daha genel bir soru sordu.

Prens suratını buruşturarak,

— Minger'i! –diye cevap verdi.

Mihail Borisoviç'le son konuşmasından beri bu eski arkadaşından nefret etmeye başlamıştı.

— Yazın buraya bizde kalmaya gelecek. Ama hep o Alman titizliğiyle acaba bizi rahatsız edip etmeyeceğini sordu durdu. Benim için bir sakıncasının olmadığını, senin ne diyeceğini bilmediğimi söyledim.

Prensesin yüzü çok az, ama yine de fark edilecek kadar kızarmıştı,

— Neden rahatsız olacakmışım? Tersine memnun olurum! –dedi.

Prens esnedi,

— Öyleyse yazalım gelsin.

Karısı bakışlarını yere çevirdi. Yüzündeki hafif kızarıklık hâlâ geçmemişti.

Bir süre sonra prens üzerine bir canlılık gelmiş gibi,

— Ben yokken kimler uğradı sana bakalım?.. –diye sordu.

Prenses hatırlamaya çalışarak cevap verdi,

— Kimler mi uğradı? Yalnız Anna Yuryevna geldi birkaç kez, o kadar. Uzun zamandan beri seni göremediği için neredeyse sıkıntıdan çatlayacağını sana söylememi istedi.

— Ben de öyle.

— Kalpleriniz birbirine karşı demek!

Tavana bakarak yüksek sesle,

— Tamamen! –dedi prens.– Ha?..

Öğrenmek istediği şeyi bir türlü sormaya karar veremiyordu. Sonunda,

— Anna Yuryevna memuresi Yelena hakkında bir şey söylemedi mi? –diye sorabildi.

Sesi çok garip çıkmıştı.

Prenses gizli duygularını kocasının sezmesine imkân vermemek için mavi gözlerinin bakışlarını odanın içindc gczdirerek gayet önemsiz bir şeyden söz ediyormuş gibi umursamaz bir cevap verdi.

— Söyledi. Çok övdü onu.

— Yelena uğramadı mı hiç?

— İki kez geldi. Bugün de uğramış.

Prens birden heyecanlanmıştı,

— Bugün mü?..

— Evet, ama nedense bana görünmedi. Seni sormuş, olmadığını öğrenince de geri dönmüş.

Heyecanını gizlemeye çalışıyordu prenses, ama yine de son sözlerinin her zamankinden daha soğuk olmasına engel olamamıştı. Düşüncelerini iyice gizlemiş olmak için devam etti,

— Anlayacağın, sevgili hanım dostların yokluğunda çok aradılar seni.

Prens gülerek cevap verdi,

— Doğru. Hoş bir şey bu ama...

Yelena'nın bugün onu aradığı haberi prensi fazlasıyla mutlu etmişti. Öyle ki neşelenmiş, karısına Petersburg anılarını anlatmaya, hatta şakalar yapmaya başlamıştı. Prenses bunu fark etmişti, ama sebebini kavrayamıyordu bir türlü. Genç yüzünde bir mutsuzluk bulutu belirmiş; bu ifadesi biraz sonraki yemek boyunca da, sonrasında da kaybolmamıştı...

Akşam yedide Grigorov evden çıkıp gitti.

* * *

Sabahki kar fırtınası şimdi korkunç bir dona çevirmişti... Öyle ki Kaluga Kapısı yakınında bir yerde iki arabacının, Kremlin'de de bir nöbetçinin donarak öldüğü söylentileri dolaşıyordu kentte. Sokaklarda hemen hemen yaya yok gibiydi. Şurada burada görünen birkaç kişi ya bir dükkâna ya da meyhaneye koşuyordu. Moroseyka'da, pencere camları buz tutmuş kâgir bir evde ışık vardı. Madam Jiglinskaya'nın eviydi bu. İki yılı aşkın bir süredir kira ödemiyorlardı. Evin işlerine bakan memur bir gün çıkarsınlar mı onları diye ev sahibine sormuştu.

— Yerin dibine batsınlar!.. Elbet bir gün öderler. Sağlam senet al onlardan yeter! –demişti ev sahibi.

— Başüstüne!

— Başka birisi bedava bile oturmaz zaten o Tanrı'nın cezası evde. Ancak şeytan yaşayabilir orada. Köpeği koy, iki gün sonra ölüsünü bulursun.

— Evet, kapıdan giren rüzgâr pencereden çıkıyor! –dedi memur.

Hemen o gün gidip Madam Jiglinskaya'dan bir senet aldı. Kadın senedi imzalarken önce eve, sonra ev sahibine, en sonunda da memura ağzına geleni söylemişti.

Madam Jiglinskaya çok zengin bir soydan geliyordu... Gençliğinde çok güzel olmalıydı; altmış yaşına rağmen hareketlerindeki alımlılık, giyinişindeki incelik bunu kanıtlıyordu. Hâlâ güzel olduğu söylenebilirdi. Maceralı bir geçmişi vardı. Önce bir Polonyalı subaya âşık olmuş, onunla evlenmiş. Kocası kısa zamanda drahomasını yiyip bitirmiş. Sonra emekliye ayrılıp meyhane açmış. Karısını genç müşterilerine peşkeş bile çekiyormuş... Daha sonra Moskova sivil polis teşkilatına girmiş. Yeri iyi, kazancı iyiymiş. Ne dolap çevirdiyse işten atmışlar. Zaten kısa bir süre sonra da karısını sekiz yaşında bir kız çocuğuyla bırakıp ölmüş.

Madam Jiglinskaya çok geçmeden kendine bir koruyucu bulmuş. Yine güzel bir evde oturmaya, arabayla gezmeye

başlamış. Küçük kızını bir melek gibi giydiriyormuş. Sonunda koruyucusu onu bırakıp başka biriyle evlenmiş. Jinglinskaya da başka bir koruyucu aramakta bulmuş işin kolayını. Onu o zamanlardan tanıyanların sözlerine bakılırsa peş peşe birkaç tane de bulmuş. Ne yazık ki hepsi de ona ihanet etmişler.. Bu yolda kocasından ve ilk koruyucusundan kalan paraları tüketmiş. Ne yapsın para olmayınca? Kızını yatılı bir okula vermiş. Yalnız tatil günlerinde yanına alıyormuş onu. Kızı okulda kaldığı sürece annesinden uzaklaşmış... Ona soğuk ve kaba davranmaya başlamış... Annesinin yaşantısını yermeye, fikirlerini beğenmemeye başlamış. Annesi, "Dayalı döşeli bir apartman dairesinde oturmak, tiyatroya, gezmeye gitme olanağı varken insanın iki gün açlık çekmesi aptallıktır," diyormuş. Kızı annesinin bu fikirlerinin doğru olmadığı inancındaymış. "Belli ölçüde temiz hava alan küçük bir oda, yine belli ölçüde gıda ve son olarak iyi bir kitap insan için yeter," diyor, hatta odanın alacağı havanın niteliklerini, günlük kalori miktarını hesaplıyormuş. Okulu bitirince annesine yük olmayacağını, bir ailenin yanında mürebbiyelik yapacağını söylüyormuş. Gerçekten de öyle yapmış. Ama bir ay sonra geri gelmiş. Artık aile yanında işe girmeyeceğini söylüyormuş. Bu durumda ya bir hanımın hizmetçisi ya da bir beyin oynaşı olmak gerekiyormuş. "Devlete ait bir kurumda iş arayacağım," diyormuş... Annesi kızının kendi emeğiyle hayatını kazanma çabasını bir türlü anlayamıyormuş. Onun zengin bir adamla evlenmesini istiyormuş... Evlenmese bile başka bir türlü yaşamasına da razıymış... Böyle durumlarda bazen evlilikten bile daha iyi yaşandığını tecrübeleriyle biliyormuş... Çeşitli maceralarla dolu yaşantısı Madam Jiglinskaya'nın ahlak düzeyini hayli düşürmüş.

O akşam Madam Jiglinskaya odasında bir koltuğa oturmuş, yün bir başörtü örüyordu. Çok gururlu bir oturuşu vardı. Evdeki bütün şal ve atkılarını üzerine almıştı. Zira sabahtan beri sobaların yanmadığı evde korkunç bir soğuk

vardı. Oldukça geniş olan bitişik konuk odasındaki divanda Madam Jiglinskaya'nın kızı oturuyordu. Bu bizim iyi tanıdığımız Yelena'dan başkası değildi. Dış görünümleriyle ana kız birbirlerine çok benziyordu. Yalnızca Madam Jiglinskaya kızına kıyasla daha yaşlı ve erkeksiydi. Yelena'nın yüzündeyse annesinde bulunmayan zekâ ve ağırbaşlılık ifadesi vardı. İyi öğrenim görmüş olduğu her hâlinden belliydi. Annesinin yüz hatlarında okunan utanmazlık derecesindeki o küstahlık da yoktu yüzünde. Her ikisinin de yüzündeki keskin çizgiler ve anne Jiglinskaya'nın üst dudağındaki kıllarla kızının üst dudağındaki tüyler ikisinin de aynı ateşli yaradılışa sahip, sağlam karakterli, inatçı, hiçbir engel karşısında yılmayan kişiler olduğuna tanıklık ediyordu. Yelena'nın gözleri yaşlı, yüzü soğuktan mosmordu. Biraz önce annesiyle aralarında geçen tartışma sinirlerini çok bozmuştu.

Yelena çok üzgündü.

— Çok garip, –demişti.– Marfuşa'yı birkaç odun almak için birisine gönderebilirdiniz.

Annesi soğuk madenî bir sesle cevap vermişti,

— Gönderdim, ama vermiyorlar... ne yapayım?

Yelena biraz düşünceli,

— Neden vermiyorlar? Bedava istemiyoruz ki... Paralarını vereceğiz.

Madam Jiglinskaya gizli bir alayla,

— Vermiyorlar! –diye tekrarlamıştı.

Kızına böyle aksi cevaplar vermek hoşuna gidiyordu sanki. Yelena'nın siyah gözleri yaşla dolmuştu.

— Siz bunu... –diye devam etmişti.– Siz bunu prensi bu soğukta kabul edemeyeceğimi bildiğiniz için inadına yapıyorsunuz. Bugün kesinlikle uğrayacaktır.

Madam Jiglinskaya bu defa açıktan açığa alay ederek cevap vermişti,

— Neden kabul edemeyecekmişsin, kabul et. Kabul et de görsün bu soğukta oturmak ne demekmiş.

Yelena'nın prensle ilişkisi önceleri çok sevindirmişti Madam Jiglinskaya'yı. Aralarında geçenler, bu ilişkinin sonunun neye varacağı pek ilgilendirmiyordu onu. Grigorov'un kızına delicesine tutulduğunu görünce geleceğine güvenle bakmaya başlamıştı. Olaylar umduğu gibi gelişmişti, ne var ki hiçbir yardım görmüyorlardı ondan. Madam Jiglinskaya çok sıkışık bir anlarında kızına çıtlatmak istemişti durumu. Yarı şaka yarı ciddi, "Dostun prensten para istesen nasıl olur acaba? Nasıl olsa çok parası var," demişti. Ama Yelena annesine öfkeli öfkeli bakmış, cevap olarak, "Ne saçmalıklar yumurtluyorsunuz?" demiş ve kapıyı vurup odadan çıkmıştı. Ondan sonra Madam Jiglinskaya kızına bu konuda bir şey söylememişti. Ama iki günden beri eve yiyecek bir şey alınamamakla cezalandırıyordu kızını. Broş ve küpelerini satsa biraz para bulabilirdi, ama satmıyordu. Bu akşam artık soğuktan sabrı tükenmiş olacak ki yine aynı konuyu açmak istemişti.

Kendi kendine konuşuyormuş gibi,

— Bizden çok daha zenginler tanıdıklarından yardım alıyorlar! –demişti.

Yelena annesinin sözü nereye getirmek istediğini anlamış,

— Asla!.. –diye bağırmıştı.– Prense gider, beni bir işe koymasını isteyebilirim. Bundan daha fazlasını kimseden kabul etmem!

Gerçekten de Grigorov'u Avrupa'dan tanıyan genç bir adamın salık vermesi üzerine Yelena ona başvurmuştu. O da hemen kuzini Anna Yuryevna'ya koşmuş, ısrarla Yelena'ya bir iş vermesini istemişti. O kadar ısrarlıydı ki Anna Yuryevna kendi parasıyla kurduğu parasız kız okuluna hemen ertesi gün öğretmen olarak almak zorunda kalmıştı Yelena'yı. İlk fırsatta teşekküre gitmişti Yelena prenslere. İşte o zaman prens Yelena'yı karısıyla tanıştırmıştı. Prenses Yelena'yı çok iyi karşılamış, her zaman ziyaretlerine gelmesini istemişti. O gün prens de ara sıra annesini ziyaret

edebilmek için Ye-lena'dan izin almış, böylece her gün görüşmeye başlamışlardı.

— Kimseden bir şey kabul etmeye zorlayan yok seni! – diye karşılık vermişti annesi.

— Hayır, siz zorluyorsunuz. Size bir manto getirmesini yazdınız ona.

Madam Jiglinskaya'ya bu söz çok dokunmuştu. Bu olayla ilgili düşüncesini ilk kez söylüyordu kızı.

Madam Jiglinskaya öfkeli bir sesle,

— Ha-ha-ha!.. –diye uzun bir kahkaha attı...– Artık senden izin almadan tanıdıklarıma istediğim bir şeyi yazamayacağım herhâlde.

— Sizin dostlarınız beni ilgilendirmez, ama prens benim dostumdur. Bunun böyle olduğunu pekâlâ biliyorsunuz. Bu çeşit hareketlerinizle beni onun karşısında küçük düşürmeyin lütfen.

Madam Jiglinskaya artık iyice kızmıştı,

— Seni iğrenç, aşağılık kız!.. (Kızdığı zaman hiç utanmadan kızına en bayağı sözcüklerle çıkışırdı.) Gözlerinin önünde annen açlıktan, soğuktan neredeyse ölecek, sen gayet rahat felsefe yapacaksın ha!..

— Felsefe kötü bir şey yapmaktan iyidir sanırım!.. –diye bağırdı Yelena. Belki daha bir şeyler söyleyecekti, ama kapının zili sözünü kesmişti. Zili işitince yüzü bembeyaz kesilmişti. Kısık bir sesle,

— Marfuşa, Marfuşa!.. –diye seslendi. Annesine döndü,– Şimdi gelir odun parası verir sana!..

İçeri şişman, tombul, kırmızı yanaklı, yirmi iki-yirmi üç yaşlarında bir kız girdi.

Yelena heyecanlı bir sesle,

— Prensi içeriye alma, hasta olup yattığımı söyle!.. –dedi ve hemen lambayı söndürdü.

Marfuşa kapıyı açmaya koştu. Gerçekten de gelen prensti.

— Matmazel hasta, yattılar... Uyuyorlar.

Bu haber prensin başına balyoz gibi inmişti. Şaşkın bir sesle,

— Belki beni kabul eder, bir söyle! –diyebildi.

— Hayır, çoktan uyudular! –dedi Marfuşa ve kapıyı yüzüne kapadı.

Prens dalgın dalgın merdivenlerden inmeye başladı. Karanlık odada sessiz bekleyen Yelena prensin uzaklaşan arabasının kaldırım taşları üzerinde çıkardığı sesi işitmişti bir süre sonra...

III

Ertesi gün Grigorovlar ve Doktor Elpidifor Martınıç İllionskiy birlikte prensin odasında oturuyorlardı. Doktorun sırtında eski bir frak, elinde solgun, buruşuk bir şapka vardı. Boynunda çok uzun bir kordona bağlı Vladimir Haçı asılıydı. Elpidifor Martınıç nişanı, haçı ve rütbeyi paraya yeğ tutan eski zaman doktorlarındandı... Böyleleri yüksek bir memurun, hatta emekli, ünlü bir saray görevlisinin aile doktoru olmayı her şeyden üstün görürler. Elpidifor Martınıç, Grigorovların büyükbabadan beri aile doktoruydu... Şimdiki Grigorov ise yaşlı doktoru bir iblisten farklı görmemesine rağmen onun aile doktoru olmasından şikâyet etmiyordu. Yoksa ailesine yeni bir doktor araması gerekirdi. Ama o bu araştırmayı yapacak kadar titiz değildi. Prenses ise Elpidifor Martınıç'ın Grigorov ailesine bağlılığını takdir ederdi. Doktorun küçükken gür bir bas sesi varmış. Kilise korosunda ilahi bile söylemiş. Ondan olsa gerek, sık sık yüksek sesle öksürürdü. Nedendir bilinmez, böyle öksürmeyi pek de severdi.

— Öhö, öhö!.. –diye yine yüksek perdeden öksürürken nabzına bakmak için prensin bileğini tuttu.– Öhö... öhö... –diye bir daha öksürdü. Bu kez sesi o kadar yüksekti ki

tam bu sırada kapıdan girmekte olan evin köpeği sırf bu korkunç sesi duymamak için en uzak odalardan birine gidip sığınmıştı...– Öhö... öhö... Önemli bir şey değil. Hafif bir soğuk algınlığı! –dedi kalın sesiyle ve düşük kaşlarını çattı.

Prens sıkıntılı bir sesle,

— Kuşkusuz öyle, –dedi.– Önemsiz olduğu belli, sizi çağırtmaya değmezdi!

Ama yüzünden pek hâlsiz olduğu belliydi. Elini Elpidifor Martınıç'ın elinden çekti.

Prenses tatlı ve okşayıcı bir sesle atıldı,

— Olsun varsın. Yine bir muayene olmak gerekir!

Kocasının dün akşam bir yerden çok üzgün geldiğini, odasına kapanıp okuma numarası yaptığını, gece sabaha kadar bir dakika bile uyumadığını, ara sıra sıkıntıdan inlediğini işitmişti... Durum endişelendirmişti onu, sabahleyin erkenden kocasına sormadan doktoru çağırtmıştı. Elpidifor Martınıç haberi alır almaz gelmişti. Prenses doktorla beraber odasına girince biraz sinirlenmişti kocası, ama kendisini tutmuştu. Yalnızca suratını ekşitmişti, o kadar.

Elpidifor Martınıç bir koltuğa yerleşirken,

— Önemli bir şey değil! –dedi.

Canının biraz oturup konuşmak istediği belliydi. Keyifli keyifli, "Öhö..." diye bir kez daha öksürdü ve prensese dönüp,

— Dün Kont Viktor Sergeyeviç'te yemekteydim efendim! –diye ekledi.– Çok konuğu vardı. Kentin ileri gelen bütün memurlarıyla vali de oradaydı. Birçok senatör de vardı...

— Aldığı nişanı mı kutluyordu yoksa?..

— Evet. İhtiyar çok mutluydu. Çar tahta çıkalı beri Rus İmparatorluğu'nun bu en yüksek nişanını hayal ediyordu. Sonunda kavuştu. Kabul edersiniz ki herkesin beklediği de buydu.

— Evet! –dedi prenses.

Kocasını sıktığını gayet iyi bildiği bu konuşmayı bir an önce kesmek istiyordu. Ama Elpidifor Martınıç'ın aldırdığı yoktu. Boynundaki Vladimir Haçı'nı gururla göstererek,

— Ben bu nişanı aldığım gün, –diye devam etti.– Valiye teşekkür etmeye gittiğimde sevinçten ağlamıştım!

Prensin sabrı tükenmişti artık.

— Ağlayacak daha önemli bir şeyiniz olamaz sizin zaten! –diye haykırdı.

— Daha önemli mi?.. Pek özgür fikirlisiniz!..

Sonra prensese dönerek ekledi,

— Kocanızın pek özgür fikirleri var!..

— Evet, çok!

Elpidifor Martınıç yarı şaka yarı ciddi,

— Kulağını çekin biraz! –dedi.– Belki Tanrı'ya da inanmıyordur!..

Prenses gülümseyerek karşılık verdi,

— Bilmiyorum!

Prens ise alaycı alaycı,

— Bence bir doktor olarak böyle şeyleri sormanız ve kendinize dert etmeniz ayıp! –dedi.

— Bir doktor olarak değil mi? Bakın, gençliğimde bir ara benim de kafamda böyle kavak yelleri esiyordu. Ama otuzlu yıllarda kolera salgınında bir hastanede çalışmam gerçeği görmeme sebep oldu. Siz de her gün yanınızda iki-üç yüz insanın öldüğünü görseniz inanırdınız.

Prenses,

— Ölüm, özellikle bize çok yakın insanların ölümü bizi inanmaya zorlar!

Elpidifor Martınıç yüksek sesle,

— Topraktan yaratıldık, toprağa döneceğiz!.. –diye devam etti.– Peki ruhumuz ne olacak?.. Onun da bir yere gitmesi gerekmez mi?..

Prens öfkeyle gülümsedi. Doktor prensese anlatmayı sürdürüyordu,

— Efendim, çoğu insan şimdi hiçbir şeyi kabul etmiyor. Gençler arasında nihilist denen tipler varmış duyduğuma göre... Doktorlar arasında da var böyleleri... Yalnız şu afyonu kabul ediyorlar. Dünyadaki her şey insana zararlıymış da sözde afyon faydalıymış. Bütün hastalıklara iyi gelirmiş.

Prens öfkeyle itiraz etti,

— Bir kere bütün hastalıklara değil. Sonra zamanımızın bilim adamları bunların bazı hastalıkları iyi ettiği kanısında.

Elpidifor Martınıç da kızmıştı,

— Bu bilim adamı dedikleriniz kim?.. Bilmek isterdim... Tanrım, sen acı bize!.. –diyerek kollarını havaya kaldırdı...– Her zaman sıtma, felç, verem vardı, şimdiden sonra da olacak. Doktor hastayı muayene ediyor ve teşhis koyuyor: "Sizde şu, şu hastalıklar var. Sindirim sisteminizin durumu şöyle, ateşiniz şu kadar..." Hey Tanrım! Tıpla ilgili uzun bir nutuk çekiyor zavallıya. Bunları dinledikten sonra hasta da şöyle düşünüyor: "Oho, ne bilgili adam. Her şeyi biliyor..." Affedersiniz, ama ben bunu kendime asla yakıştıramamışımdır. Hastaya durumunu hiç söylemem. Onu ben bilmeliyim, hasta değil. Bu konuda hiçbir bilgisi yoktur onun. Anlatacaklarım kafasını karıştırmaktan başka bir şeye yaramaz. Ama durum ümitsizse elbette yakınlarını haberdar ederim, dinî gerekleri zamanında yerine getirebilsinler diye o da.

"Öhö..." diye öksürdü yaşlı adam, tam bu anda da aşağıda kapının zili çaldı.

Karı koca bakıştılar... Karısı merakla sordu,

— Bu kadar erken saatte kim acaba?..

Grigorov da meraklanmıştı. Elpidifor Martınıç geri dönüp açık kapıdan salona kimin geldiğine baktı,

— Bir hanım geliyor!

Prenses sesini alçaltarak,

— Sanırım Yelena'dır! –dedi.

Bu haberi duyunca kocasının yüzündeki kaslar titreşmeye başlamıştı.

Gerçekten de odaya Yelena girdi. Kalbi küt küt vuruyordu... Heyecanını belli etmemeye, cesur ve sakin görünmeye büyük çaba harcayarak garip bir rahatlıkla önce prensese döndü,

— Bonjour, princesse!

Prenses durgun bir sesle,

— Günaydın! –dedi.

Yelena sonra prense döndü. Sesi bütün çabasına rağmen her zamanki gibi değildi,

— Petersburg'dan gelip gelmediğinizi öğrenmeye gelmiştim, –dedi.

Prens de çok heyecanlıydı. Yelena'nın dün akşam onlara uğradığından prensesin yanında söz etmek istemediğini anlamıştı.

— Evet dün geldim!.. –diye cevap verdi.

Karısının yanında bazı şeylerden (önceden kararlaştırmadıkları hâlde) söz etmezlerdi.

Yelena daha sonra doktoru da selamladı. Elpidifor Martınıç ayağa kalkıp olabildiğince eğilerek selamına karşılık verdi. Yerine oturduktan sonra da yaşlı adam gözlerini hiç ayırmadı ondan.

Yelena küçük yaştan beri sosyete terbiyesi aldığı ve Polonyalı kanı taşıdığı için her şeyiyle çok hoş ve alımlı bir kızdı. Tavırlarındaki kararlılık daha bir mükemmel kılıyordu onu şimdi. Prensin yakınında bir sandalyeye oturdu,

— Maman[8] bugün bize uğramanızı çok istiyor, –dedi.– Özlemiş sizi.

Prens sözcükleri uzata uzata sordu,

— Siz de evde olacak mısınız?..

— Kesinlikle.

Yelena prensi evlerine çağırırken karısının yanında hep annesini öne sürerdi. Oysa prensese "maman"ı hiç göstermemişlerdi. Prens karısına onun çok iyi yürekli, hasta, evden dışarı çıkamayan bir ihtiyarcağız olduğunu söylüyordu.

---

8 Annem.

Gözlerini Yelena'dan hâlâ ayırmayan Elpidifor Martınıç kendini tutamayarak sordu,

— Öhö... Affedersiniz, sizi Anna Yuryevna'nın evinde görmek şerefine erişmiştim sanırım?

— Olabilir, ama evinde değil, kapısında görmüş olacaksınız. Beni okuluna öğretmen almasını ricaya gitmiştim.

Elpidifor Martınıç başını eğdi.

— Ricanızı kabul etti mi?.. –diye sordu.

— Evet, prensin yardımlarıyla.

Elpidifor Martınıç bu kez başını daha çok eğdi,

— O hâlde sizinle biraz tanış sayılırız. Ben de Anna Yuryevna'nın özel doktoruyum. İzin verirseniz kendimi tanıtayım, Elpidifor Martınıç İllionskiy.

Yelena bir şey söylemedi.

— Sizin isminiz? –diye devam etti yaşlı adam.

— Jiglinskaya.

Elpidifor Martınıç kollarını açtı, yüksek sesle,

— Yoksa Yelizaveta Petrovna'nın kızı mısınız?.. –dedi.

— Evet.

Doktor yerden yetmiş santim kadar bir yüksekliği gösterip sonra da elini yavaşça aşağıya indirerek devam etti,

— Ben sizi bu kadarken tanırdım. Anneniz ne âlemde? Sağlığı nasıl?..

Yelena soğuk bir tavırla,

— Fena değil!.. –dedi.

Çünkü Elpidifor Martınıç son cümlesini söylerken baygın baygın gözlerine bakmıştı. Doktor çok çapkındı... Çoğunlukla da fakir kızlara musallat olurdu.

Yelena oturduğu yerden doğrularak,

— Ben gideyim! –dedi.

Genç kızın canının sıkılmasının gerçek sebebi prensesin onunla hiç konuşmamasıydı.

Elpidifor Martınıç da kalktı.

— Ne tarafa gideceğinizi sorabilir miyim?

— Pokrovka'ya! –diye cevap verdi Yelena ve sert bir hareketle öte yana döndü.

Elpidifor Martınıç artık iyice azıtmıştı,

— Öyleyse arabamla götüreyim sizi! –dedi.– Ben de o tarafa gidiyorum, ister misiniz?

Yelena bir an cevap vermedi. Ne cevap vermeliydi, bilemiyordu. Bu arada kısa, ama soru dolu bir bakış atmayı başarmıştı prense. Prens bu bakışa cevap verdi,

— Sizi gayet güzel götüreceğine eminim, –dedi prens bu bakışa cevap verir gibi.

— Peki! –dedi Yelena ve resmî bir tavırla prensesle vedalaştı,

— Adieu, princesse.

Prenses sesine her zamanki durgunluğu vermeye çalışarak,

— Güle güle! –dedi.

Yelena cesurca elini prense uzatarak,

— Öyleyse akşama görüşmek üzere, hoşça kalın, –dedi.

— Güle güle...

Yelena'ya kayıtsız bir tavırla bakabilmek için kendini epey zorlamıştı prens.

— Sizin için epey kitap satın aldım, –diye ekledi.– Akşama onları da getireyim mi?..

— Lütfen! –diye cevap verdi Yelena ve çıktı.

Elpidifor Martınıç arkasından yetişmek için acele ediyordu. Prenses onları yolcu etmek için arkalarından gitti. Prensesin verdiği muayene ücretini cebine indirirken Elpidifor Martınıç önden giden Yelena'yı işaret ederek,

— Ne hoş, eşsiz bir kız! –diye fısıldadı.

— Evet, –dedi prenses ve kocasının yanına döndü.

Kocası bir koltukta oturuyordu, başını arkalığa dayamıştı. Hülyalı bir yüzü vardı. Karısının yüzüyse yine o mutsuzluk bulutuyla kaplıydı. Yalnız kalan karı koca bir konuda konuşmak ihtiyacını duyuyorlardı, ama hangi konuda, işte onu bilemiyorlardı. İlk konuşan prens oldu,

— Şu Elpidifor aptalı da çekilmez oldu artık!

— Evet, pek akıllı sayılmaz.

— Evden kovup bir daha da kapıdan içeri almamak gerek bu serseriyi. Konuşmaları bile insanın cinlerinin tepesine çıkmasına yetiyor.

— Nasıl uygun görürsen öyle yap! –diye cevap verdi karısı.

Doktora o da kızmıştı. Yelena hakkında öyle konuşması hiç hoşuna gitmemişti.

* * *

Grigorov öğleden sonra akşam olmasını sabırsızlıkla bekledi. Saat altıda arabasını hazırlamalarını söyledi. Karısı odasındaydı. Giderken hoşça kalın demek için bile uğramadı yanına. O da kocasının çıkmaya hazırlandığını duyduğu hâlde yolcu etmeye çıkmamıştı. Prens koltuğunun altında büyük bir deste kitapla çıktı. Arabacıya Maroseyka'ya çekmesini söyledi. Madam Jiglinskaya'nın evi dün akşamkinin aksine sıcacıktı. Her yer iyice silinip süpürülmüştü. Madam Jiglinskaya siyah bir ipek elbise giymiş, her zamanki koltuğunda oturuyordu. Başında zamanın modası, koyu kırmızı kurdeleli bir şapka vardı... Elindeki örgüyü örerken çay masasını hazırlayan Marfuşa'yı hain gözlerle izliyordu. Yelena'nın üzerinde incecik bedenini alımlı bir biçimde saran siyah bir ipek elbise vardı. Saçlarını özenerek taradığı belliydi. Yine aynı divanda oturuyordu. Çok heyecanlıydı. Sokaktan geçen her arabanın sesine dikkat kesiliyordu. İşte tam kapılarının önünde bir araba durdu. Kalbi duracak gibi hızlı çarpıyordu. Ayağa kalktı,

— Marfuşa, çabuk koş, kapıyı aç!.. –diye bağırdı.

Marfuşa koşarak gitti, kapıyı açtı. Prens iki eli kitap dolu, içeri girdi. Yelena'nın oturmakta olduğu konuk odasına gelince,

— İşte kitaplar, hepsini sizin için aldım! –dedi.

Yelena kitapları bir masanın üzerine yerleştirmesine yardım ederken pek neşeli,

— Ah!.. Çok teşekkürler! –diyordu.

Yükünü boşaltan prens oturdu, karşısına oturan Yelena'yı gözlüklerinin üstünden seyre koyuldu. Uzun süre baktıktan sonra,

— Sanırım Darwin'i önce okumamız daha iyi olacak!.. –dedi.

— Türlerin kökeni teorisini mi? Onu biraz biliyorum.

— Öyle ama ciddi olarak incelemek gerek!

— Doğru.

— Oldukça kalın! –dedi prens ve kalkıp masadan bir kitap aldı...– Sanırım başlayabiliriz.

— Başlayalım.

Prens kitabı açtı, okumaya başlayacaktı ki birden sordu,

— Anneniz?..

— İyidir. Odasında oturuyor.

Prens başıyla kapıyı işaret etti,

— Orada mı?..

— Evet...

Prens seslendi,

— Merhaba Yelizaveta Petrovna!

Madam Jiglinskaya yerinden kalkmadan,

— Merhaba! –diye karşılık verdi. Prensin kesinlikle yanına uğrayacağını ummuştu.– Manto için teşekkür ederim, –diye ekledi.

Prens biraz bozulmuş,

— Ah, yo... bir şey değil! –dedi.

Yelena öfkelenmişti annesine. Grigorov yaşlı Jiglinskaya'yla yeterince konuştuğu kanısındaydı. Yelena'dan hoşlandığı ölçüde annesinden nefret ederdi. İri yarı vücudundan da, hayâsız suratından da iğreniyordu. Yelena içgüdüsü ve genç kız duyarlılığıyla bunun farkındaydı. Onun için annesini daima uzak tutmaya çalışırdı prensten. Madam Jiglinskaya da prensin kendisiyle konuşmaktan hoşlanmadığını biliyordu. Ama bunun sebebi ona göre çok başkaydı: Prensin

kızına kur yaptığı için ondan çekindiğini sanıyordu. Daha doğrusu bunu öyle yorumlamak işine geliyordu. "Ah ne aptal şu adam!" diye düşünüyordu.

Sonunda prens okumaya başladı. Yelena dikkatle dinliyordu. Okunanı çok iyi anlıyordu. Ara sıra prensi durduruyor, anlamadığı bazı şeyleri soruyordu. Prens de açıklamaya çalışıyor, ama bir türlü çıkamıyordu işin içinden. Anlamsız birkaç cümle söylüyordu, o kadar... Söylediklerini kendisinin de anlamadığı açıktı. Kendi kendine,

— Doğal bilimlerde bilgisiz olmak ne kötü!.. –diye söyleniyordu.

Yelena sözcükleri uzatarak,

— Evet, çok az şey biliyoruz! –dedi.

Bir süre sonra iki saatlik sürekli okuma ve dikkatten yorgun düşmüş prensin terli yüzüne bakarak şöyle dedi Yelena,

— Çok yoruldunuz herhâlde!..

Gülümseyerek cevap verdi prens,

— Evet!

— Öyleyse bırakalım. Bugünlük yeter.

— Doğru, yeter.

Zaten kitabı bir yana atıp doyasıya Yelena'ya bakmayı çok istiyordu.

Bir süre sonra Yelena siyah gözlerini kısarak,

— Bakın! –dedi. (Bu hâliyle pek hoştu.)– Size bir şey sormak istiyorum. Prenses bana kızgın mı?..

Grigorov yapmacık bir hayretle,

— Karım mı?.. –dedi.

— Evet, dün bir kelime bile konuşmadı da benimle, merak ettim.

— Ne kadar kaldınız ki zaten, fırsat bulamamıştır.

Yelena inanmıyormuş gibi başını salladı,

— Sanmam! Yalnız susmakla kalmadı, suratından düşen de bin parçaydı.

— Belki bir yeri ağrıyordu.

— Ama doktor size gelmişti, ona değil!

Grigorov öfkeli,

— Onun kime geldiğini ancak şeytan bilir! –diye söylendi.

Bu konuşma artık canını sıkmaya başlamıştı.

— Hem benim esas sormak istediğim de bu değildi! –diye devam etti Yelena.– İnsan konuşmasına, mektubuna onu en çok sevindiren veya üzen şeyden, yani o anda içindeki en canlı duygudan başlar, değil mi?

— Evet.

— Eh, öyleyse çok içten olduğu anlaşılan son mektubunuza neden memur dolu Petersburg'u ve oraya duyduğunuz nefreti anlatmakla başladınız?.. Bununla bir suçunuzu affettirmek istiyormuşsunuz gibi geldi bana.

Bu kez gerçekten şaşırmıştı prens,

— Ben mi? Suçumu affettirmek mi istiyorum?.. –diye sordu.

— Evet! Demek bu düzen hâlâ ilgilendiriyor sizi!

— Hey Tanrım!.. –diye bağırdı Grigorov.– Beni birçok şeylerle suçlayabilirsiniz, ama bununla asla. Bu düzeni umursadığım yok benim!

— Boşuna böyle düşünüyorsunuz! Evet, tamamen boşuna! Bu konuda kendinizi çok az tanıyorsunuz.

Prens hayret ve soru dolu bakışlarını Yelena'ya çevirdi.

— İnanın bana! –diye devam etti Yelena...– Kendimden biliyorum. İnsan için tek gerçek mutluluk çalışmaktır... Kusurumu bağışlayın, ama siz hiç çalışmıyorsunuz.

Yelena'nın bu açıklaması karşısında biraz kızmıştı prens,

— Ne yapabilirim? Bir iş veya meslek edinmem hiç kolay değil! –dedi.– Ancak şanslı insanlar bu mutluluğa erişiyor.

— Kendinize yeni bir meslek bulmanız şart değil. Toplumun size verdiğini kabullenin, yeter. Zeki ve yetenekli bir insansınız. Petersburg'a taşınıp bir memuriyete girebilirsiniz... Nasıl olsa sık sık gidiyorsunuz oraya.

Yelena son cümlesini söylerken gözlerinde, dudaklarında, hatta kalkık, güzel burnunun deliklerinde öfke dolu bir alay dolaşıyordu. Bunu fark etti prens, şaşırmıştı. Yelena'dan böyle bir şey işiteceği kırk yıl düşünse aklına gelmezdi. Alınmış gibi,

— Hayır, ben memurluk yapamam! –dedi.

— Şimdiye kadar hiç denemediniz, yapıp yapamayacağınızı bilemezsiniz. İnanın bana daha iyi olacak. Hem prenses de çoktandır Petersburg'a taşınmanızı istiyor. Haklı... Orada doğdu, büyüdü, bütün akrabaları orada... Moskova'dan nefret ediyor.

— Ederse etsin. Ben Moskova'da kalacağım! –dedi prens ve sesini alçaltarak ekledi:– Çünkü burada siz varsınız.

Yelena'nın yüzü bembeyaz kesildi. Ona dair duygularından prens ilk kez bu kadar açık söz ediyordu. O da prensi delicesine seviyordu. Fikrince bir kadının sevdiği erkeğe nikâhla ait olmasıyla nikâhsız ait olması arasında bir fark yoktu. Bununla birlikte nikâhın erkek ve kadın ilişkilerini birazcık olsun güçlendirdiğini de kabul ederdi. Onu hayatının sonuna dek sevecek erkek nikâhsız da severdi. Nikâhın sevginin devamlılığını sağlayamayacağı inancındaydı. Çocuklarla ilgili olarak da durum aynıydı. İyi insan gayrimeşru çocuklarıyla da ilgilenir, onların geleceğini güven altına alırdı. Karaktersiz bir insanınsa nikâhlı karısından olan evlatlarına da bir yararı dokunmazdı. Ama bazı şeyler bu konuda Yelena'yı düşünmeye zorluyordu: Bu ilişkisiyle bir kadına kötülük ettiğini çok iyi biliyordu. "Peki ama niçin o kadın kocasının sevgisinin devamını sağlamak için çalışmaz?" diye düşünüyordu. Karısını çoktandır sevmediğini söylemişti prens. Öyleyse Yelena suçsuzdu. Ayrıca ileride prenste bazı aristokratik eğilimler veya alışkanlıklar göreceğinden de endişe ediyordu. Ama şimdiye dek görmemişti, belki de gizliyordu bunları. Henüz bilinçli bir hâl almamış da olabilirlerdi.

— Ben başka birisinden daha az hak sahibiyim üzerinizde! –diye karşılık verdi.

Prens kızarak sesini yükseltti,

— Oysa ben sizin için yaşıyorum!

— Hayır, yalnız benim için değil. Hem biz ayrı yuvaların kuşlarıyız. Ben canının istediği yöne uçmasına hiçbir engelin olmadığı fakir bir kuşum, sizse kafesine binlerce altın telle bağlı soylu bir kartal!..

Prens yine sesini yükseltti,

— Hayır, yok böyle bir şey! Yemin ederim ki yok!..

— Var!.. –dedi Yelena, bu kez sesi biraz sert çıkmıştı.

— Pis bir çapkın olarak görüyorsunuz beni karşınızda öyle mi?

— Hiç de değil!.. Asla!.. Hayatta kendisini iyice tanıma fırsatı bulamamış bir insansınız bence, o kadar!

Genç adam sesini alçaltarak sordu,

— O hâlde gerçek kişiliğimle hoşlanmıyorsunuz benden?

— Öyle olsaydı belki de daha iyi olurdu, ama... ne yazık ki... –diye çok alçak bir sesle cevap verdi Yelena, sonra başını öne eğdi.

Prens biraz canlanmıştı,

— Neden ne yazık ki?..

— Çünkü!.. –diye başladı Yelena, ama cümlesini bitiremedi, derin bir iç çekiş kesmişti sözünü, sonra devam etti,

— Çünkü benim mutsuzluğumun kaynağı bu!

— Kim söyledi bunu size?..

— Önsezim!..

Gözleri yaşarmıştı. Prens de ağlamaklı olmuştu, boğuk bir sesle,

— Sizi mutlu etmek için o altın telleri koparırsam?..

Yelena aynı alçak sesle,

— Hiçbir şey yapmayacaksınız! –diye karşılık verdi.

Prens omuz silkti. Şimdiye kadar Yelena'yı böyle şüpheci ve öfkeli görmemişti. Prensin son Petersburg yolculuğu-

nun gerçek sebebinin orada kendisine bir memuriyet bulmak olduğu fikri saplanmıştı Yelena'nın kafasına nedense. Bunu öğrenmeye çabalıyordu şimdi. O ise oraya çok değişik amaçlarla gitmişti. Doğuştan hassas ve kolay unutmayan bir insandı... Hayatın tüm görünüşlerini canlı bir şekilde benimser, benimsediklerini de hiçbir zaman bütünüyle unutmazdı. Uzun süreden beri içinde birçok fikir ve duygu yığılmaktaydı. Bunlara mantığıyla uyuşabilecek cevaplar bulmak ateşiyle kavruluyordu içi. Bu duyguları üzerinde tartışabileceği bir insan bulabilmesi olanaksızdı Moskova'da. Kanısınca bu konuda Moskova durgun bir bataklıktan başka bir şey değildi. Petersburg ise daha bir canlı ve gelişmiş geliyordu ona. İşte bu sebeple bunalınca oraya gider, çeşitli edebiyatçılarla, bilim adamlarıyla, yüksek ve sıradan memurlarla tanışır, onların bu konulardaki fikirlerini dinler, tartışırdı. Ama nerede... Bütün bu çabaları, didinmeleri birazcık olsun aydınlık getirmezlerdi içine. Her seferinde morali daha da bozuk dönerdi Moskova'ya. Ama bir buçuk yıl sonra aynı amaçla yine giderdi oraya. Bu şüphe ve kararsızlıklarından Yelena'ya hiç söz etmemişti. Belirsiz bir kişiliği olduğunu öğrensin istemiyordu. İstiyordu ki Yelena onu karşısında kişiliği tamamlanmış, sağlam bir realist olarak görsün.

Uzun bir sessizlikten sonra sordu,

— Ee... şimdi ne okuyalım?

Yelena'nın kitapla ilgilendiği yoktu artık. Dalgın bir tavırla,

— Bilmem, ne isterseniz!.. –dedi.

— Sanırım geç oldu.

— Hayır, önemli değil! –diye cevap verdi Yelena.

Son cümlesini öyle bir tonda söylemişti ki prens okumanın artık yettiğini anladı, ayağa kalktı, Yelena'nın küçücük elini kocaman avucunun içinde sıkarken,

— Hoşça kalın, –dedi.

Yelena onu geçirdi,

— Güle güle...

Kapıda genç kızın elini bir daha sıktı prens,

— Yine de içimde bir umutla gidiyorum!

— Siz benden bir şeyler umut edebilirsiniz, ama ben sizden hiçbir şey!..

— Görüşürüz!..

Yelena başını canlı bir hareketle eğerek,

— Görüşürüz! –diye tekrarladı, konuğu gittikten sonra içeri girip eski yerine oturdu.

Bu akşamki konuşmaları sonunda prens çok dürüst, cesur ve soylu, bununla birlikte her şeyi sonuna kadar açmayan, biraz kapalı, esrarlı bir insan izlenimi bırakmıştı onda. Kısacası prensin nasıl bir insan olduğunu yine anlayamamıştı. Bu arada bencilce bir isteğini hayatı pahasına bile olsa bir an düşünmeden yerine getirmeye hazır olduğunu da...

Daldığı düşüncelerden annesinin ayak sesi uyandırdı onu. Gözlerini açtığında annesi heybetli görünüşüyle karşısında duruyor, gülümsüyordu. Alaycı alaycı,

— Ne o, yoksa ilanıaşk mı etti sana?.. –dedi.

Yelena ters ters karşılık verdi,

— Neler saçmalıyorsunuz?..

— Hımm, saçma, değil mi?.. Vedalaşmak için bana uğramak bile gelmedi aklına.

— Çok dalgındır, unutmuştur.

— Dalgın olmasına dalgın değildir de kabadır, –dedi Madam Jiglinskaya. Kızından bir şey öğrenemeyeceğini anlamıştı. Odasına döndü.

Yelenalardan çıkınca doğru İngiliz Kulübü'ne gitti prens. Yelena'yla arasında geçen konuşma çok etkilemişti onu... Doğruca restoran bölümüne girdi. Kendisine şarap ve balık ısmarladı. Balıktan ağzına bir lokma koymadığı hâlde kadeh kadeh şarabı deviriyordu. O arada yaşlı başka bir prens felçli sağ ayağını sürüyerek masaların arasında dolaşıyor, Grigorov'un kocaman bir şişe şarabı bitirişini dikkatle izliyordu. Onun ikinci şişeyi de istemesi üzerine canını fena

hâlde sıkan bu sahneye daha fazla dayanamayıp hızla salondan çıktı. Bilardo ve okuma salonlarını hızlı adımlarla geçerek "Sihirbazlar Odası" dedikleri odaya geldi. İçerisi çok kalabalıktı. Herkesin duyacağı kadar yüksek sesle bağırdı,

— Prens Vasiliy Petroviç Grigorov'un oğlu restoranda ikinci şişesine başladı!..

Birkaç genç aralarında konuşmayı keserek anlamamış gibi yaşlı adama baktılar. Köşedeki bir koltukta oturmuş o zamana kadar uyumakta olan başka bir yaşlı adam başını kaldırdı,

— Nikita Semyonoviç, askerdeyken siz daha mı az içiyordunuz?.. –dedi.

— Biz, –diye cevap verdi Nikita Semyonoviç...– kışlada, kamplarda veya evimizde içerdik. İngiliz Kulübü'nde böyle bir şey yaptığımızı kimse görmemiştir!..

Sonra yine ayağını sürüyerek diğer salonlarda da herkes gerektiği gibi kibar hareket ediyor mu diye kontrole gitti. Ama Grigorov'u yerinde göremeyince şaşırdı. İyice sarhoş olduktan sonra evine gitmişti prens.

IV

Kış geçmiş, büyük oruç gelip çatmıştı... Bu arada Yelena prensten hayli İngilizce öğrenmişti. Zaten her şeye büyük bir yeteneği vardı. Birlikte Darwin'i, Renan'ı, Büchner'i, Moleschott'u okuyup bitirmişlerdi. Ama bu arada aşkları çok yavaş ilerliyordu. Prens her ne kadar kendisini realist olarak tanıtmaya uğraşıyorsa da gerçekte idealistti... Birbirini seven iki insan arasında yalnız temiz ilişkilerin olamayacağını ve olmaması gerektiğine ikna olsa da, Yelena'nın da öyle düşündüğünü bilse de ona bunu dosdoğru söylemeye cesaret edemiyor, onu gücendirmekten, küçük düşürmekten çekiniyordu. Kahramanlarımızın birkaç heyecanlı dakika

yaşamaya fırsatları da yoktu zaten. Son zamanlarda onları kontrolünden hiç çıkarmayan Yelizaveta Petrovna'nın gözetimi altında görüşüyorlardı ancak. Bu tecrübeli kadın kızının prensten bir şeyler kabul etmeyeceğini, prensin de böyle bir şeyi aklına getirmediğini anlamıştı sonunda. Bu durum karşısında bir anne olarak sevgililerin aşırı yaklaşmalarına elinden geldiğince engel olmaya karar vermişti. İşte bunun için prens geldiği zaman gençleri bir an yalnız bırakmıyordu. Sıkılıp gitsin diye sürekli canını sıkacak konulardan konuşuyorlardı ama yaşlı kadın hiç aldırmıyor, yüzünde donuk bir ifadeyle hiç umursamadan örgüsünü örüyordu. Annesinin bu gözcülüğünden bunalan Yelena prense, "Benim odama gidelim. Orada daha rahat oluruz!" dediğinde Madam Jiglinskaya yumuşak bir sesle, "Ben de sizinle geleceğim!" diyordu. Kızı, "Ama sizin canınız sıkılır!" diye itiraz etse bile yaşlı kadın aynı yumuşak sesle, "Hayır, sıkılmaz!" diyordu. Bütün bunlar prensin Yelena'ya olan tutkusunu dayanılmaz bir dereceye çıkarıyordu. Öyle ki zayıflamış, içine kapanık, hüzünlü bir insan olup çıkmıştı.

Bir cumartesi Grigorov kuzini Anna Yuryevna'ya yemeğe gitmişti. Anna Yuryevna Moskova'daki akrabaları arasında kıracak derecede soğuk davranmadığı tek kişiydi... Ona sık sık uğrardı. Aralarındaki ilişki dostçaydı. Genç adamın Anna Yuryevna'yı öteki akrabalarından ayrı tutmasının kuşkusuz bir sebebi vardı. Hareketlerini bazı katı kalıplara sokmaya zorlamazdı kendisini. On yedi yaşında kocaya vardığında önemli sayılacak ölçüde büyük bir serveti vardı. Kocasıyla bir arada ancak iki yıl kalabilmişti. Şimdi hiç çekinmeden önüne gelene, "Benim gibilere bir deneme yeter!" diye anlatıyordu. Gençliğinin büyük kısmı Avrupa'da geçmişti. Skandallar arşivinde çok serüvenleri anlatılırdı. Daha geçenlerde doğru olması çok mümkün bir söylenti dolaşmıştı ortalarda... Moskova'nın sarhoşlarından genç bir müzisyenle buluşmuş... Kendisi de inkâr etmemişti bunu zaten. İçtenlikle öbür dünyada birçok günahının affedileceğini, zira

çok kez âşık olduğunu söyleyerek geçiştirmişti konuyu. Balıketinde bir sarışındı Anna Yuryevna. Yüz hatları anlamsız, biraz da sertti. Orta yaşlı bir kadını andırıyordu, bununla birlikte yaşını sorsalar kimse söyleyemezdi. Zeki, zengin ve hareketli bir kadın olduğu için her girdiği toplulukta daima ön sıralardan birine yerleşiverirdi. Nereye giderse gitsin çevresi her zaman kur yapan erkeklerle olmasa da her konuda serbestçe konuştuğu içten dostlarıyla sarılı olurdu... Çevresindeki kadınlarla hiç denecek kadar az konuşurdu. Onların aptal yaratıklar olduğuna inanırdı. Sohbetinden en çok hoşlandığı insan da yine kadınlarla konuşmayı pek sevmeyen Prens Grigorov'du. O ağırbaşlı bildiğimiz prens Anna Yuryevna'nın yanında açılırdı... Anna Yuryevna'ya öyle açık cevaplar verirdi ki... Kadıncağız, "Hayır, yeter artık, bu kadarı da fazla!" diye bağırırdı. Anna Yuryevna'nın evinde yemeğe kalmayı severdi prens. Bunun tek sebebi bence Moskova'nın hiçbir yerinde damak zevkine bu kadar uygun hazırlanmış yemek bulunmamasıydı... Evinde yemeğe biber konulmaz, dökülürdü... Bugünkü yemek de tam prensin istediği cinstendi... Önce öküz kuyruğu çorbası verildi... Onu üzeri haşlanmış fasulyeyle süslü haşlama domuz eti izledi... Sonra meyveler, kremalı tatlılar... Bütün bunların yanında içebildiğiniz kadar en iyi cinsten yıllanmış burbon şarabı vardı... Yemekte başka misafir yoktu... Sofradan kalktıktan sonra her zaman yaptıkları gibi yine konuk salonuna geçtiler. Salon özenle ve insanı heyecanlandıracak bir biçimde döşenmişti. Çok güzel, yarı çıplak kadın resimleri vardı duvarlarda... Küçük Venüs ve Diana heykelleri, yumuşacık halılar, rahat koltuklar, şöminenin loş ışığı... Anna Yuryevna bir kanepeye yarı yatar gibi uzandı. Prens de divana oturdu. Üzüntüsü hâlâ geçmemişti. Burbon şarabı da başını hafifçe döndürüyordu... Bütün dikkati karşı duvardaki yağlı boya "Rebecca" tablosu üzerinde toplanmıştı... Tablo iyi bir ustanın yaptığı çıplak bir kadın resmiydi. Yemekte ancak bir iki

kadeh şarap içen Anna Yuryevna'nın da başı dönüyordu... Kendi deyimiyle "çenesi düşer"di böyle anlarda. Kuzeninin suskunluğu sıkmaya başlamıştı onu,

— Gregoire, senin tavsiyenle işe aldığım kız n'est-elle pas pa bien-aimé de ton coeur?[9]

Mümkün olduğu kadar alaycı, hatta soğuk bir sesle sordu prens,

— Bu da nereden çıktı şimdi?..

Oda biraz daha aydınlık olsaydı Anna Yuryevna prensin yüzünün kızardığını fark edecekti.

— Aranızda küçük bir aşk var sanmıştım da... Onu müdire yapacağım, biliyor musun?..

Prens pek ilgilenmiyormuş gibi,

— Sahi mi? –diye sordu.

— Evet... Elle me plait infiniment...[10] çok iyi çalışıyor. Çocukları kendisine öyle bağlamış ki. Hem çok zarif bir kız.

Anna Yuryevna'nın Rusçası pek iyi değildi, Fransızcayı daha rahat konuşurdu.

— Senin nikâhsız karılarından biri sanmıştım onu! –diye sürdürdü sözlerini.

— Nikâhsız karılarımdan biri mi? Beni ne sanıyorsun? Sence çok mu var böyle karılarım?

Anna Yuryevna bir kahkaha attıktan sonra,

— Eminim! –dedi.– Il me semble, que la princesse ne peut pas...[11] Rusça nasıl denir, erkeğe egemen olmak.

Prens suratını astı. Belki de karısı hakkında böyle konuşulması hoşuna gitmemişti. Anna Yuryevna devam etti,

— Je crois qu'elle est tres apathique...[12]

Genç adam gülerek sordu,

— Et pourquoi le croyez-vous?[13]

---

9 Kalbindeki sevgili değil mi?

10 Çok hoşuma gidiyor.

11 Bana öyle geliyor ki prenses yapamaz.

12 Bence çok duygusuz.

13 Niçin öyle düşünüyorsunuz?

— Parce que elle est blonde.[14]

— Ya siz?

— Oh!.. moi je suis rousse...[15] Ama kızıllık kanımızda değil saçlarımızda.

Prens sadece başını salladı,

— Yeni bir teori olsa gerek, hiç işitmemiştim!

— Zamanla işitirsin. A propos, encore un mot:[16] Dün şu Elpidifor Martınıç denen adam uğradı bana!..

Dilinin çabukluğuna rağmen bu zor iki sözcüğü güçlükle söyleyebilmişti.

— Evden kovmuşsun onu. Çok dert yandı senden. Aile doktorluğuna son vermişsin, eve bile almayacakmışsın. Neden?

— Aptal ve büyük bir sahtekâr da ondan!

— Nereden anladın aptal ve sahtekâr olduğunu?

— Her şeyinden, aşağılık suratından tut da aşağılık fikirlerine kadar her şeyinden.

— Fi donc, mon cher.[17] Bence soylu olmayan her Rusta bu surat ve fikirler her zaman vardır.

Anna Yuryevna yurduna ve ulusuna pek bağlı bir insan değildi.

— Hayır, yalnız onlarda değil, soylusunda soysuzunda, hepsinde! –diye kesti sözünü prens.

Anna Yuryevna devam etti,

— Elpidifor Martınıç hiç değilse iyi bir köle, çok sadık bir köpek olduğu için ötekilerden iyidir.

— Benim kölelerle işim yok. İnsanı köleye tercih ederim! –dedi prens ve kalktı.– Adieu.

Anna Yuryevna üzgün,

— Gidiyor musun? –diye sordu.

---

14 Çünkü o sarışın.

15 Ah! Ben kızılım.

16 Bu arada bir şey daha söyleyeceğim.

17 Öyleyse istediğini yap canım.

— Evet, gitmem gerek! –diye cevap verdi prens, o arada kendisini tutamayarak bir daha "Rebecca"ya baktı.

Prensin elini sıkarken,

— Şimdi eve gidiyorsan bileğimi keserim!.. –dedi Anna Yuryevna.

— Haklısın! Eve gitmiyorum!..

— Nereye öyleyse?..

— İşim var.

— Erkek gittiği yeri söylemiyorsa mutlaka kadına gidiyordur.

Prens sıkılmış gibi gülümsedi.

— Kuzinim, senin kafanda yalnızca erkekler kadınlara, kadınlar erkeklere nasıl gider düşüncesi mi var?

Anna Yuryevna aşağılayan bir tavırla yüzünü buruşturarak,

— Aman hayır! –dedi.– Bütün bu prosaique[18] şeylerden usandım, hiç ilginç değil.

— Sizce ne ilginç olabilir?..

— Mesela senin gibi bir filozofun, ehlileştirilmemiş bir ayı yavrusunun aşkı!..

Prens kahkahayla gülerek,

— Benim aşkım mı?.. –diye sordu.

— Evet.

— Böyle bir şeyi ilk kez işitiyorum! –diyerek yürüdü Grigorov.

Anna Yuryevna arkasından seslendi,

— Muhtemelen de son kez: Kadınlar böyle şeyleri iki kez söylemez!

Prens cevap vermeden yürüdü. Arabasına bindi, arabacıya, "Kuznetskiy Köprüsü'ne," dedi.

Oraya varınca arabasından inip yürümeye başladı. Kafasının karmakarışık olduğu belliydi. Heyecandan yüzü al al

18 Bayağı, yavan.

olmuştu. Silah satan bir dükkânın önünden geçerken bilinç dışı bir hareketle vitrine baktı ve bir an olduğu yerde çakılı kaldı. Sonra dükkâna girdi, tezgâhtarlardan genç ve yakışıklı olanına garip bir sesle,

— Lütfen bana bir tabanca verin!.. –dedi.

— Büyük mü olsun?..

Yapmacık bir gülümsemeyle cevap verdi prens,

— İnsanı öldürsün yeter!

Satıcı gururla,

— Ona bakarsanız tabancalarımızın hepsi öldürür bayım! –dedi.– Bunu beğenir misiniz?..

— İyiye benziyor!

Satıcı tabancanın insan öldürebileceğini kanıtlamak ister gibi öteki satıcıya nişan aldı, öteki korkmuş gibi biraz geriledi ve yüksek sesle güldü,

— Çok iyidir! –dedi.– Tabancayı yolculuk için alıyorsunuz herhâlde mösyö?

— Evet, köye gidiyorum. Bu devirde köyde tabancasız dolaşmak olmuyor.

— Evet mösyö. Günümüzde toprak sahiplerinin çoğu tabanca satın alıyor. Mermi de istiyor musunuz?..

— Elbette.

Satıcı tabancayla mermileri bir kutuya koyup verdi. Prens parayı ödeyip çıktı, arabasına bindi ve arabacıya Rocher de Cancale Oteli'ne çekmesini söyledi.

Otele inince otel kâtibine,

— Tek kişilik bir oda istiyorum! –dedi.

— Fiyatı ne olsun?..

— Ne olursa!..

Kat görevlisi en pahalı odaya götürdü onu. Odada altın çerçeveli kocaman bir ayna vardı. Perdeler ipekti. Şömineli, çok rahat bir karyolası olan lüks bir odaydı burası.

— Bana mürekkep ve zarf kâğıt getirin!..

— Bir saniye! –dedi kat görevlisi ve koşarak gitti, istenilenleri getirdi.

Prens sert bir sesle,

— Tamam, başka ihtiyacım yok! –dedi.

Kat görevlisi aceleyle kayboldu. Prens zaman kaybetmeden masaya oturdu, yazmaya başladı:

Eşsiz Yelena, şu anda ölesiye sizi görmek istiyorum... Ama eve gelmem bir şeye yaramayacak. Orada sizi görmekle görmemek arasında bir fark yok. Bana güvenin ve bu mektubu size getiren adamımla bana gelin. Gelmezseniz ne yapacağımı bilmiyorum.

Yazdığı pusulayı zarfa koydu ve ağzını kapadı. Zili çaldı. Aynı kat görevlisi yine koşarak geldi odaya.

— Arabacımı çağırın bana.

Kat görevlisi gitti, bir dakika sonra arabacı geldi. Bu yakışıklı bir mujikti.[19] Sırtında uzun bir çuha palto, belinde gümüş işlemeli bir kuşak vardı. Onunla birlikte votka kokusu ve soğuk dolmuştu odaya.

— Jiglinskayalara git, dinliyor musun beni? Yelena'yı bul, bu mektubu kendisine ver, duydun mu? Ondan başkasına verme, anladın mı?..

Prensin sesi çok sert ve tehditkârdı.

— Anladım efendim! –diye cevap verdi arabacı.

Kim bilir, belki de işin o kadar basit olmadığını anlamıştı.

— Evde yoksa nereye gittiğini öğren ve gittiği yerde bul! Cehennemin dibinde bile olsa bulacaksın onu, anladın mı?.. –diye devam etti prens.

Arabacı başını öne eğip,

— Bulurum, yeter ki nereye gittiğini söylesinler!.. –dedi.

— Haydi koş!

Arabacı çıktı. Koridoru geçerken bütün bu işleri beyi için en iyi şekilde nasıl yapabileceğini düşünüyordu.

---

19 Rus köylüsü.

Yalnız kalınca odanın içinde bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı prens. Arabacı gideli daha on dakika olmamıştı ki koridordaki en küçük gürültüye kulak kabartmaya başlamıştı... Bir süre sonra tüm umudunu yitirerek tabancayı yoklamış, kutusundan çıkarmış, sağını solunu inceledikten sonra doldurmuştu. Bunları yaparken gözleri yalnız akıl hastalarının gözlerinde görebileceğimiz garip bir pırıltıyla parlıyor, elleri titriyordu. Sonunda kapının tokmağını birisinin çevirdiğini duyunca aceleyle tabancayı gizledi ve odanın ortasında ayakta durdu. Kadın elbisesi hışırtısı kulağına kadar geliyordu. Bütün bedeni titremeye başladı. Yelena odaya girdi... Biraz heyecanlı ve ürkekti,

— Merhaba!.. Beni çağırmak da nereden geldi aklınıza?

Grigorov Yelena'nın iki elini tutup dudaklarına götürdü. Gidip kapıyı kilitlerken de,

— Kusura bakma... Burada emniyetteyiz! –diye ekledi.

Yelena şapkasını çıkardı, saçlarını düzeltmek için aynanın karşısına geçti. Sıkıldığı her hâlinden belliydi.

Grigorov'un üzerinde de beceriksiz ve ürkek bir hâl vardı. Yelena'yı elinden tutup bir sandalyeye oturturken güvensiz bir sesle,

— Otur! –dedi.

Yelena uysalca söyleneni yaptı.

— Annen ne dedi?..

Yelena hafifçe gülümsedi.

— Sanki biliyormuş gibi bugün misafirliğe gitti.

— Evde olsaydı belki de göndermezdi seni.

Birden Yelena'nın yüzü kararlı bir ifadeyle kaplandı, kaşları çatıldı,

— Daha da neler!.. Kim dinler!.. Şapkamı aldığım gibi çıkar gelirdim.

Prens,

— Söyler misin bana? –dedi.– Neden bir an yalnız bırakmıyor bizi?..

Bu soruyu cevaplandırmak Yelena için çok güçtü. Annesinin onları böyle sıkı kontrol altında bulundurmasının sebebini tahmin ediyordu, ama bunu kendine bile itiraf etmekten utanıyordu,

— Belki bazı ilişkilerimiz hoşuna gitmiyordur! –dedi.

Prens oturduğu sandalyeyi Yelena'nınkine biraz yaklaştırdı.

— Bugün gelmeseydin kendimi öldürecektim, biliyor musun?..

Yelena heyecanla bağırdı,

— Saçmalama!..

Prens tabanca kutusunu göstererek devam etti,

— Hayır, hiç de saçma değil. Tabancayı bile hazırladım.

— Bana böyle saçma sapan şeyler söyleme lütfen! Böyle şeylerden hiç hoşlanmam!

Prens kararlı bir sesle cevap verdi,

— Saçma değil Yelena. Sensiz yaşayamam artık!.. Aşkın olmasa soluk almamın bile sebebi kalmaz. Aşkın olmazsa artık soluyamayacağım, anlıyor musun?

Yelena güzel başını kuşkulu kuşkulu salladı. Çok mutluydu.

Prens konuşmaya devam etti,

— Sana açıkça söylüyorum işte.. Seni böyle uzaktan sevmeye artık dayanamayacağım. Tamamen benim olmanı istiyorum, tümüyle...

Yelena başını öte yana çevirdi,

— Hepsi aynı kapıya çıkmaz mı?..

— Hayır, çıkmaz.

Yelena yüzünü çevirmeden,

— Ah, öyleyse istediğin gibi sev beni! –dedi.

Sevinçten çıldıracak gibiydi prens,

— Bugün bir "Rebecca" tablosu gördüm. İki su damlası kadar benziyorsunuz birbirinize, o da senin gibi olağanüstü güzeldi aranızdaki tek fark onun çizilmiş olması, –diye de-

vam etti ve titreyen kuvvetli eliyle Yelena'nın elbisesini omzundan tuttuğu gibi çekip bütün ön düğmelerini kopardı. Yelena'nın çıplak omzu ortaya çıkmıştı.

İlk tepkisi bağırmak oldu genç kızın,

— Ne yapıyorsun?.. Çıldırdın mı sen?..

Prens tapar gibi önünde diz çökmüş,

— Ah, ne harikasın! –diyor, Yelena'nın ellerini okşuyordu.

Yelena'nın kalbi de duracakmış gibi çarpıyordu. Kendisini soğukkanlı göstermeye uğraşıyordu. Erkeğin sevdiği kadının vücudundan hoşlanmasını olağan karşılardı. Prense bakarak,

— Ya ileride beni sevilmek istediğim gibi sevmezsen ne olacak?.. –diye sordu.

— İstediğin gibi seveceğim seni. Ama sen bırakacaksın beni sonunda!..

— Niçin bırakacakmışım?.. Bunun bir sebebi olmalı... Yoksa benden gizlediğin bir şey mi var?..

— Yok, ama sen bırakırsın gibime geliyor. Dur!.. –diye haykırdı prens, kalktı, kutudan tabancayı çıkarıp Yelena'ya gösterdi,

— Beni bir gün bırakırsan veya ölürsen bu tabancayla intihar etmeme izin ver!..

— İzin mi?..

— Şu kalemle kutunun kapağının içine yaz.

— Neden ama bu?..

— Yaz işte, öyle istiyorum.

— Ne yazacağım?..

— Yaz işte, "Prens Grigorov'a olan aşkım bir gün sona ererse onun bu tabancayla intihar etmesine izin veriyorum," diye!

Yelena yazdı...

— Hah, şimdi rahatım artık! –dedi prens ve yine Yelena'nın önünde diz çöktü...

V

İlkbahar güneşi Madam Jiglinskaya'nın evinin içine vuruyor, Yelizaveta Petrovna her zamanki gururlu tavrıyla konuk odasında oturuyordu... Tam karşısında da şimdiye kadar onu birkaç kez ziyarete gelen Elpidifor Martınıç oturmaktaydı... Doktor nedense koku sürünmüş, yeni elbiselerini giyinmişti... Gömleği de her zamankinin tersine tertemizdi. Ayakkabıları bile güzelce boyanmıştı. Jiglinskayalara nedense hep böyle son derece şık geliyordu. Yelena'yla karşılaşmayı arzuladığı açıktı, ama şimdiye dek bir kez bile evde rastlayamamıştı ona. Yelizaveta Petrovna doktorun ziyaretinden memnundu, bugün de kahveyle ağırlamayı unutmamıştı onu... Bütün evin içine yayılmıştı kahve kokusu. Yelena okul müdiresi olduğundan beri Jiglinskayalarda durum oldukça düzelmişti. Bu da son derece sinirlendiriyordu Yelizaveta Petrovna'yı. Kızının yükselişini onun yeteneklerine değil, prensin etki ve ricalarına veriyordu. "Ah canım, sen de bu destekle mesleğinde yükselmeyi umuyorsun öyle mi?.. Boşuna!.." diye düşünüyordu, tam o sırada Elpidifor Martınıç gelmişti. Yelizaveta Petrovna'nın içini öğrenmek için bundan daha uygun bir zamanda gelemezdi zaten. Yaşlı kadının küstah yüzünde üzüntülü bir ifade vardı.

"Öhö!.." diye yine yüksek perdeden öksürdü Elpidifor Martınıç ve karşısındakinin gizli fikirlerini anlamaya çalışıyormuş gibi gözlerini kısarak alçak sesle devam etti,

— Devir böyle işte efendim! Grigorovlarda kırk yıldan beri aile doktorluğu yaparım, şimdi birden işe yaramaz oldum çıktım!..

Yaşlı kadın alaycı alaycı sordu,

— Nedenmiş o?..

— Öhö!.. Öhö!.. Doğru söyleyeni dokuz köyden kovarlar ya, işte... Bundan başka bir sebep göremiyorum ortada.

— Bak hele! –diye karşılık verdi Yelizaveta Petrovna.

Doktoru eskiden beri çok iyi tanırdı. Onun gerçek uğruna elindeki bir nimeti kaçıracağına bir türlü inanamıyordu.

Doktor üzüntülü bir tavırla,

— Şüphesiz bu çok acı bir şey! –diye devam etti.– Şimdiki prensin babası çok saygıdeğer bir kişiydi. Herkes severdi onu. Ben de tanık olmuştum, bir gün valinin bekleme salonundaydık. Birçok general ve albay vardı salonda. Hatırladığıma göre Yunan kilisesinin ileri gelenlerinden birisi de oradaydı. Gelenlere, "Vali meşgul, bekleyin," diyorlardı. Sonunda valinin odasının kapısı açıldı, bir de ne görelim; önde Grigorov, arkada vali çıkmadı mı odadan? Herkes çok severdi onu canım... Vali generallere şöyle bir bakıp, "Ne istiyorsunuz?" diye sordu, ama Grigorov'un elini sıkarken, "Adieu, mon cher, yarın yemeğe mutlaka gel, olur mu?" dedi... Öhö!.. –diye öyle bir öksürdü ki Elpidifor Martınıç, çoktandır onun öksürüğüne alışkın Yelizaveta Petrovna bile yerinden sıçradı.

— Oğlu böyle bir davranışı rüyasında bile göremez sanırım!..

Elpidifor Martınıç acı bir alayla güldü,

— Nerede!.. Kaç yıldır Moskova'daki evinde bir gün bile doğru dürüst birini görmedim. Hadi onları bırak, akrabalarından biri bile açmıyor kapısını. Sözde bilgili insanlarla görüşmek heveslisi. Ama örneğin bir üniversite rektörü, bir matematikçi, bir tarihçi veya bir kilise başkanı gibi bilim adamlarıyla değil, çeşit çeşit sapık düşünceli adamlarla görüşüyor. Evvelce hep yemeğe davet ederdi onları. Ara sıra prenses benim de kalmamı rica ederdi. Kırmak olmaz tabii, kalırdım. Ah, ne sıkıntılı anlardı onlar, Tanrım. Neler saçmalarlardı neler... Tanrı korusun... İtiraz da edemezdiniz fikirlerine, alay ederlerdi sizinle. Karşılarında bir çocuk varmış gibi eğlenirlerdi insanla. Bir gün prens, "Hiç mucize gördün mü?.." diye sormuştu bana. "Bu mutluluğa erişemedim henüz!" diye cevap verdiğimde dinsizin ne karşılık verdiğini tekrar edemem burada.

— Bütün bunlar insan aklı böyle şeylere ermediği için oluyor bence!

"Öhö!.." diye tekrar öksürdü Elpidifor Martınıç. Sözlerinden böyle bir sonuç çıkarabileceğini düşünmemişti.

— Belki de öyledir! –dedi.

— Evet. Örneğin benim de bir kızım var!

— Haa... –dedi doktor.

Yelizaveta Petrovna'nın durup dururken prensten kızına atlamasının sebebini birden kavrayamamıştı.

Yelizaveta Petrovna devam etti,

— Sabahın sekizinde evden çıkıyor, gecenin on ikisinde dönüyor...

Elpidifor Martınıç art düşünceyle,

— Haaa... –diye uzattı.– Bir yerde mi çalışıyor? Nasıl bir iş bu?..

— Hangi işte gecenin on ikisine kadar çalışılır?.. Doğru, onun yaptığı da bir iş, ama başka türlüsü!..

Kızının hiçbir kusurunu gizlemezdi. Hatta bu arada kendisinin uydurduğu bazı kusurları yakıştırdığı da olurdu... Son sözleri Elpidifor Martınıç'ı bile şaşırtmıştı. Hiç cevap vermedi, suratını astı. Yaşlı kadın devam ediyordu,

— Yelena'nın böyle sabah çıkıp gece on ikide gelmeye başlamasından beri Prens Grigorov'un da bize uğradığı yok.

Elpidifor Martınıç'ın gözleri hayretle fal taşı gibi açıldı.

— Uğramıyor mu?.. –dedi.

— Niye uğrasın?.. Nasıl olsa bir yerlerde buluşuyorlardır, bu da ona yetiyor...

Yelizaveta Petrovna'nın bu açık sözlülüğü Elpidifor Martınıç'ı şaşkına çevirmişti,

— Ey Tanrım!.. –diye iç geçirdi.

Kadın gittikçe kızıyordu,

— Ne yazık ki beni de dinlemiyorlar. Onlara engel olmuyorum, ama nihayet ben de bir anayım, değil mi?.. Kızım hakkında konuşmamı kimse yasaklayamaz. Yapacağımı biliyorum ben... Bay prense kendisinin bekâr bir erkek, karşı-

sındakinin de iki gün eğlendikten sonra fırlatıp atabileceği bir sokak kızı olmadığını öğreteceğim.

— Ne sokak kızı?.. Şimdi onlarla bile yasak böyle işler! – diye üzülüyormuş gibi cevap verdi Elpidifor Martınıç. Daha yakın bir geçmişte böyle bir iş için savcının karşısına çıkmıştı da yakasını zor sıyırmıştı.

Yelizaveta Petrovna doğruladı,

— Elbette yasak... Aşk değil söz konusu. O herkesin başına gelebilir. Evli, bekâr gözetmez. Ama kişinin o durumda bile hareketlerine dikkat etmesi gerekir. Kızın ileride perişan olmaması için hiç olmazsa geleceğini garanti altına al, değil mi ya?..

Doktor kısa kollarını iki yana açarak,

— Garantiye almak gerek tabii! –diye cevap verdi. Prensin zenginliğinin yanında kendisininkinin lafı edilmezdi ya, yine de böyle bir şey karşılığında Yelena'nın geleceğini garanti etmeye hazırdı. Bu kadar zengin bir insanın bunu yapmaması şaşırtmıştı onu.

Yelizaveta Petrovna yüksek sesle,

— Aklına bile getirmiyor böyle bir şeyi, aklına!.. –dedi...– Söyleyin ona, başına bir iş açacağım...

Elpidifor Martınıç önce itiraz etmek istedi,

— Ben nasıl söylerim?.. Evlerine gitmiyorum ki!..

Yaşlı kadın neredeyse emir verir gibi bir tavırla,

— Onun tanıdığı birisine söyleyin öyleyse! –dedi. Elpidifor Martınıç'ın bu haberi prensin kulağına iletmeyi istediğini çok iyi biliyordu.

Gerçekte de öyleydi. Bunun iki sebebi vardı: Birincisi şimdi baş düşmanı olarak gördüğü prensi bu haberle üzebilirdi. İkincisi Yelena'ya kötülük yapmak istiyordu. Nedense birden onu kıskanmaya hakkı varmış gibi gelmişti. Ama ilk ağızda kime iletmeliydi bu haberi?.. Prensler eve kabul etmiyorlardı onu... En iyisi Anna Yuryevna'ya söylemekti. O prensle biraz alay eder, Yelena'yı da iyice bir haşlardı... Doktor ayağa kalktı.

— Hoşça kalın! –dedi.

— Güle güle! –diye karşılık verdi Yelizaveta Petrovna... Doktorun lafı uygun gördüğü bir yere iletmek için sabırsızlandığının farkındaydı.

Gerçekten de Elpidifor Martınıç doğruca Anna Yuryevna'ya gitti.

İyi tanıdığı kapıcıya,

— Hanımın evde mi?.. –diye sordu.

Kapıcı küçümser bir tavırla,

— Evde, odasında, ama meşguller, –dedi.

— Olsun varsın! –diye karşılık verdi Elpidifor Martınıç ve Anna Yuryevna'nın odasına çıktı.

Anna Yuryevna oturmuş, mektup yazıyordu. Başını kaldırmadan,

— Merhaba! –dedi.

Yürüyüşünden, misafir salonundan geçerken öksürüşünden doktorun geldiğini anlamıştı. Hâlâ başını kaldırmadan ekledi,

— Ama karşıma falan oturmayın, dikkatimi dağıtırsınız!..

Anna Yuryevna, Elpidifor Martınıç'ı evine kabul ederdi, ama öyle yanına pek yaklaştırmazdı. Pis elbiseleri, iğrenç peruğu midesini bulandırırdı. Mektubunu bitirdikten sonra,

— Ne var ne yok?.. –diye sordu.

— Önemli bir şey yok. Öhö... İki gözü iki çeşme ağlayan bir zavallı annenin yanından geliyorum!..

Anna Yuryevna iyice bir esnedikten sonra,

— Kim bu ağlayan zavallı anne?.. –diye sordu.

Elpidifor Martınıç masum bir tavırla,

— Yelizaveta Petrovna Jiglinskaya, –dedi.

Anna Yuryevna haberle pek ilgilenmemişti, ama yine de sordu,

— Neden ağlıyormuş?..

— Kızı için... Söylediğine bakılırsa kızı yolunu iyice şaşırmış!

Anna Yuryevna'nın gözleri hayretle fal taşı gibi açıldı,

— Yelena mı?..

— Evet, Yelena Nikolayevna. Öhö!.. Evden sabah sekizde çıkıyormuş, gecenin on ikisinde dönüyormuş!

— Nereye gidiyormuş peki?..

— Annesinin dediğine bakılırsa pek iyi yerlere değil!..

— Birisiyle gidiyordur tabii?..

— Evet.

— Kiminle?..

— Prens Grigorov'la diyor annesi!

— Grişa'yla mı? Bak hele sen!.. –diye haykırdı Anna Yuryevna.

Elpidifor Martınıç bakışlarını yere çevirmiş, öyle duruyordu. Anna Yuryevna devam etti,

— Hele anneye bak! Kızı hakkında neler söylüyor!..

— Biz onunla eskiden beri dostuz. Onun için anlattı!

Anna Yuryevna alaycı,

— Siz de eskiden beri dost olduğumuz için bana anlattınız, değil mi?.. –diye sordu ve ciddileşerek devam etti.– Eğer benden başkasına bu konuda tek kelime ederseniz hayatımın sonuna kadar affetmem sizi.

İşin bu hâli alması Elpidifor Martınıç'ı şaşırtmıştı,

— Sizden başka hiç kimseye söylemeyeceğim!.. –diye mırıldandı.

— Sanki bana söylemeye de mecburmuşsunuz gibi! Buna da aklınız ermiyor mu? –diye öfkeyle devam etti Anna Yuryevna...– Yelena benim yanımda çalışıyor, okulumun müdiresi. Bu söylediklerinden sonra işten kovmam gerekmez mi onu?..

Elpidifor Martınıç öyle bir öksürdü ki evin en uzak odasından bile duyuldu. Sonra çok alınmış gibi,

— Hayır, kovasınız diye söylemedim bunu! –diye söze başladı.– Annesi, "Kızının geleceğini garanti altına almazsa Grigorov'un başına bir iş açacağım," diyor da... Prensin hesabına biraz endişelendim!

Anna Yuryevna sözünü kesti,

— Gerçekten öyle mi?..

— Kadının dediğine bakılırsa prens hiç umursamıyormuş kızın geleceğini. Durumu kime söylesem daha iyi yapmış olurdum?.. Prensin evine gidemiyorum... Bunun için en iyisi size söylemektir diye düşündüm. Öhö!..

Anna Yuryevna bir süre düşündü, "Bir şeyler yapmalıyım!" diye mırıldandı. Sonra Elpidifor Martınıç'a başını salladı,

— Şimdilik size güle güle!..

Elpidifor Martınıç, Anna Yuryevna'yı selamlamaya bile cesaret edemeden kalkıp sessizce odadan çıktı.

Hemen arkasından Anna Yuryevna kapıcıya arabasını hazırlamalarını söyledi. Arabası hazırlanınca da binip Grigorovlara gitti...

İlk planı prense gidip zavallılara para göndermesini öğütlemekti. Ama Tanrı bilir, prens o meşhur vurdumduymazlığıyla bunu da yapmazdı.

Anna Yuryevna prensin çok zeki bir insan olduğu kanısındaydı, ama aynı zamanda çok dalgın olduğunu da kabul ederdi. Sıkılganlığı yüzünden Yelena bir şey isteyemiyor olabilirdi ondan. "Bu arada bir şeyler yapmazsak yaşlı kadın da bütün Moskova'ya yayacak durumu," diye düşünüyordu.

Anna Yuryevna Grigorovlara geldiğinde prens evde yoktu. Prenses kapıcıya onu konuk salonuna almalarını söyledi. Kendisi de çok geç çıktı yanına. Biraz önce kocasıyla aralarında önemsiz gibi görünen, ama insanın içinde silinmez izler bırakabilecek acı bir olay geçmişti. O gün prensesin doğum günüydü. Küçükten beri bu günü neşeli geçirmeye alışmıştı... Sabahleyin kalkar kalkmaz kocasının yatak odasına koşmuş, iki yanağından öptükten sonra öğle yemeğini evde mi yiyeceğini sormuştu... Çünkü bir aya yakındır prens evde hiç kalmıyordu. Buna sebep olarak da bir ticaret şirketine ortak olduğunu, sabahtan öğleye kadar büroda oturduklarını, öğleyin hep birlikte Troitskiy'e yemeğe gittiklerini, öğle-

den sonra da gece geç saatlere kadar yine büroda oturdukla-rını söylüyordu. Prenses de bütün bunlara inanıyormuş gibi davranıyordu.

Kocasının cevap vermediğini, kaşlarını çatıp öyle durdu-ğunu görünce tekrar sormuştu,

— Öğle yemeğinde evde misin?..

— Hayır!..

— Eh, nasıl istersen, –demişti Grigorova ve gidip konuk salonunda sessiz sessiz ağlamaya başlamıştı.

Prens karısının ağladığını duymuştu. Önce dudaklarını ısırmış, sonra dayanamamış, evden aceleyle çıkıp gitmişti.

Anna Yuryevna'nın geldiğini bildirdiklerinde prenses hâlâ ağlıyordu. Konuğu salona almalarını söylediğinde ken-disi de yüzündeki yaşları silmek için koşarak odasına git-mişti. İçindeki derin kederi yabancı birisinin öğrenmesini istemiyordu.

İçeride kendine çekidüzen verirken Anna Yuryevna da salonda bir aşağı bir yukarı dolaşıyor, kendi kendine düşü-nüyordu... Düşünceleri şimdi tam aksi bir yön almıştı... Ön-celeri prensesin pek gelişmemiş bir kişiliği olduğunu görür, kocasının dışarıda kendisine bir sevgili edinmesinin olağan olduğunu düşünürdü. Şimdi prensin böyle bir sevgili edin-diğini öğrenmişti, ama bu kez de prensesin bir sevgili edin-mesini arzular gibi olmuştu birden. Sadık bir kocaya sadık kalan kadını kabul edebilirdi, lakin kocası ona ihanet eder-ken hâlâ ille de ben kocama sadık kalacağım diye tutturan kadına da tahammülü yoktu. Bu onun kadınlık gururuna dokunurdu.

Bir süre bekledikten sonra nihayet prenses salonda gö-ründü. Anna Yuryevna biraz önceki düşüncelerinin etkisi altında güler yüzle karşıladı onu. Elini içtenlikle sıkarken,

— Bonjour, ma chére!..[20] –dedi ve divana otururken ekle-di:– Kocan yine evde yok mu?

Genç kadın zoraki bir gülümsemeyle,

---

20 İyi günler canım.

— Yok!.. –dedi.

— Yalnız başına niye oturuyorsun evde? Seni eğlendirecek un bon ami[21] gerek sana!

Prenses yine aynı zoraki gülümsemeyle,

— Var da! –dedi.

— Neden edinmiyorsun öyleyse? Bir engel mi var buna?

— Yapamam kuzinim!..

— Oh, ma chére, quelle folie.[22] Sıradan bir kadının cevabı bu! Bir erkeğin qu'il ne sait pas manger[23] söylemesinden farksız.

Sadece gülümsedi prenses.

Anna Yuryevna onun için bir şeyler yapmayı iyice aklına koymuştu,

— Şaka bir yana, ama bugün akşam yemeğine bana gel... Yemekte un certain Monsieur Chimsky... olacak. Il n'est pas jeune, mais il est un homme fort agréable.[24]

Her şeye rağmen prensesin canı o gün evde kalmak istiyordu,

— Hayır, bugün gelemem!

— Neden?.. Gel, hadi!..

Anna Yuryevna kadınlara karşı çok cesur ve cüretkâr bir erkek olan Chimsky'i prensesle tanıştırmayı pek istiyor ve tanışmalarının sonunda bir şeyler çıkmasını candan arzuluyordu. Zaten böyle beklenmedik hadiselere sebep olmayı çok severdi. Israrı sürdürdü,

— Hadi söyle, geliyor musun, gelmiyor musun?..

— Hayır! –dedi prenses aynı ciddiyetle.

Bu cevap kadının canını sıkmıştı,

— Aptallık ediyorsun! –dedi.

Sonra da nezaketen biraz daha oturup kalktı... Vedalaşırken çok önemli bir iş için kocasının vakit kaybetmeden

---

21 İyi bir arkadaş.

22 Ah canım, delilik bu.

23 Yemek yemeyi bilmediğini.

24 Genç değil, ama çok hoş bir adam.

ona uğramasını söyledi. Tam merdivenlerden iniyordu ki onunla karşılaştı.

Evden çıkarken içinde karısına karşı dayanılmaz bir acıma hissi vardı prensin. "Bu kadıncağızın her şeyini, ama her şeyini elinden aldım, karşılık olarak da hiçbir şey vermedim, hatta doğum gününde iki saatçik zamanı bile..." diye düşünüyordu kendi kendine. Kafasındaki bu düşüncelerle Roşe-de Kankal'a gelmişti. Yelena da okuldan çıkınca her gün oraya geliyordu. Yemeklerini birlikte yiyor, günün geri kalanını orada birlikte geçiriyorlardı. Prens yaradılışının hareketli oluşu sebebiyle sabredememiş, karısıyla aralarında geçen olayı olduğu gibi Yelena'ya anlatmıştı. Yelena ise anlatılardan dikkatle dinledikten sonra başını öne eğmişti,

— Ne yapalım, git yemeği onunla ye öyleyse!

Prens hiç de içten olmayan bir sesle,

— Canım istemiyor, –diye cevap vermişti.

Yelena aynı soğuk tavrıyla karşılık vermişti,

— İstiyor, istiyor!..

Prens bir an düşündükten sonra aceleyle masadan kalkıp,

— Gitsem daha iyi olacak sanırım, –demişti.

Tokalaşmak için elini Yelena'ya uzatırken,

— Git!.. –diye karşılık vermişti Yelena.

Prens ona biraz dikkatli baksaydı yüzünde bir umutsuzluk fırtınasının koptuğunu fark ederdi,

— Yemekten sonra buraya geleceğim. Beni bekle.

— Hayır beklemeyeceğim!..

— Neden?..

— Canım istemiyor da ondan.

Yelena sesini yumuşatmak ve öfkesini gizlemek için bütün gücünü harcıyordu. Bir an önce gitmekten başka bir şey düşünmeyen prens bunu fark etmemişti.

Hemen karısının gönlünü almak üzere kafasında planlar kurarken,

— Çok yazık!.. –demişti.

Anna Yuryevna hiç beklemediği bir anda onu karşısında görünce,

— Ah, ne tesadüf! –diye haykırdı.– Nerede konuşabilirim seninle?

Kapıcısının odasını göstererek ekledi,

— Şurada mümkün mü?..

— Elbette!.. –diye karşılık verdi prens.

Anna Yuryevna'yla karşılaşabileceğini prens de hiç aklına getirmemişti. Sözleri de çok şaşırtmıştı onu. Birlikte kapıcının odasına girdiler. Anna Yuryevna hemen konuya girdi,

— Yelena'yla ilişkin varmış ve bir kapik bile vermiyormuşsun kızcağıza. Sözüne güvenebileceğim birisi söyledi bunu.

— Nasıl vermiyormuşum?.. Kaç kez teklif ettim! –diye gürledi prens.

Anna'nın sözleri iyice şaşırtmıştı onu.

— Ona teklif etmen gerekmezdi zaten... Şüphesiz senden böyle bir şeyi kabul edemez. Annesine gönderseydin. Bugün gönder hemen. Hadi şimdilik hoşça kal! –dedi ve yürüdü.

Prens kendisini toparlayınca arkasından seslendi,

— Bu olay Yelena'ya karşı olan tutumunuzu değiştirecek mi kuzinim?..

— Sen onu merak etme!

VI

Prens kuzininin Jiglinskayalar konusundaki buyruğunu hemen ertesi gün yerine getirdi. Hem de çok başarılı bir biçimde. Yelena'nın evde olmadığı bir saatte kâtibini içine üç yüz ruble koyduğu bir zarfla Yelizaveta Petrovna'ya gönderdi. Kâtip parayı verdikten sonra,

— Prens size sormamı emretti, –dedi.– Gelecek aylarda paranızı nasıl almak istersiniz, evinize mi getirelim, yoksa gelip yazıhaneden mi alırsınız?..

Yelizaveta Petrovna'nın yüzü sevinçten al al olmuştu. Titreyen elleriyle parayı alırken cevap verdi,

— Ah, size zahmet olmasın, ben gelip alırım.

Kâtip selam verdi, gitmeye hazırlanıyordu ki yaşlı kadın onu durdurdu,

— Prens bir arazimi kiraladı da demek kirayı aydan aya vermek istiyor!..

— Evet, her ay üç yüz ruble ödememizi emretti.

— Çok çok teşekkürlerimi bildir kendisine. Onun Saratorskiy'de arazisi var, değil mi?..

— Evet.

— Sanırım arazilerimiz komşu oluyor. Kiraladığı kendisi için iyi oldu.

Kâtip susuyordu. Prens kiralanan araziyle ilgili bir şey söylememişti. Sonunda sordu,

— Kiraladığı arazi epeyce geniş mi bari?

Yelizaveta Petrovna gururla,

— Ah, evet, –dedi.

Bu yalanları uydururken zekice davrandığını sanıyordu Yelizaveta Petrovna... Kâtip gittikten sonra Marfuşa'yı yiyecek bir sürü şey almaya gönderdi. Grigorov'dan para aldığını Yelena'ya söylememeye karar vermişti. Aptal kız kim bilir nasıl karşılardı bunu?.. Ama başka bir konuda onunla ciddi olarak konuşmayı düşünüyordu. Yelena gece on ikiye kadar kalmamış, o akşam eve erken gelmişti. Sabahleyin evden çıkınca Rocher de Cancale'a uğramış, sevgilisine verilmek üzere garsona bir pusula bırakmıştı. Pusulada bugün otele gelmeyeceğini, zira çok hasta olduğunu yazmıştı. Okuldan çıkınca da doğru eve gelmişti.

Dün prens çok kızdırmıştı onu. Mantığı boşuna, "Böyle hareket etmeye mecburdu, bunda seni küçük düşürecek bir yan yok," diyordu, kalbinin itirazları daha etkili oluyordu: "Hayır, mecbur değildi. Böyle önemsiz bir konuda karısının isteğini reddedemiyorsa bu ona çok değer verdiği anlamına gelir!" Bütün bunlardan sonra Yelena'nın ne anlamı

olacaktı prensin gözünde?.. Belki de onun için bir zaman geçirme aracından başka bir şey değildi. Belki de bunun için çekinmeden anlatmıştı bu olayı. Karısıyla aralarında geçen bu önemsiz olayı ondan gizlemeyi gerekli görmemişti! Gelip, kalamayacağını söyleyip gitseydi daha saygılı davranmış olurdu... Böyle yapmakla daha akıllı hareket etmiş olur, hem de onu bu kadar üzmüş olmazdı. Hiç olmazsa bu küçük sebebi öğrenmemiş olurdu. Prensin karısından da nefret ediyordu şimdi. Kararını vermişti, prensi ilk gördüğünde nasıl bir insan olduğunu açıkça yüzüne söyleyecekti.

Yaşıtı, aynı öğrenimi görmüş öteki kızlar gibi düşünce ve sözler karşısında bazen sıradan insanların gösterdiği tepkiyi göstermeye Yelena'nın da eğilimi vardı.

Sonunda annesi yemeğe çağırdı onu. Büyük üzüntüsüne rağmen daha oturmadan sofranın çok zengin olduğu dikkatinden kaçmamıştı. Kızarmış av eti, kocaman bir şişe beyaz şarap, onun sevdiği fındıklı tatlı ve daha birçok şey vardı masada. Sabahleyin annesine bugün yemekte evde olacağını söylediğini hatırladı... Bu masayı onun için donattığını sanarak annesine kaba davrandığından ötürü üzüldü. İçi burkularak, "Her şeye rağmen beni seviyor, ama ben hiç sevmiyorum onu," diye geçirdi aklından.

Yelizaveta Petrovna son derece neşeliydi. Aşırı yılışık bir tavırla,

— Toprağı bol olsun, babanın bir arazi davası olduğunu söylemiş miydim sana? –diye sordu.

Yelena şimdiye dek annesinden bu konuda hiçbir şey duymamıştı. Ciddi bir tavırla,

— Hayır, söylemediniz! –dedi.

— Hem de oldukça geniş bir araziydi, nasıl olur?.. Düşün bir kere, bugün mahkeme habercisi geliyor ve davayı kazandığımızı bildiriyor! O yetmiyormuş gibi paranın da bir kısmını getirip elime veriyor! Her ay üç yüz ruble ödeyecekler bize...

Yelena son derece hoşnut,

— Çok iyi!.. -dedi.

— Çok iyi de ne demek meleğim. Artık her yıl arazinin gelirinden elimize büyük bir para geçecek.

Yelizaveta Petrovna evdeki değişikliklerden şüphelenmesin diye uydurmuştu bu yalanı. Yumuşak bir sesle ekledi,

— Ne zamandan beri sormak istiyordum sana, ama bir türlü sırası gelmedi. Prens niçin uğramıyor bize artık?

— Ziyaretlerinden hoşlanmadığınızı sezdi de ondan!

Yelizaveta Petrovna yapmacık bir hayretle,

— Tanrım! Böyle bir şey aklıma bile gelmedi! -diye haykırdı.

— Aklınıza bile mi gelmedi? Bizi kolluyordunuz hep, farkında değil miydik sanıyorsunuz?..

Yelizaveta Petrovna masum bir sesle cevap verdi,

— Hayır, sadece konuşmalarınızı dinlemekten hoşlanıyordum, o kadar!

Yelena kaşlarını çattı. Bir cevap vermedi, çünkü annesinin yalan söylediğini biliyordu.

— Sorun oysa kolay! Söyle kendisine gelsin, yüzümü bile göstermem size! Ben zavallı ihtiyar zaten ne konuşabilirim ki sizinle!..

Yelena hâlâ susuyordu. Annesindeki bu değişikliği bir şeye yoramıyordu. Ancak, "Aldığı paradandır," diye düşünüyordu.

Yelizaveta Petrovna devam etti,

— Lütfen yarın bize gelmesini söyle. Beni yanlış anladığı için çok üzgünüm!..

— Olur, söylerim...

Yelena da prensin şu anda evlerine gelmesini çok istiyordu. Fakat her ne kadar öfkesi geçmiş, sakinleşmişse de gün ortasında Rocher de Cancale'a gitmeye utanıyordu. İki adımda bir nereye gittiğini anlayacak bir tanıdıkla karşılaşacakmış gibi geliyordu ona. Kapıyı açarken kapıcının ona art düşünceyle, hatta alayla bakacağından, koridordaki genç

garsonların o yanlarından geçerken aralarında fıs fıs konuşacaklarından korkuyordu.

Yelizaveta Petrovna yalvarmayı sürdürüyordu,

— Söylemeyi unutma sakın, onu görmeyi çok istiyorum!

Bir an düşündükten sonra ekledi,

— Yahut bak ne yapalım! Sizi hiç rahatsız etmemem için benim yatak odamı sen al. O zaman yatak odası, misafir salonu, koridor sana kalır. Ben de koridorun öte ucundaki odaları alırım. Böylece evin içinde iki ayrı bölümde yaşamış oluruz!..

Annesinin bu fedakârlığının sebebini bir türlü kavrayamayan Yelena,

— İyi! –dedi.– Benim için fark etmez!..

Bu yeni fikrinin Yelizaveta Petrovna'yı çok heyecanlandırdığı belliydi. Öyle ki yemekten kalkar kalkmaz kapıcıyla Marfuşa'yı çağırmış, eşyalarını Yelena'nın odasına, Yelena'nınkileri de kendi odasına taşıtmıştı. Kızının yeni odasının düzeniyle aşırı ilgilenmiş, hatta daha konforlu olması için kendi halısını ve üzerinde çiçek ve vazolarıyla birlikte çuha kaplı masasını da orada bırakmış, vazoların içindeki çiçekleri özenle düzeltmişti.

Annesi bu işlerle uğraşırken Yelena konuk salonunda divanda yatıyordu. Başı çok ağrıyor, canı da son derece sıkılıyordu. Öfkesine rağmen prensi görmeyi çok istiyordu. Ama nasıl yapacaktı bunu?.. Bir pusula yazıp eve gelmesini istese?.. Ama bu düpedüz gururundan fedakârlık etmek olmaz mıydı?.. Hem nereye gönderecekti pusulayı?.. Eve göndermeye cesareti yoktu. Karısının eline geçebilirdi pusula... Rocher de Cancale'a gönderse?.. Oraya da bugün herhâlde uğramazdı!

Bunların hiçbirine gerek kalmadı zaten. Yelizaveta Petrovna eşyaların taşınmasını ve yerleştirilmesini henüz bitirmişti ki kapının zili çaldı. Zili duyunca hemen yattığı yerden fırladı Yelena. Annesi tesadüfenmiş gibi koridordaydı...

Herkesin beklediği gibi gelen prensti.

— Yelena Nikolayevna evde mi?..

Yelizaveta Petrovna, Marfuşa'dan önce atladı,

— Evde, buyrun!..

Prens içeri girdi.

Hararetle elini sıkarken,

— Teşekkür ederim! –dedi Yelizaveta Petrovna ve âdeta fısıldar gibi:– Yelena'ya söylemedim, siz de söylemeyin! –diye ekledi.

Prens soğuk bir tavırla cevap verdi,

— Peki...

Konuk salonuna girdiğinde Yelena'ya elini uzatırken endişeli bir sesle,

— Hasta mısınız?.. –diye sordu.

Yelena kızgın bir sesle cevap verdi,

— Hastayım!

— Neyiniz var?..

— Başım ağrıyor!

Prensi azarlamak niyeti onu görünce tümüyle kaybolmuştu. Nasıl azarlayacağını, nereden başlayacağını unutmuştu bile... Prens de epey sitem işiteceğini düşünüyordu zaten. Bu ara Marfuşa'nın içeri girmesiyle konuşmaları kesildi,

— Anneniz size bildirmemi söyledi, benimle birlikte Iverskiy Kilisesi'ne geliyorlar. Oradan da taş köprüye banyoya gideceklermiş!

Bu haberi duyunca Grigorov elinde olmadan gülümsemiş, Yelena'nın ise yüzü kızarmıştı.

— Ne aptalsın Marfuşa! –diye çıkıştı Yelena.

Marfuşa utançtan kıpkırmızı kesilmiş, dönüp salondan çıkmıştı. Gerçekten de birkaç dakika sonra pencereden Yelizaveta Petrovna'nın hizmetçi kızla bir arabaya binip gittiklerini gördüler.

Yelena'yla prens evde yalnız kalmışlardı. Söze ilk başlayan Yelena oldu,

— Şöyle yanıma oturun.

Prens gidip yanına oturdu. Yelena başını omzuna koydu, bir süre sonra alaycı alaycı sordu,

— Dün akşam karınızla iyi muhabbet ettiniz mi bari?

Prens alaycı,

— Tersine. Çok az edebildim! –dedi.

— Mümkündür!.. Ah, siz ne iğrenç bir insansınız! –dedi Yelena.

Sonra güzel bacaklarını divanın üzerine uzatarak ekledi,

— Korkunç birisiniz!

Gcnç adam işi şakaya gctirmcyc çalışıyordu hâlâ.

— Müsaade ederseniz neden olduğunu sorabilir miyim?

— Neden mi? Dün günü karınla geçirmek istediğin için. Rus zorbalarının dediği gibi dobra dobra söyle, de ki: "İstediğimi yaparım, bana engel olmaya çalışma." Böyle söyleseydin belki yine üzülürdüm, ama neticede, "Peki," derdim. Sense kurnazlık yapmaya kalkıştın. İzini koparınca da bir öğrenci gibi sevinip koşa koşa karına gittin!

— Beni pek basit bir insan gibi görüyor olmalısın karşında!

— Evet, hem de çok basitsin! –diye cevap verdi Yelena ve kendisini tutamayarak prensin yüzüne tatlı tatlı baktı.

Prens Yelena'nın yüzünü okşayarak,

— Rus zorbalarının lafı hoşuna gidiyorsa hareketleri de gidiyor demektir, –dedi. Al sana onların hareket tarzıyla cevap vereyim, bakalım beğenecek misin?

Yelena bu eli yakalayarak öpmeye başladı. Bir yandan da mırıldanıyordu,

— Sevgilim, meleğim benim... Seni öyle seviyorum ki!

Prens de Yelena'yı dudaklarından öperken,

— Ben seni daha mı az seviyorum sanki? –diye cevap verdi.

— Evet, daha az!.. –Sonra ayağa kalkıp boğazını göstererek:– Buram bir tuhaf! Ağzımın tadı çok feci! –dedi.

— Yediğin bir şey dokunmuş olmasın?

— Hayır, bir haftadan beri böyle. Bir şey yiyemiyorum, midem bulanıyor!

— Sakın bir şeyin belirtisi olmasın bu?..

Yelena kaprisli bir tavırla karşılık verdi,

— Olabilir! Ama sevgilim ben bu yazı Ostankino'da geçirmek istiyordum. Çocukluğumda bir yaz geçirmiştim orada. O ağaçları, havuzları ve Medvenkovo yolunu unutamam... Ne kadar mutluydum. Bu yazı da mutlu geçirmek istiyorum.

— Mutlu, hem de çok mutlu geçireceksin.

— Her gün bana gelecek misin?..

— Gelmek değil, hep yanında olacağım. Biz de bir yer kiralarız orada.

— Ah ne iyi olur! Ama karın razı olacak mı bakalım?

— Ona kim soracak? Yazlığa taşınacağımızı söyleyeceğim, o kadar.

Yelena gürledi,

— Burada ne kadar da cesur oluyorsunuz!

Şakanın prensi artık sıkmaya başladığı belliydi,

— Kıskançlık iyi bir şey değil! –dedi.– Sadece cahil insanlara özgü bir duygu.

— Bunu biliyorum. Sanırım insanın sevmediği insana, "Ben artık seni sevmiyorum," dememesi de doğru değildir herhâlde.

— Öyle demiyorsa, seviyor demektir! –dedi prens ve gülerek ekledi:– Bu boş tartışmayla zaman kaybediyoruz. Hemen Ostankino'ya gidip evleri kiralasak daha iyi olmaz mı?

Yelena sevinçle,

— Yaşasın... Aman Tanrım, çok mutluyum! –diye haykırdı.

— Hadi gidelim öyleyse. Sonraya bırakmanın yararı yok.

Yelena,

— Hemen, yalnız bir dakika izin ver, üstümü değişeyim! –dedi ve koşarak odasına gitti.

Prens yalnız kalınca Yelena'nın rahatsızlığını düşünmeye başladı. Korkutuyordu bu onu. Ya doğruysa?.. Aynı anda hem endişeleniyor hem de mutluluk duyuyordu. Ömründe ilk kez bu mutluluğu tadacaktı... Ne yapmalıydı bu durumda?..

Yelena şapkasını, tayyörünü giyip geldiğinde o hâlâ başı ellerinin arasında düşünüyordu. O kadar dalmıştı ki ancak Yelena yelpazesiyle omzuna dokunduğunda kendine gelebildi.

— Ben hazırım! –dedi Yelena.

— O hâlde gidelim...

Birkaç dakika sonra Ostankino yolundaydılar. Yelena arabanın bir köşesinde büzülmüş oturuyordu,

— Bu arabanın bizi Moskova'dan çok çok uzaklara, bir daha dönmemek üzere meçhul bir semte götürmesini ne kadar isterdim! –dedi.

Prens hâlâ dalgındı. Yelena'nın rahatsızlığı bir türlü aklından çıkmıyordu. Dalgın,

— Evet, iyi olurdu! –dedi.

Ostankino'da ilk önce Yelena için çok şirin bir ev kiraladılar. Prens ev sahibine bütün yazlık kirayı peşin vermek isteyince Yelena Fransızca olarak çıkıştı,

— Hayır, bunu yapmayın!..

Çantasından yirmi beş ruble çıkarıp ev sahibine uzattı.

Bu kez prens kaşlarını çatarak Fransızca sordu,

— Neden?..

— Sonra karın bu yetmiyormuş gibi bir de paranı yiyor der.

Bu cevap prensi daha da kızdırdı,

— Çok haksız söylenmiş, çok zehirli bir söz bu!.. –dedi.

Parkı geçerek büyük bir yazlık evin bahçesine girdiler... Evin bekçisi koşarak yanlarına geldi. Yaşlı bir adamdı bekçi... Prens önce kendisini tanıttı. Bekçi onun soyadını duyunca şapkasını çıkardı.

— Ev boş mu? –diye sordu prens.

— Boş efendim.

— Kâtibe söyleyin öyleyse, bu iki daireyi de kiralıyorum. Dairelerin benim için ayrıldığını da bir mektupla bildirsin.

Bekçi saygılı bir tavırla cevap verdi,

— Başüstüne efendim.

Onlar bu kiralama işleriyle uğraşırken vakit hayli ilerlemişti. Güneş çoktan batmış, hava serinlemişti. Yelena,

— Üşüyorum! –dedi.

Prens onu dikkatle arabaya bindirirken,

— Öyleyse hemen dönelim! –dedi.

Şimdi ikisi de arabanın içinde yan yana oturuyorlardı. Yelena niçin iki daire kiraladığını prense sordu. Prens pek önemsemez bir sesle cevap verdi,

— Birinde prenses, birinde ben oturacağız da onun için!

Yelena bir şey söylemedi. Mutluluğu yüzünden okunuyordu.

Arabacı başka bir yoldan dönüyordu şehre. Böylece Anna Yuryevna'nın evinin önünden geçmeleri gerekiyordu... Saat henüz dokuzdu.

— Sizin patrona uğrayalım mı? –diye sordu prens.

— Hayır, amirlerimin evine gitmekten nefret ederim.

— Öyle bildiğin amirlerden değildir o. Birbirinize daha yakın olmanızı istiyorum, hadi uğrayalım!

Prensin esas isteği aralarındaki ilişkiyi öğrendikten sonra Anna Yuryevna'nın Yelena'ya karşı tutumunu öğrenmekti. Sonunda Yelena'yı razı etti.

— Pekâlâ, o kadar istiyorsanız uğrayalım.

Anna Yuryevna'nın salonuna girdiklerinde prens,

— Sizin geldiğinizden haberdar edeyim onu! –dedi ve Yelena'yı orada bırakıp ev sahibesinin odasına gitti,

— Kuzinim, Matmazel Yelena Jiglinskaya'yla ziyaretinize geldik!

Anna Yuryevna biraz tuhaf bir sesle cevap verdi,

— Ah, çok memnun oldum.

Aşkın kötü bir şey olmadığı kanısındaydı, ama yine de kuzeninin bir memuresi olan sevgilisiyle evine gelmesini garip, hatta uygunsuz bulmuştu. Bunu gizleme çabasına rağmen yüzünden, hareketlerinden memnuniyetsizliği belliydi... Prens Yelena'nın salonda beklediğini söyleyince seslendi,

— Buraya buyrunuz Mademoiselle Helene.

Yelena odaya girdi. Sıkıldığı belliydi.

Anna Yuryevna, Yelena'nın elini içtenlikle sıktı,

— Vous êtes bien aimable[25] bana uğradığınız için. Sık sık ziyarete gelirseniz çok memnun olurum.

— Ziyaretlerimle işlerinize engel olmak istemem, –diye karşılık verdi Yelena.

— Ah tatlım, nereden çıkardınız bunu? Uyumaktan ve yemek yemekten başka bir iş yapmadığımı pekâlâ biliyorsunuz.

Yelena ağırbaşlı bir tavırla cevap verdi,

— Sizinle aynı fikirde değilim.

— Matmazel Yelena'yla Ostankino'da yazlık kiralamaya gitmiştik bugün! –diye araya girdi prens.– O kendisi için, ben de bizim için birer ev kiraladık.

— Bak bu çok iyi. Benim de yazlığa gitmem iyi olacak sanırım. Ama Ostankino'ya gelmem. Oraya yakın bir yer olursa giderim. Mesela Siviblo'ya.

Sonra zili çaldı, uşağın gelmesini beklemeden seslendi,

— İvan İvaniç...

Uşak koşarak salona girdi.

— Yarın Siviblo'ya gidin ve orada bana bir yazlık ev kiralayın. Ev önemli değil, ama atların ahırıyla ambarın iyi olmasına özellikle dikkat edin.

İvan İvaniç eğilerek hanımını selamladı, çıktı. Anna Yuryevna konaklarına döndü,

— Ben Siviblo'ya gideceğim! –dedi.– Sevgili atlarımı koşturmak için oranın çayırları çok elverişlidir. Prensin dediği gibi azgın aslanlarımı... İyi oldu doğrusu.

---

25 Çok naziksiniz.

Anna Yuryevna atları pek severdi. Aslana biniyormuş gibi binerdi onlara.

Prens,

— Kuzinim, senin bu aslanların bir gün bacaklarını kıracaklar! –dedi.

Anna Yuryevna hafifçe iç geçirerek,

— Ah tatlım... il feront très bien,[26] –dedi.– Şimdiye kadar çok kez kıracak oldum, ama hâlâ başaramadım. Bırak, aslanlarım yardım etsin bana...

Sonra biraz da Yelena'yla ilgilenmiş olmak için,

— Mayısın sonundan itibaren serbestsiniz değil mi? –diye sordu.

Yelena ağırbaşlı,

— Evet! –dedi.

Anna Yuryevna'nın kendisiyle zoraki konuştuğunun farkındaydı. Kalbinde ona karşı dayanılmaz bir öfke doğdu... Onunla biraz olsun alay etmiş olmak için Rus soylularının bir yüz karasından söz açmaya karar verdi,

— Tanınmış Natalya Dolgorukava'nın Ostankino'nun sahibi Şeremeteviye soyundan olup olmadığını bilmek isterdim!.. –dedi.

Anna Yuryevna kibirli bir tavırla karşılık verdi,

— Evet aynı soydandır. Que c'est un etre très poetique? L'idéal des femmes russen,[27] doğru değil mi?

Yelena suratını buruşturdu,

— Yakın akrabaları olduğunu sanıyorum.

Anlamamış gibi Yelena'ya baktı Anna Yuryevna. Yelena devam ediyordu,

— Hiç de iyi bir insan olmadığı bilinen Bay Dolgorukov'u bu kadar sevmeleri başka neye yorumlanabilir? Tarihte onun kadar "sevilen" bir prens yoktur.

Anna Yuryevna prense döndü,

---

26 Çok iyi yaparlar.

27 Çok şiirsel bir varlık... Rus kadınlarının ideali.

— Prens, remerciez pour ce compliment, inclinez-vous.[28]

Yelena,

— Prens bu konuda tamamen ayrı olduğu için onun yanında böyle konuşabiliyorum! –dedi.– Tanıdığım kadarıyla onun prenslikle uzaktan yakından ilgisi yok. Şaka bir yana, –diye ekledi ciddileşerek:– Rus prenslerinin arasından bir tane gerçek büyük insan, büyük komutan, büyük şair, bilgin, büyük eleştirmen, yazar çıktığını söyleyebilir misiniz?.. Hep derin bilgisi olmayan insanlar olarak çıkarlar karşımıza. Toplumdaki rolleri her zaman küçüktür. Suverov prens değildi. Aristokrat ismine rağmen Puşkin de bir prens değildi. Lomonosov, Byelinskiy, Çernişevskiy, Dobrolyubov da prens değildiler!

Yelena'yı dikkatle dinleyen Anna Yuryevna,

— Ama Pojarskiy?.. –dedi.

Yelena hoş bir tavırla omuz silkti,

— Bence olayların akışı bakımından şanslıydı Pojarskiy. Rusya'nın gerçekten o tehlikeli zamanlarında Minin'in mi, yoksa onun mu yurda daha yararlı olduğuna tarih henüz karar vermemiştir.

Grigorov söze karıştı,

— Pojarskiy neyse, ama Yakov Dolgorukov gerçekten büyük insandı.

Yelena,

— Çarın emirlerini yırtan mı?.. Kabalık ve küstahlık bir insanın "büyük" sıfatını almasına yeter mi sizce?..

Anna Yuryevna,

— Prens Yakov Dolgorukov'dan başka devlet yönetiminde yüksek mevkilerde görev almış daha neleri var. Avrupa'da elçi ve diplomat, ne üstün insanlar gördüm prenslerden.

— Eğer bunları da "büyük" olarak kabul ederseniz, tabii ki çok vardır prenslerin arasında "büyük"ler.

Anna Yuryevna yavaş yavaş kızmaya başlamıştı,

— Peki nasıl insanlar "büyük"tür sizce?..

28 Bu iltifat için teşekkür edin ve eğilin.

— Yalnız kendisinden önce bilinmeyen bir yolda yürüyen veya yeni bir şey yaratan insan "büyük"tür. Kendisinden önce birçoklarının yürüdüğü yolda yürüyen insan olsa olsa zeki olabilir!

— Kimin eski, kimin yeni yolda yürüdüğünü nasıl anlayacağız? La vie n'est pas un champ[29] ki yolun nerede olduğunu rahatça göresin... Sizin söylediğiniz bir ütopya olsa gerek tatlım.

Yelena şaşırmıştı.

— Neden ütopya olsun?

Anna Yuryevna'nın bu sözcüğü hangi anlamda kullandığını anlayamamıştı.

— Oluyor işte, –diye cevap verdi beriki ısrarla.

Anna Yuryevna saflığından her yalanın, her saçmalığın ütopya olarak adlandırılabileceğini düşünüyordu.

Prens birden kalktı, Yelena'ya,

— Hadi, artık gidelim, geç oldu! –dedi.

İki kadın arasındaki tartışmanın daha da kızışmasından çekiniyordu.

— Çok doğru, geç oldu, –dedi Yelena ve kalktı.

Gitmeyi çoktandır istiyordu zaten. Aralarında geçen tartışmaya rağmen Anna Yuryevna Yelena'yla mümkün olduğunca neşeli vedalaşmaya çalıştı.

Yelena önde yürürken Anna Yuryevna Grigorov'u durdurdu ve kulağına,

— Kızı ne kadar da zayıflatmışsın! –diye fısıldadı.– Az daha tanıyamayacaktım zavallıyı!

Prens güldü,

— Hadi canım, niye zayıflatmış olayım!

— Çok zayıf. Pek akıllı bir kız, ama biraz fazla cüretkâr.

Prens kuzininin elini bir kez daha sıkarken,

— Biraz öyle! –dedi ve yürüdü.

Yelizaveta Petrovna çoktan banyodan dönmüştü. Prensin akşam yemeğine kalmasını istedi ve uzun ricalardan son-

---

29 Hayat bir tarla değildir.

ra razı edebildi. Fakat yemekte Yelena ağzına bir şey koymadı. Prens,

— Niyetiniz açlıktan kendinizi öldürmek mi? –diye sordu.

— Ne yersem midem bulanıyor, bir şey yiyemiyorum, – dedi Yelena.

Bu cevap üzerine Yelizaveta Petrovna kızının yüzüne dikkatli dikkatli baktı.

VII

Grigorovların yazlığa taşınacakları gün Petersburg'dan Mihail Borisoviç'in öldüğü haberi geldi. Telgrafta yaşlı adamın kalpten öldüğü bildiriliyordu... Prensin cenaze törenine gitmesi gerekiyordu kuşkusuz. Ama karısına daima nefret ettiği bir insanı gömmeye gitmesinin doğru olmayacağını söyleyip Petersburg'a gitmedi. Bunun esas sebebi birkaç günlüğüne bile olsa Yelena'dan ayrılmak istememesiydi. Bütün benliğini kaplamıştı Yelena. Onlar da sabahleyin taşınmışlardı yazlığa.

Korkudan bayılan Mariya Vasilyevna'yı saymazsak Mihail Borisoviç'in ölümü en çok Baron Minger'i etkilemişti. Kendisini seven amirini kaybetmesi bir yana, Mihail Borisoviç'in yerine Bahtulovlarda gördüğümüz o sert general atanmıştı... Memurlarıyla daha ilk görüşmesinde onları karşısında birer arkadaş değil, birer işçi, emekçi olarak görmek istediğini söylemişti. Baron bu sözlerin gerçekte kendisi için söylendiğini anlamıştı. Yüzü bembeyaz kesildi. En küçük bir hatasını affetmiyordu general... Arkadaşlarının yanında hatasını yüzüne vuruyor, işi azarlamaya kadar götürüyordu. Baron her şeye soğukkanlılıkla katlanıyordu. Sonunda dört aylık iznini kullanmaya karar verdi. İzninin bitiminde başka bir yere atanmasını isteyecekti.

Karşısına çıktığında general alaycı alaycı,

— Avrupa'ya mı gidiyorsunuz? –diye sordu.

— Hayır, Moskova'ya!

General yine alaycı,

— Neden Avrupa'ya gitmiyorsunuz?..

Baron gururla başını kaldırarak cevap verdi,

— Param yok da ondan...

General ciddileşmişti,

— Size yardım bulabilirim.

Baron aynı gururlu tavrıyla,

— Hasta değilim ki yardım alayım! –dedi.

Bu kalpsiz despottan hiçbir lütuf kabul etmek istemiyordu. General izin kâğıdına "uygundur" yazarak geri verdi. Baron kâğıdı alır almaz soğuk bir selam verip odadan çıktı.

Hemen ertesi gün Grigorov'a bir mektup yazıp velinimetinin ölümüyle hayatta çok şeyler kaybettiğini, Moskova'da başını biraz dinlemek istediğini bildirdi, kendisini kabul edip edemeyeceklerini sordu. "Petersburg'da iş arkadaşlarım, odalar, eşyalar, kısacası her şey tanrısal Mihail Borisoviç'i hatırlatıyor bana ve kalbimdeki derin yaraları deşiyor," diye bitirmişti mektubunu. Prens mektubu alır almaz ona bir telgraf çekmiş, dört gözle beklediğini, yatağının daha şimdiden kendi odasının yanındaki odada hazırlandığını bildirmişti. Baron hiç zaman kaybetmeden yola çıkmıştı. Moskova'da trenden iner inmez kiraladığı bir arabaya bavullarını yükleyip Ostankino'ya yollanmıştı.

Grigorov evde yoktu. Barona odasını kapıcı gösterdi. Çok güzel döşenmişti oda. Kapılarından biri bahçeye açılıyordu. Pencere yandaki büyük çiçek bahçesine bakıyordu.

Saat ikide prens geldi. Konuğunun geldiğini duyunca doğruca onun yanına gitti. Baron bavullarda buruşmuş kıyafetlerini askılara asmayı yeni bitirmişti. Prens odaya girince kendini tutamadı, "A!.." diye haykırdı. Baronun en az kırk ayrı renkte pantolonu vardı askılarda,

— Bunları ne yapacaksınız?..

Baron dostunu öperken içtenlikle,

— İnsanın renkli pantolonu ya çok olmalı ya da hiç olmamalı! –dedi.

— Karımı gördünüz mü?..

— Henüz hayır.

— Öyleyse hadi ona gidelim.

— İzin verin de biraz çekidüzen vereyim kendime.

— Bekliyoruz, –dedi prens ve karısının yanına gitti.

Karısını bir an önce görmek istiyordu. Baronun onlara gelmek üzere yola çıktığını söylediğinde karısının buna pek sevinmediğini fark etmişti. Salonda piyano çalarken buldu karısını. Derin bir hüzün dolu, güçlü, canlı sesler çıkıyordu parmaklarının altından. Son zamanlarda prensesin tek eğlencesi müzikti... Balkonda bir an duraladı prens. İçinden bir ses prensesin uysal kalbinden dökülen bu güçlü, öfke dolu seslerin gerçek sebebinin kendisi ve hareketleri olduğunu fısıldıyordu ona. Sonunda salona girebildi. Karısı onu fark edince hemen çalınayı bıraktı. Kocasının yanında hiç çalmıyordu. Özellikle son zamanlarda kocasına karşı çok resmî ve itaatkâr davranıyordu. Bu durum genç adamın kalbini derinden sızlatmaktaydı.

Elinden geldiği kadar yumuşak bir sesle,

— Baron geldi, –dedi.

— Duydum.

"Yine aynı soğuk hâl," diye geçirdi içinden prens. Bugün yemeği evde yemeyi düşünüyordu... Hatta yemekten sonra da yeni gelen dostunun yanında kalacaktı... Çünkü Yelena kendisine biraz daha kapalı yazlık bir elbise ısmarlamak üzere Moskova'ya gitmişti, akşama da geç dönecekti.

Uzun bir bekleyişten sonra nihayet baron yanlarına çıkabildi. Son moda güzel bir ceket vardı üzerinde. Başında çok şık hasır bir şapka, elinde kıymetli bir baston ve modaya uygun parlak yeşil bir çift eldiven.

Prensesin yanına giderek biraz fazlaca samimi elini sıktı,

— Hanımefendi, babanızın, annenizin ve kız kardeşlerinizin selamlarını getirdim size. Mektubunuzda bahsetmiş olduğunuz hastalığınız hepsini fazlasıyla üzmüş, –dedi. Sonra dikkatli dikkatli yüzüne bakarak ekledi:– Gerçekten de çok zayıflamışsınız.

— Artık yavaş yavaş yaşlanmaya başlıyoruz. Birazı da sıkıntıdan olsa gerek.

— Moskova'da sıkılıyor musunuz yoksa?

Prenses öfkeli bir tavırla,

— Hem de çok!.. İğrenç bir şehir burası, –dedi.

Prens susarak onları dinliyordu. Karısının bütün bu sözleriyle kendisine taş attığını biliyordu.

Bir süre sonra sofraya oturdular. Yazlıktayken erken yemeğe otururlardı Grigorovlar.

— Zavallı Mariya Vasilyevna nasıl? –diye sordu prenses.

— Ah Tanrım! Affedersiniz, unutmuşum, size bir mektup göndermişti, –dedi baron ve cüzdanından bir zarf çıkarıp prense verdi.

Baronun bu hareketi prensin pek hoşuna gitmemişti. Mektubu okumaya başladı... Baron da prensese dönüp ekledi,

— Hiç olmazsa birkaç günlüğüne Petersburg'a gitmesi için prense rica etmemi istemişti.

— Ben de çok istiyorum ya... –dedi prenses.

Prens mektubu kızgınlıkla masanın üzerine fırlattı,

— Sen istiyorsun, ama ben istemiyorum, –dedi.– Tanrı bilir, iyice bunamıştır şimdi. Gitsem ne faydam olacak ki. Hiç, değil mi?..

— Seni görmekle teselli olurdu.

— Beni o kadar görmek istiyorsa kendisi gelsin buraya!

Prensin sesi yine öfke doluydu. Karısı,

— Kendisi gelemez ki, –dedi.

Baron lafa karıştı,

— Yataktan kalkamıyor.

— Kalkamıyorsa yatsın yatağında! –diye haykırdı prens. Bununla birlikte yaşlı kadının ziyaretine gitmesi gerektiğini kendisi de biliyordu. Hatta bunu biraz da arzuluyor gibiydi. Ama bizce bilinen "sebep"ten ötürü yapamıyordu bunu.

Karısı cevap vermedi. Baron da susuyordu. Zira karı koca arasında bir tatsızlığın varlığını sezinlemeye başlamıştı.

Yemekten sonra prens barona kendi dairelerine gitmelerini söyledi. Baron başını öne eğmiş oturan prensese baktı ve sonra prensin arkasından yürüdü.

Onlar gidince yine piyanonun başına geçti prenses. Bu kez duygulu bir parça seçmişti. Çalışından çok düşünceli olduğu belliydi.

Prens şampanya ve buz getirmesini söyledi uşağa. Dostuyla içten bir konuşma yapmak niyetindeydi. Baronu böyle aceleyle ve sevinçle buyur ederken biraz da bencil davranmıştı... Zira aşkının en ateşli devresindeydi, içinden dışarıya taşmak üzere yığınla duygu birikmişti. Bu duygularını birisiyle paylaşmak isteğiyle yanıyordu içi. Bu iş için de baronun en uygun kişi olduğu kanısındaydı. Eski bir dosttu baron... Prense saygı duyardı ve en önemlisi bir köpek gibi sadıktı... Memuriyet hayatında edindiği alışkanlıkla kendisine açılan bir sırrı kimseye söylemeyeceğinden emindi. Birkaç kadehten sonra ikisinin de yüzü hafifçe kızarmıştı. Ev sahibine daha çok dokunmuştu içki. Divana uzanıp kayıtsız bir tavırla,

— Mingerciğim, sana bir sırrımı açacağım, –dedi.– Ama kimseye söylemeyeceksin. Sonunda da biraz öğüt isteyeceğim senden.

— Kimseye söylemeyeceğimden emin olabilirsin. Fakat öğüdümün yararlı olacağını garanti edemem.

— Ben bundan eminim. Bana duyduğunuz içten sevgi öğütlerinizin yararlı olmasını sağlayacaktır.

— Pekâlâ.

— Ben âşık oldum!.. –diye doğrudan konuya girdi prens.

— Âşık mı?..

Prensin yüzü kıpkırmızı kesilmişti. Devam etti,

— Evet, çok güzel bir kıza!..

— Hem de bir kıza? Peki ama karınız ne diyor buna?

— Henüz bir şey bildiği yok!..

Prens yere bakıyordu, ama arkadaşının, kendisi için hiç de iyi şeyler düşünmediğini hissediyordu. Yine de kendisini birazcık olsun haklı çıkarabilmek için devam etti,

— Siz herkesten iyi bilirsiniz ki evlenişim niçin ve kiminle evleneceğini bilmeyen deli bir çocuğun davranışından başka bir şey değildi!

Baron susuyordu. Prens anlatmaya devam etti,

— Siz de kabul edersiniz ki karım çok iyi bir kadındır. En yüksek ruhsal değerlerin onda mevcut olduğunu biliyorum... Mutluluğu, rahatlığı, sağlığı bence çok önemli. Ama bir kadın olarak sevmiyorum onu artık!..

Baron gururlu bir tavırla başını kaldırıp soru dolu bakışlarla prensin yüzüne baktı,

— Peki niçin sevmiyorsunuz artık?..

— Sebebini ben de bilmiyorum!

Karısı hakkında uygunsuz konuşmuş olacağını düşünerek gerçek sebepleri söylemek istemiyordu. Konuşmaya devam etti,

— Şimdi söyleyin sevgili Minger, fikriniz nedir?.. İradem dışında olan bu durum için suçlu sayılır mıyım?..

— Her şeyden önce onu iyice tanımadan evlendiğiniz için suçlusunuz...

— Doğru. Ama o hâlde karım da benimle aynı derecede suçlu değil mi? Niçin o da iyice tanımadığı bir erkekle evlendi?..

— Karınız sizi hâlâ seviyor ama.

— Ben sevmiyorsam günahım ne?..

— Günahınız onu sevmemek!..

— Sevgili dostum, cinayetlerin... dikkat edin, cinayetlerin bile diyorum, suç sayılamayacağını iddia eden, taraftarı çok

olan bir teoriden haberiniz yok sanırım. Hangi Fransız romanını alırsanız alın aşk konusunda insanın elinden bir şey gelmediğini söyler.

— O hâlde suçlu olup olmadığınızı niçin sorma bana gereğini hissediyorsunuz?..

Prens düşünceye daldı. Gerçekte bunu barona neden sorduğunu kendisi de bilmiyordu. Sonunda bu soruya da bir cevap bulabildi,

— Çok basit, insanın kafasında o kadar gerçek ve gerçek dışı kavram var ki kimi zaman bunların hangisinin gerçek, hangisinin gerçek dışı olduğunu şaşırır, işte ben de bunun için fikrinizi öğrenmek istiyorum. Evlilikte sadakat gerçek bir kavram mıdır, yoksa gerçek dışı bir kavram mı?

— Bence gerçektir.

— Bir örnek verebilir misiniz?

Baron kendinden emin bir tavırla,

— Ailenin gelecek kuşakların yetiştiği bir yuva olması yeter delildir sanırım!

— Eşler arasında anlaşma olduktan sonra sadakat olmasa da gelecek kuşakların yetiştirilmesinde bir değişiklik olmaz!

— Öyle ama o durumda eşler arasındaki ilişki çok basit olur.

— Hiç olmazsa bugünkünden daha dürüst olurdu... İnsanlığın yüz karası "yalan" girmezdi evin içine... Görevine bağlı bir koca düşünün. Karısından birden nefret etmeye başlamış olsun, söz gelimi karısını birden aşırı şişmanlamış bulsun. O yine karısının yanına koşacaktır, ayaklarını, ellerini öpecektir. Ama bunu yaparken midesinin bulandığını sanırım siz de kabul edersiniz, böyle bir durum aşağılık olmaz mı? Bu koca bence Moskovalı kart tüccar karılarına jigololuk yapan beylerden daha aşağılıktır. Çünkü öteki bunu ihtiyacı olduğu parayı elde etmek için yapıyor, bu beyse papaz efendi öyle buyurduğu için!

Baron gülümsedi, sadık kocanın öyküsü pek garip ve gülünç gelmişti ona. Birden sordu,

— Tüccar karılarına da ihtiyaç var hani... Zengin bir tüccar kızıyla evlenmek doğrusu fena bir şey değil!

— Elbette değil, isterseniz size bir tane bulalım.

Baron şakayla,

— Lütfen, –dedi ve sonra ciddileşerek devam etti:– Söyler misiniz, bir kenara ittiğiniz karınız da başka birisine âşık olursa ne olacak?..

— Buna hakkı var zaten.

Baron öfkeli,

— Sanırım hiç de iyi bir şaka değil bu, –dedi.

— Asla! İlişkilerimiz hakça olsun diye bunu ben de istiyorum. Ben başka bir kadını sevdiğime göre o da istiyorsa kalbini başka birisine verebilir. Ama bu "başka birisi"nin buna değecek biri olmasını isterim...

Baron gülümseyerek başını salladı,

— Aranızın bu kadar soğuk olabileceğine hâlâ inanamıyorum!..

Prens kaşlarını çattı.

— Ama görüyorsunuz işte, –dedi.

Sırrını barona açtığına pişman olmuştu prens. Konuşmaya başlamadan hep Yelena ve ona olan duygularından söz etmeyi düşünüyordu. Oysa bunun aksine hep prenses hakkında konuşmuşlardı.

Bütün bu duyduklarından hayrete düşen baron,

— Garip, çok garip!.. –diye mırıldandı.

O anda bahçeden prensesin sesi geldi,

— Baron Minger, benimle Ostankino'da dolaşmaya çıkmak ister misiniz?..

— Ah, çok iyi olur, –diye pencereden karşılık verdi baron ve kalkıp hasır şapkasını aldı, dışarı çıktı...

Baronun arkasından prens de bahçeye indi,

— Ben de sizinle geleceğim.

Prenses kocasıyla karşılaşmayı beklemiyor olmalıydı ki şaşkınlıkla,

— A!.. Sen gitmedin mi? –diye sordu.

— Hayır.

— Parka gitmeyelim! –dedi prenses.– Moskova'dan bir sürü tüccar gelmiş, orası ana baba günü!

— Baron oraya gitmek ister sanırım, –diye cevap verdi prens.– Moskova'dan bir tüccar kızı almak istiyor da!..

Genç kadın biraz kızmış gibi sordu barona,

— Zengin bir tüccar kızı mı almak istiyorsunuz?

— Kocanızın fikri bu.

Marina Koruluğu'na giden yolda konuşa konuşa yürüyorlardı... Gözleri biraz bozuk olan prenses uzaktan onlara doğru gelen bir atlı arabaya dikkatle bakarak kocasına,

— Şu gelen Yelena değil mi? –diye sordu.

Kelimeleri uzatarak,

— Evet, ta kendisi, –dedi prens.

Moskova'dan dönen Yelena'yı o da tanımıştı. Prenses, Jiglinskayaların Ostankino'ya geldiğini bilmiyordu,

— Bize geliyor herhâlde.

— Sanmam, evine gidiyordur.

Dikkatle kocasının yüzüne baktı prenses,

— Onlar da mı burada?..

— Evet.

Bu sırada Yelena yaklaşmıştı. Önce arabadan inip inmemekte tereddüt etti. Sonra kendisini zorlayarak indi ve prensese neşeli bir tavırla,

— Bonjour, princesse, –dedi.

— Bonjour, –diye karşılık verdi prenses ve kısa bir sessizlikten sonra:– Siz de burada mısınız?.. –diye ekledi.

— Evet.

— Ne zaman geldiniz?..

— İki hafta oluyor.

Prenses dudaklarını büktü. Onlar da iki hafta önce taşınmışlardı Ostankino'ya.

Prens Yelena'yla baronu tanıştırmak için acele etti,

— Baron Minger... Matmazel Jiglinskaya...

Yelena pek önemsemez bir tavırla baronu selamladı, baron da parlayan gözleriyle baştan ayağa süzdü Yelena'yı... Sonra hep birlikte Ostankino'ya döndüler...

Bir fırsatını bulan prens baronun kulağına fısıldadı,

— Size sözünü ettiğim kız bu işte!

— Anlamıştım zaten.

Parkın kapısında kadınlar vedalaştılar. Karşılaştıklarında aralarında geçen o kısa konuşmadan başka tek kelime etmemişlerdi. Yelena bu sıkıntıdan bir an önce kurtulmak ister gibi,

— Hoşça kalın prenses, –dedi.

Prenses de sonunda ayrılacaklarından memnun,

— Güle güle, –diye karşılık verdi.

Yelena arabasına binerken,

— Bir ara bize de uğrar mısınız? –dedi prense.

— Elbette uğrarım.

Eve döndüklerinde prenses kendini iyi hissetmediğini söyleyip dairesine gitti. Erkekler de kendi dairelerine dönüp bilardo oynamaya başladılar... Yelena'yla prenses hakkında hiç konuşmadılar. Böyle bir konuşmanın çok üzücü olacağından korkuyorlardı sanki.

VIII

Bu son geziden sonra prenses gerçekten hasta oldu... İki gün odasından çıkamadı. Üstelik kocası da hiç uğramamıştı yanına. Sonunda üçüncü gün sabahleyin genç kadın oda hizmetçisini gönderdi kocasına.

— Hanımım Elpidifor Martınıç'ı çağırabilir miyiz diye soruyor... –dedi hizmetçi.

Prens telaşla,

— Rahatsızlığı geçmedi mi? –diye sordu.

— Hayır!

— Peki ama niye ille de Elpidifor Martınıç?.. –diye söylendi prens, sonra karısının yanına gitti.

Genç kadın yatak kıyafetiyleydi. Yüzü sapsarı, gözleri ağlamaktan kıpkırmızıydı.

Prens karısının hastalığının asıl sebebini tahmin etmesine rağmen,

— Üşüttün mü acaba?.. –diye sordu.

Prenses kocasına bakmadan cevap verdi,

— Bilmiyorum!..

— O Elpidifor Martınıç gevezesini çağırmak da nereden esti aklına?..

Prenses soğuk ve kayıtsız bir tavırla,

— Başka doktorlara güvenemem, –dedi.

— Ama ben de ona güvenmiyorum ve seni tedavi etmesine izin veremem.

— Başkasını da ben istemem!

Bu cevap genç adamı son derece kızdırmıştı,

— Öyleyse bana neden soruyorsun?.. Canın kimi isterse çağır! –diye bağırdı...

Hızlı adımlarla odasına döndü. Bu hastalığı da, Elpidifor Martınıç'ı çağırmayı da karısının Yelena olayından ötürü onu üzmek için çıkardığını sanıyordu.

Gerçekte de genç kadın Elpidifor Martınıç'ı hastalığından çok, başka sebeplerle çağırmak istiyordu. Hikâyemizin başladığı sırada prensin Yelena'ya platonik bir aşk beslediğini sanıyor, böyle bir aşkın da zamanla kocasını sıkacağını düşünüyordu. Bundan emindi de. Kocasının dışarıda çok kalmasını, belki de ortaklarıyla olduğu doğrudur düşüncesiyle pek önemsemiyordu... Hatta sık sık Jiglinskayalara gidebileceğini bile düşünüyordu, ama orada kitap okumaktan, bazı gerçeküstü konularda Yelena'yla tartışmaktan başka bir şey yapabileceğini aklına getirmiyordu. Kocası yakında Ostankino'ya taşınacaklarını söylediğinde pek sevinmişti. O zaman mecburen evde daha çok kalacağını sanıyor,

sevgilisiyle buluşmak için her gün Moskova'ya gidemeyeceğini, böylece Yelena'yı yavaş yavaş unutacağını düşünüyordu. Ama yazlığa taşındıktan sonra da durumu değişmemişti prensin. Zamanının çoğunu yine dışarıda geçiriyordu. Artık endişelenmeye başlamıştı prenses. Sonra hiç beklenmedik bir anda Yelena'nın da Ostankino'da olduğunu öğrenince kocasının sevgilisini bir an bile yanından ayırmadığı gerçeği bir balyoz gibi inmişti beynine.

Her şeyi bütün ayrıntılarıyla ancak Elpidifor Martınıç'tan öğrenebilirdi. Hem onun sadakatine, her şeyi de bildiğinc inanıyordu. Elpidifor Martınıç prensesin hasta olduğunu ve kendisini istediğini öğrenince gururlanmıştı. Uşağına,

— Mitka, atları hazırla! –diye seslenmişti.

Atları (bir çift yaşlı, kuzguni atı vardı) arabaya koştuklarında çevresine gururla bakarak bindi. Sretanka ve Meşçanskaya'yı aynı gururlu tavrıyla geçti. Arabası ufka kadar dümdüz kıra çıkınca yine gururla (ama bu kez gözlerini kırpıştırarak) güneşe baktı. Ostankino'ya yaklaştığında öyle bir öksürdü ki yakın bir korulukta tünemiş kargalar bu gök gürültüsünü andıran öksürük yüzünden sürüyle havalandılar... Elpidifor Martınıç prensin evinde bu kez biraz kızgın ve soğuk davranmak niyetindeydi. Böylece kendisini küçük görmelerinin cezasını vermiş olacaktı onlara. Gerçekten de öyle davrandı, ama yalnız ilk anda ve kime karşı? Yanlışlıkla erkeklerin dairesine girmiş, orada kimseyi göremeyince uşağa öfkeli ve soğuk bir sesle,

— Hasta nerede? –diye sormuştu.

Uşak şaşkınlıkla gözlerini açıp,

— Hangi hasta? –diye sordu.

— Prenses...

— Ha, evet, buyrun. Onlar öteki büyük dairede oturuyorlar, –dedi uşak ve Elpidifor Martınıç'ı bahçeden geçirip hanımının dairesine götürdü. Bahçeden geçerken Elpidifor Martınıç çiçeklere gururlu gururlu bakmış, muhabbet çiçe-

ğinin hoş kokusunu yine gururla ciğerlerine çekmişti. Ama prensesin yanına girince bu gururlu tavrı birden kaybolmuştu. Eski uysal, insana sürtünen ev köpeği tavrını takınmıştı.

— Ne âlemdesiniz? Hasta mı oldunuz?.. derken prensesin bembeyaz küçücük elini öptü.

Her zaman yaptığı gibi nabız saymakla muayeneye başlarken,

— Nereniz ağrıyor bakalım?.. –diye sordu.

— Karaciğerim bozuk galiba, ağzım zehir gibi.

Elpidifor Martınıç, prensesin sağ yanına elini kuvvetlice bastırdı,

— Buranız ağrıyor, değil mi?..

Prenses kızardı,

— Ağrıyor, ama az!

Prensesin sol göğüs altını göstererek,

— Peki ya burası? Kalbinizde bir sızı yok mu?.. –diye şaka yaptı Elpidifor Martınıç.

Prenses çok acı bir şekilde gülümseyerek cevap verdi,

— Var, hem de dayanılmayacak kadar!..

— Biliyorum, biliyorum, dilinizi çıkarın.

Bunu neden istediğini, dilini göstermesinin neye yarayacağını doktorun kendisi de iyice bilmiyordu. Ama prenses dilinin ancak ucunu gösterince bağırmaktan geri kalmadı,

— Daha, daha çok çıkarın dilinizi.

Zavallı prenses gözlerinden yaş gelene dek dilini dışarı çıkardı.

— Eh, diliniz fena değil, –dedi Elpidifor Martınıç ve reçete yazmak için masaya oturdu, önce hastanın büyük ölçüde badem ezmesi alması gerektiğini yazdı. Sonra sinirlerini yatıştırması için ıhlamur ve her ihtimale karşı, belki faydası olur diye nuksavomika, mide bulantısına karşı limon suyu ve bütün bunlardan başka karaciğer için de etki yönünden önemsiz, ama hacimce gayet büyük olan bir yakı verdi. Bütün bunların kullanılma biçimlerini de ayrıntılarıyla anlattıktan sonra prensesin karşısına geçip oturdu.

— Demek yazlığa geldiniz, –dedi.– Çok güzel.

Prenses susuyordu. Elpidifor Martınıç devam etti,

— Kocanızı göremem herhâlde. Evde yoktur şimdi. Hem beni pek sevmez zaten.

Prenses dalgın bir tavırla cevap verdi,

— Bir yere gitmiştir.

Genç kadın asıl konuşmak istediği konuyu Elpidifor Martınıç'a nasıl açabileceğini düşünüyordu. Ama bir türlü başaramıyordu bunu. Elpidifor Martınıç yardım etti ona. Doktor olarak bir değeri olmayabilirdi, ama ileriyi görebilen, karşısındaki insanın isteğini kolay sezebilen bir insandı,

— Şu sizde bir kere gördüğüm Matmazel Yelena Jiglinskaya da burada değil mi?.. –diye sormakla tam hedefe isabet ettirdi.

— Evet!.. –diye uzatarak cevap verdi prenses ve bir an sustuktan sonra ekledi:– Burada olduğunu bildiğinize göre hakkında başka bildikleriniz de vardır. İyi tanıyor musunuz onu?

— Evet, annesini daha yakından tanırım.

— Nasıl bir kadındır?

Elpidifor Martınıç sözcüklerin üzerine basa basa,

— Eh işte! –dedi.– Soylu aileden gelen bir kadın. Gençliğinde pek güzeldi! Ah, ne güzeldi bilemezsiniz!

Yelizaveta Petrovna'yı gençliğindeki güzelliğiyle daha iyi hayal edebilmek için gözlerini kıstı.

— Evli miydi?..

— Ne fark eder ki... Önceleri evliydi, ama sonraları birkaç kişiyle nikâhsız, evli gibi yaşadı. Ruh güzelliğinden çok vücut güzelliğiyle göz kamaştırırdı.

— Kızı da öyle bir şey olsa gerek, –dedi genç kadın.

Son cümlesini söylerken dudakları titriyordu.

Elpidifor Martınıç omuz silkip, "Öhö!.." diye öksürdükten sonra bilgiç bir tavırla,

— Bir Rus atasözü vardır, –dedi.– Elma, ağacından uzağa düşmez!

— Evlerine gidiyor musunuz?..

Doktor kalın kaşlarını kaldırdı.

— Gidiyorum... Kadıncağız hasta... Tedavi ediyorum, – diye yalan söyledi.

— Kocamı onlarda gördüğünüz oluyor mu hiç?..

Bu soruyu sorarken dudakları yine titremişti prensesin.

Elpidifor Martınıç gülümsedi,

— Görmüyorum. Onunla bir kez bile karşılaşmadık orada. Ama yaşlı kadın sık sık ziyaretlerine gittiğini birkaç kez söyledi.

— Bunu size niçin söyledi?..

Küçük düşürülen aşkı ve gururu onu iyi bir sorgucu yapmıştı.

— Çünkü... –diye uzattı Elpidifor Martınıç düşünerek... Prensese her şeyi anlatsa mı, anlatmasa mı hâlâ bilemiyordu.– Kızından şikâyetçiydi de... –dedi.

— Kızından şikâyetçi olmakla kocamın onlara gitmesi arasında ne ilişki var?..

Elpidifor Martınıç öksürdükten sonra,

— Şöyle ki, –dedi,– kocanız onlara özellikle kızı için gidiyormuş!

— Şikâyetçi olduğuna göre anne bunu istemiyor demektir.

Elpidifor Martınıç kurnazca gülümsedi,

— Önceleri "istemiyordu", ama şimdi "istiyor".

— Peki ama bu değişiklik niye?..

— Prens para vermeye başladı ona da ondan... Bu devirde para her şeydir hanımcığım!..

Doktor prensesin yanaklarından aşağı süzülmekte olan iki damla yaş gördü. Buna üzülerek devam etti,

— Bir ailede böyle bir şeyin olması çok acı.

Alçak bir sesle,

— Şimdi ben ne yapmalıyım? –dedi prenses.

Elpidifor Martınıç öğüt verir gibi,

— Sabredeceksiniz... Tanrı sabredenleri sever.

— Onun bir gün akıllanacağına, ailesine döneceğine dair bir umut varsa sabır mümkündür. Ama ben en küçük bir umut ışığı bile göremiyorum burada, –dedi, yarı sorar gibi.

Genç kadının bu sorusuna cevap olarak Elpidifor Martınıç'ın, "Bunlar önemsiz şeylerdir. Kocanız biraz yaramazlık yapıyor, işte o kadar!" diye cevap vermesini beklediği belliydi... Elpidifor Martınıç bunu fark etmişti. Prensi elinden geldiğince kötülemek için bu kez yüze gülmek çabasından, yaltakçılıktan daha çok gerçeğe yatkın olmaya karar verdi,

— Evet, prens için geri dönmek güç, belki de imkânsız olacak, –dedi.

Prenses gittikçe kendini kaybediyordu,

— Öyleyse aralarındaki bağ çok sıkı ve sağlam...

Elpidifor Martınıç omuz silkerek cevap verdi,

— Kim bilir... öhö... Yazlığa taşınmadan bir gün önce Madam Jiglinskaya bana, "Ne oluyor bu kıza? Hep midesi bulanıyor, bir şey yiyemiyor!" demişti. Ben bir şey söylemedim kuşkusuz, ama insanın midesinin neden bulandığını herkes bilir.

Prenses ürkek bir sesle,

— Öyle midir acaba?.. –diye sordu.

— Daha fazlasını bilmiyorum artık.

— Doktor, siz bu konuda bana daha ayrıntılı ve güvenilir bilgi edinin.

Ses tonundan tüm umudunu kaybettiği belliydi.

— Daha neyi öğrenmek istiyorsunuz? Kesin bilgi edinmek için zamana ihtiyaç var. Üç-dört ay sonra gizleyemezler artık!

— Ama ben üç-dört ay bekleyecek durumda değilim. Çatlayacağım, öleceğim meraktan, anlamıyor musunuz?..

Doktor kollarını iki yana açarak,

— Bakalım! Belki şimdiden bir şeyler öğrenebiliriz, –dedi.

— Şimdi doğruca Jiglinskayalara gidin ve durumu öğrenin. Yarın sizi bekleyeceğim.

— Peki ama açık olarak söyleyeyim, bir şey beni endişelendiriyor. Şimdi böyle söylüyorsunuz, ama yarın öbür gün kocanızla barışır da her şeyi ona anlatırsanız dedikoducu durumuna düşerim.

— Hiçbir zaman bilmeyecek bunu. Onunla hiçbir zaman asla içten barışmayacağım!

Elpidifor Martınıç çok anlamlı bir tavırla,

— Evet, söylemeyeceksiniz, –dedi.– Hanımım, ne de olsa bir kadınsınız. Kadınlar zayıf yaratıklardır!

Doktoru gönderdikten sonra prenses yalnız kaldı, bütün bu konuşma süresince gırtlağında düğümlenen hıçkırıkları sonunda koyuverdi... Elpidifor Martınıç'ın söyledikleri doğruysa Yelena bir canavar olmalıydı. "Nasıl," diye düşünüyordu, "okumuş, soylu bir kız evli bir erkekle böyle bir ilişkiyi nasıl kurabiliyor?" Kendisinden pay biçerek genç bir kızın böyle yapabileceğine bir türlü akıl erdiremiyordu. Muhafazakâr bir ailede doğmuş büyümüş bir kız olarak fikirleri Yelena'nınkilerle hiç uyuşmuyordu. Tanrı'ya içtenlikle inanır, şeytandan da, günahtan da korkar, papazlara sonsuz saygı duyardı... Baba evinde bazı düşünceleri reddeden yeni gelişmelerden habersizdi. Hiç kimse bunlardan söz etmemişti ona. Evlerine sık sık gelen subaylar da konuşmazlardı bu konuda (prensesin kızlık çağında aşırı fikirler ordumuza kadar girmemişti henüz). Daha nikâhın ertesi günü kocası ona Puşkin'in "Özgürlüğe Övgü"sünü okumuştu... Sonraları Rus müziği ve üstün özellikleri üzerine uzun konferanslar izlemişti bunu. Prensesin bunlardan bir şey anladığı yoktu. Kocasının genç yaşının etkisiyle böyle düşündüğünü sanıyordu (ikisi de hemen hemen aynı yaştaydı). Prens biraz daha inatçı olsaydı belki de düşüncelerini karısına aşılayacaktı, bunu yapamasa bile onun kocasının fikirlerini paylaşıyormuş gibi davranmasını sağlayabilirdi. Ama bütün gençlerde olduğu gibi o da çabuk umutsuzluğa düşmüş, karısına düşüncelerinden söz etmeyi bırakmıştı. İçini dolduran heyecan verici konuların hiçbirini açmıyor-

du ona artık. Öyle ki prenses kocasının neler düşündüğünü, kafasındakileri hiç öğrenememişti. Kocasının birtakım garip insanlarla tanıştığını, onlarla çok garip konularda konuştuğunu görüyor, hiç ilgilenmiyordu.

Genç kadının en çok istediği şey bir çocuk sahibi olmaktı. Düşüncesine göre bir insanın dünyada erişebileceği en büyük mutluluk baba veya anne olmaktı. Rakibesinin bu mutluluğu elinden almak üzere olduğunu öğrenince pek ürkmüştü... Yelena'dan bir çocuğu olması durumunda kocasının yeni ailesine büsbütün bağlanacağından korkuyordu. İşte bu korku bütün iyi kalpliliğine ve tartışmadan çekinmesine rağmen, ilk fırsatta kocasıyla bu konuda ciddi olarak konuşmaya karar vermesini sağladı. Tabii bu ruhsal durumda doktorun verdiği ilaçları alamazdı, almadı da. Günün geri kalan kısmını ağlamakla geçirdi.

Elpidifor Martınıç söz verdiği üzere doğruca Jiglinskayalara gitti. Bu yaşlı doktorun ömrü boyunca meşgul olduğu dedikoduculuk mesleğinde şansı hep gülmüştü. Mesela bu defa da Yelizaveta Petrovna bekliyor, hatta çağırtmayı bile düşünüyordu onu.

İşte bu sırada bahçede otururken uzaktan doktorun geldiğini görmüş ve bahçe kapısını açarak içeriye buyur etmişti...

Elpidifor Martınıç pek istemeyerek de olsa yaşlı kadının elini öptü.

— Şu gölgedeki banka oturalım, –dedi Yelizaveta Petrovna. İlk söze başlayan yine o oldu:– Ah, ne aptalım! Daha teşekkür bile etmedim size.

Elpidifor Martınıç'a prensten para aldığını henüz söylememişti. Çünkü bu kurnaz şeytanın pay istemesinden korkuyordu. Ama şimdi söylemeyi uygun bulmuştu.

Doktor utanmış gibi başını öne eğdi,

— Ne olacak canım, teşekküre değecek bir şey değil, –dedi. Sonra da başını kaldırıp gururlu bir tavırla ekledi:– Sözlerimizin etkisi oldu demek.

— Eh, oldukça...

— Epeyce veriyor mu bari?..

— Ne kadar verdiğini söylemek istemiyorum. Sakın Yelena'ya bir şey söylemeyin, onun haberi yok.

Doktor kaşlarını çattı,

— Niye söyleyecekmişim? –dedi ve garip bir sesle ekledi:– Sağlığı nasıl?..

— Pek iyi sayılmaz! Rahatsız. Size söylediğim bulantılar hâlâ devam ediyor.

— Sebebi ne acaba?..

— Ne olacak! –dedi kadın ve bir anlık sessizlikten sonra pek alçak bir sesle:– Hamile galiba!..

— Yaa!..

Yelizaveta Petrovna gururla başını kaldırdı,

— O beyefendi hazretleri verdiği üç-beş kapikle elimden kurtulamaz artık. Çocuk doğar doğmaz geleceğini garanti etmelidir. Bu da ancak yirmi-otuz bin rubleyle olur. Vermeyecek olursa çocuğunu alır, karısına götürürüm ve "Al, bak kocanın piçine!" derim. Bunu da böylece söyle ona!

Elpidifor Martınıç susuyordu. Yüzündeki soğuk ifadeyi gören kadın hemen ekledi,

— Bu işi de halledin, alacağım paradan bin ruble var size...

Doktor bu kez güldü, ama yine bir şey söylemedi. Yelizaveta Petrovna,

— İmzalı kâğıt vereyim size isterseniz... –dedi ve inanılmaz bir çeviklikle yerinden kalkıp odasına koştu.

Prensten talep edeceği otuz bin rubleyi alabildiği takdirde Elpidifor Martınıç'a bin ruble vereceğini vaat eden yazılı bir kâğıdı doktora uzatarak,

— Buyrun, –dedi.

Elpidifor Martınıç kâğıdı aldı, gülümseyerek cebine yerleştirirken,

— Bu işinizi nasıl yapacağımı bilemiyorum, –dedi.

Yelizaveta Petrovna doktorun omzunu okşayarak çabucak karşılık verdi,

— Bilirsiniz siz, bilirsiniz!..

— Evet... evet, ama öyle bir zamandayız ki hanımım önceden bir şeyi bilmek olanaksız. İnsan şu işin şöyle olması gerek diyor ve öyle olmasını beklerken bir de bakıyor, sonunda tam aksi olmuş.

Yerinden kalktı, pardösüsünün düğmelerini iliklerken,

— Artık geç oldu, gitmeliyim, -dedi.

Yelizaveta Petrovna kapıya kadar geçirdi onu.

Doktor arabacısına Sviblovo'ya sürmesini söyledi. "Gelmişken bir de Anna Yuryevna'ya uğrayayım," diye düşünüyordu. Yolda hareket planını da hazırlıyordu: Yelena'nın hamile olduğu haberini prensese iletmenin daha uygun olduğu düşüncesindeydi... Bu konu daha çok onu ilgilendiriyordu çünkü. Otuz bin ruble meselesini de Anna Yuryevna'ya çıtlatacaktı. Öbür sefer çok iyi başarmıştı bu işi.

Sviblovo'ya geldiklerinde Anna Yuryevna'nın odasında değil, başında bir erkek şapkası, ellerinde süet eldivenleriyle avluda olduğunu üzüntüyle gördü. Cins atlarından en azılısının koşulu olduğu iki tekerlekli bir arabayla dolaşmaya hazırlanıyordu. Elpidifor Martınıç'ı görünce,

— Geri dönün, tam da zamanında geldiniz! –diye bağırdı.

Doktor bu karşılamaya biraz bozulmuş gibi cevap verdi,

— Pekâlâ, pekâlâ!..

Geri dönüp gitmeye hazırlanıyordu ki kareli, eski ama nedense dik yakalı pardösüsüne, solmuş şapkasına ve son olarak hüzünlü yüzüne bir göz atan Anna Yuryevna dayanamadı, fikrini değiştirdi, arabasına binerken emreder bir sesle,

— Elpidifor Martınıç, gelin, –dedi.– Siz de binin, biraz dolaşalım. Hadi çabuk, inin arabanızdan!

Elpidifor Martınıç, Anna Yuryevna'nın kızgın gibi duran atına bir göz attı... İçi korkuyla doldu, ama davete de kar-

şı duramadı. Arabacısına onları izlemesini söyleyerek Anna Yuryevna'nın oldukça yüksek arabasına seyisin yardımıyla çıktı. Arabada pek beceriksiz bir biçimde oturuyordu. Arabanın sol tarafında oturmaya hiç alışık değildi, ama şimdi sol köşede büzülmüş kalmıştı. Anna Yuryevna kırbacı atının sırtında şaklattı. At araba tekerleklerinin derin izler bıraktığı yolda hızla ileriye atılınca Elpidifor Martınıç'ın şapkası başından uçtu... Pardösüsünün eteği dışarı sarkıyor, tekerleğe sürtünüyordu... Korkudan kâh arabanın kenarına, kâh Anna Yuryevna'nın koluna tutunuyordu. Avazı çıktığınca bağırıyordu,

— Ah anneciğim, anneciğim!.. Anna Yuryevna, ne olur biraz yavaş gidin!.. Gerçekten bir kaza yapacaksınız!

Kadın onu dinlemiyor, arabayı gittikçe daha hızlı sürüyordu. At da başını öne uzatmış, büyük bir rahatlıkla koşuyor, hızını gittikçe artırıyordu. Elpidifor Martınıç dizginlere uzanarak,

— Tanrım!.. Tanrım!.. –diye bağırıyordu.

Anna Yuryevna,

— Çekin elinizi! –diye çıkıştı ve atı daha da hızlı sürmeye başladı.

Elpidifor Martınıç sanki ölüme gidiyormuş gibi bildiği duaları arka arkaya okuyordu. Birden peruğunun keskin kokusu Anna Yuryevna'nın burnuna geldi. İşte bu kokuya hiç dayanamazdı Anna Yurgeyevna... Hemen arabayı durdurdu,

— Defolun, sizinle böyle yan yana oturmak çok zor!

Elpidifor Martınıç buna hiç alınmadı, seve seve indi arabadan. Anna Yuryevna arkadan doktorun arabasıyla gelen seyisini yanına alıp hızla sürdü. Bir dakika sonra gözden kaybolmuşlardı...

Elpidifor Martınıç tekerlekten pardösüsüne bulaşan çamuru silerken söyleniyordu,

— Ne kısrak be, çılgın gibi gidiyor!

— Kısrak değil efendim, iğdiş! –diye düzeltti arabacı.
Elpidifor Martınıç sıkıntılı bir sesle karşılık verdi,
— Attan değil, kadından söz ediyorum!
Arabacı güldü...

IX

O gün prens konuğu baronla birlikte Moskova'ya müzeleri görmeye, Troitskiy Lokantası'na yemek yemeye gitti... Yelena prense isteyerek izin vermişti. Düşünce ve öğrenim için bir şey yapmaya kalkışınca her zaman seve seve izin verirdi ona. Prens arkadaşına Moskova'nın tarihî yerlerini gösterecekti...

Hava çok güzeldi. Baron mutluydu... Her taraf yemyeşildi. Kendisi de hızla giden rahat bir arabadaydı. Baronun mutlu olmasına çoğu zaman yeterdi bunlar... Ama onun aksine prens çok sinirliydi. Sabahleyin karısıyla arasında geçen tartışmanın etkisi altındaydı hâlâ. Moskova'ya geldiklerinde doğruca Kremlin'e gittiler. Sarayın tarihî değeriyle baron aşırı ilgilendi, "çar-çan"ın[30] önünde durup nedense,

— Ne hoş, değil mi? –diye sordu.

Prens hayret dolu bir sesle,

— Bunun neresi hoş?.. –dedi.

— Yani ilginç demek istedim, –diye düzeltti baron ve "çar-top"un[31] önünde düşüncesini daha açık belirtmeye çalıştı, saplı gözlüğünü gözüne yerleştirip topa uzun uzun baktıktan sonra,

---

30 Çar-çan XVIII. yüzyılın başlarında dökülmüş, 200 ton ağırlığında, tarihî değeri büyük bir çandır. Kızıl Meydan'a getirilip asılacağı sırada 1737'de büyük bir yer sarsıntısı olmuş ve bir parçası kopmuştur. Şimdi hâlâ Kızıl Meydan'dadır.

31 Çar-top XV. yüzyılın sonunda Moskova ve Kremlin'in savunması için dökülmüştür. Zamanında dünyanın en büyük topuydu. Çar-çan gibi o da bir kez bile kullanılmamıştır. Ağırlığı 40 ton, uzunluğu 5 metre 40 santimdir.

— C'est magnifique!..[32] –dedi.

Prens başını salladı,

— Şimdi de magnifique mi çıktı?

Baron gözlerini kırpıştırarak,

— Ah, şimdi aklıma geldi... Bir yerde okumuştum, ama hatırlayamıyorum; yazar, "Moskova'da bir kez bile ateş etmemiş çar topu, bir kez bile çalmamış çar çanı ve son olarak hiçbir zaman hiçbir yerde çalışmamış bir devlet memuru vardır!.." diyordu.

— Herzen'in bir kitabında okudunuz bunu!..

— Evet, evet! –diye doğruladı baron ve sevinçle ekledi:– Şu Herzen de olağanüstü zeki bir insan yani.

Soğuk bir tavırla cevap verdi prens,

— Pek değil.

— Doğru.

Kızıl Meydan'dan[33] Askerî Müze'ye doğru gidiyorlardı. Uspenskiy Kilisesi'nin önünden geçerken baron kilisenin kapısına baktı,

— Rus kutsal anıtlarının en muhteşem yapıtlarından biri işte!.. –dedi.

Yeniden altınla kaplanan "çam ormanında koruyucu melek" tasvirinin önünde şapkasını çıkardı, birkaç dua okudu... Sahile çıktıklarındaysa nehrin karşı yakasına bakarak,

— İşte Moskova Ana! –diye haykırdı.

Baronun bu beylik sözlerinden usanmaya başlamıştı prens. Askerî Müze'nin merdivenlerinden çıkarken baron yine yan duvarlarda asılı tabloları göstererek,

— Ne üstün bir fırça! –dedi.

— Güzel! –diye karşılık verdi prens.

---

32 Muhteşem.

33 XV. yüzyılda Kremlin'in duvarları tamamlandıktan hemen sonra yapılan meydana tarih boyunca birçok ad verilmiştir. Kızıl Meydan adı XVII. yüzyılın ikinci yarısından beri kullanılmaktadır. Ancak Rusçada "kızıl"ın karşılığı olan "krasnaya" sözcüğü eskiden "güzel" anlamına da gelirdi.

Daha birinci salona girdiklerinde baron,

— Oho... ne çok silah var burada! –diye âdeta haykırdı...

— Çok!

Baron gümüş kaplar bölümünde bazı eşyalarla biraz daha yakından ilgilendi. Yine saplı gözlüğüyle eşyalara bakıyor,

— Çok güzel, fevkalade şeyler!.. –diyordu. Sonra birisinin üzerindeki yazıyı okumak için eğildi:– "Tabak".

Prens arkasında durmuş, alaycı alaycı ona bakıyordu.

— Ne "tabak"ı? –diye sordu.

— "Tabak," diye tekrar etti baron, ama gerisini okuyamadı.

— Ee kardeşim, Slavca okuyamıyor musun sen?

— Evet! Yani şöyle böyle. Doğru okuyamıyorum... –diye kaçamak bir cevap verdi baron, sonra taç ve çar elbiselerinin sergilendiği bölüme geçmek için acele etti. İlk camekânın önünde durup sordu,

— Bunlar yüksek din adamlarının kıyafetleri mi?..

Onlara rehberlik eden memur,

— Hayır efendim, çarların! –dedi.– Yüksek din adamlarının kıyafetleri kiliselerde saklanır.

Baron her nedense şaşırarak,

— Kiliselerde mi?.. –diye sordu.

— Evet efendim, kiliselerde.

Baronun değerli taşlardan anladığı belliydi. Anna İoannovna'nın tacındaki kocaman bir kırmızı yakutu göstererek,

— Bu çok kıymetli bir taş!.. –dedi.

Memur,

— Evet...

Başka bir tacın önünde durdu ve kızarmış gözlerle iri zümrütlere baktı,

— Ne şahane bir şey! –dedi.

Ama onu en çok heyecanlandıran XIV. yüzyılda Osten-Saken'e Paris'ten getirilen kılıcın üzerindeki pırlantalar olmuştu,

— Bu büyüklükte sekiz pırlanta!.. Paha biçilemez bunlara, ne müthiş bir şey.

Gördükleri baronu duygulandırmuştı sanki. Onu dinleyen de dedesinin vaktiyle Gorohova'da küçük bir dükkânda kuyumculuk yaptığını sanırdı.

Pırlantalardan sonra at arabalarının sergilendiği bölüme geçildi. Çok kaba saba olan bu arabalara da aşırı ilgi gösterdi baron,

— Ne şekilsizlik bu?.. Çok garip.

Prens,

— Şu üzerinizdeki ceketi on yıl sonra getirseler şekilsiz diye giymezsiniz, –dedi.

— Benim söylediğim o değil, bunlar karışık, büyük ama yine de rahat değiller.

Prens arkadaşıyla açıktan açığa eğleniyordu,

— Rahat canım, rahat. Dene istersen bir kez. Otur da bak!..

— Sanmam, –dedi baron, fakat gerçekten de çıkıp arabaya oturmaya kalkıştı.

Ama memur engel oldu. Ürkek bir tavırla,

— Hayır efendim, yasaktır, –dedi.

— Yazık! –dedi baron ve yürüdü.

Müzeden çıkarlarken Grigorov'u tanıyan memur yaklaşarak alçak sesle,

— Yanınızdaki kim?.. –diye sordu.– Bakan falan mı?..

Gerçekten de dış görünüşüyle çok önemli bir kişiye benziyordu baron.

Prens gülümseyerek,

— Hayır! Bir baron, –diye cevap verdi.

— Ah, demek bir Alman domuzu! Onun için pis kokuyordu!..

Eski sanat değerlerinin koruyucusu bu yaşlı memur koyu bir milliyetçiydi. Dünyadaki tüm kötülüklerin Almanların başının altından çıktığına dair sarsılmaz bir inancı vardı.

Troitskiy Lokantası'na geldiklerinde prens az daha baronun başına bir iş açıyordu. Hem de hayatına mal olabilecek bir iş... Önce buzlu botvinya ısmarlamışlardı. Baron bu yemeği pek severdi. Ama çok da korkardı, öyle olmasına rağmen atıştırmaya başladı. Her lokmayı ağzına attıkça içindeki mutluluk da, korkusu da aynı derecede artıyordu. Daha sonra bir çorba içmesini istedi prens, ama baron razı olmadı.

Yemekte çok şarap içmişlerdi. İçki baronu pek tutmuştu. Ona göre prens çok daha az sarhoş olmuştu. Böylece iki sarhoş eve yollandılar...

Baron dumanlı gözlerle Suharev Kulesi'ne dikkatle bakarak peltek peltek,

— Şu Suharev Kulesi mi?.. –diye sordu.

Arkadaşı alaycı alaycı karşılık verdi,

— Evet, Suharev Kulesi.

Baron kibirli ve küstah bir tavırla devam etti,

— Brüs[34] mü inşa etmişti?..

Prens bu kez ciddileşti,

— Böyle bir şey aklına bile gelmedi Brüs'ün!..

— Ne demek aklına bile gelmedi?.. Gayet iyi biliyorum ki su kemerinizi de, Suharev Kulesi'ni de Brüs yapmıştır.

Prens canı sıkılmış gibi,

— Peki, peki! –dedi.– Brüs olsun bakalım. Devam et uydurmaya.

— Uydurmuyorum, zaten Rusya'da doğru dürüst ne varsa hepsini yabancılar yapmadı mı?

— Öyleyse sen neden şimdiye dek doğru dürüst bir şey yapmadın?..

— Ben mi? Beni ne karıştırıyorsun şimdi?.. Hem ben yabancı değilim ki!..

---

34 Jacob Bruce (1669-1735). Büyük Petro'nun yakın arkadaşı, İskoç kökenli astronom, sonradan Rus generali. Rus topçusunun yenilenmesinde büyük rol oynamış, Suharev Kulesi'nin en üst katında Rusya'daki ilk gözlemevini ve bilim kütüphanesini kurmuştur.

— Yine yalan söylüyorsun... Kendini yabancı saydığını biliyorum!

Baron prensin bu sözlerini arkadaş şakası olarak kabul etmeye çalışıp,

— Saçma! –dedi. Başı öne düştü... Az sonra da horlamaya başladı.

Prens uyumuyordu. Ara sıra kızgın ve alaycı alaycı gülümseyerek barona bakıyordu. Aslında onu asıl çileden çıkaran şey böyle bilgisiz, tüm ulusal duygulardan yoksun bir kişinin devlet hizmetinde yüksek mevkilerde bulunmasıydı. Bu aptal adamı kaldırıma fırlatıp kafasını parçalamayı geçiriyordu içinden.

Yolda uykusunu iyice alamayan baron Ostankino'ya döndüklerinde hemen yattı.

Prense Anna Yuryevna'nın haber gönderdiğini, akşama geleceğini bildirdiler... Bu arada prenses de hizmetçisiyle Anna Yuryevna'nın yanına çıkamayacağını bildirmişti. Bu durumda prensin evde kalması gerekiyordu. Ama iki günden beri Yelena'yı görmemişti. Bütün bir akşamı onsuz geçirmenin hüznü çökmüştü üzerine.

Dünyadaki tüm kuzinleri lanetleyerek Yelenalara gitti, "Bu akşam bize gel!" diye âdeta yalvardı Yelena'ya.

— Karınız kapıcıya beni eve almamasını söylemişse?.. – diye itiraz etti Yelena...– Ya yanına çağırır da geri dönmemi söylerse?..

— Öyle bir şey olamaz! Karım kimseye böyle davranmaz, hem sonra odasından bile dışarı çıkmayacak, hasta çünkü!

— Odasından çıkmayacaksa memnuniyetle gelirim.

Grigorov konukları için bahçede uzun bir masa hazırlattı. Masanın üzerinde çay, çeşit çeşit meyve, reçel, hatta şarap vardı.

Anna Yuryevna yine o erkek şapkasıyla geldi... Sıcaktan yüzü kıpkırmızıydı, gelir gelmez bir sandalyeye çöküp solumaya başladı. Evet... Moskova'nın ikliminden midir, yoksa

geride bıraktığı yılların çokluğundan mı son zamanlarda çok şişmanladığından, sağlık durumundan yakınmaya başlamıştı.

Uykusunu iyice aldıktan sonra yıkanıp, taranıp bahçeye gelen baronu prens Anna Yuryevna'yla tanıştırdı...

Biraz sonra da Yelena geldi... Kocaman siyah şapkasıyla simsiyah saçları solgun yüzüne hafif bir karaltı veriyordu. Siyah ipek kıyafeti iç gıcıklayıcı bir biçimde sarmıştı bedenini. Öyle ki Anna Yuryevna onu görünce kendini tutamamış, "Ne hoşsunuz," diye neredeyse haykırıp içtenlikle elini sıkmıştı.

Baron da alçak gönüllülükle başını eğerek selamladı Yelena'yı. Yelena da öne eğilerek edalı, biraz Polonyalı tavırla karşılık verdi onlara. Sonra prensin davetine uyarak masaya oturdu ve bir şeyden haberi yokmuş gibi,

— Et madame la princesse?..[35] –diye sordu.

— Biraz rahatsız, –diye cevaplandırdı prens.

Daha önce prensesin yanına uğramış olan Anna Yuryevna,

— Rahatsızlığı sanırım oldukça ciddi, –diye ekledi.

Yelena,

— Ciddi mi?..

— Öyle anlaşılıyor.

Prens itiraz etti,

— Yok canım, her zaman oluyor öyle, ama sonra geçiyor.

Yelena'nın zekâsının tüm parlaklığını baron ve Anna Yuryevna'ya göstermek istiyordu. Sözü bir an önce Yelena'nın en çok sevdiği konulardan birine getirmekte acele etti,

— Mademoiselle Helene! Dostum baronun kendinde olmama savunması ve suç teorisini kabul etmediğini biliyor musunuz? –dedi.

— Ben mi?.. –diye sordu baron hayretle.

Böyle bir konuda konuştuklarını bile hatırlamıyordu.

---

35 Ya bayan prenses?

— Evet siz, –dedi prens.– Dün akşam son derece olağan olayları bile suç olarak nitelediniz.

Baron manalı manalı güldü,

— Öyle mi?..

Yelena söze karıştı,

— Gerçekten bu teoriyi kabul etmiyor musunuz?..

Gerçekten neyi kabul edip etmediğini bilemeyen baron,

— Evet, kabul etmiyorum! –dedi.

— Peki ama neden?..

— Çünkü suç insanın belirli bir yasayı çiğnemesiyle ortaya çıkar ve insan bu hareketinden ötürü cezalandırılmalıdır.

— Yasanın ne olduğunu sormama izin verir misiniz?

Baron ne cevap vereceğini şaşırmış gibi bir an duraklayarak,

— Yasalar, –dedi,– devletlerin devamını ve mutluluğunu sağlamak için belirlenmiş sınırlar ve esaslardır.

Baron bu tanımı o an kendisi uydurmuştu. Hatırlayamadığı daha başka bir tanımın da olduğunu biliyordu.

Yelena açıkladı,

— Yasalar bir toplumu meydana getiren insanların hep birlikte huzur içinde yaşayabilmeleri için aralarında vardıkları sözleşmelerdir. Öyle mi?..

— Evet, öyle!

Prens güldü,

— Bak hele!.. Bizim kitaplarda yazılan ve yasaların egemen sınıfın emri olduğunu söyleyen hukuki tanımı kabul etmiyorsunuz demek?..

— Bence hiç de sizin dediğiniz gibi değil, –dedi baron.– Mademoiselle Helene'in tanımıyla sizin dediğiniz arasında bir fark yok. Yalnız yasaların belirlenmesinde bir çatışma var, o kadar.

Baron zorlu bir tartışmaya doğru sürüklendiğini sezinlemişti. Tüm zekâsını seferber etmeye, cesur olmaya karar verip sözlerini tamamladı,

— Dünyanın her yerinde yasalar toplumun ihtiyaçlarına ve yararına uygun yapılır.

— Hayır, fark yalnız belirlemede değil, –dedi Yelena.– İşte bunun için ben yine kendi tanımım üzerinde duracağım: Düşünün bu sözleşmelerin ben daha dünyada yokken yapıldığı ve yürürlüğe konduğu bir ülkede doğdum. Bu sözleşmelerin altında imzası olmayan ben onlara uymaya neden zorunlu tutuluyorum? Sözleşmeler ancak onu yapan taraflar için bir anlam ifade eder.

— Yasalarını kabul etmediğiniz toplumdan çıkmak elinizdedir.

— Hayır, çıkamam... Söz gelimi Rus yasalarınca bir suçtur bu.

Baron alaycı bir tavırla,

— Evet, "Rus yasalarınca!" –diye karşılık verdi.

Yelena'nın yüzü kıpkırmızı kesilmişti.

— Üstelik bir şey daha var, –dedi.– Kişinin her yasayı bilmesi olanaksızdır. Bir insanın "yasayı bilmiyordum" mazeretini kabul etmemek olacak şey değildir. Bu emre uymak gerekirse bakın nasıl bir durum çıkar ortaya: İnsanlar tarla sürecek, ot kesecek, yol yapacak yerde işi gücü bırakıp yasa ezberlemeye koyulurlar. Neden yasaları iyi bilen kişiler, avukatlar, yargıçlar bu bilgilerinden ötürü büyük paralar alıyorlar öyleyse?..

Baron,

— Bütün yasaları ayrıntılarıyla bilmenin olanaksız olduğunu ben de kabul ediyorum, –dedi.– Ama gerekli olanlarının da bilinebileceği kanısındayım. Şöyle ki hırsızlığın, cinayetin suç olduğunu kim bilmez?..

— Suç olduklarını kabul edelim, ama yine de bu suçlar için insanlar cezalandırılmamalıdır.

Baron hayretle gözlerini açtı, sandalyesinin arkalığına yaslanarak,

— Cezalandırılmamalı mıdır?.. –diye sordu.

Yelena'nın son cümlesi Anna Yuryevna'nın da tuhafına gitmişti.

Yelena ise büyük bir kendine güvenle tekrar etti,

— Evet... Cezalandırılmamalıdır. Söyler misiniz, bir insan ahlaksız olabilir mi?..

Baron iyice düşündükten sonra,

— Şüphesiz, olabilir, –dedi.

Kendi sözüyle yakalanacağından korkmaya başlamıştı.

Yelena sormaya devam etti,

— Peki, bütün bir toplum ahlaksız olabilir mi?..

Baron kararsız,

— Olamaz sanırım, –dedi.

— Şimdi bakın, nasıl bir durum çıkıyor ortaya...

Baron kıpkırmızı kesilmişti, iyice yakalandığını sezinlemeye başlamıştı. Yelena konuşmaya devam ediyordu,

— Bir insan başka bir insana en kötü eylemi yapıyor, onu öldürüyor, ama hemen ardından bir de bakıyoruz ki toplum, dikkat edin, toplum aynı eylemi ona yapıyor, yani onu öldürüyor.

Baron derin bir soluk aldı. Tabyalarının henüz tamamen yıkılmadığını memnuniyetle görmüştü. Daha okul sıralarında ezberlediği korkutma teorisini hatırladı,

— Bu başkalarına gözdağı vermek için yapılıyor, –dedi.

— Oho... kırk yıllık iddiayı savunuyorsunuz, –diye söze karıştı prens.

— Yalnız kırk yıllık değil, aynı zamanda da bütünüyle çürütülmüş, –dedi Yelena ve Baron'a dönerek ekledi:– Yapılan istatistikler korkunun suçu hiç frenlemediğini, aksine cezaların şiddetlenmesiyle orantılı olarak suçların da arttığını kanıtlıyor bize.

Yelena'nın sözlerinin çoğunu anlamadığı hâlde konuya aşırı ilgi duyan Anna Yuryevna söze karıştı,

— Peki tatlım... O zaman başkasının malına, canına, namusuna göz diken kötü insanları, katilleri ne yapmamız gerekecek?..

— Hiç... Gerçekte suç denilen bir şey yoktur yeryüzünde. Suç dediklerimiz yanlış kurulmuş toplum düzeninin görünen sonuçlarıdır. Bu düzeni değiştirin, göreceksiniz hiç suç kalmayacaktır ortada... Bu düzenin çok iyi olduğunu, fakat yine de bu iyi düzenin yasalarına boyun eğmek istemeyen, onları çiğnemeye çalışan insanların varlığını düşünelim. Bu durumda yine suçlu değildirler bu insanlar. Çünkü onların yasa dışı hareketlerini frenleyecek içgüdüleri yoktur anlamına gelir bu.

Prens söze karıştı,

— Öyleyse toplum hakkında da aynı şeyi söyleyebiliriz. Suçluları darağacına çekiyorsa bu kendisini frenleyecek içgüdüsü olmadığındandır.

— Hayır, bütün bir toplum için aynı şeyi söyleyemeyiz!.. –diye itiraz etti Yelena.– Bu içgüdüye sahip onuncu bir insan daima bulunur.

Prens,

— Geri kalan dokuz kişiyi bu onuncuya boyun eğmeye zorlamak hakkını nereden alıyoruz? Bu da bir zorbalık olmaz mı?..

— Bir zorba olduğunu bile bile körler de gözü gören bir insanın rehberliğini kabul ederler. Bu yaşamın bir gereğidir.

Yelena'yla prensin son cümlelerini ne Anna Yuryevna, ne de baron anlamıştı. Derin bir sessizliğe gömülmeye karar verdiği anlaşılan baron yüzüne düşünüyormuş gibi bir ifade takınmış oturuyordu. Anna Yuryevna ise insani duygularıyla övünmek isteğiyle atıldı,

— Bence en zararlı adaletsizlik savaştır. Des milliers d'hommes combattent les uns contre les autres.[36] En öldürücü silahlar icat ediliyor, ötekilerden daha çok canilik yapanlara madalyalar veriliyor.

Bir zamanlar bir Fransızdan duymuştu bunları. Ne yazık ki söylediklerinden ancak bu kadarını hatırlayabiliyordu.

36 Binlerce insan birbiriyle dövüşüyor.

Prens güldü,

— Savaştan savaşa fark var.

— Yaa, –dedi Yelena.

— Ne fark var?.. Bütün savaşlar ölüm ve dehşetten başka bir şey getirmez ki, –diye itiraz etti Anna Yuryevna.

— O da gereklidir zamanına göre, –diye karşılık verdi prens, devam etmeyi düşünüyordu ki Yelena'nın da bir şeyler söylemek istediğini fark edince sustu.

— Savaşlar çeşit çeşittir. Geri kalmış tembel bir toplumun daha çalışkan toplumlara saldırmasıyla ortaya çıkan savaşlar ve devletleri güçlendirmek amacı güden savaşlar vardır. Bir de taht savaşları vardır. Sınırlarını genişletmek isteyen güçlü devlet zayıf olana saldırır, topraklarını kendi topraklarına katar, toplumunu bünyesine hiç de uygun olmayan koşullarda yaşamaya zorlar. Taht kavgaları tarihin son devirlerinde ortaya çıkmıştır. Burbonlarla savaşmayı kimse aklına getirmemişti. Böyle savaşlar saygıdeğer savaşlardır, önderlerini de şükranla anmak gerekir.

Yelena'nın ne demek istediğini Anna Yuryevna sonunda anlayabilmişti.

— Siz korkunç bir ihtilalcisiniz!.. –diye haykırdı.

Zira öteki konulara kıyasla askerî konularda daha çok bilgi sahibiydi. Şimdiye dek çok asker arkadaşı olmuştu.

— Sanırım amirim olduğunuz için bunu sizin yanınızda söylemem iyi olmadı, –dedi Yelena ve Anna Yuryevna'nın önünde neşeli bir itaatle başını eğdi.

— Utanmıyor musunuz?.. –diye sitem ediyordu Anna Yuryevna.– Ma chére, çocuklara böyle şeylerden söz etmiyorsunuzdur umarım.

— Bundan emin olabilirsiniz efendim, –diye cevap verdi Yelena.

Baron,

— İhtilalciler sizin gibi bir propagandacıya sahip olduklarını bilselerdi çok sevinirlerdi buna, –dedi.

Yelena barona da başını eğdi,

— Merci, monsieur.

Bu anda prensesin oda hizmetçisi koşarak yanlarına geldi,

— Hanımefendi uyuyacaklar... Alçak sesle konuşmanızı rica ediyorlar.

Prensin yüzü birden sapsarı kesildi,

— Burada kimse yüksek sesle konuşmuyor, –dedi.

Yelena alaycı alaycı atıldı,

— Ah! Suç bende, ben yüksek sesle konuştum.

Hizmetçi efendisine dönerek devam etti,

— Yarın sabah mutlaka yanına uğramanızı istiyor hanımefendi.

Zavallı genç kadın, Yelena'nın da bahçede olduğunu duyunca artık sabrı tükenmiş, kocasıyla bu konu üzerinde kesin olarak konuşmaya karar vermişti.

Prensin canı çok sıkılmıştı,

— Peki, peki, –dedi.– Hadi git sen şimdi.

Hizmetçi dönüp gitmeye hazırlanıyordu ki Anna Yuryevna durdurdu,

— Prensese biraz sonra yanına uğrayıp kendisine hoşça kal diyeceğimi söyle.

— Başüstüne efendim.

Az sonra Anna Yuryevna yerinden kalktı... Yelena'ya dönüp,

— Bana da gelin lütfen, –dedi. Bu kez daveti biraz daha içtendi. Sonra barona döndü:– Siz de bir gün ziyaretime gelirsiniz sanırım, –diye ekledi.

Baron saygıyla eğildi,

— Bu benim için büyük bir onur olacak, –dedi.

Anna Yuryevna prensesin yanına gitti. Orada kısa bir süre kaldıktan sonra arabasına binip gitti...

Prensle baron da Yelena'yı geçirmek için onunla birlikte çıktılar. Mehtaplı bir geceydi. Prens Yelena'nın elinden tutmuş, baron da biraz arkadan yürümeyi uygun bulmuştu... Masadaki tartışma canını pek sıkmıştı. Bütün zamanını alan

şu yerin dibine batasıca görevi çok bilgisiz kalmasına sebep olmuştu. Bunu şimdi daha iyi anlıyordu.

Önde yürüyen prensle Yelena aralarında fısıldaşarak konuşuyorlardı.

Prens,

— Bu akşam harikuladeydin Yelena, –derken bir taraftan da elini sıkıyordu.

Yelena da aynı şekilde prensin elini sıkarak,

— Al sana harikuladeyi! –diye karşılık veriyordu.

— Garip olan ne biliyor musun? Bas bleu[37] dediğimiz kadınlar çoğunlukla çirkin olur, ama sende dört letafet bir arada: zekâ, kültür, güzellik ve eda...

Yelena güldü,

— Doğanın mükemmellikleri işte.

Sonra ciddileşerek devam etti,

— Biraz bekle, kusurları da görürsün.

— Şimdiye dek birini bile göremedim.

— Öyle mi?

— Kıskançlık dışında kuşkusuz...

— O bir kusur değil, daha çok aptallıktır, –dedi Yelena.

Sonra sevgilisinin elini bıraktı ve kavalyelerini selamlayarak ayrıldı,

— Je vous salue, messieurs, et bonne nuit.[38]

Prens duygulu bir sesle,

— Adieu!.. –dedi.

Baron da duygulanmıştı,

— Adieu...

Yelena evlerinin bahçe kapısının arkasında kayboldu...

— Nasıl buldunuz onu? –diye sordu prens.

— Şimdiye kadar böyle bilgili bir kadınla karşılaşmadım!

Prens mutluydu,

— Doğrudur.

---

37 Mavi çorap. Kültürlü, okumuş kadın.

38 Sizi selamlıyorum beyler! İyi geceler.

— İnanın ki öyle, –diye pekiştirdi baron.

Sonra bir ağacın yere sarkan dalına bastonuyla vurup bir yaprak düşürdü.

X

Ertesi gün Grigorov karısının odasında bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu. Prenses yine yatak kıyafetiyleydi. Uysal yüzünde bu kez hüzünlü ve hırçın bir anlatım vardı. Tartışmaları henüz başlamamıştı.

Sessizliği prens bozdu,

— Dün akşam bizi yaramaz öğrenciler yerine koyup oda hizmetçisini göndererek alçak sesle konuşmamızı emretmen çok bayağı bir davranıştı...

— Hastaydım. Bunu pekâlâ biliyorsun.

— Yalan söylüyorsun.

Her ikisi de öfkeliydi.

— Anlamadım. Yalan mı söylüyorum?.. Çok katı yürekliymişsin!.. Yaptıklarını şöyle bir düşünürsen sağlıklı ve mutlu olamayacağımı anlarsın. Açıkça söyle, ne yapmak istiyorsun? Bana ne yapmayı düşünüyorsun?..

— Ne demek? Nasıl yani?..

— Öyle ya, bir yere defetmen gerekiyor beni! Karının ve sevgilinin aynı evde birlikte olmasını sanırım istemezsin.

Prens sapsarı kesilmişti,

— Sevgilimle aynı evde değilsiniz!..

Bu cevap prensesi çok şaşırtmıştı. Kocasının bu kadar açık konuşmasını hiç beklemiyordu,

— Ne fark eder. İki adım ötede oturuyor.

Prens yarı alaycı, sakin bir tavırla,

— Hiç de iki adım değil, –dedi.– Neredeyse bir versta var aranızda.

Prenses hıçkırıklarını tutamadı,

— Ne yapmam gerektiğini söyleyin bana. Onunla karşılaşmak istemiyorum. Ne olur yardım edin!

— İstemiyorsanız onunla karşılaşmaya zorlayan yok sizi. Dilediğiniz gibi yapın.

— Evime kadar geliyor! Onu görmemek için evimi mi terk edeyim?..

— Bize gelmemesi olmaz. Etrafın dikkatini çeker sonra.

— Başkalarının ilişkinizi öğrenmesinden çekiniyorsunuz, ama bilin ki bunun önüne geçemeyeceksiniz. Niçin birazcık da benim çektiğim acılarla ilgilenmiyorsunuz?..

Prens alçak bir sesle,

— İnanın ki buna çok üzülüyorum, –dedi.

Heyecandan ağzı kupkuru olmuştu. Sesi de kısılmıştı... Masanın üzerindeki sürahiden bir bardak su doldurup içti. Sonra sözlerine devam etti,

— Sizin için çok üzülüyorum. Acılarınızı belki biraz hafifletir düşüncesiyle bir öneride bulunacağım: Ayrılalım!.. İsterseniz elbette. Malımın üçte birini size veririm. Yasaların bana vereceği cezaya da seve seve katlanmaya hazırım.

Kocasının bu önerisi prenseste şok etkisi yapmıştı... Ne?.. Dul bir kadın olmak ha?.. Toplumda hiçbir değeri bulunamayan, kocası tarafından boşanmaya zorlanmış dul bir kadın!.. Bütün bunların yanında prensi de göremeyecekti bir daha!.. Peki ama bunların olması o kadar zorunlu muydu?..

Bütün bunlara dayanamayacağını sezen prenses,

— Hayır... hayır!.. Senden ayrılmak istemiyorum prens! –diye haykırdı.

Elleriyle yüzünü kapamış, hıçkırarak ağlıyordu...

Prens de duygulanmıştı,

— Neden?.. –diye sordu.

Prenses hıçkırıkları arasında güçlükle konuşabiliyordu,

— Çünkü... çünkü!.. –diye kekeledi...– Çünkü zavallı ben, hâlâ seviyorum sizi!

Prensin beti benzi attı... Belki o anda karısı kızsa, bağırsa, hakaretler yağdırsa bütün bunlara kolaylıkla katlanabilirdi.

Prensesin bu cevabı onu pek duygulandırmıştı. Kendisini zorlayarak,

— Beni affedin, -diyebildi.

Sonra göğsünü ovuşturarak biraz temiz hava alabilmek için açık pencerenin önüne gitti; dışarıyı seyrediyordu.

Prenses de kocasının duygulandığını fark etmişti. Çok mutluydu... Hıçkırıkları yavaş yavaş dindi. Tatlı bir sesle,

— Belki bir gün onu bırakır, tekrar beni sevmeye başlarsın!.. -dedi.

Kocası dışarı bakmaya devam ederek,

— Hayır, ölünceye dek seveceğim onu, -dedi.

Bu bir tek cümle prensesi yine o derin üzüntü çukuruna düşürmüştü. Evet... Artık hiçbir umut yoktu. Sadece,

— Kendisine nasıl bağladı sizi böyle? -diyebildi.- İşte bunu bilmeyi çok isterdim!..

Prensin bir şey söylemediğini görünce kelimelerin üzerine basa basa devam etti,

— Ya ben... Ben de başka birisini sevmeye başlarsam?.. O zaman ne yaparsın?..

Kocasını böyle söylemekle korkutacağını sanıyordu.

Prens son derece soğukkanlılıkla,

— O zaman yüreğimden büyük bir ağırlığı kaldırmış olurdun, -dedi.

— Demek bunu istiyorsun?

— Hem de çok!..

— İzninize teşekkür ederim. Beni bu kadar alçalttıktan sonra geri dönseniz de affetmem artık sizi.

— Bununla alçalmış olmazsınız ki.

— İnsan hizmetçisinin bile böyle bir davranışına razı olamazken siz karınıza öneriyorsunuz!

— Belki aramızda bir anlaşmazlık kalmazdı o zaman.

Kocasının başka bir kadını sevdiğinden sırf aralarındaki eşitliği sağlamak için onun da başka bir erkeği sevmesine izin verebilmesini prensesin aklı bir türlü almıyordu. Bir baş-

ka erkeği sevsin de aralarındaki bütün bağlar kopsun diye böyle söylediğini sanıyordu.

Prens karısına elini uzatarak,

— Konuşmamız bitti sanırım, –dedi.

Prenses omuzlarını kaldırdı. Acı acı gülümseyerek cevap verdi,

— Bitmesini istiyorsanız bitsin tabii.

— Umarım çabuk iyileşirsiniz.

— Onu Tanrı bilir!

Prens çıktı...

Kocasının arkasından hemen yataktan kalkan Grigorova odanın içinde dolaşmaya başladı. Üzüntüsü birden geçmişti... Kocasının onu sevmediğine şimdi iyiden iyiye inanıyordu artık. Ondan öç almış olmak için başka bir erkeği sevmeye hazırdı. Ama kimi sevmeliydi?.. Baronu mu?.. Fakat Moskova'ya geleceğini duyduğunda pek memnun olmamıştı bu habere. Ona sırnaşır yine diye çekinmişti. Oysa şimdi barondan kaçınması için bir sebep yoktu. Hatta sırf prensin yüreğindeki ağırlığı kaldırmış olmak için baronun bu duygusuna karşılık vermeye bile hazırdı. Ama içinde bir ses ikide bir ona kocasının bundan hoşlanmayacağını söylüyordu. Planını gerçekleştirmek amacıyla hemen oda hizmetçisini çağırdı, güzelce giyinip süslendi. Sonra taraçaya bir koltuk çıkarmalarını söyledi. Bir süre sonra da kendisi çıktı... Tam baronu çağırması için hizmetçiyi gönderecekti ki onu bahçede dolaşırken gördü. Çok gariptir, ama o anda baronun düşüncelerinde de prenses vardı. Moskova'ya yeni geldiğinde zengin bir tüccar kızıyla evlenmek istediği bir gerçekti. Prense konuyu biraz çıtlatması dışında hemen ertesi gün parkın bahçıvanına damdan düşer gibi,

— Dostum, tüccarların evleri bu yanda mı? –diye sormuştu.

— Burada da var, ama çoğunun evi Sokolnika'dadır.

— Demek burada az var öyle mi?

— Bayramlarda çok olur. Şu ileride gördüğünüz at arabaları da onlarındır.

— Devamlı olarak burada kalan kaç aile var?

— İki-üç kadar.

— Nerede bulabilirim onları?

— İleride solda.

— Zenginler mi?

— Hem de çok. Onların yanında çalışıyorum ben.

— Aileleri de yanlarında mı? Yoksa yalnız mı gelmişler?

— Bazıları yalnız, bazıları da aileleriyle.

— Çocukları kız mı, erkek mi?

Bahçıvan baronun yalnız kızlarla ilgilendiğini anlamıştı,

— Kızları da var, –dedi.– Hem de çok güzel.

— Çok drahoma verirler mi sence?

— Pek çok.

Baron hemen oradan ayrılıp yaşlı adamın tarif ettiği tüccar evlerinin olduğu yere gitmişti. Evlerin bahçelerinde, pencerelerinde genç ve güzel bir yüz görürüm umuduyla sokaklarda dolaşıp durmuş, fakat ne yazık ki kimseyi görememişti... Bütün bu aramalar bir sonuç vermeyince birden aklına Mihail Borisoviç'in dostu olan güzel kadın geldi... Özellikle son yıllarda iyi vakit geçirmişti onunla. Kadının Mihail Borisoviç'ten sızdırdığı paraları birlikte yiyor, hayatın zevkini çıkarıyorlardı. İşte bu kadını Moskova'ya çağırmak geçiyordu şimdi içinden... "Hiç olmazsa iki haftalığına gel, hem de Moskova'yı görmüş olursun," diye yazacaktı ona. Ama bu fikrinden de caymıştı. İşte bütün bunlardan sonra şimdi tek düşüncesi prensesti... Eskisinden bile güzeldi prenses... Sonra prensesin de böyle bir şeye hazırmış gibi bir hâli vardı hani... Üstelik prens de karısının bir başka erkeği sevmesine müsaade edeceğini söylememiş miydi?.. O hâlde bunda çekinecek bir şey yoktu... Fakat burada hanımlarla uğraşmak da bir dertti yani... Sabahtan akşama kadar oturup çene çalmak isterler... Ama baronun da ne işi vardı ki sanki... Nasıl olsa memuriyetten de bir süre için ayrılmıştı ve ne zaman

başlayacağı belli değildi... "Grigorova'yla ilgilenmem fena olmayacak," diye düşünüyordu... İşte böyle düşündüğü bir anda taraçadan prensesin seslendiğini duydu.

— Baron Minger, buraya gelsenize!..

Baron uykudan uyanırmışçasına irkildi. "Tanrı'ya şükür, düşüncelerime yardım ediyor," diye aklından geçirdi...

Taraçaya çıkınca prensesin elini öpmeyi ihmal etmedi. Prenses de yanağını öperek karşılık verdi.

— Şöyle yanıma oturun, –dedi genç kadın.

— Hastalığınız oldukça ciddiydi herhâlde. Nasıl oldunuz? –diye büyük bir ilgiyle sordu baron.

— Evet... ama daha çok sıkıntıdan oluyor sanıyorum!

— Niye hep sıkılıyorsunuz?

— Niye mi? Niçin yaşıyorum ben? Çocuğum yok... Üstelik beni birazcık seven, beni anlayan bir dostum da yok yanımda.

— Yanınızda olduğumu hatırlatmama izin verir misiniz?

— Öyle ama siz de bir süre sonra Petersburg'a dönecek ve arkada bıraktığınız dostunuzu unutacaksınız.

Baron duygulanmıştı,

— Unutmam, –dedi.– Her şeyi çabuk unutan insanlardan değilim. Pargolov'da Suvalovskiy Bahçesi'ndeki gezintimizi hatırlatmak isterim. Unutulmuş hiçbir şey yok bende.

Prensesin yüzü birden kıpkırmızı kesildi. Aşkını ona ilk açtığı günden söz ediyordu baron.

Baron yumuşak sesiyle devam etti,

— O günkü konuşmamızı hatırlıyor musunuz?

Prenses başını öne eğdi,

— Hatırlamaz olur muyum?

Bu cevap baronun cesaretini iyice artırmıştı,

— Neden o zaman bir cevap vermediniz bana? –diye sordu.

— O zaman çok çocuktunuz da ondan.

— Ama başka bir çocuğa cevap verdiniz.

Sesi çok hüzünlüydü.

— Kader... –diye karşılık verdi prenses.

Baron gizli duygularını anlayabilmek için yüzüne dikkatlice bakıyordu,

— Yalnız o kadar mı? Nişanlınızı sevmiyor muydunuz o zaman?

— Seviyordum tabii.

Bundan kimsenin şüphe etmesini istemeyen bir hâli vardı prensesin.

Baron bir türlü anlayamıyordu onu. Hüzünlü sesiyle,

— Evet! –dedi.– Nikâhınızın kıyıldığı anı hatırlıyorum. Orada çektiklerimi Tanrı kimseye çektirmesin.

— Hem beni kiliseye götüren arabayı da siz kullanmıştınız, değil mi? –diye gülerek sordu prenses.

— Hatırlıyor musunuz, ne hâldeydim o gün?..

— Doğrusunu söylemek gerekirse yüzünüz biraz sarıydı.

— Demek biraz ha? Çok yazık! –dedi baron ve en acı anıları aklına gelmiş gibi yüzü duygulu bir ifadeyle kaplandı.

Prenses de susuyor, kafasındakileri tartıyordu... Kendi kendine barondan hoşlanıp hoşlanmadığını soruyor ve bu sorusuna yine kendisi, "Çok az!" diye cevap veriyordu. Ama ne olursa olsun ona yaklaşmaya kararlıydı.

Baron,

— Nişanlınıza o zaman duyduğunuz sevginin şimdi çoğalıp çoğalmadığını sormak isterim, –dedi.

Prenses gülümseyerek,

— Neden merak ediyorsunuz? –diye sordu.

— Bunu bilmek benim için önemli de ondan.

— Yalnız çok bilen çabuk ihtiyarlarmış.

— Ne çıkar? Meçhuller içinde yaşamaktansa ihtiyarlamak daha iyidir. Şakayı bir yana bırakalım; benimle daha açık konuşmanız için ne yapmalıyım, söyler misiniz?

— Önce bana bağlı olduğunuza inanmalıyım. Göstereceğiniz ilgi ve yakınlıkla güvenimi kazanmalısınız.

— Yalnız bu kadar mı?

— Ha!.. Sonra... –diye başladı prenses, ama birden sustu, içeriden "Öhö..." diye bir öksürük sesi işitilmişti. Prenses telaşlandı,

— Ah, doktorum geldi, –dedi.– Şimdi lütfen gidin.

Baron da telaşlanmıştı. Prenses ısrar etti,

— Hadi, çabuk olun, rica ediyorum.

Baron çaresiz kalktı... Balkonun merdivenlerinden bahçeye indi, orada bir banka oturmayı düşünüyordu.

— Hayır, hayır, daha uzağa gidin, –diye seslendi prenses.

Baron da biraz ötedeki bir banka oturdu.

Bu sırada Elpidifor Martınıç camlı kapının arkasında görünmüştü,

— Hasta bahçeye veya taraçaya çıkmışsa iyileşmiş demektir, –dedi öksürerek.

— Bugün biraz daha iyiyim.

— Biraz daha değil, çok daha iyi buldum sizi.

Yüzünde öyle bir ifade vardı ki daha ilk bakışta ondan çok şeyler öğrenebileceğini anlamıştı prenses,

— Size söylediğim şeyi öğrendiniz mi?

— Öğrendim... öhö...

— Eee?..

— Şöyle ki... öhö!.. (Önemli konularda konuşurken her zamankinden daha çok öksürürdü.) Öhö!.. Şüpheleriniz boşuna değilmiş!.. Öhö...

Prensesin yanakları al al olmuştu,

— Demek öyle ha?.. –diye haykırdı.– Çok iyi yapmışsınız, aferin!..

— İşte durum böyle. Annesi çok üzgün. Prensi şikâyet etmeyi düşünüyordu, ama vazgeçirdim, "Size bir yararı olmaz bunun!" dedim.

Prenses sözünü kesti,

— Ne için şikâyet edecekmiş?

— Kızını mahvettiği için!..

— Beni de onlar mahvettiler! Onları kim şikâyet etsin?

Genç kadın hırsından köpürüyordu,

— Beni duygusuz bir kukla mı sanıyorlar acaba?.. –diye haykırdı.– Kocamı canları istediği gibi avuçlarının içinde oynatmalarına izin vereceğimi sanıyorlarsa yanılıyorlar. Matmazel Yelena'yla birtakım ilişkileri varsa da bu bana vız gelir. Ne de olsa kocamdır ve sözlerime Yelena'nınkilerden daha çok değer verir. Kocamla aramızı bozmaya kalkışırlarsa buna izin vermem. Prensi şikâyet edeceklermiş ha?.. Önce onları ben şikâyet edeyim de görsünler günlerini. Babamın general olduğundan haberleri yok galiba! Çar sever onu. Çara bir söylerse başkalarının yuvasını yıkmanın ne demek olduğunu anlar o sokak süprüntüleri.

Elpidifor Martınıç,

— Çara ne gerek var? –dedi...– Öhö. Valiye söylemek yeter. Kolundan tuttukları gibi Moskova'dan atarlar.

Prenses buna sevinmişti,

— Doğru... Hem o kıza söyleyin, evime gelmeye cüret etmesi büyük bir küstahlıktır. Sevgilisiyle istediği yerde buluşsun, ama evime gelmesin!.. Bunu istemeye de hakkım var sanırım. Sonra ona öyle bir karşılama töreni yaparım ki bir daha insan içine çıkamaz!..

— Hak etti bunu doğrusu!.. –diye haykırdı doktor.

Genç kadın,

— Alçak sesle konuşalım, –diye uyardı onu.– Düşünün bir kez, dün ben burada hasta yatarken onlar bahçede gülüp eğleniyorlardı. Kahkahaları etrafı çınlatıyordu.

Prensesin gözleri yaş dolmuştu. Elpidifor Martınıç bunu fark ederek teselli etmeye çalıştı. Hatta *Eski Ahit*'ten bir hikâye anlattı,

— Abraham ile Sara mutlu bir çiftti. Güzel güzel geçinip gidiyorlardı, bir gün Abraham'ın Agar adlı bir sevgilisi olduğu öğrenildi. İki kadın da Abraham'ın kendisine ait olduğunu söylüyordu. Sonunda Abraham karısının yanına

dönmüş, Agar'ı da çöle sürdürmüş...[39] İşte o zamandan beri sonunda Agarları hep bırakıp atarlar. Bu hep böyle olagelmiştir.

Prenses doktoru dinlemiyordu bile. Elpidifor Martınıç da bunu sezmiş olacak ki, "Gitsem iyi olur artık," diye geçirdi içinden.

— Yarından sonra uğramamı ister miydiniz? –diye sordu.

— Hayır, iyileştim artık!

Elpidifor Martınıç arabasına binip gitmek üzereyken bahçede oturan baronu görmüştü. "Bu adam da neyin nesi acaba?" diye düşünerek yoluna devam etti.

Doktorun gidişini izleyen baron arabanın gözden kaybolduğunu görünce koşarak prensesin yanına geldi. Bu kez merdivenin en üst basamağına oturdu. Öyle ki tam prensesin dizinin dibindeydi. Ellerini şık, gri pantolonunun ceplerine sokarken,

— Çok garip, –dedi.– Kadınlarımız her şeye körü körüne inanıyorlar.

Prenses hâlâ doktorla aralarında geçen konuşmaların etkisi altındaydı,

— Kadınlarımız mı dediniz? –diye sordu.– Körü körüne neye inanıyorlarmış kadınlarımız?..

— Evet... Evlilikte sadakat denilen şeye nasıl bir anlam verdikleri bilinmez. Gelecek kuşakların yetişmesinde önemli bir basamak olduğu için nikâhın saygıdeğer bir kurum olduğunu kabul ederim. Ancak bunun kutsal ve olağanüstü nesi var, buna aklım ermiyor işte!..

Prensten duyduğu ve o zaman aksini savunduğu böyle bir tezle şimdi prensesin aklını çelmeye çalışıyordu.

Prenses dalgın,

— Hayır, nikâh çok önemli bir kurumdur, –dedi.

— Sizce hangi bakımdan önemli?

---

39 Yaratılış, 21:14'e gönderme.

— Nasıl hangi bakımdan? –diye yüksek sesle sordu prenses.– Kadın ancak nikâhla verir kendini erkeğe!

— Peki bundan ne çıkar?

Prenses kızarmıştı,

— Ne mi çıkar?..

— Kadın nikâhsız da verebilir kendini erkeğe! Bunda nikâhın önemli bir rolü yoktur.

— Bunu ne çeşit kadınların yaptıklarını pekâlâ biliyorsunuz.

— Yanılıyorsunuz... Çok iyi ailelerden dürüst kadınlar ve kızlar da kendini nikâh olmadan veriyorlar erkeğe. Hele bu devirde. Elden ne gelir? Zaman öyle gerektiriyor!..

Prenses şüpheyle başını salladı.

— Kocalarından tiksinmeye başlasalar bile namuslu dediğimiz kadınların onları yine nikâhın gerektirdiği gibi sevmeye devam ettiklerini biliyorsunuzdur, –diye devam etti baron.– Fakat bunun son derece iğrenç bir durum olduğunu da kabul edeceğinizi sanıyorum... Hiç gelişmemiş vahşi bir toplumun insanı bile bu denli alçalmamıştır. Hatta buna örnek olarak hayvanları gösterebilirim... Hoşlandıklarını severler, hoşlanmadıklarını kendilerinden uzaklaştırırlar.

Prensten duyduklarını neredeyse kelimesi kelimesine anlatıyordu baron.

— Kadın kocasından hiçbir zaman sizin söylediğiniz kadar iğrenmez, diye itiraz etti prenses.

— Oho!.. Hem de nasıl. Ama bunu kendilerine bile itiraf etmekten çekinirler, o başka.

Prensesin kocasını sevmediğinden emindi baron. Yalnız bu konuyu kendi kendine hiç düşünmediğini sanarak onu buna zorlamak için böyle dil döküyordu... Tutku dolu bir sesle,

— Aşkta her şey bir anlık iştir, –diye ekledi.

Sonra prensesin küçük bembeyaz ayağını gözleriyle işaret ederek ekledi,

— Örneğin şu kutsal ayağınızı bir kerecik öpmeme izin verseydiniz ömrümün on yılını seve seve verirdim.

Prenses çabuk bir hareketle ayağını örterek,

— Saçmalamaya başladınız! –diye haykırdı.

Baron tutkulu bakışlarını prensese çevirerek fısıldadı,

— Yemin ederim, doğru söylüyorum.

Genç kadının sıkıldığı belliydi,

— Sizin on yılınız gerekli değil bana, –dedi.

Sonra birden heyecanlanarak,

— Kocam geliyor! –diye ekledi.

Gerçekten de bahçede prens görünmüştü. Başı önde, son derece üzgün yürüyordu. Zira Yelena'yla karısı vardı aklında... Biraz önce Yelena'nın yanındaydı. Ne yapacağını bilemiyordu. Karısıyla aralarında geçen tartışmanın daha şiddetlisini bu kez Yelena'yla yapmıştı. Sonunda yine barışmışlardı, ama karısıyla hâlâ dargındı...

Karısına da hak vermiyor değildi. Onun başka bir erkeği sevmesi için bütün koşulları hazırlamaya kararlıydı. Onun ayıbını ismiyle gizlemeye hazırdı.

İşte bu karışık düşüncelerle dolu olarak eve girdi. Taraçaya yaklaştığında karısını gayet süslü ve özenli makyajıyla koltukta yarı uzanmış buldu. Baron da yüzü kıpkırmızı, bakışları pırıl pırıl ve tutkulu, karısının dizlerinin dibinde oturuyordu. Birden irkildi... Prensesin yüzünde de esrarengiz bir ifade vardı. İkisinin bu durumu prensin üzerinde soğuk duş etkisi yapmıştı. "Prenses gerçekten de söylediğini yapacak mı yoksa? İyi olurdu doğrusu..." diye düşünmeye çalışıyordu. Her ne kadar sinir bozukluğunu yenmek için çaba harcadıysa da sonunda öfke ve kin duyguları üste çıktı. Dostuyla selamlaşmadan bir sandalyeye çökerek öne doğru eğildi. Prenses her şeyin farkındaydı. Kocasının bu öfkeli ve sinirli hâli pek hoşuna gitmişti. Baron çok bozulmuştu. Kekeleyerek,

— Neyiniz var?.. –diye sordu.– Çok üzgün görünüyorsunuz.

— Her zaman böyleyimdir.

Olayları istediği gibi soğukkanlılıkla karşılayamadığından Grigorov'un içini sanki bir kurt kemiriyor, bu yüzden de kendi kendine kızıyordu.

XI

8 Temmuz prensesin isim günüydü. O akşam evde müzikli, danslı bir eğlence düzenleyecekti. Bahçeyi aydınlattıracak, havai fişek attıracaktı... Son zamanlarda çok değişmişti prenses. Gününü gün etmeye çalışır gibi bir hâli vardı. Akşamları Ostankino Parkı'nda dolaşmaya çıkıyor, hemen hemen her pazar bir komşusunu ziyarete gidiyordu. Baronu da yanından ayırdığı yoktu. Onların böyle birlikte dolaşmaları o kadar dikkati çekiyordu ki özellikle kadınlar arasında dedikodular almış yürümüştü. Herkes prensin bu durumu görmemek için evde durmadığını, Yelena'nın evine sığındığını söylüyordu.

Prens barona karşı da pek soğuk davranmaya başlamıştı. Hatta her fırsatta alay ediyordu onunla. Karısı isim günü eğlencesi için ondan izin istemeye gelince itiraz etmedi. Ne isterse yapmakta serbest olduğunu söyledi. Yalnız,

— Kimler dans edecek? Kadın ve erkek dostların mı? – diye sordu.

— İlk başta ben, –diye cevap verdi prenses.

Kocası eğleniyormuşçasına,

— Sonra da baron tabii?.. –diye sordu.

— Evet, daha sonra da Anna Yuryevna.

— Onun kavalyesi kim olacak? Yoksa Bay Elpidifor Martınıç mı?..

— Bay Elpidifor Martınıç da gelecek... Sen de.

— Ben kiminle dans edeceğim?..

— Davetimi kabul etmek lütfunda bulunurlarsa Matmazel Yelena'yla.

— Yani siz onu davet etmek lütfunda bulunursanız demek istiyorsunuz.

— Sizden davetimi ona iletmenizi rica edeceğim.

Prens memnun bir tavırla sordu,

— Bunu benden istemenizin sebebi ne?

— Bundan hoşlanacağınızı sanmıştım...

Prenses böylelikle kocasına Yelena'nın onlara gelmesinin kendisi için artık bir anlam taşımadığını anlatmak istiyordu.

— Pekâlâ, Yelena'ya söylerim.

Prenses bir cevap vermedi. Prens devam etti,

— Sevgili dostum Miklakov'u da çağırabilir miyim?

— Çağırabilirsin.

Prensin "Sevgili dostum" dediği Miklakov öykümüzde önemli bir rol oynayacağı için okuyucuma onunla ilgili biraz bilgi vermeliyim. Gençliğinde üniversiteyi başarıyla bitirmişti. Okumayı çok sevdiği için üstün bir kültürü vardı. Buna rağmen hayatta başarı sağlayamamış, devlet hizmetinde ancak mutemetliğe kadar çıkabilmişti. Orada da belki tutmazlarmış onu, ama işini iyi bildiği için katlanıyorlarmış. Amirleri, "Miklakov mutemet olarak çok iyidir, ama insan olarak beş para etmez," derlerdi. Onların böyle söylemelerinin sebebini Miklakov'un amirlerine karşı sert tutumunda ararsak daha doğru olur. Onların en küçük bir yasa dışı hareketini daima amansız bir tepkiyle karşılardı. Daha sonraları çok zengin bir ailenin kızına âşık olmuş, kız da önceleri Miklakov'un bu aşkına karşılık vermiş. Ama sonra nedense kız birden sırt çevirmiş. Bu olay onu pek sarsmış. Neredeyse aklını kaçıracakmış. Bazı söylentilere bakılırsa bir ara akıl hastanesinde bile yatmış. Ne yapıp etmiş, ellili yıllarda kendisine büyük bir ün sağlamayı başarmış. Liberal bir edebiyatçı olarak çok okuyucu kazanmış. Öyle ki edebiyatımızın yeni yeni serbestçe solumaya başladığı o devirde dergiler, gazeteler paylaşamaz olmuşlar onu. En büyük dergilerde ha bire makaleleri çıkıyormuş...

Miklakov'un yazıları zekâ, bilgi ve eleştiriyle doluymuş. Kendisi için, "Dünyaya bana benzeyenleri eleştirmek için gönderildim," diyormuş. Bu özellikleriyle edebiyat çevrelerinde çabucak ün kazanması olağandı kuşkusuz. Kısa bir süre sonra toplum da onu sevmeye başladı. Ama gelin görün ki bu kez de patronların sevgisini kaybetmeye başladı. Bunun sebebi şuydu: Çalışmaya başladığı her yayınevinde işler iyi yürüsün diye müdüre bazı öğütlerde bulunuyordu. Müdür onun bu fikirlerini kabul etmeyince de kızıp ileri geri konuşmaya başlıyordu. Zamanının edebiyatçılarını da beğenmiyordu. Örneğin bir grup için şöyle diyordu: "Ne biçim şeydir bu bilmem? Bir yandan yoksul halkın hakkından hukukundan söz ederler, öte yandan onları soymak için ellerinden geleni artlarına komazlar. Yüksek insani duyguları savunabilmek için bu saygıdeğer beylerin önce ikiyüzlülüğü bırakmaları gerekir." Ağırbaşlı bir dergi hakkında da: "Oho!.. O mecmuayı ne fil kafalı adamların yönettiğini bana sorun siz!" diyordu. Rus edebiyat adamları arasında saygıya değer ancak yirmi-otuz yazar olduğu fikrini savunurdu. Geri kalanların hepsinin işe yaramaz, kafasız birer domuz olduğunu söylerdi. "Kâtiplerin bile okuma yazma bilmelerinin şart koşulduğu Rusya'da bir yazar okuma yazma bilmeden rahatlıkla işini yürütebilir," diyordu. "Nasıl olsa düzeltmen tüm yanlışlarını düzeltiyor... Aklına gelen saçmalığı yazmasına da bir engel yok... Nasıl olsa binlerce aptal gazete (Miklakov gazetelerden genellikle böyle söz ederdi) bu saçmalıklara yer verip Rus halkına sunuyor..."

Miklakov'un bu alaycı ve acı sözleri elbette ilgili kişilere iletiliyordu. Bu kişiler de eleştirmenleri Miklakov'un yazıları üzerine eleştiri yazmaya zorluyorlardı. Öyle ki Miklakov'un gerici, çok ilerici, liberal, küstah, yeteneksiz ve nihayet satılmış olduğunu zaman zaman yazmayan tek gazete kalmamıştı. Bütün bunları gülerek karşılıyor, kendi deyimiyle dünyanın en mutlu insanının kendisi olduğunu söylüyordu

Miklakov. Çünkü emeklilik hakkını kazandığı için açlık, kadınlara hiçbir zaman inanmadığı için de ihanete uğrama korkusu yoktu. Dünyanın en inanılacak şeyleri olan rakamlar üzerine kurulu mesleğinden de memnun olduktan sonra... Bu sözlerin Miklakov'un içinden gelip gelmediği herkesin meçhulüydü. Çünkü günden güne zayıflıyor, gittikçe daha bir sinirli oluyordu. Hemen hemen her akşam da körkütük sarhoş oluncaya kadar içiyordu. İçinde onu sürekli rahatsız eden bir sızı olsa gerekti...

Prens onunla Yelena'nın evinde tanışmıştı. Miklakov ile Yelena uzun zamandan beri yakın arkadaştılar. Daha ilk görüşmelerinde hoşlanmıştı ondan prens. Yelena'nın ondan bir şeyini gizlemediğini öğrendiği günse ona duyduğu yakınlık bir kat daha artmıştı.

Prens,

— Aşkımızı da mı?.. –diye sormuştu Yelena'ya.

— Evet, aşkımızı bile.

Prens başını öne eğerek merakla,

— Peki ne diyor buna?.. –diye sormuştu.

— Hiç de iç açıcı şeyler söylemiyor!

— Ne gibi mesela?

— Söyleyemem!..

Gerçekten de Miklakov bu konuda Yelena'ya hiç de iç açıcı şeyler söylememişti. Kelimelerin üzerine basa basa,

— Ne derseniz deyin, –demişti.– Prens evli bir erkek!..

Yelena da,

— Evliyse ben aşkımı içime gömmeye neden zorunlu olayım? –diye sormuştu.

— Hey Tanrım! Sevgi ansızın girip yerleşmez insanın içine. Hep aynı anıların birikmesinden meydana gelen bir duygudur aşk. Aşkın doğmaması için bu anıların ilk anlarda tekrarlanmaması gerekir.

— Peki ama söyler misiniz bu anılarımın birikmemesi için niçin çaba harcayayım? Buna niçin kendimi zorlayayım?

— Hiç olmazsa şimdiki bayağı durumunuza düşmemiş olmak için.

Yelena kızarmıştı,

— Neymiş bu bayağı durumum?

— Bunu siz de biliyorsunuz. Sırf prensipleriniz gereği sizce bir anlam taşımadığına karşınızdakini inandırabilmek için böyle konuşmayı uygun buluyorsunuz.

— Prensiplerim de bana benzer.

Miklakov gülerek itiraz etmişti,

— Ama hepsi değil!..

Yelena yavaş yavaş kızmaya başlamıştı,

— Çok garip bir insansınız. Hayattan kötü şeyler beklemek hoşunuza gidiyor.

— Bu olay üzerindeyse iyi bir şey beklemeye olanak yoktur zaten!..

— Sizce prens bu kadar basit bir insan mı?

— Yoo. Sadece bir kadına ihanet ettiğini biliyorum, o kadar.

— Kime?..

— Karısına!

Yelena bu kez kahkahayla gülerek,

— Karısıyla bana olan duyguları arasında birazcık da olsa fark var sanırım, –dedi.

— Bilmiyorum! Karısına olan duygularından henüz haberim yok.

Yelena inatçı, ama titrek bir sesle,

— Sizce bana olan duyguları nasıl? Ciddi mi, yoksa geçici mi?

— Ciddi ve geçici duygu diye bir ayrım yapmak olanaksızdır. Bence duygu ya tutkulu ya da tutkusuz olur. Prensin size karşı olan duygularıysa şimdilik pek tutkulu!

— Hadi canım... Siz işin yalnız hayvani yönünü düşünüyorsunuz.

Miklakov gülen bakışlarını Yelena'ya çevirdi,

— Hani insan hayvandan başka bir şey değildi?

— Bundan ne çıkar ki? Öyle olsa bile insan yine de başka bir türlü sevebilir... Hayvanlardan farklı olarak aklı, bilgisi ve kişiliği var.

Miklakov yine gülerek,

— Olabilir! Ama bu bizim inançlarımızla uyuşmaz.

Yelena tutamamıştı kendini artık,

— Sizde inanç diye bir şey olamaz! Hiçbir şeye inanamazsınız siz!..

— Çok doğru... Yalnız bir şeye inanırım, dünyanın çok boş olduğuna!..

Miklakov'un işi artık şakaya boğmaya çalıştığını gören Yelena,

— Aman siz de!.. –demişti.

Miklakov sonunda Yelena'yı kızdırabildiğine memnun, yerinden kalkmış, elini öperek evden ayrılmıştı.

Grigorov karısının isim günü hakkında bilgi almaya devam ediyordu. Prenses sözlerini sürdürüyordu,

— Madam Petitskaya... Haber verdiğine göre genç dansör Arhangelov'la birlikte gelecekmiş.

Prens, alaycı bir tavırla,

— Madam Petitskaya, Mösyö Arhangelov'la ha?..

Madam Petitskaya da önemli bir rol oynayacak öykümüzde, onunla ilgili de birkaç şey söylemeliyim. Bu kadın da Miklakov gibi insanlardan hiç hoşlanmayan, hayata küskün bir tipti. Ama bu alanda Miklakov kadar ileri gitmemişti. Hem hayattan ve insanlardan şikâyet ederken tamamen ayrı amaçlar güderdi. Prensesle tanışalı bir ay bile olmamıştı henüz. Zengin ve tanınmış kimselerle ilişki kurmakta usta olsa gerekti. Prensesi birkaç kez parkta gezerken görmüş, kimin nesi olduğunu öğrenince onunla tanışmanın önemini kavramış, hemen harekete geçmiş, prensesin taraçada oturduğu bir akşamüzeri bahçenin çitine yaklaşmıştı. Üzerinde siyah bir matem elbisesi vardı, başında da siyah bir şapka. Henüz genç görünen yüzünde (otuz beş yaşların-

da olmalıydı) mütevazı ve üzgün bir ifade vardı. Yere bakarak alçak, durgun bir sesle,

— Madame la princesse, sizi rahatsız ediyorsam bağışlayın, kocamdan kalan piyanoyu almak ister miydiniz diye soracaktım da... –demişti.

Böyle bir teklif prensesi şaşırtmıştı,

— Siz piyano çalmıyor musunuz?

Madam Petitskaya daha bir mütevazı cevap vermişti,

— Çalıyorum, ama pek öyle iyi çalmıyorum. Hem böyle değerli bir piyanoyu elimde tutacak kadar da zengin değilim... Kocam büyük bir müzisyendi.

— Kimlerdensiniz?..

Petitskaya gururlu,

— Petitskayalardan! –diye cevap vermişti.

— Ah, öyle mi? Kocanızı dinlemiştim. Gerçekten çok güzel çalıyordu.

Petitskaya mendilini gözlerine götürüp,

— Evet, çok güzel çalardı! –demişti.

— Size uğrayıp piyanoyu alacağım. Kocanız gibi büyük bir müzisyenin piyanosuna sahip olmak benim için büyük bir mutluluktur.

— Merci... İçimden bir kuvvet beni size doğru boşuna itmiyormuş demek.

Petitskaya böyle diyerek uzaklaşmıştı. Prenses ertesi gün gitmiş, piyanoyu görmüş, pek beğenmiş, hemen parasını ödeyip piyanonun sahibi olmuştu.

Prensesin adamları piyanoyu arabaya yüklerlerken Madam Petitskaya bir kenara çekilmiş ağlıyordu. Onun bu durumuna prensesin içi sızlamıştı,

— Başka bir piyanonuz yok mu?..

Madam Petitskaya pek içli bir seslc,

— Yok!.. –diye cevap vermişti.

— Ben bir şeyler yapabilirim belki, üzülmeyin, –demişti prenses ve eve dönmüştü.

Kocasını gördüğünde ilk söylediği şey çok güzel bir piyano aldığıydı. Arkasından hemen eklemişti,

— Düşün bir kere, zavallı kadının başka piyanosu da yok. Oysa güzel de çalıyor.

Prenses piyanoyu almaya gittiğinde Petitskaya birkaç canlı parça çalmıştı ona. Kuşkusuz bunun da bir sebebi vardı...

Prens pek umursamaz bir tavırla,

— Yazık! –demişti.

— Bak ne düşünüyorum... Benim piyanomu ona armağan etsem ne iyi olurdu! Nasıl olsa satmayacağız onu.

— Elbette satmayacağız, kadıncağıza armağan edebilirsin.

Prenses kocasının bu iznine pek sevinmişti. Yerinden kalkıp onu yanağından öpmüştü.

Petitskaya prensesin armağanını getirdiklerinde son derece şaşırmıştı. Hatta biraz mahcup bile olmuştu. Prenses piyanoyla birlikte öyle içten bir mektup da göndermişti ki Petitskaya bu armağanı ister istemez kabul etmek zorunda kalmıştı... İşte iki kadının dostluğu böyle başlamış, gün geçtikçe kuvvetlenmişti. Alçak gönüllü ve kederli hâline rağmen Madam Petitskaya çeşitli şeyler anlatarak prensesi hayli eğlendiriyordu. Prenses onun çok şakacı ve zeki bir insan olduğu inancındaydı.

Petitskaya'nın bu eğlenceli yanından başka özellikleri de vardı, örneğin prensesin gizli duygularını ustaca sezebiliyordu. Bir gün,

— Şu baron iyi ve dürüst bir insana benziyor,– demişti.

Prenses pek umursamaz bir tavırla cevap vermişti,

— Evet, iyidir.

Madam Petitskaya prensesin cevabındaki bu ilgisizliği sezmekte gecikmemişti,

— Yakışıklı da.

— Hayır canım... Neresi yakışıklı Tanrı aşkına?

Prensesin bu itirazının içten olduğu Petitskaya'nın gözünden kaçmamıştı. Doğrusu bu onu son derece şaşırtmıştı,

— Affedersiniz ama yine de kocanızdan yakışıklı.

— Hayır, kocam çok daha yakışıklıdır.

Prensesin bu çeşit konuşmalarına bir türlü akıl erdiremiyordu. Ostankino'daki dedikodulardan edindiği kanıya dayanarak prensese en çok hoşlanacağı şeyleri söylediğinden emindi. Ama genç kadındaki bu ilgisizliğin sebebi neydi acaba? Bu kez onu pek hoşlanmayacağını sandığı başka bir yönden yoklamaya karar verdi. Bu konunun onu daha çok ilgilendireceğini düşünüyordu. Her zamanki durgun ve okşayıcı sesiyle,

— Bir gün dolaşıyordum, –diye başladı.– Bir de ne göreyim, kocanız Yelenaların bahçesinde oturmuyor mu?.. Onlarla tanıştığınızı bilmiyordum.

Prensesin yüzü kızarmış, bu kez ilgiyle sormuştu,

— Siz tanıyor musunuz onları?

Madam Petitskaya garip bir şekilde gülümseyerek,

— Evet, –demişti.– Özellikle kocam iyi tanırdı... Gençliğinde onların evinde üç bin rubleyi kumarda nasıl verdiğini anlatır dururdu. Ama tabii kumarda kaybetmemiş parayı aslında, iyice sarhoş edip sonra da cebinden almışlar. Ayılınca, "Oyunda kaybettin paralarını," deyivermişler.

Prenses susuyordu. Şimdiye kadar bir kişi bile Yelena ve annesiyle ilgili iyi bir şey söylememişti. "Peki ama kocam nasıl bu kadar yakınlık duyabiliyor böyle insanlara?" diye hayret ediyordu.

Anlattıklarının etkisini henüz iyice anlayamamıştı Petitskaya. Devam etti,

— Madam Yelizaveta Petrovna'nın kızının katıksız bir nihilist olduğunu söylüyorlar!..

Prensesin suratı buruşmuştu. Petitskaya anlatmaya devam ediyordu,

—Onun hakkında bakın bir de ne anlatıyorlar? Gerçekten de olmuş bu: Sokakta yürürken hiç tanımadığı bir üni-

versite öğrencisiyle karşılaşmış. Gencin sırtında küçük bir torba görünce nereye gittiğini sormuş; öğrenci, "Banyoya," diye cevap verince bizimki bu sefer, "Ben de sizinle geleceğim!" deyip gençle banyoya gitmiş. Bir kabinde birlikte yıkanmışlar. Aralarında kötü bir şey geçmemişmiş sözde. Sırf erkeklerden utanmanın, çekinmenin yersiz olduğunu kanıtlamak için yapmışmış bunu...

Prenses heyecanlanarak,

— Olamaz böyle şey!.. –diye haykırmıştı.

— Olmuş ama!..

Petitskaya çok masum bir ifadeyle söylemişti bunu. Gerçekte böyle bir şey yoktu. Kimse de ona böyle bir şey anlatmamıştı. Hemen oracıkta uyduruvermişti bunu...

* * *

O gün prenses en yeni kıyafetlerini giymişti. Bu ona çok yakışan beyaz bir elbiseydi. Sonra arabasına binip vaaz dinlemek ve dua etmek için kiliseye gitti. Frakını giymiş, beyaz bir kravat takmış olan baron da onunla birlikteydi. Odasının penceresinden bu sahneyi gören prens acı acı gülümsemişti.

Önceki gün karısının isim gününe davet ettiğinde Yelena'yla aralarında bir tartışma geçmişti,

— Hayır, gelmeyeceğim, –diye itiraz etmişti Yelena.

Bu cevap çok üzmüştü prensi,

— Neden? –diye sormuştu.

— Ah, ne anlayışsızsın. Elbiseler olmuyor üzerime artık, anlamıyor musun?.. Korse de artık işe yaramıyor.

— Olsun!.. Bol elbise giy.

Yelena hâlâ başını sallıyordu.

— Lütfen gel, –diye yalvarmaya devam ediyordu prens.

Sesi o kadar acıklı çıkmıştı ki Yelena daha fazla direnememiş,

— Peki, geleceğim, –demişti.

Prensin Yelena'nın gelmesini bu kadar ısrarla istemesinin onunla bir arada olmak arzusu yanında çok çocukça bir sebebi daha vardı. Böyle ara sıra görüşerek karısıyla bir-

birlerine alışacaklarını, aralarındaki buzların çözüleceğini umuyordu.

Saat ikide prenses baronla kiliseden döndü. Madam Petitskaya taraçada onu bekliyordu. İsim günü onuruna kocaman bir buket çiçek yaptırmıştı... Çiçekler için prenses onu yanağından öptü. Biraz sonra kocası geldi. Armağan olarak basit bir broş getirmişti karısına. Broşu kocasının elinden alırken başı önünde sadece alçak bir sesle, "Merci," dedi prenses.

Bir süre sonra yemeğe oturdular. Yemek boyunca genç prenses, Madam Petitskaya ve baron hiç de içten olmayan bir biçimde neşeli neşeli aralarında konuştular. Prens ağzını bir kez bile açmamıştı. Masadan kalktıktan sonra baron bahçeye, renkli fener asma işiyle ilgilenmeye gitti. Prenses de Petitskaya'yı yalnız bırakmış, barona yardım etmeye gitmişti. Prens odasına çekilip bir koltuğa çöktü, düşünceye daldı. Miklakov geldiğinde hâlâ düşünüyordu.

Dostunun yüzündeki terleri sildiğini gören prens,

— Tanrı bilir yine yayan geldiniz, –dedi.

— Askerliğimi piyade olarak yapmıştım.

Miklakov hemen hemen her yere yürüyerek giderdi. Beyninden sonra en yararlı organın ayakları olduğunu söylerdi. Onlar olmasaymış bir at alması gerekecekmiş.

— Yelena Nikolayevna da gelecek mi? –diye sordu Miklakov.

— Gelecek.

— Gelmeyecek olsaydı eğlenceniz başlayana kadar bir ara ona uğrayacaktım.

— Gelecek, burada görüşürsünüz.

— Karınız bir şey demiyor mu buna?

— Demiyor.

Miklakov omuzlarını kaldırarak,

— Ne garip bir durum! –dedi.

Prens bir şey söylemedi.

Yarım saat sonra uşak konukların gelmeye başladığını haber verdi. Miklakov'la prens kalkıp salona geçtiler. Onlar salona girdiğinde Elpidifor Martınıç koca salonda bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu. Prensi görünce sessiz, ama saygıyla selamladı. Kızgınlığı hâlâ geçmemişti çünkü. Prens onu hiç umursamadan Miklakov'u karısının yanına götürdü. Prenses Miklakov'u her ne kadar biraz garip bulmuşsa da içtenlikle karşıladı. Anna Yuryevna da oradaydı. Prens biraz hoş vakit geçirmek için onun yanında oturmak istediyse de bunu başaramadı. Zaten bu akşam Anna Yuryevna'nın keyfi pek yerinde değildi. Genç müzisyen sevgilisinin ona ihanet ettiği çalınmıştı kulağına. Kovmayı düşünüyordu onu. Bir süre sonra Madam Petitskaya'yla Bay Arhangelov girdiler. Arhangelov çok genç gösteriyordu. Parlak yüzüyle, uzun, kıvırcık, kızıl saçlarıyla, yeteneksiz ressamların kilise yan duvarlarına yaptıkları garip resimleri andırıyordu. Vücudunu alışılmamış bir şekilde dik tutmaya, aynı zamanda göğsünü elinden geldiğince ileri çıkarmaya çalışıyordu. Hareketlerine bakarak dünyada en çok korktuğu şeyin beyaz eldivenlerini kirletmek olduğunu söylemek pek kolaydı. Madam Petitskaya aşırı bir ilgi gösteriyordu ona. Aynı anda hem annelik duygusu hem de daha tutkulu, ince duygular besliyordu sanki. Arkadaşını prense tanıştırmakta acele etti Petitskaya. Ama prens Elpidifor Martınıç'a gösterdiği ilgisizliği Mösyö Arhangelov'a da gösterip başını hafifçe eğerek selamlamakla yetindi. Sonunda Yelena da geldi. Her zamanki gibi güzel giyinmişti. Karnının hafif şişkinliği gözden kaçmıyordu. Bu durum prensesi çok etkiledi... öyle ki o kendinden emin hâli birden kaybolmuş, heyecanlanarak herkesin dansa kalkmasını söylemiş, gidip orkestraya hangi parçaları çalacaklarını tekrarlamıştı. Yüreğinin hızlı çarptığı her hâlinden belliydi. Dansa evin hanımı baronla, kocası sevgilisiyle, Petitskaya Arhangelov'la, Anna Yuryevna da Miklakov'la kalkmışlardı... Prenses, Yelena'yla hiç konuşmuyordu. Hatta göz göze

gelecek gibi olduklarında başını öte yana çeviriyordu. Bütün bunların farkında değilmiş gibi davranıyordu Yelena. Prenses biraz yakışık almayacak biçimde oynaşmaya başlamıştı baronla... Mavi gözlerini kırpmadan uzun uzun gözlerine bakıyor, parça bittiği hâlde onun elini bırakmıyordu. Bütün bunlar prensi çileden çıkarıyordu, ama dudaklarını ısırmakla yetiniyordu. Dans biter bitmez yan odalardan birine çekilip pencereyi açtı, önüne oturdu. Ötekiler bahçeye çıkmışlardı. Yalnız Elpidifor Martınıç kalmıştı salonda... O da bir uğraş bulmuştu kendine. Bir yandan büfedeki garsonla şuradan buradan konuşuyor, öte yandan büfenin üstündeki tepsiden şekerleri şapkasının içine dolduruyordu. Her gidebildiği yemek ya da balodan bu çeşit şeyler götürmeyi ihmal etmezdi. Evinde mutfak işlerine bakan küçük bir kız vardı. Götürdüklerini ona verirdi. Bu kızın nikâhsız yaşadığı kadınlardan birinden olduğu söylenirdi.

Uşaklar baronun bahçede ağaç dallarına astığı renkli fenerleri yakmıştı. Bu renkli ışıklar içinde ağaçlar masalsı birer görünüm kazanmıştı. Bu masal ağaçları arasında masal insanları dolaşıyordu.

Yelena'yla Miklakov gelip prensin penceresinin altındaki banka oturdular. Onu görmüyorlardı.

— Gerçekten belli mi? –diye sordu Yelena.

Miklakov soğuk soğuk gülerek,

— Evet, şüphe götürmeyecek şekilde hem de, –dedi.

— Ne yapalım, belli olursa olsun... Umurumda değil.

Miklakov ciddi bir sesle,

— Ama çok önemli, –diye karşılık verdi.– Kimi kandırmaya çalışıyorsun? Durumunuz hiç de iyi değil. Zamanla daha da kötü olacak.

— Elden ne gelir?..

Miklakov kendi kendine,

— Elden ne gelir? –diye söylendi.– Avrupa'ya gidin. Nasıl olsa orada kimse tanımaz sizi. Evli olduğunuzu söylersiniz.

— Her çocuk doğuracağım zaman Avrupa'ya mı taşınacağım yani?

Miklakov alaycı bir tavırla,

— Daha da niyetiniz var demek... –dedi.

— Niçin olmasın? Onun için buna şimdiden alışsam daha iyi olacak.

— Doğru, –dedi Miklakov iç geçirerek.

Onları dinlerken prensin yüreği küt küt atıyordu. Mantığı Miklakov'un çok haklı olduğunu söylüyordu. Sondaki o iç geçirmenin anlamı da gayet açıktı.

Miklakov'la Yelena biraz daha oturup kalktılar. Konuşa konuşa uzaklaştılar. Çok geçmeden aynı banka Petitskaya'yla Arhangelov gelip oturdular.

Petitskaya okşayıcı bir sesle kavalyesine,

— Burada oynanan oyunlar hoşunuza gidiyor mu? –diye sordu.

Arhangelov kaba bir uşak tavrıyla karşılık verdi,

— Hangi oyunlar?..

— Çok dokunaklı dramlar oynanıyor burada, farkında değil misiniz? Şu ileride gördüğünüz esmer kız var ya, prensin sevgilisidir.

Genç adam nedense,

— Uzun zamandan beri mi? –diye sordu.

Madam Petitskaya biraz bozulmuş gibi,

— Bilmiyorum, –dedi.

Sonra sesini alçaltarak ekledi,

— Bildiğim bir şey varsa onun dünyanın en aşağılık kızı olduğudur.

Yine bir pot kırmaktan çekinmiş olacak ki genç adam bu kez hiçbir cevap vermedi.

— Bakın, şu uzun boylu adam var ya, barondur. Gördünüz mü?

— Gördüm.

— Prensesi tavlamaya çalışıyor. Prenses de pek ilgisiz değil ona karşı.

Genç adam taşkın bir sevinçle,

— Ha evet, –dedi.– Ben de fark ettim bunu.

Duydukları prensin canını fena hâlde sıkmıştı. Sinirli bir tavırla yerinden kalkıp salona gitti. Bir şişe maden suyu aldı, bir bardağa boşaltarak bir dikişte içti. Elpidifor Martınıç hâlâ şeker tepsisinin yanındaydı. Prens salona girince yan gözle onu gözetlemeye koyuldu. Bir süre sonra konuklarıyla birlikte prenses girdi içeri. Kocasına,

— Havai fişekleri seyretmeye gidiyoruz, –dedi.

— Gidin, –diye kaba bir tavırla cevap verdi prens.

Sonra Yelena'nın elini tutup yumuşak bir sesle ekledi,

— Hadi Yelena Nikolayevna, yardım edeyim size, bu karanlıkta yalnız yürüyemezsiniz.

Ötekiler havai fişeklerin atılacağı havuzun yanına gidip önceden hazırlanan sandalyelere oturdular. Baronun orada olacağını umuyordu prens. Çünkü her şeyi o düşünmüş ve hazırlamıştı. Ama bir fişeğin aydınlığında baronun gruptan uzakta bir yerde karısıyla durduğunu gördü. Bu durum çok iğrenç gelmişti prense. Sinirli bir sesle Yelena'ya,

— Eve gitmek ister miydiniz? –diye sordu.

— Hem de çok...

Kalabalık arasına girmekten sıkılıyordu Yelena. Prens,

— Öyleyse hadi gidelim, –dedi.– İzin verirseniz biraz da otururum.

— Konuklarınızla yemek yemeyecek misiniz?

— Şeytan görsün yüzlerini. Hepsinden nefret ediyorum.

Yelena memnun bir tavırla,

— Gidelim öyleyse, –dedi.

Bu sinir bozukluğunun prensesin barona gösterdiği yakınlıktan ileri geldiğini Yelena aklına bile getirmiyordu. Çünkü baronun prensese kur yaptığından, aralarında kuvvetli bir aşkın doğmak üzere olduğundan, gayet soğukkanlı ve umursamaz bir tavırla söz etmişti sevgilisi.

XII

Miklakov, Tverskiy Sokağı'ndaki kiralık odasında uzun yıllardır bir başına yaşıyordu... Hâlâ üniversitedeki öğrencilik yaşantısını sürdürüyordu. Yalnız biraz daha geniş bir oda kiralamıştı, o kadar... Bunu da zamanla çoğalan kitaplarını eski küçük odası almadığı için yapmak zorunda kalmıştı... Odasındaki bütün eşya öğrencilik zamanından kalmaydı: demir karyolası, üzeri mürekkep lekesi dolu, yer yer çakıyla oyulmuş yazı masası, kendisinin oturduğu Voltaire koltuğu, konuklar için birkaç kırık dökük sandalye vs... Odasına bir kez gelenin bir daha gelmek istemeyeceğini çekinmeden söylüyordu Miklakov. Ama konuk gelmesinden de hoşlanıyordu. Kim bilir, belki de odasını kasten böyle pis tutuyordu. Yarın öbür gün, "Bak, odam pis, ama yine de şu önemli kişiler ziyaretime geliyor," diyebilmek için... Miklakov uzun bir kiraz çubuğuyla içiyordu sigarasını. Daima Jukova tütünü kullanırdı. Bunu nereden bulduğunu kimseler bilmezdi. Elbiseleri de öğrencilik zamanında olduğu gibi hiçbir zaman üzerine doğru dürüst oturmazdı. Örneğin pijaması o kadar dardı ki mecbur olmadıkça giymemeyi yeğler, yazın don gömlek dolaşırdı odasında.

Yine böyle bir yaz sabahı yatağında uzanmış kitap okuyordu. Hava çok sıcaktı. Koridorda ağır ağır yürüyen birisinin ayak sesini duydu. Miklakov hemen kulak kesildi. Odasının kapısı açıldı, içeriye prens girdi.

Miklakov yatağından çıkmadan kitabını yanına koyarken,

— Oo, buyrun! –dedi.– Serin diyarınızdan bu çöle hangi rüzgâr attı sizi?

— Görüyorsunuz ki size geldim.

Prens çok üzgün ve sıkıntılı görünüyordu. Şapkasını bir kenara koyarak hemen yazı masasının yanındaki sandalyeye çöktü.

Miklakov hâlâ yerinden kalkmamıştı. Prense dönüp,

— Bana geldiğinizi görüyorum, teşekkür ederim, –dedi.

Prens yüksek sesle çıkıştı,

— Kalkın artık. Yattığınız yetmez mi? Gelin şu masaya oturun.

— Biraz utanıyorum da, ama neyse...

Hiç çekinmeden üzerindeki kirli don gömlekle yataktan çıkıp prensin karşısına oturdu.

Prens bir şeyin farkında değildi. Kafası karmakarışıktı.

Konuşmaya ilk başlayan Miklakov oldu,

— Ne söyleyeceksiniz? İyi bir şey olsa bari.

Kısa bir sessizlikten sonra,

— Ne iyisi? –dedi prens.– Başımda bu derece iğrenç dertler varken iyi ne söyleyebilirim?

Miklakov dudaklarını ısırdı,

— Seksen bin ruble yıllık geliri olan bir adamın böyle konuşması pek garip.

— Para insanın mutlu olmasına yetmiyor.

— Bence parası olan bir insanın sağlığı da yerindeyse mutlu olmaması için hiçbir sebep kalmaz.

— Hayır, mutlu olmak için bir şey daha gereklidir.

— Ne?

— Öteki insanlarla ilişkilerinin yolunda olması.

Miklakov tekrar dudaklarını ısırdı.

— Anlamadım?..

— Bunda anlaşılmayacak ne var? Karımla ilişkimiz son derece bozuk.

Prens daha önce birkaç kez Miklakov'a Yelena'yla aralarındaki aşktan ve evindeki geçimsizlikten söz etmişti. Ama Miklakov bu konudaki düşüncelerini hiç açmamıştı ona. Hep dinlemiş, susmuştu. Bu kez artık sabrı tükendi,

— Karınıza karşı çok suçlusunuz! –dedi.

— Haklısınız... Bunun için dayanılmaz acılar çekiyorum.

— Öyle olması da olağandır zaten.

— Peki ama bu durumu nasıl düzeltebilirim?

Miklakov omuzlarını kaldırdı. Prens devam ediyordu,

— İkimiz için de en iyi yol sanırım ayrılmak.

— Sizin için öyle, ama prenses için hiç de öyle değil. Kocasından ayrılmış kadınlara toplumumuzda ne gözle bakıldığını siz de bilirsiniz. Onun haklı mı, haksız mı olduğunu kimse düşünmeye gerek görmez. Hem anladığım kadarıyla karınız sizi hâlâ seviyor.

Prens inanmamış gibi,

— Yaa?.. –dedi.

— Ne "yaa"sı?..

— Olamaz.

— Neye dayanarak böyle söylüyorsunuz?

Prensin yüzü kıpkırmızıydı,

— Başka birisini seviyor çünkü.

— Baron Minger'i mi kastediyorsunuz?

— Evet!

Miklakov başını iki yana sallayarak,

— Çok saçma bu, –dedi.

— Neden saçma oluyormuş?.. Hangi delillere dayanarak bunun saçma olduğunu iddia ediyorsunuz?

— Seven bir kadın sevdiği erkekle bu kadar açıktan açığa oynaşmaz.

Prens inatla diretiyordu,

— Hayır, seviyor onu.

Petitskaya'yla Arhangelov'un konuşmalarını dinledikten sonra bundan kuşkusu kalmamıştı.

— Siz daha iyi bilirsiniz tabii, –dedi Miklakov.

Prens devam etti,

— İşin canımı sıkan yönü şu: Baron her ne kadar arkadaşımsa da basit bir insandır. Değil karımın, doğru dürüst herhangi bir kadının bile aşkına değmez. Beni kararsız kılan bu işte... Prensese bu durumu söyleyeyim mi, söylemeyeyim mi, bir türlü karar veremiyorum.

Miklakov daha çok kendi kendine konuşuyormuş gibi,

— Sanırım her koca rakibi için böyle söyler, –diye mırıldandı.– Peki prenses Yelena hakkında bir gün böyle bir şey söyledi mi size?..

— Söylemedi.

— Öyleyse baron hakkında bunu söyleme hakkını nereden buluyorsunuz?

— Çünkü ben ondan daha tecrübeliyim. İnsanları daha iyi tanıyorum.

— Sanmam... Kadınlar erkeklere kıyasla insanları çok daha iyi tanırlar. Prenses size istediğinizi seçme özgürlüğünü tanıdığına göre aynı özgürlüğü siz de ona tanımalısınız.

Prens gürledi,

— Yapamam bunu... Başka birini sevseydi bir şey söylemezdim. Ama bu kadar bayağı bir adamı sevdiği aklıma geldikçe kan beynime sıçrıyor. Bu herifin suratına baktığı, onları bahçede dolaşırlarken gördüğüm zaman bütün dünya yüzüme tükürecekmiş gibi geliyor bana... Bunun neden ileri geldiğini bilmiyorum. Belki de kıskançlıktandır. Onu da kabul ederim. Kaba, Asyalılara özgü bir Orta Çağ duygusu olan bu kıskançlığın etkisinden kurtulamıyorum işte...

Miklakov bu konudaki düşüncelerini anlatmaya başladı,

— Doğru, kıskançlık çok kaba bir duygudur. Ama sevgiden ileri gelen kıskançlığı birazcık olsun olumlu kabul edebiliriz. Sizse prensesi onu sevdiğiniz için değil de karınız olmakla büyük bir onur kazandığını, bu ismi taşıdıkça ailenizin ismine leke sürecek biçimde hareket etmemesi gerektiğini düşündüğünüz için kıskanıyorsunuz. İşte bu kıskançlık yapmacık bir duygudur bence.

— Hayır, yanılıyorsunuz. Çünkü burada incinen benim gururum. Gurursa varlığını sıcaklık, açlık gibi güçlü hissettiren duygulardan biridir.

Miklakov düşüncelerini anlatmaya devam etti,

— Kabul edelim ki öyle, ama gururun ne gibi durumlarda incinebileceği üzerinde belirli kavramlarımız var mı

acaba?.. Bizi seven bir kadın başka birisini sevmeye başlıyor, yani bizim ayarımızda birini buluyor...

Prens sözünü kesti,

— Hayır, benim ayarımda değildir baron. Bunu çekinmeden söyleyebilirim.

— Bu sizin söylemenizle olmaz. Prensese göre sizden üstün olabilir. Onu daha üstün görmesinin başka hiçbir sebebi olmasa bile onu sevmesi yeter sebeptir... Ayrıca o da her insan gibi kendisini öteki insanlardan üstün görmek hakkına sahiptir. Ondan üstün olduğunuzu kanıtlayın.

— Nasıl?..

— Örneğin herhangi bir alanda ün kazanın. Büyük bir bilim veya devlet adamı yahut ben garibin hüsranla sonuçlanan aşkından sonra yaptığı gibi edebiyatçı olarak isim yapın. Ben başaramadım, belki sizin elinizden gelir. Prenses isminizi duyunca, "Ah, nasıl oldu da onun üzerine başkasını sevdim, elimden kaçırdım," diye dövünsün... Bu türlü intikam alma bazı beylerin yaptığından çok daha insanidir sanırım. Öldürmek hırsıyla rakibini düelloya çağırmak daha mı iyi yani?

— Kimseyi düelloya çağırıp öldürmek niyetinde değilim ben... Ama size bir şey söyleyeyim mi, bu boynuzlu koca rolüne dayanamıyorum artık. Ne yapacağımı da bilmiyorum.

— Akıllıca hareket etmelisiniz.

— Öyle zamanlarım oluyor ki bir şey düşünemiyorum. O anda bir çılgınlık yapmak geliyor içimden.

— Çılgınlık mı?.. Uşaklarınıza emredin, öyle anlarda zincire vursunlar sizi...

— Alay etmek hoşunuza gidiyor galiba?..

— Hayır, inanın ki alay etmiyorum. Kendinizi kaybettiğinizi söylüyorsunuz. En doğru hareket bu olur bence... Yahut da öyle çılgınlık anlarınızda hemen evden çıkıp bir yerde birkaç bardak soğuk bir şey için, sonra da açık havada uzun uzun yürüyün.

Prens sıkıntılı bir sesle,

— Hep aynı şeyler!.. –dedi.– Bunun sebeplerini çok derinlerde aramak gerek. İki kişiliğimiz var. Eskiler gibi yaşamaktan nefret ediyor, modaya uymaya can atıyoruz. Bunda zamanın ve eğitimin, öğrenimin büyük etkisi var.

Miklakov başını iki yana salladı,

— Bunun zaman ve öğrenimle hiçbir ilişkisi yok, –dedi.– Her zaman görülür böyle hâller. *Kutsal Kitap*'ta bile her insanda yeni ve eski olmak üzere iki Âdem bulunduğu yazar. Örneğin bir köylüdeki yeni Âdem onu kiliseye gidip dua etmeye, çekirge yemeye[40] zorlar, eskisiyse meyhaneye çağırır. Yeni Âdem bizi insanların birbirlerini aldatmalarına, soymalarına son vermek için mücadeleye çağırırken eskisi birbirimizi sömürmeye devam etmemizi, güçlülerin önünde eğilmemizi fısıldar kulağımıza.

— Bizdeki yeni Âdem köylülerdekinden daha olumludur bence, –dedi prens.

— Orasını bilemem efendim!.. Onlar öteki dünya için, biz bu dünya için çabalıyoruz. Bunların hangisinin daha olumlu olduğuna karar verme yükümlülüğünü henüz üzerime almadım.

Grigorov kalkıp gitmeye hazırlanırken,

— Hiçbir şeyi kabul etmiyor, her şeyden şüphe ediyorsunuz, –dedi.

Miklakov da kalktı,

— Haklısınız.

Prens elini Miklakov'a uzatarak,

— Hoşça kalın! –dedi.

— Güle güle...

Prensin daha oturmasını ve konuşmalarına devam etmeyi istediği açıktı. Ama hiçbir şekilde bu isteğini prense belli etmemeye çalışıyordu. Konuklarından biraz daha oturmalarını istemek prensipleriyle uyuşmazdı. "Canın istiyorsa otur,

40 Markos 1:6'ya gönderme. Yetersiz, kötü beslenme.

istemiyorsa cehennemin dibine kadar yolun var," derdi için-
den. Şeytani bir gururu vardı...

— Şimdi nereye gidiyorsunuz? –diye sordu.

Prens yarı şaka yarı ciddi,

— Eve tabii, –dedi.– Ama önce tavsiyenize uyarak sinirlerimi yatıştırmak için uzun uzun yürüyeceğim.

— İyi edersiniz.

— İnsanın sinirlerini yatıştırabilmesinin bu kadar kolay olması çok iyi, –dedi prens ve şapkasını daha odadayken giyip çıktı.

Gerçekten de yürümeye başladı. Böyle yürüye yürüye ta Krestovskiy Karakolu'na kadar gitti. Orada arkasından gelen arabasına bindi. Belki daha da yürürdü ya ayakları hareket etmiyordu artık. Tam ayağını arabanın basamağına koyuyordu ki arabasıyla geçen Elpidifor Martınıç'ı gördü. Prensi görmezden gelmişti. Gerçekte yaşlı adam selam vererek prensi rahatsız etmeye cesaret edemediği için böyle davranmıştı. Hem son akşam onunla bir kelime bile konuşma lütfunda bulunmadığı için de biraz kırgındı. Şimdi aceleyle prensin işine gidiyordu zaten. Yelizaveta Petrovna'yla son konuşmalarından beri doğacak çocuk için otuz bin ruble koparması hâlinde kadının ona söz verdiği bin ruble aklından çıkmıyordu. Bu fırsatı kaçırmak niyetinde değildi, işte şimdi bu konuyu Anna Yuryevna'ya açmak için gidiyordu.

Anna Yuryevna'yı bu kez odasında buldu. Kadının canının bir şeye son derece sıkkın olduğu yüzünden belliydi... Aklında genç müzisyen vardı hâlâ. Onun bu hâlini görünce Elpidifor Martınıç bir an cesaretini kaybedecek gibi oldu, ama çabuk toparladı kendisini. Hafifçe gülümseyerek,

— Yine prensin işi için geldim, –dedi.

— Prensin işi için mi?

— Evet, onun ve Madam Yelizaveta Petrovna'nın işi için!

— Aydan aya para veriyor ya, daha ne istiyor cadı?

— Veriyor, veriyor da... yaşlı kadının bununla yetineceği yok, ayrıca otuz bin ruble daha istiyor. Kızı hamile...

Anna Yuryevna endişeli ve şaşkın bir sesle,

— İmkânsız! –diye haykırdı.

Doktor kaşlarını kaldırdı,

— İmkânsız, ama gerçek!

— Çok acı! Çok acı!.. –diye söylendi Anna Yuryevna.

O da prensesin isim gününde Yelena'nın görünüşünde bir acayiplik olduğunu fark etmişti. "Zavallı kız hamile mi yoksa?" diye geçirmişti aklından. Şimdiyse bunun gerçek olduğunu öğreniyordu... Onu asıl düşündüren şey şimdi Yelena'ya karşı tutumunun ne olmasının gerektiğiydi. Evlenmeden hamile kaldığını bütün Moskova kesinlikle öğrenecekti. Bu durumda onu okulunda müdire olarak tutması ne derece doğru olacaktı acaba?.. Kızı bırakmak da istemiyordu. Çok seviyordu onu. Zekâ seviyesinin de çok üstün olduğuna sarsılmaz bir inancı vardı. Şimdi kendi kendine şöyle düşünüyordu: "Bir şey olmaz canım. Ne yapar yapar o ihtiyarları kandırırım. Zaten kendileri çok mu temiz yaratıklar sanki?" İhtiyarlar dediği toplumun ahlak ve düzenini izlemekle görevlendirilmiş kişilerdi. Anna Yuryevna bu kez Elpidifor Martınıç'a kızmamıştı: Yavaş yavaş onun Yelena'yla prensin iyiliği için çalıştığına inanmaya başlamıştı.

Kısa bir sessizlikten sonra,

— Şimdi beni dinleyin, –dedi.– O pis kadına çocuk doğunca prensin onun geleceğini garanti altına almak için gerekeni yapacağını söyleyin.

— Başüstüne.

— Sonra bu konuyu her yerde açmamasını; bunun kızına da, kendine de bir yararı olmayacağını kafasına sokun.

Elpidifor Martınıç yerinden kalkıp uysal bir sesle,

— Başüstüne! –diye tekrar etti.

— Ostankino'dan mı geçeceksiniz şimdi?

— Emrederseniz geçerim.

— İyi. Lütfen Grigorovlara uğrayın... Pazar günü Petrovskiy Parkı'nda bir gezinti, sonra da Alman Kulübü'nde

eğlence olduğunu, o gün uğrayıp onları alacağımı, birlikte gideceğimizi söyleyin.

Elpidifor Martınıç bu kez itaatkâr bir tavırla cevap verdi,

— Başüstüne. Size sözünü ettiğim şu otuz bin ruble konusunda prense bir şey söylememi ister miydiniz?..

Anna Yuryevna sıkıntılı bir sesle,

— Hayır! –dedi.– İstemiyorum. Bu kadının böyle bir şey istemesi bence bayağılığın daniskası.

Elpidifor Martınıç yine aynı itaatkâr tavrıyla,

— Doğru! –dedi.

Sonra çıkıp Ostankino'ya gitti.

Grigorovların bahçesinde evden çıkmakta olan prensle karşılaştı. Bu kez biraz soğuk ve kuru da olsa selam vermeyi uygun bulmuştu, prens de selamına aynı soğuklukla karşılık verdi.

Elpidifor Martınıç,

— Anna Yuryevna pazar günü Alman Kulübü'ne birlikte gitmek üzere uğrayıp sizi alacağını prensese söylememi istemişti de...

— Pekâlâ, ben söylerim.

Elpidifor Martınıç bozulmuş gibi,

— Ben girip söylemeyeyim mi? –diye sordu.

— Gerek yok.

Bunun üzerine Elpidifor Martınıç aynı soğuklukla prensi bir daha selamlayarak Moskova'ya hareket etti. Prensin bu cevabı yine gururunu incitmişti. Yolda, "Ben uşak değilim ki haberi verdim, geri döneyim," diye düşünüyordu.

Prens eve dönerek karısının dairesine gitti. Kocası salona girdiğinde prenses piyano çalıyordu. Baron da bir köşeye oturmuş onu dinliyordu. Anna Yuryevna'nın haberini onlara iletti.

Prenses soğuk bir tavırla,

— İyi! –dedi.

— O hâlde siz baronla bir arabaya, ben Yelena'yla öteki arabaya bineriz.

Prenses bu kez büsbütün umursamaz bir tavırla tekrar etti.

— İyi!

Prens çıkıp doğru Yelena'ya gitti. Evde ne kadar canı sıkılıyor, rahatsız oluyor, ne yapacağını bilemiyorsa Yelena'nın yanında da o kadar neşeleniyor, huzur buluyordu... Zavallı Yelena için prens her şeydi. Sabahleyin gözlerini açar açmaz prensi beklemeye başlıyor, o gelince de dizlerinin dibinden bir dakika bile ayrılmıyordu... Başını omzuna koyuyor... saatlerce gözünü kırpmadan yüzüne bakıyor, elini avucundan bir an bırakmıyordu.

Pazar günü Anna Yuryevna yine iki tekerlekli arabası ve seyisiyle geldi. Prensesle baronun arabası hazırdı. Öteki araba prensle Yelena'yı almaya gitmişti. Onlar da gelince Anna Yuryevna arabasını önden hızla sürdü. Arkasından prensesle baronun arabası hareket etti. Prens arabacıya çok yavaş sürmesini tembih etmişti. En arkadan yavaş yavaş gidiyorlardı. Prens yol boyunca her ne kadar öndeki arabaya bakmamaya çalışıyorsa da ikide bir gözü prensesle barona takılıyordu... Arabasının her çukura girişinde genç kadın baronun omzuna yaslanıyordu. Bunun prensin üzerindeki kötü etkisini söylemeye gerek yoktu kuşkusuz. Parka geldiklerinde sinirleri iyice bozulmuştu.

Alman Kulübü'nde hepsi bir masaya oturdu. Önce âdet olduğu üzere çay içildi. Sonra alay orkestrası, kısık sesli şarkıcılar, cırtlak sesli çingeneler çaldılar söylediler. Hiç kimseye en küçük bir zevk bile vermemişti bütün bunlar... Anna Yuryevna buraya gelmeyi sırf genç müzisyeniyle karşılaşabileceği umuduyla istemişti. Bütün hatalarını affetmeye, onu tekrar bağrına basmaya hazırdı. Umduğu gibi gördü de genç müzisyenini... Ama öyle bir durumda ki... Genç bir kızla hiçbir iyi niyetin bağışlayamayacağı bir biçimde sarmaş dolaş girdi içeri. Üstelik sarhoştu. Onları bu durumda gören biri ilişkilerinin nereye kadar vardığını hemen anlardı. Genç mü-

zisyen Anna Yuryevna'yı görünce önce gizlenmeye çalışmış, sonra kızı alıp oradan gitmişti. Bu olay Anna Yuryevna'nın sinirlerini bozmuştu.

— Hadi yemeğe gidelim, burası çok sıkıcı! –dedi.

Beraberindekiler bu öneriyi seve seve kabul ettiler.

Biraz önceki olayın etkisinden hâlâ kurtulamayan Anna Yuryevna hiç olmazsa biraz teselli bulmak için kendine güzel bir ziyafet çekmeye karar vermişti. Aşçıyı çağırdı, bir sürü yemek ismi saydı. Aşçı çok bilgisiz biri olmalıydı, bu yemek isimlerinden birinin bile ne olduğunu anlayamamıştı.

Anna Yuryevna,

— Hadi tatlım, git, –dedi.– Anlaşılan, elinden kuru erik lapası ve salça yapmaktan başka bir şey gelmiyor senin.

Bir Alman olan aşçı,

— İyi, taze balık var, ister miydiniz hanımefendi? –diye sordu.

— Balıklarınızı bilirim ben sizin!..

— Niye öyle söylüyorsunuz hanımefendi?.. Salatayla piliç ister misiniz?

Anna Yuryevna karşısındakine değer vermez bir tavırla,

— Aman ne de bulunmaz bir şey! –dedi.– Eh haydi getirin o zaman mersin balıklarıyla piliçleri.

Aşçı selam verip döndü, kocaman çizmelerini parke taşlarında şakırdata şakırdata salondan çıktı.

Anna Yuryevna bu kez garsona döndü,

— Her zaman olduğu gibi kırmızı şarap getirin.

Garson gururlu bir tavırla,

— Kırk sekiz numaradan istiyorsunuz yine! –dedi ve şarabı getirmeye koştu.

Anna Yuryevna bu şarabı genç müzisyeniyle buraya geldiğinde içerdi. O günleri hatırlayınca gizliden bir iç geçirdi...

Bu akşam baron prensese karşı pek sevecendi. Sapsarı saç, kaş ve kirpiklerle çevrili yüzü ikide bir prensin gözüne batıyordu... Bir süre sonra verilen yemek ve şarap herkesin

kişisel dertlerini bir an unutmasını sağladı. Şarabı herkes sevmişti. Bütün grup konuşmadan yemeğini yiyordu.

Tam bu sessizlikte aralarında yüksek sesle konuşarak kahkahalarla gülüşen iki genç girdi salona. Biri Arhangelov'du. Prensin grubunu görünce yılışık bir tavırla yaklaştı. Prensese birkaç duygulu söz söyledikten sonra laubali bir tavırla barona elini uzattı. Sonra kibar bir baş hareketiyle prensi selamladı. Bütün bunları arkadaşına gösteriş olsun diye yapıyordu. Masada oturanlar kibar insanlardı çünkü. Kendisi gibi bir dairede kâtip olan arkadaşı onun bu yüksek kişilerle ilişkisine tanık olsun, ona daha bir değer versin istiyordu.

Bütün bu yılışık söz ve selamlarına bir cevap alamayınca masadan uzaklaşmayı daha uygun buldu. Ama salondan çıkmadı. Arkadaşıyla masanın prensle Yelena'nın oturdukları tarafının karşısında bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı.

Arhangelov,

— Biliyor musun dostum? –diyordu.– Yaşamak istemiyorum bu dünyada.

Arkadaşı da,

— Ben de, –diye karşılık verdi.

Bile bile yalan söylüyordu.

— Şu skandal hikâyeler de ne hoş oluyor yani, değil mi?

Arhangelov'un arkadaşı da ondan aşağı kalmamaya kararlıydı,

— Öyle şeyleri ben de epeyce çok duydum.

Arhangelov gözleriyle prensesle baronu işaret ederek alçak sesle devam etti,

— Şu gördüğün prenses var ya... bu baronla sevişiyor!

Arkadaşı merakla sordu,

— Gerçekten mi?..

— Yeminle!.. İnan ki öyle. Bana da benimki söyledi.

Arhangelov mutluydu.

Arkadaşı nedense,

— Ha-ha-ha!.. –diye bir kahkaha attı.

Yelena'nın kulakları, prensin de gözleri çok keskindi. Kız Arhangelov'un sözlerinin hepsini duymuştu. Prens de gözleriyle prenses ve baronu işaret ettiğini görmüştü.

Gençler kahkahayla gülmeye başladıklarında prens artık kendini tutamamış, yüzü bembeyaz, yerinden fırlamıştı. Bir eliyle sandalyesini kavramış, son derece kızgın bir sesle iki arkadaşa doğru bağırmıştı,

— Grubumuzla niçin alay ediyorsunuz?..

Arhangelov birden kıpkırmızı kesildi,

— Kimseyle alay ettiğimiz yok!.. –dedi.

Prens sandalyeyi kaldırıp yere vurdu,

— Ediyorsunuz işte... yalan mı söylüyorum?

Arhangelov ağlamaklı olmuştu.

— Yemin ederim ki sizinle alay etmiyorduk!

Prens, Arhangelov'un yakasına yapışmak ister gibi iki adım ileri attı,

— Peki kiminle alay ediyordunuz öyleyse ha?.. Kiminle?.. –diye bağırdı.

Böyle bir şeyi hiç beklemeyen Anna Yuryevna hayret içindeydi,

— Prens, kesin artık şunu! –dedi.

Prenses de şaşırmıştı. Baron ise çok korkmuştu.

Prens gençlere bağırmayı sürdürüyordu,

— Burada bir daha tebessüm bile ederseniz kafanızı parçalarım!..

Arhangelov özür dilemeye çalışıyordu. Arkadaşıysa kızmıştı, ama karşılık vermeye bir türlü cesaret edemiyordu.

Olay patlak verdiğinden beri Yelena'nın yüzü şekilden şekle giriyordu. Yerinden kalkıp prensin elinden tuttu, sinirli bir sesle,

— Benimle gelin, size bir şey söyleyeceğim, –dedi.

— Bir dakika...

Arhangelov'a bir şeyler daha söylemek istiyordu prens.

Yelena diretti,

— Gelin, çok önemli.

Bir yandan da sevgilisini kolundan çekiyordu... Yan odalardan birine geçtiler.

Onlar gittikten sonra Arhangelov geri kalanlara,

— Gerçekten bir şey söylemedim! –diye dert yanmaya başladı.

Anna Yuryevna,

— Kendinizi savunmayı bırakın da... gidin hadi, –diye çıkıştı ona.

— Başüstüne!

İki genç salondan çıkıp gittiler.

Bu sırada girdikleri odada Yelena'yla prens konuşuyorlardı. Yelena,

— Şimdi her şeyi daha iyi anlıyorum, –dedi.

— Neyi daha iyi anlıyorsunuz?..

Hâlâ kendisinde değildi prens.

Yelena çabuk çabuk soluyarak,

— Her şeyi! –dedi.

Sonra alaycı bir tavırla ekledi,

— Ne cesaretle prensesi küçük düşürebilirlermiş?.. Değil mi? Öldürseydiniz bari terbiyesizleri!..

— Ben onun için kızmadım ki...

— Yalan söylemeyi bırakın!.. Artık sizinle konuşmak istemiyorum!.. –diye haykırdı Yelena.

Sonra hızla dönüp salona geçti. Anna Yuryevna'ya,

— Dönüşte sizin arabanıza binebilir miyim? –diye sordu.

Anna Yuryevna uzatarak,

— Olur!.. –dedi.

Sonra endişeli bir sesle devam etti,

— Prens nerede? Başına bir şey mi geldi yoksa?..

Yelena zoraki gülümsedi.

— Sinirlerini yatıştırmaya çalışıyor. Asabı çok bozuk, arabasına binmeye korkuyorum.

— Böyle birden neye kızdı?
— Bizim hakkımızda konuşuyorlardı da...
— Çok ayıp oldu!
— Ben de aynı şeyi söyledim kendisine...

Yelena'yla Anna Yuryevna konuşurlarken prenses onları dinliyordu. Baron sandalyesini prensesten biraz uzaklaştırmıştı.

Yelena yalvarır gibi bir sesle Anna Yuryevna'ya,

— Ne olur, biz gidelim! –dedi.– Annemi hasta bırakmıştım evde.

— Gidelim.

O da burada kalmak istemiyordu artık. Prensese dönüp,

— Prense söyleyin, seyisimi arabasına alsın, –dedi.

Yelena'yla Anna Yuryevna çıktılar. Kızın arabaya binmesine yardım ederken,

— Aman dikkat edin ma chére, düşmeyin, –diye uyardı onu.

Yelena pek önemsemez bir tavırla,

— Korkmayın, bir şey olmaz, –dedi.

— Ne demek bir şey olmaz?.. Bayağı olur işte!

Giderlerken atı her zamankinin aksine gayet yavaş sürdü. Aslında çok yumuşak yürekli bir kadındı Anna Yuryevna.

Onların arkasından prens girdi salona. İlk işi,

— Yelena Nikolayevna nerede? –diye sormak oldu.

Prenses kocasının yüzüne bakmaya cesaret edemeden,

— Anna Yuryevna'yla gitti, –dedi.

— Anna Yuryevna'yla mı gitti?.. Öyleyse dönüşte siz benim arabama binersiniz.

Genç kadın uysal bir tavırla,

— Pekâlâ! –diye cevap verdi.

— Öyleyse... ben yalnız mı olacağım arabada? –diye sordu sevindiği belli olan baron.

— Siz de Anna Yuryevna'nın seyisini alırsınız, –dedi prenses.

— Ha, evet, evet.

Yol boyunca karısıyla tek kelime konuşmadı prens... Ancak eve geldiklerinde, yarı şaka yarı ciddi,

— Sizi barondan ayırdığım için bağışlayın, –dedi.

— Hiç, hiç de değil... Çok daha başka şeyler için özür dilemelisiniz benden!.. –diye karşılık verdi karısı.

Prensesin sesi yürekten ve çok içli çıkmıştı. Öyle ki prens, "Suçsuz mu yoksa?" diye geçirmişti içinden. Ama o anda Yelena aklına gelince yine heyecanlanmıştı.

İkinci Bölüm

I

Saat öğlenin on ikisiydi. Yazlık evlerinin büyük salonunda Yelena bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu... Üstünde bol bir bluz vardı. Güzel saçları darmadağınıktı. Gözleri garip bir biçimde parlıyordu... Heyecandan burun delikleri açılmış, dudakları kupkuruydu... Yelizaveta Petrovna da oradaydı. O da şaşkın bir hâldeydi. Kızı dün akşam parktan deli gibi gelmiş, bütün gece hiç uyumamıştı. Gün ağarmaya başlayınca da hıçkıra hıçkıra ağladığını duymuş, artık dayanamayıp yanına gitmişti.

Ürkek bir sesle,

— Yavrum, meleğim, ne oldu sana? –diye sormuştu.

Prens para göndermeye başlayalı beri kızına çok iyi davranıyor, onun sağlığıyla yakından ilgileniyordu.

Yelena annesine cevap vermedi. Titreyen dudakları ve gözyaşları sonsuz acısını anlatmaya yetiyorlardı.

Yelizaveta Petrovna kızını yatıştırmaya çalışıyordu,

— Prensle aranızda bir anlaşmazlık var herhâlde?.. Öyle mi?..

— Çok adi ve yalancı bir insanmış!..

Sonunda konuşmaya başlamıştı Yelena.

Annesi teselli edici, yumuşak bir sesle devam etti,

— Yok canım. Öyle bir şey olamaz... Seven insan böyle konuşur ancak.

Yelizaveta Petrovna kızıyla prens arasındaki aşktan ilk kez söz ediyordu ona.

Yelena,

— Hayır, hiç de öyle değil! –dedi.– Öyle olsaydı söylemezdim bunu size. İstediği özgürlüğü tanıyacağım ona.

Sonra emir verir gibi bir tavırla ekledi,

— Kâğıt kalem getirin bana!

Yelizaveta Petrovna söz dinledi, kalktı, kızının istediklerini getirdi.

Yelena şöyle yazdı:

Davranışınızın seviyesizliğinin farkındasınızdır kuşkusuz. Benimle konuşurken içten olmanızı, beni karşınızda bir sokak kadını olarak görmemenizi kaç kez istedim sizden. Zorla güzellik olmaz. Kadını aldatmamak her kişilik sahibi erkeğin görevidir. Artık aramızda her şey bitti. Bundan böyle ailenizin çıbanbaşı olmak istemiyorum. Lütfen ne mektubuma cevap verin ne de eve gelmeye kalkışın. Hiçbir şeyin faydası yok artık!

Yelizaveta Petrovna hemen Yelena'nın yanına ilişmiş, yazdıklarını okumaya çalışıyordu. Ama bütün çabaları boşa gitti... Bir kelime bile okuyamamıştı.

Yelena mektubu bir zarfa koyup kapatırken,

— Lütfen bunu Marfuşa'ya verin, prense götürsün, -dedi.

Yelizaveta Petrovna kararsız bir tavırla mektubu kızının elinden aldı.

— Ne yazdın?..

Kızının bu soruya cevap vermesini hiç beklemiyordu... Ama Yelena,

— Onun melun bir herif olduğunu, aramızda her şeyin artık bittiğini, –diye cevap verdi.

Bu cevap yaşlı kadının sapsarı kesilmesine yetmişti. Odadan çıkmadan,

— Hiç tavsiye etmem bunu sana, hiç! –dedi.

— İzin verirseniz bu konuda kimsenin tavsiyesini kabul etmeyeceğim.

Yelizaveta Petrovna yaltaklanan bir tavırla,

— Bak, beni dinle, –dedi.– Bir şey söyleyeceğim sana. Annen olarak açık konuşacağım: Prensi seviyorsun, bunu biliyorum. Güzel... Seni kızdırdı, değil mi? O da güzel... Ama bir gün olsun bekle, sinirlerin yatışsın, o zaman sorunun hiç de şimdi sandığın gibi olmadığını göreceksin. Ben de bir zamanlar âşık olmuştum. Bilirim, insan kızgınken hep böyle sanır...

— Siz hiçbir zaman sevmediniz!.. Tanrı bilir ya, kendinizi satmaktan başka bir şey yapmamışsınızdır!

Yelizaveta Petrovna'nın yüzü birden kıpkırmızı oldu,

— Hayır!.. Ben de sevdim...

Yelena'yı fikrinden caydırmaya uğraşmasının bir şeye yaramayacağını, konuşmaya devam ederse daha çok hakaret işitebileceğini anlamıştı.

Yelena,

— Marfuşa!.. –diye seslendi.

Yelizaveta Petrovna alınmış bir tavırla,

— Ben gidip veririm Marfuşa'ya mektubu!.. –dedi.

— Mutlaka verin ama!..

— Veririm, veririm... Ne yapacağım senin mektubunu!

Yelizaveta Petrovna çıktı; mutfağa, Marfuşa'nın yanına giderken bir şeyler düşündü, Marfuşa'ya,

— Bu mektubu prense götür!.. –dedi.– Başka kimseye vermeyeceksin ama. Mektubu Yelena Nikolayevna'nın gönderdiğini söyle. Bir de, "Yelizaveta Petrovna merak edilecek bir şey yok, bugün mutlaka bize uğrasın diyor," de... Anladın mı?

O bildiğimiz hâline kıyasla al yanaklı Marfuşa biraz daha şişmanlamıştı. Köylülere özgü saflığının yanında oldukça da zekiydi,

— Anladım hanımım, –dedi.

Mektubu hanımından aldıktan sonra çıkmak için başını örterken,

— Hanımım, ya prens evde yoksa?.. –diye sordu.

— Bekle.

— Ya uzun zaman gelmezse?..

— Gelinceye kadar bekle!

Kız aceleyle çıktı, parktan geçerek Grigorovların evine gitti.

Gideli iki saat olduğu hâlde hâlâ dönmemişti... Yelena'nın sabrı tükenmişti artık,

— Ne oldu Marfuşa'ya?.. –diye sordu annesine.

— Arkadaşlarından birine uğramıştır belki!..

Yelizaveta Petrovna, Marfuşa'ya, prens evde yoksa gelinceye dek beklemesini emrettiğini Yelena'ya söylememeyi uygun bulmuştu.

Saat dörde doğru aşçı kadın Yelizaveta Petrovna'ya haber verdi. Marfuşa gelmişti.

— Hanımım, prens evde yoktu, bekledim bekledim gelmedi.

— Mektubu ne yaptın?..

— Uşağına verdim. "Masasının üzerine koyarım," dedi.

— Nereye gitmiş acaba?..

Evin beyini göremediği için Marfuşa, Yelizaveta Petrovna'nın söylediklerini de iletememişti. Bunun üzerine yaşlı kadının endişesi çoğalmıştı. Mektubu alınca prens kim bilir ne yapacaktı? Belki artık para bile göndermezdi.

Marfuşa,

— Bilmiyorlar nereye gittiğini, –dedi.– Sabahın altısında çıkmış, hâlâ dönmemiş.

Yelizaveta Petrovna bir türlü akıl erdiremiyordu olanlara. Kızının yanına gitti,

— Marfuşa döndü... Prens evde yokmuş. Sabahın altısında çıkmış!

— Ne?.. Altıda mı?.. Nereye gitmiş olabilir?

— Nereye gittiğini kimse bilmiyormuş.

— Nasıl olur?.. Marfuşa'yı gönderin bana.

Yelizaveta Petrovna gidip Marfuşa'yı çağırdı.

— Nereye gitmiş prens?..

— Kimse bilmiyor hanımım. Prenses adamlarını onu arasınlar diye koruya göndermiş. "Moskova'ya gitmiş olsaydı arabasıyla giderdi," diyorlar. Arabacı, "Ben bir yere götürmedim," diyormuş.

Yelizaveta Petrovna,

— Belki kiralık bir arabayla gitmiştir, –dedi.

Marfuşa,

— Hayır hanımım, –diye itiraz etti. Prens hiç kiralık arabaya binmezmiş. Adamları öyle söylüyor.

Yelena'nın yüzü gittikçe sararıyordu. Marfuşa'ya,

— Hadi git artık sen, –dedi.

Sonra annesine döndü,

— Siz de gidin.

Yelizaveta Petrovna kızının yüzüne endişeyle bakarak çıktı... Hemen yan odaya girip Yelena'nın odasını dinlemeye koyuldu.

Yelena olduğu yerde bir süre hareketsiz kaldı. Yüzü yavaş yavaş korkulu bir ifadeyle kaplanıyordu. Marfuşa'nın söylediklerinden sonra korkunç şeyler geliyordu aklına: Prens sabahın altısında çıkmıştı evden. Her yerde aradıkları hâlde bulamıyorlardı. Dün çok kötü davranmıştı ona. Ağır sözler söylemişti. Ya o söylediğini yapmaya kalkışırsa?.. Yelena'nın ona olan aşkı sönerse kendini öldüreceğini söylemişti... Bütün bunlar Yelena'nın kafasında o kadar canlıydı, ona o kadar olağan geliyordu ki prensin kendini öldürdüğüne, şimdi korulukta kanlar içinde çimenlerin üzerinde yattığına kendini zorla inandırdı. Hatta yattığı yer bile kafasında belirmişti. Koruluğun öte ucunda, korulukla çayırın birleştiği yerdeydi... Artık dayanamadı, yerinden fırladı.

— Elbiselerimi verin!.. –diye bağırmaya başladı.

Onun bu bağırışına Yelizaveta Petrovna koştu. Endişeli bir sesle,

— Ne oldu meleğim? –diye sordu.– Ne istiyorsun?

Yaşlı kadının asıl korkusu kızın çocuğunu düşürmesiydi... Yelena kendinde olmadan bağırıyordu,

— Beni giydirin, çabuk! Hadi!..

— Ama nereye gideceksin meleğim?

— Gidip prensi arayacağım, nerede olduğunu biliyorum.

Bu cevap Yelizaveta Petrovna'yı pek sevindirdi... "Tanrı'ya şükür," diye geçirdi içinden. "Şimdi karşılaşır, hemen barışırlar."

Sonra kızına,

— Git kızım, –dedi.– Hem biraz hava almış olursun, iyi gelir sana!

Yelena evden aceleyle çıktı. Prensi ne korunun başında ne de sonunda bulabildi. Bütün sakıncaları umursamayıp önüne gelene,

— Bakar mısınız bir dakika, Prens Grigorov'u tanıyor musunuz? –diye soruyordu.

Çoğu, "Hayır, tanımıyoruz," diye cevap veriyordu. Birkaç kişi, "Tanıyorum," demişti.

— Bugün gördünüz mü onu?

— Görmedim.

Yelena koruluğun bitiminde de prensi bulamayınca nedense onun Anna Yuryevna'ya gitmiş olabileceğini düşündü. "Belki de lezzetli pudinginden yemek için akşam yemeğini bekliyordur," diye geçirdi içinden. Sviblovo'ya doğru yürümeye başladı... Yürüdü, yürüdü... Sonunda dizlerinin dermanı kesildi. Arkadan bir kağnının geldiğini gördü. Kağnıdaki köylüye,

— Hey!.. –diye seslendi.– Sviblovo'ya kadar götür beni, sana elli kapik veririm.

Köylü durup aldı onu. Yelena fena hâlde titremeye başlamıştı. Bu onun için çok tehlikeliydi, ama bir şeyi umursa-

dığı yoktu artık... Sviblovo'ya varınca prensin orada olup olmadığını sorması için köylüyü Anna Yuryevna'nın evine gönderdi... Köylü gitti de gitti... Neyse sonunda geldi. Oralarda Prens Grigorov diye birisinin olmadığı haberini getirdi. Yelena umutsuzluğa düşmüştü. Polise gidip prensi Ostankino Koruluğu'nda aramalarını söylemekten başka çaresi kalmamıştı. Bunun için Moskova'ya gitmeye karar verdi. Ostankino'ya yayan dönmesi gerekiyordu. Köylü onu bırakıp gitmişti.

Yürümeye başladı. Ostankino Koruluğu'na vardığında yine dermanı kesildi. Düşercesine otların üzerine yığıldı. Serin, parlak bir gündü. Çevresinde yemyeşil ağaçlar rüzgârda neşeyle hışırdıyor, parlak beyaz bulutlar çok yükseklerde ağır ağır bir yandan öbür yana kayıyorlardı. Yelena'nın ruhsal durumuyla doğanın bu neşeli hâli arasındaki karşıtlık onu daha da üzdü. Ağlamaya başladı. Pek yakınında ürkek bir ses duyduğunda orada öyle ne kadar zaman ağladığını bilmiyordu,

— Ne yapıyorsunuz burada Matmazel Yelena?

Başını kaldırdı. Karşısında Madam Petitskaya vardı.

Yelena bir yandan gözyaşını silerken öbür yandan gülümsemeye çalışıyordu,

— Dolaşmaya çıkmıştım, yolu kaybettim. Kayboldum diye çok korktum, o kadar korkmuşum ki ağlamaya başladım. Hem biraz da dinleniyordum burada.

Petitskaya onun perişan hâlini fark etmişti,

— Doğrusunu söylemek gerekirse, –dedi,– sizi görünce çok sevindim. Bizim prensi sizinle sanmıştım da!

— Hâlâ bulamadılar mı?

— Bulamadılar. Çok garip doğrusu. Karısı da çok üzgün. Belki biraz yatışır diye ben de aramaya çıktım.

Petitskaya sonra dalgın bakışlarını Yelena'ya çevirip ekledi,

— Siz de görmediniz mi onu?..

— Hayır görmedim.

Yelena güçlükle soluyabiliyordu. Böyle bir zamanda Petitskaya'yla karşılaşmak, onunla konuşmak zorunda kalmak kendisi için dayanılmaz bir işkenceydi. Hem çok az tanıyor hem de nedense nefret ediyordu ondan.

Neyse ki bir süre sonra Petitskaya yanından ayrıldı. Prensin Yelena'yla olduğu, bir tartışma sonucunda onu burada bırakarak eve döndüğü kanısındaydı... Gerçekten de eve geldiğinde prensesten prensin geldiğini, çok yorgun olduğunu söyleyerek odasına çekildiğini öğrendi. Yemeğe bile inmeyecekti.

— Yorgunluktan olduğu kadar başka bir sebepten de yemek istemez onun canı şimdi! –dedi Madam Petitskaya.

Kurnaz kurnaz da gülümsüyordu.

Prenses endişeli bir sesle,

— Neymiş bu sebep? –diye sordu.

— Kendime göre bazı şüphelerim var da.

Petitskaya'nın ne gibi şüpheleri olduğunu sormadı prenses.

Petitskaya olağan bir şeyden söz ediyormuş gibi durgun bir sesle devam etti,

— Biraz önce Yelena'yla karşılaştım. Düşünün bir kere, gözleri ağlamaktan şiş, otların üzerinde yatıyordu. Öyle perişan bir hâli vardı ki ben bile acıdım zavallıya.

Prenses artık dayanamayıp,

— Niçin ağlıyormuş? –diye sordu.

— "Gezmeye çıkmıştım, kaybolmuşum," diyor. Çok korktuğu için ağlıyormuş!

Petitskaya böyle diyerek arkasından yüksek sesle gülmeye başladı.

Prenses susuyordu.

Madam Petitskaya prensesin bu konuda ona açılmasını çok istiyordu. Ama bütün çabalarına rağmen prenses hâlâ açılmıyordu. Bu gizlilik gururuna dokunuyordu.

Yemeğe oturduklarında baronu göremeyince,

— Baron yok mu? –diye sordu.

— Tanrı'ya şükür bütün günlüğüne Anna Yuryevna'ya gitti.

— Tanrı'ya şükür mü? Bu sevinç de niye?

— Fena hâlde canımı sıkıyor da ondan!

Prenses bunu içten söylemişti, ama Petitskaya yine de gülümsedi. Prensesin yalan söylediğini sanıyordu.

Bu sırada Yelena Moskova yolundaydı. Yaşadıklarının etkisiyle canlı hayal gücü olayların her zaman kötü yönünü yansıtırdı ona. Örneğin şimdi de prensin intihar ettiğine tüm varlığıyla inanıyordu. Öyle ki cesedi bir an önce bulsunlar diye polise gidiyordu. Bu ruhsal durumda onun neler hissedeceğini hanım okuyucularım daha iyi anlarlar.

Önce Miklakov'a uğrayacaktı. Daha önce de birkaç kez gitmişti onun odasına. Doğrudan içeri girerse nasıl bir durumla karşılaşacağını bildiği için önce kapıcıyla haber gönderdi... Miklakov yine don gömlek yatakta uzanmış kitap okuyordu... Kapıcı Yelena'nın geldiğini bildirince çok şaşırdı.

— Bir dakika! –dedi.

Hemen kalktı, acele giyindi, saçlarını düzeltti,

— Şimdi git, çağır! –dedi.

Kapıcı gidip Yelena'ya Miklakov'un onu beklediğini bildirdi.

Yelena'nın yüzündeki ifade birden ürküttü Miklakov'u... Hatta bir-iki adım gerilemişti. Endişeli bir sesle,

— Ne oldu size? –diye sormaktan alamadı kendini.

— Bana bir şey olduğu yok! Prens intihar etti!..

Yelena'nın sesi kısık ve çok derinden çıkmıştı.

Bu haber daha da şaşırtmıştı Miklakov'u. Sabırsızca,

— Hey Tanrım! –dedi.– Peki ama nerede? Niçin?.. Nasıl?

— Sanırım Ostankino Koruluğu'nda!..

O anda gerçeği söylediğinden emindi Yelena.

— Gördün mü onu? –diye sordu Miklakov.

— Hiç kimse görmedi. Bulamıyorlar ki!..

— Nereden biliyorsun öyleyse intihar ettiğini?

— Dün münakaşa etmiştik. Daha önce onu terk edersem kendini öldüreceğini söylemişti bana...

— Öyle söyledi diye hemen intihar etmez insan! Ah, ne tuhaf bir kızsın sen!..

— Ciddi söylüyorum. Bulamıyorlar onu... Hem bir mektup yazarak aramızdaki her şeyin bittiğini bildirmiştim. Bilirim buna dayanamaz.

Yelena'nın kafasında her şey karmakarışıktı. Daha mektubu göndermeden çok önce prensin evden çıktığını, dolayısıyla mektubunu okumamış olduğunu düşünemiyordu.

— Niçin böyle bir mektup yazdınız?

— Niçin mi?.. Tabii kıskançlıktan!.. Hadi, polise gidip haber verelim, onlar bulur cesedini.

Miklakov güldü.

— Cesedini mi?.. Ben onu canlı bulayım da gör sen!

— Bulamayacaksın, ama hadi yürü.

— Nereye gideceğiz?..

— Polis karakoluna.

— Hadi oradan! Rezalet mi çıkarmak istiyorsun? Ostankino'ya gitmek en iyisi. Orada bulacağımızı sanıyorum.

— Onu bulabilmek için en azından bin adam salmak gerek koruluğa... Polisin yardımı olmadan imkânsız bu.

— Polis de, bin adam da lazım değil! Hem Ostankino'nun kendi polisi var, Moskova polisinin orada işi ne?

— Öyle mi?

Yatıştırıcı bir sesle,

— Yaa!.. –dedi Miklakov,

Hemen çıkıp bir araba kiralayıp Ostankino'ya yollandılar...

Yelena durmadan sıkıştırıyordu arabacıyı,

— Ne olur, biraz daha hızlı sürün... Tanrı aşkına, ne olur!

Sesi çok duygulu çıkıyor olmalıydı ki arabacı gittikçe daha hızlı sürüyordu atları. Ostankino'ya yaklaştıklarında Yelena'ya dönüp,

— Yüz ruble verselerdi atlarımı böyle sürmezdim, -dedi.– Ama sizin için yaptım bunu hanımefendi.

— Teşekkür ederim. Al, üstü kalsın.

Yelena beş gümüş ruble uzattı arabacıya.

Arabacı şapkasını çıkarıp,

— Çok teşekkür ederim hanımefendi! –dedi.

Miklakov onlara bakıyor, başını sallıyordu. İçinde, ta derinlerde bir yerde bir kıskançlık duygusu kıpırdanır gibi oldu... "Kadınlar böyle de severler işte!" diye geçirdi içinden. Prensin intihar ettiği düşüncesi hiç mi hiç telaşlandırmıyordu onu. İhtimal vermiyordu böyle bir şeye. Ama Grigorovların evine geldiklerinde uşağın, "Prens odasında, kapıyı da arkadan kilitledi, yanına kimseyi almıyor," demesi üzerine oldukça heyecanlandı.

— Ee... öyleyse ben de zorla girerim, –dedi.

Hemen yan bahçeye geçip prensin yerden pek yüksek olmayan penceresinin dibine gitti. Omzuyla camı kaldırıp içeri atladı. Prensi masasının başında oturur görünce,

— Ne yapıyorsunuz burada?.. –diye haykırdı.

Prens dışarıdaki gürültüyü ve Miklakov'un sesini duyunca masasının çekmecesine bir şey gizlemiş, aceleyle öte yana dönmüştü.

Miklakov sorusunu tekrarladı,

— Ne yapıyorsunuz burada?..

Prens zoraki gülerek,

— Ben mi?.. –dedi.– Hiç!..

Yüzü bembeyaz, saçları karmakarışıktı. Gözlerinde derin bir hüzün okunuyordu.

— Yelena'yı çok korkuttunuz. İntihar ettiniz sanıyor!

Miklakov'un bu haberi üzerine prensin yüzü daha da beyazlaştı,

— Niye öyle sanıyor? –diye sordu.

— İlk fırsatta bu akıllıca ve hoş niyetinizi gerçekleştireceğinize söz vermişsiniz kendisine de onun için.

Prens susuyordu.

Gerçekte Yelena'nın altıncı hissi aldatmamıştı onu. Prens bir şeyler yapmayı düşünmüştü: Sabahleyin altıda biraz dolaşmak için dışarı çıkmış, gölde elini yüzünü yıkamış, sonra Marina Koruluğu'na doğru yürümüştü. Çok yorulduğu için bir banka oturmuş, gözleri kapalı iki saat kadar dinlenmişti orada... Sonra kalkıp Yar'a gitmiş, yiyecek bir şeyler ısmarlamıştı. Ama ağzına bir lokma bile koymadan bol bol içmişti. İyice sarhoş olunca da aceleyle kalkmış, bir araba kiralayıp sabırsızlıkla Ostankino'ya dönmüştü. Eve geldiğinde Yelena'nın mektubunu almış, okuyunca bir kat daha üzüntülü bir hâl almıştı. Uşağı çağırıp yemeğe inmeyeceğini söylemiş, arkasından da odasının kapısını kilitlemişti. Sonra masaya oturup çekmecesinden bizim de tanıdığımız kutuyu çıkarmış, kapağının içindeki yazıya dalgın dalgın bakıyordu ki Miklakov pencereyi dışarıdan zorlamaya başlamıştı,

— Hadi dışarıya çıkalım, –dedi Miklakov.– Yelena sizi bekliyor!..

Prensin durumundan kuşkulanmıştı. Yalnız bırakmak istemiyordu onu.

— Dışarıda mı bekliyor?.. Kapıda ha?..

Prens hâlâ kendine gelememişti. Sesi insanı şaşırtacak derecede anlamsızdı. Kalkıp Miklakov'la dışarı çıktı.

Yelena arabada oturmuş bekliyordu. Yorgunluktan ve heyecandan olacak, bir titremedir almıştı.

Miklakov prensi kolundan tutup gösterdi,

— Alın hazinenizi, sağlam olarak size teslim.

Yelena onu görünce heyecanla,

— Ah! Yaklaşın bana! –diye haykırdı.– Elinizi verin. Hayattasınız demek!.. Doğru mu bu?..

Prens Yelena'nın elini hararetle öperken,

— Hayattayım!.. –dedi.

Yelena kolundan yakalayarak arabaya çekti onu.

— Hadi çabuk bize gidiyoruz.

Prens arabaya bindi. Başı öne sarkık, dalgın oturuyordu.

Yelizaveta Petrovna kızının geri gelmesinden çok prensle barışmasına sevinmişti. Ama yine de prense sitem etmekten geri kalmadı,

— İyi korku çektirdiniz bize!..

Prens cevap vermedi. Hatta öte yana döndü... Son zamanlarda Yelizaveta Petrovna'dan tiksindiğini gizlemiyordu artık... Ama yaşlı kadın aldığı paraların hatırı için onun kusuruna bakmıyordu...

Miklakov odanın içinde bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu... Sıkıntılı bir hâli vardı. Yelena biraz kendine gelince,

— Lütfen söyler misiniz?.. –diye sordu.– Aranızda ne geçti?..

Yelena prensin Arhangelov'a kızdığını ve ondan sonraki tartışmalarını anlattı.

Miklakov güldü,

— Çoğu insanın arasında olduğu gibi sizin aranızda da içtenlik, açık yüreklilik yok!

— Yanılıyorsunuz!.. –diye haykırdı Yelena.– Kendime olduğumdan çok ona karşı açık yürekliyim ben.

— Onun size olduğundan biraz daha açık yüreklisiniz ona karşı, o kadar. Buna itirazım yok.

Prens suratı asık, dinliyordu. Başını kaldırdı,

— Yelena'ya karşı hangi konuda açık yürekli değilmişim, söyler misiniz?..

— Birçok konuda. Bunu siz de biliyorsunuz.

Prens,

— İnsanın her aklına gelen saçmalığı başkalarına söylemesi doğru değildir, –diye söylendi.

Miklakov, Grigorov'a bir şeyi ima etmeye çalışarak,

— Buna saçma mı diyorsunuz?.. –dedi.

Yelena atıldı,

— Neyi gizliyor benden?.. Hangi konuda içten değil bana karşı?..

— Bunu söyleyemem!.. Benim sırrım değil!

Yelena bu kez sevgilisine döndü,

— Söyleyin ona, her şeyi şimdi, hemen anlatsın bana!

— Niçin istiyorsun bunu? Hayır olmaz... Sonra yine üzülürsün. İyileş, sonra anlatacağım.

Yelena diretiyordu,

— Hayır, şimdi istiyorum.

Prens omuzlarını kaldırdı. Miklakov'a dönüp sıkıntılı bir tavırla,

— Başlamışken gerisini de getirin bari! –dedi.

Yelena yalvarıyordu,

— Hadi, anlatın lütfen!..

Miklakov başladı,

— İzin verirseniz önce sevgilinizin sizi gerçekten sevdiğini söylemek istiyorum. Buna inanıyor musunuz?

— İnanıyorum.

— Ama yine de karısından kıskanıyorsunuz onu, değil mi?

— Evet, sanırım bunda da haklıyım.

— Bu kıskançlığınız onun hâlâ prensesi sevdiğini sandığınız için mi?..

— Sanmama ne gerek var?.. Zaten seviyor. Bunun en sağlam delili de ortada. Ona çok önem vermesine rağmen benim bir anlamım yok...

— Yanlış düşüncelerinizden bir başkası da bu. Prens karısını sevmiyor, siz de onun için büyük anlam taşıyorsunuz. Bu kıskançlığınızın bambaşka sebepleri var... Prensesin ilginizi veya kıskançlığınızı (ne derseniz deyin) üzerine çekmesinin gerçek sebebi onun prensin karısı olmak mutluluğuna sahip olmasıdır.

Prens başını salladı.

Miklakov devam ediyordu,

— Bildiğiniz gibi prenses son zamanlarda baronla ilgilenmeye başladı. Bu da prensin gururuna dokunuyor. Herkes yüzüne tükürecekmiş gibi geliyor ona.

Yelena alaycı alaycı gülümsedi,

— Bak hele!.. Bunu hiç beklemezdim.

— Bir de prens yaradılış olarak "boynuzlu koca" durumuna düşmeye tahammül edemeyeceği inancında.

Miklakov, Yelena'ya prensi işaret ederek devam etti,

— İşte size gerçek yanlarıyla prens, iyi de olsa, kötü de olsa olduğu gibi kabul etmelisiniz onu.

Sonra prense döndü.

— Hakkınızda biraz dedikodu yaptıysam bağışlayın, –dedi.– Bunu iyiliğiniz için yaptığıma inanın.

Prensin can sıkıntısı hâlâ geçmemişti.

— İnanıyorum! –dedi.

Miklakov,

— Olan oldu, –dedi,– şimdi olanlardan ders almaya bakmalı, bir karar vermeliyiz. İlk söz sizin Yelena Nikolayevna.

— Sorun beni çok yakından ilgilendirdiği için tarafsız bir yargıç olamayacağım. Karar verirken duygularımın etkisi altında kalabilirim.

Grigorov,

— Ben de! –dedi.

Yelena, Miklakov'a,

— Bu durumda sizin yalnız başınıza karar vermeniz gerekiyor, –dedi.– Yargıcımız siz olacaksınız.

Miklakov komik bir tavırla,

— Yargıcınız mı?.. –diye sordu.

Ama buna biraz da memnun olduğu belliydi. Devam etti,

— Önce Yelena Nikolayevna'nın sevgilisini böyle hareket etmeye ve düşünmeye zorunlu kılan sepepleri kabul edip etmediğini öğrenmek istiyorum.

— Hiç de doğru olmadıklarını bilsem de biraz kabul ediyorum, –dedi Yelena.

— Yarın öbür gün prensin aynı şeyleri tekrarlaması hâlinde artık üzülmeyeceksiniz demek mi bu?

Yelena prense tatlı tatlı bakarak,

— Üzüleceğim, ama kesinlikle bu seferkinden az!.. –dedi.

Miklakov genç adama döndü,

— Şimdi size soruyorum. Bir daha kendinizi bu derece kaybedecek misiniz?..

— Bilmiyorum!

— Bilmiyorsunuz demek... Buna hiç olmazsa içtenlikle söylenmiş bir söz olduğu için yine de memnun olmalıyız. Şimdi karınızı kandırmak kalıyor yalnız. Eğer o beyefendiyi seviyorsa, ki açık söyleyeyim buna inanmıyorum...

Yelena atıldı,

— Ben de...

— Neyse, farz edelim ki seviyor. Ama bunu hiç olmazsa gizli yapmalıdır. Kocasının gözü önünde onunla oynaşmamalı. Bu türlü hareketlerin ikiniz için de fena olacağı söylenmeli ona. Söylediklerimi yaparken kimi zaman içtenlikten uzak hareketler yapmanız, sözler söylemeniz gerekecek belki. Ama ikiniz de birbirinizin mutluluğu için buna katlanmalısınız... Tamam mı?

Yelena,

— Peki ama prenses için verdiğiniz kararı ona kim iletecek? –diye sordu.

— Ben değil tabii! Şimdiye kadar iki kelime konuşmadım onunla... Bence bunu prensin yapması akla en yatkın yoldur.

Yelena zehirli bir gülümsemeyle,

— O kadar cesur mu bakalım?.. –dedi.

Prens cevap vermedi. Sanki onu hiç ilgilendirmeyen bir konu üzerinde konuşuluyormuş gibi umursamaz bir ifade vardı yüzünde.

— Her şey buna bağlı!.. –dedi Miklakov.

Sonra yerinden doğrulup şapkasını aldı. Tam bu sırada Yelizaveta Petrovna girdi odaya. Elini kolunu sallayarak,

— Yok, yok! –diye haykırdı.– Bırakmam, yemeği bizde yiyeceksiniz.

— Ama çok geç olur sonra. Ta Moskova'ya kadar yayan gideceğim. Belki yolda soyulacak birisiyle karşılaşırım, sonra da...

Yelena,

— Ne?.. Soyulacak birisi mi? –diye haykırdı.

— Ne sandınız ya?.. Kimsenin kendisinden bir çöp alamayacağı, daima başkalarından koparan mutlu insanlardanım ben.

Prens,

— Sanık sandalyesine oturmanızı önlemek için arabamla göndereceğim sizi! –dedi.

Sonra Marfuşa'ya döndü,

— Bize gidip arabamın buraya gelmesini söyler misiniz lütfen!..

Marfuşa söyleneni yapmak için koşarak çıktı.

Miklakov yine komik bir tavırla,

— Arabayla göndereceksiniz beni ha?.. –dedi.– Bu iyi işte.

Buna pek sevindiği belliydi...

Yelizaveta Petrovna zengin bir sofra hazırlamıştı. Son derece lezzetli bir biftek ve salçalı piliç yapmıştı. Prens ile Yelena yemeklere el bile sürmediler. Miklakov ise tıka basa doyurdu karnını. Masaya gelen içkinin hepsini içti. Bir yandan da laf yetiştiriyordu,

— Akşam yemeğini çok severim. İnsan sabahtan akşama kadar yoruluyor, insanlarla türlü münasebetlerden bunalıyor, akşam yemeğinden sonraysa şöyle bir uzandı mı her şeyi bir anda unutuveriyor. Artık düşüncelerinin de, hareketlerinin de tek amiri kendisidir.

Dili yavaş yavaş sürçmeye başlamıştı. Moskova'ya gitmek üzere prensin arabasına binerken canlı bir hareketle şapkasını başına geçirdi. Prensi başıyla selamlayarak yüksek sesle,

— Zeki olmak ne iyi! –dedi.– İnsan durup dururken prenslerin arabasına biniyor...

Sarhoş olduğu zamanlar ayık hâline kıyasla çok daha içten olurdu.

II

Bu ara prenses de çok duygulanmıştı. Kocasının onu kıskandığı için Arhangelov'a kızıp kendini kaybettiğini anlamıştı. Ancak Yelena'yla prensin yan odada ne konuştuklarını bilemiyordu. Aralarında bir tartışmanın geçtiğini sezinlemişti, o kadar. Prens: "Siz benim arabama binin!" dediği zaman yürekten sevinmişti. Yol boyunca hep tekrar eskisi gibi mutlu yaşamaya başlayacaklarını ummuştu. Yelena'nın aksine dünyayı tozpembe görürdü prenses. Ama kocası hiç konuşmamıştı yolda. Ayrılırlarken onun başka şeyler için özür dilemesi gerektiğini söylediğinde de aldırış etmemişti hiç... Ondan sonra üç gün görmedi onu. Bütün umutları yıkılmıştı... "Baronla oynaştım diye belki de artık hiç barışmaz benimle!" diye düşünüyordu. Genç kadın baronla yaptıklarını hatırlayınca fena oluyordu... Sonunda kocasına gerçeği bildirmeye karar verdi. Bu amaçla şöyle bir mektup yazdı:

Sevgili Grigorovum,

Büyük bir suçum olmasa bile yine de kabahatliyim size karşı. Ama yemin ederim beni bu kabahati yapmaya kendimi size verdiğim andan bu yana bir damlacık bile eksilmeyen size olan aşkım zorladı. Dostunuz barona aşırı yakınlığımın hoşunuza gitmediğini biliyorum. İnanın ben de hiçbir zaman hoşlanmamışımdır ondan. Hatta şimdi iğreniyorum kendisinden... Buradan gittiği zaman da çok sevineceğim. Onunla oynaşırsam şimdiye kadar ve şimdiden sonra benim için en değerli şey olan aşkınızı tekrar kazanabileceğimi

sanmıştım. Bir gün aşkınıza tekrar sahip olursam dünyanın en mutlu insanı olacağım.. Yalvarıyorum size, kesin bir şey söyleyin bana, bu bilinmezlikler içinde artık acı çektirmeyin zavallı karınıza!..

Her zaman sadık, sizi seven karınız...

Bu mektubu kocasını yatıştırmak için yazmıştı. Gerçekten de biraz yatışmıştı prens. Baron konusunda kuşkularının yersiz olduğunu öğrenmek hoşuna gitmişti. Ama karısının kendisini hâlâ sevdiği haberiyse yıkmıştı onu...

Bu durumda ne yapması gerektiğini bilemiyordu. Akşama onlara geleceğini söyleyen Miklakov'u beklemeye karar verdi.

Miklakov geldiğinde prens hemen konuya girdi,

— Karıma bazı öğütler vermemi söylemiştiniz. Bunu yapmaya çekinmiştim. Bugün sizin de okumanızı istediğim bir mektup aldım kendisinden.

Miklakov mektubu aldı, büyük bir dikkatle okudu. Yüzünü mahzun bir ifade kapladı,

— Ne iyi bir kadın şu prenses, –dedi.

Miklakov'un ne demek istediğini anlamıştı prens, ama yine de sordu,

— Niçin?..

— Ondan daha temiz ve uysal kadın görmedim ömrümde. Evleneli kaç yıl oluyor?..

— On...

— Şaka etmiyorsunuz ya!.. Bunca yıllık evlilikten sonra yaptıklarınıza rağmen bu kadar sadık kalabiliyor size ha?.. Elinizdeki hazinenin değerini bilmiyorsunuz dostum. Hem de hiç!

— Sanırım Yelena da ondan aşağı kalmaz?

— Yelena'nın bambaşka özellikleri var.

İkisi de bir an sustular. Bir süre sonra Miklakov gülerek,

— Baronla prensesin arasında bir şey olmadığını söylemiştim, –dedi.– Boş yere heyecanlanıp köpürdünüz.

— Öyle olsa bile şimdi durumum daha nazik. Prensesin bu mektubuna nasıl bir cevap yazmalıyım?.. Yalan söyleyerek oyalamak istemiyorum onu. Her şeyi bütün çıplaklığıyla yazmalıyım kendisine.

— Neden?.. İyisi mi gidip konuşun onunla.

— Şimdiye kadar kaç kez niyet ettiysem başaramadım bunu. Ya birden sinirlenip sonra bin pişman olacağım bir sürü kaba saba şeyler söylersem veya fazla duygulanırsam!..

— Ne yapmalı öyleyse?..

Prens omuzlarını kaldırarak,

— Bence en uygunu... –diye başladı,– hatırım için bu işi siz alın üzerinize.

— Hangi işi?

— Karıma her şeyi açıkça anlatma işini.

— Ne sıfatla yapacağım bunu? –dedi Miklakov.

— Dostum olmanız sıfatıyla, sizden rica ettiğim için.

— Ne diyeceğim ona?..

Grigorov bir an düşündükten sonra,

— Ona ihanet ettiğimi söyleyeceksiniz!.. –dedi.– Başka bir kadını sevdiğimi. Beni artık sevmemesini!..

— Olmadı... Böyle sözler bir kadını erkekten soğutmaz... Sizi daha çok kıskanmasına, yani daha çok acı çekmesine yol açar. Kadını erkekten soğutmanın en sağlam yolu onun bir aptal olduğunu kadına kanıtlamaktır.

— Öyleyse siz de benim bir aptal olduğumu kanıtlayın ona. Yapabilir misiniz bunu?..

Miklakov bütün ciddiyetiyle cevap verdi,

— Elbette yapabilirim. Aynı zamanda bir alçak olduğunuza da inandırmak faydalı olur sanırım...

— Ona da inandırın.

Miklakov bir an sustu. Sonra,

— Çok kötü davranıyorsunuz ona!.. –dedi.– Çok!

— Olabilir, aksini iddia etmeyeceğim. Bu durumda işi üzerinize alıyorsunuz demek...

— Alıyorum...

— Ne zaman söyleyeceksiniz?

— Ne zaman isterseniz. Bana göre hepsi bir.

— Öyleyse hemen şimdi... Nasıl olsa yalnız!

Miklakov bir eski püskü pantolonuna, bir çamurlu fotinlerine baktıktan sonra kesin bir tavırla,

— Hayır, bugün imkânsız!.. -dedi.

— Niçin?

Prens bu türlü sebeplerin Miklakov'u durdurabileceğini aklının ucundan bile geçirmezdi.

— Biraz düşünüp söyleyeceklerimi planlamam gerek, -dedi Miklakov.– Yarın nasıl?..

— Yarın olsun öyleyse... Arabamı gönderir, aldırırım sizi.

— Olur.

O bildiğimiz pasaklı Miklakov'u eve döndüğünde görmeliydiniz. Şimdiye kadar hiç yapmadığı şeyler yaptı. Önce hamama gidip güzelce yıkandı... Oradan çıkıp berbere gitti, tıraş oldu. Ertesi sabah erkenden kalktı. İçinde ancak birkaç çamaşırın bulunduğu çekmeceden en güzel fanilasını aldı. Çoktandır giymediği süet fotinlerini çıkardı... Üstüne giyeceği elbise konusunda uzun süre karar veremedi. Yazlık ceketi redingotundan biraz yeniceydi, ama pek ucuz kumaştan dikilmişti. Aynı kumaşı kapıcıların, tezgâhtarların sırtında görmek mümkündü. Redingotunun kumaşı fena değildi, ama gelin görün ki o da pek eskiydi. Sonunda redingotu giymeye karar verdi, güzelce sildi, fırçaladı.

Prensin arabası onu almak için geldiğinde güleç bir yüzle bindi arabaya. Arkasına yaslandı, hatta ayak ayak üstüne bile attı. Bilindiği gibi güzel, açık bir araba dünya nimetlerinde gözü olmayan bir filozofun bile gururunu okşar... Besili atlar onu süratle Ostankino'ya götürdü... Aklında hep prenses ve onunla konuşacakları vardı. Ondan hoşlanıyordu... Çok temiz, sevimli buluyordu onu. Yoldayken gizli bir önsezi genç kadının üzerinde iyi bir izlenim bırakacağını fısıldamıştı kulağına.

Prensesin dairesinin kapısına gelince geldiğini ev sahibesine bildirmesi için uşağı gönderdi. Miklakov'un kendisini ziyarete geldiğini duyunca pek şaşırdı prenses.

— Söyle, buyursun, –dedi.

Miklakov içeri girdi.

Prenses bembeyaz elini uzattı,

— Kocamın yanındaydınız sanırım?..

Miklakov biraz dalgın,

— Hayır, evden geliyorum, –dedi.

— Öyleyse bulamadınız onu?

Miklakov'un kocasını ziyarete geldiğini sanıyordu prenses.

— Hayır, doğrudan size geldim.

Ne söyleyeceğini şaşırmıştı prenses. Bir şey söylemiş olmak için oturmasını söyledi Miklakov'a, arkasından kendi de oturdu.

Miklakov bir süre şapkasıyla oynadı. Sonra kesik kesik konuşarak,

— Sizi görmeye geldim!.. –diye başladı.– Ama kendim için değil... Sizinle konuşmamı kocanız istedi.

Prenses birden ürkmüştü. Yüzü kıpkırmızı oldu,

— Kocam mı? –diyebildi.

— Evet. Kocanızla kısa bir süre önce tanıştık, ama inançlarımızdaki benzerlik ve beraberlik çabuk yakınlaşmamızı sağladı. Çoğu fenalık ve kötülüklerin insanların her şeyi gizli yapmak istemelerinden, sırlarını birbirlerine açmamalarından kaynaklandığı fikrindeyiz ikimiz de. İşte bunun içindir ki daha ikinci, üçüncü görüşmemizden sonra birbirimizden hiçbir şeyimizi gizlemez olduk.

Miklakov'un neler söyleyeceğini yavaş yavaş sezer gibi oluyordu prenses. "Yoksa daha dün tanıdığı bu adama bir şeyler mi anlattı?" diye soruyordu kendi kendine.

Miklakov devam ediyordu,

— İşte bu yüzden kocanızla aranızda geçen konuşma ve tartışmalardan haberim var.

— Doğrusunu söylemek gerekirse, –dedi prenses,– ailemle ilgili sorunlardan kimsenin haberdar olmasını istemezdim.

Son derece şaşkındı... Miklakov omuzlarını kaldırdı,

— Burada sizin istemeyeceğiniz bir şey yok. Bu durumun size bir yararı olmasa bile zararı hiç olmayacaktır. Dün kocanız onun tekrar sizi sevmesini istediğinizi yazdığınız mektubunuzu okudu bana.

Prensesin yüzü utançtan ateş gibi yanıyordu.

Miklakov kararlı bir sesle devam etti,

— Her ne kadar mutluluk ve rahatlığınıza büyük önem veriyorsa da başka bir kadını sevdiği için size karşı daha önce beslediği duyguların içinde yeniden canlanmasının imkânsız olduğunu bildirmemi istedi.

Genç kadının kıpkırmızı olan yüzü birden sapsarı kesildi,

— Çok kötü haberle geldiniz bana!

Miklakov üzgün,

— Elden ne gelir! –dedi.

Sonra hafifçe gülümseyerek ekledi,

— Sadece haberciniz değil, iç acılarınızın doktoru olmak, sizi teselli etmek için bir şeyler yapabilmek de isterdim.

— Artık çok geç! Benim için kimse bir şey yapamaz!

Güzel yanaklarından aşağı iri gözyaşları yuvarlanmaya başlamıştı.

Üzgün bir sesle sordu Miklakov,

— Doğru mu?.. Üzüntünüz gerçekten bu kadar büyük mü?..

— Tahmin edemeyeceğiniz kadar.

— Hım!.. –dedi Miklakov, kafasını toparladıktan sonra ekledi.– Mutlulukla sonuçlanmayan çok aşklar vardır. Tanrı'ya şükür ki bu türlü sarsıntılar insanı öldürmüyor... En çok bir süre için akıllarını kaybediyorlar, işte o kadar!

— Akıllarını mı?..

Çabuk çabuk konuşarak cevap verdi Miklakov,

— Evet!.. Bence bu hastalığın en etkili ilacı gururdur... Böyle bir durumda, "Her şeyimi bu beyin veya hanımın

kaprislerine feda mı edeceğim?" diye sormalıdır insan kendi kendine. Bizi sevmeyeni biz de sevmemeliyiz!

— Öyle ama insanın elinden gelmiyor ki sevmemek.

— Yanılıyorsunuz! –diye haykırdı Miklakov.– Sevmemek için sizi kendisine esir eden insana biraz daha dikkatli bakmanız yeter de artar... Örneğin prensi alalım. Neyinden hoşlanıyorsunuz?..

Bıı soruya cevap vermektc bir an güçlük çekti genç kadın.

Miklakov yardımcı oldu,

— Zekâsından herhâlde?..

— Evet, çünkü her şeyden önce erkeğin zeki olması gerekir.

— Çok doğru... Ama ne yazık ki kadınlar çoğunlukla zekâyla ilgisi olmayan şeyleri zekâ sanırlar... Örneğin kocanızda varlığından emin olduğunuz zekâyı tanımlar mısınız lütfen?.. Onun zeki bir insan olduğuna sizi inandıran nedir?

— Nasıl?.. Ağzından çıkan her sözde bir zekâ kıvılcımı vardır.

— Demek sözlerinde zekâ kıvılcımı var ha?.. Ama sözlerin de iki türlü olduğunu biliyor musunuz?.. Kendimize ait olanlarla başkalarından kaptığımız sözler ayrıdır. Zekâ kıvılcımı taşıyan bir söz düşünüp söylemek güçtür. Ama başkalarına ait zekice söylenmiş sözleri kendimizinmiş gibi tekrar etmek çok kolaydır.

Prenses biraz bozulmuştu,

— Yani kocamın başkalarının sözlerini tekrar ettiğini mi söylemek istiyorsunuz?.. –diye sordu.

— Onun hakkında bir şey söylediğim yok, genel olarak konuşuyorum. Sözler arasındaki farkı anlatmaya çalışıyorum, o kadar.

Miklakov şöyle geçiriyordu içinden: "Bir kadına bir erkeğin aptal olduğunu söyleyin, bir hafta sonra onun gerçekten son derece aptal olduğuna inanmaya başlar."

Sormaya devam etti,

— Onun dürüstlüğü hakkında ne düşünüyorsunuz?

Prenses sıkıntı ve hayretten solumaya başlamıştı,

— Şimdi de dürüst olmadığını söyleyeceksiniz herhâlde!.. Pek kötü bir avukat tutmuş kendisine Grigorov.

— Şunu tekrar edeyim, buraya sizin fikirlerinizi öğrenmeye geldim. Yoksa kendiminkileri anlatmaya değil.

— Kocamın dünyanın en dürüst insanı olduğundan başka ne düşünebilirim?..

— Neden?.. Yetmiş bin rublelik yıllık gelirini alınca bakkala, fırına borcunu ödüyor diye mi?

Genç kadının yüzü tekrar kızardı. Sinirli sinirli,

— Hayır, onun için değil! –dedi.– Mesela onun yerinde başkası olsaydı ömrü boyunca kandırır dururdu beni. O ise dürüst olduğu için her şeyi açıkça söylüyor.

— İnsan ne zaman açık konuşur?.. Dürüst insanın açık konuştuğu gerçektir. Ama bunun yanında karşısındakine hiç değer vermeyen insan da açıkça söyler her şeyi... Benim anladığım kadarıyla o sevimli bir insan olmasına rağmen kaprislerine başka bir insanın mutluluğundan daha çok değer veren bir onun bunun çocuğundan başka bir şey değil. Önce bir kadını sevdi, sonra onu bırakıp başka birini sevdi. Besbelli bir gün ondan da bıkacak.

— Bütün erkeklerin böyle olduğunu sanıyorum.

— Hayır, öyle olmayanlar da vardır!

Prenses iğneli bir tavırla,

— Kim mesela? –dedi.– Siz de bu öyle olmayanlardansınız, değil mi?..

Miklakov gülümseyerek,

— Eh!.. –dedi,– izin verirseniz belki olabilirim.

Prenses omuz silkerek alaycı alaycı,

— Pek alçak gönüllüsünüz!.. –diye karşılık verdi.

Miklakov'un söyledikleri yavaş yavaş sinirini bozmaya başlamıştı. Kocasının ona aptalca, hatta alçakça davrandığı-

nı kabul edebilirdi. Ama bunları başkasının ağzından dinlemeye tahammülü yoktu.

Miklakov da prensesi pek etkileyemediğini görmüş, genç kadını zamanla işlemesinin daha uygun ve yararlı olacağına karar vermişti.

— Zamanınızı nasıl geçirdiğinizi öğrenebilir miyim? – diye sordu.– Neyle meşgul oluyorsunuz?..

— Hiçbir şeyle!

— Bir şeyler okumuyor musunuz?.. Daha çok müzikle mi ilgileniyorsunuz?..

— Önceleri öyleydi, ama artık o da canımı sıkmaya başladı.

— Yani sabahtan akşama kadar sevginize değmeyen kocanızın aşkını yitirdiğinize ağlayıp sızlanıyorsunuz öyle mi?..

— Hayır, o da değil. Kocamın beni sevmesinin artık bence bir anlamı yok.

Yabancıların kendisiyle böyle eğlenmelerine sebep olduğu için kocasına çok kızıyordu şimdi.

— Yine de ilginizi yararlı, eğlendirici bir şeye yöneltmeniz gerekir, –dedi Miklakov.

— Tanrı'ya yönelteceğim. Bir an önce canımı alması için yalvaracağım!

— Çok düşüncesizce bir şey yapmış olursunuz!.. Kâğıt oyununu sever misiniz?..

— Severim...

— Ara sıra size gelmemi ister misiniz?.. Kâğıt oynarız... Ama parasına, hem de büyük... Biraz paranızı alayım bari. Nasıl olsa çok var sizde!..

Prenses gülümsedi. Bunu bir şaka sanmıştı.

Miklakov,

— İster misiniz? –diye tekrarladı sorusunu.

— Sıkılmazsanız gelin.

Miklakov'un bu önerisi hoşuna gitmeye başlamıştı.

Miklakov kalktı. Prensese elini uzattı,

— Öyleyse konuşmamıza sonra devam ederiz, –dedi, çıktı.

Kocasının ona elçi göndermesi prensesi çok şaşırtmıştı... "İki satır yazmak zahmetine de mi katlanamadı?" diye geçirdi içinden. "Onu yapamazsa gelip benimle konuşabilirdi... Yabancı birinin karşısında neden bu kadar küçük düşürdü beni?.." Her barışma girişimini kocasının ne kadar kaba bir tepkiyle karşıladığını bildiği hâlde öyle manasız bir mektup yazdığı için kendisine kızıyordu. Prensten ayrılıp Petersburg'a, ailesinin yanına dönse nasıl olurdu acaba?..

Miklakov prensesin yanındayken prens pencerede oturmuş onun çıkmasını bekliyordu.

Kapıdan çıktığını görünce sabırsızlıkla seslendi,

— Buraya gelin.

Miklakov pencerenin dibine yaklaştı.

— İçeri girin, içeri! –dedi prens.

Miklakov gülümseyerek başını sallayıp içeri girdi.

Prens heyecanla,

— Ee, konuştunuz mu? –diye sordu.

— Konuştum.

— Ne konuştunuz?..

— Önce yakın dost olduğumuzdan söz ettim.

Miklakov bir an sustu. Prensin yüzüne dikkatli bakarak sözlerinin onun üzerindeki etkisini anlamaya çalışıyordu.

Bütün sakin görünme çabalarına rağmen yüzünde kaslar çekiliyordu prensin. Aceleyle,

— Sonra?.. –diye sordu.

— Sonra sizin değersiz bir insan olduğunuzu, en azından ona karşı dürüst davranmadığınızı söyledim.

Prens yapmacık bir gülümsemeyle,

— Hiç değilse herkese karşı dürüst olmadığımı söylemediğiniz için teşekkür ederim, –dedi.

— Yalnız ona karşı öyle olduğunuzu söyledim.

— Bütün bunlara ne dedi?

— Şimdilik her ne kadar bu söylediklerimi kabul etmediyse de kendini bir şeylerle eğlendirmeye karar vermiş durumda. Ben de yardımlarımla arkadaşlığımı önerdim kendisine.

— Önerdiniz mi? Bakın buna çok sevindim işte.

— Evet, ama şunu peşin söyleyeyim. Beni kıskanmaca yok. Tavşan gibi korkağımdır zira. Tabanları yağlarım hemen!

— O kaba duyguyu ne sözlerimde ne de bakışlarımda hissedeceksiniz, –dedi prens.

Pek sevinçli olduğu belliydi. Sonra endişeli bir tavırla,

— Prenses çok mu üzgün? –diye sordu.

— Hayır, çok değil.

Bu kez neşeli bir sesle,

— Bakın buna sevindim, –dedi prens.

— Artık ben gitsem iyi olacak.

— Size engel olmak istemem... Araba hazır.

Prens bir çocuk gibi neşeliydi. İçtenlikle dostunun elini sıktı.

Miklakov geldiği arabaya binip yola çıktı. Arabada hep prensesi düşündü. Parçalanmış hasta yüreğini yeniden tatlı duygular dolduruyor, orada umut ve tutku oynaşmaya başlıyordu sanki...

III

Aradan iki hafta geçti. Karı koca hemen her gün karşılaşmalarına rağmen bir önceki başlıkta anlattığım olaylardan hiç söz etmiyorlardı... Prens karısından öyle bir mektup almamış gibi, prenses de kocası Miklakov'u ona göndermemiş gibi davranıyordu... Ama bunların yüreklerinde derin izler bıraktığı belliydi. Bir arada olmaktan ikisi de son derece sıkılıyor, hemen ayrılıp kendi dairelerine gitmek için acele ediyorlardı.

15 Ağustos'ta Grigorovlar, Anna Yuryevna ve Jiglinskayalar yazlıktan kente taşınacaklardı. 14 Ağustos günü her zamankinin aksine prens yemeği evde yedi. Masada baronun tavırlarında bir tuhaflık vardı. Uzun süre kararsız durduktan sonra,

— Yarın konukseverliğinizden ötürü size teşekkür ederek izninizi isteyeceğim, –dedi.

Prenses açık bir memnuniyetle,

— Petersburg'a mı gidiyorsunuz? –diye sordu.

Prens yan gözle baktı ona.

Baron gittikçe daha çok bozuluyordu,

— Hayır, Moskova'da kalacağım. Bazı işlerimden ötürü şehre daha yakın bir yerde oturmam gerekiyor...

Karı koca ve o akşam yemekte konuk olan Petitskaya hayretle baktılar baronun yüzüne.

— Ne gibi işleriniz olacak? –diye sordu prens.

Baron kaçamak bir cevap verdi,

— Birkaç işim olacak işte!..

— Birkaç iş! –diye tekrar etti prens.– Bizde kalsanız çok mu uzak olur sizin için?..

— Evet.

— Otelde falan mı kalacaksınız? –diye sordu prens.

Karısına baktı. Bütün bunları onun planladığını sanıyordu. Ama prensesin yüzündeki masum ifadeyi görünce bunda onun bir kabahati olmadığına inandı.

Baron,

— Anna Yuryevna'nın yanında kiracı olacağım, –dedi.

Prens ve prenses bir ağızdan haykırdılar,

— Anna Yuryevna'nın yanında mı?..

Petitskaya,

— Onun evi buna müsait değil ki, nerede kalacaksınız orada?.. –diye sordu.

Baron bir yolunu bulmuş, Anna Yuryevna'yla tanışmıştı. Hatta meraktan olacak, gidip Moskova'daki evini bile görmüştü.

— Alt katta, –dedi baron.– Bütün katı kiralıyorum. Benim için pek uygun. Döşeli bir yer gerekti bana, orası da gayet güzel döşeli.

Prens manalı manalı,

— Güzel de ne demek? –dedi.– Sevgili kuzinimin evinde ne ararsanız bulursunuz.

Madam Petitskaya başını öne eğdi. Birisi açık saçık bir şey söyleyince nedense hep böyle yapardı.

Baron prensin imasını anlamazlıktan geldi.

Prenses açık açık,

— Sizi kutlarım, –dedi.– Günün birinde kesinlikle âşık olacaksınız ona.

Baron buna hayret etmiş gibi kaşlarını kaldırdı,

— Âşık mı olacağım?..

— Kesinlikle. Çok genç olmasa bile son derece cana yakındır.

— Olabilir. Ama ne yazık ki ben bu konuda çok yeteneksizim.

Prenses iğneli bir tavırla,

— Nedenmiş?.. –dedi.– Ben sizinle aynı fikirde değilim.

Madam Petitskaya doğruladı,

— Ben de!

— O kadar acı çektim, o kadar şanssızlığa uğradım ki yüreğim kabuk bağladı artık. Ruhsal yönden yaşlandım.

Prens,

— Anna Yuryevna'nın iyi cins Burgonya şarabı gençleştirir sizi,– dedi.

— Saçmalama! –diye haykırdı karısı.

Madam Petitskaya ise böyle açık lafları işitmekten pek utanıyormuş gibi başını yine öne eğdi. Hatta yüzünün kızarıklığı daha iyi belli olsun diye soluğunu bile tuttu.

Baron gülümseyerek,

— İnsanı iğnelemeye gelince prens babasının bile gözünün yaşına bakmaz! –dedi.

Barona bütün bu takılmalar boşuna değildi. Anna Yuryevna'yla aralarında gerçekten de bir şeyler vardı. Alman Kulübü'ndeki o olaydan sonra artık prensesin arkasından koşmamaya karar vermişti. Kocasının kızmasının gerçek sebebinin kıskançlık olduğunu prenses gibi o da anlamıştı. Başına yeni dertler açmak niyetinde değildi. Hem onun arkasından koşmanın başarıya ulaşacağından umudunu kesmişti artık... Genç kadına karşı davranışlarını birden değiştiremezdi... Şimdi ona karşı soğuk ve resmî davranmaya başlarsa bir korkak olduğu düşünülebilirdi. Bunu da istemiyordu... En iyisi evde mümkün olduğunca az durmaktı. Nereye gidebilirdi? "Anna Yuryevna'ya giderim," diye düşünmüştü. Gerçekten de hemen ertesi gün parkta bir süre dolaştıktan sonra saat ikide Sviblovo'ya doğru yayan yola koyuldu. Anna Yuryevna yine üzgündü... Genç müzisyeni genç bir kızla kol kola gördükten sonra, "Kesin olarak aramızda her şey bitti artık," demişti kendi kendine. Oysa üzüntüsü hâlâ geçmemişti... O sabah her zamankinden erken kalkmış, hatta biraz da ağlamıştı. Başkalarının yanında aşkı ve hayatı hafife almasına rağmen yalnız kalınca o da diğer kadınlar gibi duygulu olurdu.

Baronun gelişine hiç olmazsa biraz eğlenirim diye sevinmişti,

— Prensle prensesten ne haber? –diye sormuştu.

— Bugün görmedim onları.

Anna Yuryevna'yla baron bahçede konuşuyorlardı.

Anna Yuryevna ceketinin önünü ilikleyerek,

— Artık buralar da iyice serinledi, –dedi...– Bir an önce Moskova'ya dönmek gerek.

Konuğuyla konuşacak daha ilginç bir konu bulamamıştı.

Baron,

— Yok canım, –dedi.– Bahar pardösümü daha bir kez bile giymedim ben.

Besbelli kendisini sağlam bir erkek olarak tanıtmak istiyordu.

Anna Yuryevna kurnaz bir bakışla,

— Öyle ama sizi ısıtan belki de Ostankino'daki hoş havanızdır! –dedi.

Baron Anna Yuryevna'nın ima etmek istediğini anlamamış gibi,

— Hoş hava mı? –diye sordu.– Ne havası?..

— Hoş ve güzel bir kadının arkadaşlığından doğacak havayı söylüyorum.

Baronun prensese kur yaptığını, prensesin de ona pek ilgisiz kalmadığını Anna Yuryevna da fark etmiş, bunu hizmetçileri de söylemişti. Bu konuda daha sağlam bilgi edinmek için bu fırsattan yararlanmak istiyordu şimdi.

Baron,

— Yok canım!.. –dedi.– Öyle bir hava ki insanı ısıtmak şöyle dursun, donduruyor.

— Öyle mi?..

— İnanın öyle.

— Oysa ben onu sevdiğinizi ve karşılık da bulacağınızı sanıyordum.

— Ne seviyorum ne de karşılık bulduğum var. Böyle olduğunu kanıtlayabilirim de size.

— Lütfen.

Baron cüzdanından çıkardığı küçük bir pusulayı Anna Yuryevna'ya uzattı,

— Seven ve sevilen bir kişi böyle mektup alır mı hiç? –diye sordu.

Bu pusulayı iki gün önce prenses göndermişti. Şöyle yazıyordu:

Moskova Haberleri'ni istiyorsunuz. Ama ben sabahleyin onunla bigudi yaptım kendime. Bugün mecburen gazetesiz kalacaksınız.

— Şimdi söyleyin, seven ve sevilen bir insanın böyle mektup almasına imkân var mıdır? –diye sorusunu tekrarladı baron.

— Belli olmaz!

Anna Yuryevna, "Belki de hâlâ baronun kendisine yaklaşmasına izin vermemiştir ve vermeyecektir... Renksiz yaşamaya ne kadar da hevesli şu kadın..." diye düşünüyordu. Bu anda önemsiz de olsa bir şey dikkatini çekti. Baronu yandan görüyordu. Sarı ensesinin bir zamanlar büyükelçilikte sekreterlik yapan ilk aşkı İngiliz lordunun ensesine pek benzediğini fark etmişti.

Saat dörtte baron sonunda kalktı. Ostankino'ya gitmek için Anna Yuryevna'dan izin istedi. Anna Yuryevna,

— Oturun canım, –dedi.– Birlikte yemek yeriz. Yemeğim iyidir hani!..

— Bundan kuşkum yok!..

Doğal olarak Anna Yuryevna'nın önerisini kabul etti. Yemeğe oturduklarında,

— Yarın Moskova'ya gitmek istiyorum, –dedi.– Bütün gün kalacağım. Kenti gezeceğim. Hâlâ her yerini dolaşmadım.

— Görecek önemli bir şey yok zaten kentte. Yarın ben de gideceğim. Akşama kadar kalacağım.

— Gidecek misiniz?..

— Evet. Bazı manasız davalarım var, bir avukata vekâlet vermek için notere gitmem gerekiyor.

— Ne davaları?..

— Köylülerle toprak davaları. Yirmi bin kadar köle köylüm vardı. Hepsini para karşılığında toprak verip serbest bıraktım. Çok toprağım vardı...

Baron rahatsız olmuş gibi sandalyesinde şöyle bir kıpırdandı.

— Ama yine de hora geçmedi, hak ettiklerinden çoğunu istiyorlar şimdi. Oradaki işlerimi yürüten adamlarım da bazı dolaplar çeviriyormuş. Ne yapacağımı bilemiyorum.

Baron dikkatle dinliyordu.

Anna Yuryevna,

— De quelle maniere vous rendez-vous à Moscou, –en voiture de place?..[1] diye sordu.

— Oui, en fiacre!..”[2]

— İsterseniz sizi alayım?

Baron kibar bir tavırla başını eğdi,

— Si vous le voulez, bien!..[3] dedi.

— Pekâlâ, gelir alırım sizi... Ama bir ara eve uğramam gerekecek, sıkılmazsınız ya?..

— Asla.

Gerçekten de ertesi gün Anna Yuryevna gelip baronu aldı, birlikte Moskova'ya gittiler. Evinin döşenişi ve zenginliği Anna Yuryevna'nın sözünü ettiği o yirmi bin köle köylü konusuna iyice inandırmıştı baronu. Daha ince davranmaya başlamıştı kadına karşı... Arabaya binerken ve inerken elini kibarca tutarak yardım ediyordu. Arabada otururken de öyle her zamanki gibi yayılmıyordu koltuğa.

Notere giderlerken baron sordu,

— Vekâlet vereceğiniz avukatı iyi tanıyor musunuz?

— Hiç tanımıyorum... Tanıyanlar iyi bir insan olduğunu söylüyorlar.

— Vekâlet tam olacaksa çok düşünmeniz gerekir. Toprağınız çok geniş çünkü, sonra tehlikeli olabilir.

— Haklısınız. Mais que devons nous faire, nous autres femmes,[4] bu konuda bilgisizsek?

— Biraz düşünün öyleyse. İsterseniz o zamana kadar işlerinizi ben takip edeyim!

— Ah, lütfen!.. –diye haykırdı Anna Yuryevna.

Notere uğramadan Sio'ya gidip birer kahve içtiler... Sonra tekrar Anna Yuryevna'nın evine döndüler. Anna Yuryev-

---

1 Moskova'ya nasıl gideceksiniz, –arabayla mı?

2 Evet, arabayla.

3 Peki, arzu ederseniz.

4 Ama biz kadınlar ne yapmalıyız?

na bazı gerekli belgeleri barona verdi. Onun hafifçe kendisine kur yapmaya başladığını anlamıştı.

İki gün, iki gece bu belgeleri inceledi baron. Anna Yuryevna'nın işleriyle hiç ilgilenmediği, işi oluruna bıraktığı anlaşılıyordu.

Üçüncü gün Anna Yuryevna'ya gidip düşünceli ve ciddi bir tavırla,

— Durumunuz çok önemli ve kritik! –dedi.– Tam anlamıyla size sadık birinin işlerinizle uğraşması gerekecek.

— Bu avukatın çok dürüst biri olduğunu söylüyorlar! Il songent â leur renommée![5]

— Bence her zaman öyle değil. Duyduklarıma bakılırsa avukatların dürüstlükleri ünleriyle ters orantılıdır.

— Ya? Bu durumda kime devretmeliyim işlerimi?

— Belki biraz yersiz kaçacak, ama bana devretmenizi isteyeceğim.

Konuşurken baronun yüzü kıpkırmızı olmuştu, kekeliyordu.

— Petersburg'un rutubetli havası ve memuriyet hayatı sağlığımı bozdu! –diye ekledi.– En az iki yıl Moskova'da kalıp biraz kendime gelmek istiyorum. Hareketli yaşamaya alıştığım için boş durunca sıkılmaktan korkuyorum, işlerinizle seve seve ilgilenirim.

— Mille remerciements!..[6] –diye haykırdı Anna Yuryevna.

Baronun dürüst bir insan olduğundan emindi... Hiç olmazsa tanıyordu onu. Şu avukatların ne biçim insanlar olduklarınıysa ancak Tanrı bilirdi.

—Sanırım, permettez-moi de vous offrir des émoluments,[7] diye ekledi.

Baron kızardı,

---

5 Ününü düşünüyorlar.

6 Binlerce teşekkür.

7 Size bir gelir teklif etmeme izin verirsiniz.

— Paraya ihtiyacım yok, -dedi.- İşlerinizle gönüllü olarak uğraşacağım.

Gerçekteyse iki-üç bin rubleden başka parası yoktu. Onu da Mihail Borisoviç'in her yıl verdirdiği primlerden biriktirmişti.

Mahcup bir tavırla,

— Ama nasıl olur?.. -diye sordu Anna Yuryevna.

Baron kararlı bir sesle,

— Rica ediyorum!.. -dedi.

Kadın sadece omuzlarını kaldırmakla karşılık verdi. İçinden bir ay sonra ona alabileceği en yüksek aylıktan daha değerli bir hediye almaya karar verdi.

Böylece Anna Yuryevna'nın L'homme d'affaire'i[8] olduktan sonra her gün evine gidip gelmeye başlamıştı... Bir gün arabayla dolaşırken,

— Moskova'ya döndükten sonra da prensin evinde mi kalacaksınız?.. -diye sormuştu Anna Yuryevna.

— Bilmiyorum. Canım da hiç istemiyor hani... Bakalım, belki bir daire kiralarım.

Anna Yuryevna bir şey söylemedi. Belki düşünüyor, belki de söyleyecek bir şey bulamıyordu. Sonunda arabanın penceresinden dışarı bakarak,

— Evimin bir bölümünü kiralayın! -dedi.

Anna Yuryevna'nın evinin tıka basa eşya dolu olduğunu bilmiyormuş gibi,

— Bana döşeli bir daire gerek, -dedi baron.

— Size vereceğim yer de döşeli zaten. Yalnız bir şartım olacak, kira vermeyeceksiniz. İşlerimle ilgilendiğiniz için para kabul etmediğinize göre ben de kira almayacağım sizden.

Baron razı oldu,

— Madem öyle istiyorsunuz, tamam!..

---

8 İşlerine bakan adam.

— Sonra aşçı da tutmamanızı isteyeceğim. Sofram her zaman açık olacak size!

Baron ona da razı oldu,

— Çok teşekkür ederim. Yemekleriniz o kadar leziz ki dünyadaki bütün yemeklere tercih ederim.

— Öyle mi?..

Anna Yuryevna atı kırbaçlayıp arabayı daha hızlı sürdü.

Eve dönerken aynı konuyu tekrar açtı,

— Benimle aynı evde kaldığınız için kentte birçok dedikodu dolaşacaktır, –dedi ve suratını buruşturarak ekledi.– Ben umursamam bunları.

— Ben de!..

Buna rağmen yukarıda da gördüğümüz gibi baron ancak son akşam açabildi konuyu prenslere. Şehre taşınınca Anna Yuryevna'nın evine yerleşti. Artık Grigorovlara hiç uğramıyordu. Onun hakkındaki haberleri prenses sık sık gelen Petitskaya'dan alıyordu. Garip bir hararetle her zaman baronu Anna Yuryevna'nın arabasında bir yerlere giderken gördüğünü anlatıyordu. Baronun bu son davranışını iyice anlayabilmemiz için ruhunun derinliklerine inmemiz gerekecek. Baron bizde bürokrasinin hızla gelişmekte olduğu bir devirde okulu bitirmiş, memuriyet hayatına atılmıştı. Yaradılışına en uygun meslek de buydu zaten. Çok itinalı, hiç ara vermeden on beş saat çalışabilen, gayet güzel el yazısı olan, eli yüzü düzgün ve son olarak amirlerine karşı kibar, ince davranan bir insandı. Tam o sırada ortaya plancılar grubu çıkmasaydı Tanrı bilir otuz küsur yaşında nerelere kadar yükselirdi. Plan konusunda pek yeteneksizdi. Artık yükselme umudu kalmamıştı. Bu durum pek üzüyordu onu. Bir yolunu bulup senatör olabilmesi için Mihail Borisoviç'ten bir şeyler yapmasını istemişti. O da söz vermişti, ama ömrü yetmemişti... Mücadele azminin kırılmasını damarlarında dolaşan Alman kanı engelliyordu. Şimdi de avantajlı bir evlilik yapmadan Moskova'dan ayrılmamaya kararlıydı.

Petersburg'da edindiği izlenimle son moda elbiseleri-ni şöyle bir giyinir, pahalı bastonunu eline alır, kendisini Moskova'da şöyle bir gösterirse kızların sürüyle peşinden koşacağından emindi. Hele Stanislav Şövalyesi nişanına sahip olduğu, Petersburg'da memurluk yaptığı bir duyulursa... Ama bütün bu özelliklerine rağmen kimse başını çevirip bakmamıştı... Kaderin bu darbesini de büyük bir sabır ve metanetle karşılayan baron Petersburg'a dönüp birkaç yüksek devlet adamının kapısında himmet dilenmeye karar vermişti. Bu arada boş durmamak için de prensesle hoş vakit geçirme yollarını arıyordu. Hiç beklemediği bir anda birden Anna Yuryevna'yı keşfetti. Özellikle son görüşmelerinde Anna Yuryevna sevmek için bir erkek aramakta olduğunu davranış ve sözleriyle belli etmişti. Bu erkeğin kendisi mi, yoksa başka birisi mi olduğunu bilemiyordu... Kafasındaki planlar birdenbire değişivermişti. Anna Yuryevna'nın önce gözüne girip sonra evlenme teklifi yapmaya karar verdi. Bu arada da Avrupa'dan Anna Yuryevna'nın eski kocasının öldüğü haberi gelmişti. Gelen haberi öğrenince baron,

— Şimdi yeniden evlenmeniz gerek! –dedi.

— Asla! Dünyada olmaz. Bir daha bir erkeğe bağlanmak mı? Tanrı yazdıysa bozsun!

Sesi öylesine kararlıydı ki onun gerçekten evlenmek niyetinde olmadığına inanmıştı baron. Ama aralarında başka türlü bir dostluğun kurulabileceğinden hâlâ umutluydu.

Önceden de gördüğümüz gibi flört etmekte pek yeteneksizdi. Şimdiye kadar kadınların beğenisini sadece parayla kazandığından onlara karşı pek yüzsüz, ukalaca davranırdı. Anna Yuryevna'nın yerinde başka bir kadın olsaydı onu bozar ya da hiç olmazsa daha dikkatli davranırdı. Prenses de öyle yapmamış mıydı?.. Ama Anna Yuryevna baronun bu çeşit hareketlerini aynı tepkiyle karşılamadı. Çok romantik sözler duymuştu şimdiye kadar. Artık bıkmıştı böyle sözlerden... Şimdi zamanının çoğunu baronla geçiriyor, onunla çocuk gibi oynaşıyor, şakalaşıyordu.

Örneğin güzel bir eylül günü evin bahçesinde yine birlikte dolaşıyorlardı. Moskova'da böyle güzel günler haziranda bile az olur. Baron yolun kenarındaki bir ağaçtan küçük bir dal koparıp ensesiyle kulağının arkasını kaşımaya başladı.

Anna Yuryevna gülerek,

— Ne yapıyorsunuz?.. –diye sordu.

— Kendimi gıdıklıyorum... Öyle gıdıklanıyor ki insan.

Aynı dal parçasını Anna Yuryevna'nın ensesinde dolaştırarak,

— Bakın! –dedi.

Anna Yuryevna ensesini içeri çekti,

— Yapmayın! –diye haykırdı.

Baronun söz dinlediği yoktu. Bu kez Anna Yuryevna da bir dal koparıp ona vurmak istediyse de baron kaçmaya başladı. Anna Yuryevna arkasından kovaladı. Epey koştuktan sonra barona yetişti, elindeki sopayla sırtına vurdu, sonra yorgunluktan kendisini hemen oradaki bir bankın üzerine bıraktı. Yüzü yorgunluktan kızarmıştı. Bu hâliyle hayli de güzeldi. Baron da fark etmişti bunu, ama duygularının etkisine kendisini koyuvermemeyi daha uygun buldu.

— Ne olur, söyleyin de bir su getirsinler bana, –dedi Anna Yuryevna.

Baron gidip bir bardak su getirdi. Ama Anna Yuryevna suyu içeceğine ağzını doldurup baronun üzerine püskürttü.

O da bardağı elinden kapıp,

— Şimdi ben de size püskürteyim de görün! –dedi.

Ağzını su doldurdu. Anna Yuryevna koşarak odasına kaçtı. O da peşinden.

Anna Yuryevna kendini kanepeye atıp,

— Ah, çok yoruldum! –dedi.– Hadi, ıslatacaksanız ıslatın da kurtulayım!..

Baron tam suyu üzerine püskürtecekti ki kahkahayla gülmeye başladı. Doğal olarak da ağzındaki suyu yuttu.

— Ah, yuttum!..

— Mideye postaladınız yani?..

— Evet, bu deyimi de biliyorsunuz demek? –dedi baron hayretle.

— Daha nicelerini bilirim ben!..

Yine bir akşam yemeğinden sonraydı. Her zaman olduğu gibi yemekten sonra Anna Yuryevna'nın oturma odasında oturuyorlardı. Baron içkiyi biraz fazla kaçırmıştı.

Anna Yuryevna ayağını barona doğru uzatarak,

— Ayakkabılarım güzel mi? –diye sordu.

Yeni bir çift ayakkabı almıştı.

Baron ayağını Anna Yuryevna'nın uzattığı ayağının altına sokup havaya kaldırarak,

— Benim fotinlerim nasıl? –dedi.

— Yapmayın!.. –diye bağırdı Anna Yuryevna.

Tam bu anda ışıkları yakmaya gelen uşak odaya girdiği için şakalaşmaları yarıda kesildi. Uşak gittikten sonra da devam etmediler artık.

Bir akşam da kuvvetten söz açılmıştı.

Anna Yuryevna,

— Ben çok kuvvetliyimdir ha! –dedi.

Baron ondan aşağı kalmak niyetinde değildi,

— Ben de çok kuvvetliyimdir! –diye karşılık verdi.

— Bilek güreşinde sizden aşağı kalmam!

— Sanmam... İsterseniz güreşelim.

Anna Yuryevna razı oldu.

— Gelin!

Karşıya geçip bilek güreşine başladılar. Anna Yuryevna var gücüyle baronun bileğini bükmeye çalışıyordu. Doğal olarak sonunda yenilen yine kendisi oldu.

Ertesi gün baron odasında oturmuş Petersburg'daki bir arkadaşına mektup yazıyordu:

Sevgili Klavdiy Semyoniç,

Bu mektubumla size istifa dilekçemi de gönderiyorum... Lütfen gerekli yere iletin ve işlemlerin bir an önce sonuç-

lanması için işi takip edin. Şimdilik Moskova'da kalmak niyetindeyim. Tarihî bakımdan büyük önemi olan bu kent pek hoşuma gitti. Tarihe ve tarihî yapıtlara karşı olan düşkünlüğümü bilirsiniz. (Petersburg'dayken arkadaşlarına hep tarihi çok sevdiğini, hatta Rodos şövalyeleri üzerine bir de kitap yazmakta olduğunu söylerdi.) *Bu yaz hemen her gün Karamzin'in Büyük Rusya Tarihi'ni yazdığı Sviblovo'ya gittim. Az bir mutluluk mu bu!..*

Buraya kadar yazdıklarını okudu. Elinde olmadan gülümsedi. Tarihten söz etmek de nereden çıkmıştı?.. Ama mektubu yeni baştan yazmak da zor geliyordu ona... Biraz daha içten devam etmeye karar verdi:

Önümüzdeki yaz Avrupa'ya gideceğim. Oradan dönünce Petersburg'a yerleşeceğim. Ama artık çalışmak niyetinde değilim!

Baron kışın Anna Yuryevna'yı Petersburg'a yerleşmeye razı edebileceğini umuyordu. Bu tarihî şehirde bir yıl daha kalırsa sıkıntıdan patlayacağı kanısındaydı.

IV

Bir gün öğleden sonra saat bir sularında yine Anna Yuryevna'nın oturma odasındaydılar... Anna Yuryevna biraz fazla genç işi giyinmişti. Üzerinde omuzlarını dışarıda bırakan mavi bir sabahlık vardı... Yüzü iyice pudralanmış, allık sürülmüştü. Bunu kimseden gizlediği yoktu zaten. Hatta her zaman, "Kuaförler ve parfümeri dükkânları olmasaydı benim yaşımdaki kadınlar el içine çıkamazlardı," derdi. Baron da ev kıyafetiyleydi. Ayaklarında terlikler, üstünde çizgili, sarı bir ceket vardı.

Odaya uşak girdi.

— Nikola Ogloblin geldiler efendim.

Anna Yuryevna barona baktı,

— Gelsin mi? –diye sordu.

— Niçin gelmeyecekmiş? İzin verirseniz ben çıkarım.

Anna Yuryevna uşağa,

— Çağır! –dedi.

Nikola içeri girdi. O gelmeden baron yan odaya geçip oradaki merdivenden alt kata inmişti. Kıvırcık saçlı, patlak gözlü, kalın dudaklı, otuz yaşlarında bir adamdı Nikola. Kocaman ayakları vardı.

Aslında Grigorovlardan daha soylu bir ailedendi. Anne tarafından Rürik'le akraba olduğunu bile söyleyenler vardı... Baba tarafındansa dedeleri kahramanlıklarıyla ünlü kişilermiş... Yalnız babası biraz korkakmış. Ama onun da çok parası olduğu için bu ayıbı pek göze batmıyormuş... Hem pek yüksek devlet hizmetlerinde de bulunmuş... Bütün bunların yanında Nikola'nın çok değersiz bir kişiliği vardı... Çevresinde o kadar aşağılık görülürdü ki yaşına başına bakmadan hâlâ küçük ismiyle çağırırlardı onu.

Çoğunlukla son derece süslü, garip bir faytonla sabahtan akşama kadar şurada burada dolaşır, gittiği evlerde hiç durmadan konuşurdu. Anlattığı şeyler de sağdan soldan duyduğu dedikodulardan başka bir şey değildi. Zaten kendiliğinden düşünüp bir şey söyleyemeyecek kadar kafasızdı.

Tabii ki bu özellikleri pahalıya patlıyordu Nikola'ya. Bir kez çoğu eve almıyorlardı onu... Sonra arkadaşları arasında adı aptal ve serseriye çıkmıştı... Ama onun bunlara aldırdığı yoktu. Hatta gün geçtikçe dış dünyadan kulağı ve gözleriyle edindiği olmadık şeyleri olmadık yerlere taşımak olan mesleğine daha çok veriyordu kendisini.

Anna Yuryevna'nın yanına girer girmez kocaman dilini şaklatarak, etrafa tükürük saçarak konuşmaya başladı,

— Sevgili kuzinim, şehirde olduğunuzu bilmiyordum. Dün babamın odasında birkaç yaşlı adam oturmuş konuşu-

yorlardı... Bundan bir ay kadar önce sizin okulda bir şeyler olmuş... Öyle diyorlardı, doğru mu bu?

Anna Yuryevna soğuk bir tavırla,

— Doğru! –dedi.– Niçin sordunuz?..

— Büyük bir din adamı da ilgiliymiş olayla diyorlar!..

Anna Yuryevna aynı soğuk tavnyla karşılık verdi,

— Evet.

— Arada okulun müdiresinin ismi de geçiyordu. Matmazel Yelena mıydı?..

— Evet, ne olacak?..

— Şey!.. –diye kekelemeye başladı Nikola.– Güya bu büyük din adamı... Gerçekten konuşurlarken işittiklerimi söylüyorum... müdirenin kız mı, kadın mı olduğunu bile sormuş! Bundan haberiniz var mıydı?..

— Yoktu.

— Evinde mi, yoksa bir toplantıda mı bilmiyorum, güya, "Anna Yuryevna'nın müdiresi kızsa niçin elle est enceinte?"[9] diye sormuş bir keresinde.

Bu haber Anna Yuryevna'yı şaşırtmıştı,

— Dèprés quoi est-ce qu'il pense cela?[10] –diye bağırdı.

Nikola omuz silkerek,

— Je ne sais pas[11] dedi.

Anna Yuryevna, Yelena'yı bu çeşit bir dedikodudan kurtarmak istiyordu,

— Eh!.. –diye karşılık verdi.– Il se trompe!.. Elle n'est pas enceinte, mais elle est malade.[12]

Nikola yine etrafa tükürük saçarak,

— C'est bien probable![13] –dedi.– Siz de gayet iyi bilirsiniz ki böyle durumlarda bizim moruklar horozlanır... "Kız

9 ... hamiledir?
10 Bununla neyi kastediyor?
11 Bilmiyorum.
12 Yanılıyor!.. Hamile değil hasta.
13 Mümkündür.

okulunda böyle ahlaksız müdire olamaz. Derhâl kovulmalı," diyorlar.

Anna Yuryevna çok kızmıştı. Kelimelerin üzerine basa basa bağırdı,

— Ahlaksızlık geçici bir şeydir. Ahlaksız bir insan doğru yola sokulabilir. Ama aptallık öyle değildir... Hele o aptal toplumun yüksek basamaklarında bulunuyorsa onu oradan defetmek imkânsız gibi bir şeydir... Moruklara bunu da söyleyin... Bakalım hoşlarına gidecek mi?..

Nikola keyifli bir kahkaha attı. Yine ağzını şapırdatarak,

— Yemin olsun söylerdim, –dedi,– ama çok kızarlar. Bununla birlikte babama kesinlikle söyleyeceğim.

— Babanıza söyleyin bari, ne yapalım. Nasıl olsa o da onlardan.

— Doğru, onlardandır.

Nikola bir kahkaha daha attı. Sonra ciddileşerek ekledi,

— Bir gazetede sizin okul hakkında yazı bile çıkmış.

— Ne yazısı?..

Anna Yuryevna hiç gazete okumazdı. Hatta büyük bir Fransız gazetesinin onun hayatını korkunç eklemelerle skandal yaratacak bir biçimde tefrika etmesinden sonra gazetelerden nefret etmeye başlamıştı. O zamanlar Paris'teydi.

Nikola,

— Bunu ben de sordum babama! –dedi.– Beni odasına götürüp, "Al bunları Anna Yuryevna'ya ver," dedi.

Cebinden bir gazete çıkarıp Anna Yuryevna'ya uzattı...

Kadın gazeteyi alıp okulu hakkındaki yazıyı okudu. Yüzü öfkeyle bulutlanmıştı,

— Ah, ne adilik! –diye bağırdı.

Yazı kısaca şöyleydi:

Nihilizm yavaş yavaş toplumumuza iyice yerleşiyor. Sonunda okullarımızda da etkisini göstereceğinden korkuyorduk. İşte o da başımıza geldi: Bir kız okulunun kız müdiresi

nihilist görüşlerin özgürlüğünü öylesine abartmış ki okula sevgilisiyle gelip gitmeye başlamış.

Bu haberi gazeteye Elpidifor Martınıç iletmişti. Bir gün gazete idarehanesine uğramış, orada toplumun kötüye gittiğinden dert yanmaya başlamıştı. Elbette sonunda bir örnek vermiş olmak için de Yelena'dan söz etmişti. Gerçekten de prensi Yelena'yla okula giderken görmüştü... Gazeteden olayın nerede geçtiğini sorduklarında önce söylemek istememiş, ama sonunda söyleyivermişti.

Yazı şöyle devam ediyordu:

Bu haberi verirken gencecik öğrencilerin ahlakından sorumlu yetkililerin onların bütün hayatlarını mahvedebilecek bu örneği bir an evvel pedagojik alanlardan bir çöp misali atmasını umuyoruz.

Anna Yuryevna,

— Bu gazetenin sahibini tanıyor musunuz? –diye sordu.

— Tanıyorum!..

— Ona da fikirlerini umursamadığımı, okulumu onun buyruklarıyla yönetmek niyetinde olmadığımı söyleyin.

Nikola gülerek,

— Peki, söylerim, –dedi.

Bu görevin Nikola'nın hoşuna gittiği belliydi!

— Sonra bir gün de Katerina Semyonovna geldi bize, –diye devam etti.– Ağzından çıkanı kulağı duymadan attı tuttu. "Okulun esas sorumlusu aynı şeyi yaparken müdiresi de yapmış ne çıkar?.." diyordu.

— Beni mi kastediyordu?..

— Evet, zaten her yerde sizin kötülüğünüze konuşuyor!

Nikola alt katı işaret ederek,

— Alt katta Baron Minger kalıyor, değil mi? –dedi.

— Evet.

— Katerina Semyonovna baronla evleneceğinizi söylüyor da...

— Ola ki evlenirim, ona ne bundan?.. Kıskanıyor mu yoksa?..

— Tabii kıskanıyordur. Kimse onunla evlenmiyor ya...

Nikola tekrar aptal aptal gülmeye başladı. Artık söyleyeceklerini söylemişti. Yağlı, iri elini kuzinine uzatarak,

— Daha gideceğim çok yer var, –dedi.

O gidince Anna Yuryevna hemen baronu çağırttı. Baron geldiğinde,

— Nikola aptalı epey haber getirdi! –dedi.

Baron merakla,

— Haber mi? –diye sordu.

— Evet, sizinle evleniyormuşuz... Ne saçma!

Baron da Anna Yuryevna'nın arkasından,

— Saçma!.. –diye tekrarladı.

— Bir gazete de benim okul hakkında bazı cevherler yumurtlamış.

— Evet, okumuştum!..

— Şimdiye kadar neden söylemediniz bana bunu?..

Baron omuzlarını kaldırarak,

— Önce aynı yazıyı sizin de okuduğunuzu sanıyordum... –dedi.– Sonra sizinle tartışmaya girmek istemem.

— Niçin?..

— Bu konuda ben de gazeteyle aynı fikirdeyim de onun için... Yelena gibi kızlara özellikle kız okulları teslim edilmemelidir.

— Yaa, demek öyle?.. Yüksek mevkilerdeki aptal erkekleri görmüyorsunuz galiba...

— O da kötü kuşkusuz.

— İyi veya kötü, koltuklarında oturuyorlar ya!..

Baron bundan önce de birkaç kez Yelena hakkındaki düşüncelerini Anna Yuryevna'ya açmayı denemişti. Ama her seferinde şimdi de gördüğümüz gibi onun sert tepkisiyle karşılaşmıştı. Bozulmuş gibi bir tavırla,

— Bu sizin işiniz, nasıl bilirseniz öyle yaparsınız! –dedi.

— Tamamen... Başkalarını hiç ilgilendirmez!

Kader tam o anda onun bu gururunu biraz kırmak, her istediğini istediği gibi yapamayacağını göstermek istiyormuş gibi... uşak elinde bir zarfla içeri girdi, üzgün bir sesle,

— Resmî!.. –dedi.

Anna Yuryevna adrese bir baktı, yüzü değişti. Aceleyle zarfı açtı. Tahmin ettiği gibi mektup Yelena'yla ilgiliydi:

Bayan Anna Yuryevna,

Fakir Rus kızlarının eğitimi için sarf ettiğiniz çabaları takdir ediyorum. Ne var ki bize gelen bazı haberlere göre yönetiminiz altındaki parasız kız okulunun müdiresi Matmazel Yelena Jiglinskaya çok yakışıksız, hatta suç sayılabilecek hareketler yapmaktadır. Bu konuda sizi haberdar etmek görevimdir. Okulunuzun yönetiminde tamamen serbest olduğunuzu kabul ediyorum. Yalnız yine de sizden bu kızın işine derhâl son vermenizi isteyeceğim.

Anna Yuryevna mektubu okuduktan sonra barona verdi... O da okudu. Başını sallayarak,

— Üzücü bir durum, ama beklemeliydiniz! –dedi gülümseyerek.

— İşler sarpa sarıyor galiba!

Baron bir anlık sessizlikten sonra sordu,

— Ne yapmak niyetindesiniz?..

— Ne yapacağımı henüz bilmiyorum... İşine son vermek zorundayım, ama ondan sonra ben de bırakacağım okulu... Kâğıt kalem versenize bana, hemen şimdi yapacağım bunu.

Baron kâğıtla dolmakalemi uzattı. Anna Yuryevna oturup yazmaya başladı:

Mektubunuz üzerine gerekeni yapacak, zavallı kızın işine son vereceğim. Yalnız özür dileyerek benim de bu görevden

affimı rica ediyorum. Böyle tatsız bir durumla tekrar karşılaşmak korkusu beni buna zorluyor. Bu koşullar altında toplumun yararına çalışmama olanak yok. Mektubumu saygılarımı bildirmekle bitirmek isterdim, ancak yapamayacağım bunu. Pek yapmacık olurdu çünkü...

Anna Yuryevna yazarken baron arkasında dikilmiş, yazdıklarını okuyordu. Birden heyecanlanarak,

— Müsaade edin... Bir dakika!.. –diye atıldı.– Mektubu böyle bitiremezsiniz.

Anna Yuryevna inatçı ve kaprisli bir sesle,

— Neden?.. –dedi.

— Böyle bir mektup için mahkemeye verirler sizi. Yarı resmî bir mektupta, "Size hiç saygı duymuyorum," diye yazılabilir mi hiç?..

— Bunun için beni mahkemeye mi verecekler yani? Versinler de görelim. Bana bir şey yapamazlar, ben kadınım.

— Ne olursanız olun, aylarca mahkeme kapılarında sürünürsünüz. Belki sonunda hapse bile girersiniz.

Bu olasılık Anna Yuryevna'yı ürkütmüştü.

Onun korkusunu sezen baron,

— İzin verirseniz ben söyleyeyim, siz yazın, –diye ekledi...– Yazmak istediğiniz her şeyi söyleyebilirim, yalnız suç sayılamayacak bir biçimde, o kadar.

Kadın yazmaya hazırlandı,

— Söyleyin bakalım!

Baron dikte etmeye başladı:

Değerli mektubunuzu alınca zavallı kızın işine derhâl son verdim. Yalnız izninizle şunu bildirmeliyim, o kızcağız suçlu olmaktan çok şanssız bir insandı. Bu olayda görevimin sizin emrettiğinizden çok ayrı olduğu kanısındayım. Bu sebeple benim de görevden affımı üzülerek sizden rica edeceğim. Çünkü sizin istediğiniz gibi hareket edersem vicdanımı

zorlamış olacağım, istediğim gibi hareket edersem bu kez de şüphesiz size faydalı olamayacağım.

Baron dikte etmeyi bitirdikten sonra,

— Görüyorsunuz ya, –dedi,– istediğiniz kadar zehir zemberek olmasına rağmen suç unsuru yok içinde.

— Zehir neresinde bunun? Ona öyle bir mektup yazmalıydım ki!..

Ama yine de ilk yazdığı mektubu yırttı Anna Yuryevna, baronun yazdırdığını zarflayıp gönderdi.

Gün geçtikçe baronun Anna Yuryevna üzerindeki etkisi güçleniyordu. Bunun başlıca sebebi de kadının onu pek zeki biri sanmasıydı. Biraz düşündükten sonra,

— Ecoutez, mon cher![14] –dedi.– Prens Yelena'yla ilgili bir şeyler söylemedi mi size?

— Hayır, söylemedi.

— Şimdi gidip olanları kendisine anlatın lütfen!

Baron suratını buruşturdu. Grigorovlara gitmeyi canı hiç mi hiç istemiyordu. Anna Yuryevna'yla arasındaki ilişkiden haberdar olduklarını, bunun için de onun hakkında çok kötü düşündüklerini sanıyordu. Özellikle prensesin karşısına çıkmaktan çok çekiniyordu. Daha pek yakın bir geçmişte ona olan sonsuz aşkından söz ediyordu çünkü. Ama öte yandan da Anna Yuryevna'nın isteğini reddetmek işine gelmiyordu.

Anna Yuryevna diretiyordu,

— Lütfen! Rica ediyorum.

Çaresiz kalkıp gitti. Bir-iki saat sonra prensle döndü. Haber pek etkilememişti prensi. Son zamanlarda hiçbir şeye aldırdığı yoktu zaten. Aklında yalnızca baba olacağı düşüncesi vardı. Bu babalık görevini yüklenmeye büyük bir heyecan ve hevesle hazırlıyordu kendini... Anna Yuryevna'nın yanına girdiğinde yüksek sesle,

---

14 Dinleyin, azizim!

— Yelena'nın artık çalışmayacağına sevindim! –dedi.

— Ben sevinmedim ama! Gururumla oynandı!.. Belki ben de bırakırım görevimi.

— İyi olur. Zaten Rusya'da çalışılmaz.

Baron atıldı,

— Böyle bir görevin bırakılmasının çok doğru olacağı inancındayım ben de.

Anna Yuryevna'nın bu işi bırakmasını çoktandır istiyordu. Orayla bağlantısının kesilmesinden sonra onu Avrupa'ya gitmeye razı etmenin daha kolay olacağı düşüncesindeydi.

İki erkek Anna Yuryevna'nın öfkesini yatıştıramamışlardı... Heyecanı devam ediyordu.

Prens oradan çıkınca haberi vermek için Yelena'ya gitti... Sevgilisinin evinde hiç ummadığı bir sürpriz bekliyordu onu. Her zamanki gibi kapıyı ağlamaktan burnu bile şişmiş olan Marfuşa açmıştı. Yanakları mor mor lekelerle kaplıydı.

— Yelena Nikolayevna evde mi?

Hizmetçi kız hıçkırıklarını zor tutarak,

— Yok!.. –dedi.

Prens endişeli bir sesle,

— Nereye gitti?.. –diye sordu.

— Annesinden ayrılıp gitti.

— Ayrıldı mı? Peki nereye gittiğini bilmiyor musun?

— Roşe bilmem ne oteline... Kapıcı biraz önce gelip elbiselerini aldı da o söyledi.

Prens olanlardan bir şey anlayamıyordu,

— Annesiyle kavga mı etti?..

Marfuşa, "Acaba gerçeği söyleyeyim mi, söylemeyeyim mi?" diye bir an tereddüt ettikten sonra,

— Bilmiyorum! –dedi.

— Yelizaveta Petrovna nerede?..

— Evde.

Onunla karşılaşmaktan nefret eden prens şimdi onu görmeye can atıyordu. Olup biteni ancak ondan öğrenebilirdi.

— Gidip bir sor bakalım, beni kabul edecekler mi? –dedi.

Marfuşa bir koşu gidip döndü,

— Buyrun, sizi bekliyorlar!

İçeri girdi prens... Yelizaveta Petrovna yatak odasında onu bekliyordu. Yatıyordu... Ağlamaktan onun da gözleri şişmişti. Bir şeye kızgın olduğu yüzünden belliydi. Prens odaya girince,

— Yelenanız da artık canıma tak etti!.. –diye bağırdı yüzüne karşı.

— Ne oldu?..

Yelizaveta Petrovna bu kez öfkeyle gülümsedi,

— Kızmış hanımefendileri... Yerin dibine batasıca Marfuşa kâtibinizin Ostankino'ya gelip bana para getirdiğini yumurtlamış ona. Efendim ben nasıl para alabilirmişim sizden! Öyle hakaretler yağdırdı ki ömrüm boyunca unutmayacağım söylediklerini. Şimdiye kadar kimse böyle konuşmamıştı benimle.

Prens başı önünde dinliyordu. Olanlara canı çok sıkılıyor olmalıydı. Belki de bütün bunlar çok kadınca geliyordu ona.

Yaşlı kadın yeniden sinirlenmiş, ha bire konuşuyordu,

— Bütün bunlar utanmaz, arlanmaz bir hizmetçi parçası yüzünden geldi başıma. Ama ben de iyi yaptım ona... Cezasını verdim... Dur, daha neler yapacağım, göstereceğim dünyanın kaç bucak olduğunu!..

Prens gelmeden biraz önce Marfuşa'yı saçlarından tutmuş, yerlerde sürümüştü, öyle ki sonunda yorulan o olmuş, biraz dinlenmek için kendini yatağa atmıştı. Zavallı Marfuşa her şeye büyük bir sabırla katlanmış, hiç sesini çıkarmamıştı. Gevezeliği yüzünden hanımlarının ayrılmalarına sebep olduğu için kendini bir türlü affedemiyordu.

Prens,

— Yelena Nikolayevna kesin olarak mı ayrıldı sizden?

— Evet. Artık onu satmama tahammül edemeyecekmiş... Suç bende... Bir lokma ekmeği çok gördü anasına.

Şimdi ben ne yapacağım? Elimde avucumda beş para yok. Siz bize yardım etmeye başlamadan önce iki gün aç susuz soğuk odada oturduğumuz oluyordu! Maaşını aldığı gibi getirir bana verirdi. Öyleyken durumumuz o derece kötüydü. Şimdi hiçbir yerden para geçmeyecek elime. Bu zavallıdan yardımlarınızı esirgememeniz için size yalvarmaktan başka tutunacak dalım yok.

Yattığı yerde yan dönerek prensin önünde yerlere kadar eğiliyormuş gibi elini halıya değdirdi.

Prens gitmek için kalkarken sıkıntılı bir sesle,

— Korkmayın, aylığınızı alacaksınız, –dedi.

Yaşlı kadın okşayıcı bir sesle,

— Şimdiden sonra da aynı parayı mı alacağım?.. Ama neredeyse ayın sonu geldi, hâlâ göndermediniz!

Prens odadan çıkarken tiksinme dolu bir bakışla yaşlı kadını yukarıdan aşağı süzdü.

— Korkmayın! –dedi. Bu ayınkini de, gelecek ayınkini de alacaksınız.

Arabasına binince, arabacıya süratle Rocher de Cancale Oteli'ne sürmesini söyledi. Yelena her zaman buluştukları odayı kiralamıştı... Prens içeri girince şöyle bir göz attı ona, ama yerinden kalkmadı. Son zamanlarda iyice zayıflamıştı. Gözlerinin altında morluklar vardı.

Kızgınlığına rağmen sevgilisi elini uzatınca o da uzattı.

— Aferin, çok iyi yaptınız!

Prens gülümseyerek,

— Ne yaptım?.. –diye sordu.

Yelena kızgın bir tavırla,

— Hiç!.. –dedi.– Yaptıklarınız çok gülünç... Arkamdan çevirdiğiniz dolapları gizleyin benden, sonra da sıkılmadan, "Aramızda içtenlik var," deyin.

— Bunun içten olmayan yanı neresi?.. Anlayamadım doğrusu.

— Anlayamazsınız tabii! –diye bağırdı Yelena.– Gururumu, şerefimi, her şeyimi, kendi emeğimle hayatımı kazan-

ma yoluna koyduğumu biliyordunuz. Bunu bile bile sevgili anneciğimle bir olmuş, işler çevirmişsiniz. Meğer beni satın alıyormuşsunuz!

— Bu satın alma lafını da nereden çıkardınız?..

— Annem her ay sizden üç yüz ruble aldığını itiraf etti... Bu parayı benim için vermediğinizi iddia edecek değilsiniz herhâlde. Bu paranın benim ücretim olduğunu o da, siz de biliyordunuz... Kendisine sormadan kiralanabilecek bir eşya mı sandınız beni?..

— Bunu sana açmamamı annen istemişti.

— Annemin ne mal olduğunu bilmiyor muydunuz?.. Güzelim özelliklerini her zaman anlatmışımdır size... Belki de onun görüşleri benimkilerden daha çok hoşunuza gitmiştir. Beni sevmektense satın almayı tercih etmiş de olabilirsiniz!

— Sizi satın almadım. Sadece bende çok olan bir şeyden payınıza düşeni verdim, o kadar.

— Evet, evet!.. Bu güzel, işte... Sizde çok olan şeyden her fukaraya payını verseydiniz ben de bana düşeni seve seve alırdım. Bu konuda mutlu bir istisna olmak istemem. Hem sizin paranıza da ihtiyacım yok. Kendime yetecek kadar kazanıyorum!..

— Ama aldığınız para o kadar azdı ki onunla geçinmenize imkân yoktu. Benim küçük yardımımdan önce odun alacak paranız bile olmuyormuş. Anneniz söyledi. Günlerce aç durduğunuz oluyormuş! Bu durumda kendi sağlığınızı düşünmeseniz bile zavallı ihtiyara acımalıydınız.

— O ihtiyar dediğinize acımak mecburiyetinde değilim!

Prens hayretle,

— Mecbur değil misiniz?.. –diye haykırdı...– İnsan annesi için böyle konuşur mu?..

Yelena öfke dolu bir sesle,

— Ne annesi!.. –dedi.

Prens omuz silkti,

— Her insanda annesine, babasına ve evlatlarına karşı içgüdüsel bir sevgi vardır.

— Doğru, doğa insan soyunun devamını sağlamak için anne babaya evlatlarına karşı içgüdüsel bir sevgi vermiştir... Bu sevgi çocuklarını sokağa atmamalarını, onları büyütmelerini sağlar. Evlatlardaysa bu sevgi tam aksi yöndedir. Yeterince büyüdüklerini anladıklarında bir an önce babaevinden uçup gitmek isteği doğar içlerinde. Tabii ki çocukları için çok şeyler yapan ana babalar vardır. İşte öyleleri evlatlarınca sevilmeyi hak ederler. Ama annemin hakkı değil böylc bir sevgi. Daha çok babam sever okşardı beni. Biraz büyüyünce başka bir adam oyuncaklar almaya başladı bana, benimle oynadı, giydirdi. Sonunda bir hayır kurumu okutup adam etti.

Yelena konuştukça prensin yüzünü daha hüzünlü bir ifade kaplıyordu. Söylediklerinin doğru olduğuna inanıyor, onun için üzülüyordu.

Başını kaldırıp kızın yüzüne bakarak,

— Öyleyse annenizi düşünmemeye hakkınız olabilir, – dedi.– Ama geçinebilmek için şimdi paraya ihtiyacınız var.

— Aylığım var ya!..

— Vardı! Anna Yuryevna'ya sizin için yazılan şu mektubu okuyun önce.

Kuzininin evinden ayrılırken mektubu da yanına almıştı prens.

Yelena mektubu okudu... Yüzü bir anda değişmişti... Prens mektubun onu bu kadar etkileyeceğini düşünmemişti.

Yelena titrek bir sesle,

— Bu durumda Anna Yuryevna işime son verecek herhâlde?.. –diye sordu.

Burun delikleri hızla açılıp kapanıyordu.

Prens sakin bir sesle,

— Verilen emri yerine getirmekten başka çaresi yok!.. – dedi.

— Hayır, hayır, yapamazlar bunu! Bir prenssiniz siz, önleyin bu haksızlığı... Soylu kişi olmanın getirdiği imkânları seferber edin. Koruyun beni!..

— İsterdim ama böyle bir durumda benim elimden de bir şey gelmez. Mektubu kimin yazdığına bakmadınız mı? Kimseyi dinlemez o!..

— Öyleyse mahvoldum demektir.

Prens okşayıcı bir sesle,

— Niye tatlım? –dedi.– Şimdi heyecanlı olduğunuz için böyle düşünüyorsunuz. Hele bir sakinleşin, o zaman ortada üzülecek bir şey olmadığını göreceksiniz... Çalışmak neyinize gerek sizin?.. Ne ihtiyacınız var çalışmaya?.. Sizi ve annenizi rahatlıkla geçindirecek durumum mu yok sanki?.. Yıllık gelirim yetmiş binden çok. Size karşı duygularımı da biliyorsunuz?..

— Anneme bakmak istemiyorum ben, anlıyor musunuz, istemiyorum! Daha biraz önce söyledim size. Beni sattığı yeter! Ona yardım etmek istiyorsanız benim için yapmayın bunu...

— Peki. Ama siz ne yapacaksınız?.. Geçinmeniz için size de para vermeme izin verir misiniz?..

Yelena omzunu silkerek,

— Bu durumda isterim tabii! –dedi.– Açlıktan ölecek değilim ya!..

Sonra kendi kendine söylendi,

— Bunlar da mı gelecekti başıma?..

Bakışlarını sevgilisinin gözlerine dikip yüksek sesle,

— Çok az istiyorum ben!.. –diye ekledi.– Basit bir de daire tutun bana, yeter. Tam olarak şimdi kiralıyorsunuz beni işte!

— Gerçekten çıldırmışsınız siz!..

— Doğru, çıldırdım. Çocukluğumdan beri hayatımı kendim kazanacağımı söylerdim hep. Ama kader ağzımın payını verdi işte! "Yalan söylüyorsun!.." dedi. "Bir kadın olduğunu unutma. Hayâsız erkekler bu olanağı elinizden alalı yüzyıllar oldu!"

Prens bir şey söylemiyordu. Heyecanlanır da çocuğa bir şey olur diye çekiniyordu.

Yelena devam etti,

— Bu ara ölürsem ki bu pek mümkündür, şunu bilesiniz: Tatmin edilememiş bir öç alma tutkusunu da yanımda götüreceğim. Puşkin'in Koçubey'i, "Üçüncü bir hazinem daha var: Kutsal öcüm. Onu da Tanrı'ya götüreceğim," der. Ölürsem ben de öyle yapacağım.

Anna Yuryevna'ya gelen mektubu kaldırarak,

— Benim kötü yolda olduğum iddia ediliyor, –diye ekledi...– Düşüncelerimi paylaşan insanlarla fikir arkadaşlığı etmişimdir daima. Onların propagandasını yapmadım demektir bu. Üstelik okulda hep dini övmüşümdür. Tanrı ve din korkusunun öğrencilerde yerleşmesine çalışmışımdır. Böyle olduğu hâlde yine de kovdular beni. Kusura bakmayın, ama bu durumda yurduma kin ve nefretten başka bir duygu besleyemem. Hem ben Rus olmaktan çok Polonyalıyım zaten... Sevgili Rusyanız her gün biraz daha uçuruma yaklaştıkça sevincim daha artacak.

Prens çok üzgündü,

— Çok garip bir mantık yürütme, –dedi.– Bir kişinin işlediği suç için bütün bir ulusu cezalandırmaya kalkışıyorsunuz.

— Hayır, hayır. Aynı suçu çocuğundan yaşlısına, köylüsünden çarına kadar her Rus işlerdi... Fırsatınız olsaydı aynı şeyi siz de yapardınız!.. Bu duygumu sütümle çocuğuma da aşılayacağım. Ömrü boyunca çıkmayacak kafasından!

Prens onun gittikçe kendini kaybettiğini görüyordu,

— Çocuğu önce sağlıkla dünyaya getirmeye bakmalısınız!.. –dedi.– Sakin olun, sinirlenmeyin. Bu haberi size vermekle büyük aptallık ettim!

Yelena acı bir gülümsemeyle,

— Yaa!.. Haklısınız!.. –diye haykırdı.– Kadın her şeyden önce sağlıklı çocuk doğurmaya, onu bol sütüyle beslemeye ve sonra yine hamile kalmaya mecbur bir dişi olduğunu unutmamalıdır. Doğrusu çok güzel bir görev, diyecek yok...

— Tanrı böyle kurmuş düzeni.

— Tabii, tabii!.. Ama bu dişilik görevinden başını kaldırıp başka bir şeyle uğraşacak vakit bulamayan kadının karşısına dikilip, "Bizsiz bir adım bile atamazsınız... Biz olmasak yavrularınızla açlıktan ölürsünüz!" demenize ne buyrulur?..

— Erkekler değil de kadınlar doğuruyorsa bunda bizim ne suçumuz var? –dedi prens gülümseyerek.– Doğanın koyduğu bir yasa bu. Elimizden bir şey gelmez!..

Yelena diretiyordu,

— Kusura bakmazsanız bu düşüncenizi paylaşamayacağım.

— Ne yapabilirsiniz?.. Çocuklarınızı sokağa mı atacaksınız?..

— Bakımevine veririz!..

— Siz de verir misiniz?..

— Niçin vermeyecekmişim? O zaman ne düşüneceğimi bilmiyorum, ama şimdi olsa veririm.

Yelena'nın sesi çok kararlıydı.

— Hayır, vermezsiniz! –dedi prens.

Bir süre sonra kalkıp yayan eve gitti. Yelena'yla son konuşması çok şaşırtmıştı onu. Daha önce de biliyordu Yelena'nın düşüncelerini, ama yine de etkilenmişti. Karısı geldi aklına. Her hafta ebeveynlerine saygı dolu uzun mektuplar yazmasını, her pazar en iyi kıyafetlerini giyip kiliseye gidişini anımsadı. Belki biraz gülünç bulurdu bunları, ama yine de hoşuna giden bir şeyler vardı prensesin bu davranışlarında.

V

Miklakov oyun oynamaya geleceğine söz vermiş olmasına rağmen yazlıktayken prensese hiç uğramamıştı. Bunun sebebi çok basitti: Prensesin karşısında giyecek elbisesi ol-

madığı için yeni bir takım edinmeye çalışıyordu. Üç hafta para aramıştı. Aylığı yüz rubleydi, o da geçimine ancak yetiyordu. Bu durumda tanınmış bir terziye taksitle kıyafet diktirmekten başka çıkar yolu yoktu. Borca girmekten de nefret ederdi. Tüccar terzilerin çevresinde günlerce bir türlü içeri girmeye karar veremeden dolaştı durdu... Hatta günde birkaç kez merdivenlerin yarısına kadar çıkıp geri döndüğü de oluyordu. Sonunda bir gün Moskova Meyhanesi'nde kafayı güzelce çektikten sonra Adolf İvaniç adlı bir terzinin dükkânına girebildi. Yahudi suratlı bir kalfa karşıladı onu.

Miklakov bir parça kızararak,

— Patronu görebilir miyim? –dedi.

Kalfa şaşırmıştı,

— Patronu mu?..

— Evet... Bir iş konuşacaktım!..

— Soyadınız?..

Miklakov iyice bozulmuştu,

— Beni tanımaz! –dedi.– Söylesem de bir, söylemesem de!

Kalfa tereddüt ediyordu. Miklakov'u onu içeri gönderip arkadan bir şeyler yürütmeye niyetli bir hırsız sanmıştı belki de.

Bir an düşündükten sonra,

— Heinrich!.. –diye seslendi.

Yan kapıda daracık pantolonlu bir delikanlı göründü... O da Yahudiyi andırıyordu.

Kalfa,

— Adolf İvaniç'i buraya çağır! –dedi.

— Ha?.. Adolf İvaniç'i?.. –dedi Henri ve dönüp aynı kapıdan çıktı.

Biraz sonra Adolf İvaniç geldi. Şişman, al yanaklı bir Yahudiydi bu... Dudaklarının yağlı olmasından ve elinde tuttuğu peçeteden kahvaltıdan yeni kalktığı anlaşılıyordu.

Kalfa, Miklakov'u işaret ederek,

— Bu bey sizinle görüşmek istiyor! –dedi.

Adolf İvaniç, Miklakov'a yaklaşarak soru dolu bakışlarını gözlerine dikti.

İlk konuşan Miklakov oldu. Sıkılganlıktan yüzü kızarmaktan çok morarmıştı. Kekeleyerek konuşuyordu,

— Bakın ben, –dedi,– mutemetlik yapıyorum... Aylığım pek az sayılmaz... İstiyorum ki... tabii amirden kâğıt getirmek koşuluyla... bana bir elbise dikseniz... altı ayda öderim borcunu!..

— Elbise mi?.. Taksitle, öyle mi?..

Gayet sakin bir tavırla elindeki peçeteyle ağzını sildi Adolf İvaniç. Sonra kaşlarını çattı,

— Soyadınız?..

Miklakov da aynı sertlikte karşılık verdi,

— Ne yazık ki kont yahut prens değilim. Sadece Miklakov, o kadar!

Terzi gözlerini hayretle açtı,

— O olağanüstü fikirlerin sahibi Miklakov musunuz yoksa?.. –diye haykırdı.

Miklakov biraz kendine gelebilmişti,

— Evet!.. –dedi.

— Niçin artık yazmıyorsunuz?..

— Dergi, gazete sahiplerinin hepsiyle bozuştum da ondan...

— Acı!.. Çok acı!.. Daha gençliğimde başlamıştım yazılarınızı okumaya. Çok beğenirdim yazılarınızı. Bir şeyler yazabilen herkesin yazması gerekir şimdi Rusya'da. Zira halk yavaş yavaş okumaya başlıyor. Herkes elinden geldiğince bir şeyler öğrenmek, bilgisini artırmak hevesinde...Nasıl bir elbise istiyorsunuz Bay Miklakov?.. Söyleyin lütfen.

Adolf İvaniç'in davranışları birden değişivermişti.

— Doğrusunu isterseniz ben de bilmiyorum! –dedi Miklakov.– Bir kat frak, sonra bir redingot, palto... Birkaç da renkli pantolon!..

— Çok güzel... Fevkalade...

Kalfaya dönüp,

— Ölçüsünü alın! –diye emir verdi patron.

Kalfa fark edilir bir saygıyla Miklakov'un ölçüsünü almaya başladı.

Miklakov kâh kolunu kâh bacağını uzatırken bir yandan da,

— Biliyor musunuz? –diyordu.– Çamaşır da almam gerekecek... Bu ihtiyacımı da taksitle karşılayabilecek bir tanıdığınız var mı?..

— Merak etmeyin efendim. Çamaşır da dikeriz size...

Kalfa patronunun emrini beklemeden çamaşır ölçüsünü almaya başladı.

Bu arada Adolf İvaniç durmadan konuşuyordu,

— Her şeyden önce Rusya'nın eğitim sorunu halledilmeli, eğitim!..

Miklakov Rusya'nın eğitim sorunundan çok kendi giyim kuşam sorunuyla ilgileniyordu.

— Elbiselerle çamaşırlar için borcum ne olacak?

Patron,

— Hesap!.. –diye bağırdı.

Kalfa hesabı bir kâğıda yapıp Miklakov'a uzattı. Kâğıda şöyle bir bakınca yüzünde kaslar çekilmeye başladı Miklakov'un. Altı yüz rublelik bir hesaptı bu. Yani yarım yıllık maaş tutarı.

Alçak sesle,

— Çok para!.. –dedi.

Adolf İvaniç,

— Evet, çok para,–diye karşılık verdi.

Bir kapik indirim yapacağa benzemiyordu.

Çaresizdi Miklakov, ister istemez razı oldu. Bu taksitleri ödeyeyim derken kitap alacak, kitaplığın aidatını verecek para bulamayacağını pekâlâ biliyordu. Ama ne yapabilirdi başka?.. Hatta başkasının kolay kolay içemeyeceği kadar iğrenç, ama o alıştığı için hoşuna giden Lissabonskiy bira-

sından, kendi deyimiyle "iyi yürekli Liza'yla akşam sohbetinden" de mahrum kalacağını biliyordu.

— Amirimden kâğıt istiyor musunuz?.. –diye sordu.

— Hayır, hayır!.. Dünyadaki bütün amirlerden çok Bay Miklakov'a inanırım ben. Gerekmez.

— Ah, teşekkür ederim...

Miklakov vedalaşmak için elini patrona uzattı. Terzi bu eli hararetle sıktı. Miklakov çıktı. Arkasından koşan Adolf İvaniç merdivenlerin yarısında ona yetişti. Alçak sesle,

— Kardeşim birkaç gün önce Avrupa'dan geldi! –dedi.– Biraz önce birlikte kahvaltı ediyorduk... Herzen'in yakın dostudur. Neler düşündüğünü açık açık anlatmış ona.

Miklakov bir şey söylemiş olmak için,

— Ya... Öyle mi?.. –dedi.

— Evet!.. Evet!.. Rusya'nın en önce halledilmesi gereken sorununun eğitim olduğuna o da inanıyor. Örneğin Rus köylüsünü ele alalım, hiç de aptal değildir Rus köylüsü! Yalnız cahil bırakılmıştır, o kadar!.. Tatil gününün kendisine içmek için verildiğini sanır, onun için de pazar günleri körkütük sarhoş oluncaya kadar içer. Ama eğitilse, anlatılsa, tatilin içmek için değil de dinlenmek için verildiğini o da öğrenir. Siz de aynı fikirdesiniz değil mi?..

— Şüphesiz!.. Hadi şimdilik hoşça kalın Mösyö Adolf İvaniç.

Terzi, Miklakov'un arkasından memnun bir sesle,

— Güle güle... Güle güle!.. –diye seslendi.

Adamın gösterdiği yakınlığa rağmen sokağa çıktığında yine de bozdu ağzını Miklakov,

— Tanrı şu fukaralığın belasını versin!.. –diye söyleniyordu kendi kendine.– Manyağın biri böyle kafanı ipe sapa gelmez şeylerle şişirir de, "Hadi oradan be!" diyemezsin. Ancak dinleyip gülümsemek zorundasın. Başka ne yapabilirsin? Kuyruğun herifin elinde!..

Ama yine de o günden sonra Adolf İvaniç'in dükkânına fazlasıyla ilgi göstermeye başladı. Hemen her gün uğruyor-

du oraya. Redingotuyla birkaç gömleğin hazır olduğunu öğrendiği gün aceleyle paket ettirip bir hazine taşıyormuş gibi dikkatle eve götürdü. Hemen oturup prensese bir pusula yazdı:

İşlerim olduğundan şimdiye kadar uğrayamadım. İzin verirseniz bu akşam seve seve size oyun arkadaşlığı yapabilirim.

Miklakov mektubu komşu bakkalın çırağıyla gönderdi. Çocuk bir süre sonra cevapla döndü:

Sizi göreceğime sevindim. Bekliyorum.

Böyle bir cevabın Miklakov'u ne derece sevindirdiğini anlamak güç olmasa gerek. Dudaklarında hafif bir gülümsemeyle birkaç kez okudu pusulayı. Saat yedide giyinmeye başladı. Kolalı, tertemiz gömleği giyince bütün bedeninde bir tazelik, canlılık hissetti. Redingotun astarı ipek olduğu için pek hafif gelmişti ona. Kirli, dar, eski ceketinin içinde sıkışıp kalan göğsü şimdi daha bir rahatlıkla inip kalkıyordu. Sözün kısası bu elbisenin içinde Miklakov en azından on yaş gençleşmiş gibiydi.

Eski pardösüsünü koluna aldı, şapkasını başına hafifçe yan geçirip sokağa çıktı... Islıkla bir şarkı tutturmuş, neşeli, Moskova sokaklarında dolaşıyordu.

Aksiliğe bakın ki tam da o gün Grigorovların evinde kahramanlarımın kaderlerine büyük etki edebilecek birkaç küçük olay geçmişti. Önce sabah sabah Petitskaya gelmişti. Prenses her zamankinden daha açık yürekliydi o gün. Kocasıyla arasındaki ilişkinin iki arkadaşınkinden öte gitmediğini anlattı Petitskaya'ya.

Madam Petitskaya hayretle,

— Nasıl olur?.. –dedi.

— Başka nasıl bir ilişki olabilir aramızda artık!..

Petitskaya çocuksu bir saflıkla,

— Niçin olamazmış?.. –dedi.

Prenses sakin ve gururluydu,

— Başka bir kadını seviyor.

— Nereden biliyorsunuz bunu?..

— Kendisi söyledi..

Madam Petitskaya ne diyeceğini bilemiyordu. Prense hakaretler yağdırmaya başlasa mıydı acaba? Zaten böyle bir fırsattan yararlanmak için kendini tutacak kadar sevmezdi onu,

— Çok güzel doğrusu! –diye başladı.– Sizin gibi genç ve güzel bir kadını bırakıp da Yelena gibi bir Çingeneye neden âşık olduğunu anlayamıyorum. Doğru söylüyorum, onun Çingene olduğu gerçek!..

Prenses acı acı gülümsedi,

— Bunun sebebini ancak o bilir!

Tam bu anda Miklakov'un mektubunu getirdiler. Mektubu okuduktan sonra cevap yazdı. Durumu Petitskaya'dan gizlemeye de lüzum görmemişti,

— Bu akşam konuğum gelecek! –dedi.

Petitskaya merakla sordu,

— Kim?..

— Miklakov!..

— Hiç de ilginç bir insan değildir...

— Ama çok zeki olduğunu söylüyorlar.

— Sanmam!.. Duyduğuma göre sarhoşun tekiymiş... Zeki olduğunu ilk kez sizden duyuyorum.

— Yok canım, gerçekten zekiymiş!

Bu anda uşak kapı aralığından başını uzatarak,

— Nikola Ogloblin! –diye seslendi.

Prenses suratını ekşitti.

Nikola prensesin de kuzeni oluyordu. Kocası ona karşı öyle sert ve soğuk davranırdı ki zavallı pek uğrayamazdı

evlerine... Ama bu kez kararlıydı, babasının odasında Yelena hakkında söylenenleri dinledikten, onun prensin sevgilisi olduğunu ve işinden kovulduğunu öğrendikten sonra bütün bunları bir an önce prensese yetiştirmek için sabırsızlanıyordu.

Grigorovlara giderken içeri alınacağından bile şüpheliydi. Gerçekten de prenses kabul etmek istememişti onu, ama Petitskaya ısrar etmişti,

— Ne olur kabul edin kıymetlim. Bu bey hakkında çok şeyler duydum, çok merak ediyorum onu.

Petitskaya'nın bu isteğini geri çevirmedi prenses, Nikola'yı içeri almalarını söyledi.

Genç adam sevinçten gözleri pırıl pırıl, hızlı adımlarla girdi salona. Daha nefes almadan,

— Anna Yuryevna'yı, –diye başladı,– işinden kovdular.

Yine kocaman dilini şaklatıyor, etrafa tükürük saçıyordu.

Prenses şaşkın bir tavırla,

— Kovdular mı?.. –diye sordu.

Prensesi bir süredir başı öne eğik dinleyen Petitskaya bu kez dayanamadı, başını kaldırdı.

Nikola büyük bir sevinçle tekrar etti,

— Kovdular!.. Okulunda Yelena adlı bir müdire vardı ya... Bekâr olduğu hâlde hamile kalmış. Anna Yuryevna da durumu idare etmeye kalkışmış. İkisini de attılar işten. Ha-ha-ha!..

Petitskaya prensese döndü,

— Yelena'yı da atmışlar ha?..

Prenses kuşkulu kuşkulu başını salladı,

— Bilmiyorum, duymadım.

Nikola dilini şaklatarak,

— İkisini de attılar!.. –dedi.– Gerçekten doğru söylüyorum. Yakov Semyoniç Perkov geldi bize. Tanıyor musunuz kendisini?..

Prenses,

— Biraz.

— Çok dindardır... Büyük din adamları hakkında bilmediği yok. Anneme, "Anna Yuryevna ancak Japonya'da okul yönetebilir," diyor.

Prenses anlamamış gibi,

— Neden Japonya'da?.. –diye sordu.

— Neden olduğunu anlamıyor musunuz?..

— Anlamıyorum.

Nikola bu kez Petitskaya'ya döndü,

— Ya siz?..

— Biraz...

Petitskaya bütün alçak gönüllülüğüne, başkalarının yanında ikinci derecede kalma, küçük görünme çabalarına rağmen bilgiçlik taslamakta ustaydı.

Nikola,

— Japonya'da kızlar okullarda değil, başka yerlerde okurlar!.. –diye açıkladı.

Yine kahkahayla gülmeye başladı... Prenses hâlâ bir şey anlayamamıştı... Petitskaya her zamanki gibi soluğunu tutarak yüzünün kızarmasını sağladı. Genç adam tükürük saçarak devam ediyordu,

— Yakov Semyoniç bence çok haklı. Bu kız hamile kaldığına göre tereddüt edecek bir şey yok demektir. Yedinci emre aykırı hareket etmiş oluyor... Öyle değil mi?..

Bu soruya iki kadın da cevap vermedi.

Nikola devam etti,

— Bu suçundan ötürü cezalandırılması, manastıra kapatılması gerekir!..

Prenses hafifçe gülümseyerek,

— Bu suçu işleyenlerin hepsini manastıra kapatmak gerekseydi bütün manastırlar yarısını bile almazdı! –dedi.

Madam Petitskaya atıldı,

— O bir yana, öyle olsaydı manastıra kapatılmaktan kurtulmak için günah çocuğunu öldürürdü herkes.

— Öldürsünler! –dedi Nikola.– O zaman da Sibirya'yı boylarlar!..

— Niçin bu kadar katı hüküm veriyorsunuz?.. Siz günahsız mısınız yani?..

— Tabii günahsızım...

Nikola son cümlesini büyük bir gururla söylemişti. Yine kahkahayla gülmeye başladı.

Petitskaya dik dik gözlerine bakarak inatçı bir sesle,

— Siz mi? –diye sordu.– Siz mi?..

Nikola gülmeye devam ederek,

— Evet, ben!.. –dedi.

— Ama ben başka türlü düşünmemi gerektiren bazı şeyler biliyorum!

— Ne gibi?..

Nikola yerinden kalkıp Madam Petitskaya'nın yanına oturdu,

— Bakın, bu çok ilginç.

Petitskaya eteklerini topladı, suratını buruşturarak biraz öteye çekildi. Üstünün başının tükürük olmasından korkuyordu.

— Bildiğiniz şeyleri bana söyler misiniz lütfen?.. –diye devam etti Nikola.

Neredeyse ağzına girecekti Petitskaya'nın.

Gerçekten de Nikola hakkında bazı şeyler biliyordu Madam Petitskaya. İki yıl önce Pijon isimli bir Fransız kızıyla yazlıkta komşuydu. Pijon'un Nikola'yla gizli bir aşk yaşadığını, genç adamın kıza çok para yedirdiğini öğrenmişti. Bundan başka üst kattaki penceresinden Fransız kızının evini her zaman gözetliyordu. Başkalarının evini gözetlemek bir hastalık hâlindeydi onda... Kızı eğlendirmek için Nikola'nın odanın içinde ettiği dansları görmüştü penceresinden... Bazen önünde diz çöküyor, kız da tokat atıyordu yüzüne. Geç geldiği geceler kapıyı açmıyordu ona. Bekliyor, bekliyor, kapıdan geri dönüyordu.

Nikola,

— Ama bir insanı suçlarken sebeplerini söylememek doğru değil! –diye haykırdı.

Bu cümlesinin çok zekice söylenmiş olduğu kanısındaydı.

Petitskaya hafifçe tehditkâr bir sesle,

— Sırrınızı açığa vurmamı mı istiyorsunuz?.. –dedi.

— İstiyorum, vurun!..

— Biraz hatırlatayım bakalım: Park, Voronskiy Sokağı, soldan üçüncü ev...

— Ha?.. Ha-ha-ha!.. –diye uzun bir kahkaha attı Nikola.

— Olanlara şimdi gülüyorsunuz demek?

Adam gülmeye devam ediyordu,

— Ha-ha-ha!.. Bunu siz nereden biliyorsunuz?.. Çok garip doğrusu.

Kadın pek anlamlı,

— Her şeyi biliyorum! –dedi.– Her şeyi!..

— Bildiklerinizi bir gün anlatır mısınız bana?..

Nikola'nın gözleri parlıyordu.

Petitskaya,

— Şimdilik bilmem, bir gün hak ederseniz... –dedi.

Nikola her şeye rağmen yine de sevinçliydi... Genç ve yüzüne bakılabilir bir kadın aşktan söz ediyordu ona. Çevresindeki kadınlar ondan o kadar iğrenirlerdi ki yanlarında aşkın adını bile etmesine izin vermezlerdi. Madam Petitskaya onlar kadar titiz olmasa gerekti. Yüksek sesle,

— Sizi nerede görebileceğim?.. –diye sordu.

Petitskaya da yüksek sesle,

— Akşam buraya gelin, –dedi.– Başka konuklar da olacak...

— Prenses kızmaz mı?.. Benim gelmemi istemez belki... Ama olsun, kabul etmese de girerim ben içeri! Siz de burada olacaksınız değil mi?..

— Elbette!..

Bu cevabı aldıktan sonra Nikola kalktı. Prensese,

— Hoşça kalın kuzinim! –dedi.

Prenses elindeki işiyle pek meşgulmüş gibi başını kaldırmadan,

— Güle güle, –diye karşılık verdi.

Nikola çıkıp gitti.

Karı koca son zamanlarda ancak yemeklerde görüşebiliyorlardı. Bu akşam da aynı masaya oturduklarında prenses,

— Bugün dostun Miklakov bana gelecek! –dedi.

— Çok güzel!.. İyi bir insandır.

— Bir şey var ki beni korkutuyor: Her şeyle alay ediyormuş gibi bir hâli var.

Miklakov'dan nedense nefret eden Petitskaya da söze karıştı,

— Alayları da zehir saçar.

— Kendi özelliklerinizi ona mı yüklemek istiyorsunuz?.. –dedi prens.

Son zamanlarda iğrenmeye başlamıştı bu kadından.

Petitskaya alınmıştı buna, yüzü kıpkırmızı oldu,

— Hakkımdaki düşünceleriniz için teşekkür ederim!

— Niçin alındınız? Bunda gücenecek bir yan yok ki!

— Evet, ama yine de!.. –diye başladı Petitskaya ve sustu.

Prenses suratını ekşiterek arkadaşının cümlesini tamamladı,

— Yine de insanın yüzüne karşı böyle söylenmez.

Grigorov da suratını buruşturdu, Petitskaya'ya arkasını döndü. Odada yalnız karısı varmış gibi,

— Miklakov iyi adamdır! –dedi.– Gençliğinde üniversitede kalıp bilim adamı olmaya kararlıymış, ama büyük bir şanssızlık olmuş. Zengin birisinin pek güzel, pek zeki kızına ders vermeye başlamış... Sırılsıklam âşık olmuş kıza... Kız önceleri yakın ilgi göstermiş ona. Hatta bahçede gizli gizli buluştukları bile oluyormuş. Ama vakti gelince kız kendisine daha uygun, daha iyi biriyle evlenivermiş! Zavallı Miklakov'u çok etkilemiş bu olay. Her şeyini kaybetmiş: rahatlığını, insanlara güvenini, üniversiteyi ve son olarak çalışma imkânını... Çünkü aklını kaçırmış.

Prenses ve Madam Petitskaya bir ağızdan,

— Ne? Aklını mı?.. –diye haykırdılar.– İmkânsız!..

— Olmuş işte!.. Hayatta başına böyle şeyler gelmiş bir insandan daha ne bekleyebilirsiniz? Bütün insanlardan, dünyadan nefret etmeye hakkı yok mu?..

Prens, Miklakov'un bu aşk hikâyesini Yelena'dan öğrenmişti. Genç kızdan bir şeyini saklamadığı gibi bu sırrını da saklamamıştı.

Prenses,

— Onun bu derece derinden sevebileceği hiç aklıma gelmezdi! –dedi.

Petitskaya doğruladı,

— Benim de!..

Prens,

— Bir şeyin aklımıza gelmemesi onun olamaması demek değildir. Zaten kadınlar erkekleri anlayamazlar.

Petitskaya,

— Erkeklerin de kadınları anlayamadıkları gibi! –dedi.

Ama prens onu duymamış gibi ne cevap verdi ne de yüzüne baktı.

Kocasının Miklakov hakkında söyledikleri genç kadını pek etkilemişti. Yemekten kalktıktan sonra bile aklında hep o vardı. "Bu derece derinden sevebilmesi için ne olağanüstü bir ruhu olmalı," diye geçiriyordu içinden.

Miklakov'u büyük bir içtenlikle karşıladı. Kadınlara vergi bir sezgi gücüyle çok şık giyinmiş olduğunu da hemen fark etmişti. Hoşuna gitmişti bu: Onun için böyle özenle giyindiğini anlamıştı. Bir süre sonra salondan ayak sesleri duyuldu... Prenses kocasının geldiğini sandı, ama gelen Nikola'ydı. Onu görünce şaşırdı prenses. Madam Petitskaya başını önüne eğdi... Nikola ev sahibesinin yüzündeki memnuniyetsizlik ifadesini fark etmişti,

— Kuzinim! –dedi.– Yakında babamın bir balosu olacağını söylemeyi unutmuştum size... Mutlaka gelin olur mu?.. Güzel bir tuvalet giyinin hem. Sırf bunu söylemek için uğradım size.

Nikola davetsiz gittiği yerde bu mazereti öne sürerdi.

Genç kadın soğuk bir tavırla,

— Belki de gelemem! –diye karşılık verdi.

— Hayır, hayır, mutlaka gelin, bekleyeceğiz! –dedi Nikola.

Hemen Madam Petitskaya'nın yanına ilişiverdi.

Prenses,

— Kâğıt oynamak ister misiniz?.. –diye sordu Miklakov'a.

— Siz istiyorsanız seve seve oynarım.

Prenses, Miklakov'u alıp konuk salonunun paravanayla ayrılmış, duvarları sarmaşıkla kaplı özel bölümüne götürdü... Masaların üzerindeki vazolarda güzel çiçekler vardı... Prenses orada bir oyun masası hazırlatmıştı. Kâğıtlar masanın üzerindeydi. Hemen oturup oynamaya başladılar. Kaybetmekten önceleri çok korkuyordu Miklakov. Cebinde hepsi hepsi ancak üç ruble parası vardı. Ama birkaç oyundan sonra rahatladı: Prenses iki yaşındaki bir çocuk gibi rastgele oynuyordu... Miklakov'un talihsiz aşkını ve aklını oynattığını düşünüyordu hep. Bir an önce bu konuyu açmanın yolunu araştırmakla meşguldü kafası.

Artık sabrı tükenmişti. Yüzü kıpkırmızı, mahcup bir tavırla,

— Söyler misiniz?.. –diye başladı.– Kocam diyor ki... ama lütfen kızmayın ne olur! Belki de bunu size sormakla aptallık etmiş oluyorum, ama doğru olup olmadığını da pek merak ediyorum, beni bağışlayın... Cesaret edemiyorum... Önce siz kızmayacağınıza söz verin bana.

— Ben hiç kızmam. Hem insan bir meleğe kızabilir mi?

Miklakov bir yandan da titreyen elleriyle kâğıt oynamaya çalışıyordu.

Prenses daha da mahcup devam etti,

— Meleğe!.. Kocam, talihsiz bir aşkın aklınızı kaçırmanıza sebep olduğunu söyledi!

Böyle bir şeyin kendisini prensesin gözünde çok yükselteceğini biliyordu Miklakov. Sakin ve içten bir tavırla,

— Bütün bir yıl aklım başımda değildi! –dedi.

— Bu kadar sevilmek pek hoş bir şey olmalı!

Miklakov acı bir gülümsemeyle,

— Ama böyle sevmek hiç hoş değil! –dedi.

Bu konuda daha konuşmadılar. Sessiz sessiz oynamaya devam ettiler. Yalnızca Miklakov arada bir derinden iç geçiriyordu. Her iç geçirişinde prenses okşayıcı ve şefkatli gözlerle bakıyordu onun yüzüne. Sonunda dayanamadı artık, cesaretini toplayarak,

— Şimdi o hanım nerede?.. –diye sordu.

Miklakov sakin bir sesle,

— Öldü! –dedi.

Bunu duymak sanki çok hoşuna gitmişti prensesin. Birden aklına gelmiş gibi sordu,

— Akşamları yemek yiyorsunuz tabii?

— Bulduğum zaman yerim!..

— Bir dakika...

Prenses koşarak dışarı çıktı. Kırk ruble kadar içerideydi... Miklakov'a yemek hazırlanması işiyle kendisi ilgilendi. Yarım saat sonra yemek konuğunun önündeydi.

Nikola hâlâ Petitskaya'nın yanındaydı. Prenses salondan geçerken takıldı Petitskaya'ya,

— Yeni bir tutsak edindiniz galiba?

— Galiba!.. –diye cevap verdi Petitskaya, suratını hafifçe buruşturdu.

Yemekte her zamanki gibi çok içti Miklakov. Gereksiz bir şey söylememek için dikkat ediyordu artık. Prensesin de fark ettiği gibi pek düşünceliydi. Vedalaştıkları sırada elini içtenlikle sıkarken,

— Her şey için çok teşekkürler!.. –dedi.

Prenses okşayıcı ve şefkatli bakışlarıyla onun gözlerine baktı,

— Ara sıra bana gelecek misiniz böyle? –diye sordu.

— İsterseniz yarın bile gelirim!

— Bekliyorum öyleyse!..

— Tamam!..

Miklakov çıktı... Salonda Nikola Madam Petitskaya'ya onu evine kadar götürmeyi teklif ediyordu... Aralarındaki yakınlık oldukça ilerlemişti. Nikola genç kadının hiçbir erkekle bağı olmayan bir dul olduğunu, Petitskaya da onun Pijon'la ilişkisinin bittiğini öğrenmişti. Sözde artık bıktığı için bırakmıştı Fransız kızını. Gerçekteyse kız terk etmişti onu. Hatta bir gün arkadaşlarına şöyle demişti açık yüreklilikle: "Ne kadar para harcarsa harcasın böyle bir domuza uzun süre tahammül edemez insan." Daha sonra Petitskaya Nikola'ya onun şimdi kimi sevdiğini sordu. Nikola kimseyi sevmediğine yemin etti... Madam Petitskaya buna pek inanmamıştı. Nikola şimdi bir kadından çok bütün kadınlara ait olduğunu söyleyince inandı artık. Eve giderlerken babasınınkinden ayrı, kendisinin de yirmi bin ruble yıllık gelirinin olduğunu söyledi. Bunu duyunca dul kadın derinden bir soludu. Kapıya geldiklerinde onu ne zaman evde bulabileceğini sordu Nikola.

Petitskaya çabucak saydı,

— Pazartesi, salı, çarşamba, perşembe, cuma, cumartesi ve pazar günleri!..

Nikola da espri yapmaya heveslenerek,

— Ya bu saydığınız günlerden birinde evinizde bulamazsam sizi? –dedi.

— O zaman ertesi gün gelirsiniz.

Petitskaya hızla döndü, koşarak merdivenleri çıktı, kapıdan girdi.

Nikola kocaman dilini şaklatarak kendi kendine,

— Ne kadın be!.. –diye mırıldandı.

VI

Annesiyle arasında geçen tartışma Yelena'yı pek sarsmıştı. Öyle ki prensin ona kiraladığı daireye taşındıktan

sonra bile gelememişti kendine. Ama hastalığını gizliyordu. Yatağa bile yatmıyordu. Bunu bir fırsat bilerek annesinin, "Hasta kızıma yardım etmekten kimse alıkoyamaz beni," deyip yanına damlayacağından korkuyordu. Sevgilisini heyecanlandırmak da istemiyordu. Son zamanlarda prens çok heyecanlıydı çünkü. Yelena'nın doğum yapacak olması çok korkutuyordu onu. Hatta doğumu ondan gizli yapmayı bile düşünmüyor değildi Yelena. Her şey olup bittikten sonra haber verecekti ona. Öyleyken prens bir gece Yelena'dan garip bir el yazısıyla bir pusula aldı:

Sevgilim, çabuk gel. Ben ölüyorum, hiç olmazsa çocuğu kurtarın.

Aceleyle üstüne bir şey alıp Yelena'ya koştu prens. Yatakta buldu onu. Yüzü morarmış, gözleri kaymıştı. Yaşlı bir ebe odanın içinde sağa sola koşuşuyordu.

Yelena prensi görünce yanına çağırdı, elini tuttu,

— Ah, artık rahat ölebilirim!..

Ebe prensi dışarı çağırdı,

— Çabuk bir doktor getirin!.. Yalnız başıma bu işin üstesinden gelemeyeceğim.

Prens eve koştu. Arabacıyı uyandırdı, hemen gidip Yelena'ya tanınmış bir doktoru getirmesini söyleyip yine Yelena'nın yanına döndü. Arabacı aceleyle gitti, bir süre sonra gelip prensin söylediği doktorun başka bir hastada olduğu haberini verdi. Ne yapacağını şaşırmıştı prens. Başını ellerinin arasına aldı. Çok kötü bir haberdi bu... Arabacıyı bu kez başka bir tanınmış doktora gönderdi... Aksi gibi o da hastaydı, gelemedi. Neredeyse çıldıracaktı prens, ötede Yelena da avazı çıktığınca bağırmıyor muydu?.. Onun ne kadar dayanıklı olduğunu bilirdi. Böyle bağırdığına göre dayanılmaz acılar çekiyor olmalıydı. O telaş arasında annesini hatırladı prens. Yelena'nın doğumunda Elpidifor Martınıç'ın

çok yardımcı olduğunu söylerdi daima. Kapıda bekleyen arabacıya,

— Elpidifor Martınıç'ı getir! –diye seslendi.

Arabacı hemen gitti.

Elpidifor Martınıç'ı uyandırıp prensin onu Yelena'nın evinde beklediğini bildirdiler. Yelena'nın annesinden ayrıldığını biliyordu doktor. Doğurmak üzere olduğunu hemen anladı. Önce gitmemek kararındaydı. Böylece o burnu Kaf Dağı'nda efendiye iyi bir ders verecekti... Ama sonra kararını değiştirdi... Giderse belki onu tekrar prensin evine çağırmaya başlarlardı.

Hemen hazırlanıp arabaya atladı. Onu görünce sevinçten neredeyse boynuna atılacaktı prens,

— Tanrı aşkına kurtarın zavallıyı!..

Doktor ciddi bir tavırla,

— Ben ancak yardım edebilirim! –dedi.– Kurtaracak olansa yalnızca Tanrı'dır.

Hastanın yanına girdi. İşinin ehli bir tavırla muayenesini yaptı. Kollarındaki güç ve aşırı cesaretin yardımıyla böyle tehlikeli doğumlarda usta bir ebeden aşağı kalmazdı.

Durgun, heyecansız gözlerle hastaya bakarak,

— Tehlikeli bir durum yok! –dedi.

Ebe kararsız bir sesle fısıldadı kulağına,

— Herhâlde bebek çok büyük!

— Yok canım!..

Yelena'nın bileğini tutarak nabzını saymaya başladı. Sanki atışları daha iyi duysun diye başını biraz yana eğmişti. Kendi kendine fikir yürütüyormuş gibi,

— Zayıflıktan ve dermansızlıktan başka bir şey değil!.. –dedi.

Sonra geri çekilerek uzaktan bakmaya başladı Yelena'ya,

— Önce Tanrı'ya dua etmemiz gerek! –dedi. Dua etmeye başladı.

Ebe de izledi onu.

Prens pencerenin kenarına yaslanmış onları izliyordu... Anlamsız bir yüz ifadesi vardı. Doktor ise soğuk soğuk terlemeye başlamıştı... Yüzü bembeyazdı. Gözleri anlaşılmaz bir güvenle parıldıyordu. Kapıda duran oda hizmetçisine yumuşak bir sesle,

— Evde ne kadar halı, yorgan, battaniye varsa lütfen hepsini getirip şuraya serin! –dedi. Yeri yumuşak yapmamız gerekiyor.

Kız doktorun isteğini yerine getirirken o da hüzün dolu bakışlarla Yelena'ya bakıyordu.

Biraz kendisine gelebilen prens,

— Bütün bunlar niye?.. –diye sordu.

— Siz buradan gidesiniz diye!.. Hadi, çabuk! Çabuk!..

Doktor prensi kolundan yakalayıp neredeyse iteleyerek dışarı çıkardı. İçeri girince de kapıyı kilitledi. Prens daha ne olup bittiğini anlayamadan kendini koridorda bulmuştu. Bir sandalyeye çöküp içeriyi dikkatle dinlemeye koyuldu.

Doktorun sesini duyuyordu,

— Hah, şimdi her şey gayet güzel oldu. Kalkıp biraz yürümek istemez miydiniz acaba hanımefendi?..

Bunu Yelena'ya söylüyor olmalıydı.

Yelena önce inat ediyordu,

— Hayır, yapamam... yapamam...

Elpidifor Martınıç,

— Öhö!.. –diye bir öksürdükten sonra...– Yaparsınız... Kalkın bakalım! –dedi.

Herhâlde Yelena kalkmaya yeltendi ve düşecek gibi oldu da ebe kolundan tutmak istedi ki doktor, "Bırakın!.. Siz kendi işinize bakın!.." diye bağırdı. Sonra yumuşak bir sesle,

— Hah, bakın nasıl yürüyorsunuz!.. –diyordu.– Bana doğru gelin bakalım!..

Prens aradan ne kadar geçtiğini bilmiyordu. Sonunda kilitli kapı açılıp Elpidifor Martınıç dışarı çıktı.

Prens titrek bir sesle,

— Kurtuldu mu?.. –diye sordu.

Ağlamamak için kendini zor tutuyordu.

— Kurtuldu. Yelena nur topu gibi bir oğlan armağan etti size!..

Elpidifor Martınıç neşeliydi... Mendiliyle alnındaki soğuk ter damlacıklarını ne kadar silse de yerlerine yenileri bitiyordu.

Sevinçten doktorun doğumu nasıl yaptığını bile sormamıştı genç âşık. Aslında Elpidifor Martınıç'ın yaptığı çok tehlikeli bir şeydi... Yelena ona doğru yürürken var gücüyle geriye doğru itmişti hastayı. Yelena arkası üstü yere düşmüştü... Bu düşüş doğumu kolaylaştırmıştı işte... Elpidifor Martınıç bu usulü yaşlı bir köy ebesinden öğrenmişti. Zor doğumlarda büyük bir başarıyla uyguluyordu bunu kadın. Elpidifor Martınıç ise ikinci kez başvuruyordu bu tehlikeli çareye... İlki hastanede bir asker karısınaydı... Zaten o anda asker karısının ölmesi ölmemesi hiç önemli değildi. O zamanlar hastanelerde asker karılarının sonlarını kimse arayıp sormazdı. Aynı usulü şimdi de Yelena'ya uygulamıştı. Yelena ve prense değerini kabul ettirmeyi çok istiyordu. Gururlu bir tavırla koridordaki masaya oturup reçete yazmaya koyuldu. Prens yerinden kalkıp parmaklarının ucuna basa basa sessizce odaya girdi. Yelena yatakta yatıyordu. Gözleri kapalıydı... Ölü gibi bembeyazdı yüzü. Yanına yaklaşmaya bile cesaret edemiyordu prens... Bari çocuğu göreyim diyerek yan odaya geçti. Ebe yavrunun yüzünü açıp gösterdi ona. Ama daha doğru dürüst bakamamıştı ki hemen kapadı yüzünü ebe. Öyle ki ancak kırmızı bir burun görebilmişti prens. Ne yapacağını, kendini nasıl oyalayacağını bilmiyordu. Yine koridora çıkıp eski yerine oturdu. Kendinde değildi. Yüzünde hem sevinç hem dehşet ifadesi vardı.

Elpidifor Martınıç reçete yazmayı bitirince başını kaldırıp,

— Yazdıklarımı eczaneden alın ve tarif ettiğim gibi hastaya verin! –dedi.

Sonra kalktı, şapkasını aldı, çıkarken,

— Yarın on ikide yine geleceğim! –diye ekledi.

Ancak o anda doktora para vermesi gerektiğini hatırlayabildi prens, arkasından koştu. Merdivenlerde yetişti. Üzerindeki bütün para banknot olarak beş yüz rubleydi. Hepsini çıkarıp Elpidifor Martınıç'ın cebine sokuştururken,

— Çok teşekkür ederim! –dedi.

Doktor paraya şöyle bir göz attıktan sonra prensin elini itti,

— İstemez! İstemez! Para için kurtarmadım hastanın hayatını. Bu zorlu işi önce doktorluk görevim gerektirdiği için, sonra da ikiniz her yerde hakkımda budala dediğiniz için aldım üzerime. Bazen budalaların da işe yaradığını sizlere göstermek için...

Elpidifor Martınıç'ın gözleri çakmak çakmaktı. Yelena ve sevgilisinden öcünü bu kadar soylu bir şekilde aldığı için mutluydu... Prens başı önünde, üzgün bir yüzle karşısında duruyordu. Paraları tekrar doktorun cebine sokmaya çalışarak,

— Lütfen alın!.. –diyordu.

Çizmelerini giyerken bir kez daha baktı paraya doktor,

— Almam!.. –diye haykırdı.

Kapıyı hızla kapayarak çıkıp gitti.

Sokağa çıktığında yaptığına pişmandı. Şimdi bu parayı tekrar ele nasıl geçirebileceğini de bilmiyordu. Parayı almadığı için fena hâlde kızıyordu kendine. Eve gidince yattı. Ama gözüne uyku girmiyordu. Bir yandan öte yana dönerken, "Ne aptal bir adamım ben!" diye söyleniyordu. Sonra tekrar öteki yana dönüyor, "Çok kafasızım, adam olamam ben!" diye homurdanıyordu. Sabaha kadar bir o yana bir bu yana dönüp durdu. Bir dakika bile uyuyamamıştı. Yelena'nın evine gitme saati olan on ikiye kadar acılar içinde kıvrandı durdu. "Prensi orada yine görürüm, belki tekrar para teklif eder," diye teselli etmeye çalışıyordu kendini. Ama umduğu

gibi çıkmadı: Prens yoktu. Uykusuz ve heyecanlı geçen bir gecenin sonunda eve gitmiş, derin bir uykuya dalmıştı. Elpidifor Martınıç, "Belki yarın görürüm," diye geçirdi içinden. Gerçekten de ertesi gün gördü onu. Prens pek nazik davranıyordu. Ama paradan söz ettiği yoktu... Bütün bir hafta böyle geçti. Doktorun sabrı sonunda tükenmişti. Bir gün ebeye,

— Hâlâ size para vermediler mi? –diye sordu.

— Hayır, vermediler. Niçin sordunuz?

— Bana da vermediler de. Bir öğreneyim dedim. Ama ben büyük bir aptallık yaptım. Doğum olduğu akşam bin ruble vermek istedi bana da almadım. O anda alınmaz ki birader...

— Haklısınız!.. Zararı yok, sonra verir.

— Vermeli tabii, öhö!.. O anda parayı kabul etmememden ne anlam çıkardı acaba? Yoksa hiç mi istemediğimi sanıyor?.. "Doktorun parasını verdiniz mi?" diye bir sorar mısınız kendisine?..

Ebe yüksek sesle,

— Olmaz! –dedi.– Bunu kendim için sorduğumu sanırlar sonra. Olmaz!..

— Aptallık etmiş olursunuz! Ben de hiçbir doğumuma istemem sizi sonra!

Ebe alaycı bir tavırla,

— Canınız isterse!.. –dedi.

Doktor pek güç durumdaydı. Ne yapacağını, bu parayı nasıl ele geçireceğini bilemiyordu. Akıl danışmak için Yelizaveta Petrovna'ya bir uğramaya karar verdi.

Yaşlı kadının yanına girer girmez,

— Gözünüz aydın! –diye haykırdı.

— Ne, Yelena doğurdu mu yoksa?

Hiç olmazsa doğumdan onu haberdar edeceklerini sanıyordu yaşlı kadın. Yüzü birden kıpkırmızı olmuştu.

— Bir hafta oluyor... Güzel bir erkek torununuz var!

Yelizaveta Petrovna susuyordu. Doktor devam etti,

— Gidip torununuzla tanışmalısınız.

— Nerede bende o şans!.. Belki de hiç göremeyeceğim onu... Sevgili torunuma kapı aralığından bile baktırmayacaklar belki!..

Nedense pek görmek istiyordu torununu.

Doktor onu yatıştırmaya çalışıyordu,

— Baktırırlar, baktırırlar!..

Yaşlı kadın ağlamaya başlamıştı,

— Ben bilirim, baktırmayacaklar!

Elpidifor Martınıç düşünceli bir tavırla,

— Ah şu evlatlar!.. –dedi.– Anne ve babalarının yüreklerindeki yerlerini bir bilseler... Ama siz yine de gidin. İsterlerse kapıdan çevirsinler, yine de gidin!..

— Gideceğim, gideceğim, görevimi yapmalıyım kuşkusuz.

— Gidin... Gitmelisiniz ama...

Doktor yarı şaka yarı ciddi,

— Bir de sorun bakalım, hastanın doktoru kimmiş? –diye ekledi.– Benim adımı söyleyeceklerdir.

— Siz mi ilgileniyorsunuz onunla?..

— Evet... Durumu çok tehlikeliydi... Beni çağırmaya bir türlü karar verememişler. Üç gün tanınmış bütün yeni doktorları dolaşmışlar bir bir. Hiçbirinin elinden bir şey gelmemiş tabii! Ama ben... Tanrıma şükürler olsun, bıçaksız, penssiz başardım işi. Nedense bu pırıl pırıl sivri uçlu aletlere pek rağbet var. Doktorlar şalgam keser gibi insan doğruyorlar.

— Nasıl yaptınız bunu?..

— Bu da benim sırrım! –diye kaçamak bir cevap verdi doktor.

— Prens çok para vermiştir size sanırım.

Yelizaveta Petrovna doktorun sözü nereye getirmek istediğini anlamıştı.

Doktor utanıyormuş gibi başını önüne eğdi,

— Henüz bir şey vermedi, –dedi.– Bir anlaşmazlık oldu. Yelena'yı kurtarmış, eve gidiyordum ki arkamdan yetişti, bin ruble vermek istedi.

Yelizaveta Petrovna heyecanlandı birden,

— Bin ruble mi?..

Prensin cebine sokuşturmak istediği paranın bin ruble olduğunu nereden çıkarmıştı bilinmez.

— Evet, bin ruble! –diye cevap verdi.– Ama o anda öyle bir tuhaftım ki... Daha doğrusu kendimde değildim. Durmadan dua ediyordum içimden... Öhö!.. öyle bir anda para almaktan sıkıldım. Daha beş-on dakika önce iki kişinin hayatını kurtarmıştım. Bunun karşılığı olarak para almak tuhafıma gitti. Parayla ölçülebilecek bir mutluluk muydu bu?.. "İstemem," dedim. "Hiçbir şey istemem!"

Yelizaveta Petrovna,

— Ah, hiç de akıllıca davranmamışsınız!.. –diye haykırdı.– Fakir birisi olsaydı hadi neyse, bu kadar zengin adamdan da para alınmaz mı?..

— Haklısınız, ama elimde değildi? Öyle bir anda insan parayı düşünemiyor... O anda istemem dediysem hiç istemem demek değildir ki bu... Ama gelin görün ki aradan bir hafta geçtiği hâlde paradan ses seda yok... Olan bana oldu.

— Suç sizde!..

— Bende, bende!.. Siz bir yardımda bulunmak istemez miydiniz bana acaba?.. Söylemeye utanıyorum. Oraya gittiğinizde Yelena'ya söyleyiverin. Evladınızdır, öğüt vermek hakkınızdır ona.

Yaşlı kadın yüksek sesle,

— Şimdiki evlatlara öğüt vermek insanın başına iş açıyor! –dedi.

— Doğru! Ama öğütler ilk anlarda onları kızdırsa bile, sonra düşünür taşınır, ana babaya hak verirler. Bir zamanlar ben de buna benzer bir iyilik yapmıştım size. Öhö!.. Elimden gelirse yine de yaparım kuşkusuz. Şimdi sıra sizde. Biliyorsunuz borç ancak ödemekle biter.

— İçeri alırlarsa söylerim.

— Alırlar, alırlar!..

Elpidifor Martınıç oradan çıktığında üzüntüsünden neredeyse kafasını duvarlara vuracaktı. Avucunun içindeki parayı nasıl da kaçırmıştı. Aptal gibi koşuyordu şimdi arkasından. Gerçekteyse doktor tatlı canını boş yere bu kadar üzüyordu. Umduğundan daha büyük parayla teşekkür etmeyi düşünüyordu ona prens. Ayrıca prenslerin evinde aile doktorluğuna tekrar başlamasını, her gün Yelena'ya uğrayıp çocuk ve annesinin sağlığıyla ilgilenmesini isteyecekti. Doğumda gösterdiği büyük başarıdan sonra onun iyi bir doktor olduğuna inanıyordu artık. Ama bu niyetini henüz açamamıştı. Yelena'yla çok önemli bir konuyu halletmeye uğraşıyorlardı,

— Yavrumuzun adını ne koyacağız?

— İyi bir insan olan babamın anısına Nikola koyalım.

— Çok güzel, ne zaman vaftiz ettireceğiz?..

Bu soruya bir an cevap vermedi Yelena. Bir süre sonra tane tane konuşarak,

— Biliyor musun? –dedi,– İmkânı olsaydı hiç vaftiz ettirmezdim.

Prens,

— Ne?.. Vaftiz ettirmez miydin?.. –diye haykırdı.

— Öyle ya... Vaftizin gereksiz bir şey olduğuna inandığımıza göre öz evladımıza bu komediyi niçin oynayalım?

Prens hayretler içindeydi,

— Yani çocuk vaftiz edilmeden mi kalsın istiyorsun?.. –dedi.

— Evet.

Yelena'nın bu konuyu enine boyuna düşündüğü sesinin tonundan belliydi.

Prens ise ne söyleyeceğini gitmikçe daha çok şaşırıyordu,

— Ama bu! –diye başladı.– Yasalarımıza bile aykırıdır. İleride çocuğun ve senin başına bir aksilik getirebilir!

— Zaten esas sorun da burada. Çocuğumun Rus yasalarının boyunduruğu altında yaşamasını da istemiyorum... Biliyorsun şimdiye kadar hiç para istemedim senden... Ama çocuk büyüyünce onu Rusya'nın dışında bir yere göndermen için yalvaracağım sana. Neresi olursa olsun, önemli değil. Rusya'nın dışında olsun da isterse Amerika'da demircilik, İngiltere'de maden işçiliği yapsın.

— Ama orada da olsa vaftiz edilmesi gerekir!..

— Orada, yani Amerika'da canının istediği, aklının yattığı dine kendisi girsin.

Bu konuşmanın başladığı ilk anlarda Yelena'ya verecek cevap bulamıyordu prens. Dürüst bir insanın kabul etmediği yahut doğruluğundan kuşku duyduğu bir şeyi gülünç bir şekilde uygulamasının doğru olmayacağı konusunda belki de Yelena'yla aynı düşüncedeydi. Ama öte yandan oğlunu vaftiz ettirmemek de pek korkunç bir şeymiş gibi geliyordu ona.

Yerinden kalkarak odanın içinde dolaşmaya başladı,

— Hayır, çocuğun vaftiz edilmeden kalmasını istemiyorum.

Yelena sesinin tonundan, yüzündeki ifadeden onu kararından döndüremeyeceğini anlamıştı. Biraz kızdırmak istiyordu,

— Niçin istemiyormuşsun? Bir sebebi olmalı...

— Oğlumun deneme tahtası olmasına razı olamam da ondan. Bugünkü uygar dünyada vaftiz edilmemiş tek insan o olamaz!..

Prensin bu cümlesi Yelena'yı biraz şaşırtmıştı,

— Ya Çinliler, Japonlar?.. –dedi.– Hangimizin daha uygar olduğu henüz belli değil!..

— Bence biz daha uygarız.

Yelena alaycı bir tavırla cevap verdi,

— Bence... ben böyle istiyorum... Bir fikri savunmak için ne de olumlu bir yol! Bu konuyu Miklakov'a soralım. O da senin gibi batıl inançların etkisi altındadır ya, biraz daha cesur düşünebileceğini sanıyorum. Bu sorunu o halletsin.

— Pekâlâ...

Prens Yelena'dan ayrılınca doğru Miklakov'a gitti. Olanı biteni anlattı, Yelena'ya gidip çocuğu vaftiz ettirmeye ikna etmesini istedi.

Miklakov Yelena'nın yanına girdiğinde konuyu bildiği için dudaklarında alaycı bir gülümseme vardı. O kadar şık giyinmişti ki rahatsızlığına ve kafasındaki rahatsız edici yığınla düşünceye rağmen Yelena bile fark etmişti bunu.

Elini Miklakov'a uzatarak,

— Bu ne şıklık?.. –diye haykırdı.

Prens atıldı hemen,

— Artık hep böyle giyiniyor. Her akşam da karımla kâğıt oynamaya geliyor.

Miklakov kızardı,

— Evet oynuyoruz!..

— Önce gidip oğlumu görün, –dedi Yelena.

— Ha? Öyle ya, önce o beyefendiyi görmem gerek.

Miklakov yan odaya geçti. Oradan,

— Ne hoş bir çocuk! –diye seslendi.– Çok yakışıklı olacak!

Mutluluktan gözleri ışıl ışıldı Yelena'nın. Prensin de en azından onun kadar mutlu olduğu yüzünden belliydi.

Bir süre sonra Miklakov geri geldi, bir sandalyeye otururken,

— Çok güzel bir çocuk, –dedi.

Prens,

— Ama annesi vaftiz ettirmek istemiyor.

Miklakov bir şeyden haberi yokmuş gibi şaşkın,

— Ne?.. –diye haykırdı.

Yelena,

— Vaftiz edilmesini istemiyorum.

— Nedenmiş o?..

— Anne ve babası olarak bizler vaftizin gereksiz olduğu inancındayız da ondan.

— Bunun için de çocuğunuzu dinsiz yapmak istiyorsunuz öyle mi?..

— Evet!..

Miklakov hayretle omuz silkti,

— Doğrusunu söyleyeyim mi? Şimdiye kadar dinsiz bir toplum duymadım ben. En ilkel toplumların bile kendilerine göre bir dini olmuştur.

— İlkel toplumlarda olur tabii... Dinin kaynağı korku ve bilgisizliktir çünkü.

— Korkudan da, bilgisizlikten de, aklın genel bir çıkış yolu arama tutkusundan da, insanın bir şeye inanmak ihtiyacından da olsa gerçek şu ki her insanın bir dini olmuştur. Bu derece doğal bir duygudan oğlunuzu nasıl yoksun bırakabilirsiniz?..

— Dinsiz kalması imkânsız olsa bile bir defa Ortodoks olmasını istemiyorum.

Miklakov alaycı bir tavırla,

— Hangi dinden olmasını isterdiniz acaba?.. –diye sordu.

— Örneğin Protestan olsun! Hiç olmazsa ötekilere kıyasla biraz daha akıllıca ve aydındır.

Miklakov yine alaycı,

— İzin verirseniz sorabilir miyim? –dedi.– Şu ya da bu dinin özelliklerini bilebilecek kadar bilgi sahibi olduğunuza göre çok uzun zaman mı çalıştınız dinler üzerinde?

— Bunu anlamak için uzun zaman çalışmaya gerek yok... Gerçekçi bir akıl ilk bakışta görür bunu.

— İtiraf edeyim ki gerçekçi akıl denilen şeyin başkalarına kıyasla sizde daha az bulunduğu kanısındayım.

— Neden?.. –diye haykırdı Yelena.

— Çünkü yeterince olsaydı oğlunuzu vaftiz ettirip ettirmemeyi bile düşünmez, yaşayacağı ülkenin kurallarına göre vaftiz ettirirdiniz. Kendi isterse sonra değiştirsin dinini. Bu konuda insan özgür bırakılmalıdır. Gerçekçi bir aklınız olsaydı böyle hareket etmenizi öğütlerdi size... Hem böyle yapmakla da daha dürüst davranmış olurdunuz.

Yelena başını iki yana salladı,

— Belki daha akıllıca olurdu, ama daha dürüst olacağını söyleyemezsiniz!

— Söyleyebilirim. Hem işin bir de hukuki yönü var. Yapmak istediğiniz bir suçtur! Nasıl savunacaksınız kendinizi yargıcın karşısında?.. Konu üzerinde esaslı bilginiz yoksa kaprislerinizin esiri olmadan, aklı başında her ebeveyn gibi sizin de çocuğunuzu vaftiz ettirmeniz gerekir. Büyüyünce, "Evladım, seni Ortodoks olarak vaftiz ettirdik, çünkü bir Russun ve Rusya'da yaşıyorsun, şimdi istediğin dine geçmekte özgürsün!" dersiniz.

— Önemli olan da bu zaten, çocuğumun bir Rus olmasını istemiyorum!

— Buna da hakkınız yok. Siz Russunuz, babası da Rus, kendisi bunun aksini istemediği sürece Rus kalacaktır. Şimdi onu bir Protestan veya Alman yapsanız, ya yarın öbür gün karşınıza dikilir de, "Anneciğim, kimden izin aldın da beni öz yurdumdan, dinimden ettin?" diye sorarsa ne cevap vereceksiniz?..

Yelena sabırsız bir tavırla,

— Bir babası, babasının da Miklakov isimli bir arkadaşı olduğundan, ikisinin de geri kafalı olduklarından başka bir cevap vermem.

— Biz de bir annesi olduğunu, onun hem çok akıllı hem de deli olduğunu söyleyeceğiz.

— Ben deli değilim! –diye haykırdı Yelena.– Birinin önderlik etmesi gerek buna.

— Neye önderlikten söz ediyorsunuz? Tüm insanların Protestan olmasına mı?..

— Bırakın canım şu Protestanları! Dinin tamamen ortadan kalkması için birinin ilk adımı atması gerekir diyorum. Şimdi anladınız mı beni?..

Yelena son cümlesini söylerken bütün kanı yüzüne hücum etmişti. Prens bunu fark ederek Miklakov'a artık tartış-

mayı kesmesini işaret etti. Miklakov bu işaretin ne anlama geldiğini anlayarak yumuşak bir sesle,

— Din ortadan kalktığı zaman siz de çocuğunuzu vaftiz ettirmeyebilirsiniz! –dedi.– Ama şimdi onu vaftiz ettirmek zorundasınız!

Sonra ikisine de hitaben şöyle dedi,

— Kabul ederseniz vaftiz babası da ben olmak istiyorum.

Yelena sıkıntılı bir sesle,

— Nasıl isterseniz öyle yapın, –dedi.– Ben karışmıyorum.

Prens, Miklakov'un elini sıkarken,

— Buna pek sevinirim, –diye karşılık verdi.

— Vaftiz ne zaman olacak?

— Bir haftaya kadar olur herhâlde, –dedi prens.

Sonra bir de Yelena'ya sormayı uygun bulup,

— Bu hafta içinde olabilir mi? –diye sordu.

Yelena başını çevirmeden,

— Bana göre hepsi bir! –dedi.

— Öyleyse bu hafta içinde, –deyip gitti Miklakov.

Prens arkasından seslendi,

— Şimdi bize, prensesin yanına mı gidiyorsunuz?

Miklakov mahcup bir sesle,

— Şöyle bir uğrayacağım! –dedi.

Miklakov gittikten sonra Yelena bakıcıya çocuğu getirmesini söyledi. Emzirme zamanıydı. Çocuk gerçekten de pek tatlıydı. Zeytin gibi simsiyah iri gözleri vardı. Onun odasına kıyasla annesinin odasında hava daha temiz olduğu için küçücük ağzını açıp kapayarak soluyordu.

Sevgi ve içtenlik dolu gözlerle bakıyordu ona annesi,

— Canım benim, –dedi.– Sen de başkaları gibi aptal olma e mi?..

VII

Grigorovların eviyle Yelena'nın oturduğu ev aynı mahalle kilisesine bağlıydı. Zengin ve güzel bir kiliseydi bu. Ki-

tap okumayı seven pek genç bir papazı vardı. Sesi çok güzel olduğundan pazar günleri herkes onun okuduğu ilahileri dinlemek için kiliseye koşardı. Saç ve sakallarını biraz kısa kestirir, her zaman açık mavi ya da koyu pembe bir cübbe giyer, altın köstekli bir saat taşırdı... Peder İoann (papazın adı buydu) kilisesine gidip gelen halkla papazların bildiğimiz o tavrıyla konuşuyordu ama soylu aileden olanlarla, özellikle üniversite öğrencisi gençlerle biraz daha açık fikirli sohbet etmeyi pek severdi.

Kilisenin diyakozuysa şekilsiz yüzlü, dayanılmayacak derecede kötü bas sesli, pek iyi yürekli bir adamdı. İşi gücü kilisenin saatlerini tamir etmek, kitaplarını ciltlemekti. Bunun yanında çok meraklı biriydi. Çevrede olup biten her şeyden haberdardı. Örneğin prensin en azından on beş yıldan beri günah çıkartmadığını, hiç kiliseye gitmediğini biliyordu. Metresini mahalleye getirdiğini de yeni öğrenmişti. Tamamen art düşüncesiz olarak bundan papazı haberdar etti. O ise bu habere bir şey demedi. Yalnız gururlu bir tavırla diyakozun yüzüne baktı, o kadar. Peder İoann kilise görevlileriyle pek içli dışlı olmazdı.

Yine bir sabah diyakoz,

— Prensin metresi doğurdu!.. –diye haber verdi.

Peder nedense,

— Ama o kız değil miydi?.. –dedi.

— Evet!..

Peder İoann sustu. Bir kızın doğurması sanki pek hoşuna gitmişti.

Prensle Yelena o gün de kara kara düşünüyorlardı. Çocuğu vaftiz ettirmek için papazı nasıl çağıracaklardı?.. Prens gidip çağırmaya cesaret edemiyordu. Hem Yelena da istemiyordu bunu. "Yakışık almaz," diyordu. Hizmetçiyi gönderip çağırtsalar belki alınırdı peder. Onlar böyle düşünüp duruyorlardı ki aşçı kadın koşarak odaya girdi. Yelena'nın annesinin geldiğini haber verdi, "İçeri alalım mı?" diye sordu.

Yelizaveta Petrovna o kadar sinik gelmişti ki ön kapıya gitmeye bile cesaret edememiş, arka kapıdan mutfağa uğramıştı.

İki sevgili bakıştılar.

Prens Fransızca,

— Kabul edecek misin? –diye sordu.

Yelena buna canı sıkılmış gibi suratını ekşitti. O da Fransızca,

— İstemezdim ama –dedi.– Bugün kabul etmesek yarın yine gelecek!..

Sonra aşçı kadına dönerek Rusça ekledi,

— Söyle gelsin.

Aşçı kadın koşarak çıktı. Bir süre sonra Yelizaveta Petrovna girdi içeri. Süt dökmüş kediden farksızdı.

Kızının yanına gidip munis bir sesle,

— Nasılsın? –diye sordu.

Yelena doğumdan beri yatıyordu. Soğuk bir tavırla,

— Şimdi biraz iyiyim! –dedi.

Yelizaveta Petrovna konuşmadan bir süre ayakta dikildi... Şapkasını bile çıkarmamıştı. Çok kalmasına izin vermeyeceklerini sanıyor olmalıydı. Aradan biraz geçtikten sonra yine munis bir sesle,

— Acaba torunumu görebilir miyim? –diye sordu.

Yelena gözleriyle yan odayı işaret ederek cevap verdi,

— Görün!.. İçeride!..

Annesi parmaklarının ucuna basarak kızının işaret ettiği odaya gitti.

Bu ara prensin aklına Yelizaveta Petrovna'nın gelişinden yararlanmak fikri gelmişti.

— Vaftiz işini halletmesini annenden rica etsem nasıl olur acaba? –diye sordu.– Ne yapmak gerektiğini iyi bilir!..

Bu fikir Yelena'nın da hoşuna gitmişti,

— Çok iyi olur, –dedi.– İyi becerir böyle işleri.

— Sen mi söylersin, ben mi söyleyeyim?

Bu anda Yelizaveta Petrovna girdi odaya. Kızının yanına süklüm püklüm otururken,

— Çok tatlı bir şey!.. –dedi.– Aguu edince gülüyor!

Yelena,

— Ne gülmesi canım!.. –dedi.– Daha vaftiz bile edilmedi.

Yelizaveta Petrovna'nın cesareti biraz yerine gelmişti,

— Ne?.. Nasıl olur?.. –diye haykırdı.– Hemen vaftiz ettirmek gerek çocuğu!

Kendisiyle konuşulmasına bayağı sevinmişti.

Yelena,

— Nasıl yaptıracağımızı bilmiyoruz ki!.. –dedi.– Siz halleder misiniz bu işi?

Yelizaveta Petrovna'nın cesareti artık iyice yerine gelmişti. Gururlu bir tavırla,

— Seve seve! –dedi.– Böyle işlerden anlarım... Üç çocuğum oldu benim.

Prens yumuşak bir sesle,

— Üç çocuğunuz mu? –diye sordu.

Yaşlı kadının çocuğun vaftiz işini üzerine almasına çok sevinmişti.

— Öyle ama bir tek bu güzel yüzlü kızım kaldı bana.

Sonra derin bir iç geçirdi, kızına dönerek,

— Öyleyse ben arabayı göndereyim, –diye ekledi. Burada kalmayacağım elbette. Sonra giderim. Benim gibi yaşlılar yabancı evde kolay kolay uyuyamazlar.

Son sözleri Yelena'nın içi rahat etsin diye söylemişti... Kızından ayrıldıktan sonra da prensten ayda üç yüz ruble aldığı için Yelena'nın yanında kalmaya kendisi de hevesli değildi zaten. Prense dönerek,

— Papazlara bir sofra açmak istersiniz tabii?.. –diye sordu.

Prens omuz silkti,

— Gerçekten bilmiyorum! Herkes nasıl yapıyorsa biz de öyle yapalım işte.

— Her yerde yemek verilir. Ebe şampanya getirecek, siz de ona bahşiş vereceksiniz. Eee, şampanya olunca yemek ister tabii.

Prens başını salladı.

Kadın devam ediyordu,

— Hem yemek vermezseniz papaz da alınır sonra. "Bir lokma yemek bile vermediler, sanki köpek yavrusu vaftiz ettik!" gibisinden laf ettiklerini kaç kere işitmişimdir.

Yelizaveta Petrovna yemek verilmesini çok istiyordu. Bunun başlıca sebeplerinden biri de o anda son derece aç olmasıydı. Düğünlere, cenazelere ve vaftizlere yemek gönderen tanıdığı bir lokantacının lezzetli köftelerini düşündükçe ağzı sulanıyordu.

Prensi ilgilendirense papazların çağrılması konusuydu,

— Papazları siz çağırırsınız öyleyse! –dedi.

— Çağırırım!..

Yelizaveta Petrovna'nın sesi kararlı çıkmıştı, ama bir süre sonra yan odaya geçerek titrek bir sesle prense seslendi,

— Bir dakika gelir misiniz?.. Sizinle bir şey konuşacağım!

Prens isteksiz isteksiz yerinden kalkıp yan odaya gitti. Yelizaveta Petrovna,

— Papaza gitmesine gideceğim, ama Yelena'nın annesi olduğumu söylemeyeceğim. Evli olsaydınız söylerdim...

Yelizaveta Petrovna'nın ne demek istediğini anlamıştı prens,

— Peki!.. –dedi.

— Şimdi doğru kiliseye gidiyorum. Dua henüz bitmemiştir. Papaz oradadır.

Yelizaveta Petrovna pencereden görünen çan kulesini işaret ederek ekledi,

— Şu büyük kilise sizinki, değil mi?..

— Evet.

— Ben gideyim!..

Aceleyle kızının odasına geçti, şapkasını giydi ve yine aceleyle çıkıp gitti. Kiliseye vardığında genç papaz elinde haçla

salona giriyordu. Yüzünde çok bitkin, hüzünlü bir ifade vardı. Dinsel açıdan başarılarını herkes anlasın istiyordu.

Yelizaveta Petrovna hemen yanına koştu, haçı öptükten sonra önünde yerlere kadar eğilerek,

— Sizden bir isteğim var peder! –dedi.

Kadının edepsiz ve yılışık tavrı Peder İoann'ın gözünden kaçmamıştı, mavi gözlerini yere çevirerek,

— Nedir?.. –diye sordu.

— Bir tanıdığımın çocuğu oldu, çocuğu vaftiz ettirmek istiyorlar.

Papazın yanı başında duran diyakoz atıldı hemen,

— Yakovlev'in evindeki kiracının mı?..

— Evet efendim.

Diyakoz bu kez papaza döndü,

— Dün size söylediğim kimseler! –diye ekledi.

Papaz gözlerini yine yere çevirerek,

— Öyle mi?..

Yelizaveta Petrovna,

— Yarın saat on ikide vaftizi yaptırıp sonra da sizlere bir şeyler ikram etmek istiyorlar.

Papaz düşünceli bir tavırla,

— Pekâlâ! –dedi.

Yaşlı kadın bu cevabı alır almaz kızının evine döndü... Odaya girince,

— Papazlara söyledim! –dedi.– Vaftiz anasıyla babası kim olacak?..

Prens,

— Vaftiz babası olmayı Miklakov üzerine aldıydı!.. –diye cevap verdi.

Birden sustu. Yelena annesine döndü.

— Vaftiz anası da siz olun! –dedi.

Yelizaveta Petrovna gururlu bir tavır takınmıştı,

— İyi, çok iyi, seve seve olurum!

Buna nedense pek sevinmişti. Çocuğun babasına döndü,

— Geriye yemek meselesi kalıyor! –diye ekledi.– Ne kadar harcamak istersiniz?..

Lezzetli köfteler gittikçe daha çok sulandırıyordu ağzını.

— Ne kadar gerekir?..

— Yüz rubleyi gözden çıkarır mısınız?..

Prens gülerek cevap verdi;

— Elbette!..

Onlar konuşurken Yelena can sıkıntısıyla dinliyordu.

— Vaftiz anasıyla babası, ebe ve doktordan başka kimse gelmeyecek değil mi?.. –diye sordu Yelizaveta Petrovna.

— Gelmeyecek.

Sanki doktor deyince birden aklına gelmiş gibi,

— Ah, şimdi aklıma geldi!.. –dedi.– Doğumu Elpidifor Martıniç yaptırdı değil mi? Kaç ruble verdiniz ona?..

Bu soru karşısında genç adam mahcup olmuştu,

— Henüz bir şey vermedim, vereceğim.

Yelena'nın sabrı tükenmişti artık, öfkeyle,

— Bu kadarı da ayıp yani anne! –dedi.– Size ne bundan?

Yelizaveta Petrovna çok ürkmüştü. Yumuşak bir sesle,

— Peki, peki! –dedi.

Yelena'nın yanına gidip yanağından öptü, haç çıkarttı, sonra prense döndü,

— Artık ben gideyim!.. –dedi.– Hoşça kalın!

Prens yerinden bile kımıldamadan sadece başını salladı,

Yelizaveta Petrovna aynı canlı adımlarla doğruca tanıdığı lokantacıya gitti. Adamın hasta olduğunu söylediler. Hiç beklemeden yattığı odaya çıktı Yelizaveta Petrovna. Lokantacı artık ne doğru dürüst görebilen ne de işitebilen doksan yaşlarında bir ihtiyardı.

Yelizaveta Petrovna yaşlı adamın yanına girince,

— Merhaba Yakov İvaniç! –diye seslendi.– Beni tanıdınız mı?..

Lokantacı Yelizaveta Petrovna'nın yüzüne inceden inceye bakarak,

— Affedersiniz, ama tanıyamadım, –dedi.

— Yelizaveta Petrovna Jiglinskaya.

Yaşlı adam bu kez yumuşak bir sesle,

— Aa... tanıdım... –dedi.– Çok memnun oldum, buyrun oturun.

Yelizaveta Petrovna'yı eskiden tanırdı. Kocasının işlettiği kumarhanenin bütün yemeklerini o gönderirdi.

— Bir iş için geldim size. Kızım doğurdu da.

Yaşlı adam daha bir yumuşak sesle,

— Kızınız mı? –diye sordu.– Ah, çok güzel, çok güzel... Kimle evli kızınız?..

— Birisiyle işte... Kendisi Moskova'da değil zaten.

Görmüş geçirmiş ihtiyar şüpheyle,

— Moskova'da değil mi? –diye sordu.

— On kişilik bir yemek hazırlar mısınız bana?.. Yüz rublelik kadar olsun.

— Elbette, –diye uzatarak cevap verdi yaşlı adam.

Ölü gibi renksiz yüzünde bir sevinç ışığı çakmıştı. Şöyle bir hesapla bu işten en azından elli ruble kazanabileceğini kestirmişti.

— Yemek zengin olsun ama.

— Olacak, olacak. Vaftizden sonra kâğıt oynanacak mı?

Yelizaveta Petrovna nedense,

— Elbette oynanacak! –diye cevap verdi.

— Benim kâğıtlarımı alsanız diyecektim de!

— Peki, –dedi Yelizaveta Petrovna.

Kızının ev adresini verip eve döndü.

O gün olanlardan pek memnundu.

* * *

Vaftizde hazır bulunacaklar ertesi gün saat on ikide toplanmışlardı. Prens Yelena'ya geleceğini söylediği hâlde gelmemişti. Bir de Elpidifor Martınıç yoktu. Prensten bir türlü para koparamayınca sonunda gücenmişti, iki gündür Yelena'nın yanına uğramıyordu.

İlk gelenin Yelizaveta Petrovna olduğunu söylemeye gerek yok tabii. Allanmış, pullanmış, takmış takıştırmış, başına da bir başörtü bağlamıştı... Sevinç ve gururdan yüzü pırıl pırıldı. Ebe de oldukça süslenmişti. O da neşeliydi. Yine frakını giymiş, yeni bir kravat takmış olan Miklakov ise suratı bir karış asık, salonda bir sandalyede oturuyordu. Vaftiz babası olmayı kendisi istemişti, ama şimdi de canı buna fena hâlde sıkılıyordu. Sonunda adamlarıyla papaz da geldi. Peder İoann en güzel cübbesini giymişti. Kısa kesilmiş saç ve sakalını bu vaftiz töreni için iyice briyantinlemiş, çizmelerini gıcır gıcır boyatmıştı. Kilisenin en pahalı tasvir örtülerini getirmelerini söylemişti. Bu örtüleri vaktiyle prensin babası armağan etmişti kiliseye. Vaftiz kabı da tertemizdi. (Onun böyle güzel temizlenmesini diyakozdan istemişti.) Tören başladı... Miklakov papazdan hiç hoşlanmamıştı. Cübbesi pek garibine gitmişti. Hele dua okurkenki kibirli tavrı, kelimelerin üzerine basa basa konuşması, arada bir mavi gözleri yukarıya çevirmesi yok muydu, iyice çileden çıkarıyordu onu. Vaftiz kabının yanında durmuş, "Amma da düzenbaz adam, artist kerata," diye geçiriyordu içinden. Papaz vaftiz ana ve babasının üfleyip tükürmelerini söyleyince Miklakov artık kendini tutamadı, güldü. Bir yandan da dişlerini sıkarak düşünüyordu: "Senin ne mal olduğunu iyi anlıyorum ben!.."

Miklakov, "Papaz papaz olmalı, Tanrı'yla uğraşmalı; asker cesur olmalı, hiç düşünmeden ölüme gidebilmeli," derdi. "İnsan mesleğinin istediği özelliklerden başka özelliklere sahipse bu özelliklerinin gerektirdiği mesleğe geçmeli. Yaradılışıyla bağdaşmayan bir meslekte çalışmamalı... Kendine başka bir meslek aramalı."

İlk fırsatta Peder İoann'ın hakkından gelmeye kararlıydı... Tören bitince papaz yardımcıları eşyaları toplayıp kiliseye döndüler. Onların vaftiz evlerinde yemek yemelerine izin vermezdi Peder İoann. Her yerde uşaklarla birlikte sof-

raya oturturlardı onları. Bunun da din adamlarını küçük düşüren bir durum olduğu inancındaydı. Kendi işini bitirdikten sonra bir köşeye çekilip oturdu. Bakıcıysa odalarda dolaşıyordu. Başını kapı aralığından uzatıp mutfağa bile bakmıştı. Prensi arıyordu, oralarda bir yerde olacağından emindi.

Çocuk vaftiz edilirken Yelizaveta Petrovna heyecandan ağlamıştı. Tören bitince Miklakov'u elinden tutup Yelena'yı kutlamaya götürdü.

Yelena başında yeni, süslü bir başlık, karyolasında yatıyordu. Beyaz patiska bir bluz giymişti... Üzerinde pembe bir battaniye vardı. Bütün bunların böyle olmasını Yelizaveta Petrovna istemişti. Yelena istememiş, o diretmiş, her şeyi istediği gibi düzenlemişti.

— Kutlarım, –dedi Miklakov.

Yelena sitemli, aynı soruyu,

— Neden?.. Neden?.. –diye iki kez tekrar etti.

Kızının böyle konuşmasının sebebini anlayamamıştı Yelizaveta Petrovna. Papazlara çay vermekte geç kalınmamasını uşaklara söylemek için içeri gitti.

Miklakov salona döndüğünde bakıcı,

— İsminizi söyler misiniz? –dedi.– Deftere yazacağım.

— Miklakov.

— Teşekkür ederim.

Bakıcı, Miklakov'un adını deftere yazdı.

"Miklakov" adını duyunca Peder İoann dikkat kesilmişti. Okuduğu küfür dolu bir makalenin yazarının adıydı bu.

Yaradılış bakımından iki ana özelliği vardı Peder İoann'ın. Birincisi okuduğu her şeye inanırdı... Bir yazarı başkaları beğeniyorsa o da beğenirdi, beğenilmeyen yazarın onun gözünde de bir değeri yoktu... İkincisi munis görünüşüne rağmen sinsiydi. Fırsat buldukça başkalarını kızdırmaya, çileden çıkarmaya bayılırdı.

Kibirli bir tavırla bacak bacak üstüne atarak,

— Birkaç gün önce bir makalenizi çamura batıran bir eleştiri yazısı okumuştum! –dedi.

Miklakov hayret etmiş gibi,

— Benim makalemi mi?.. –diye sordu.

— Evet!.. –dedi peder ve bir an sustuktan sonra ekledi.– Hatırladığıma göre bazı fikirlerinizi yeriyorlardı. Bence çoğunda da haklıydı eleştirmen.

— Öyle mi?..

Miklakov'un sesi çok derinden çıkmıştı. Peder İoann böyle konuşmakla onu ne kadar kızdırdığını bilseydi mutlaka konuşmayı hemen keserdi. Papaza iyi bir ders vermeyi aklına koymuştu Miklakov. Sinirli görünmemeye, soğukkanlı davranmaya çalışıyordu. Tam bu sırada salona Yelizaveta Petrovna girdi, herkesi çaya buyur etti.

Miklakov yapmacık bir içtenlik ve saflıkla,

— Bu edebî konuşmalarla canımızı sıkmayalım sayın peder!.. –dedi.– Gelin biraz votka içip neşelenelim!

Papaz alçak gönüllü bir tavırla,

— Olmaz!.. –diye karşılık verdi.– Ben içmem!

Miklakov bu kez bakıcıya döndü,

— Siz içer misiniz?..

— İçerim.

— Votka içmemek elbette iyi bir şeydir! Ama köyde doğup gençliğinin büyük kısmını orada geçirmiş bir insan olarak şuna tanık oldum, sarhoş papazlar çoğunlukla iyi yürekli, sevimli insanlardır; içmeyenlerse mahkeme dilekçeleri yazar yalnızca, toprak davalarından kendilerine de bir pay koparmaya çalışır.

Bakıcı gülümseyerek memnun bir tavırla,

— Evet, çok doğru! –dedi.

Peder İoann bu sözlerin kendisi için söylendiğini anlamıştı, ama bunu fark etmemiş gibi davranmayı daha uygun bulmuştu,

— Evet, köy papazları çoğunlukla öyledir, –dedi.– Cahil halkın arasında yaşadıklarına göre ya zamanla körlenip gitmeye razı olacaklar ya da dilekçe gibi buna benzer şeyler

yazarak bildiklerini unutmamaya çalışacaklar... Burada kitaplığımız, koromuz olduğu hâlde yine de bazen sıkıntıdan patlayacak gibi oluyoruz.

Miklakov itiraz etti,

— Hayır, hayır, bence bunun bambaşka bir sebebi olsa gerek. Cahil köylüleri kandırmak zorunda olduklarını çok iyi bildiklerinden biraz vicdan sahibi olanları yaptıklarından utandıkları için içiyorlar.

Miklakov boyuna içiyor, hiçbir şey yemiyordu.

Papaz hafifçe gülümseyerek,

— Neyle kandırıyorlarmış cahil halkı? –diye sordu.

— Neyle mi?.. –diye haykırdı Miklakov.

Sonra dostça bir sesle ekledi,

— Ah Peder İoann, ah!.. Bilmiyormuşsunuz gibi...

Papaz açık açık gülümsedi, onun yanında böyle şeyleri konuşmalarının doğru olmayacağını Miklakov'a anlatmak ister gibi bakıcıyı işaret etti.

Miklakov bu imayı anlamamış gibi devam ediyordu.

— Papazların arasında da kafası çalışanlar vardır elbet... Böylelerinin de söylediklerine içten inanıp inanmadıklarını hep merak etmişimdir.

Papaz aynı açık gülümseyişiyle,

— Ne anlattıklarına bağlı bu!.. –diye karşılık verdi.

— Yani bazı şeyler var ki siz de şüphe ediyorsunuz, öyle mi?..

Peder İoann bu soruya kaçamak cevap verdi,

— Kişinin her şeye birden inanması olanaksızdır elbet... insanoğlunun aklı her şeye ermez.

Gizli bir önsezi dikkatli konuşması için uyarmıştı onu.

Miklakov omuz silkti,

— Bu şüpheyi içinize şeytanın sokmadığını umarım.

— Doğru... Hem şeytan da ne demek oluyor?..

Miklakov'un yüzü birden değişti. Dostça ifadenin yerini sert ve resmî bir ifade almıştı,

— Bu çok kötü işte! –diye haykırdı.– Çok!..

İyice sarhoş olmuş, gözleri sağa sola kaymaya başlamıştı... Tam bu sırada ebe şampanya getirdi.

Miklakov cebindeki son on rubleyi kadına vermek zorundaydı. Bu da iyice bozmuştu sinirlerini,

— Çok kötü, çok!.. –diye ekledi.

Papaz neyin bu kadar kötü olduğunu anlayamamış gibi bön bön bakıyordu.

Miklakov hâlâ konuşuyordu. Dili artık iyice dolanmaya başlamıştı.

— Biraz önce okuduğunuzu söylediğiniz makalede hükümete satılmış bir adam olduğumun yazılı olduğunu da hatırlarsınız sanırım. Ben içten bir adamım. İnkâr etmeyeceğim. Gerçek bu. Polisim...

Peder İoann ile bakıcı masadan biraz geri çekildiler.

Miklakov devam ediyordu,

— Özür dilerim, ama pek çok şeyden şüphe ettiğiniz hakkındaki sözlerinizi amirlerime iletmek zorundayım. Herhâlde onlar da gerekli yere bildirirler bu durumu.

Peder İoann'ın yüzü bembeyaz olmuştu,

— Ben böyle bir şey söylemedim, –dedi.

Miklakov peltek peltek,

— Söylemediniz mi? Hayır, olmaz!.. İnkâr etmeyin! Bir din adamı olarak utanmalısınız yaptığınızdan! Siz benim...

Peder İoann, Miklakov'un sözünü kesti,

— Ben ne söyledim ki?.. –Dudakları bile titremeye başlamıştı.– İftira etmek kolay tabii...

Miklakov sert bir tavırla karşılık verdi,

— Size iftira etmiyorum! Söylediklerim gerçek.

Papaz,

— Rica ederim!.. –diye başladı.

Ama sözünü bitiremedi.

İçeri giren Yelizaveta Petrovna, Miklakov'a Yelena'nın onu çağırdığını söylemişti.

Miklakov,

— Ne oldu?.. –diye sordu.

— Sizi istiyor işte, gelin.

Miklakov kalkıp gitti.

Yelena öfkeli bir sesle çıkıştı,

— Neler saçmalıyorsunuz içeride?..

Masadaki konuşmaları yattığı yerden kelimesi kelimesine duymuştu.

— Pedere biraz ders veriyordum.

— Hemen gidip şaka yaptığınızı söyleyin.

— Söylemem... Biraz üzülsün... İzin verin de elinizi öpeyim, eve gideceğim.

Miklakov Yelena'nın elini öptü.

— Gidip şaka yaptığınızı söyleyin diyorum size.

Miklakov salondan şapkasını almaya giderken,

— Ona başka bir şey söyleyeceğim! –diye mırıldandı kendi kendine.

Gidip Peder İoann'ın önüne dikildi. Ayakta sallanıyordu,

— İstemeyerek rapor edeceğim sizi! –dedi.

Sonra bakıcıya döndü.

— Sizin de çok iyi olduğunuzu söyleyeceğim! –diye ekledi.

Peder İoann şaşırmıştı. Yelizaveta Petrovna geldi, onu da Yelena'nın yanına çağırdı.

Yelena,

— Lütfen üzülmeyin! –dedi.– Gizli polis falan değil o... İyi ve hür düşünceli bir insandır, o kadar.

Peder İoann şüpheyle dudaklarını büktü, gülümsedi,

— Makalede hakkında yazılanlara bakılırsa olamazdı zaten! –diye cevap verdi.

— Gerçekte çok dürüst bir insan olduğu, herkesin hatasını yüzüne karşı söylediği için olamaz... Siz meraklanmayın!.. Bir şey olacağı yok.

— Her ne kadar içim tam rahat değilse bile beni teselliye çalıştığınız için yine de teşekkürler... Herhangi bir şikâyet olursa lehimde tanıklık etmenizi rica edeceğim sizden.

Pederin bu isteği Yelena'nın ondan nefret etmesine yetmişti. Sıkıntılı bir sesle,

— Sizi şikâyet eden olmayacak! –diye haykırdı.

— Umarım.

Peder İoann Yelena'yı selamlayarak çıktı odadan. Bir süre sonra da bakıcıyla birlikte başları önde, evden çıkıp gittiler.

VIII

Çoktandır pek dağınık yaşıyordu Miklakov. Edebiyatı bırakalı değerli bir kitap bile okumamıştı. Son zamanlardaysa bütünüyle bırakmıştı kitap okumayı. Sabahtan öğleye kadar çoğu zaman dairede çalışıyor; akşamları ya bir dostun evinde kâğıt oynamakla, içmekle ya da anlamsız tartışmalarla, o da olmazsa gizli bir kadın dostunun koynunda geçiriyordu. Ama prensesle tanışması, yakınlaşması bu yaşantıdan utanmaya ve uzaklaşmaya zorlamıştı onu.

Gerçekte kadınların zeki ve herhangi bir sanat kolunda yetenekli olmalarını gerekli gören insanlardan değildi. Yalnız ruh güzelliği ve anlayış arardı onlarda. Kral Lear'ın kızı Cordelia ideal kadındı onun gözünde. Prenseste de ondaki özelliklerden birkaçını buluyordu şimdi... Temiz yürekliliği, ahlakı şaşırtıyordu onu... Genç kadına gelince, o da gün geçtikçe daha çok değer vermeye başlamıştı Miklakov'a. Aklını bir süre için kaçırmasıyla sonuçlanan aşkından haberdar olduktan sonra onun olağanüstü bir yüreği olduğuna inanmaya başlamıştı... Çok dürüst, zeki, bilgili ve kişilik sahibi bir insan olduğuna zamanla iyice inanmıştı. Prensesteki bu düşünce değişikliğinde en önemli rolü kocası oynuyordu.

Vaftizden birkaç gün sonra Madam Petitskaya kendine özgü bazı yollarla Yelena'nın dünyaya bir erkek çocuk getir-

diğinden, hatta çocuğu vaftiz ettirmek istemediğinden haberdar olmuştu. Hemen prensese koşup öğrendiklerini anlatmıştı tabii. Böyle bir habere hazır değildi prenses. Duydukları heyecanlandırmıştı onu. Miklakov gelince ondan daha ayrıntılı bilgi edinmeye karar verdi. Petitskaya Miklakov'un da vaftiz babası olduğunu söylemişti ona çünkü.

Akşam Miklakov geldi... Her akşam geliyordu zaten. Üçü masaya oturup oynamaya başladılar... On bire kadar bir türlü konuyu açamamıştı prenses. Sonunda,

— Matmazel Yelena'yı görüyor musunuz? –diye sorabildi.

Miklakov saygılı bir tavırla,

— Görüyorum! –dedi.

Onun yanında daima çok ciddiydi Miklakov. Prensese ve onunla ilgili her şeye sonsuz saygı duyuyordu.

Prenses,

— Duyduğuma göre ailesine bir kişi eklenmiş... –dedi.

Cevap vermekte bir süre güçlük çekti Miklakov. Sonunda verebileceği bir cevap bulabildi,

— Öyleyse gizlemek bir işe yaramayacak... Doğru!

Petitskaya hiçbir şeyden haberi yokmuş gibi her zamanki masum tavrıyla,

— Kız mı, oğlan mı? –diye sordu.

Miklakov ona da kibarca cevap verdi,

— Oğlan.

Prenses, "Sevgilisi buna çok sevinmiştir," diyecekti, ama diyemedi,

— Yelena'nın çoçuğu vaftiz ettirmek istemediği doğru mu?.. –diye sordu.

Miklakov'u bu soru da güç bir duruma sokmuştu. Her şeyi doğru olarak prensese anlatmaya hazırdı, ama Petitskaya'nın yanında konuşmak istemiyordu. Gülerek,

— Yok canım! –dedi.

— Elbette yalandır bu. Doğru olması için Yelena'nın canavar ruhlu bir kadın olması gerekirdi zaten.

Miklakov ciddileşmişti,

— Hiç de korkunç ruhlu bir kadın değildir Yelena, – dedi.– Biraz tuhaftır, o kadar. Ama bunun yanında çok zeki ve dürüst bir insandır...

Madam Petitskaya söze karıştı,

— Bilmiyorum, belki de tuhaf olduğu için olacak, çok garip şeyler anlatıyorlar hakkında.

— Böyle şeyleri herkes için anlatırlar!

Miklakov da Petitskaya'yla ilgili pek çok korkunç şey duymuştu, ama şimdi açmak istemiyordu bunu.

Prenses düşüncelere dalmıştı. Prensle nişanlı olduğu zamanları düşünüyordu. Tatlı bir bakışından ne çok duygulanırdı... Kolunu hafifçe bir sıksa zevkten nasıl titrerdi... Ya şimdi?.. Neredeyse ağlayacaktı. Miklakov'un gözünden kaçmadı bu. Prensesin bu hâli kendi durumu hakkında kötü şeyler düşünmeye zorluyordu onu.

Kâğıt oynarken, "Hâlâ seviyor kocasını herhâlde!" diye geçiriyordu içinden. Ara sıra prensese bakıyor ve acı acı gülümseyerek, "Oysa aklı başında bir kadının benimle ilgilenebileceğini sanmıştım. Başka işi yok da benimle mi ilgilenecek?.. Bu acayip suratımı ne yapsın?.. O da haklı. Zengin de değilim ki parama tamah etsin. Boyum bosum da yerinde değil, atletik bir vücudum da yok. Birazcık aklım var, hepsi o kadar. O da neye yarar? Kadınlar zekânın değerini bilemezler..."

Eve dönerken sinirleri bozuktu Miklakov'un. Kendi kendine, "Bütün bunlar çok güzel doğrusu," diye düşünüyordu. "Hanımefendi için bir değerim yoksa, ne diye her gün gidiyorum evine?.. Sanırım ona durumu açıklamak gerekecek: Durum böyleyken böyle, ne dersiniz?.." Miklakov her ne kadar böyle düşünüyorduysa da bir şey yapacağı yoktu. Ona göre bir insanın aşkını itiraf etmesinden daha gülünç bir şey yoktu dünyada. Öyle bir duruma düşmektense ölmeye razı olurdu.

Bu işe bir çözüm yolu aradı. Sonunda kararını verdi: "Prensese bir mektup yazmalıyım. Kâğıt iyi bir dosttur. Korkak insan bile kâğıt üzerinde bir kahraman kesilebilir. Sahtekâr rahatlıkla dürüst bir insan olduğunu yazabilir... Her yalana, adiliğe tahammülü vardır kâğıdın. Yazmalıyım!" Sonra yazdı. Yüreği acılarla dolu olduğu hâlde yine de mektubu alaycı ve şakacı olmuştu:

Saygıdeğer Prenses Yelizaveta Sergeyevna,

Kadın denen yeryüzü meleklerine şeytanların tutkulu gözlerle bakmaları günahsa ben de size öyle baktığım için çok büyük günahlar işledim. Önüne geçilmez bir tutkuyla yanıyor içim... Aklımı bile tekrar kaçırabilirim. Bana karşı açık yürekli olmanızı istiyorum. Bu mektubuma olumlu bir cevap vermek içinizden gelmiyorsa uşaklarınıza beni bir daha evinize almamalarını, kapıdan geri çevirmelerini emredin lütfen... Cevabınız olumlu olursa koşarak size gelirdim, ama bunu ummak pek güç... Kapınızdan kovsun beni uşaklarınız da haddimi bileyim. "Senin gibi serbest fikirli bir süprüntünün kapımızda işi yok," desinler. İnanın bütün bunlar... Karşınızda bir kukla gibi çöküp hiç olmazsa birazcık aşk dilenmemek için harcadığım çabayı bir bilseydiniz...

Prensese giderken yazdığı mektubu da yanına aldı. Madam Petitskaya da oradaydı. Yine masaya oturdular. Miklakov ikide bir cebinden sıçrayıp masanın üzerine atlayacağından korkuyormuş gibi eliyle yokluyordu mektubu. Yüzü bembeyazdı. Çok heyecanlı olduğu belliydi. Kadınlar da fark etmişlerdi bunu. Dünden beri prensesin yanındaydı Petitskaya. Prensesle Miklakov'un arasında fazlalık olduğunu anlamış gibi ilk fırsatta dışarı çıktı. Arkasından Miklakov heyecanlı ve boğuk bir sesle,

— Bir eserimi size sunmamı ister miydiniz? –dedi. Aslında saçma sapan bir şeydir, okumaya bile değmez, ama onu... sizin için yazdım, okumanızı istiyorum. Verebilir miyim?..

Prensesin yüzü bembeyaz olmuştu. Aceleyle,

— Verin, -dedi.

Miklakov mektubu cebinden çıkarıp prensese verdi... Prenses de hemen cebine koydu.

— Yarın cevabınızı almaya geleceğim!

— Olur!..

Madam Petitskaya uzun süre dışarıda kaldı. Ama ikisi de hiç konuşmuyorlardı artık. Birbirlerinin yüzüne bile bakamıyorlardı.

Ertesi gününü büyük heyecan ve huzursuzluk içinde geçirdi Miklakov. Grigorovlara giderken bıyıklı kapıcının yüzünde düşünceli bir ifadeyle sertçe, "Evde yoklar," diyeceğine iyice inandırmıştı kendini.

Ama kapıcı her zamanki sakin tavrıyla karşıladı.

"Hanımefendi evde mi?" diye sorduğunda pardösüsünü askıya asmak için arkasını dönerken,

— Evde, -dedi.

Miklakov konuk salonuna geçti. Prenses her zaman orada kabul ederdi onu. Uzun süre yalnız başına bekledi. O kadar beklemişti ki artık dayanamamış, kapı arasından merakla ona bakan oda hizmetçisi kıza seslenmişti,

— Hanımefendiye benim geldiğimi haber verin.

— Başüstüne! -dedi kız ve gitti.

Haber vermiş olacak ki bir süre sonra prenses geldi.

— Selam, -dedi.

Sıkılgan bir tavırla kanepeye ilişti. Miklakov da çok sıkılıyordu. O da rahatsız rahatsız aynı kanepeye oturdu... Birkaç dakika hiç konuşmadan öylece oturdular. İlk konuşan Miklakov oldu,

— Mektubumun cevabını almaya geldim.

Prenses yere bakarak,

— Aldınız ya! -dedi.

— Yani kovulmadım. Bunu lehime bir puan kabul edebilir miyim?..

— Doğrusu bilmiyorum, –dedi prenses, hâlâ yere bakıyordu.

Bu cevap Miklakov'u ürkütmüştü,

— Nasıl bilmezsiniz? Mektubum gayet açık.

Prenses susuyordu. Adam devam etti,

— Niçin böyle kaçamak cevap veriyorsunuz?..

— Başka türlü veremem de ondan.

— Neden veremezsiniz?..

— Birkaç güne kadar Petersburg'a, ailemin yanına gidiyorum çünkü. Artık buraya dönmeyeceğim.

Gözleri yaşarmıştı prensesin. Miklakov boğuk bir sesle,

— Petersburg'a mı? –diye sordu.– Bir daha dönmeyecek misiniz?.. Ne zaman karar verdiniz buna?..

— Çok oluyor.

— Bunu şimdiye kadar bilmemem çok iyi oldu!.. Hiç olmazsa birkaç mutlu gün geçirdim... Kendimi aldatıyormuşum meğer... Ah Tanrım, ah!..

Miklakov sanki konuşmuyor, inliyordu.

Prenses donup kalmıştı. Zor nefes alabiliyordu. Miklakov'un mektubunu aldıktan beri çok acı çekmişti. Önce sevinmişti buna. Sonunda yaşamasının bir sebebi olacaktı... Ama sonradan bir korku sardı içini. Yabancı birisinin aşkına nasıl karşılık verebilecekti? Vicdanı ne derdi buna?.. Sonra kocası nasıl karşılardı?.. Ya toplum?.. Bu aşkı reddetmekse eski sıkıntılı, dayanılmaz hayatına dönmek demekti. Buna da dayanamazdı artık. Moskova'da kalırsa Miklakov'la görüşmeden yapamayacağını gayet iyi biliyordu. Bu çıkmazdan kurtulmak için Petersburg'a gitmeye karar verdi. Bütün gün bu kararına sadık kalmıştı. Miklakov'un yanına çıktığında da aynı karardaydı. Ama onun bu derece üzüldüğünü görünce o değişmez kararı da sarsılmış, zayıflamıştı. "Belki de gitmem," demek için can atıyordu, ama söyleyemiyordu bunu. "En iyisi susmak," diye geçiriyordu içinden.

Miklakov bir süre sonra kalktı. Şapkasını elinde sinirli sinirli çevirerek,

— Hoşça kalın! –dedi.

— Güle güle.

— Ne akılsızım. Oysa hoşça kalın diyeceğime elveda demeliyim.

Prenses, "Niçin elveda? Yine görüşeceğiz. Görüşmemiz gerek," demek istiyordu, ama yine söyleyemedi.

Miklakov belki kendisini yatıştıracak, rahata erdirecek bir söz duyar diye, uzun süre prensesin önünde dikildi kaldı. Ama prensesin bir şey söylediği yoktu, selam verip çıktı. O gidince prenses biraz rahatlamıştı... Odasına koşarak sessiz sessiz ağlamaya başladı.

Miklakov ise doğru Moskova Meyhanesi'ne gitti. İyice sarhoş olana kadar içti. Sonra bir adamla kavga etti. Gürültü çıkardı, etrafa küfürler savurdu. O kadar ki meyhaneci onu çok sevmeseydi mutlaka karakolu boylamıştı. Garsonlardan biri dikkatle odasına taşıdı onu. Yatağına uzanınca derin bir uykuya daldı. Sabah dokuzda uyandığında kafasının içi kazan gibiydi. Birbirinden anlamsız bir sürü düşünceyle dolu aklından kâh prensesin arkasından Petersburg'a gidip yıllarca, ta aşkını kazanıncaya kadar peşinden koşmak, kâh onu kaçırıp kimsenin bilmediği bir diyara götürmek geçiyordu. Böyle düşünürken birden yattığı yerden aceleyle kalkıp prensese şu pusulayı yazdı:

Çok fenayım, belki de yine aklımı kaçıracağım... Yalvarırım, köşedeki odada asılı resminizi baną gönderin. Öldüğüm zaman tasvir yerine başucuma onu koyduracağım.

Pusulayı zarfa koyup gönderdikten sonra büyük bir şişe votka aldırıp doyuncaya kadar içti. Sonra yatağa uzanıp sızdı.

Pusulayı alınca prenses çok heyecanlandı. Hemen resmi gönderdi. Paketin içine şöyle bir pusula koymayı da unutmamıştı:

Resmi gönderiyorum, ama bir yere gizleyin onu. Bugün kocamı size göndereceğim, durumunuzu çok merak ediyorum.

Gerçekten de yemek yerlerken kocasına,

— Miklakov'dan bir pusula aldım, –dedi.– Çok hastaymış!

— Neyi varmış?..

Prenses başını öne eğerek,

— Bilmiyorum! –diye cevap verdi.– Durumunu öğrenmek için bir ara uğrayamaz mısın ona?..

— Uğrarım. Hem de bugün uğrarım.

— Oradan çıkınca hemen eve gelip bana anlat durumu, ne olur...

— Peki.

Prens sofradan kalkar kalkmaz arabasına binip doğru Miklakov'a gitti.

Miklakov ayılmış, prensesin resminin önünde oturuyordu. Yüzü son derece bitkin, hüzünlüydü. Gözlerini bir an bile ayırmıyordu resimden.

Koridorda ayak sesleri duyunca gelenin prens olabileceğini düşünerek resmi hemen sandığa gizledi.

Gerçekten de tahmin ettiği gibi gelen prensti.

Miklakov'un bitkin yüzünü görünce,

— Ne oldu size?.. –diye haykırmaktan alamadı kendisini.

— Önemli değil... Biraz rahatsızım, o kadar.

— Neyiniz var?..

Miklakov sancıdan neredeyse çatlayacak olan kafasını iki elinin arasına alıp,

— Yine aklımı kaçıracağım herhâlde! –dedi.

Prens titrek bir sesle,

— Olamaz böyle şey!.. –dedi.

Sonra Miklakov'un kızarmış gözlerine, darmadağınık saçlarına bir göz atıp endişeli bir sesle,

— Yine âşık falan mı oldunuz yoksa?.. –diye sordu.

— Ne olduğumu ancak şeytan bilir.

— Bir doktor göndereyim mi size?.. İster misiniz?..

Miklakov isteksizce,

— Gerekmez!.. –dedi.

Oturduğu sandalyeden kalkıp yatağına gitti, uzandı; soluk almakta güçlük çekiyormuş gibi göğsünü ovuşturmaya başladı.

Prens üzgün üzgün bakıyordu ona.

Miklakov'un gözlerini kapayıp bir süre öyle kaldıktan sonra tekrar açtığını görünce,

— Size engel olmayayım! –dedi.– Uyumak istiyorsunuz sanırım.

Miklakov gözlerini açmadan,

— İyi olur, –dedi.– Yalnız kalırsam daha iyi olacak.

— Hâlâ doktor istemiyor musunuz?..

— İstemiyorum.

Prens başını sallayarak çıktı. Önce eve gidip karısını durumdan haberdar edecekti.

Odasına girince,

— Aklını kaçırmak üzere! –dedi.

Prensesin yüzü birden bembeyaz kesilmişti,

— Ne? Aklını mı kaçıracak? –diye bağırdı.– Yatıyor mu?

— Yatmıyor, ama yüzü bir delinin yüzünden farksız. Doktor göndereyim dedim, istemedi.

— Madem deli, sözünü dinlememek lazım, göndermeli doktoru.

— Göndersek bile ya içeri almaz ya da düpedüz kovar adamı.

Karısının Miklakov'a âşık olduğu kuşkusu ilk kez düşüyordu prensin içine. "Miklakov belki Yelena'ya bir şeyler anlatmıştır," diye düşünerek ilk fırsatta sormaya karar verdi. Çünkü bir konuşma arasında Yelena şaka yollu bir şeyler ima etmek istemişti ona.

* * *

Kocası haberi verip gittikten sonra bir başına kalan prenses büyük bir umutsuzluğa düşmüştü. Kendisi için bir insan aklını kaçıracak, belki de ölecekti. Miklakov'u kurtarmak için kendini feda etmeye hazırdı. Ama bunu nasıl yapabileceğini bilemiyordu. Kara kara düşünürken Petitskaya girdi salona. Onun bitkin hâlini görünce merakla ne olduğunu sordu. Prenses arkadaşına artık her şeyi açıkça anlatmaya karar vermişti. Miklakov'un mektubunu, ona ertesi gün Petersburg'a gideceğini söylediğini, her şeyi anlattı.

Petitskaya da heyecanlanmıştı,

— Yoksa gerçekten gidecek misiniz?.. –diye haykırdı.

Prenses Petersburg'a gidecek olsaydı Petitskaya çok şey kaybederdi. Bir dostun yanı sıra birçok maddi çıkardan da olurdu... Prenses sık sık değerli armağanlar ve borç para veriyordu ona.

Prenses mahcup bir tavırla,

— Evet! –dedi.– Yani gitmek istemiştim.

— Niçin?.. Sebebi neydi bunun?..

— Elimden başka ne gelirdi ki?

— Sorunuzu anlayamadım. Ne demek istiyorsunuz?

Prensesin yüzü yine kızarmıştı,

— Onun bu duygusuna karşılık veremem! –dedi.

— Öyleyse hoşlanmıyorsunuz ondan!..

— Mesele hoşlanıp hoşlanmamam değil. Hiç kimseden hoşlanamam ben.

Petitskaya hayretle sordu,

— Niçin?..

— Evli bir kadınım çünkü.

— Evliydiniz... Şimdi dulsunuz. Kocanız tam olarak bırakmış durumda sizi çünkü. Ne günah işlerseniz işleyin Tanrı da, kullar da affedeceklerdir sizi!..

— Ama ben kendimi affedemem.

Petitskaya omuz silkti.

Prenses devam ediyordu,

— İşi güçleştiren benim duygularım değil. Öyle olsaydı onları frenlemem pek kolay olurdu. Başka bir insan söz konusu. Aklını kaçırabileceği, ölebileceği söylenen biri...

— Bu yaptığınız hiç de doğru değil... Onu baron sanmayın siz. Onun gibi ağzının payını alınca başka bir kadına yamanma yolları arayacak insanlardan değildir. Duyguludur.

Petitskaya prenses onu sevsin de Moskova'da kalsın diye elinden geldiğince Miklakov'u göklere çıkarmaya çalışıyordu.

Prenses,

— Ne yapacağımı bilemiyorum! –dedi.

— Yapacağınız şey hiç de sandığınız gibi güç değil. Bir mektup yazarak aşkına karşılık vereceğinizi bildirin, her şey düzelir.

— Asla!.. Asla!.. Bir yerde karşılaşsak sözlerimle yatıştırmaya çalışırdım, ama bunu asla yapamam.

— Öyle yapın o hâlde...

— Nerede görebilirim ki onu?..

— Çağırın, buraya gelsin.

— Çağırırsam bu benim de ona tutkun olduğum anlamına gelmez mi?..

Petitskaya yine omuz silkti, gülümsedi. Prensesi bir türlü anlayamıyordu,

— İsterseniz bizim eve çağırayım, –dedi.– İster misiniz?..

— Size gelirse ne olacak?..

— Siz de gelirsiniz. Orada görüşürsünüz işte.

Genç kadın bir süre düşündükten sonra,

— Olabilir!.. –dedi.– Pekâlâ!

* * *

Petitskaya koşarak eve gitti. Miklakov'a bir mektup yazıp evinde bir toplantı olduğunu, onun da bu toplantıya katılmasını istediğini bildirdi. Mektubu şöyle bitirmişti: "Prenses Grigorova da olacak bu toplantıda!" Şansa bakın ki Prens Grigorov gittikten sonra daha içmemişti Miklakov. Öğleden

önce daireye bile gitmişti. Eve döndüğünde Petitskaya'nın mektubunu buldu. O andaki sevincini anlatmaya kaleminin gücü yetmeyeceğini bildiğim için böyle bir şeye girişmeyeceğim. Yalnız şu kadarını söyleyeyim; el çırpmaya, odanın içinde dans etmeye, zıplamaya başlamıştı. Daha sonra bir şeyler yiyip yatağına uzandı. Bir önceki gece hiç uyumadığı için derin bir uykuya daldı. Saat sekizde uyandığında mutluluk ve sağlıktan gözleri pırıl pırıldı. Yine şık elbiselerini giydi, kokular süründü, Petitskaya'nın evine yollandı. Petitskaya'nın evi küçüktü, ama güzel döşenmişti. Ev sahibesi akşamki konuklarının rahatlığı için her şeyi düşünmüştü. Çay hazırlatmış, küçük konuk salonuna bir oyun masası koydurmuş, hatta hafif bir akşam yemeği bile ısmarlamıştı.

Miklakov geldiğinde Petitskaya sormuştu,

— Hasta mıydınız?..

Miklakov biraz sıkılgan cevap verdi,

— Evet, oldukça!

Prensesin yüzü ateş gibi yanıyordu.

Petitskaya biraz önce Miklakov gelince gönlünü almaya prensesi ikna etmişti. Şimdi de bir işi varmış gibi dışarı çıkmıştı.

Yalnız kaldıklarında prenses kendini zorlayarak,

— Kim izin verdi de hasta oluyorsunuz?.. –dedi.

Miklakov önüne bakarak cevap verdi,

— Başka ne gelirdi elimden? Bu darbeyi savuşturmaya gücüm yetmezdi.

— Darbe falan yok ortada... Petersburg'a gitmiyorum!

Miklakov sevinçle,

— Gitmiyor musunuz? –diye haykırdı.

Prenses çabuk çabuk konuşarak,

— Gitmiyorum! –dedi.– Ama lütfen bu konuyu şimdilik burada keselim.

Bambaşka şeylerden söz etmeye başladılar. Petitskaya konuk salonuna döndüğünde prenses buna çok sevinmişti,

— Artık dışarı çıkmayın! –dedi.

Tabii ki özür diledi Petitskaya. Barışıp barışmadıklarını öğrenmek ateşiyle yanıyordu içi. Bunu öğrenmek için çeşitli yollar denedi: Konuklarını oyun masasına buyur etti. Oyuna dalmış gibi yaparak bir yandan da çaktırmadan Miklakov'la prensesin bakışıp bakışmadıklarını kolluyordu. Bakışıyorlardı. Oyun bittikten sonra bir şey unuttuğunu bahane edip yine dışarı çıktı... Yatak odasına gitti, oraya gittiğini anlasınlar diye pek sesli kapamıştı kapıyı. Sonra karyolasının üzerine çıkıp yatak odasından konuk salonunda olup bitenleri gözetlemek için özel olarak yaptırdığı bir delikten konuklarını gözetlemeye koyuldu... Miklakov başını öne eğmiş, tebeşirle masanın üzerinde bir şeyler karalıyordu. Prenses ise arkasına yaslanmış, kâh Miklakov'a kâh önüne bakıyordu. Miklakov birden başını kaldırıp bir şeyler söyledi, prenses ürkek ürkek çevresine bakındıktan sonra elini uzattı. Adam bu eli hararetle öptü. Petitskaya sevinmişti, gözetleme yerinden indi.

IX

Elpidifor Martınıç bir sabah Yelizaveta Petrovna'ya gitti... Oturmuş konuşuyorlardı. Doktor hayatından memnundu. Gözlerinin içi gülüyordu. Bir gün önce bin rubleyle birlikte yine aile doktorluğunu kabul etmesi için bir davetiye almıştı prensten.

Altın sigara tabakasını elinde evirip çevirerek,

— Torununuz için hâlâ o otuz bin rubleyi alamadınız mı? –diye sordu.– Çocuk için para vermeye yanaşmıyor mu?..

Yelizaveta Petrovna üzgün bir sesle,

— Bir kapik bile vermiyor! –dedi.

— Verir, verir... Öyle bir insan değildir!

— Değildir, ama insanın ne zaman göçüp gideceğini de yalnızca Tanrı bilir. Ya yarın öbür gün ölürse? Bizim hâlimiz nice olur o zaman?..

— Doğru... Öhö!.. Bunu söylemelisiniz kendisine.

Yaşlı kadın acı acı gülümsedi,

— Ne yazık ki imkânsız bu, kızım, "Anne, bir daha paradan söz edersen yüzümü göremezsin," dedi. Ne olursa olsun onu görmeden edemem.

— Tabii, tabii!

— Bundan sizin de bin ruble kazancınız olacağı hâlde nedense inat ettiniz, söylemiyorsunuz.

— Nasıl söyleyebilirim?.. Buna hakkım yok ki.

— O zaman söylemiştiniz ama.

— Bu kadar büyük değildi o para. Öyle olduğu hâlde yine de kendim söylememiştim, biliyorsunuz.

— Kime söyletmiştiniz?..

— Bir kadına. Öhö...

— Şimdi nerede bu kadın?..

— Öldü.

Yelizaveta Petrovna'nın daha fazla soru sormasına engel olmak için en kestirme yol olarak bunu bulmuştu.

Bizim de bildiğimiz gibi o zaman Anna Yuryevna'ya söylemişti. Ama şimdi yapamazdı aynı şeyi. Çünkü Anna Yuryevna'nın yerine atanan kadına yaranmak için onunla ilgili bazı şeyler söylemişti. Nasılsa bundan haberdar olan Anna Yuryevna uşağını gönderip bir daha evine ayak basmamasını bildirmişti ona. Kaderine razı olmuştu Elpidifor Martınıç tabii. Boşboğazlığı yüzünden böyle zengin bir evin aile doktorluğunu kaybettiği için kendisine de çok kızıyordu.

Yelizaveta Petrovna,

— Bu durumda ne yapabilirim? –diye sordu.

Elpidifor Martınıç kollarını iki yana açtı, önemli konularda her zaman yaptığı gibi,

— Öhö!.. –diye bir öksürdükten sonra ekledi.– Beklemek gerek. Bakalım zaman ne gösterecek.

Yaşlı kadın sözünü kesti,

— Zamanın göstereceği ne olabilir burada? Arası ne kadar uzarsa şanssızlığa uğrama ihtimalimiz de o kadar artar. Ya ölüverirse birden!..

Elpidifor Martınıç sık sık öksürmeye başlamıştı,

— Zamanın size şans getirme ihtimali de var... öhö... Prensesi son gördüğümde, "Acaba Avrupa'ya gitse sağlığına iyi gelir mi?" diye ısrarla sordu bana. Aile yaşantısını bildiğim için, "Çok iyi olur," diye cevap verdim kuşkusuz. "Gidin, hem de öyle birkaç aylığına değil, bir hatta iki yıllığına gidin."

— Avrupa'ya gitmesinden ne çıkar?.. İster gitsin ister gitmesin!..

Elpidifor Martınıç sık kaşlarını çattı,

— Karısı burada yokken prens avucunuzun içinde olacaktır.

— Benim mi?.. –diye haykırdı yaşlı kadın.– Ben yine eli avucu boş kalırım, inanın!

— Neden kalasınız?.. Siz de kendinizi gösterirsiniz artık... Evine gider, torununuzun geleceğini garanti etmesini söylersiniz kendisine. Söylediğinizi kabul etmek zorundadır. İster para, ister senet versin. Bir şeyler versin de... Yalnız bir konu var: Parayı kimin üstüne yapmak gerek? Bu çok önemli işte... Çocuğun üstüne yapsa... Çocuk ölürse paradan Yelena'ya ancak devede kulak kalır. Olmaz... Yelena kendi üzerine yapılsın istemiyor. Geriye siz kalıyorsunuz. Ölseniz bile para doğrudan onlara kalır.

Yelizaveta Petrovna'nın gözleri parlıyordu. Grigorov'dan otuz-kırk bin rublelik senet almanın zevkini şimdiden duyuyor gibiydi.

— Ya, ya!.. –dedi.– Öyle ya...

Elpidifor Martınıç yaşlı kadının gönlünü böylece hoş ettikten sonra çıkıp Yelena'ya gitti. Yelena çocuğu kucağına almış oynuyordu. Prens de oradaydı. Zevkle çocuğu seyrediyordu. Sonunda dayanamadı, kundağın arasından yavrunun ayağını çıkarıp öpmeye başladı.

Yelena çocuğun elini çıkarıp gösterdi ona,

— Bak ne küçücük eli var!

Prens bu kez elini öpmeye başladı.

— Burnuna bak hele, ne güzel! –dedi Yelena.

O da dayanamayarak yanağından, gözünden, burnundan öpmeye devam etti bebeği. Bebek bundan hoşlanmamış olacak ki suratını buruşturdu, alt dudağını sarkıttı. Neredeyse ağlayacaktı. Annesi bunu fark edince hemen kucağına yatırdı onu... Bebek küçücük elini yumruk yapıp ağzına soktu, emmeye başladı. Yelena'yla sevgilisinin mutlulukları sonsuzdu.

Bu sırada yanlarına Elpidifor Martınıç girdi. Alçak sesle,

— Güzel bir aile tablosu! –dedi.

Yelena başını kaldırıp içten bir tavırla cevap verdi,

— Ah, merhaba!..

Prens de aynı içtenlikle,

— Merhaba! –dedi.

Doktor,

— Önce... öhö... Nikola Grigoriç'e bakalım,– dedi...– Ateşiniz normal efendim, göbeğiniz de iyi. Oo!.. Gözlerinizi neden kapıyorsunuz?.. Açsanız nasıl olur acaba?

Doktor parmağıyla çocuğun boğazına hafifçe dokundu. Bebek hemen iri siyah gözlerini açıp baktı.

— Biraz kanlanmalar var, evet! –diye ekledi doktor.– Başına biraz kan hücum etmiş.

Yelena oğlundan şikâyetçiymiş gibi,

— Oburluk ediyor, sonra da uyuyor! –dedi. Başka bir şey yaptığı yok!..

— İyi yapıyor, aferin!

Doktor biraz çene çalmak için bir sandalyeye oturdu, gülerek,

— Ne tesadüf! –dedi.– Size gelirken sokağın başında şu zengin Ogloblin var ya, hah işte onun oğluyla karşılaştım. İsmi de neydi?.. Nikola herhâlde... Sizin de akrabanız oluyor galiba?..

Doktorun oturmasına prensin canı sıkılmıştı. Onun yanında rahat rahat sevemeyecekti oğlunu,

— Ne yazık ki öyle!.. –dedi.

Doktor konuşmaya devam ediyordu,

— Geçen arabalardan birinden, “Dur, dur,” diye heyecanlı bir ses gelince acaba bir şey mi oldu diye meraklandım bayağı. Durdum... Arabasından inip yanıma geldi... Ne dese beğenirsiniz, “Kasketinizi bana verin, ben şapkamı size vereyim... Maskeli bir baloya davetliyim, oraya doktor kıyafetiyle gitmek istiyorum da.” – “Öyle şey olur mu canım?” diye vermek istemediysem de aldırmadı. “Verin, ne olur, hadi,” diye diretmeye başladı. “Tanınmış bir ailedendir, genci kırmak doğru olmaz,” diye düşündüm. Sözün kısası, sonunda kasketi verdim, şapkayı aldım. Benim için elbette kârlı oldu bu değiş tokuş. Kasket beş para etmezdi, aldığım şapka en azından iki yüz ruble eder...

Böyle söyleyerek şapkayı Yelena’yla prense gösterdi... Ama o anda prensle Yelena’nın onu dinlemediklerini fark etti. Her âşık çift gibi onların da yalnız kalmak istediklerini anlayıp konuşmayı kesti ve çıkıp gitti.

Gerçekten de Nikola, Elpidifor Martınıç’ın kasketini maskeli baloya gitmek için istemişti... Yalnız şu var ki doktor kıyafetiyle değil de musluk tamircisi kıyafetiyle gidecekti. Yalan söylemişti Elpidifor Martınıç’a. İki aydır hiçbir maskeli baloyu kaçırmıyordu. Yanında hep siyah maskeli bir kadın oluyordu. Kendisiyse sadece frak giyiyordu. Siyah maskeli kadın Nikola’nın son baloya maskeli gelmesini istemiş olmalıydı. “Bazı kötü niyetli kişiler var çevremizde, sizinle buluşmalarımızı izliyorlar,” diye yazmış olabilirdi ona. Mektubun şöyle bittiğini biliyoruz: “Ama Tanrı aşkına, fakir kılığına girin ki tanıyamasınlar sizi.” Nikola hemen harekete geçmişti. Şöyle istenildiği gibi bir fakir kıyafeti nereden bulabilecekti? Bitpazarına gidip iğrenç bir şeyler mi almalıydı acaba?.. Böyle düşüne düşüne gidiyordu ki Elpi-

difor Martınıç'ın güneşte parıldayan yağlı kasketi ilişmişti gözüne. Hemen musluk tamircisi kıyafetine girmek gelmişti aklına. Yukarıda da gördüğümüz gibi ısrar etti, kasketi aldı doktordan. Saat on ikide istediği kıyafetle maskeli balo salonundaydı. Sağa sola bakınarak siyahlı arkadaşını aradı, görünce hemen yanına koştu.

Siyahlı kadın ince bir sesle,

— Ah, siz miydiniz?.. –dedi.

Nikola dar maskesinin içinde iri dudaklarını zor oynatarak,

— Evet! –diye cevap verdi.

— Bir loca tutsak daha iyi olacak sanırım. Burası çok sıkıcı. Hep ayaktakımı dolmuş.

— Peki.

Nikola gitti, en köşedeki karanlık locayı kiraladı.

Maskeli çok insan vardı baloda. Maskeli beş arkadaş daha girdi içeri. İkisi önde, üçü arkadaydı. Hepsi kol kola girmişti... Basit insanlar oldukları belliydi. Beşi de sarhoştu.

Öndekilerden biri ötekine,

— Buralarda mı? –diye sordu.

— Buradalar. Ben hallettim meseleyi. Musluk tamircisi olarak geldi bugün.

Soruyu soran bir kahkaha attı,

— Ha-ha-ha!.. Musluk tamircisi ha?..

Arkadaki üçlüyse sessiz, biraz çekingen yürüyorlardı... Öndekilerden biri haydut kıyafetindeydi. Belinde kocaman bir hançer vardı, ötekiyse arabacı gibi giyinmiş, eline de bir kırbaç almıştı. Arkadakilerin üstlerindeyse eski birer köy papazı cübbesi, ellerinde kocaman birer papaz sopası vardı.

Nikola'nın siyahlı kadınla oturduğu locanın önünden geçerlerken haydut olanı yanındakine göz kırpıp heyecanlı bir sesle,

— Bak, oradalar! –dedi.

Öteki,

— Gerçekten be!.. Bu iyi işte!.. –diye mırıldandı.

Sonra tekrar kahkahayla gülmeye başladı. Kendi localarına geldiklerinde ekledi,

— Çocukları biraz daha içirmek gerekecek.

Haydut arkadaki üçlüye döndü,

— Hadi çocuklar, biraz daha çekelim kafaları! –dedi.

Arkadakilerden biri heyecanla haykırdı,

— Çekelim!

Hepsi birlikte haydudun arkasından büfeye gitti.

Üçlüye büyük bir şişe votka ısmarladı haydut. Yanında meze de vardı, ama papazların pek rağbet ettiği yoktu. Mezesiz deviriyorlardı kadehleri. Haydutla arabacıysa birer küçük kadeh likörle yetinmişlerdi.

Papazlardan biri,

— Dinleyin beni! –dedi.– Onlar çıkar çıkmaz hemen peşlerinden çıkacağız. Hizmetçi kız bizdendir. Zil sesine hemen kapıyı açacak. İçeri girip işimizi orada bitireceğiz.

Papazların en akıllısı olduğu anlaşılan,

— Yalnız çok sessiz olmalıyız, –dedi.– Komşulardan duyan olursa polise haber verirler...

Haydut çıkışta şöyle dedi,

— Ne aptalsın be, kim duyacak?.. Müstakil bir evde oturuyor. Girişi bile ayrı. Bir gün körkütük sarhoş gitmiştim oraya. Nara atıyordum da kimse duymuyordu.

Arabacı papaza döndü,

— Dostum, işe başladık, bitirmemiz gerek!.. –dedi.– Vazgeçmek olmaz.

Öteki papaz da akıllıya benzeyene döndü,

— Parayı aldın, ne diyorlarsa yapacaksın! –dedi.

Beriki düşünceli bir tavırla,

— Bir şey dediğim yok!.. –diye cevap verdi.

Bu sırada Nikola'yla Petitskaya (siyahlı kadının Petitskaya olduğunu okuyucum anlamıştır sanırım) localarında oturmuş, konuşuyorlardı. Madam Petitskaya'nın sıkıntılı bir hâli vardı. Etrafın karanlık olmasından yararlanarak

maskesini çıkarıp eline almış, farkında olmadan onunla oynuyordu. Öyle ki maskenin kenarı bile yırtılmıştı. Nikola da düşünceliydi. Bir şişe şampanya ısmarlamıştı. Onu da önceki balolarda olduğu gibi... Petitskaya'yla birlikte içeceğini sanmıştı, ama kadın içmeyi kesinlikle reddedince koca şişeyi bir başına içmek zorunda kalmıştı.

Madam Petitskaya,

— Bu böyle devam edemez artık! –dedi.

Nikola hayretle ve biraz da ürkek,

— Peki ama neden?.. –diye sordu.

— Birkaç gün sonra kız kardeşim yanıma gelecek. Bu ayıbıma tanık olmasını istemiyorum.

Aslında Madam Petitskaya'nın kız kardeşi falan yoktu.

Nikola fısıldadı,

— Ne olacak canım?.. Biz de otelde buluşuruz.

— Ne?.. Ne?.. –diye haykırdı öteki.– Saçmalıyorsunuz.

Petitskaya'nın son cümlesi Nikola'yı biraz utandırmıştı. Petitskaya devam etti,

— Beni nasıl bir kadın sandığınızı anlayamıyorum.

— Yanılıyorsunuz!.. Böyle bir şey aklıma bile gelmedi! Bildiğim bir şey varsa o da sizi çıldırasıya sevdiğimdir.

Genç kadın pek bayağı bir biçimde kahkahayla gülmeye başladı.

Nikola gücenmiş gibi,

— Niye gülüyorsunuz?.. –dedi.

Petitskaya kendi kendine konuşuyormuş gibi mırıldandı,

— Hey Tanrım, hey güzel Tanrım...

Sonra yüksek sesle Nikola'ya şöyle dedi,

— Beni sevseydiniz niçin güldüğümü anlardınız!..

— Nasıl anlayayım?.. Gerçekten bilmiyorum, mümkünse söyleyin, hadi.

— Böyle şeyler söylenmez, seven erkekler kendi düşünür bunu!..

Nikola cevap vermeden yalnızca omuz silkti. Çok zor bir durumdaydı. Şimdiye kadar edindiği hayat tecrübelerin-

den kadın üzülmeye, kapris yapmaya, sevgilisinden memnun olmadığını söylemeye başlamışsa para vererek onu yatıştırmak gerektiği kanısına varmıştı. Ama Petitskaya öteki kadınlara pek benzemiyordu. Aralarındaki yakınlık kısa sürede pek ilerlemişti. Petitskaya'nın öyle zengin olmayan evini görünce beş yüz ruble vermek istemişti. Ama o nefretle reddetmişti parayı. Sonraları da ya para ya hediye kabul etmesi için çok yalvarmıştı ya... kadın her seferinde acı bir gülümsemeyle başını iki yana sallamış, hiçbirini almamıştı... Bu konularda nedense öteki kadınlardan farklıydı Petitskaya. Tanıdıkları onun için, "Biraz oynaktır, ama yine de namuslu kadındır," derlerdi. Böyle olduğu hâlde kocası sağken de, öldükten sonra da Petitskaya'nın daima sevgilileri olmuştu. Yaptıklarını iyi gizleyebilmesindendi bu. Çoğunlukla sevgililerini evine almazdı. Alsa bile zararı olmazdı ya... Hizmetçileri en aptal, bir şeyden anlamayan cinsinden seçilmişti hep. Sevgilileri içinde en çok Arhangelov'a tutulmuştu. Onun erkek güzelliğine âdeta tapıyordu... Ama bilinir ki mali yönden desteklenmeyen aşklar kısa zamanda ölmeye mahkûmdur. Arhangelov, Petitskaya'nın parasını yiyip içip yan geliyordu. Üstelik borç para aldığı bile oluyordu ondan. Petitskaya durumun iyiye gitmediğini, böyle devam ederse bir süre sonra parasının suyunu çekeceğini anlamakta gecikmemişti. Mantığı tam o sıralarda karşısına çıkan Nikola fırsatından yararlanmayı söylüyordu ona... Bu gencin kafasının pek işlemediğini, ateşli yaradılışını bildiği için evlenmeye bile razı edebileceğini sanıyordu... Önce ona her zevki tattıracak, şehvet cennetine götürecek, sonra bu cennette kalmak istiyorsa kendisiyle evlenmesinin gerektiğini söyleyerek her şeyi kesecekti. Bu son görüşmelerinde durumu ona açmaya kararlıydı.

Nikola ürkek bir sesle,

— Buradan size mi gideceğiz?.. —dedi.

Petitskaya düşünüyordu. Burada söyleyip eve yalnız mı gitmeliydi acaba?.. Ama erkeklere güvenilmezdi... Yalnız ka-

lınca gider, bakarsın başka bir kadın bulur, onu unuturdu... Nikola'yı eve götürüp komedinin artık bittiğini orada söylese daha iyi olacaktı. Üzgün bir tavırla,

— Eve gitmeyi o kadar istiyorsanız hadi gidelim bari! – dedi.–

Nikola heyecanlanmıştı. Hemen kalkmayı teklif etti. Kadın aynı üzgün tavrıyla,

— Pekâlâ!.. –dedi.

Birkaç dakika sonra Nikola'nın arabasıyla Petitskaya'nın evinin bulunduğu orta halli sokağa doğru gidiyorlardı... Arkalarında içinde üç papaz olan başka bir araba izliyordu onları.

Eve geldiklerinde Nikola'nın hemen yatak odasına geçmesine izin vermedi Petitskaya. Sırtındaki balo kıyafetinin onu pek sıktığını, rahat bir şey giyeceğini söyleyip yatak odasına gitmişti... Nikola salonda bekliyordu. Sonunda odaya girmesine izin çıkınca acele adımlarla içeri daldı. Petitskaya omuzlarını meydanda bırakan güzel bir gecelik giymiş, aynanın karşısında oturuyordu.

Nikola bir an musluk tamircisi kıyafetinden utandı. Bir koltuğa çöküp Petitskaya'ya bakmaya başladı. Şampanya ve şehvet başına vurmuştu.

Garip bir şekilde sık sık soluyarak,

— Buraya gelin, öpmek istiyorum sizi!.. –dedi.

Petitskaya başını iki yana salladı,

— Hayır!.. Olmaz!..

Nikola ürkmüştü. Merakla,

— Neden olmaz?.. –diye sordu.

— Çünkü... –diye uzattı Petitskaya,– biraz oturup gideceksiniz ve bir daha hiç gelmeyeceksiniz buraya.

Nikola neredeyse ağlayacaktı,

— Olmaz böyle şey. Şaka ediyorsunuz değil mi?..

— Hiç de şaka etmiyorum... Düşünmeden size olan tutkuma yeterince kendimi bıraktım. Artık aklımı başıma toplamam gerekiyor!

— Niçin düşünmeden?.. –diye mırıldandı Nikola.

Petitskaya acı acı gülümsedi,

— Niçin mi?.. Çok tuhaf bir soru bu!..

Sonra kararlı bir sesle ekledi,

— Sözün kısası, artık kimsenin sevgilisi olmak istemiyorum. Olmayacağım da! Ama isterseniz seve seve karınız olurum.

Nikola'nın başı dönmeye başlamıştı. Tam o sırada dış kapının zili acı acı çalmasaydı Nikola ne cevap verirdi bilinmez.

Petitskaya birden yerinden sıçradı... Hizmetçiye kapıyı açmaması için seslenmeye hazırlanıyordu ki kızın koşarak kapıyı açtığını duydu.

İçeri birkaç maskeli adam girdi. Baloda gördüğümüz haydut, arabacı ve üç köy papazından başka kimse değildi bunlar. Hizmetçi kız korkmuş gibi bir çığlık attı ve koşarak mutfağa gitti, gizlendi. Haydut yolu biliyordu. Evi bulmakta güçlük çekmemişlerdi. Önce salona gittiler. Aradaki küçük kapıdan doğru yatak odasına yürüdüler.

Haydut bıçağını çıkarıp,

— İşte! Buradalar!.. –dedi.

Petitskaya korkuyla,

— Tanrım!.. –diye haykırdı.

Gelenlerin hepsini olmasa bile birini tanımış olmalıydı.

Nikola korkudan ne yapacağını şaşırmış, gözlerini kırpıştırıp duruyordu.

Haydut arkadaşlarına Nikola'yı göstererek,

— Şu efendinin hesabını görün! –diye haykırdı.

Ötekiler atılıp Nikola'yı yere yıktılar, papazlar ellerindeki sopalarla, arabacı da kırbaçla vurmaya başladı.

Petitskaya ellerini sallayarak,

— Tanrım!.. Tanrım!.. –diye inliyordu.

Haydut hançerini havaya kaldırıp karşısına dikilmişti.

Nikola öncei ağzına gelen küfürü savurarak yerden kalkmaya çalışıyordu. Sonunda avazı çıktığı kadar bağırmaya, yardım istemeye başladı,

— Polis! Polis!..

Öte yandan da Madam Petitskaya ona yalvarıyordu.

— Böyle bağırmayın Tanrı aşkına. Mahvedeceksiniz beni!..

Bu yalvarma karşısında Nikola biraz alçalttı sesini.

— Ölüyorum! Ölüyorum!..

Haydut sonunda,

— Bırakın, yeter! –dedi.

Papazlar bıraktılar Nikola'yı. Nikola ayağa kalkar kalkmaz var gücüyle kaçıp gitti.

Haydut bu kez Petitskaya'ya döndü,

— Şimdi sıra sizde madam! –dedi.

Petitskaya yalvarıyordu,

— İnanın ki suçsuzum Seryoja, yalvarırım!

— Sizi bilirim ben!..

Bundan sonra orada olanları anlatmamayı daha uygun buluyor yazar. Çünkü her insanın yüreğinin kaldırabileceği şeyler değildi bunlar.

X

Petitskaya küçük bir kısmını anlattığımız üzücü olayın hemen ertesi sabahı oda hizmetçisiyle prensese bir mektup gönderdi... Pek şekilsiz bir şeydi bu hizmetçi. Petitskaya da aslında onu kendisine pek uygun bulmazdı. Acayip bir suratı, suratının ortasında da kocaman bir burnu vardı... Bunlar yetmiyormuş gibi ikide bir burnunu çekmesi de yok muydu!.. Ama bütün bunların yanında dün akşam çok korktuğuna, koşup mutfağa gizlendiği için yatak odasında olup bitenleri duymadığına hanımını iyice inandıracak kadar da anasının gözüydü... Petitskaya mektubunda bir ara ona uğraması için yalvarıyordu prensese. Çok hasta olduğunu, üstelik beş parasının da kalmadığını, gidip birisinden istemek

için yerinden kalkmaya bile gücünün yetmediğini yazıyordu. Prensesten borç para koparma fırsatını hiç kaçırmazdı... Borcunu hiçbir zaman ödemediğini bilmem söylemeye gerek var mı?.. İyi yürekli prensesi bu haber çok etkilemişti. Kapıda bekleyen hizmetçi kızın yanına koştu,

— Hanımına ne oldu?..

Hizmetçi soğuk soğuk gülümseyerek,

— Biraz rahatsızlar!.. –dedi.

— Neyi var?..

— Biraz sırtı ağrıyor herhâlde.

Kız artık kendisini tutamamış olacak ki kahkahayı bastı... Prenses kızmıştı,

— Niye gülüyorsun canım?.. –diye bağırdı.

Kız gürültülü gürültülü burnunu çekerek,

— Kusura bakmayın, ben hep gülerim böyle! –dedi.

Gerçekteyse hanımının ağrıyan yeri aklına gelmişti de ona gülmüştü...

Prenses kalkıp arkadaşına gidemedi. Miklakov'u bekliyordu çünkü. Ama para yolladı. Hemen Petitskaya'ya gitmesi için de Elpidifor Martınıç'a adam gönderdi. Doktor bu emri kulak ardı edemezdi kuşkusuz. Aceleyle hazırlanıp çıktı. Öyle ki prensesin evinden dönen hizmetçi kızdan önce varmıştı oraya.

Dış kapı dün akşamdan beri açıktı. Elpidifor Martınıç içeri girip konuk salonuna, oradan da yatak odasına geçti. Petitskaya yatakta ağlıyordu.

— Neyiniz var?.. Bu gözyaşları niye?..

Petitskaya'yı prensesin yanında bundan önce birkaç kez görmüştü doktor.

Kadın bacaklarını örterek,

— Ah, siz misiniz Elpidifor Martınıç? –diye haykırdı.

Doktor öteki karyolanın başucuna otururken,

— Benim, ben! –dedi.– Öhö... Prenses gönderdi beni. Çabucak sizi iyi etmemi istiyor.

Hasta nedense kızararak,

— Merci!.. –dedi.

Doktor hastanın üzerine eğilerek,

— Nereniz ağrıyor?.. –diye sordu.

— Her yerim!..

— Peki, ama en çok ağrıyan yeriniz neresi?..

— Her yerim çok ağrıyor işte!..

Doktor şaşırmıştı. Kadının bileğini tutarak nabzını saydı,

— Sinirle ilgili bir durum, –dedi.– Bir şeye çok kızdınız yahut üzüldünüz mü? Korkmuş da olabilirsiniz?

Petitskaya doktorun son sorusuna sevinmiş gibi gözleri parlayarak yüksek sesle cevap verdi,

— A, evet, çok korktum! Arabamla geliyordum, tekerlek bir çukura girdi de neredeyse devriliyorduk. Korkudan hemen dışarı attım kendimi, ama aksiliğe bakın ki o arada eteğim kapının koluna takıldı. Düşünün bir kere, arabanın arkasından çamurlu sokaklarda sırtüstü sürüklenmeye başladım.

— O... Çok fena... Kolunuzda, bacağınızda kırık falan yok ya?..

— Yok.

— Eziklik vardır öyleyse?..

— Evet.

Doktor manalı manalı,

— Hımm... –dedi.– Bir bakmam gerekecek.

— Olmaz! Asla!.. Dünyada olmaz!.. –diye bağırmaya başladı Petitskaya.

— Çocuklaşmayın... Utanılacak bir şey yok bunda!

— Ne derseniz deyin, olmaz!..

— Peki. Ama bari bir şeyler yazayım size.

Petitskaya uzatarak,

— Olur!.. –dedi.

Elpidifor Martınıç reçete yazmak için konuk salonuna geçti, masaya oturup gözlüklerini taktı. Ne yazacağını dü-

şünmek için başını sağ yana çevirdiğinde hayretten donakaldı: Maskeli baloya gitmek için Nikola'nın ondan aldığı kasket iskemlelerden birinin üzerinde duruyordu. Petitskaya'ya, "Buradaki kasket kimin?" diye seslenmemek için zor tuttu kendini. Onun yerine yüksek sesle öksürdü, o kadar. Bu öyle bir öksürmeydi ki içeride Petitskaya. "Tanrım, ne korkunç bir öksürme bu!" diye geçirdi içinden.

Doktor reçeteyi yazmaya koyuldu. Arada da yan gözle kasketine bakıyordu. Onun buraya nasıl gelmiş olabileceğini çıkarmaya çalışıyordu. Petitskaya'ya,

— Arabadan ne zaman düştünüz?.. –diye seslendi.

Bunu sözde ona göre ilaç yazacak diye sormuştu, ama asıl amacı kasket problemini çözmekti.

— Dün!..

— Dün ha?..

Kasketi de dün vermişti Nikola'ya.

Nikola'yla bu hanım arasında bir şeyler olduğuna kalıbını basabilirdi artık. Tekrar seslendi,

— Arabacı atı hemen durduramadığına göre azgın bir şey olsa gerek!

— Hem de nasıl...

— Hem de nasıl... –diye tekrarladı doktor.

Bu azgın atın Nikola'nınki olduğuna emindi. Kaza da gece balodan dönerlerken olmuştu.

— Vakit geç miydi?..

— Çok geçti. Maskeli balodan eve dönüyordum!

Doktor memnundu. Derinden göğüs geçirdikten sonra gülümsedi, kendi kendine,

— Ya, demek öyle? –diye mırıldandı.

Sonra reçeteyi yazmaya koyuldu. Kâğıdı Madam Petitskaya'ya verirken gerekli bazı uyarılarda bulunmaktan da geri kalmadı. İşi bitince şık bir reverans yaparak ev sahibesini selamladı, elini öperek çıktı.

Hakkında bir sırrı öğrendiği her kadına böyle yılışık davranırdı.

Petitskaya'nın yanından ayrılınca doğru prensese gitti. Emrini yerine getirdiğini bildirecekti. Bir fırsatını bulursa kasket olayını da anlatacaktı tabii. Şimdiye dek edindiği tecrübelerden her kadının başka bir kadınla ilgili skandal haberi zevkle dinleyeceğini bilirdi. O başka kadın ne kadar yakın arkadaşı olursa olsun değişmezdi bu.

Genç kadın doktorun geldiğini duyunca aceleyle karşılamaya çıktı. Doktoru koridorun öte ucunda görünce sabırsızlıkla,

— Petitskaya nasıl?.. –diye seslendi.

— Biraz rahatsız.

Elpidifor Martınıç bir an sustuktan sonra gülümseyerek,

— Şaka, şaka! –diye ekledi.

— Nesi var öyleyse?

— Biraz korkmuş, o kadar. Arabadan düşüp biraz sürüklenmiş.

Prenses meraklanmıştı,

— Hey Tanrım!.. Nereden geliyormuş?

— Maskeli balodan. Yalnız da değilmiş sanırım!

Böyle konuşa konuşa konuk salonuna doğru yürüyorlardı. Salona girdiklerinde Elpidifor Martınıç bir koltuğa çöktü, başını iki yana sallayarak,

— Aramızda kalsın, ama garip bir şey var bu işte! –dedi.

— Nedir?..

Elpidifor Martınıç önce biraz güldükten sonra Nikola'ya verdiği kasketi Petitskaya'nın evinde gördüğünü ve bu konuda düşündüklerini ayrıntılarıyla anlattı.

— Kasketin sizinki olduğundan emin misiniz?.. –diye sordu prenses.

— Eminim tabii.

Prensesin yüzü bile kızarmıştı. Son zamanlarda Petitskaya'nın hallerinden şüpheleniyordu zaten. Ama böyle bir şeyi aklına bile getirmek istemiyordu. Çünkü Nikola ona göre birazcık kişilik sahibi bir kadının erkek diye yüzüne bakmayacağı bir varlıktı.

— Kasketiniz oraya nasıl gitmiş olabilir?

— Balodan sonra biraz sohbet etmek için belki de eve gitmişlerdir... Nikola'yla yani!..

Elpidifor Martınıç son sözlerini çok anlamlı söylemişti.

Prenses ise sıkılıyordu,

— Hâlâ bir şey anlayamıyorum! –dedi.– Kasketinizin orada ne aradığını sordunuz mu Petitskaya'ya?

Elpidifor Martınıç kollarını iki yana açtı,

— Aman ha!.. Kadınlara böyle şeyler sorulur mu hiç?..

— Ben soracağım.

Doktor yalvarmaya başladı bu kez,

— Aman yapmayın, ne olur. Öhö... Size içten bir bağlılığım olduğu için söyledim bunu. Beni ele vermeyin!.. Öhö!..

— Korkmayın, sizi ele vermeyeceğim.

Elpidifor Martınıç artık acıklı bir sesle yalvarıyordu,

— Olmaz ama. Benden başka kimden öğrenmiş olabilirsiniz bunu!..

Prenses yüksek sesle,

— Kimden öğrendiğimi ben bilirim! –dedi.

Elpidifor Martınıç başını sallayarak sustu. Bir süre sonra eve giderken artık prensese hiçbir sır vermemekte kararlıydı. O gittikten sonra yalnız kalan prenses ise düşünceye dalmıştı. Petitskaya'nın Nikola'yı nasıl sevebildiğini bir türlü anlayamıyordu. Hadi sevmese bile neyinden hoşlanıyordu?

O böyle düşünürken uşak Nikola'nın geldiğini haber verdi.

Buna sevinmişti prenses,

— Çağır gelsin!.. –dedi.

Her kadın gibi bu durumda o da sabredemezdi. Nikola'dan her şeyi öğrenmeye kararlıydı. Eğer bir şey varsa Nikola'nın bunu gizleyemeyeceğini biliyordu.

Genç adamın salona girdiğinde neşeli ve kaygısız görünmeye çalıştığı belliydi. Dün akşam başına bir hâl geldiğinden şüphelenmesinler diye tanıdıklarını teker teker dolaşıyordu.

Bu olay yüzünden çok kızıyordu Petitskaya'ya. Sopayı onun eski sevgililerinden birinden yediğini anlamıştı. Bir daha onunla hiç görüşmemeye ve ismini ağzına almamaya kararlıydı. Genç kadın sert bir sesle,

— Şuraya oturun lütfen! –dedi.

Nikola bu sert davetle yelkenleri suya indirmişti bile...

— Ne oldu?.. Ne oldu?.. –diye mırıldandı.

Prenses dik dik gözlerine bakarak,

— Dün akşam neredeydiniz?.. –diye sordu.

Nikola iyice şaşırmıştı. Bir şeyler düşünmeye çalışarak,

— Evde, evdeydim! –dedi.

— Elpidifor Martınıç'ın kasketini niçin aldınız?..

Bir şeyden haberi yokmuş gibi,

— Ne kasketi?.. –dedi.

— Dün akşam giydiğiniz kasketi söylüyorum.

Nikola ıstakoz gibi kızarmıştı,

— Bütün bunları o yaşlı tilki söyledi size değil mi?.. –diye sordu.

— Hayır. Balodan sonra gittiğiniz yeri bana söyleyenden öğrendim.

Nikola çok bozulmuştu. Prensesin her şeyi bildiğinden şüphesi kalmamıştı artık. Şimdi de alay ediyordu onunla, öfkelenmişti,

— Bir şeyler biliyorsunuz herhâlde? –diye homurdandı.– Ama size ne bundan?..

— Akrabamsınız!

— Oho!. Sizin gibi çok akrabam var Moskova'da.

"Bu beyinsiz yaratıkla konuşulmaz!" diye geçirdi içinden prenses. Öfkeli bir sesle,

— Ne kadar da kibarsınız!.. –diye bağırdı.

— Benim bir şey söylediğim yok ki, siz başladınız.

Prenses iyice kızmıştı,

— Doğru, suç bende. Bir daha şaka yapmam size! –dedi.

Böyle diyerek hışımla yerinden kalktı, odasına gitti. Ni-

kola ise bir başına uzun süre bekledi salonda. Baktı ki gelen giden yok, kalkıp gitti.

Başına gelenlerden prensesin haberdar olduğu aklına geldikçe çıldıracak gibi oluyordu... Nereden öğrenmiş olabilirdi bunu?.. Düşündükçe kan beynine sıçrıyordu... Ne yapacağını bilemiyordu. Bu durumda öteki akrabalarını da dolaştı. Prensesten başka kimse dün akşamki olaydan söz etmedi. Demek yalnız o haberdardı olanlardan... En amansız düşmanı olarak görüyordu prensesi şimdi. İyi bir intikam almak gerekiyordu ondan. Bunun için çok güzel bir de silahı vardı elinde! Miklakov'la kırdığı fındıkları Petitskaya tek tek anlatmıştı. Nikola, "Peki ama nerede görüşüyorlar?" diye sormuştu. "Prensesin evinde... Miklakov hemen her akşam geliyor. Nedense geldiği zamanlar hep kocasının evde bulunmadığı zamanlara rastlıyor..." Nikola yine sormuştu, "Konuk odasında mı oturuyorlar?" – "Galiba?

Bu durumdan prensi haberdar edecekti. Boynuzlu koca ikisinin de hakkından gelirdi... Bizim de bildiğimiz gibi Nikola prensten pek korkardı... Bir insandan çok bir sırtlan olarak görürdü onu karşısında... Bu durumu nasıl bildirmeliydi? Bunu ona söylemeye cesareti yoktu. "İmzasız bir mektup yazsam nasıl olur acaba?.." diye düşünüyordu. Sonunda en iyi ve emin yol olarak bunu buldu. El yazısını tanımasın diye de uşağına yazdıracaktı mektubu. Eve döner dönmez uşağına seslendi,

— Sevastyancığım, odama gelsene biraz.

Uşak arkasından odaya girdi.

Nikola konuşmaya pek elverişli olmayan kocaman ağzını şapırdatarak,

— Bir yere mektup göndermem gerek Sevastyancığım! –dedi.

Sevastyan efendisinin önünde ellerini kavuşturmuş duruyordu,

— Başüstüne efendim.

— Sen yazar mısın lütfen bu mektubu?..

Uşak küçümseyerek, biraz da alayla baktı karşısındakine,

— Benim yazım güzel değildir efendim. Doğru dürüst yazamam.

— Olsun canım. Bu o kadar önemli değil. Hadi yaz, ha?...

Uşak bu kez karşısındakini küçük görür bir tavırla güldü,

— Sizin okuma yazınanız yok mu?..

— Benim yazmam sakıncalı da ondan. Senin yazmanı istiyorum. El yazımı tanırlar. Anlıyorsun ya... Başıma bir iş açılsın istemiyorum!.. Yaz canım. Ne olur sanki. Yazarsan elli ruble var.

Uşak başını iki yana salladı,

— Sizin başınıza iş açılacaksa beni asarlar demektir!

— İnan ki sana hiçbir şey olmayacak!

Efendisinin tehlikeli bir iş çevirmek istediğini anlamıştı Sevastyancık. Onun bu kararsızlık ve çekingenliğinden yararlanarak fiyatı hiç olmazsa biraz daha yükseltmek istiyordu.

Öte yandan Nikola ısrar ediyordu,

— Hadi yüz ruble vereceğim, yaz.

Uşak ensesini kaşıyordu. Hâlâ karar verememiş gibi,

— Kime yazılacak bu mektup?.. –diye sordu.

— Prens Grigorov'a... Ama imzasız olacak... Karısının başka bir erkekle seviştiğini bildireceğiz kendisine...

Sevastyan suratını astı,

— Gördünüz mü ya?.. Kolay iş değil bu!

— Güç yanı yok canım... Prens senin el yazını nereden tanıyacak?

— Doğru.

— Adamlarından tanıyan olur mu?..

— Tanımazlar. Kendilerini bir kez bile görmüşlüğüm yok. El yazımı nereden tanıyacaklar!..

— Öyleyse neden çekiniyorsun?..

Uşak bir süre düşündükten sonra,

— Yalnız parayı peşin verin! –dedi.– Bu sıra çok ihtiyacım var.

— Peki, peki!..

Nikola'nın yüzü hafifçe kızarmıştı.

Uşağın parayı peşin istemesi boşuna değildi. Şimdiye kadar kaç kez kandırmıştı onu Nikola... Unutmuş gibi yapar, vaadini yerine getirmezdi.

Sevastyan'la böylece anlaşan Nikola hemen mektubun taslağını hazırlamaya koyuldu. İki saat kadar uğraştı. Alnı boncuk boncuk terliyordu. Ne kadar silerse silsin yeni damlacıklar beliriyordu. On iki kez yırtmıştı yazdığını. Sonunda istediği gibi bir mektup çıkmıştı ortaya. Kötü bir çeviriden farksızdı mektup:

Saygıdeğer Prens,

Tanıyamayacağınız bizler karınızın size sadık olmadığından ve Bay Miklakov'la konuk salonunuzda buluştuğundan sizi haberdar etmek istiyoruz. Sizden başka herkesin bundan haberi var. Aile onurunuzu savunarak karınıza ve dostuna gereken dersi vereceğinizi umarız.

Nikola kapıyı içeriden kilitlemişti. Sevastyan da birçok kez tekrar yazdı yırttı mektubu. Uzun çalışmalardan sonra nihayet mektup hazırlanmış, zarflanmış ve postaya verilmişti.

Nikola akşam babasının yanına gitti. Bir sürü konuk vardı salonda. Bir şey olmamış gibi orada gayet sakin geçirdi akşamı.

Yaptığının ne derece bayağı bir şey olduğundan belki de haberi yoktu...

XI

Grigorov imzasız mektubu aldığında Yelena'nın yanına gitmeye hazırlanıyordu. Önce hemen karısına gidip bunun

ne demek olduğunu sormak istemişti, ama çabuk vazgeçmişti. Koltukta oturmuş, düşüncelere dalmıştı. Her şeyden çok Miklakov'a sıkılıyordu canı. Prenses onu zorlasa bile böyle bir işe girişmemeliydi. Çünkü bir dost diye sokmuştu onu evine. Bu evin hanımını baştan çıkaracak kadar alçalmamalıydı. Hem karısından hoşlanabileceğini de getirmemişti aklına. Bu lekeyi temizlemek için Miklakov'u düelloya davet etmekten başka çıkar yol yoktu... Miklakov'un bu tür düellolara ne gözle baktığını da bilirdi. Hem bakalım Yelena ne diyecekti düello konusunda! Böyle şeylerden çok korkardı... Yalvarıp yakaracak, prensi fikrinden caydırmaya çalışacaktı... Dünyada razı olmayacaktı...

Öte yandan prensin mantığı da kendisinin ve yakınlarının gönül rahatlığı için karısının bu aşkına engel olmamasını söylüyordu ona. Böyle hareket etmekle daha hakça davranmış olacaktı. Ama biraz daha düşününce birden kızıyor, baron olayında olduğu gibi çok kötü şeyler yapmak istiyordu.

Uzun uzun düşündükten sonra durumu gizli tutmaya karar verdi. Ama yüzünde bu maskeyle gündüz gözüyle dışarı çıkmaya da cesareti yoktu. Evde kaldı. Akşam hava kararınca da çıkmadı. Koltuğunda oturuyordu. Gecenin büyük bir kısmını koltukta düşünerek geçirdi. Sabahleyin aynada sararmış yüzüne baktığında az kalsın kendini tanıyamayacaktı. Karısıyla daha iki gün görüşmese olurdu, ama Yelena'ya gitmek zorundaydı.

"Ee... Üzgünsem ona ne!.." diye düşünerek hazırlanmaya başladı.

Yelena'nın yanına girer girmez ilk kararından caydı. Şimdi de onu üzmemeye çalışarak mektup konusunu anlatmak kararındaydı. Yelena onu iyi tanırdı. Prens daha kapıda görününce heyecanlı bir sesle,

— Bu hâliniz ne? –diye haykırmıştı.

Prens anlamamış gibi,

— Ne olmuş?.. –dedi.

— Yüzün yemyeşil...

— Biraz rahatsızım da!..

Yelena gözlerini kırpmadan sevgilisinin yüzüne bakıyordu.

Birkaç dakika sonra prens zoraki gülmelere bile başlamıştı,

— Dün imzasız bir mektup aldım. Birisi karımın Miklakov'la seviştiğini yazıyor.

Bütün çabasına rağmen büyük heyecanını gizleyememişti.

— Bu seni çok telaşlandırmış anlaşılan?.. –diye sordu Yelena.

— Evet. Özellikle karımı baştan çıkaranın Miklakov olması...

— Yaa?..

Yelena'nın sesinden onun içinde ne büyük fırtınaların kopmak üzere olduğunu anlamıştı prens. Sevgilisini biraz yatıştırmak için,

— Belki yine kızacaksın, ama başka ne yapabilirdim ki!.. –dedi.– Bir şeyimi gizlemek istemiyorum senden.

Yelena gururla başını kaldırarak,

— Bunu da nereden çıkardın? –diye sordu.– Yanılıyorsun!.. Şimdi çok iyi tanıyorum artık seni. Karşımda rol yapmaya kalkışsaydın da hemen anlardım. Özelliklerine hiç de iyi olmayan bir yenisini eklemekten başka bir şeye yaramazdı bu...

— Bu yeni özellik ne olurdu?..

— Yalancılık!..

— Gerçekten de iyi bir özellik değilmiş! Şimdiki özelliklerimin ne olduğunu da öğrenebilir miyim acaba?..

Yelena suratını buruşturarak,

— Tamamen olağan özellikler bunlar!.. –dedi.– Tamamen!.. Hem karın, hem sevgilin var... İkisini de biraz seviyorsun. İkisinden birinin de sana ihanet etmesine tahammülün

yok!.. Yani canının istediği gibi hareket etme hakkını kendinde bulduğun hâlde aynı hakkı başkalarına tanımıyorsun.

Genç adam Yelena'nın ona yakıştırdığı özelliklerden mahcup olmuştu. Böyle bir şey beklemiyordu,

— Bu denli düşük bir insanı sevmen çok garip doğrusu! –dedi.

Yelena tane tane konuşarak,

— Sadece yanıldım, o kadar, –dedi.– Kafası bir sürü kör inanç ve değersiz düşünceyle dolu bir insanın bütün bunları gizleyerek ileri düşünceli biri gibi görünebilmesini hiç beklemiyordum doğrusu... Özgür düşünceli olmak kolay değildir. Öyle kaç insan vardır dersiniz şu dünyada?.. Yüz binde bir bulunur belki. Her biri birer kahramandır onların... Değil karılarının ihanetinden, sürgünden, giyotinden bile korkmazlar. Bizse onların ellerine su bile dökemeyiz sayın bayım.

— Ben de seninle aynı fikirdeyim. Ama benim gibi bir insanı nasıl sevebildiğine hâlâ hayret ediyorum. Hayalindeki kahramana benden çok daha yakın bir erkek bulabilirdin.

— Önceleri seni bu kahraman sanmıştım.

— Sonra bende yeni ne gördün ki bu fikrin değişti?.. Karımın hareketlerine gösterdiğim duyarlılık mı bunun sebebi?..

Yelena kelimelerin üzerine basa basa cevap verdi,

— Hayır, yalnız bu değil. Daha birçokları var!

Her ne kadar bunların Yelena'nın gerçek düşünceleri olmadığını, onun kıskançlıktan böyle konuştuğunu biliyorduysa bile yine de kızmıştı prens. O da bir iki acı söz söyleyecekti. Gücenmiş gibi,

— Görüyorsun ya!.. –diye başladı. (Dudakları titriyordu.)– Evet, kör inançlarımın, değersiz fikirlerimin olduğunu kabul ediyorum. Ama şurası da bir gerçek ki seven insan böyle küçük kusurları, ayıpları bağışlar. Demek ki beni sevmiyorsun... Bundan başka her insanın yaradılışında var olan acıma duygusu da yok sende!.. Buraya yaralı geldiğimi bili-

yorsun. Beni teselli edeceğine, yol göstereceğine acı sözlerinle yaralarımı deşiyorsun.

— Ah, çok affedersin!.. –diye haykırdı Yelena.– Yol göstericiye ihtiyacınız vardıysa avukatınıza başvurmalıydınız. Karınıza hangi mahkemede dava açmanız gerektiğini o daha iyi söylerdi size. Karınızın bu suçuna dair yasalar var sanırım... Cezaevine bile atarlar belki. Sizi de ayırırlar...

— Karımın cezaevine atılmasını istemiyorum! Yaptıklarına tanık olmayayım yeter bana.

— Öyleyse kovun evinizden. Yahut Avrupa'ya gönderin!.. Hem daha soylu bir hareket olur bu...

— Durumu güçleştiren de bu ya... İstemiyor.

— Biraz hırpalayın isterseniz.

Böyle bir teklif prensi güldürdü,

— Bunu yapabileceğimi mi sanıyorsun?..

— Ah, hayır, hayır, özür dilerim. Karınız olmakla sopa atılmayacak kadar üstün bir kişilik kazanmış olduğunu unutmuşum. Dövemezsiniz tabii. Ama metresinizi... O başka, değil mi?..

— Seni dövebilir miyim?..

— Hem de nasıl!.. Belki de zevkle! Senin gibi soylu kişiler için metresi dövmek ve sokağa atmak büyük zevk olsa gerek, değeri de işte ancak o kadardır sizce!..

Bu sözler son derece sinirlendirmişti prensi. Kalkıp odanın içinde dolaşmaya başladı. Bir yandan da Yelena'nın yüzüne bakmamaya çalışarak durmadan konuşuyordu.

— Hakkımda böyle düşünmenden sonra derhâl bırakmam gerekirdi seni, ama ne yaparsın ki çocuk var. Eğitim ve öğretimiyle ilgilenmem gerek.

— Çocuğunuzun eğitim ve öğretimini merak etmeyin. Onu ben yetiştireceğim. Babasının fikirlerinden birini bile kafasına yerleştirdiğini gördüğüm gün kendi ellerimle boğarım onu...

Prensin yüzü bembeyaz olmuştu,

— Bunu içten mi söylüyorsun?.. –diye sordu.

— Hem de tamamen!

Gerçekten Yelena'nın içten söylediği belliydi.

— Bunu şimdiden söylemen iyi oldu! –dedi prens.

Okuması için Yelena'ya getirdiği kitapları topladı, şapkasını alıp çocuğun odasına geçti. Bir süre dalgın dalgın oğlunun yüzüne baktı, sonra hararetle birkaç kez öptü. Yelena'ya hoşça kal bile demeden çıkıp gitti.

Yelena da çok sinirliydi. Prensin kararsızlığı çileden çıkarıyordu onu. Karısını sevmediğini söylediği zaman inanası geliyordu. Onun başka bir erkeği sevmesinden memnun bile olacağını söylüyordu, öte yandan böyle bir sevginin başlamak üzere olduğunu öğrenince de azgın bir boğa kesiliyordu. Hadi baronu çok değersiz bulduğu için kızmıştı diyelim, Miklakov için de öyle düşünemezdi ya!

"Prensesin Avrupa'ya gitmesi iyi olacak herhâlde," diye geçiriyordu içinden. O zaman birbirinin canını sıkmazlardı hiç olmazsa... Böylece karar verdi Yelena. Prensesin Avrupa'ya gitmesi kocasının da çıkarınaydı... O zaman kıskançlığı dinerdi belki... Bu konuyu önce Miklakov'la konuşacaktı... Kararlarını hemen yerine getirmek isterdi. Aceleyle hazırlanıp Miklakov'a gitti. Evde buldu onu. Her zamankinin aksine gayet güzel giyinmişti.

Bir hasır iskemleye çöktü Yelena.

— Biraz önce prens bendeydi. Karısıyla seviştiğinizi bildiren imzasız bir mektup almış.

Miklakov hayretle,

— Seviştiğimizi bildiren mi? –diye haykırdı.– Bu saçmalığı kim yazmış olabilir?

— Saçmalık yahut değil, yazmış işte yazan. Ben yazmadım ya!..

Yelena'nın yüzü birden kıpkırmızı oldu... Miklakov'un bu mektubu onun yazmış olabileceğini düşünebileceği gelmişti aklına. Zira bir-iki kez, "Sen prensesi seviyorsun," diye takılmıştı. O da, "Seviyorum..." demişti.

Miklakov kaşlarını çattı.

— Sizin yazmadığınızı biliyorum. Ama aferin... Böyle iyi habercileri olduğu için tebrik etmeli prensi.

— Durum öyle hafife alınacak gibi değil. Çok kızdı.

Miklakov gülümsedi.

— Kimi merak ediyorsunuz? Bizi mi, sevgilinizi mi?

— Hem sizi hem onu. Bu kızgın hâliyle ne yapacağı belli olmaz. İkinizi de öldürebilir!

Miklakov komik bir tavırla,

— Öldürebilir ha?.. –dedi.– Eyvah, bu çok kötü işte!

— Alay etmeyin lütfen!.. Gülünecek bir şey değil bu... Prens seviştiğinize tanık olmak istemiyor. Bu durumda bence Avrupa'ya gitmekten başka çareniz yok.

Miklakov tekrar gülümsedi,

— Avrupa'ya gitmeyi kim istemez. Ama bunun için para gerekir.

— Para önemli değil. Bunun için seve seve para verir karısına.

— Bu beni ilgilendirmez ki.

— Nasıl ilgilendirmez?.. –diye haykırdı Yelena.– Karısını seviyorsanız arkasından Avrupa'ya gitmelisiniz.

Miklakov ensesini kaşıyarak saf saf,

— Ben mi? –diye sordu.

— Evet, siz!

Beriki gülmeye ve ensesini kaşımaya devam ediyordu.

— Gidecek misiniz, gitmeyecek misiniz?.. –diye sordu Yelena.

— Çok ısrar ederseniz giderim belki.

— Çok ısrar edersenizmiş!.. Lafa bak. Şimdi gidip prensesi kandırmaya bakın.

Miklakov anlamamış gibi,

— Ne yapmaya kandıracağım onu? –diye sordu.

— Avrupa'ya gitmeye.

— Emredersiniz, ama asla kandırmaya çalışmayacağım.

— Neden?..

— Bu kocasının parasıyla onu kocasından kaçırmak olur da ondan... Hiç de dürüst bir hareket değil bence.

— O kadar dürüstseniz kendi paranızla gidersiniz. Neden çekindiğinizi anlayamıyorum!

— Neden mi?..

— Eski düşkünlerden olduğunuz için temiz bir kadınla uzun süre birlikte olamayacağınızdan korkuyorsunuz.

Başından geçen her gönül macerasını hiç utanmadan, çekinmeden Yelena'ya anlatmıştı Miklakov.

Miklakov başını öte yana çevirerek,

— Belki de!.. –diye cevap verdi.

Yelena dikkatli dikkatli onun yüzüne bakıyordu.

— Prensesle aranızda hiçbir şey yokmuş gibi konuşuyorsunuz!.. –dedi birden.

— Doğru, aramızda hiçbir şey yok.

— Hiçbir şey mi?..

— Evet!.. Hiçbir şey!

Yelena omuz silkti.

— Çok feci bir şey bu... Öyleyse niçin onunla beraber gidesiniz Avrupa'ya?..

Miklakov cevap olarak yine ensesini kaşıdı.

— Bu konuşmamızdan prensese söz edecek misiniz?..

— Bilmiyorum. Belki ederim...

Yelena suratını buruşturdu. Oturduğu yerden kalktı.

— Ben kendi fikrimi söyledim, –dedi.– Nasıl isterseniz öyle yapın.

Miklakov yine aynı saflıkla cevap verdi,

— Doğru!.. Çok çok teşekkür ederim!

Yelena gitti...

Konuğunun yanında her ne kadar kendine hâkim olmaya, neşeli görünmeye çalıştıysa da bu haberin Miklakov'u son derece heyecanlandırdığı belliydi. Yalnız kalınca dalgın dalgın odanın içinde dolaşmaya başladı. Sonra masaya oturup prensese şöyle bir mektup yazdı:

Bir kendini bilmez imzasız mektupla kocanıza seviştiğimizi yazmış. Prens çok kızmış... Kendinizi ona göre hazırlayın. Onun gibi özgür düşünceli bir insanın kıskanmamasının gerektiğini söyleyin kendisine. Sanırım her şeyden çok bu frenleyecektir onu.

Bu mektup genç kadını son derece heyecanlandırmıştı. Bu da olağandı zaten. Kocasına karşı kendini suçlu hissediyordu. Aralarındaki yakınlaşma Petitskaya'nın delikten gördüğünden ileri gitmemiş olmasına rağmen içinde bir ses Miklakov'u sevdiğini fısıldıyordu kulağına. Şaşkın bir durumda mektubu getiren adamla Miklakov'a gelmesi için haber gönderdi. Kocasının bu akşam eve gelmeyeceğini düşünüyordu. Ama Miklakov'un adamı gittikten bir süre sonra dış kapının zili çaldı. Kocasının kapıyı çalışıydı bu. Uşak gelip prensin onu çağırdığını bildirdiğinde prensesin heyecanı dayanılmayacak dereceye varmıştı.

— Giyinmekte olduğumu, biraz sonra geleceğimi söyle kendisine.

Hanımının yalan söylediğini gören uşak şaşkın şaşkın yüzüne bakıyordu.

— Hadi git, –diye bağırdı prenses.

Nedense hemen aynanın karşısına geçip saçlarını düzeltti, oda hizmetçisini çağırıp bir bardak su istedi. Gelen sudan iki yudum aldı, bardağı masanın üzerine bıraktı. Daha sonra duvarda asılı İsa'nın çarmıha gerili resmine bakıp konuk salonuna gitti. Kocası oradaydı. Elleri arkasında bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu. Koskoca salonu yalnız orta masadaki lamba aydınlatıyordu. Karısının ayak sesini duyunca durdu prens. Prenses içeri girince hemen karanlıkta kalan bir koltuğa oturdu... Prens yine dolaşmaya devam etti. Yelena'ya çok kızmıştı... O anda evlendiklerinden bu yana prensesin ona her zaman munis, yumuşak ve iyi davrandığını düşünüyordu. Karısına olan kızgınlığı yatışmıştı birden. Ne kadar

kızgın olursa olsun karısına karşı kaba davranmamaya kararlıydı. Neredeyse neşeli bir sesle,

— Seni evde bulduğuma sevindim, –dedi.

Prenses susuyordu.

Kısa bir sessizlikten sonra prens devam etti,

— Alçağın biri Miklakov'u sevdiğini yazmış bana.

Prenses hâlâ susuyordu. Kocasını dinlerken hem korkuyor hem utanıyordu.

Prens yumuşak bir sesle,

— Doğru mu bu?.. –diye sordu.

Miklakov'u sevdiğini, aralarında geçenleri kocasına itiraf etmekten çekiniyordu prenses, öte yandan inkâr etmeye de cesareti yoktu. Bir zamanlar baron konusunda yazdığı içten mektubu kocasının nasıl cevaplandırdığını unutmamıştı. Bu kez orta bir yol izleyecekti... Yarı şaka yarı ciddi,

— Bir kadın kocasının bu çeşit sorularına cevap vermez!.. –dedi.

Prens aynı yumuşak sesiyle,

— Nedenmiş?.. –diye sordu.

— İçten bir cevap onu incitir de ondan.

— Sizin içten cevabınız da beni incitecek demektir bu, öyle mi?..

Prenses bu soruya cevap vermedi.

— Yanılıyorsun... Hiçbir cevabın incitmez beni. Daha doğrusu buna hakkım yok. İstediğini sevebilirsin!.. Yalnız şu var ki bunun herkesin diline düşmesini istemem!..

— Ne yapabiliriz buna karşı?.. İsteyen istediğini uyduruyor!

Sert bir tavırla karısının sözünü kesti prens.

— Ama bu uydurma değil! Bir daha böyle dedikoduların ortalıkta dolaşmaması için buradan uzak bir yere gitmenizi istiyorum!..

Prenses birden ürperdi. Miklakov'dan ayrılmak düşüncesi korkutmuştu onu. Çatlak bir sesle,

— Nereye gitmemi istiyorsun? –diye sordu.

Karısının endişesini anlamıştı prens.

— En iyisi Avrupa'ya gitmeniz bence! -dedi.- Bay Miklakov da seninle gelir. Para bakımından gönlünüz rahat olsun. Tek isteğim alnım açık, herkese ayrıldığımızı söyleyebilmek!..

— Ayrıldığımızı mı?.. -diye haykırdı prenses.

Ama bu kez o kadar korkunç gelmemişti bu kelime... Bunun iki sebebi vardı. Tekrarlandıkça alışmıştı artık. Sonra prensle konuşurken başka birisini sevdiği aklına gelince rahatsız oluyordu.

Elpidifor Martınıç'ın sözlerinden sonra zaten Avrupa'ya gitme fikri yavaş yavaş yer etmişti kafasında. Ama yine de hıçkırarak ağlamaya başlamıştı şimdi.

Bu durum Grigorov'u çok üzdü. Gidip en uzak köşedeki koltuğa çöktü. Dayanılmaz bir sessizlik vardı salonda. Bu sükûnet içinde biraz önce kocasının onu salonda beklediğini bildiren uşak içeri girerek Miklakov'un geldiğini haber verdi. Genç kadın birden yerinden sıçradı. Prens de önce heyecanlanmıştı. Prenses aceleyle gözyaşlarını silerek,

— Evde olmadığımı, bu akşam da dönmeyeceğimi söyle!.. -diye atıldı.

Prens oturduğu yerden,

— Hayır, hayır, buna ne gerek var?.. -dedi.

Sonra uşağa döndü.- Söyle, buyursun! -diye ekledi.

Uşak çıkınca karısına,

— Biraz sakinleş lütfen, -dedi.

Sonra kendi kendine mırıldandı,

— Miklakov'un gelmesi iyi oldu. Oturur, hep birlikte bir karara varırız.

Miklakov girdi. Prensin evde olabileceğini hiç tahmin etmiyordu. Onu birden karşısında görünce şaşırdı.

Prens içtenlikle elini uzattı.

— Hoş geldiniz dostum.

Miklakov şaşırmıştı. Elini sıktıktan sonra öne eğilerek prensese selam verdi.

Prens,

— Biraz önce prensesle konuşuyorduk! –diye başladı.– Herkesin diline düşmektense temiz temiz ayrılalım, olsun bitsin diyordum!..

Miklakov prensese baktı. Başını önüne eğmiş oturuyordu.

— Bu dedikoduların kesilmesi için Avrupa'ya gitmesini istediğimi söylüyordum kendisine. Sizin de ona refakat etmenizi rica edeceğim!..

— Benim mi?..

— Evet.

Prens bir şey daha söyleyecekti, ama sustu.

Miklakov şimdi hafif hafif gülümsüyor, böyle açık bir öneriye ne diyeceğini bilemiyordu. Sabahleyin Yelena'nın söylediklerini pek önemsememiş, bunu onun bir fantezisi sanmıştı. Şimdi Grigorov'un da aynı şeyi söylemesiyle durum değişiyordu.

Gözleriyle karısını işaret ederek,

— Onunla gider misiniz?.. –diye ekledi.

Bir cevap vermek zorunda olduğunu sezinliyordu Miklakov. Dalgın,

— Bunun için önce istifa etmem gerekecek! –dedi.

— Edin. Bu o kadar uzun zaman istemez.

Biraz daha düşündü Miklakov.

— Onunla birlikte gitmemi bakalım karınız isteyecek mi?..

Prenses,

— İstiyorum, –dedi.– Yalnız gitmektense yanımda bir tanıdığımın bulunmasını yeğlerim.

— Öyleyse anlaştık! –dedi prens.

Sonra karısına dönüp ekledi,

— Bir haftaya kadar yola çıkabilirsiniz sanırım. Bu arada ben de oradaki geçiminizi sağlayacak gerekli hazırlıkları yaparım.

Miklakov'a döndü,

— Şimdilik hoşça kalın!

Sonra odasına gitti.

O gittikten sonra Miklakov bir süre kendi kendine gülümsedi. Prenses ise üzgün ve düşünceliydi.

— Ben gelmeden önce mektup konusunda konuştunuz sanırım?..

— Evet.

— Yazılanların doğru olmadığını söylemediniz mi kendisine?..

— Söylemedim!..

— Neden?..

— Yalan değil de ondan!..

Miklakov anlamlı anlamlı,

— Yalan değil mi dediniz? –diye sordu.

Prenses bu soruya cevap vermedi.

Miklakov devam etti,

— Avrupa konusunu o mu açtı?..

— Evet.

— Bunu pek istemiyorsunuz gibi geliyor bana.

— Hem de çok istiyorum!..

— Neden?..

— Yaptıklarım için Tanrı'nın beni cezalandıracağını biliyorum da ondan.

Miklakov tekrar gülümsedi,

— Tanrı ne kadar katı yürekli olursa olsun şimdiye dek yaptıklarınız arasında sizi cezalandırmasını gerektirecek bir suç bulamayacaktır.

Genç kadın çok üzgündü.

— Bulur, bulur, hem de istemediğiniz kadar!

Miklakov cevap olarak kollarını iki yana açtı.

Grigorov odasına gider gitmez kendisini yüzükoyun kanepenin üstüne atmış, öyle kalmıştı. Canının çok sıkıldığı belliydi.

XII

Avrupa'ya gitmek kararının alındığı günü izleyen üç gün prenses çok üzgün ve bitkindi. Üçüncü gün aklına bir şey gelmiş gibi birdenbire kalkıp Petitskaya'ya acele bir mektup yazdı. Hâlâ hasta olduğunu bile bile Petitskaya'nın hemen kalkıp gelmesini istiyordu. Mektubunun bir yerinde Avrupa seyahatinden de söz etmişti. Petitskaya da bu haberi alınca bütün hastalıklarını unutup koşarak gelmişti elbette.

İçeri girdiğinde genç kadın Miklakov'la oturuyordu. Kocasından konuşuyorlardı. Avrupa'ya gitme kararının alınmasından sonra prensese çok cömert davranmaya başlamıştı nedense... Önce kâtibiyle annesinin en azından yüz bin ruble değerindeki pırlantalarını göndermişti. Sonra da on beş bin ruble yıllık gelir getiren bir arazinin tapusunu. Kâtip her gelişinde, "Ne zaman gideceksiniz?" diye sormaktan geri kalmıyordu.

Bütün bunları dinledikten sonra Miklakov alaycı bir tavırla suratını buruşturdu.

— Rol yapıyor.

Prenses hayretle,

— Niçin?.. -diye sordu.

Miklakov aynı alaycı tavrıyla,

— Bunu içinden öyle geldiği için yapmıyor da ondan! -dedi.- Sanırım sizi sopayla yola getirmeyi daha çok isterdi!..

— Yok, yok... Çok iyi yüreklidir o!.. -diye itiraz etti prenses.

Yan odadan gelen Madam Petitskaya'nın ayak sesiyle bu konuşma kesilmişti.

Petitskaya kapıdan girince yüksek sesle,

— Ah Tanrım, nereye gidiyorsunuz canım, meleğim?.. -dedi.

— Avrupa'ya.

Petitskaya ellerini ovuşturarak yüksek sesle devam etti,

— Şimdi ben ne yapacağım? Garip kalacağım buralarda!

Petitskaya'nın durumu gerçekten de hiç iç açıcı değildi... Dayak olayını şehirde herkesin duyacağından ve kimsenin onu evine kabul etmeyeceğinden korkuyordu. Moskova'daki bütün tanıdıkları içinde bir tek prensesin ne yaparsa yapsın onu affedeceğini ve açlıktan ölmesine göz yummayacağını biliyordu. Aç kalma tehlikesi de vardı şimdi. Elindekini avucundakini har vurup harman savurmuştu son zamanlarda. Kollarını iki yana açarak,

— Şimdi gidip kendimi nehre atmaktan başka kurtuluş yolum yok!.. –dedi.

Prenses gülümseyerek karşılık verdi,

— Yok canım. Nehre falan kendinizi atmayacaksınız... Benimle Avrupa'ya geliyorsunuz.

Petitskaya böyle bir teklif beklemiyordu.

— Ben mi?.. Sizinle ha?..

— Evet, benimle!..

Miklakov hayretle prensesin yüzüne baktı, ama o bunu anlamazdan geldi.

— Ama prensesim, benim Avrupa'ya gelecek param yok ki!.. –dedi Petitskaya.

— Benim size de yetecek kadar var. Bunu merak etmeyin.

Bu cevap Petitskaya'nın gözlerinin dolu dolu olmasına yetti. Duygulu bir sesle,

— Prenses, –diye başladı,– ne söyleyeceğimi bilemiyorum. Teşekkür mü etsem, hayret mi?..

— Hiçbirini etmeyin. Benimle gelin, yeter!..

— Sizinle gelmeye hazırım, bundan kuşkunuz olmasın. Bu benim için o kadar mutlu bir sürpriz oldu ki hâlâ kendime gelebilmiş değilim.

— Bunu sizin de istemeniz iyi oldu... Birlikte kent kent dolaşırız...

— Elbette, elbette...

Petitskaya birden düşüncelere daldı. Prensesin yaptığı iyiliğin büyüklüğünü kavramıştı. Elini ona uzatarak,

— Size minnettarım!.. –dedi.

Karşılık olarak prenses onu öpmek istedi, ama kadın başını onun göğsüne koyup hıçkıra hıçkıra ağlamaya başlamıştı.

Miklakov'un sabrı tükenmişti artık. Hızla yerinden kalktı, odanın içinde dolaşmaya başladı. Canının bir şeye çok sıkıldığı belliydi. Prenses yine bir şeyin farkında değilmiş gibi davranıyordu. Miklakov'un bu hâlinden Petitskaya endişeye düşmüştü. Bir süre sonra sanki biraz kendine gelebilmiş gibi,

— Bay Miklakov, Avrupa'ya siz de gidiyor musunuz?.. –diye sordu.

— Gidiyorum.

Şimdi Miklakov'u daha iyi anladığını düşünüyordu Petitskaya. "O da prensesin parasıyla gidecek. Aynı paradan başkasının da yararlanmasını çekemiyor," diye geçirdi içinden. Gerçekte böyle bir şey yoktu, kendinden pay biçtiği için öyle sanıyordu...

Prenses,

— Çabuk hazırlanmalısınız ama! –dedi.– Bir haftaya kadar yola çıkacağız.

— Benim hazırlanacak neyim var ki!.. Yarım saatte bile hazırlanabilirim.

Petitskaya bir an sustuktan sonra acıklı bir sesle ekledi,

— Hayır, hayır. Bu mutluluğu aklıma bile getirmekten korkuyorum. Sizinle, koruyucu meleğimle bir çatı altında yaşamak ha?.. Bu yetmiyormuş gibi hep hayal ettiğim Avrupa'ya gideceğim sizinle... Hayır, olamaz bu, olmayacak da, görürsünüz!..

— Neden olmayacak?..

Aynı acıklı sesiyle cevap verdi Petitskaya,

— Birileri çıkar, beni yanınıza almaktan vazgeçirir sizi!

Birileri demekle tabii ki Miklakov ve kocasını ima etmek istiyordu.

Prenses de onun ne demek istediğini anlamıştı. Kararlı bir sesle,

— Fikrimden dönmeyeceğim! –dedi.– Sizi yanıma almak kararımdan kimse döndüremeyecek beni.

— Umarım öyle olur!

Bir süre sonra Petitskaya evine gitti. Bir an önce hazırlanmaya başlamak için sabırsızlanıyordu.

Yalnız kaldıklarında Miklakov sinirli sinirli,

— Bu iğrenç kadını da peşinize takmak çılgınlığı nereden esti aklınıza? –dedi.

Prenses inatçı ve sıkıntılı bir sesle cevap verdi,

— Siz öyle düşünebilirsiniz, oysa ben severim onu.

— Niçin seviyorsunuz acaba?.. Eteğinize kapandığı, dedikoducunun, aşağılık kadının teki olduğu için mi?..

Miklakov'un Petitskaya'ya yakıştırdığı bu sıfatlardan prensesin yüzü kızarmıştı.

— Bir kadın hakkında nasıl böyle konuşabiliyorsunuz?

Miklakov'un kabalığı son zamanlarda iyice rahatsız etmeye başlamıştı onu.

— İşin kötüsü, –diye devam etti prenses,– erkekler zeki bir kadın olduğu için sevmezler onu. Ama öte yandan zeki kadınları sevdiklerini söylemekten de geri durmazlar.

— Ne de zeki kadın ya... Kurnazlığından başka bir şeyi yoktur. İşaretleri açıklık ve dürüstlük olan zekâ ile kurnazlık apayrı şeylerdir.

Prenses inat ediyordu,

— Hayır, zekidir. Israr etmeyin!..

Gerçekte prenses, Miklakov'a olan meylinden kendini korumak için Petitskaya'yı beraberinde götürmek istiyordu. Ondan bir an bile ayrılmayacak, bütün dertlerini ona dökecekti.

Avrupa'ya kocası istediği için gidiyordu. Miklakov'dan ayrılmak da istemiyordu. Son zamanlarda durumunu iyiden iyiye düşünmüş ve şöyle bir karar vermişti: "Evli bir kadın olarak kocamdan başka birini sevemem." İşte bunun için de Miklakov'un Avrupa'da kendisine bir sevgiliden çok yakın

bir dost kalacağını umuyordu. Belki Miklakov içten içten sevecekti onu, ama bu aşkın dışarı vurulmaması gerekiyordu. Romantik hayat görüşünün etkisi altında sevgisi gerçek olan bir erkeğin bu kadarıyla yetinebileceğini sanıyordu. Bu düşüncelerini Miklakov'a açmamıştı henüz. Petitskaya'nın da onlarla gelmesini istemesinin sebebini şöyle açıkladı,

— Nasıl oluyor da bunu anlayamıyorsunuz? Petitskaya benimle gelirse bir kadın arkadaşımla gitmiş olurum. Yalnız gitsek duyan ne der sonra!..

Miklakov karşılık vermeye hazırlanıyordu ki elinde oldukça kalın bir zarfla uşak girdi içeri. Zarfın üzerinde prensin el yazısıyla Miklakov'un ismi yazılıydı. Merakla açtı zarfı. İçinde bir deste parayla kısa bir mesaj vardı:

Sevgili Miklakov,
Avrupa seyahatiniz için bin ruble gönderiyorum size.

Okuyunca dudağını ısırdı Miklakov. Yüzü bembeyaz kesildi.

— Bu adam da çizmeyi aştı artık! –diye homurdandı.

Prenses heyecanla,

— Ne oldu?.. –dedi.

Miklakov parayla pusulayı verdi.

Pusulayı okuyunca prenses de bir tuhaflaştı. Miklakov,

— Bu konuda konuşacağım onunla! –dedi.

Zaten epey zamandır konuşmak istiyordu prensle. Kapıda dikilmiş emir bekleyen uşağa seslendi,

— Kendisiyle konuşmak istediğimi söyle.

Uşak gidince prenses endişeli bir sesle,

— Niçin görüşmek istiyorsunuz onunla? –diye sordu.

— Öncelikle parasını geri vermek için.

Uşak geri gelerek efendisinin Miklakov'u odasında beklediğini bildirdi. Miklakov ağır ağır yerinden kalktı, yavaş adımlarla çıktı.

Prenses çok heyecanlıydı.

Miklakov prensin odasına girince soğuk bir selam verdi, davet beklemeden oturdu. Alaycı bir gülümsemeyle,

— Çok garip bir mesajla bir şeyler göndermişsiniz bana!.. –diye başladı.– Buyrun onları alın...

Mektup ve paraları prensin masasının üzerine attı.

Prens biraz mahcup,

— Niçin garip oluyor? –diye sordu.

Miklakov buna hayret etmiş gibi omuzlarını kaldırdı,

— Çünkü hatırladığım kadarıyla paraya ihtiyacım olduğundan hiç söz etmedim size. Borç da istemedim. Bana para bağışlamak nereden geldi aklınıza?

Prens üzgün bir tavırla,

— Mali durumunuzun Avrupa'da yaşamaya uygun olmadığını sanıyordum da... –dedi.

— Oraya gitmeye karar verirken sizden para almayı mı hesaba katmıştım öyleyse? Avrupa'da karınızın parasını yiyeceğimi mi sanıyordunuz?..

Gözlerini prensin gözlerine dikmiş, öyle konuşuyordu,

— Hakkımda çok kötü şeyler düşünebileceğinizi umardım, ama bu kadarını beklemezdim doğrusu. Şunu söyleyeyim, orada kendi başıma, kendi paramla geçinebileceğimi düşündüğüm için gidiyorum. Bin iki yüz ruble emekli yıllığım var. Bunun yanında birkaç gün önce kitaplarımı satarak küçük bir servet de edindim!..

Prens sinirli hareketlerle paraları masanın çekmecesine koyarken çatlak bir sesle Miklakov'un sözünü kesti,

— Öyleyse sevindim buna.

Konuğunun artık gideceğini sanıyordu. Ama o oturuyordu hâlâ.

— Prensesi Avrupa'ya benimle gönderme kararınızı iyice düşünüp de mi verdiniz diye sormak istiyorum.

Prens cevap vermeden suratını buruşturdu. Miklakov'un gözünden kaçmamıştı bu. Öfkesi bir kat daha arttı,

— Duyduğuma göre imzasız bir mektup almışsınız. Karınızla aramızdaki ilişki üzerine bir sürü uydurma varmış içinde... Kendimi suçsuz göstermeye çalışmayacağım. Bunun bir şeye yaramayacağını biliyorum. Bütün bu iyi yürekli, fedakâr görünme çabalarınızdan Jorj Zandovski'nin soylu kocası Jak rolünü oynamak istediğiniz anlaşılıyor. Ama unutuyorsunuz ki Jak karısına kıyasla daha yaşlı olduğu için ona karşı suçluydu... İşte bunun için de karısının başka bir erkeği sevmesini bağışladı. Bu yetmiyormuş gibi erkek onu terk edince de alıp bağrına bastı karısını. Sizin durumunuzsa bambaşka, önce siz başka bir kadını sevdiniz... Bu hareketinizle yıktınız kadıncağızı. Şimdi de kovuyorsunuz!.. Prensese âşık olan bir insan hiçbir zaman size karşı onursuzca davranmış olmaz. Düşen birini kolundan tutup kaldırmak gibi insanca bir davranışta bulunmuş bile olur!

Miklakov'un bu sözlerinde gizli bir hakaret sezinlemeye başlamıştı prens. Kendini zor tutarak,

— Bunları neden söylediğinizi anlayamıyorum doğrusu!.. dedi.

— Çok iyi yürekli bir insan olduğunuzu sanmayasınız diye. Çünkü ölümlülerin çoğu bu yanlış düşünceye saplanırlar. Yalnız siz biraz daha kurnaz hareket etmek istiyorsunuz, o kadar. Ama bunun cezasını çekeceksiniz.

Prensin sabrı tükenmişti. Masaya yumruğunu indirip,

— Buraya gelip düşünce ve davranışlarımı eleştirme hakkını kim verdi size? –diye bağırdı.– Bir yumrukta cehenneme gönderirim sizi, bunu biliyor musunuz Bay Miklakov? Bunu kafanıza iyice sokun ve şimdi yalnız bırakın beni!

Prens yerinden kalkmış, kocaman gövdesiyle Miklakov'un karşısına dikilmişti. Miklakov da yerinden fırlayıp masanın üzerindeki mermer kâğıt ağırlığını yakaladı.

— Benden güçlü olduğunuza mı güveniyorsunuz?.. –dedi.– Ama şunu bilmelisiniz ki insanın gücünü alt edecek çeşitli şeyler vardır.

Bu anda kapı açıldı, prenses içeri daldı. Bütün konuşmaları kapının arkasından dinlemişti. Önce kocasına döndü,

— Prens, yalvarırım kendinize gelin!

Sonra Miklakov'a döndü,

— Siz de gidin lütfen... Şunu ikinize de söyleyeyim ki bu kadarına dayanamam.

Prens susuyor, karısının yüzüne bile bakmıyordu. Şapkasını alarak çıkıp gitti.

Miklakov ise odanın içinde dolaşmaya başlamıştı. Ellerini ovuşturarak kendi kendine konuşuyordu,

— Ne sinirli adam be!.. Sevmezsen sevme, kime ne?.. Sana bir şey diyen mi var?..

Prenses bir koltuğa çökmüş, hıçkıra hıçkıra ağlıyordu.

Miklakov üzgün,

— Niçin ağlıyorsunuz? –diye sordu.

— İşte... Niçin ağladığımı sadece ben bilirim!

Kapının arkasından dinlerken Miklakov'un sözlerini çok inatçı, bencil ve kaba bulmuştu. Hıçkırıklar arasında,

— Kocamla bir daha böyle konuşursanız nefret ederim sizden! –dedi.

— Suçlu olan ben miyim yani?..

Herhâlde kendini haklı sanıyor olmalıydı Miklakov.

* * *

Prens evden çıkmış, Yelena'nın evine doğru yürüyordu... Münakaşa edip yanından hoşça kal bile demeden ayrıldıktan sonra hiç görmemişti Yelena'yı. Sözleri çok dokunmuştu prense. Onunla artık hiç görüşmemeye kararlıydı. Karısının Avrupa'ya gitmesi için hazırlıklarla uğraşırken zamanın nasıl geçtiğini anlamamıştı. Zaten koyu bir duman içinde dolaşıyormuş gibi ne yaptığını da bilmiyordu... Ama bütün işleri bitmişti şimdi. Yapacak bir şeyi kalmamıştı. "İntihar, ölüm" kelimeleri kafasının içinde dolaşmaya başlamıştı yine. Ölüm aklına gelince bir yandan da korkuyordu. İçini bir soğukluk kaplıyordu. Korktuğu yalnızca Hamlet gibi "Acaba bi-

linmeyen öte tarafta ne olacak?" düşüncesi değildi. Bundan daha belirgin korkular vardı içinde, önce ölürken çekeceği acıdan korkuyordu. Sonra bu masmavi gökyüzünü bırakıp gitmekten; bazen çok hoş kokulu, sıcacık bu havayı ciğerlerine çekmekten yoksun kalmaktan korkuyordu... Ruhsal zevkleri hiç düşündüğü yoktu. Belki de son zamanlarda hiç zevk tatmadığı, hep acı çektiği içindi bu...

Sokağa çıktığında niyeti Yelena'ya gidip onunla son kez konuşmak, her şeyi kesip atmaktı. Sonra da eve dönecek, şakağına bir kurşun sıkacaktı belki...

Öte yandan Yelena sabırsızlıkla bekliyordu onu. Sevgilisinin ona geri döneceğine inanıyordu. Kendisi de böyle yapardı çünkü. Bu arada Miklakov'dan prensin karısının Avrupa'ya gitmesine razı olduğunu da öğrenmişti. Bu yüzden kızgınlığı iyice geçmişti. Gelgelelim aradan bir hafta geçtiği hâlde görünürlerde yoktu prens. Yelena'nın canı sıkılmaya başlamıştı. Oyalanmak için çocuğa elbiseler dikiyordu. Neredeyse bir düzine elbise dikmişti, ama prens hâlâ yoktu. Artık sabrı tükenmeye başlamıştı. Ona ağır bir mektup yazıp, "Bunun anlamı nedir? Ne hakla böyle davranıyorsunuz?" diye sormayı düşünüyordu ki geldiğini gördü pencereden. Çok sevinmişti. Ama bu sevincini gizlemeye çalışarak her zamanki koltuğuna geçip oturdu. İşini bile eline almış, sakin bir ifade takınmıştı.

Prens içeri girince Yelena'nın elini sıktı. Karmakarışık, hiddetten solgun yüzü Yelena'yı ürkütmüştü. Hâlâ kızgın mıydı yoksa? Belki de karısını o akılsızca kıskanması yüzünden bir şeye sinirlenmişti yine.

Prens Yelena'ya bakmadan,

— Nikola'yı görebilir miyim? –dedi.

— Odasında.

Çocuğun yanına gitti prens. Yavrucak uyuyordu. Karyolasının üzerindeki örtüyü açıp öyle hüzünlü, sevgi dolu gözlerle baktı ki dadının bile içi burkuldu.

— Uyandırayım da biraz sevin isterseniz efendim, –dedi.

Prens derin bir iç geçirerek,

— Hayır, istemem!... –dedi.

Sonra Yelena'nın yanına döndü, onun oturduğu koltuğun yakınında bir sandalyeye oturdu.

Yelena yapmacık bir dikkatle işine devam ediyordu.

— Size sormak istiyorum!.. –diye başladı prens.– Son sefer söylediğiniz gibi hâlâ aşağılık ve değersiz bir insan olduğum düşüncesinde misiniz?..

Bu sorunun ciddiyetini, önemini anlamıştı Yelena,

— Aşağılık ve değersiz olduğun fikrinde olsaydım aramızda bugünkü yakın ilişki olur muydu? –dedi.– Seni sever miydim?..

Prens acı acı gülümsedi,

— Belki de henüz kesemediniz bu ilişkiyi, çünkü şimdiye kadar beni daha başka türlü tanıyordunuz.

— Acaba... Niçin karınızdan öyle içli içli söz ediyorsunuz yanımda öyleyse?.. Niçin onu sevdiğinizi belli ediyorsunuz bana?.. Benim yerimde sabır taşı bile olsa kıskançlıktan çatlardı.

Prens yine acı acı gülümsedi.

— Kıskandığı kişiye "değersizsin, alçaksın" demez insan.

— Kıskançlık anında böyle düşünmüş olabilirim. Bunu gizlemiyorum... Seni öldürmek bile istemişimdir belki o anda. Ama şu anda böyle bir şey düşünemeyeceğimi bilirsin sanırım...

Yelena her ne kadar ruhunun derinliklerinde o zaman söylediklerinin doğru olduğuna inanıyorduysa da şimdi prensi yalan söylediğine inandırmak, yatıştırmak istiyordu. Sordu,

— Peki karın hakkında söylediklerine kayıtsız kalsaydım daha mı iyi olurdu yani?..

— Hiç olmazsa daha huzur verici olurdu!

— Demek daha huzur verici olurdu ha?.. Ama şunu bilmelisin ki kadın erkeğin bu çeşit hareketlerine kayıtsız ka-

lıyorsa onu sevmiyor demektir. Gerçek küçümseme budur işte... Gerisi sözde kalır. Kadın bunlara kızıyorsa ancak o zaman sevgisinden emin olabilirsiniz!

Prensin düşünceleri yavaş yavaş yön değiştirmeye başlamıştı. "Sevmiyorsa kendini niçin zorlasın?" diye düşünüyordu. "Ayrılır benden, olur biter. Yediği iki lokma ekmek için sevmediği insanın ağzının kokusunu çekecek biri değildir." Yelena'yı iyi tanıdığı için bundan emindi.

Yelena yerinden kalkarak güleç bir yüzle prensin dizlerine oturdu.

— Hadi artık, surat asmayı bırak, gül biraz.

Sevgilisinin hâlâ somurtkan oturduğunu görünce öpmeye başladı onu. Bir yandan da sakalını okşuyordu.

— Gül diyorum sana.

Prens sonunda hafifçe gülümsedi.

Yelena yine dayanamadı, bir taş attı,

— Karın için üzüldüğün yeter artık... Avrupa'ya gidiyormuş, öyle mi?..

— Evet.

— Ne zaman?..

— Üç gün sonra.

— Miklakov da gidiyor mu?..

— Gidiyor.

— Orada nereden para bulacaklar?..

— Miklakov'un kendi parası varmış. Prensese de ben malımın üçte birini verdim.

— Teşekkür ederim sevgilim. Çok iyi yapmışsın!

Yelena tekrar öpmeye başladı onu.

— Prensesle vedalaşmayı çok isterdim.

Yelena'nın içten konuşmadığı belliydi... Sanki prensin gözüne girmek için söylüyordu bunu.

Prens hayretle,

— Neden?.. –diye sordu.

— Yola çıkarken birkaç iyi dileğimi söylemek istiyordum kendisine! Ama kalkıp eve gitsem içeri almaz beni belki.

— Herhâlde.

— Öyleyse istasyona gidip vedalaşsam nasıl olur?

Prens susuyordu, bu düşüncenin hoşuna gitmediği yüzünden belliydi.

Yelena sormaya devam etti,

— Sen yolcu etmeye gidecek misin onu?..

— Belki giderim.

— Öyleyse birlikte gideriz.

Prens itiraz etti,

— Birlikte gitmemiz uygunsuz kaçmaz mı?

— Aksine senin yalnız gitmen uygunsuz kaçar.

— Neden?..

— Karın sevgilisiyle gidiyor, sen de gayet romantik bir tavırla geçirmeye gidiyorsun. Olabilir, ama ben de yanında olursam, "O da kendine birini bulmuş," derler hiç değilse.

Prens güldü,

— Olur!.. –dedi.

* * *

Prensesin gideceği gün Nikolayevskiy Garı'nın önünde, bir çift cins at koşulu gayet zengin bir fayton durdu. Şişman bir hanımla zayıf bir bey indiler. Bunlar Anna Yuryevna'yla barondu. Anna Yuryevna son zamanlarda iyice şişmanlamıştı. Merdivenleri güçlükle çıkıyordu. Baron kolundan hafifçe tutarak yardım ediyordu ona.

Kadın soluyarak,

— Hiç olmazsa burada vedalaşalım onunla! –dedi.– Dün eve uğradım, "Yok," dediler. Mutlaka vedalaşmak istiyorum kendisiyle!

Yolcuların çoğu yerlerini almıştı. Prenses henüz gelmemişti.

Anna Yuryevna bütün ağırlığıyla bir koltuğa çökerken,

— Burada bekleyelim! –dedi.– Bu trene binecek!..

Baronun sıkıldığı belliydi. Yüzündeki ifade hikâyemizin başında kitapçı dükkânında prensi beklerkenki yüz ifadesini andırıyordu. Şimdi de duvarda asılı bir resme bakıyordu.

Anna Yuryevna birden,

— Ah! –diye haykırdı.– Sonunda gelebildi. Tanrı'ya şükür.

Yerinden kalkıp prensese doğru yürüdü. Prensesin yanında Madam Petitskaya vardı. İkisi de aynı kumaştan elbise giymişti.

Anna Yuryevna prensesin elini sıktı.

— Sizi ancak burada yakalayabildim.

Petitskaya alçak gönüllü ve saygılı bir tavırla selamladı onu. Anna Yuryevna,

— Siz de mi geldiniz prensesi geçirmeye?.. –diye sordu.

Petitskaya başını önünden kaldırmadan,

— Hayır, –dedi.– Ben de onunla gidiyorum.

— Onunla mı gidiyorsunuz? Oysa o Nikola aptalı bana prensesin Miklakov'la gittiğini söylemişti.

Prensesle Petitskaya'nın yüzleri kızardı. Biri Miklakov, ötekiyse Nikola isminden sıkılmışlardı kuşkusuz.

Prenses uzaklara bakarak,

— Evet, o da geliyor! –dedi.

Baron prenses ve Petitskaya'yı başıyla selamlayarak prensese dalgın dalgın bakmaya başlamıştı. Onun Miklakov'u sevdiğini duymuş, bu garip tercih onu çok şaşırtmıştı.

Sonunda Miklakov da geldi. Prensesin grubuna yaklaşmadan uzaktan selamladı onları.

Baron prensese dalgın dalgın bakmayı sürdürüyordu.

Anna Yuryevna prensese,

— Kocanız yolcu etmeye gelmeyecek mi? –diye sordu.

— Gelecek.

Bu cevabı da uzaklara bakarak vermişti prenses. Birisiyle göz göze gelmekten kaçındığı belliydi. Sıkıntıdan yüzü ateş gibi yanıyordu.

Trenin kalkmasına az kalmıştı ki prensle Yelena geldiler. Onları görünce daha da bir telaşlanmıştı prenses. Yelena'yla bir daha karşılaşmayı hiç beklemiyordu.

Yelena ortadan bir selam verdi.

Anna Yuryevna sitemli bir sesle,

— Pek güzel, pek! –dedi.– Sizin yüzünüzden işimden kovuldum, gelip bir hâlimi bile sormadınız!

— Ama hastaydım!..

— Ah sevsinler! O hastalık bir yıl sürmez ya! Açıkça, "Canım istemedi," desenize.

Yelena sözünü kesti,

— Size istemezse başka kimseye gitmek istemez canım!

— Bakın buna inanırım işte!

Yelena prensesin ötekilerden biraz uzakta olmasından yararlanarak hemen onun yanına yaklaştı.

— Kocanız beni eve almayacağınızı söylediği için buraya geldim. Yolculuğunuza başlamadan önce size iyi şanslar dilemek istiyorum. Benden nefret ettiğinizi, aşağılık bir insan saydığınızı biliyorum. Ama inanın, sandığınız kadar aşağılık değilim, inançlarımız arasındaki farklılıktan ileri geliyor bu. Sizin kötü saydığınız bu hareketi ben her kadının hakkı olarak kabul ediyorum. Yine sizin kutsal görev dediğiniz bazı şeyler bence yararsız zorlamalardan, baskılardan başka bir şey değil. Kötülüğünüzü hiçbir zaman istemedim. Şimdi de en büyük isteğim hayatınız boyunca mutlu olmanızdır.

Yelena çabuk çabuk konuşuyordu. Prenses de aynı çabuklukla cevap verdi,

— Ben size hiç kızmıyorum!..

Hemen Yelena'nın yanından uzaklaşıp gruba katıldı.

Yelena elinde olmadan gülümsüyordu. Söylediklerinin ve söylemek istediklerinin bir kelimesini bile prensesin anlamadığını fark etmişti. Prensin hareketlerini izlemeye başladı: Karısını yolcu ederken nasıl davranacağını, neler yapacağını merak ediyordu. Karısına hiç olmazsa birkaç okşayıcı söz söyleyecek miydi? Ama prens bunu bile yapmamıştı. Baronu soğuk bir biçimde selamladıktan sonra Miklakov'a başını bile çevirip bakmadan gruptan ayrıldı. Ara sıra saatine bakarak salonda bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı.

Sonunda zil çaldı. Herkes aceleyle çıkışa koştu. Prenses peronu ayıran parmaklığa yaslanarak elini kocasına uzattı. Mahcup bir tavırla,

— Elveda!.. –dedi.

Prens yutkundu.

— Elveda! –dedi.

Prensesin gözleri dolmuştu... Prensin yüzüyse pek anlamsız gelmişti Yelena'ya. Bu arada Miklakov sessiz sedasız gidip ikinci mevkideki yerine oturmuştu. Prensesle Petitskaya birinci mevkide seyahat edeceklerdi. Onlar da gidip yerlerini aldılar. Bir süre sonra tren hareket etti.

Anna Yuryevna arabasına doğru yürürken,

— Bir gün bana yemeğe gel!.. –diye seslendi prense.

Prens Yelena'nın yanında dalgın dalgın yürüyordu.

— Olur!.. –dedi.

Merdivenlerden inerken baron yine Anna Yuryevna'nın kolundan tutarak yardım etti. Onlarınkinin arkasından prensle Yelena'nın faytonu hareket etti.

Prensin yüzünde hâlâ bir ifade yoktu. Biraz önce gözlerinin önünde oynanan komedi aklından çıkmıyordu: Anna Yuryevna kiralık âşığıyla, kendisi sevgilisiyle, prenses de sevgilisiyle bir araya toplanmışlardı. Bu derece aşağılık bir durumda ne kadar saygılı, sakin konuşmuşlardı birbirleriyle... Prensin çok garibine gidiyordu bütün bunlar.

Bu anda Yelena'nın kafasındaysa bambaşka şeyler vardı... Petitskaya'nın prensesle birlikte gitmesinden hiç hoşlanmamıştı.

— Petitskaya da prensesle Avrupa'ya mı gidiyor? –diye sordu.

— Evet.

— Çok kötü öyleyse. Bir haftaya kalmaz karınızla Miklakov'un arasını açar.

— Artık bu onları ilgilendirir.

— Hayır, seni de ilgilendirir. Çünkü o zaman prenses tekrar sana döner.

— Ben de kibarca geri çeviririm.

Yelena diretiyordu,

— Hayır, dürüst bir insansan evine alman gerekir!

Prens omuz silkerek,

— Dünyada ne kadar sevmediğim şey varsa hepsini yapmaya mecburum zaten! –diye homurdandı.

Yelena sitemli bir sesle,

— Öyleyse sana yakışmayan rolü üzerine alma! –dedi.

Üçüncü Bölüm

I

Yelena prensesin gidişinden hemen sonra oğluyla Grigorovların evine taşındı.

Bu prensin Moskova ve Petersburg'daki akrabalarınca büyük bir tepkiyle karşılandı. Herkes prensi suçluyordu. Bir ayağı çukurda olan iyi yürekli Mariya Vasilyevna bile iğneli bir mektup yazmıştı ona. Daha yarısını okumadan yırtmıştı mektubu prens.

Nikola Ogloblin hayatından memnundu. Prensesin başına bu işin gelmesine uşağına yazdırdığı imzasız mektubun sebep olduğunu sanıyordu. Önüne geçilmez dedikodu yapma hastalığının etkisiyle sağda solda genç kadının âşığıyla Avrupa'ya gittiğini anlatıyordu. Bazı kadınlar Nikola'nın prenses hakkında bu sözlerini hazmedemeyip bir daha bu iyi yürekli kadın için böyle saçmalıklar uydurursa kendisini evlerine kabul edemeyeceklerini bildirmişlerdi. Nikola ister istemez susmuştu tabii. Yalnız bir yolunu bulup hakkında dolaşan dedikoduları prense anlatmayı çok istiyordu. Ama bir türlü gidemiyordu evine, öte yandan muayene için çeşitli çevrelerde bulunan Elpidifor Martınıç da bazı şeyler duyuyordu. O da bir fırsatını bulup bu çirkin dedikodulardan prensi haberdar etmeye karar vermişti. Bir sabah ona gidip üzgün bir tavırla,

— Kentte çok kötü dedikodular dolaşıyor! –dedi.

Prens oldukça soğuk bir tavırla sordu,

— Ne hakkında?..

Elpidifor Martınıç gülümsedi,

— Şey... Yelena Nikolayevna sizin eve taşındı ya, onun hakkında! –diye başladı.– Bir hastadaydım, iki kibar hanım aralarında, "Bu ne rezalet, bu ne rezalet!" diye söyleniyorlardı. Sanki böyle bir şey Moskova'da ilk kez oluyor... "Hey Tanrım!" diyorum kendi kendime. "Kırk yıldır bu şehirdeyim, her tarafta olur buna benzer şeyler, kimse de aldırmaz..."

Elpidifor Martınıç konuştukça prensin yüzü sıkıntılı bir ifadeyle kaplanıyordu. Doktor konuşmasını bitirince alaycı bir tavırla,

— Bir daha böyle saçmalıkları bana iletmemenizi rica edeceğim! –dedi.– Başkalarının hakkımdaki sözleri, düşünceleri beni ilgilendirmiyor.

Böyle bir karşılık Elpidifor Martınıç'ı şaşırtmıştı elbette... Prense bir daha iyilik etmemeye karar verdi.

* * *

Altı ayı aşkın bir süre böyle geçti. Prens iyice rahatlamıştı... Artık bol bol okuyordu. Bir şeyler yazmayı bile düşünmüyor değildi... Yelena içinse aynı şeyi söylemek imkânsızdı. Okumayı bütünüyle bırakmıştı. Ağır kitapları okumak istemiyordu artık. Piyasadakiler ona göre değildi. Okumaya değecek olanları bulmasıysa imkânsızdı. Bundan başka, "Niçin okumalıyım?" diye de soruyordu kendine. "Daha çok üzülmek ve huzursuz olmak için mi?" Hoşuna giden kitaplarda yazılı olanların milyonda birinin bile gerçeklere uygun olduğunu görmemişti. Öte yandan zamanın hepsini çocuğuna harcamayı da uygunsuz buluyordu. Ona göre zeki bir kadının yapacağı iş değildi bu. Boş zamanlarında ne yapacaktı öyleyse?.. Öğretmenlik yaptığı zamanları aramaya başladı yavaş yavaş. İşten atıldığı için bayağı üzülüyordu şimdi. Hiç olmazsa daha geniş bir alanda çalışıyordu o za-

man. Niçin kovmuşlardı onu?.. Anne olduğu için mi?.. Evli olsaydı işinden olmazdı. Böyle bir düşünce çileden çıkarıyordu onu. Rusya'dan öç alma düşüncesi yine yer etmeye başlamıştı kafasında. Prensin evinde yaşamak da renksiz ve basit geliyordu ona. Komplolar, gizli çeteler, silah üzerine yeminler ve hatta at üzerinde ölüm gibi şeyler dolduruyordu hayallerini. Prensin evindeki yaşantısıyla hayalindeki tutkularını karşılaştırdığında elinde olmadan Lermontov'un "Yelkenli" şiirini hatırlıyordu. Koca evin bomboş geniş odalarında dolaşırken heyecanlı bir sesle şu şiiri okuyordu kendi kendine:

Altında masmavi deniz,
Üstünde parlak güneş ışınları
Ama o asi yine de fırtına istiyor.
Sanki fırtınalar huzur getirirlermiş gibi!

Prens Yelena'nın bu duygularından habersizdi. Prenses de gittikten sonra onun hayatından memnun, huzur içinde yaşayıp gittiğini sanıyordu. Bunun için de gönül rahatlığıyla kendini işlerine vermişti. Ama bir sabah yine Elpidifor Martınıç geldi. Prens onun bir sürü dedikoduyla geldiğini sandığı için bütün şatafatlı selamlarına hafifçe başını eğerek karşılık verdi. Doktor bundan hiç alınmadan bir koltuğa oturdu.

Masanın üzerinde bir sürü kitap görünce,

— Bilimle mi uğraşıyorsunuz artık?.. –diye sordu.

Prens susuyor, önündeki kitaplardan birine bakıyordu.

— Şimdi çocuğunuzun yanından geliyorum. Kentte korkunç bir kızamık salgını var.

Elpidifor Martınıç bu sözleriyle prensin ilgisini çekebileceğini sanıyordu. Ama prensin oralı olduğu yoktu.

— Oğlunuz artık anne demeye başladı. Çok sevimli bir çocuk doğrusu!

Bunun da etkisi olmamıştı. Prens bakışlarını kitaptan hâlâ kaldırmamıştı.

Doktor gelişinin asıl sebebine geçmeye karar verdi,

— Anneanne gelmedi mi size?..

Elpidifor Martınıç'ın ne demek istediğini birden kavrayamamıştı prens.

— Hangi anneanne? –diye sordu.

Bunu sorarken bile gözünü kitaptan ayırmamıştı.

— Yelizaveta Petrovna. Sizinle görüşmek istiyordu da... "Kızım bütün Moskova'nın gözü önünde prensin karısı gibi evinde yaşıyor, o hâlâ hiçbirimizin geleceğini garanti etmedi," diyor.

Prens suratını ekşitti.

— Geleceğini garanti mi etmedim? Hakkını alıyor ya!

— Haklısınız! Kaç kez şöyle dedi bana: "Ekmek elden su gölden yaşayıp gidiyorum. Yağlı hindi ve kuzu etinden başka şey yediğim yok." Ama gözü yine de doymuyor. Çok yüzsüz bir kadın, utanma duygusu yok... Hem de çok kurnaz!

Yelizaveta Petrovna'yla birlik olduğunu prens fark etmesin diye kasten kötülüyordu yaşlı kadını. Yaşlı kadının bu sıfatlarını sayarak prense biraz da gözdağı vermekti niyeti.

— Daha ne istiyor? –diye sordu prens.

— Öhö!.. "Prens sağken her şey iyi, ya o ölünce çocuğun hâli ne olacak?" diyor.

Prens yine önüne bakarak,

— Çocuğu merak etmesin, –dedi.– Ben her şeyi düşündüm.

— Kızı için de, "Onun hâli de ne olacak?" diyor.

— Kızını da düşündüm.

— Kendisi için de, "Benim hayatımı garanti etmek için hiç olmazsa otuz bin rublecik verse iyi olurdu," diyor. "Kızım beni sevmez. Çöktüğümde elini bile sürmez bana."

Prens başını kaldırarak hayretle baktı doktorun yüzüne.

— Kızı sevmez onu elbette. Annelikten başka her şeyi yaptı ona çünkü.

— Haklısınız... Ama hâlâ annelik yaptığı iddiasında... "Prens bana otuz bin ruble vermezse valinin karşısına çıkıp kızımı geri almasını rica edeceğim," diyor.

Prensin yüzü birden kıpkırmızı kesildi.

— Ne?..

Doktor kurnaz bir tavırla,

— Kızını geri isteyecekmiş! –dedi.

— Saçmalık bu! Kızı bebek mi? Hareketlerinde serbest olacak çağa geleli çok oluyor.

— Bunu kendisi de biliyor... Hem yasalar artık ebeveynlerin eskisi gibi evlatlarına hükmetmelerine de izin vermiyor. Bunu da pekâlâ biliyor... Niyeti kentte bir skandal yaratmak sanırım.

Prens çok kızmıştı,

— Böyle skandalları ne benim ne de Yelena'nın umursadığımız var! –diye haykırdı.– O yaşlı cadıya söyleyin, böyle yollarla benden para koparmaya çalışırsa şimdi almakta olduğu aylığı da keserim.

— Bunu da söyledim kendisine. "Aklını başına topla," dedim.

Elpidifor Martınıç işleri berbat etmekten korkuyordu. Ama prense bu konuyu açmaya Yelizaveta Petrovna zorlamıştı onu. Her görüştüklerinde gidip ona otuz bin ruble vermesi için prensi kandırmaya zorluyordu.

— Gelip benden bir şey istemese daha iyi olur! –diye ekledi prens.

Devam edecekti, ama o anda uşak girip kenarı kıvrık bir kartvizit verdi.

Prens kartın üzerindeki ismi yüksek sesle okudu: "Mösyö Jukviç". Yüzünü daha da sinirli bir ifade kapladı. Uşağa,

— Git, ne istediğini sor bakalım, –dedi.

Uşak koşarak gitti.

Uşağın geri gelmesini sabırsızlıkla bekliyordu prens. Elpidifor Martınıç bu Bay Jukviç'in kim olduğunu öğrenmeyi çok istiyordu, ama sormaya cesaret edemiyordu.

Uşak geri geldi,

— Bay Jukviç size saygılarını sunmaya ve prensesten getirdiği bir mektubu vermeye gelmiş efendim.

— Prensesten mektup mu? –diye mırıldandı prens.

Bir an düşündükten sonra,

— Söyle gelsin! –diye ekledi.

Elpidifor Martınıç ancak gözleriyle sorabiliyordu prense: "Bu Bay Jukviç kim oluyor?"

Sonunda Bay Jukviç kapıda göründü. Oldukça yakışıklı bir erkekti. Kırlaşmaya yüz tutmuş düz ve enli bir sakalı, yine hafifçe kırlaşmış kıvırcık saçları vardı. Şık, siyah bir elbise giymişti. Gözleri mavi ve çekikti. Yüz ifadesi çok anlamlıydı... Prensi görünce iyice öne eğilerek selamladı. Dudaklarında içten olmayan bir tebessüm vardı.

Şarkı söylüyormuş gibi bir sesle,

— Sayın prensim, –dedi.– İzninizle eski tanışıklığımızı hatırlatırım. Buyrun, prensesten zatıalinize bir mektup getirdim.

Prens yanındaki bir sandalyeyi işaret etti.

Jukviç oturdu. Düşünceli bir hâli vardı. Dönüp Elpidifor Martınıç'a bakmamıştı bile. Doktor bundan alınmış olacak ki daha etkili olması için yeni ama yine de iğrenç şapkasını dizlerinin üzerine koymuş, alaycı ve küçümser bakışlarla Jukviç'e bakıyordu.

Prensesin mektubu şöyleydi:

Değerli Grigorov,

Kaplıcada tanıştığım Bay Jukviç'i gönderiyorum sana. Seni tanıdığını söylüyor. Göklere çıkarıyor. Moskova'ya yerleşmek niyetinde, ama kimseyi tanımıyor orada. İyi yürekli olduğun için onu dostça karşılayacağından, gerekli yakınlığı göstereceğinden eminim. Birkaç gün sonra Paris'e geçeceğim. Rusya'yı çok özledim. Her an hatırımdasın!..

Prens mektubu bitirince Jukviç'e döndü. Gülümseyerek,

— Prenses beni göklere çıkardığınızı yazıyor! –dedi.– Doğrusunu söyleyeyim ki hiç beklemiyordum bunu.

Bu sözler Jukviç'i belirgin bir şekilde mahcup etmişti.

— Londra'da, –diye başladı,– aramızda geçen o küçük tartışma yüzünden mi böyle söylüyorsunuz?

— O tartışmanın küçük olduğu fikrinde değilim!

Prens artık gülümsemiyordu. Son cümlesini kelimelerin üzerine basa basa söylemişti.

Jukviç sanki şarkı söylüyormuş gibi devam etti,

— Tanrım! Gençlikte olur böyle şeyler... Durmayın üstünde... Heyecandan veya yurt sevgisinden bazen insan kendisini kaybedebilir! O zaman fazla ateşli davrandığımı kabul ediyorum. Ama elden ne gelir? Zaten bu millî bir kusurumuzdur bizim. Hepimiz çabuk heyecanlanan insanlarız. O zamanki delikanlılığımı üzerimden attıktan sonra olgun kafayla şimdi çok iyi anlıyorum ki siz de dürüst bir yurtsever gibi davranmıştınız.

— İşin garip yanı da o ya, sizlerin yurtsever olmanız iyi karşılandığı hâlde benimki olumsuz karşılanmıştı... Üstelik vatan haini bile olmuştum.

Jukviç uysal bir tavırla omuzlarını kaldırdı.

— O sıralar öyle olması gerekiyordu! –dedi.– Elimizden bir şey gelmezdi. Ama şimdi her şey değişti. Bir sigara içmeme izin verir misiniz?..

Jukviç belki de bu konuşmayı burada kesmek için sigara içmek istemişti...

— Buyrun!.. –dedi prens.

Cebinden Türk tütünüyle dolu güzel bir sigara tabakası çıkardı. Beyaz, ince, becerikli parmaklarıyla kendine bir sigara sardı, içmeye başladı.

Bu arada prens meraklı gözlerle onu izliyordu.

— Moskova'ya neden geldiğinizi söyler misiniz?

Bu soruya cevap vermekte açıkça güçlük çekiyordu Jukviç. Ağzından çıkardığı kalın bir duman tabakasının arkasında yüzünü gizlemeye çalışarak,

— Buraya gönderildim!.. –dedi.

— Öyle mi?.. Göreviniz ne olacak?

Jukviç bu kez daha kalın bir duman tabakası çıkardı. Biraz düşündükten sonra,

— Çeşitli görevlerim olacak!.. –dedi.

Elpidifor Martınıç şüpheli bir tavırla: "Öhö!.." diye öksürdü. Jukviç kekeliyordu,

— Yelena Nikolayevna'ya da bir mektup getirdim.

Prens hayretle,

— Prensesten mi?.. diye sordu.

Jukviç bir an sustuktan sonra,

— Hayır!.. –dedi.– Bay Miklakov'dan. Adresini sizin bilebileceğinizi söylemişti bana.

Yelena'nın Miklakov'la mektuplaşacağına pek sevinmişti prens. Memnun bir tavırla,

— Hem de çok iyi biliyorum! –dedi.– Benim evimde kalıyor.

Jukviç saygıyla,

— Öyleyse burada görebilirim kendisini! –dedi.– İsterseniz size vereyim, siz verin...

— Hayır, hayır. Çağırayım kendiniz verin.

Prens zili çaldı. Uşak geldi.

— Yelena Nikolayevna'ya Jukviç adlı bir beyin Miklakov'dan kendisine bir mektup getirdiğini söyle. Kabul edebilecekse mektubu vermek üzere yanına gelecek.

Uşak gitti ve hemen geri geldi,

— Bekliyorlar efendim.

— Bay Jukviç'i götür.

Jukviç yerinden kalktı. Prensi selamladı, Elpidifor Martınıç'a da başıyla hafifçe bir selam verdikten sonra uşağın arkasından gitti.

O çıktıktan sonra Elpidifor Martınıç sinirli bir sesle,

— Polonyalı bu adam!.. –dedi.– Polonyalı değilse bileğimi keserim!

Prens alaycı bir sesle,

— Nasıl bu kadar emin olabiliyorsunuz? –diye sordu.

Doktor gururlu bir sesle,

— Görür görmez anladım, –dedi.– Birisi kendisinden yüksek bir insanın karşısında yerlere kadar eğiliyor, kendisinden aşağıdakilere de burun büküyorsa kesinlikle Polonyalıdır. Bir general veya birçok yıldız sahibi olduğumu (Elpidifor Martınıç'ın gerçekten de yıldızı vardı şimdi. Gözüne iyice girmeyi başardığı Anna Yuryevna'nın yerine atanan amir ona yıldız verilmesi için çok uğraşmıştı) bilseydi eminim ki benim karşımda da yerlere kadar eğilirdi. Onun Polonyalı olduğuna yemin edebilirim.

— Ruslardan da çıkıyor böyleleri.

Prens bu sözüyle Elpidifor Martınıç'ı kastetmişti.

Ama o bunu anlayamadan,

— Doğru, Ruslardan da çıkıyor! –diye karşılık verdi.

* * *

Yelena büyük konuk salonunda bekliyordu Jukviç'i. Kapıdan girince prensin önünde olduğu kadar olmasa bile yine de epeyce eğilerek selamladı Yelena'yı. Sonra Miklakov'un mektubunu verdi. Jukviç'i görünce biraz heyecanlanmıştı Yelena... Onun bu kadar göz alıcı bir erkek olmasını beklemiyordu. Jukviç de Yelena'nın taze güzelliği karşısında şaşırmışa benziyordu.

Genç kadın konuşmaya nereden başlayacağını bilemedi.

— Lütfen oturun! –dedi.

Jukviç oturdu. O da oturdu, mektubu okumaya başladı.

Jukviç hakkında Miklakov bambaşka şeyler yazıyordu:

Bu mektubu Jukviç adlı kır saçlı bir genç getirecek sana. Kendini ondan sakın. Toplumcu fikirli bir adamdır... Öyle olmasını önemsemezdim belki, ama aynı zamanda zeki de olduğu için tehlikeli olabilir. Çok anasının gözüdür.

Avrupa hakkında ne yazayım sana? Havalar oradakinden güzel. Doğrusunu söylemek gerekirse kentler de daha

temiz ve düzenli. Ama bunun yanında insanları aynı bizimkiler gibi. Bunlar da insan değil insancık... İtalyanlar güzel, ama çok basit yaratıklar. Fransızların bazılarının cepleri para, bazılarınınsa Légion d'honneur dolu. Almanlar her yerde bildiğimiz küt kafalı Alman, İngilizler iyi tüccar. Okyanus ötesi dostlarımız Amerikalılarsa hâlâ göçebe hayatı yaşıyorlar sanki... Henüz ne bir Danimarkalıyla ne de bir İsveçliyle tanışabildim. Onlar da bizdeki domuzlar gibi renksiz şeylerdir mutlaka.

Mektubumun sonunda her zaman güleç ve neşeli olmanı dileyeceğim. Öğrendim ki aşk ancak gülen yüzde yaşıyor!

— Miklakov'la nerede karşılaştınız?.. –diye sordu Yelena.

Heyecanının hâlâ geçmediği sesinin tonundan anlaşılıyordu.

— Kaplıcada üç ay beraberdik.

— Öyleyse Prenses Grigorova'yı da tanıyorsunuz.

— Evet!..

— Madam Petitskaya'yı?..

— Onu da.

Kısa bir sessizlikten sonra Yelena,

— Üçü aynı evde mi kalıyorlar? –diye sordu.

— Hayır!.. Prensesle Petitskaya bir otelde, Miklakov ise daha ucuz başka bir otelde kalıyor.

— Sık görüşüyorlar mı?

Jukviç hafifçe gülümseyerek,

— Her gün!.. –dedi.

Yelena yine bir süre sustu. Sonra sinirli bir sesle,

— Miklakov'un bana hakkınızda yazdıklarını biliyor musunuz? –diye sordu.

— Hayır, bilmiyorum!..

Yelena, Miklakov'un onun hakkında yazdığı yeri göstererek,

— Okuyun!.. –dedi.

Jukviç kendi hakkında yazılanları okuyunca acı acı gülümsedi.

— Doğru mu bunlar? –diye sordu Yelena.– Fikirlerinizi soruyorum.

— Doğru.

— Söyler misiniz, Avrupa'da toplumcu hareketler var mı?..

Jukviç düşünüyormuş gibi başını havaya kaldırdı,

— Aslını isterseniz pek az... Üyelerin Cenova'daki toplantıları bile bir garip oldu.

— Siz de var mıydınız o toplantıda?..

— Hayır, yoktum. O ara Brüksel'de hasta yatıyordum.

Yelena, Jukviç'in yüzüne biraz dikkatli baksaydı hafifçe kızardığını fark ederdi.

Jukviç hararetli bir tavırla konuşmaya devam etti,

— Ama Tanrı'ya şükür, içimizi rahatlatan bazı durumlar var... Her şeyini işçi sorunlarına bağışlayan çok hanım tanıyorum Londra'da.

— Moskova bu bakımdan çok geridir.

Jukviç başını salladı,

— Bense burada anlayış ve hatta yardım bulacağımı sanıyordum.

— Yardıma hangi bakımdan ihtiyacınız var?

Jukviç vereceği cevabı kafasında bir an tasarladıktan sonra,

— Ben Polonyalıyım! –dedi.– Her şeyden önce yurdumun çocuğuyum. Avrupa'daki toplumcular birçok gruplara ayrılmış durumda. Ben de "Öz Ulusunu Kalkındıranlar" grubundanım.

— Yani Polonyalıları demek istiyorsunuz?..

— Evet!..

— Benim de Polonyalı olduğumu biliyor musunuz?..

— Biliyorum.

Jukviç elini Yelena'ya uzattı.

— Vatandaşınızdan yardımlarınızı esirgemezsiniz sanırım!..

— Elimden gelen her şeyi yapacağım.

Jukviç endişeli bir sesle Yelena'nın sözünü kesti,

— Bu söylediklerimin aramızda kalmasını rica edeceğim Bayan Yelena.

— Peki.

— Prens bile bilmemeli!..

— Prens bile mi?..

— Evet... Eskiden tanırım onu. Polonyalıları pek sevmez. Hem ben bir sürgünüm!.. Darağacını boylamam için yerimin bilinmesi yeter de artar.

— Peki öyleyse. Ona da söylemem!..

Prensin Polonyalıları pek sevmediğini Yelena da biliyordu... Bu konuda birçok kez tartışmışlardı.

— Bize sık sık geleceğinizi umarım.

Genç adam artık gitmeye hazırlanıyordu.

— İzin verirseniz memnuniyetle! –dedi.

— Bunu rica edeceğim sizden. Lütfen hiç sıkılmadan gelin, yemeğe de gelin. Oturur uzun uzun konuşuruz. Mesela yarın gelebilir misiniz?..

— Gelebilirim.

— Öyleyse bekleyeceğim.

Ayrılırken tekrar elini uzattı Yelena'ya. Yelena'nın uzattığı eli ani bir hareketle dudaklarına götürüp öpünce beriki mahcubiyet ve şaşkınlıktan kıpkırmızı oldu. Jukviç'i yolcu ettikten sonra doğru prensin yanına gitti. Prens yalnızdı, önündeki bir kitabı büyük bir dikkatle okuyordu.

Elpidifor Martınıç tekrar Yelizaveta Petrovna konusunu açmaya cesaret edememiş, kalkıp gitmişti.

— Bay Jukviç şimdi gitti! –dedi Yelena.

Prens başını kitaptan kaldırmadan.

— Miklakov ne yazıyor?.. –diye sordu.

Yelena biraz önce Elpidifor Martınıç'ın oturduğu koltuğa oturdu.

— Önemli değil. Jukviç'i yarın yemeğe davet ettim.

Prens biraz hayret, biraz da sıkıntılı bir tavırla,

— Niçin?.. –diye sordu.

— Şehirde yabancı da onun için... Kimseyi tanımıyor.

Prens bir süre sustu. Kafasında Jukviç hakkında hiç de iyi şeyler olmadığını yüzünden anlamıştı Yelena.

— Avrupa'dayken tanışıyor muydunuz?.. –diye sordu.

— Tanışıyorduk.

— Nasıl bir insan sence?

Prens okumaya devam ederek,

— Onun nasıl bir insan olduğunu ancak Tanrı bilir! –dedi.– Yalnız Polonyalı olduğunu biliyorum, o kadar.

Yelena alaycı bir tavırla,

— Polonyalıysa ne olmuş yani?.. –diye sordu.

Bu soruyu duymazlıktan geldi prens. Kitaptan okuyarak kâğıda bir şeyler yazmaya başladı.

Prensin bu ilgisizliği Yelena'nın pek canını sıktı.

— Ne yapıyorsun öyle? –diye sordu.

Bu soruyu şimdiye kadar çok sormuştu ve her seferinde "hiçbir şey" cevabını almıştı. Bu sefer de,

— Hiçbir şey, –dedi prens.

Yelena bu cevapla yetinecek gibi değildi şimdi.

— Bir şeyler yaptığın belli! –dedi.– Niçin saklıyorsun benden?

— Daha kendi kafamda belirli bir şekil almamış bir şeyi nasıl anlatabilirim sana?..

— Gerçek sebep bu değil bence.

— Niçin?..

— Ne yaptığını biliyorum da ondan. Rusya tarihini inceliyorsun, değil mi?..

— Olabilir.

— Ne yazmayı düşünüyorsun? Yazılmayan, araştırılmayan bir yanı kalmamış ki Rus tarihinin.

— İncelenmemiş daha pek çok yanı var!

— Örneğin?..

Prens başını arkaya atarak,

— Örneğin, –diye başladı,– hem Moskova'nın hem de Petersburg'un başkentliği zamanında ortaya çıkan ve teker teker bastırılan beylik başkaldırılarından hiçbir tarihçimiz söz etmez.

Yelena sesli sesli gülmeye başladı.

— Doğrusunu söyleyeyim mi?.. Rus halkının başkaldırdığını hiç duymamıştım.

— Sen duymamış olabilirsin, ama ben duydum.

— Söyle öyleyse, nerede, ne zaman olmuş bu başkaldırılar?..

Prens kelimelerin üzerine basa basa,

— Novgorod'un ve Pskov'un Müthiş İvan'a karşı koymaları birer başkaldırıdır bence!.. –dedi.– Birleşik çarlıklar zamanında da görülür bu çeşit karşı koymalar... Moskova ve Ortodoks kilisesine karşı birleşme de bir başkaldırıdır... Sürekli ordunun isyanı, Ukrayna'nın ayrılması birer başkaldırı değildir de nedir?..

— Bütün bunların sonucunda ne oldu? Petersburg?..

— Sonuçtan söz ettiğim yok benim. Sadece Rus halkının da özgürlüğe susamışlığının olduğunu ve onu elde etmek için zaman zaman çaba harcadığını söylüyorum, o kadar.

— Niyetin bunları yazmaksa vazgeç. Çok saldırıya uğrarsın sonra. Rus ulusu köleliğe alışmıştır. Daha birkaç gün önce arabayla bir yere gidiyordum. Sürücüyle konuşuyorduk... Köylülerin köleliğinin kaldırılmasından yakınıyordu. "Sarhoş olduğumuz zaman ceza olarak kırbaçlayan yok bizi artık," diyordu.

— Biri böyle söylüyor diye bütün ulus aynı şekilde düşünüyor denemez.

— Bayram günleri yüksek memurların kapılarında bekleşen kentliler daha mı farklı sanki?.. Niçin el etek öpmek

fırsatını kaçırmazlar?.. Acaba bu da köleliğe bir özlem değil midir?..

Prens sonunda kükredi,

— Bunları bir dakikada Bay Jukviç mi soktu kafanıza?.. Polonyalıları da göklere çıkarmıştır mutlaka.

— Hayır, o gelmeden de biliyordum. Polonyalıların Ruslara kıyasla daha özgürlükçü oldukları şüphe götürmez. Avrupa'nın her yerinde insanlar daha krallardan tir tir titrerken bizde seçilerek başa gelirlerdi... Mecliste bir üye "İstemeyiz!.." diye bağırdı mı o iş olmazdı!

— Doğru, bunun için de hep öyle bağırıp durdunuz.

— Hiç olmazsa boyun eğmiyorduk ya.

— Sokaklarda köpekler de bağırır. Bir faydası olmadıktan sonra neye yarar bu?..

Prens tekrar kitabına eğildi.

Yelena'nın yüzü kıpkırmızı olmuştu,

— Ne aptalca bir benzetme, –diye haykırdı.

Çok kızdığı belliydi. Hışımla yerinden kalkarak odadan çıktı. Prens arkasından,

— Bay Jukviç yarın mı yemeğe gelecek?.. –diye seslendi.

Yelena başını bile çevirmeden,

— Evet, –dedi.

Prens mırıldandı kendi kendine,

— Yarın...

II

Anna Yuryevna son zamanlarda iyice koyuvermişti kendini... Giyimine hiç dikkat etmiyor, hatta korse bile takmıyordu. O kadar ki Jukviç'in Grigorovlara yemeğe davetli olduğu gün üstünde bol bir sabahlıkla, saçları taranmamış, yüzü bile pudralanmamış olarak küçük konuk odasında oturuyordu. Baron da yanındaydı. Başı ellerinin arasında,

dalgın dalgın ayaklarının ucuna bakıyordu. Hem üzgün hem de alaycı bir tavırla,

— Bu yerin dibine batasıca Moskova'da insanın sıkıntıdan patlayacağını söylemiştim size! –dedi.

Anna Yuryevna,

— Petersburgunuz daha mı iyi sanki? –diye söylendi...

— Elbette!.. Orada insan gibi yaşayabilirsiniz hiç olmazsa. Ya burada!..

Baron belki de "domuz gibi" diyecekti, ama nedense vazgeçti.

— Ne de insan gibi ya!.. –diye haykırdı Anna Yuryevna...– Öğleye kadar bakanlık kapılarında sürünürler. Sonra dilleri iki karış dışarıda Nevskiy Bulvarı'na koşarlar. Bir lokantada kokmak üzere olan birkaç kap yemeği yerler. Gecelerini de veremli bir sokak kadınının koynunda geçirirler. İşte size Petersburglularınızın günlük yaşantısı.

— Erkekler için öyle, ama ya kadınlar için. Az mı eğlence var orada. Tiyatrolar, operalar, konserler...

— Onlar burada da var. Genç kız değilim ki her gün bir yere gidip eğleneyim.

— Öyleyse Avrupa'ya gidelim! –dedi baron.

Aslında bunu daha çok istiyordu.

— Avrupa sizin için ilginç olabilir... Hiç gitmediniz çünkü... Ama Rafael'in Madonna'sını, bir sürü sarayı bin birinci kez görmek benim için hiç de ilginç değil.

— Nereye gitmeyi isterdiniz öyleyse?

— Yaş geçti artık. Gençlikte her yer güzeldir.

Baron hafifçe gülümseyerek,

— Artık gençliğe dönmek de imkânsız! –dedi.

Bu anda prens girdi salona.

Anna Yuryevna sevinçli bir sesle,

— Oo!.. Buyur, buyur! –diye haykırdı.– Nihayet bize uğramak lütfunda bulundun!..

Prens kuziniyle baronun elini sıktı.

— Uğramıyorsun diye iyice kızmaya başlamıştım artık!.. –dedi Anna Yuryevna.

— Zamanım yoktu.

— Neler yapıyorsun?.. Yelena'yla öpüşerek mi geçiriyorsun günlerini?.. Bıkmadın mı daha?..

— Bıkmadım!..

— Başka bir sevgili de mi bulamadın kendine?..

— Bulamadım.

— Mensonge, je n'en crois rien...[1]

Prens baronu işaret ederek,

— Baron da bulamadı! –dedi.

— Baron mu?.. Ona bakma, balıktır o!..

— Balık mı?..

— Evet... Hem de donmuşu.

— Oo... Bu çok kötü işte!

İki akrabanın bu sevimli konuşmasını dinlerken baronun yüzü kızarıyordu.

Prens devam etti,

— Kuzinciğim, sizi bugün yemeğe davet için gelmiştim.

— Nereden aklına esti bu?..

— Tanıdık yakışıklı bir Polonyalı da davetli. Siz de gelin istedim. Geleceksiniz değil mi? Avrupa serüvenlerinizi anlatırsınız birbirinize.

— Yemek iyi olacak mı?..

— Aşçıya en iyisini ısmarladık.

— Bakarız! Prensesin zamanında yemekler pek iyi olmazdı da!.. Alman olduğu için ancak patates ve kahveden anlardı.

— Şimdi başka bir hanım var evde. Sırası gelmişken hatırlatayım, evimde Yelena'yla karşılaşmanız sizi lekelemez değil mi?..

— Ne de hoş bir soru!.. Tabii lekelenirim!.. Dünyada hiçbir şeyin beni lekeleyebileceğini sanmam... Baronu çağırmıyor musun?..

1 Yalan, inanmıyorum.

— Elbette baron da gelecek. Geleceksiniz değil mi? –diye sordu barona.

— Geliyorum! –diye cevap verdi baron somurtarak.

Yemekte yakışıklı bir Polonyalının da bulunacak olması pek hoşuna gitmemişti. Anna Yuryevna'dan daha genç ve hoş olduğunu bildiği hâlde ihanete uğrayacağından, bu zengin dulun başka bir erkeği ona yeğleyeceğinden çok korkuyordu... İşte bu korku Anna Yuryevna'nın yanından hiç ayrılmamaya zorluyordu onu. Ne kadar sıkılırsa sıkılsın her gittiği yere onunla birlikte gidiyordu. Bir erkekle aralarında ufak da olsa bir yakınlaşmanın olmasını engelliyordu.

Öte yandan prensin niyeti de baronun yerini Jukviç'in alması için bütün imkânlarını seferber etmekti. Bununla hem Yelena'ya Jukviç'in ne biçim bir insan olduğunu kanıtlayacak, hem de eski bir dostu olan baronu kurtaracaktı. Jukviç'in de buna can atacağından emindi.

Prens Anna Yuryevna'nın evinden çıkınca arabasına binmedi... Eve doğru yürüyordu. Kuznetskiy Caddesi'nde karşıdan gelen Nikola'yla karşılaştı. Neredeyse çarpışacaklardı.

Nikola sevinçten titreyen bir sesle,

— Merhaba prens!.. –dedi.

Prens o zamana kadar Nikola'nın selamlarına hep başını hafifçe sallayarak karşılık verirdi. Ama bu kez nedense durdu. Hatta tokalaştı bile.

Nikola bu firsatı kaçıracak değildi. Hemen geri dönüp onunla birlikte yürümeye başladı,

— Ne Tanrı'nın cezası bir şehir şu Moskova! –diye başladı...– Dedikodu... yalan... almış yürümüş, öyle azıttılar ki artık bu kendini bilmezlerin ağızlarını tıkayasınız diye gelip size bir şeyler anlatmayı düşünmüyor bile değildim hani...

Nikola'nın bir şeyler söylemek istediğini fark etmişti prens.

— Ne söylüyorlar?.. –diye sordu.

— Örneğin Yelena'nın sizin eve taşındığını.

— Öyle zaten.

Nikola birden hararetlendi.

— Öyle... Ama bundan kime ne? Değil mi yani?..

Sonra biraz yaltaklanmak için,

— Ama biliyor musunuz, çok da güzeldir Bayan Yelena hani!.. –diye ekledi.

— Evet, güzeldir! Hayret doğrusu, bir gün o da aynı şeyi sizin için söylemişti. Bir pazar gezide görmüş sizi. "Bay Nikola Ogloblin ne yakışıklı bir adam," diyordu.

— Ben mi?.. Ha-ha-ha!..

Prensin alay ettiğinden şüpheleniyordu Nikola. Ondan aşağı kalmaya hiç de niyeti yoktu.

Prens ciddi ciddi devam ediyordu,

— İnanın doğru söylüyorum. İnanmıyorsanız bu akşam bize yemeğe gelin. Hem Anna Yuryevna'yı da görürsünüz.

Nikola da ciddileşmişti.

— Yaş günü falan mı var?.. Ama ne yazık ki gelemeyeceğim. Başka bir yere söz verdim.

— Yok canım. Dostlar toplanıp bir yemek yiyeceğiz. Gelirsiniz değil mi? Hem Yelena'yla biraz eğlenirsiniz.

Sesi oldukça alaycıydı. Nikola gözlerini kısarak,

— Kızmaz mısınız? –dedi.

Prensin bunu alay olsun diye söylediğini anlamıştı.

— Yok canım! Böyle şeylere kızacak insan değilim... Bir Polonyalı da olacak yemekte... Yurtsever bir Polonyalı. Sizin de yurtsever bir Rus olduğunuzu sanıyorum.

Nikola gayet memnun bir tavırla ağzını şapırdatarak,

— Elbette... Tabii!.. –dedi.

Prens devam ediyordu,

— Yurtseverlikten söz açılırsa dut yemiş bülbül gibi susmazsınız sanırım?.. İçinizden geldiği gibi konuşmanızı tavsiye ederim.

Nikola'nın ağzı kulaklarına varıyordu.

— Tabii!.. Tabii!.. –dedi.

Tverskiy'de ayrıldılar. Nikola hemen saçlarını düzelttirmek için berberine koştu. Prens de eve kadar yürüdü. Kapıcıdan Jukviç'in çoktan geldiğini, Yelena'yla konuk salonunda oturduklarını öğrendi. Koridordan geçerken aynadan gördü onları. Jukviç bir mektup okuyor, Yelena da dikkatle dinliyordu... Prensin ayak sesini duyunca Yelena Jukviç'e işaret etmiş, o da mektubu aceleyle gizlemişti... Prensin hiç hoşuna gitmedi bu. Arkasından ne çıkacağını beklemeye karar verdi, neşeli bir yüzle salona girdi.

Jukviç hemen ayağa kalktı. Başını öne eğerek,

— İzniniz olmadan yemeğe geldiğim için affınızı dilerim efendim, –dedi.– Bayan Yelena davet etmişti beni...

Prens elini uzattı ona,

— Rica ederim, ne fark eder, ha o ha ben!..

Oturdu. Peşinden Jukviç de oturdu...

— Bugün yemeğe Anna Yuryevna'yla baron da gelecekler...

Yelena hayretle,

— Yaa?.. –dedi.

— Nikola da.

Yelena artık dayanamadı,

— Bu da nesi?.. –diye haykırdı.

— Yalnız da onun için davet ettim... Babası Petersburg'a gitmiş galiba. Evde tek başına ne yapsın?

Prens son cümlesini alaycı bir tavırla söylemişti.

Neyi ima ettiğini Yelena anlamıştı. Yüzü ateş gibi yanmaya başladı.

Prens, Jukviç'e döndü,

— Sözünü ettiğimiz Anna Yuryevna, –dedi,– kuzinimdir. En az yüz bin ruble yıllık geliri var.

Jukviç hafifçe gülümsedi.

— Küçümsenecek bir gelir değil.

— Evet!.. Ama düşünün ki bu kadar zengin olmasına rağmen hiç de zeki ve yakışıklı olmayan bir arkadaşımı dost tutmuş.

Yelena prensin sözünü kesti,

— Ondan önce seni tutmak istemişti ama!..

— Evet ya, ne yazık ki değerlendiremedim fırsatı.

— İstersen aynı fırsatı şimdi de elde edebilirsin.

— Geçti artık!.. Beni sevmiyor şimdi. Benden başka biri kolaylıkla elde edebilir onu. Çünkü arkadaşım için "donmuş balık" diyor.

Bütün bunları hafifçe gülümseyerek dinliyordu Jukviç... Yüzünde öyle ilgisiz bir ifade vardı ki gören bu konunun onu hiç ilgilendirmediğini sanırdı. Prens ona dönüp devam etti,

— Moskova'da nerede kalıyorsunuz Bay Jukviç?..

Jukviç kaldığı otelin ismini ve sokağını söyledi.

— Oo... Bize yakınmışsınız.

Bu kez Yelena ona döndü,

— Bize sık sık gelmenize imkân vereceği için pek sevindim buna.

Jukviç başını hafifçe eğerek teşekkür etti.

Yelena'nın bu davetini yinelemedi prens.

Bir süre sonra Anna Yuryevna'yla baron geldiler.

Yelena onları karşılamaya çıktı. Anna Yuryevna, Yelena'nın elini içtenlikle sıkarken,

— Bonjour tatlım, bonjour! –dedi.

Prens yerinden kalkarak biraz taşkın bir tavırla herkesi birbiriyle tanıştırmaya başladı. Anna Yuryevna'ya dönerek,

— Bay Jukviç'i size takdim etmekle şeref duyuyorum! –dedi. Sonra Jukviç'e döndü:– Kontes Anna Yuryevna... bu dostum Baron Minger... Bayan Yelena Nikolayevna... Bendenizse Grigorov.

Anna Yuryevna "hadi oradan" der gibi kolunu salladı.

— Keçi, ne olacak! –dedi.– Bugün bir şeyler becerdi yine!

Kanepenin bir ucuna oturdu, öteki uca da Yelena oturmuştu. İkisinin de birbirlerinin varlığından sıkıldıkları belliydi.

Konuşacak bir şey bulamıyorlardı. Anna Yuryevna bir şey söylemiş olmak için,

— Bugün ne oldu buna?.. –diye sordu.– Çok neşeli.

Yelena umursamaz bir tavırla dudak bükerek,

— Sonra ağlayacak da ondan! –dedi.

Prens öteden atıldı,

— Niçin böyle kötü kehanetlerde bulunuyorsunuz? Evimde böyle sevimli ve içten bir grubun toplanması beni mutlu ediyor, hepsi o kadar

Şaka mı yaptığı, ciddi mi söylediği belli değildi.

Baron ise geldiğinden beri susuyordu. Anna Yuryevna'nın karşısında şık bir pozda oturmuş, kır saçlarını sıvazlayan Jukviç'ten ayırmıyordu gözlerini. Bir süre sonra gelen Nikola salondaki soğuk havayı iyice soğuttu. Yelena'nın onun için yakışıklı dediğini bildiğinden doğru gidip onun yanına oturmuştu... öyle ki Yelena şaşırmış, ürkek ürkek yüzüne bakmıştı. Daha önce hiç görmemişti onu. Ama katıksız bir aptal olduğunu çok duymuştu.

Yakışıklı bulmak şöyle dursun onu daha tanımadığını fark etmişti Nikola. Prense dönerek,

— Beni Bayan Yelena Nikolayevna'yla tanıştırmayacak mısınız? –dedi.

Prens yerinden kalkmadan,

— Bay Nikola Ogloblin! –diyerek Yelena'ya işaret etti.

Yelena elini uzattı, beriki bu eli taşkın bir sevinçle sıktı.

— Yemin ederim bir yerde gördüm sizi. Evet, tiyatroda gördüm, evet, evet...

— Beni mi?..

Nikola iyice ateşlenmişti.

— Evet, sizi.

— Olabilir, ara sıra tiyatroya gittiğim oluyor.

— Evet, sizdiniz. O zaman... Yanımda biri vardı ya, kim olduğunu hatırlayamayacağım şimdi. "Bak, ne güzel kız," demişti.

Yelena'nın yüzü değişti birden.

— Böyle şeyleri insanın yüzüne karşı söylemek doğru değil ama!..

Anna Yuryevna herkesin duyacağı bir sesle,

— Ah, ma chére başka ne beklenir ki ondan!.. –diye fısıldadı Yelena'nın kulağına.

Nikola, Anna Yuryevna'nın söylediklerini duymamış gibi,

— Niçin doğru olmasın?.. –diye diretiyordu.– Niçin?..

Yelena cevap vermeye hazırlanıyordu ki uşak gelip yemeğin hazır olduğunu bildirdi. Hep birlikte kalktılar... Prensin konukları her zamanki yemek salonuna değil de çok özel durumlarda kullanılan büyük yemek salonuna götürmekte olduğunu fark edince Yelena şaşırdı. Bu salon evin en güzel döşenmiş salonuydu... Önce çok uzundu, tavanı ağaç oyma işliydi. Uzun duvarlardan birinde görünüşü göze pek hoş gelen büyük bir büfe vardı. Bu büfenin üstü aile kupalarıyla, Prens Grigorovlar soyunun vazo ve kadehleriyle doluydu. Girişin tam karşısında üstünde kocaman bir aynası olan, Kararskiy mermerinden yapılmış bir şömine göze çarpıyordu... Onun tam karşısındaki duvardaysa döşemeden tavana kadar sıralanmış kadife kaplı raflara Japon ve Sevr işi porselenler yerleştirilmişti... Mobilya yumuşak yastıklarıyla derin, ağır bir Orta Çağ mobilyasıydı... Yemek takımlarıyla kaplanmış küçük masanın ortasında kocaman bir gümüş biblo vardı... Bir Tatar'ı öldürmek üzere olan soylu bir Rustu bu. Prens Grigorovlardan birinin hatırasına yapılmış olabilirdi. Bu biblonun iki yanında her birinin üzerinde onar mum olan iki altın şamdan vardı... Bunlardan başka büyük bir avize ve bir sürü aplik salonu aydınlatıyordu... Siyah frak giymiş altı uşak salonun her yanına dağılmıştı... Hepsi de beyaz kravat takmıştı. Onlara emirler veren bir de şef garson dolaşıyordu ortalarda.

Böyle olağanüstü bir sofra hazırlatarak içindeki heyecanı bastırabileceğini düşünmüştü prens, ama çok yanılmıştı.

Herkes masaya oturdu... Yelena kâselere çorba koymak için yerinden doğruldu, kepçeyi daha ilk kâseye boşaltıyordu ki hayretle,

— Bu ne biçim çorba?.. –diye haykırdı.

Prens atıldı hemen,

— Hadi doldurun, doldurun!..

Yelena kâseyi doldurup Anna Yuryevna'ya uzattı. Anne Yuryevna çorbadan bir kaşık aldıktan sonra memnuniyetle prense baktı. Prens,

— Kaplumbağa! –dedi.

Anna Yuryevna çorbayı zevkle kaşıklarken,

— İyi ki Fransız usulüyle pişirilmiş! –dedi.– İngiliz usulü vıcık vıcık oluyor. Bu pek güzel!.. Gerçekten pek güzel!..

Onun peşinden çorba içmeye başlayan prens de,

— Fena değil!.. Fena değil!.. –diye tekrarlıyordu.

Nikola da iştahla yemeye başladı. Ama o daha çok her zaman iştahla şapur şupur yediği için öyle yiyordu.

Yelena ve baron birer kaşık aldıktan sonra ellerindeki kaşıkları bıraktılar.

Prens ağırbaşlılıkla çorbasını içmekte olan Jukviç'e seslendi,

— Siz nasıl buldunuz çorbayı?..

Jukviç hafifçe öne eğilerek,

— Çok güzel!.. –dedi.

— Londra'daki son yemeği hatırlatmıyor mu?

Jukviç biraz bozulmuş gibi gülümsedi,

— O yemeği hiç hatırlamak istemiyorum.

Anna Yuryevna içtiği lezzetli çorbanın etkisiyle neşelenmişti. Merakla,

— Ne yemeği bu sözünü ettiğiniz yemek?.. –diye sordu.

Prens,

— Bay Jukviç biliyor! –dedi.

Çorbanın peşinden mantar garnitürlü kuzu etinden pek lezzetli bir köfte vermişlerdi. Anna Yuryevna bunu da çok sevdi.

— Où prenez vous ces delicatesses!..[2] –diye haykırdı.– Altın verseniz böyle iyi kuzu eti bulamazsınız Moskova'da.

Prens kurnaz kurnaz gülümsedi.

— Buldum işte!..

Anna Yuryevna, Jukviç'e döndü,

— Böyle köfteyi bir de Paris'te yemiştim!..

Jukviç saygılı bir tavırla cevap verdi,

— Brüksel'de de iyi kuzu eti vardır.

Dul kadın iltifatla gülümsedi,

— Oui... c'est vrai!..[3] Evet!..

Prens Anna Yuryevna'nın bardağını doldururken,

— Kuzinim, –dedi,– Burbon şarabım da yabana atılmaz hani!..

Anna Yuryevna prensin doldurduğu bardaktan bir yudum aldıktan sonra bir dikişte hepsini içti.

— İnanın, benimkinden güzel... Hem de çok!.. Doldur bir daha!..

Prens doldurdu.

Baron başını kaldırıp dik dik prense baktı... tekrar önüne eğdi.

Prens bu arada Jukviç'i de ihmal etmiyordu.

— Siz içmiyor musunuz?..

Jukviç aşırı duygulu bir minnettarlıkla,

— Ah, çok teşekkür ederim! –dedi.

Ev sahibinin unuttuğu Nikola, Yelena'ya biraz ilgi göstermeye çalışıyordu.

— Ara sıra hava almak için Kuznetskiy'e çıkıyor musunuz?..

Yelena soğuk bir tavırla,

— Hayır, çıkmıyorum! –dedi.

— Hava almak iyidir ama!..

— Yalnız hava almak için taa Kuznetskiy'de işim ne?.. Şurada, sokakta da var aynı hava.

---

2 Bu lezzetli şeyleri nereden alıyorsunuz!..

3 Evet, doğru.

— Kuznetskiy genç hanımlar için daha çekicidir de onun için sordum... Son modayı orada izleyebilirsiniz... Herkes en son moda kıyafetlerle tur atıyor orada!.. Göze pek hoş geliyor bu!..

— Buradan kalkıp ta oraya gidecek kadar da değil herhâlde!..

— Affedersiniz!.. –dedi Nikola yüksek sesle.

Birden Yelena'nın nihilist olduğunu, dolayısıyla güzel kıyafetlerden hoşlanmayacağını hatırlamıştı. Anlamlı anlamlı,

— Belki de güzel kıyafetlerden hoşlanmazsınız! –dedi.

— Hem de hiç hoşlanmam.

Nikola aşağıdan yukarıya şöyle bir süzdü Yelena'yı. Gerçekten de çok güzel giyinmişti. Bir şeye gücenmiş gibi,

— Doğrusu sizi anlamak çok güç!.. –dedi.

Yelena gülerek karşılık verdi,

— Neyimi anlayamıyorsunuz?..

— Hiçbir şeyinizi!..

Böyle zeki bir hanımla konuşmasının imkânsız olduğunu sonunda anlamıştı Nikola. Hiç olmazsa biraz eğlenebilmek için şarap içmeye karar verdi. Ama o ünlü Burgonya şarabından yoktu yakınında. Mecburen yine pek fena olmayan Porto şarabıyla yetindi... Yemeğin sonuna doğru iyice sarhoş olmuştu. Kimden nasıl duymuşsa duymuş, İngilizlerin yemekten sonra şöminenin önünde ayakta durduklarını öğrenmişti. Ötekiler kahvelerini içmek üzere masadan kalkıp koltuklara yerleşince o da gidip şöminenin önünde yüzü salona dönük dikildi... Teklifsizce ceketinin ön düğmelerini açtı... Jukviç ise tersine çevresine karşı son derece saygılı ve kibardı... Önceleri Anna Yuryevna'nın sorularına kısa cevaplar veriyordu, sonra açılıp İrlanda'nın İngiltere'ye bağlı olmasının bu ülkedeki acıklı sonuçlarından, İrlandalıların bağımsızlıklarına kavuşmak için yaptıkları kahramanca mücadelelerden söz etti. Birkaç özgürlük kahramanının acıklı sonunu anlattı. O kadar içli anlatıyordu ki Anna

Yuryevna'nın gözleri yaşarmıştı... Yelena da ilgiyle ve aşırı bir dikkatle dinliyordu onu... Baron bile gözlerini iyice açmış, ağzının içine bakıyordu. Prens ise gülümsüyordu... Nikola'nın gözlerinde güçlü bir çekemezlik ifadesi okunuyordu. Bir fırsatını bulup onunla tartışmak, onu herkesin içinde mahcup etmek için tetikte olduğu belliydi. Prens bunu sezmişti. Ona bu fırsatı vermek için,

— Avrupa'yı o kadar güzel anlatıyorsunuz ki Bay Jukviç! –diye araya girdi.– Yıllık geliri yakında yüz elli bin rubleyi bulacak olan Bay Nikola'yı bayağı heveslendiriyorsunuz!..

Nikola alçak gönüllü bir tavırla prensin sözünü kesti,

— Yok canım, o kadar da değil!..

— Öyle, öyle! Düşünün bir kere, ömründe hiç Avrupa'ya gitmedi. Pahalıya gelirmiş bu gezi ona!..

Nikola kıpkırmızı kesildi. Gerçekte şimdiye kadar Avrupa'ya onu orada saf bulup soyacaklarından korktuğu için gitmemişti. İtiraz etmeye çalıştı,

— Hayır, onun için değil, yanılıyorsunuz.

Prens onun vereceği cevabı önceden kestirmişti.

— Öyleyse niçin gitmiyorsunuz?.. –diye sordu.

— Ben bir Rusum da ondan. Paramızın yabancı ülkelere akmasını istemiyorum.

Jukviç söze karıştı,

— Öyle büyük bir para tutmaz ki bu. Rusya'ya bir zararı dokunmaz bu kadar küçük paraların.

Jukviç'in bu sözüne fena hâlde öfkelenmişti Nikola.

— Affedersiniz ama o kadarını bile düşünmeliyim ben!.. –diye gürledi.– Az olsun çok olsun... Bir sürü zenginimiz Avrupa'da boş boş yaşayıp para harcıyorlar. Bu paralar bizim cebimizden çıkıyor!

Daha dün bu konuda aydın bir beyin düşüncelerini dinlemişti... Bu kadar kararlı konuşması ondandı.

Jukviç,

— Rus parasının ve emeğinin büyük ölçüde kaybolmasına sebep olmaz bu!.. –dedi.

— Olur, olur, hem de çok olur! Kusura bakmazsanız bir şey söyleyeceğim: Polonyalı ağalar gibi yurdumuzu satamayız biz!..

Avazı çıktığı kadar bağırmaya başlamıştı Nikola. Jukviç elini ona doğru sallayarak,

— Polonyalı ağalardan kim satmış yurdunu? –diye sordu.

— Hepsi!..

Anlaşılan bütün bu konuşmalardan mutluydu prens... Bakışlarıyla ha bire kışkırtıyordu Nikola'yı.

Anna Yuryevna alçak sesle,

— İşte bir tahrikçi!.. –dedi.

Yelena başını öne eğmiş, öyle duruyordu. Bu tartışmayı sevgilisinin planladığını ve kızıştırdığını anlamıştı.

Nasıl biriyle tartışmakta olduğunu anlamış olmalıydı Jukviç. Gizli bir alayla,

— Hepsi öyleyse diyeceğim yok!.. –dedi.

Onun bu gerilemesi Nikola'nın hoşuna gitmişti. Bağırmaya devam etti,

— Evet ya, hepsi!..

Anna Yuryevna bu korkunç sesi daha çok dinleyecek hâlde değildi. Son zamanlarda yemekten sonra uyumaya da iyice alıştığı için canı bir an önce eve gitmek istiyordu. Yerinden doğrularak,

— Hadi hoşça kal prens!.. –dedi.– Yarın da sen bize gel. Ama sakın yemeğe gelme, yaşlı aşçım hasta, ötekilerin pişirdiği yemek de bir şeye benzemiyor. Bununla birlikte senin için Tramle'ye gidip dondurmasının en iyi tarafını bize göndermesini söyleyeceğim.

Sonra Jukviç'e döndü.

— Siz de gelin lütfen.

Jukviç önce bir reverans yaptı.

Anna Yuryevna elini ona uzatarak tatlı tatlı gözlerine baktı.

— Gelecek misiniz?..

— Kesinlikle!.. –diye cevap verdi Jukviç.

Bunu duyunca baron kamburunu düzeltip göğsünü ovuşturmaya başlamıştı.

Anna Yuryevna bu kez Yelena'ya döndü, içtenlikle gülümsüyordu.

— Siz de geleceksiniz tabii tatlım?..

— Geleceğim.

Sonra barona döndü,

— Hadi gidelim artık baron!..

Nikola artık ayakta sallanıyordu. Anna Yuryevna'nın arkasından seslendi,

— Beni davet etmiyor musunuz?..

— Babanızla aleyhime daha atıp tutun, rüyanızda görürsünüz evimi!

Baron başı önde Anna Yuryevna'nın arkasından yürüyordu. Onları geçiren prens,

— Bugün neyiniz var böyle? –diye sordu.

— Biraz rahatsızım.

— Sağlığınıza dikkat etmelisiniz!..

Prensin bununla ne demek istediğini ancak Tanrı bilirdi.

Baron bir cevap vermeden aceleyle merdivenlerden indi. Prens yemek salonuna dönünce kendini bir koltuğa attı. Çok yorgun olduğunu gizlemiyordu artık.

Jukviç hemen fark etmişti bunu. Şapkasını alarak,

— Size teşekkür etmeme izin verin!.. –dedi.

— Sizi tutmam, istiyorsanız gidebilirsiniz.

Jukviç uzaktan Yelena'yı selamladı. Yelena,

— Yarın Anna Yuryevna'nın evinde görüşeceğiz, değil mi?..

— Evet, orada olacağım.

Jukviç çıktı.

Nikola hâlâ şöminenin önünde dikiliyordu. Anna Yuryevna'nın son cevabı fena hâlde bozmuştu onu.

— Artık ben de gitsem iyi olacak herhâlde! –dedi.

Prens,

— Sizi de tutan yok!..

— Nikola, Jukviç'i taklit ederek uzaktan başıyla selamladı Yelena'yı.

Konuklar dağıldıktan sonra prens hemen kalkıp odasına gitmeye hazırlanıyordu ki Yelena durdurdu onu,

— Bugün çevirdiğiniz oyunlar ne içindi?..

— Ne oyunları?

Yelena sesini yükseltti,

— Sen daha iyi bilirsin!.. Yaptıklarını kimsenin anlayamayacağını sanıyorsun galiba...

— Bir şey sandığım yok! –dedi prens.

Kalkıp odasına gitti.

Jukviç'in Yelena'ya okuduğu o mektup aklından çıkmıyordu.

Yelena'ya gelince, yemekte prense ne denli kızdığını ancak onun gibi ateşli yaradılışta olanlar anlayabilir. Başkasının bunu anlayabilmesi imkânsızdır. Jukviç'i çağırırken rahat, baş başa bir yemek yiyeceklerini, senli benli konuşacaklarını ummuştu. Ama prens tutmuş bir sürü kendini bilmez insanı çağırmıştı. Bunu niçin yapmıştı acaba?.. Yelena'yı kızdırmak için mi? Yoksa Jukviç'i küçük düşürmek için mi?.. Ama niçin küçük düşürmek istiyordu onu?.. İnançlarından hoşlanmadığı için mi?.. Belki de Polonyalıdır diye? Ama inançları bir insanın milliyeti yüzünden hor görülmesine karşıydı. "Düşman bir ulustan bile olsa insan insandır," derdi. Bu türlü duyguları ancak ilkel toplumlara yakıştırırdı... Yelena bunları düşünürken şöyle bir şey geldi aklına: Prens aşırı kıskançlığı yüzünden böyle yapmış olabilirdi... Jukviç'le aralarında bir şeyin varlığından şüpheleniyordu belki de. Böyle düşününce, "Bunun için deli olması gerekir," diye söylendi kendi kendine. "Karaktersizin biri olmalı..." Çünkü prense karşı hiçbir şekilde suçlu değildi. Onun kaprislerine boyun eğerek istediği insana yakınlık göstermeye, istemediğine de

soğuk davranmaya hiç niyeti yoktu. İşte bunun için prens ne kadar engel olmaya çalışırsa çalışsın Jukviç'le elinden geldiğince yakın dost olmaya, hatta çalışmalarında ona yardım etmeye karar vermişti. Her ne kadar sürgünse de onun Moskova'da boş durmayacağını biliyordu. Polonyalı yurtseverlerin ne yılmaz insanlar olduğunu çok duymuştu.

III

Baron çok üzgündü... Devlet hizmetinden ayrıldıktan sonraki hareketsiz yaşantısı her gün biraz daha kendine güvenini yitirmesine sebep oluyordu. Nerede o her yıl terfi ettiği çalışma hayatı!.. Gelecek hakkındaki o göz kamaştırıcı parlak hayalleri nerede kalmıştı?.. Mihail Borisoviç'in kanadı altında müsteşar olmayı bile aklına getiriyordu belki de... Ama kaderin çarkı birden ters dönmeye başlamış, sonunda da böyle olmuştu işte!.. Bunları düşündükçe kendinden utanıyordu. Anna Yuryevna'yla yakın ilişkiler kurmaya hazırlanırken bunun bu kadar çabuk duyulacağını ve bu ilişkinin onu bu kadar nazik bir duruma düşüreceğini tahmin edememişti... Her şey insanın yıllarca istediğini yaptığı, ama kimsenin buna aldırmadığı Petersburg'daki gibi olacak sanmıştı. Ama Moskova umduğu gibi çıkmamıştı. Anna Yuryevna'yı her ziyarete gelen yakınının yüzünde gizli bir alay seziyordu. "Anna Yuryevna'yla evlenirsem," diye düşünüyordu, "bütün malın mülkün tek sahibi olacağımdan başka, belki bir hayır kurumunun da başına atanırım, yine terfi eder, yıldız alırım." Ama evlenmekten her söz açtığında dul kadın alay ediyordu onunla... Jukviç'in de sahneye çıkmasıyla endişeleri artık dayanılmaz bir düzeye çıkmıştı. Bu adamdan söz edildikçe göğsüne balyozla vuruluyormuş gibi geliyordu. Anna Yuryevna, Jukviç'i çok çekici, cana yakın ve zeki bulmuştu. Üstelik ona açıkça iltifat etmiş, bu yetmiyormuş gibi yemeğe

de çağırmıştı. Yerini Jukviç'in alacağından iyiden iyiye endişelenmeye başlamıştı... Emekliye ayrılma zamanının yaklaştığını hissediyordu... Bunun için erken davranıp emekliliğini kendisi isteyip istifa etmesinin daha uygun olacağı kanısındaydı. Hiç kontrol edilmeden Anna Yuryevna'nın işleriyle ilgilenirken bir kenarda otuz bin ruble biriktirmişti. Büyük bir para değildi, ama Petersburg'a gidip devlet hizmetinde bir görev edininceye kadar yeterdi ona. O gece sabaha kadar bunları düşündü durdu. Sonunda hemen ertesi gün Anna Yuryevna'ya ilişkilerini nikâhla sağlamlaştırmaya razı olmayacaksa onu bırakmaya mecbur olduğunu söylemeye karar verdi. Ama bir türlü cesaret edemiyordu buna. Konuşmaya nereden başlayacağını bilemiyordu. Öyle ki saat üçe kadar alt katta oyalandı. Baronun dün akşamki kızgınlığını Anna Yuryevna da fark etmişti. Saat üçe kadar da yukarı çıkmadığını görünce oldukça meraklanmıştı. Uşaklardan birine,

— Baron yukarı niçin çıkmıyor?.. —diye sordu.

— Odasında oturuyor efendim.

Sabrı tükenmişti Anna Yuryevna'nın. Baronun yanına gitmeye karar verdi. Döne döne alt kata inen merdivenden zorlukla indi, baronun odasına girdi. Baron kanepede pijamayla oturuyordu. Uykusuzluktan olacak, yüzü son derece renksizdi.

— Hasta mısınız?..

— Hayır!..

Anna Yuryevna da öteki kanepeye oturdu.

— Yukarı niçin çıkmıyorsunuz?.. Sıkıntıdan patladım!

Bir süre kararsız kaldı baron. Sonunda ciddi ve üzgün bir ses tonuyla konuşmaya başladı,

— Çok düşündüm... Doğrusunu söylemek gerekirse yanınızda oynadığım rol hiç hoşuma gitmiyor. Duygusal yönden size bağlı olduğuma elbette kimse inanmaz.

— Evet. Zaten bu imkânsız. Şimdiye kadar bir kişi duygusal yönden bağlandı bana, o da aptalın tekiydi de onun için... Hem gençliğimde olmuştu bu...

— Görüyorsunuz ya, buna kendiniz de inanmıyorsunuz!.. Öyleyse yanınızda işim nedir benim?.. İkimizi de tanıyanlar bu konuda ne düşünüyor olabilirler?.. Kesinlikle frak giymiş kiralık sevgili diyorlardır!..

Anna Yuryevna barona hak veriyordu, ama yine de,

— Hiç önemli değil! –dedi.– Hem böyle düşünmelerine nasıl engel olabiliriz ki?..

— Çok kolay. Kaç kez eğer... –Baron bir an duraladı.– ...benimle evlenirseniz durumumun değişeceğini söyledim size.

Anna Yuryevna bir kahkaha attı.

— Çok saçma bir şey!.. Neler de geliyor böyle aklına!..

— Bunu söylemekle saçmaladığım düşüncesindeyseniz izninizi isteyerek yarın Petersburg'a dönmek zorundayım.

Anna Yuryevna titreyen bir sesle,

— Aman Tanrım!.. –diye haykırdı.– Bu şişko bedenimle gelinlik giyince neye benzeyeceğimi düşündükçe tüylerim diken diken oluyor!..

— Gelinlik giymeniz şart değil. Gayet sessiz bir nikâh kıyarız, olur biter.

— Hem şunu da söyleyeyim, bu yaşımda evlendim diye döversin beni sonra...

Baron duygulu bir sesle,

— Hayır, dövmem! –dedi.

— Nikâhın ne zaman olmasını istiyorsun?..

— Ne kadar erken olursa o kadar iyi. Hemen bu hafta olsun mesela!..

— Ha-ha-ha!.. –diye kahkahayla gülmeye başladı dul kadın.– Aklıma geldikçe kendimi tutamıyorum. Kırklık şişko evleniyor!..

Baron susuyordu. Anna Yuryevna'nın razı olduğuna sevinmişti. Bir süre sonra,

— Hem, –diye başladı,– sizinle evlensem bile bir devlet memuriyetine girmeden geleceğime güvenle bakmam olanaksız. Yarın, güneşli bir sabah... acı söylediğim için bağış-

layın beni... evet, güneşli bir sabah, hadi çek git bu evden derseniz kocanız olduğum hâlde çırılçıplak sokağın ortasında kalırım.

— Sana böyle bir şey söyleyebileceğimi düşünüyor musun?..

— Tabii... Başka bir erkekten hoşlanmaya başlarsınız... Olamaz mı böyle bir şey?..

— Şunun düşündüğüne bakın hele. Başka bir erkekten hoşlanacakmışım da!.. Olamaz öyle bir şey...

Baron yine aynı duygulu tavrıyla,

— Bu kadar emin konuşmayın Anna Yuryevna! –dedi.– Yarının ne getireceğini kimse bilemez!..

— Ben bilirim, yaşlıyım çünkü...

Baron omuz silkti.

— Birçok sıkıntım var, dardayım... Bunun için malınızın bir kısmını vererek beni bu rahatsız edici ruhsal durumdan kurtarırsanız iyi olacak...

Anna Yuryevna hafifçe gülümsedi.

— Bu seni bu kadar rahatsız ediyorsa hemen... Hatta kocam olduktan sonra geri kalanını da vasiyetimle sana bırakırım!.. Malımı aylak akrabalarıma bırakacağım da ne geçecek elime?

— Teşekkür ederim.

Yerinden kalkıp Anna Yuryevna'nın elini öptü baron.

Kadın parmağını tehdit eder gibi sallayarak,

— Ah, ne hilekârsın sen!.. –dedi.

Baron da gülümsüyordu.

— Olur mu?.. –diye karşılık verdi.– Griboyedov bile, "Akıllı adamdan hilekâr olamaz!" der.

— Şimdi de Griboyedov'la savunun kendinizi bakalım.

Artık şaka yapacak hâli kalmamıştı Anna Yuryevna'nın... Baronun teklifi çok kuşkulandırmıştı onu. Elinde olmadan yüzü düşünceli bir ifadeyle kaplanmıştı, öyle ki bunu fark edince, "Acaba vaz mı geçti?" diye korkmaya başlamıştı baron... Yarı şaka yarı ciddi,

— Yoksa kontesliği bırakıp barones olmak mı üzüyor sizi?.. –diye sordu.

Beriki suratını buruşturdu.

— Ah! Ne de üzülünecek şey ya!.. –Üzgün bir sesle ekledi:– Özgürlüğümü yitireceğime üzülüyorum!

Yitirmeyeceksiniz.

— Görürüz!..

Bu "görürüz"ü iç geçirerek söylemişti Anna Yuryevna. Bir süre sonra kalkarak odasına gitti... Bir koltuğa oturup düşünceye daldı.

Baron çok sevinçliydi. Anna Yuryevna kesinlikle malının büyük bir kısmını onun üzerine yapardı. Memuriyette kalsaydı hayatı boyunca elde edemeyeceği bir serveti böylece bir çırpıda elde edecekti. Bakan bile olsaydı durumu bundan daha iyi olamazdı... Hem bakan olsa ne olacaktı sanki?.. Bir sürü sorumluluk altında ezilmekten başka nesi vardı bakanlığın!.. Birkaç güçlü ilişki kurmaktan başka neye yarardı?.. Bu ilişkilerden yararlanarak küçük bir çiftlik edinebilirseniz öpün de başınıza koyun... Çevrenizde biraz saygı görürsünüz tabii. "Bütün o resmî kıyafetler, kordonlar, yıldızlar, rütbeler çok değersiz şeyler bence," diye geçiriyordu aklından şimdi. Hem uzun yıllar memuriyet hayatında beş para biriktiremediği hâlde şimdi otuz bin rubleciği vardı. Anna Yuryevna malının bir kısmını üzerine yapacağına söz vermemiş olsaydı bu otuz bin rublecik daha da çoğalacaktı kuşkusuz. Anna Yuryevna'nın bir kadın olarak hiç de çekici bir yanı olmadığını kabul ediyordu. Ama şöyle teselli ediyordu kendini: "Tüm mükemmelliklerin bir kadında toplanması imkânsızdır!"

* * *

Akşam saat sekizde Anna Yuryevna'nın zengin evi ışıl ışıldı. Baron alt katta iki dirhem bir çekirdek giyindikten sonra üst kata çıkmış, konuklar için hazırlanan bütün odaları dolaşmıştı. Öteye beriye koşuşan hizmetçilere şimdiye

kadar olduğundan daha bir sert davranıyordu... "Şu lambayı düzelt," – "Şuranın tozunu al," derken sesinin tonundan kendisini daha şimdiden evin efendisi saymaya başladığı belliydi.

Bir süre sonra Yelena'yla prens geldiler... Onların gelmesinden birkaç dakika önce de Anna Yuryevna süslenmeyi bitirmiş, tuvalet masasının önünden kalkmıştı. Prenslerin hemen arkasından Jukviç geldi.

Anna Yuryevna konuklarının ellerini sıkarken,

— Merhaba, merhaba!.. –diyordu.

Herkesle tokalaştıktan sonra prensin elinden tuttu.

— Bir dakika gel. Seninle bir şey konuşacağım!.. –dedi.

Odasına götürdü. Baron bu konuşmanın nikâh üzerine olacağını anlamıştı. Sessizce arkalarından gitti. Bitişik odaya girdi, konuşmalarını dinlemeye başladı.

Anna Yuryevna bir koltuğa otururken,

— Evleniyorum!.. –dedi.

Prens şaşkın bir tavırla,

— Siz mi?.. –diye sordu.– Kiminle?..

— Tabii ki baronla!..

— Niye ihtiyaç duydunuz buna?..

— O ısrar etti. Çok istiyor!

Prens ensesini kaşıdı.

— Yaa?..

— Toplum içinde durumunun uygunsuz kaçtığını söylüyor. Doğrusunu söylemek gerekirse biraz da haklı yani...

— Bunu önceden düşünmeliydi.

— Öyle ama artık dayanamıyormuş.

Prens şüpheli şüpheli başını sallayarak gülümsedi.

Anna Yuryevna devam ediyordu,

— Çok sert olup olmadığını sormak istiyordum sana... Şimdi gizliyor olabilir bu yanını çünkü... Tu le connais de longue date; c'est ton ami.[4]

---

4 Onu epeydir tanıyorsun; arkadaşsınız.

Prens yüksek sesle,

— Hayır, sert değildir!.. –dedi.

Prensin bir şey gizlediğini, söylemek istemediğini fark etmişti Anna Yuryevna.

— Nedir öyleyse?.. –diye sordu.

— Bence biraz basit ve çok anasının gözüdür. Böyle konuştuğum için bağışlarsınız beni umarım.

— Bağışlanacak bir şey yok ortada.

Baron kulağını dayadığı delikten biraz geri çekildi.

Anna Yuryevna devam ediyordu,

— Bu önemli değil! Yalnız ileride hırçınlaşacağından, beni tamamen buyruğu altına almak isteyeceğinden endişeleniyorum, o kadar.

— Seve seve teslim olduğunuz anlaşılıyor zaten.

— Hayır... Kolay kolay teslim olmam ben. Hiç aklımdan çıkmaz: Bir gün kocamla baloya gidecektik. Giyinmem biraz uzun sürmüş olacak, bağırmaya başlamıştı bana. Esans şişesini kaptığım gibi suratına fırlatmıştım. Evde her şeyden önce huzur olmalı. Hele yaşlanınca daha çok arıyor insan bunu.

Prens hafifçe gülümseyerek sözünü kesti,

— Durup dururken evlenmek de nereden esti kafasına acaba?.. Kıskançlıktan mı yoksa?..

Anna Yuryevna da gülümsedi.

— Olabilir... Nikâhtan sonra da malımın bir kısmını ona vermemi istiyor.

— Öyle mi?.. Aptal değil demek.

— Ne aptalı!.. Kafası çok çalışıyor. Esas konuya gelelim, ileride bir şey olursa ayrılabilir miyim ondan, sen bunu söyle bana.

— Niçin ayrılamayacakmışsın?.. İstediğin anda ayrılırsın!

— Par consequent tu m'encourages!..[5]

---

5 Bana cesaret veriyorsun.

Prens bir an düşündü.

— Buna diyeceğim yok işte.

Tam o anda içini titreten bir kuşkuya kapıldı. Baronun konuk salonundan ayrılıp Yelena'yla Jukviç'i yalnız bırakabileceği ihtimali gelmişti aklına. Onların yalnız kalmasını hiç istemiyordu. Aceleyle yerinden kalkıp,

— Hepsi bu kadar mı? –diye sordu.

— Bu kadar.

Konuşmanın bittiğini anlamıştı baron. Dinleme yerinden çabuk adımlarla ayrılıp yan odalardan birine daldı... Hakkında söylenenler canını sıkmıştı. Ama yine de bunları duyduğuna sevinmişti. Şimdiden sonra Anna Yuryevna'ya nasıl davranacağını biliyordu artık.

Endişelenmekte haklıydı prens. Yelena'yla Jukviç yalnız kaldıklarında çok içten bir sohbete dalmışlardı.

— O mektubu sonuna kadar okumamıştınız bana dün!.. –diye başlamıştı Yelena.

— İşte bunun için de yanımda taşıyorum!..

Jukviç mektubu cebinden çıkardı, Yelena'ya verdi.

Yelena mektubu okurken Jukviç salonda bir aşağı bir yukarı dolaşıyordu. Belki de amacı gelen giden var mı diye gözcülük yapmaktı...

Mektubu sonuna kadar okuyunca Yelena'nın yüzü değişmişti.

— Çok korkunç bir şey bu! –dedi.

Jukviç sessizce mektubu aldı, cebine koydu. Çok üzgün bir ifade vardı yüzünde.

Yelena,

— Bir an önce yardım göndermek gerek onlara! –dedi.

Jukviç üzgün bir tavırla,

— Ne gönderebiliriz ki?.. –dedi.– Bende hiç para yok! Hepsini hazineye devrettiler.

Yelena bileziklerine baktı,

— Bende de yok.

Onları hiç düşünmeden satabileceği bakışından belliydi.

— Ama anlamadığım bir şey var! –diye ekledi.– Yanlarına bir şey almadan niçin kaçmışlar?..

Jukviç acı acı gülümsedi,

— Birçoğunun yanına alacak şeyi yoktu zaten. Demek ötekiler de alamamışlar.

— Onların yerinde olsaydım böyle çırılçıplak kaçacağıma evimde otururdum.

— Ama hayat tatlıdır, önce yaşamak ister insan. Kalsalardı kesinlikle darağacını boylayacaklardı.

Yelena'nın aklına bu kez başka bir şey geldi,

— Hem bu zamana kadar nasıl geçinmişler?.. Kaçalı beş yıl olmuş. Şimdiye kadar ne yapmışlar?..

— Bakın, bu önemli işte!.. Fransız devleti son zamanlara kadar yardım ediyordu onlara... İngiltere'de, Almanya'da birçok hayır kurumu ellerinden geldiğince bir şeyler yapmaya çalışıyorlardı...

— Artık ilgilenmiyorlar mı?..

— İlgilenmiyorlar!.. Prusya-Avusturya savaşı her şeyi tersyüz etti. Herkes başkalarına olan görevlerini unutup kendini düşünmeye başladı.

— Çok kötü!.. Acaba Moskova'da bir yardım kampanyası açılamaz mı?.. Sanırım çok kişi elinden gelen yardımı yapar.

Jukviç,

— Moskova'da mı?.. –diye haykırdı.– Moskova'da Polonyalı mültecilerin yararına yardım kampanyası ha?.. Şaşırdınız mı siz?..

Söylediğinin mantıksızlığını Yelena da kavramıştı.

— Siz de Moskova'daki Polonyalılar arasında bir kampanya açın. Her şeylerini vermek zorundadırlar, –dedi,– örneğin ben de yarı Polonyalıyım, ötekilere örnek olsun diye tüm kıyafetlerimi, eşyalarımı, kitaplarımı veririm!

— Bunlar neye yeter ki... Düşünün, aç susuz ve çıplak tam iki yüz aile var!..

Bunu söylerken Jukviç'in gözleri yaşarmıştı. Yelena'nın siyah gözleri de nemlendi.

— Ne yapmalı acaba?.. –dedi.– Bari açık açık söyleyeyim prense, belki biraz para gönderir.

Jukviç başını iki yana sallayarak bir daha haykırdı,

— Olmaz, olmaz!.. Prensin ne amansız bir Polonyalı düşmanı olduğunu bilmezsiniz siz!

— Bu durumda onları Polonyalı olarak düşünmemeli. Bir sürü zavallı insanın hayatı söz konusu. Hem onun Polonyalılara karşı bir düşmanlığı olabileceğini de sanmıyorum.

— Yanılıyorsunuz!.. Avrupa'daki yaşantısını anlatarak hiç şüphe götürmeyecek şekilde kanıtlayabilirim bunu size.

Yelena merakla,

— Anlatın lütfen, –dedi.– Bu konuda hiçbir şey anlatmaz.

Jukviç düşüncelerini toplamaya çalışıyormuş gibi bir an sustu. Sonra oldukça uzun bir söyleve hazırlanıyormuş gibi derin bir soluk aldı.

— Londra'daydık! –diye başladı.– Ne yazık ki benim yüzümden çıkmıştı bütün tatsızlık... Bir gazinoda Polonyalılar lehine miting vardı... Polonya ihtilali daha yeni başlamıştı... Birkaç gün önce Polonya'dan kaçmış, İngiltere'ye sığınmıştım... Ayağa kalkıp ihtilali görmüş bir insan olarak henüz sıcaklığını yitirmemiş izlenimlerimi anlatmaya başlamıştım... Kadınlarımızın Rus subaylarına hiç de iyi davranmadıklarını, Rus askerlerinin kışlalarda basılıp yok edildiğini anlatıyordum ki prens birden yerinden fırladı... En küçük bir şey eklemeden, olduğu gibi anlatıyorum size her şeyi. Yüzü kâğıt gibi bembeyazdı!.. Sesi azgın bir yabani hayvanınkinden farksızdı. "Hiçbir suçu olmayan askerlerimize bu yaptıklarınız doğruysa karşıma çıkacak ilk Polonyalının derisini yüzeceğime yemin ederim!" diye bağırmaya başladı. Herkes şaşırmıştı. Arkadaşları oradakilerden özür dilemesi için çok yalvardılar. Hiç aldırdığı yoktu bu yalvarmalara. Ha bire ba-

ğırıyordu: "Bu sözlerimi kendisine bir hakaret sayan varsa düelloya çağırsın beni!.."

Yelena duyduklarına inanmakta güçlük çekiyordu. Grigorov'un Polonyalıları pek sevmediğini biliyordu, ama böyle azgın bir çıkış yapabileceğini hiç düşünmemişti.

— Belki ters bir anına gelmiştir, –dedi.– Şimdi aynı fikirde olabileceğini sanmam.

— Sanmaz mısınız?..

— Buna eminim!

Jukviç omuz silkti,

— Kadın güzelliği kişiyi bu denli değiştirebilir mi acaba? Yurttaşlarımızın kötü durumunu size anlattığım için prensin benden öç alacağına inanıyorum.

Prens adına utanmıştı Yelena.

— Nasıl öç alacak?.. –dedi.– İhbar etmez sizi korkmayın.

Konuşmaları Anna Yuryevna ve prensin salona girmesiyle burada kesilmişti. Prens Yelena'nın yüzünden Jukviç'le aralarında ikisini de oldukça heyecanlandıran içten bir konuşmanın geçtiğini fark etmişti. Bu hiç hoşuna gitmedi kuşkusuz. Sinirli bir tavır takındı. Anna Yuryevna'nın da keyfi yerinde değildi... Biraz sonra salona dönen baron da hakkında söylediği sözler için prense olan kırgınlığını gizleyemiyordu. Bu koşullar altında akşamın geri kalan kısmı çok sıkıcı geçti. Güzel hazırlanmış dondurma bile havayı biraz olsun yumuşatamadı. Artık zamanı gelip de konuklar evlerine gitmek için hazırlanmaya başladığında herkes sevinmişti buna.

Yelena'yla Jukviç arasındaki yakınlaşma prense o denli acı veriyordu ki arabaya bindiklerinde artık sabredemedi,

— Dün salona girerken Bay Jukviç'in sana bir mektup okuduğunu aynadan gördüm! –dedi.

Yelena gayet soğukkanlı cevap verdi,

— Evet, okuyordu!..

— Kimden ve nasıl bir mektuptu bu?..

— Bunu anlatmak için çok zamana ihtiyaç var. Şimdi yorgunum.

— Sonra öğrenebilecek miyim?..

— Elbette

Prens rahatlamıştı.

— Ne zaman? –diye sordu.

— Belki yarın!..

Yelena en etkili konuşma şeklini bulmak için önceden iyice bir düşünmek istiyordu. Prens ise Jukviç'le onu böyle yakınlaştıran bağın gönülle değil, politikayla ilgili olduğunu anlamıştı. Kendisi de bu konuda Yelena'yla ciddi olarak konuşmak niyetindeydi zaten.

IV

Ertesi gün yurt dışından bir mektup aldı prens. Şaşırmıştı. Zarfın üzeri hiç tanımadığı bir el yazısıyla yazılmıştı. Kötü bir haberin geldiğini sezerek heyecanla zarfı açtı, okumaya başladı. Madam Petitskaya'dandı mektup. Şöyle yazıyordu:

Sayın Prens,

Sizi rahatsız ettiğim için bağışlayın, ama eşinizin durumu zorladı buna beni. Her gittiği yerde hanımımın peşini bırakmayan o bey akılalmaz şeyler yapıyor. Her gün körkütük sarhoş geliyor otelimize. Prensese çok kaba davranıyor. Zavallı ne yapacağını şaşırmış durumda. Bu arsız adamı başından defetmesi için çok yalvardım, ama kabul etmedi. Büyüledi sanki onu bu şeytan... "Yaşayabilmesi için yanımda olması şart. Kovamayız onu," diyor. Sizin sözlerinizin ona her şeyden daha fazla etki edeceğine inanıyorum. Hâlâ en değer verdiği insan sizsiniz çünkü. İçi size karşı saygı ve şükranla dolu... Zavallı bir kurbanı bu canavarın pençesinde yardımsız bırakmazsınız umarım... Bütün bunların yanında günden güne eriyor, tükeniyor karınız. Öyle korkuyorum ki!..

Prens telaşlanmıştı. Zili hızlı hızlı çalmaya başladı.

Uşak koşarak odaya girdi.

— Yelena Nikolayevna'yı buraya çağır!..

Karısı için böyle telaşlanmasından Yelena'nın hoşlanmayacağını da, onun bu konuda iyi bir öğütçü olamayacağını da düşünemiyordu.

Yelena prensin Jukviç'le ilgili konuşmak istediğini sanmıştı. Bu yüzden yanına girdiğinde çok heyecanlıydı ama kararlı ve cesur bir ifade vardı yüzünde.

Prens, Petitskaya'nın mektubunu Yelena'ya verdi,

— Bak ne yazıyor.

Yelena mektubu aceleyle okudu. Sonra son derece soğukkanlı bir tavırla,

— Ne olmuş yani?.. –dedi.

— Ne mi olmuş?.. Bu adam prensesi öldürecek, o olmuş!

— Öyle bir şey kötü olur kuşkusuz!

Yelena, Petitskaya'nın yazdıklarının baştan sona yalan olduğu kanısındaydı. Ağır ağır konuşmaya devam ederek,

— Bu mektubu yazanın kim olduğunu göz önüne alırsak korkulacak bir şey olmadığı kanısındayım! –dedi.

— İkisine de çok yakın bir kadın yazıyor bu mektubu, unutma!

— Ama bu kadının yalancının, dedikoducunun teki olduğunu da sen unutma!..

Yelena'ya hak verir gibi oldu prens.

— Haklısın belki de! –dedi.– Ama bu yalanları uydurması için bir sebep olmalı. Böyle bir şeye niçin gerek görsün?

— Her adımda aşağılık bir hareket yapmak hırsıyla yanan iğrenç ve pis yaradılışı yeter sebeptir bence.

— Miklakov'un sarhoş ve ağzı bozuğun biri olduğunu ben Petitskaya'nın mektubundan önce de biliyordum!

— Bunları ben de biliyorum, ama bütün bu kötü yanları yanında hiçbir kadını incitmeyeceğini, acı çektirmeyeceğini de biliyorum.

— Bunlar senin düşüncelerin tabii. Ama kanıtlanmaya muhtaç olduklarını da unutmamalısın.

Yelena hiç düşünmeden,

— Onları kanıtlamanın çok kolay olduğunu düşünüyorum! –dedi.– Jukviç'i çağırtıp sor. Üç-dört ay her gün Miklakov'la ve prensesle görüşmüş. Geleli de çok olmuyor. Aralarının nasıl olduğunu sormuştum, anlatmıştı bana.

Prens heyecanlandı,

— Ne anlattı?..

— Çok iyi anlaşıyorlarmış.

— Bu konuda başka bir şey söylemedi mi?

— Sormadım ki söylesin... Haber yolla gelsin, istediğini kendin sor.

Prens bir an düşündü.

— Böyle özel konuları yabancılara sormak yakışık almaz.

— Artık bunun özel yanı kalmamış ki. Olup bitenlerden herkesin haberi var.

Bir süre daha düşündü prens. Sonra karar verip zili çaldı. Uşak girdi.

Jukviç'in kaldığı otelin adresini verdi uşağa,

— Bay Jukviç'e git, çok önemli bir konu üzerinde konuşmak için zahmet edip buraya gelmesini rica ettiğimi söyle.

Prens uşakla konuşurken Yelena'nın yüzü yavaş yavaş üzgün ve alaycı bir ifadeyle kaplanıyordu. Sevgilisi erkeğin karısına gösterdiği bu yakın ilgi yine yüreğini sızlatıyordu. Bu duygusunu gizlemeye çalıştıysa da sonunda sabredemedi,

— Prenses daha Petitskaya'yı yanında götürürken bu kadının Miklakov'la prensesin arasını bozacağını, prensesin tekrar sana döneceğini söylemiştim! –dedi.

Prens susuyordu. Yelena devam etti,

— Bunun seni ilgilendirmeyeceğine inandırmaya çalışmıştın beni, ama yine de ilgilendireceğini söylemiştim... Bunda da yanılmadığım ortaya çıkıyor şimdi.

Prens hâlâ susuyordu. Yelena da sustu. Prensi daha çok kızdırmak istemiyordu. Niyeti Polonyalı mülteciler konusunu açmaktı çünkü.

O arada Jukviç geldi.

Prens içtenlikle karşıladı onu. Bir sandalye göstererek,

— Oturun lütfen, –dedi.

Onun bu yakın ilgisini neye yoracağını şaşırmıştı Jukviç... "Ne oluyoruz?" der gibi kısa bir göz attı Yelena'ya.

Onun bu merakını prens giderdi,

— Sizden bir ricam var!.. –diye başladı.

Yüzü kıpkırmızıydı.

— Karımla ayrı yaşadığımızı... hatta onun... bir beyle Avrupa'ya gittiğini... belki duymuşsunuzdur. Bugün Paris'ten bir mektup aldım... Şimdi oradaymışlar... Bu bey karıma çok eziyet ediyormuş. O kadar ki karımın sağlığı endişe verecek biçimde bozulmuş... Onları gördünüz. Böyle bir şey var mı?..

Cevap vermekte bir süre gecikti Jukviç. Ne söylemesi gerektiğini düşünüyordu. Bunu fark eden Yelena,

— Bu mektubu Madam Petitskaya'nın yazdığını da göz önünde tutun! –diye girdi araya.

— A, Madam Petitskaya ha?..

Yelena devam etti,

— Oysa bana prensesle Miklakov'un arasının çok iyi olduğunu söylemiştiniz.

Jukviç artık durumu kavramıştı. Rahat bir tavırla,

— Ha evet! –dedi.– Araları çok iyidir.

Prens söze karıştı,

— Prensesin neşesi yerinde miydi?.. Sağlık durumu nasıldı?..

Jukviç omuzlarını kaldırdı,

— Neşeli ve sağlıklı gördüm!

— Hiçbir şey anlayamıyorum! –diye söylendi prens.

Bir an sustuktan sonra ekledi,

— Bir şey daha var. Sizinle açık konuşacağım. Çok zeki ve dürüst bir insandır Miklakov. Ama hayatta büyük şanssızlıklara uğramıştır. Onun için de bir ara şaraba aşırı düş-

künlüğü vardı... Bu hastalığı tekrarlamış olabilir. Çok içiyor muydu?..

— Hayır, hayır!.. Hiç içmiyordu!

— Belki Almanya'da içmiyordu da Paris'te başlamıştır.

Bu ısrarlı sorular canını sıkmaya başlamıştı Jukviç'in... Yine omuzlarını kaldırdı.

— Orasını bilmem.

Yelena'nın canı da sıkılmıştı artık,

— Bunları bilecek birisini bekleyeceğine Paris'teki tanıdıklarından birine mektup yazsana! –dedi.– En güvenilir haberi onlardan alırsın!..

— Orada tanıdığım kimse yok ki!..

Jukviç dalgın bir tavırla,

— Benim çok tanıdığım var! –dedi.– Bu sorunu halletmemi ister miydiniz?..

— Tanıdıklarınız nasıl öğrenecek bunu?..

— Çok kolay. Bundan bir ay kadar önce bir arkadaşıma Miklakov'la prensese gidip onlarla tanışmasını yazmıştım... Gitmiş. Çok iyi karşılamışlar onu. Şimdi de sık sık görüşüyorlarmış. Bilgi almak için daha iyisini de bulamayız sanırım. Telgraf çeker sorarım. O da cevabını telgrafla verir.

Prens Yelena'ya döndü,

— Özel sorunumuzu üçüncü bir insana açmak demektir bu!..

Jukviç,

— Siz açmayacaksınız ki, ben soracağım!

— Arkadaşınız bunu niçin sorduğunuzu, prenses ve Miklakov'la neden ilgilendiğinizi merak etmeyecek mi?..

Jukviç acı acı gülümseyerek başını öne eğdi.

— Biz Polonyalılar politik durumumuz gereği bazen bizimle hiç ilgisi yokmuş gibi görünen bazı kişiler ve olaylarla ilgili bilgiler edinmek de isteriz.

— Öyleyse bu iyiliği yapın bana!..

Prens elini Jukviç'e uzattı, öteki bu eli iki avucunun içinde hararetle sıkarken,

— Büyük bir memnuniyetle! –dedi.

Prensin bu isteği onu çok sevindirmişe benziyordu.

Yelena şakayla karışık,

— Sonra da sen Bay Jukviç'e bir iyilik yaparsın, ödeşirsiniz! –dedi.

Prens ciddi bir tavırla,

— İmkân olursa! –diye cevap verdi.

Jukviç de yarı şaka yarı ciddi,

— Hak ettiğimden çoğunu göreceğimi sanıyorum! –dedi...– Şimdi hemen gidip telgrafı çekeceğim.

Kalkıp gitti. Gitmeden önce prens bir kez daha hararetle teşekkür etti ona. Yelena aklına bir şey gelmiş gibi birden yerinden kalkıp Jukviç'in arkasından koştu. Dış kapıda yetişti.

— Bir dakika. Gerçekten iyi geçiniyorlar mı?

Cevap olarak yalnız omuz silkti Jukviç.

Yelena acele acele devam etti,

— Prenses gerçekten sizin dediğiniz gibi neşeli miydi?

— Eh işte, pek değil... özellikle bazen çok üzgün oluyordu.

— Miklakov hiç içmiyor mu?..

— Bunu kesin olarak söylemek zor. Birkaç kez iyice sarhoş gördüğüm oldu onu.

— Siz ne düşünüyorsunuz bu konuda? Durum o kadar ciddi mi?..

Yelena'nın bu soruya nasıl bir cevap beklediğini sezmişti Jukviç.

— Hayır, ciddi değil! –dedi.

— Prensin nasıl heyecanlandığını siz de gördünüz. Çok korkuyorum. Ya mektupta yazılanlar doğruysa?

Jukviç tane tane konuşarak,

— Evet, –dedi.– Onun bu derece heyecanlanması beni de ürküttü.

Yelena, Jukviç'in sözünü ağzından kaptı,

— Korkunç bir şey bu! Benim durumum da çok kötü... Başka bir kadın için heyecanlanıyor, acı çekiyor; benimse

bütün bunları dinlemem yetmiyormuş gibi bir de yatıştırmam gerekiyor onu.

Jukviç buna üzülmüş gibi başını öne eğdi. Bir şeyler söylemeye hazırlanıyordu, ama tam o anda salondan ayak sesleri geldiği için sustu. Yelena da kulak kesilmişti. Gelenin prens olduğunu anlayınca yüksek sesle,

— Güle güle Bay Jukviç! –dedi.

Yelena'nın niyetini anlamıştı Jukviç.

— Hoşça kalın! –diye karşılık verdi.

Prens odasından Yelena'nın nereye gittiğini merak ettiği için çıkmıştı. Jukviç'le ne konuştuklarını kestirebilmek için dik dik baktı gözlerine.

* * *

Ertesi gün akşamüzeri Jukviç Paris'ten aldığı cevap telgrafını uşağıyla prense gönderdi. Telgrafı açmamıştı bile... Telgrafı götüren uşak yiğit görünüşlü, uzun bıyıklı, iri gözlü, muhtemelen de bir Polonyalıydı. Telgrafı prensin uşaklarına vermeye bir türlü razı olmamış, kendisini onun yanına çıkarmalarında diretmişti. Sonunda dediğini yapmak zorunda kaldılar. Yelena da oradaydı.

Polonyalı uşak içeri girince kapının yanından,

— Zatıalinize telgraf getirdim efendim! –diye bağırdı.

Sert adımlarla masanın yanına kadar yürüdü, telgrafı verdi, yine sert adımlarla geri geri yürüyerek gidip kapının yanında hazır olda beklemeye başladı.

Prens telgrafı okuduktan sonra Yelena'ya verdi. Yelena telgrafı aceleyle okuduktan sonra gülümsedi.

Telgrafta şöyle yazıyordu:

Prenses Grigorova'nın evine sık sık gidiyorum. Şüphelerinin yersiz olduğu kanısındayım... Miklakov çevresine her zaman nükteler yağdırıyor. Birkaç gün önce de Fransızların soyut bir liberalizmi, Polonyalılarınsa soyut bir yurtseverliği olduğunu, birincilerin özgürlüğe, ikincilerin de yurtlarına bir türlü kavuşamadıklarını söylüyordu... Prenses çok gülmüş-

tü buna. Sağlık durumunun da endişe edecek bir yanı yok. Sağlığı yerindedir.

— Gördün mü? –dedi Yelena.– Söylemiştim sana.

— Umarım öyledir!..

Prens sonra Jukviç'in uşağına döndü.

— Gidebilirsin artık evladım. Bay Jukviç'e teşekkürlerimi söyle. Al şunu, votka içersin!..

Beş rublelik bir banknot uzattı uşağa. Böyle büyük bir bahşişi görünce uşağın gözleri neredeyse yuvalarından fırlayacaktı.

— Çok sağ olun efendim! –diye bağırdı.

Sonra askerce soldan çark etti, çıkıp gitti. Ruslara karşı nasıl davranacağı iyice öğretilmiş olsa gerekti ona.

Yelena telgrafın prensi iyice rahatlattığını fark etmişti... Bu durumda Jukviç'e karşı içinde bir minnettarlık duygusu olabileceğini düşünüyordu. Küçük de olsa bir iyiliği dokunmuştu ona çünkü. Günlerce onu meşgul eden düşünceyi açmanın tam zamanıdır diye geçirdi içinden.

Doğuştan açık yürekli ve içten bir insandı Yelena. Ama bu konuyu gözünde o kadar büyütüyordu ki prensi kandırmak için bütün olanakları kullanmaya, içtenlikle bağdaşamayacak yan yollardan yararlanmaya karar vermişti. Kalkıp çocuğun odasına gitti. Bebeği kucağına alıp tekrar prensin yanına döndü. Kanepeye oturup onunla oynamaya başladı... Onları böyle oynaşırken görmekten prensin çok hoşlandığını biliyordu. Annesi boynunu gıdıkladıkça katıla katıla gülüyordu Nikola. Elini çekince de kaşlarını çatarak dik dik bakıyordu annesine... O zaman Yelena tekrar gıdıklamaya başlıyordu, çocuk tekrar gülüyor, çığlıklar atıyordu. O kadar çığlık attı, güldü ki sonunda yorulup başını annesinin göğsüne yasladı, küçücük gözlerini kapatıp uyudu. O zaman bacaklarına yatırıp sallamaya başladı Yelena. Bir yandan da hafif hafif ninni söylüyordu: "Ninni yavruma, ninni!" Bir süre sonra iyice daldı yavru. Yelena çocuğu ha-

fif hafif sallamaya devam ederken kendi şalıyla üzerini örttü. Büyük bir sevgiyle seyrediyordu bütün bunları prens. Yelena'nın yüzüyse hâlâ düşünceliydi.

— Senden bir ricam olacak Grigorov! –dedi.

— Benden mi?..

— Evet... Senin de sık sık söylediğin gibi damarlarımda Polonyalı kanı dolaşıyor... Kim ne derse desin babam iyi bir insandı. Bilgiliydi de. Daha ben küçücükken Polonya tarihini, ihtilallerini, büyük kahramanlarını uzun uzun anlatırdı. Bütün bunlar benliğime işledi tabii. Ama şimdiye kadar şartlar bu anılarımdan uzak tuttu beni. Aramızda bir gönül bağının varlığından şüphelendiğin şu Jukviç Avrupa'daki zavallı Polonyalı mültecilerin kötü durumlarından bir mektup okuyarak haberdar etti beni... Çektikleri yetmiyormuş gibi şimdi de açlıktan ölüyorlarmış... Düşün bir kere sevgilim, onların bir yurttaşı olan ben burada huzur ve bolluk içinde yüzerken onlar orada açlıktan ölüyorlar... Kendimden utanıyorum. Eğer sen... biliyorsun ki senden başka yardım bekleyeceğim kimsem yok... bana yardım etmezsen... bu duruma dayanamayacağım!..

Bir an sustu Yelena...

Prens de susuyordu. Dinledikçe soluk alması daha güçleşiyordu.

Sözlerinin prensin üzerinde iyi bir etkisi olmadığını anlamıştı Yelena.

— İstersen bana hiçbir şey verme! –diye devam etti. Annemin aylığında da mümkün olduğu kadar kısıntı yap. Zaten ona neden o kadar çok para verdiğini de anlayamıyorum ya... Yeter ki bu isteğimi reddetme. İki yüz aileymişler. Her ailenin kendisine bir iş bulması için en azından iki aya ihtiyaç var. Bu süre içinde açlıktan ölmemeleri için de her aileye üç yüz frank yeter... Hepsi altmış bin frank eder. Bizim paramızla yaklaşık olarak on beş bin ruble kadar. Bu parayı gönder onlara. Bunu yapmakla zavallılara unutamayacakları bir iyilik yapmış olacaksın.

Yelena yine sustu.

Prens de susuyordu, öfkeli olduğu yüzünden belliydi... Kendi kendine konuşuyormuş gibi,

— Bunu bekliyordum zaten!.. –dedi.

Sonra Yelena'ya dönüp ekledi,

— Hayır, artık yardım etmem onlara.

Genç kadının güzel yüz çizgileri birden öfkeyle doldu. Hırslı hırslı,

— Niçin?.. –diye sordu.

— Yeteri kadar yardım ettim çünkü. Kanıt da burada.

Birden yerinden kalktı, dolaptan bir deste mektup çıkardı. İçlerinden birini çekip Yelena'ya gösterdi,

— Al, oku...

Mektup şöyle başlıyordu:

Sevgili Prens,

Bizim gerçek kurtarıcımızsınız. Dört yüz bin franklık yardımınız çok işimize yaradı.

Yelena şaşırmıştı.

— Ne zaman yaptınız bu yardımı?..

— Avrupa'dayken. Unutmayacakları bir iyilik yapmış olacağımı söylediğiniz bu insanlar, neredeyse sopayla kovalayacaklardı beni aralarından.

— Evet, bunu biliyorum. Ama biraz da sen sebep oldun buna!

Prens çocuğun uyuduğunu bile unutup,

— Niçin?.. Niçin?.. –diye bağırdı.

— Derilerini yüzmek istediğin için!..

— Oo!.. Bu da yetiştirildi sana demek! Şimdi de beni dinle öyleyse: Çok uzun bir süre sabrettikten sonra söylenmiş bir söz bu... Onlara büyük yardımlarım dokunduğu hâlde bunu unutarak benim yanımda daima Rusları kötülüyorlardı... Hepimizin birer iblis, Tatar ve elinden başkasına boyun eğmekten başka bir şey gelmeyen kafasızlar olduğumuzu id-

dia ediyorlardı. Artık işi iyice azıtmışlardı, Rus subaylarının suratlarına nasıl tükürdüklerini, silahsız askerlerimizi gece uyurken yataklarında nasıl boğduklarını büyük bir zevkle anlatmaya başladılar. Söyler misiniz, binlerce Fransızın kafasını giyotinde uçurmuş en azılı engizisyon üyesine bile tüm Fransız ulusunun alçak olduğu söylense ne olurdu?..

Yelena alaycı bir gülümsemeyle,

— Yani sence Polonyalılar Rusları sevebilir, soylu bir ulus sayabilirler ha?.. –dedi.– Hatta buna mecbur oldukları fikrindesin anlaşılan!..

— Bizden nefret de edebilirler, istedikleri şey de sayabilirler, ama bunu benim yanımda söylememeliydiler!

Yelena yine alaycı alaycı güldü,

— Gururunu incittikleri için sen de binlerce insanın açlıktan ölmesine göz yumuyorsun öyle mi!..

Hayret dolu bir sesle,

— Bütün bunlardan sonra ne derece küçük ve aşağılık bir insan olacağını da biliyorsundur tabii!.. –diye ekledi.

Prens zor tutuyordu kendini.

— Bu çeşit sıfatlara eskiden beri alışığım! –dedi.– İlk kez söylemiyorsun...

— O zaman aşırı bir kıskançlık duygusunun etkisi altındaydım. Sözlerim tam doğru olmayabilirdi. Şimdiyse maskeni düşürüp sormak istiyorum: Nasıl bir insansın sen?

Yelena oldukça yüksek sesle konuşuyordu. Onun bu bağırışından dizlerinde uyuyan çocuk uyanıp ağlamaya başladı.

— Dadı, gel şunu al! –diye seslendi.

Dadı zaten salonda çocuğun kendisine verilmesini bekliyordu. Koşarak geldi. Yelena kucağına attı çocuğu. Bu kez daha çok ağlamaya başladı bebek. "Anne, anne," diye bağırarak annesine atılıyordu.

— Götür, –diye bağırdı annesi.

Dadı aceleyle dışarı çıktı.

Yelena öfkeli bakışlarını prense çevirdi.

— Ciddi söylüyorum! –diye devam etti.– Kesin bir cevap istiyorum. Ne çeşit bir insansın sen?..

Prens ondan da öfkeliydi.

— Benim ne çeşit bir insan olduğum seni ilgilendirmez!.. –diye bağırdı.– Her ne kadar benim iğrenç bir sosyalist ve demokrat olduğumu söylüyorsan da vicdanım rahat. Senin o yurtsuz yenilik taraftarlarından çok daha fazla şeyler yapmışımdır yine de.

Yelena da bağırıyordu,

— Ne yaptın?.. Ne?.. Söyle bakalım!..

— Dinle, her ne kadar insan yaptıklarını anlatmazsa da beni bu ahlak kaidesini unutmaya zorlayan bir gurur meselesi var ortada... Her imkânım oldu hayatta, ama hiçbirinden yararlanmadım. İstediğim anda devlet hizmetine girebilirdim, girmedim. Ne rütbem var ne de nişanım... Büyük bir servet de yapmadım. Üstelik olanı da elimden geldiğince dağıttım. Yuvamı kendim yıktım... İstemeyerek ve büyük acı çekerek de olsa dünyanın en iyi yürekli ve sadık kadınını mahvettim... Artık daha çok kozmopolitleşmek ve birkaç Batılı beyefendinin buraya gelip yurdumu berbat etmelerini hayranlıkla seyretmek de istemiyorum... Bu... affedersiniz... sıkılmadan söyleyeceğim: Başımın tepesinden tırnaklarımın ucuna dek Rusum ben ve bu duygumu incitmeye cesaret edeni kim olursa olsun öldürürüm!..

Prens o kadar kararlı konuşuyordu ki Yelena onu ikna etmesinin imkânsız olduğunu anlamıştı.

Grigorov devam ediyordu,

— Nihayet sen de bir Polonyalısın ve bundan gurur duyarsın sanırım.

— Polonyalılar ezilmiş bir ulus oldukları sürece de Polonyalı olacağım. Şimdiye kadar daima ezilmişlerin yanında oldum ve olacağım!..

Prens hararetli hararetli,

— Hayır, daha çok, daha çok, –dedi,– kan bakımından ben nasıl bir Russam sen de öyle Polonyalısın. Belki Gri-

gorovlar soyundan bir prensle ölesiye çarpışmış Polonyalı bir beyin kanı bile dolaşıyordur damarlarında. Böyle köklü düşmanlıklar kuşaktan kuşağa geçer, soylar arasında hiçbir zaman bütünüyle kaybolmaz!..

Yelena hırslı hırslı gülümsüyordu.

— Hep o soya ait düşünceler... Kafanızdan çıkarıp atamazsınız onları!..

Başını öte yana çevirip sobanın köşesine bakmaya başladı. Sinirden gözleri yaşarmıştı. Prensi ikna edebilmesi için bir imkânı daha vardı. Ama pek kullanmak istemiyordu onu... Prensin bunu içinde hissetmesini, değerlendirmesini istiyordu gururu... Ama onun bir şeye aldırdığı yoktu... Yelena bu son imkânı da kullanmaya karar verdi sonunda.

— Anladığıma göre Polonyalılara yardım etmek istemiyorsun! –diye başladı.– Ama kendini zorlayıp benim için yapmalısın bunu. Tutacağın yoldan bana olan aşkının derecesini anlayacağım. Seni onlara yardıma razı edebilirse gerçekten güçlü bir aşk olduğuna inanacağım. Üzerinde onun da bir etkisi olmazsa artık aşkından da söz etme bana.

— Senin aşkın bile yaptıramaz bunu bana!..

— Öyle mi?.. Sonra pişman olmayasın ama!..

Artık uğraşmasının bir sonuç vermeyeceğini iyice anlamıştı Yelena... Kalkıp odasına gitti. Yürüyüşüyle hareketleri öfkeli bir dişi kaplanınkinden farksızdı. Annesinin ateşli yaradılışının izleriydi bunlar. Prens de son derece şiddetli bir öfkenin etkisi altındaydı... Yelena'yı böyle şişirenin Jukviç olduğunu biliyordu. Onun bu parayı yurttaşları için istemediğini, düpedüz cebe indireceğini de biliyordu. Bu numarasını yutacak az mı aptal vardı Rusya'da? Bu adamdan kurtulmak için ağır bir mektup yazmaya karar verdi:

Beyefendi!

Evime girip çıkmaya başlayalı çok kısa bir zaman olduğu hâlde bazı işler çevirerek Yelena'yla aramın açılmasına

sebep oldunuz. Bana daha başka sürprizler hazırlamanıza engel olabilmek için şimdiden sonra evime ayak basmamanızı rica edeceğim. Aksi hâlde çok kaba davranmak zorunda kalacağım.

Bu arada Yelena da odasında oturuyordu, öfkeli ve ciddi düşünceler genç yüzünü kara bulutlar gibi kaplamıştı. Yaklaşık iki saat kadar öylece oturmuş, düşünmüştü ki oda hizmetçisi yanına geldi. Alçak bir sesle,

— Hanımım! –diye başladı...– Şu Jukviç'in uşağı geldi, bir mektup getirdi size.

— Çabuk ver!..

Hizmetçi mektubu verdi.

— Önce bana vermek istemedi. İlla ki elinize vermeliymiş.. "Patlak gözlü şeytan seni," dedim, "hanımımın yanına çıkacak adam mısın sen! Bana ver mektubu. Korkma yemem!.."

Jukviç şöyle yazıyordu:

Prensten çok ağır bir mektup aldım. Artık evinize gelmemi istemiyor. Aranızda ne geçti?.. Onunla içten konuşmanın bir şeye yaramayacağını söylemiştim size. Sizi görebilmek mutluluğuna bir daha erişebilecek miyim?..

— Uşak gitti mi? –diye sordu Yelena.

— Gitmedi. Cevap bekliyor. "Efendim öyle emretti," diyor. Genç kadın hemen şöyle bir pusula yazdı:

Prens eve gelmenize istediği kadar engel olsun, biz yine görüşeceğiz. Ben geleceğim size ve isterseniz çoğu akşamları yanınızda geçireceğim!

Önceki yüz ifadesine olağanüstü bir kararlılık ve kaderiyle alay eden bir ifade eklenmişti.

V

Nikola Ogloblin öğleye kadar yataktan hiç kalkmazdı... Yine bir sabah yatakta sağa sola dönüyor, keyif çatıyordu ki uşağı yanına geldi. Oldukça sert bir sesle,

— Kalkın!.. Bir hanım sizi görmek istiyor! –dedi.

Nikola şaşırmıştı.

— Kimmiş?..

Buna biraz da sevinmişe benziyordu. Kurnaz bir tavırla ekledi,

— Güzel bir şey mi bari?..

— Evet, hem de çok güzel!..

— Öyleyse söyle salona alsınlar.

Uşak kapıyı açıp biraz ileride bekleyen hizmetkâra hanımı salona almalarını söyledi ve geri dönüp efendisinin giyinmesine yardım etmeye başladı. Kısa bir süre sonra iki dirhem bir çekirdek hazırlanmıştı Nikola... Oturma odasına geçip gelen hanımı oraya almalarını söyledi. Gelenin kim olduğunu çok merak ediyordu...

Bir süre sonra içeri Yelena girdi, ilk bakışta Nikola'nın odasının döşenişi çok şaşırtmıştı onu. Duraladı... Gözüne ilk çarpan şey çarın kalın altın çerçeveli portresi olmuştu. Portrenin çevresiyse güneş ışınlarını andıracak şekilde kılıç, tüfek ve tabancalarla donatılmıştı... Köşede bir elektrik makinesi duruyordu. "Nikola hasta da elektrik tedavisi mi görüyor acaba?" diye geçti Yelena'nın aklından. Aslında bu makine Nikola'nın büyük annesi için satın alınmıştı. O ölünce de makineyi kendi odasına koydurmuştu Nikola... Keyfi yerinde olduğu zamanlar yakaladığı uşak veya hizmetçi kızı zorla yahut kandırarak bu makineye dokundururdu. Makineyi tuttuklarında sarsılmaya başlarlar ve korkudan bağırırlardı. Bu son derece zevk verirdi Nikola'ya. Odanın öteki köşesindeyse Nikola'nın tuvalet masası vardı. Kadınlarınki gibi gümüş çerçeveli, yuvarlak, büyük bir ay-

nası vardı masanın. Üzeri bir sürü koku şişesi, krem kutusu, fırça ve tarakla doluydu... Nikola, *Yevgeni Onegin*'de züppenin odasının anlatıldığı bölümü okumuş, çok beğenmişti. Kendisininkinin de öyle olmasını istiyordu. Tam bu masanın üzerinde, köşede acayip ve aşırı büyük bir Meryem Ana tasviri asılıydı... önünde de bir mum vardı... Nikola çok dindardı, öteki duvarsa baştan başa büyük bir kitaplıkla kaplıydı. Kitaplığın rafları Fransızca romanlarla doluydu, üzerleri neredeyse bir parmak toz bağlamıştı. Nikola da Yelena'yı karşısında görünce şaşırmıştı... Koyun gözlerini kırpıştırarak elini uzattı ona,

— Sizi mi görüyorum Matmazel Yelena?..

Yelena hemen bir sandalyeye çöktü.

— Sizden bir ricam var Bay Nikola.

Çok sinirli olduğu sesinden belliydi.

— Komisyoncularımdan birine hangi kurumlarda kadın için boş iş olduğunu öğrenmesini söylemiştim. Yalnız babanızın bir kadın mal sorumlusuna ihtiyacı varmış!..

— Kim için soruyorsunuz bu işi?..

— Kendim için!.. Çalışacağım!..

Nikola'nın gözleri şaşkınlıkla bir o kadar daha açıldı.

— Prens ne diyecek buna? –diye haykırdı.

Genç kadının yüzü kızardı,

— Ayrılıyorum ondan, –dedi.

Nikola heyecanla bağırdı,

— Olamaz!..

Sonra o salak kahkahasıyla gülmeye başladı.

Yelena şaşırmıştı. Kendisine hâkim olmaya çalışarak kararlı bir tavırla,

— Gidip babanıza bcni bu işc almasını söylcyin! –dcdi.

— Ama şimdi çalışma odasında.

— Olsun... Siz de çalışma odasına gidin!.. Babanız da bu evde mi oturuyor?..

— Evet.

Yaşlı Ogloblin üst katta geniş bir dairede oturuyordu. Çalışma odasıysa alt kattaydı.

Yelena diretiyordu,

— Hemen gidin, bu işe beni alması için ne yapmanız gerekiyorsa yapın.

— Başüstüne matmazel!

Aslında hiçbir kadının isteğini geri çeviremezdi Nikola... Hem prensten ayrılan Yelena'nın bu işe girmesine yardımcı olursa ileride onu elde edebilirdi belki. Çok hoşlanıyordu ondan çünkü.

Yaşlı Ogloblin'in çalışma odası gayet büyük bir salondu. Bu salonda her çalışma odasında olduğu gibi kırmızı çuha kaplı bir masa ve bir de ayna vardı.

Ogloblin bu kırmızı çuha kaplı masaya oturmuş önündeki bir sürü kâğıdı karıştırıyordu. Göğsü yıldız ve nişanlarla kaplı resmî bir kıyafet vardı üzerinde. Yüzü biraz anlamsızdı, ama yine de oğlundan çok daha soylu görünüşlüydü. Oğlunun yüzündeki o bayağılık onunkinde yoktu... Gençliğinde süvari subayıydı, elbette ömrü boyunca bir kez bile Düsso ve Şevelye otellerinden daha aşağı bir yere gidecek kadar küçülmemişti... Oğlu Nikola ise her gece Moskova Meyhanesi'nde sabahlıyordu. Babasının yanına girmeden önce başını kapı aralığından uzatıp şöyle bir içeri baktı.

— Girebilir miyim babacığım?..

Babası işinden başını kaldırıp,

— Girebilirsin! –dedi.

Nikola içeri girdi, bir sandalye alarak geçip babasının karşısına oturdu.

— Prens Grigorov'un sevgilisi Matmazel Yelena'yı tanıyor musunuz babacığım?..

Yaşlı adamın belleği artık zayıflamaya yüz tutmuştu.

— Ne sevgilisi? –diye sordu.

— Hamile kaldığı için Anna Yuryevna'yla işinden atılan kız vardı ya!..

— Ha, evet, hatırladım!..

— Prensten ayrılmış... Kimin kime tekmeyi attığını bilmiyorum.

Bir kahkaha atıp ekledi Nikola,

— Açıkta kalmış şimdi.

Yaşlı adam da gülmeye başladı.

— Açıkta ha?.. Açıkta... Peki ama sana ne bundan? –diye ekledi yapmacık bir sitemle.

— Hiç!.. Çok acayip bir kadın... Gelmiş mal sorumluluk işine alınmanızı istiyor.

Yaşlı adam birden ciddileşti. Üzerine basa basa,

— Nee?.. –diye haykırdı.– Mal sorumluluğu işine mi?

— Evet baba!.. Alın onu bu işe. Böylelikle prense de bir ders vermiş oluruz. Tüm Ogloblinlerin aptal olduğunu söylemenin cezasını görmüş olur.

Yaşlı adam hayretle oğlunun yüzüne baktı.

— Öyle mi söylüyor?..

— Hem de her yerde!..

Gerçekte böyle bir şey yoktu. Nikola babasını prense karşı kışkırtmak için hemen oracıkta uyduruvermişti bunu.

— Matmazel Yelena'yı bu işe alacak mısınız babacığım?..

— Önce Feodosiy İvaniç'le bir görüşmem gerek.

Yaşlı adam kendisinden bir şey yapması istendiğinde çoğunlukla böyle cevap verirdi. Feodosiy İvaniç iş yöneticisiydi. Bu yönetici yaradılıştan pek zeki bir insan olmamakla birlikte kendisini derin düşünceli ve ciddi olarak tanıtmaya olağanüstü bir yeteneği vardı. Amirinin her sözüne başını sallayarak ve jestlerini tekrarlayarak cevap verirdi. Onun gururunu en etkili biçimde böyle okşuyordu.

— Bir dakika babacığım, –dedi Nikola.

Aceleyle yan odaya geçti. Feodosiy İvaniç'in odasıydı burası. Yaşlı yöneticiyi babasından daha iyi anlamıştı. Onun gerçek bir aptal olduğunu biliyordu. Bunun için de ona karşı hiç kibar değildi. Hatta onlara yemeğe geldiğinde herkesin masaya oturmasını beklerken âdeti üzere salonda başı önde

bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladığında birden arkadan koşar, ellerini omuzlarına koyarak başının üzerinden atlardı. Atletik bir yapısı vardı Nikola'nın. Buna karşılık Feodosiy İvaniç yana çekilir, dudaklarını ısırarak, "Hey Tanrım," diye söylenirdi. Şimdi de ona kibar davranmak niyetinde değildi Nikola. Yüzüne doğru,

— Babam çağırıyor sizi! –diye bağırdı.

Yumruğunu göstererek ekledi,

— Bir kızın malzeme sorumluluğuna alınmasını istiyorum. Babamı caydırmaya kalkışırsanız gözünüzü patlatırım!

— Bir o kalmıştı zaten! –dedi yaşlı adam.

Amirinin odasına geçti. Nikola da arkasından gitti... Salonda öyle bir yer seçmişti ki kendisine babası görmediği hâlde Feodosiy İvaniç gayet iyi görüyordu onu.

Yaşlı Ogloblin ciddi bir tavırla,

— Bir malzeme sorumlusuna ihtiyacımız var ha?.. –diye başladı.

Yönetici de ciddileşmişti,

— Evet, evet.

— Bu işe... bir kızı almamızı istiyor Nikola... Başka bir yerde çalışıyormuş, atmışlar işten.

— İşten mi atmışlar?..

Yaşlı Ogloblin başını salladı.

— Evet... Bu işe alabilir miyiz onu?

Nikola öteden yumruğunu gösterdi.

Beriki de başını sallayarak,

— Niçin alamayacakmışız? –dedi.– Alabiliriz tabii!

Baba bu kez oğluna döndü,

— Oldu!..

Nikola sevinçle,

— Şimdi getireyim onu size babacığım!.. –diye haykırdı.

— Getir.

Koşarak çıktı. Feodosiy İvaniç ise amirine biraz akıl vermek için kalmıştı. Yaşlı Ogloblin gibi kelimelerin üzerine basa basa,

— Evliyse kocasının, bekârsa babasının sicil kâğıtlarını isteyin! –dedi.

— Tabii!.. Tabii!..

Feodosiy İvaniç odasına geçti. Bir süre sonra Yelena'yla Nikola girdi içeri.

Karşısında olağanüstü güzel bir kadın görünce şaşırmıştı yaşlı Ogloblin. Şimdiye kadar hep kaderin harabeye çevirdiği gözü yaşlı kadınlar iş istcmcyc gelirdi ona.

Ayağa kalktı, amirlere özgü bir tavırla ellerini masaya dayayarak,

— Sizin... malzeme sorumluluğuna... girmek istediğinizi... söylüyor oğlum... öyle mi? –dedi.

— Evet, hem de çok istiyorum.

— Olur ama... babanızın sicil kâğıdı gerek!..

— Getiririm efendim.

— Bu durumda işe girmenize bizce bir engel yok.

— Hemen bugün lojmana taşınabilir miyim?..

Bu soru yine kararsız bıraktı yaşlı adamı. Oğluna dönerek,

— Bunu... Feodosiy İvaniç'e sormamız gerek! –dedi.

Nikola koşarak gidip Feodosiy İvaniç'i getirdi.

— Bugün... bizim lojmana... taşınabilirler mi?

— Taşınsınlar, ama önce temizlenmesi gerek!

— Öyleyse emir ver, hemen temizlesinler.

Feodosiy İvaniç dönüp çıktı.

Yelena selam vererek,

— İzninizle artık gidebilir miyim? –dedi.

Yaşlı Ogloblin ayağa kalkarak selamladı onu,

— Gidebilirsiniz!..

Yelena çıktı. Nikola aceleyle,

— Hoşça kalın babacığım! –dedi.

Yelena'nın arkasından koştu. Ona yetişince yılışık ve sokulgan bir tavırla,

— Buraya taşındıktan sonra ara sıra sizi ziyaret etmeme izin verecek misiniz Bayan Yelena? –dedi.

Genç kadın "hoşça kalın" der gibi hafifçe başını eğerek,

— Buyrun! –diye karşılık verdi.

* * *

Ogloblinlerden çıkınca doğru Jukviç'in kaldığı küçük ama güzel döşeli otel odasına gitti. Bir yere gidecek olmamasına rağmen güzelce taranmış, pudralanmıştı genç adam. Bir şeylerle meşguldü. Gayet şık bir palto vardı üzerinde. Yeni büyük valizinden tutun da divanın üzerindeki pamuklu battaniyesine kadar her eşyasında Avrupalı bir zevk ve sağlamlık çarpıyordu göze... Yelena bir de biraz önce çıktığı hangar gibi odaları, biçimsiz döşenme tarzıyla Rus zengini evini getirdi gözünün önüne.

Jukviç'in elini sıktı.

— Bakın, yine buldum sizi! –dedi.

Yelena'nın gelişi biraz şaşırtmıştı Jukviç'i,

— Ha, evet, merci! –dedi. Prensle aranızda ne geçti, söyler misiniz?

Yelena oturdu, şapkasını çıkardı ve yolda rüzgârdan karmakarışık olan saçlarını düzeltti.

— Önemli değil. Açık yüreklilikle konuşup artık bir arada yaşamamızın imkânsız olduğunu anladık, o kadar.

Jukviç güzel gözlerini hayretle açtı.

— Nasıl olur?.. Niçin?.. –diye haykırdı.

Yelena alaycı bir tavırla cevap verdi,

— Bunu ona sorun.

Jukviç hayli üzülmüşe benziyordu.

— Çok yazık!.. –dedi.– Çok yazık!..

Yelena'nın gözü masanın üzerindeki kahve takımına ilişti. Üzgün bir tavırla,

— Üzülmek bir şeyi değiştirmez. Bana iyilik yapmak istiyorsanız bir fincan kahve verin.

— Hemen!..

Jukviç yeni kahve pişirmeye başladı. Ateşin üzerinde cezveyi ustalıkla birkaç kez kabarttıktan sonra fincana boşalttı. Çok güzel bir kahve olmuştu.

— Çok güzel pişiriyorsunuz kahveyi! –dedi Yelena.

Jukviç hafifçe gülümsedi.

— Biraz.

Sonra ciddileşti.

— O tartışmanızdan sonra hiç görüşmediniz mi prensle? –dedi.

— Hayır, belki bir daha hiç görüşmeyiz de.

Jukviç tekrar gülümsedi.

— Neden hiç?..

Yelena'nın işi biraz büyüttüğünü sanıyordu.

— Artık ayrılıyorum ondan... Kendime iş bile buldum.

Jukviç'in yüzü birden derin bir hüzünle kaplandı.

— Buna biraz da benim sebep olduğumu düşündükçe çok üzülüyorum!

— Buna siz sebep olmadınız, –dedi Yelena,– gönlünüz rahat olsun. Bardağı taşıran son damla nasıl olsa bir gün olacaktı.

Jukviç yalvarır gibi bir sesle,

— Biraz daha bekleseniz... sanırım çok iyi olacak! –dedi...– Zaman sadece insanın fikirlerini değiştirmez, dağları bile hareket ettirir. Belki prens de inadından vazgeçer, isteğinizi kabul eder.

— Hayır hiçbir zaman olamaz bu!.. –diye itiraz etti Yelena.

— Ayrıca, –dedi Jukviç aynı yalvaran sesle,– prensi hâlâ sevip sevmediğinizi de bilmiyorsunuz ama...

Yelena'nın yüzü kızardı birden: ;

— Tutalım ki bilmiyorum! –diye başladı.– Ama her insanın pek çok duygusu vardır ve bu duyguların hepsi aynı düzeyde değildir... Her zaman biri en üstte olur. Şu andaki duygularımdan en üsttekinin prensin aşkı olmadığını biliyorum... Bu da yeter sanırım.

Yelena'nın yüzü üzgün bir ifadeyle kaplanmıştı.

Jukviç Yelena'nın gözlerine dik dik bakarak,

— Kime olan aşkınız üstte öyleyse? –diye sordu.

— Neye diye sormalıydınız... Çocukluğumdan beri çevremdeki toplum düzenini hiç beğenmedim... Ne yana baksam sahtekârlık, birkaç vahşi efsaneden başka bir şey gördüğüm olmazdı!.. Her şey o kadar aptalca ve beceriksizce yapılıyordu ki!.. Okulda da güçlenmişti bu görüşüm. Orada bazı toplumcu fikirler edindim. Elbette tek ışık ve kurtuluş yoluymuş gibi tüm varlığımla bu fikirlere yöneldim. Ama hayata atıldıktan sonra gördüm ki okulda anlatılanlarla hayat arasında en ufak bir ilişki bile yok... Eski düzensizlik devam etmekte... Bu düzensizliği yenmeye çalışan birkaç kahramanın güçsüz direnişlerini de görünce umudum büsbütün kırıldı... Bu umutsuz yaşantım uzun süre devam etti. Tam da fikirlerle hayatın bir ilişkisi olamayacağına, ikisinin çok ayrı şeyler olduğuna ve bunun böyle gelmiş, böyle gideceğine ben de inanacaktım ki karşıma siz çıktınız... Ne kadar içten olduğumu görüyorsunuz, değil mi?.. Ne yapmamın, nereye yönelmenin daha olumlu olacağını şimdi çok iyi anlıyorum. Her şeyden önce bir Polonyalıyım ben. Tüm insanlığın mutluluğundan önce kendi şanssız ulusumun mutluluğu için çalışmalıyım.

Jukviç'in yüzünde bir sevinç ışığı belirdi ve hafifçe kızardı. Yumuşak bir sesle,

— Size bir şey söyleyeyim mi? –diye başladı.– Sanırım ulusunuza karşı olan göreviniz de prensten ayrılmamanızı gerektiriyor: Zengin, etkili ve dürüst bir insandır. Politik bakımdan ezilmiş bir ulus olan biz Polonyalılar böyle ilişkileri küçümseyemeyiz. Tüm imkânlardan, kadın yalanı, cilvesi ve kurnazlığından bile yararlanmamız bağışlanabilir ve de olağandır.

— Hak veriyorum size. Ama öyle durumlar vardır ki kadının iradesi dışında kalır bu... Bir erkek olarak belki de anlayamıyorsunuz beni. Prensi daha önceden tanımasaydım ve Polonyalıların mutluluğu için metresi olmam gerekseydi bir an bile düşünmezdim. Bir zamanlar sevmiştim bu insanı...

Tüm geleceğimi ayaklarının altına sermiştim. Yaşadıkça hep el ele olacağımızı sanmıştım. Ama bütün bunlara rağmen bir gün dünyanın en sadık insanı olarak isimlendirdiği karısını mahvettiği için kendi kendine lanet okumaya başladı yanımda... Sonunda her şey bir yana Polonyalılardan ne derece nefret ederse etsin aşkımın hatırı için bu inadını kırmasının gerektiğini söyleyince acımadan alay etti benimle...

Aşırı bir öfkenin etkisi altında prensle aralarında geçenleri biraz da haksızlık ederek anlatmaya başlamıştı.

Jukviç ise sadece dinliyordu.

— Bütün bunlardan sonra onunla bir arada yaşamama imkân var mı?.. Polonyalı olduğum için bana yedirdiği bir lokma ekmeği bile çok görüyordur şimdi... Onun evinde yaşamaktansa gidip inek sağar, tarla çapalarım daha iyi!..

Jukviç itiraz etti,

— Ama bana öyle geliyor ki prens hâlâ seviyor sizi. Hem de çok!..

— Cinsel bir tutkusu olabilir. Oysa ben başka türlü sevmesini isterdim. Hem bu değersiz erkeklere kendimi satmam gerekiyorsa ondan daha zengin ve işe yarayanını bulurum!

Alaycı alaycı gülümseyerek ekledi,

— Şimdiden bir baba oğul buldum bile!.. İstediğim kadar sağabilirim onları! Kısacası prens konusu kapanmıştır artık. Kararım kesin. Şimdiden sonra birbirimiz için yokuz. Gelin sizinle yurttaşlarımıza daha yararlı olmanın yolarını arayalım.

Jukviç kollarını iki yana açtı.

— Öncelikle, –diye devam etti Yelena,– yeni koruyucum genç Ogloblin'i benim ve arkadaşlarımdan toplayacağım eşyaları koyarak düzenleyeceğim bir piyangonun biletlerini satmaya zorlayacağım. Pek öyle büyük bir paranın toplanacağını sanmam, ama hiç yoktan iyidir yine!..

Acı acı gülümsedi Jukviç. Yumuşak bakışlarını Yelena'ya doğrultarak,

— Çok iyisiniz! –dedi.

Yelena iç geçirdi.

— Öyle ama görüyorsunuz ya, iyi olmak ne yazık ki her şeye yetmiyor. Bunun yanında güç ve imkân da gerek insana.

Bir süre daha böyle konuştular... Bir ara Yelena'nın yeni girdiği işte aylığının ne kadar olacağını da sordu Jukviç.

— Çok az!.. –diye cevap verdi Yelena.– Çok az!..

Jukviç'in yüzü yine sıkıntılı bir ifadeyle kaplandı, başını salladı. Yelena gittikten sonra da uzun süre dalgın dalgın oturdu. Sonunda sabrı tükenmiş gibi acı acı gülümseyerek: "Ah şu kadınlar!.." diye söylendi.

* * *

Yelena eve döndüğünde oda hizmetçisine eşyalarını toplamasını söyledi. Prensin evindeki havadan iğreniyordu artık. Akşam saat sekiz sıralarında her şey hazırlanmıştı... Onun bu hazırlıkları şişman başuşağın gözünden kaçmamıştı... Yaşlı, oldukça zeki ve açıkgöz bir adamdı. Daima kapıda oturur, arabacıyla dama oynardı... Şimdi de oradaydılar.

— Hanımefendi bir yere mi gidiyor?.. –diye sordu.

Arabacı,

— Evet!..

— Petersburg'a, prensin yanına mı?

— Ne Petersburg'u canım!.. Gece araç var mı ki oraya?

— Hımm!.. –dedi başuşak.

Sonra bir taş sürdü.

— Nereye gittiğini sormamız gerekir. Prens gelince ne cevap vereceğiz ona?..

— Öyle ya...

Başuşak bir an düşündü.

— Git sor bakalım, nereye gidiyormuş!

— Niye ben soracakmışım? –diye itiraz etti arabacı.– Evde en yaşlımız sensin, git de kendin sor!..

— Hiç kafan çalışmıyor mu senin?.. Ben ev içindeki işlere bakarım, dışarı işleriyse senden sorulur.

Bu sözler arabacıyı kandırmaya yetmişti.

— Haklısın... Dur gidip sorayım!.. –dedi.

Aceleyle kalkıp Yelena'nın odasına gitti.

— Gidiyor musunuz efendim?..

— Evet.

— Telgraf çekip prense haber vermemizi ister miydiniz?

Yelena'yı biraz korkutmuştu bu. Uşağın başka bir şey sormaması için,

— Hayır, ben mektup yazdım kendisine. Kısa bir süre annemin yanında kalacağım!

Arabacı kuşkulu bir tavırla,

— Annenizde mi? –diye sordu.

— Evet. Prens Petersburg'dan dönünceye kadar orada kalacağım!..

Adam daha bir şeyler sormak istiyordu, ama o anda aklına bir şey gelmedi. Dönüp başuşağın yanına gitti. Dama tahtasının başına otururken,

— Annesine gidiyormuş! –dedi.

Yaşlı adam gülümsedi.

— Ne oldu ki böyle birdenbire gidiyor?

Arabacı da gülümsedi,

— Tanrı bilir!..

Bir süre sonra eşyaları dışarı taşıyıp çağrılan bir kiralık arabaya yüklemeye başladılar. Yelena'nın oda hizmetçisi ortalıkta sağa sola koşturuyor, eşyaları taşıyan uşaklara emirler veriyordu.

Başuşak şakacı bir tavırla Yelena'nın oda hizmetçisine takıldı,

— Hayrola, hanımımız nereye gidiyor?..

— Nereyeyse nereye, sana ne?..

Gittikleri yeri kimseye söylememesini emretmişti Yelena...

Bir süre sonra merdivenin başında Yelena ve kucağında çocukla dadı göründü.

— Arabayı hazırlamamı ister misiniz hanımefendi? –dedi arabacı.– Atlar boş duruyor. Bir iş yaptıkları yok zaten.

— İstemez!.. Eşyalarla birlikte gideceğim. Yalnız sen masanın üzerinde prense bıraktığım mektuba göz kulak ol, kaybolmasın.

— Emredersiniz.

* * *

Yelena'nın lojmanı temizlenmişti. Dairenin iki odası ve bir de küçük mutfağı vardı. Tavan oldukça yüksekti. Pencerelerde demir parmaklıklar vardı, öyle ki prensin evinin ihtişamına alışık olan dadı ve oda hizmetçisi içeri girdiklerinde bir ağızdan haykırmışlardı,

— Aman Tanrım... Hapishaneden farkı yok buranın!

Ama yeni evinin bu acıklı hâli Yelena'yı hiç etkilememişe benziyordu. Odaları dolaştı, maroken koltukları eliyle şöyle bir yokladıktan sonra sakin bir tavırla oturdu.

— Ne yaparsın! –diye mırıldandı.– Rusya, senden daha iyisini bekleyemezdim zaten!..

Sonra çocuğu yatırmalarını söyledi, gelirken yolda aldığı bir kilo kurabiyenin birazını dadıyla oda hizmetçisine verdi, kalanını da kendisi yemeye koyuldu... Ötekiler semaveri koyup çay kaynattılar ve kurabiyeleri yemeye başladılar... Bu arada Yelena ise başının altına bir yastık almış, sert maroken kanepeye uzanmış, derin bir uykuya dalmıştı. Geçirdiği bir sürü telaş ve sıkıntı sanki daha bir mutlu ve huzurlu etmişti onu.

VI

Prens şimdi bir zamanlar onunla karşılaştığımız Paris Oteli'nin aynı odasında kalıyordu. Bu kez Petersburg'a neden geldiğini kendi de bilmiyordu. Yelena'ya olan aşırı öfke ve tutkusundan kaçmış olmalıydı. Sihirli bir değnekle

Yelena'nın içine dolmuş gibi görünen bu Polonyalı yurtseverliğinin böyle birdenbire ortaya çıkmasının iki sebebi olduğu kanısındaydı. Birincisi Jukviç'in usta telkinleri, ikincisiyse Yelena'nın sınır tanımayan tutkulu hayal gücü... Belki de çok kısa bir ömrü olan bu tutkusu yüzünden onun tüm duygularını bir yana bırakmasını istiyordu.

"Tutalım ki Yelena'nın bu yurtseveriliği, bugüne dek bilinçaltında kalmış, üste çıkamamış bir duygudur," diye düşünüyordu, "bir Polonyalı gibi davranma hakkını kendisine tanırken başkasının aynı duygusuna neden saygı göstermiyor? Ben de bir Rus gibi hareket etmeye kalkıştığımda, neden bunu olağan karşılamıyor?" Bir süre sonraysa başka duygular belirmeye başlıyordu Grigorov'un kafasında... Bu kez başka bir açıdan değerlendiriyordu konuyu: "Yurtseverlik duygularını tatmin için on beş bin ruble gerekiyordu ona... Bu parayı benden başka isteyecek kimsesi de yoktu... Bu küçük armağana değmez miydi Yelena?.. Bu parayı armağan edebilirdim ona. O da alıp istediği yerde kullanabilirdi... Vermeliydim bu on beş bin rubleyi..." Sonunda buna karar vermişti ki başka karşıt düşünceler çıktı ortaya: "Bu on beş bin ruble bir şeyi halletmeyecek. Jukviç ikide bir kışkırtacak onu, o da gelip yine para isteyecek. Sonunda Polonyalıların yeraltı hareketlerine katılmamı bile isteyebilirler." Gerçekte korkak bir insan değildi. Böyle bir yeraltı mücadelesine girebilirdi... Bundan gelecek cezaya da seve seve katlanırdı, ama bu mücadelenin aklının kabullendiği bir amaca yönelik olmasını istiyordu... Polonyalılar uğruna böyle bir tehlikeye atılmak akılsızlıktı ona göre.

Petersburg'a geleli birkaç gün olduğu hâlde otel odasından hiç çıkmamıştı. Yalnız son günün sabahı gelişinden bir süre önce ölen Mariya Vasilyevna'nın mezarını ziyaret etmişti. Oradan mermerciye gitmiş, mezara bir taş ısmarlamış ve tekrar otele dönmüştü. Şimdi bir koltuğa oturmuş, onu o derece candan seven iyi yürekli yaşlı kadını düşünüyordu...

Kapı çalındı. Bir telgraf getirdiler. Telgrafı alınca heyecandan elleri titremeye başlamıştı. Yelena'dan olduğuna nedense kesin inancı vardı. Barışmak isteğiyle bu telgrafı çektiği umudu içini sevinçle doldurmuştu.

Telgraf şöyleydi:

Yelena Nikolayevna dün evinizden taşındılar. Nereye gittiklerini sorduk, siz gelinceye kadar annesinin yanında kalacaklarını söylediler. Ertesi gün annelerine gittik, yoklardı... Oraya gitmemişler. Annesi Yelizaveta Petrovna da merak içindeydi... Spiridon Ekvortsov ve Mihail Gavrilov.

Heyecandan, telgrafı kimlerin çektiğini bile ilk anda anlayamamıştı prens... Ancak bir süre sonra kafasını toparlayıp bunların uşakları olduğunu anladı. Prensin ilk işi saatine bakmak olmuştu... Daha ikiydi... Hemen uşağına seslenip eşyaları toplamasını söyledi. Bir saat sonra Moskova'ya doğru yol alan trendeydi... Yüzünde öyle sonsuz bir üzüntü ve umutsuzluk ifadesi vardı ki aynı kompartımanda seyahat eden oldukça genç, yumuşak yürekli bir hanım sonunda dayanamamış,

— Hastasınız sanırım mösyö?.. –diye sormuştu.

Prens sertçe,

— Evet, hastayım!.. –dedi.

— Yüzünüzden belli. Kocamın yüzü de aynı sizinki gibiydi! Aklıma geldikçe fena oluyorum. Çok feci olmuştu sonunda!..

Prens yumuşadı.

— Ne oldu?..

— Öldü!...

— İyi olmuş!..

İç sıkıntısını biraz olsun dağıtabilmek için koridora çıkıp taze ve serin havayı hırsla ciğerlerine çekti. Pencereden dışarı bakarken birkaç kez kendini hızla dönen tekerleklerin

altına atmak düşüncesi geldi aklına. "Ama ya ölmezsem?" diye düşündü sonra. "Sakat kalırsam? Bu işte en emin yol tabanca!"

* * *

Sonunda eve geldiğinde doğru odasına çıktı... İçeri girer girmez üzeri Yelena'nın el yazısıyla yazılmış mektubu masanın üstünde buldu. Aceleyle alıp açtı ve okumaya başladı... Şöyle yazıyordu Yelena:

Temelli ayrılıyorum sizden. Yeni farkına vardığımız görüşlerimizdeki bu zıtlıktan sonra bir arada yaşamamıza imkân olmadığını sanırım siz de kabul edersiniz. Ne oğluma ne de bana en küçük bir yardıma kalkışmamanızı özellikle rica ediyorum. Ogloblinlerin yanında bulduğum iş ikimizi de geçindirmeye yetecek!..

Prens henüz kendine gelememişti ki uşak gelip alçak sesle,

— Barones Minger! –dedi.

Uşağın ne dediğini önce anlayamamıştı prens.

— Ne?.. –diye haykırdı.

— Barones Anna Yuryevna!..

Prens suratını buruşturdu,

— Yoldan yeni geldiğimi, çok yorgun olduğumu söyle.

— Söyledim efendim. Sizinle vedalaşmaya gelmişler. Yarın Avrupa'ya gidiyorlarmış!..

— Şeytan götürsün!.. –diye söylendi prens.– Baron da yanında mı?..

— Yok!..

— Söyle gelsin!..

Anna Yuryevna prensin odasına doğru ağır adımlarla yürüyordu. Tabii ki oldukça gençleşmişti. Üzerinde mavi, pahalı kumaştan bir kıyafet vardı. Şapkası oldukça genç işiydi. Eldivenleri şişkin ellerine dar geliyordu... Bütün bunların yanında yüzünde neşeli bir ifade vardı. Her zamanki gibi soluyarak hemen bir sandalyeye çöktü.

— Ne de iyi yaptın!.. –diye başladı.– Beyefendiyi nikâha çağıracaktım, tutmuş Petersburg'a gitmiş.

Prens susuyordu. Anna Yuryevna devam etti,

— Lütfen söyler misin, Yelena'yla ne geçti aranızda? O Nikola salağı bir gün gelip Yelena'nın senden kaçtığını ve babasının yanında işe girdiğini söyledi.

— Doğru, ayrıldı benden!

— Niçin?.. Sebebi ne bunun?..

Bu soruları cevaplandırmaktansa işkence masasına yatmaya razıydı Grigorov.

— Düşüncelerimiz uyuşmadığı için! –dedi.

Anna Yuryevna'nın sorularının ardı arkası kesilmiyordu,

— Temelli mi ayrıldınız artık?..

— Bilmiyorum! Petersburg'dan daha yeni döndüm.

— Cela veut dire qu'elle a bâcle tout cela en ton absence?[6]

Prens sıkıntılı bir sesle,

— Oui!..[7] diye cevap verdi.

— Bak hele!.. Ne acayip bir kadın.

Bu sorularının artık karşısındakini sıkmaya başladığını sonunda anlamıştı Anna Yuryevna.

— Baronla nikâh kıydık!.. –diye değiştirdi konuyu.

Prens alaycı alaycı gülümsedi.

— Duydum efendim... Geldiğinizi biraz önce uşak yeni unvanınızla bildirdi.

Onun bu alayı Anna Yuryevna'nın gözünden kaçmamıştı.

— Ne dersin, aptallık mı ettim?..

— Niçin?.. Soylu yürekleriniz arasında anlaşma olduktan sonra!..

— Ne anlaşması?.. Yelena'yla senin aranda olduğu kadar işte... Aslında bunu yapmakta geç kaldım. Utancımdan Avrupa'ya gidip et je ferai croire, que je suis marie de long temps.[8]

---

6 Bu senin yokluğunda her şeyi aceleye getirdi anlamına geliyor.

7 Evet.

8 Uzun süredir evliymiş gibi yapmak istiyorum.

Prens öfkeli ve alaycı bir sesle,

— Madem utanıyordunuz niçin evlendiniz? –diye sordu.

— Karakter zayıflığı işte. Ben de kabul ediyorum bunu! Evlenmezsem beni terk edeceğini söyledi. Oysa hiç ayrılmak istemiyordum ondan.

Prens yine öfkeli,

— Nereye gidiyorsunuz? –dedi.

— Önce Berlin'e, doktorlara görünmek istiyorum... Hastayım. Sonra Paris'e gideceğim. Senin prensesi göreceğim orada tabii! Bir şey söylememi ister misin?

— Selamlarımı söyleyin yeter.

Anna Yuryevna prensi son derece sıkan ziyaretini henüz bitirmemişti ki sessizce yeni bir konuk girdi içeri, Elpidifor Martınıç'tı bu. Artık bu kadarına da tahammülü yoktu prensin. Daha selamlaşmadan yüksek sesle,

— Ne istiyorsunuz? –diye sordu.

Sesi o derece sert çıkmıştı ki doktor ürküp birkaç adım geri çekilmişti. Kısık bir sesle,

— Öhö!.. arabacınız... hasta... diye haber göndermişlerdi de!.. –dedi.

— Öyleyse arabacının yanına gidin!

Elpidifor Martınıç başını dikerek kurumlu bir tavırla,

— Arabacınızı gördüm efendim! –dedi.– Şimdi de size sormaya geldim, evde mi tedavi edelim, yoksa hastaneye mi kaldıralım?..

Gerçekteyse prensle Yelena'nın niçin darıldıklarını ve Yelena'nın şimdi nerede olduğunu öğrenmekti amacı... Yelizaveta Petrovna kızının nerede olduğunu hâlâ bilmiyordu...

Bunu öğrenmesi için çok sıkıştırmıştı onu. Ayrılma haberi ikisini de çok heyecanlandırmıştı. İkisinin de tüm plan ve umutları suya düşmüştü.

Çıkışmaya devam etti prens,

— Aile doktoru olarak niçin tuttuk sizi?.. Evde tedavi edeceksiniz tabii.

Doktorun yüzü kıpkırmızı olmuştu.

— Rica ederim, benim bundan kaçtığım yok! –diye mırıldandı.

— Tamam öyleyse, evde tedavi edeceksiniz!..

— Başüstüne!.. Şimdi yanına gidiyorum.

Elpidifor Martınıç dönerek odadan çıktı. Anna Yuryevna'ya selam vermeye bile cesaret edememişti. Yerine atanan hanıma onunla ilgili bazı yakışıksız şeyler söylemesi hadisesinden sonra bildiğimiz gibi evine bile kabul etmiyordu doktoru... Bu kez de başını bile çevirip bakmamıştı ona.

Koridora çıkınca yüzündeki o uysal maskeyi çıkarıp attı doktor, küfretmeye başladı. Kendi kendine,

— Şu soylular da amma inek oluyorlar yani!.. –diye söyleniyordu.

Bir süre sonra Anna Yuryevna kalktı.

— Belli bugün keyfin pek yerinde değil, –dedi.

Prens başını salladı. Anna Yuryevna çıkarken ekledi,

— Yine de kıza git sen, quelle brouille avez-vous eu les deux![9] dedi.

İyi yürekli olduğu için hiç sevgililer ayrılsın istemezdi... Ayrıca kendi hayat tecrübesiyle bu çeşit ayrılmaların hiç de iyi olmadığını biliyordu.

O gittikten sonra prens arabasını hazırlamaları için seslendi ve binip Ogloblinlere gitti.

Yelena'nın dairesini bulmak güç olmamıştı. Kapıyı açan oda hizmetçisi onu içeri alıp almamakta bir an duraksadı... Prens, "Hanımefendi evde mi?" diye bile sormadan doğru içeri daldı. Boş holü geçerek odaya girdi. Yelena oradaydı. Küçük bir masaya oturmuş, birtakım hesaplar yapıyordu. Prensi görünce yüzü değişti. Prens ise neşeli ve cana yakın görünmeye çalışıyordu. Elini uzatarak,

— Bu çılgınlık da nereden geldi aklınıza sevgilim? –dedi.

Yelena da uzatmıştı elini. Hatta biraz da hararetle sıktı.

9 Niye bozuştunuz?

Sakin bir sesle,

— Çılgınlık mı sayıyorsunuz bunu?.. –diye karşılık verdi.

— Öyle ya!.. Ortada fol yok yumurta yokken!.. Lütfen geri dön!..

— Geri mi?.. Hayır, artık dönmeyeceğim!

Prensin yüz kasları gerilmeye başlamıştı.

— Niçin?.. Ne oldu ki?.. O parayı vermememe kızdıysan hemen gönderirim, olur biter.

Yelena alaycı alaycı gülümsedi,

— Şimdi de satın almak mı istiyorsunuz beni!.. Böyle bir şeyin olamayacağını şimdiye kadar anlamış olmalıydınız.

— Hey Tanrım!.. Seni satın almak isteyen kim?.. Aramızı açan sebebi ortadan kaldırmak istiyorum, o kadar.

Gördüğümüz gibi prens cana yakın tavrını devam ettiriyordu.

Yelena,

— Sana önce de söylediğim gibi tek sebep bu değil! –dedi.

— Bu hareketinle beni intihara kadar götürebileceğini biliyor musun?..

"Ha-ha-ha!.." diye bir kahkaha attı Yelena. Gülmekten yüzü morarmıştı. Sonra ciddileşerek,

— Sana olan saygım bu sözlerine inanmama engel oluyor! –diye ekledi.– Ama bir gün gerçekten böyle bir işe kalkışırsan bu duygumu da içimden silip atmış olursun. O derece basitleşeceğini sanmıyorum...

Tekrar gülümsedi. Düşüncesini iyice anlatabilmiş olmak için,

— Çünkü, –diye ekledi,– bir kadın artık onu sevmiyor diye kendisini öldüren erkek ya deli ya da budala olmalıdır bence!..

Grigorov'un yüzü gittikçe beyazlaşıyordu. O cana yakın tavrı da değişmişti şimdi.

— Bu sözlerinle artık beni sevmediğini mi ima etmek istiyorsun? –diye sordu.

— Hem de hiç sevemediğimi! Daha güçlü bir duygu var içimde şimdi ve bu duygumun yaradılışıma daha uygun olduğu kanısındayım.

Yelena'nın hangi duygudan söz ettiğini prens iyi anlamıştı.

— Polonya sevgisi bu tabii!.. –dedi.

Yüzü gittikçe daha karışık bir hâl alıyordu.

— Evet!..

— Sensiz yaşayamam ama Yelena... Ne yapmam gerektiğini söyle hiç olmazsa.

Yelena içten bir sesle,

— Bence en iyisi tekrar karınla birleşmen, –dedi.– O zaman söylememiştim sana, Miklakov'un yanında durumu gerçekten pek iyi değil. Sana seve seve döneceğini sanırım.

Onun bu sözleri prensin gururuna dokunmuştu.

— Hangi şeytan, –diye haykırdı,– benimle böyle insafsızca alay etmeyi öğretiyor sana?.. O hain mi? Yelena! Sence bir değeri varsa ona acı hiç olmazsa... öldüreceğim onu... Yelena, inan ki öldüreceğim onu!.. Ya da o beni öldürecek!..

Prensin bu parlaması karşısında yelkenleri suya indirmemek için zor tutuyordu kendini Yelena.

— Jukviç'ten söz ediyorsun sanırım! –dedi.– Onun bir suçu yok bunda. Ama onu öldürmek istediğini bana söylemene sevindim. Haberdar ederim kendisini, hiç olmazsa bilir...

Prens parmağıyla Yelena'yı tehdit ederek,

— Başaramayacaksın bunu! Başaramayacaksın! –diye bağırıyordu.

Sarhoş gibi yalpalaya yalpalaya çıkıp gitti. Avluya çıktığında bir an durdu. Temiz ve serin havayı ciğerlerine çekerek kendine gelmeye çalıştı. Sonra dönerek yaşlı Ogloblin'in evine doğru yürüdü. Kapıcıya,

— Nikola Ogloblin evde mi? –diye sordu.

Kapıcı ilerideki kapıyı göstererek,

— Evde efendim! –dedi.

* * *

Kahvaltıdan yeni kalkmıştı Nikola. Keyfi yerindeydi. Gayet ciddi bir işle meşguldü şimdi. Yalnız kaldığı zamanlar hep aynı şeyi yapardı: Kalın dudaklarını inanılmayacak kadar öne uzatır, parmaklarını flüt çalar gibi dudaklarının üzerine koyar, acayip sesler çıkarırdı. Prens yanına gidince birden durdu. Ürkmüştü.

Prensin yüzündeki ifade korkusunu bir kat daha artırmıştı: Yelena'yı işe aldığı için hesap sormaya geldiğini sanmıştı.

— Sizi evde bulduğuma sevindim! –diye başladı prens...– Benimle gelir misiniz?..

Nikola gözlerini açtı.

— Nereye?..

— Birisini düelloya davet edeceğim, siz de tanığım olacaksınız... Sizden başka çağıracak kimsem yok.

Nikola korkulu gözlerle duvarda asılı, hiç kullanmadığı silahlara bakıyordu,

— Düelloya mı? –diye haykırdı.– Aman Tanrım!..

Yalvarır gibi ekledi,

— Prens, doğrusu şimdiye kadar hiç düelloda tanıklık etmedim. Tanığın görevlerinin ne olduğunu bile bilmem.

— Bilinecek bir şey yok zaten, hadi kalkın!

Nikola bir türlü kalkamıyordu.

— Gerçekten hastayım. Dışarı çıkmamı doktor kesinlikle yasakladı. "Ölebilirsin yoksa!" diyor.

Prensin yüzü öfkeden bembeyaz olmuştu. Dudaklarını ısırarak,

— Benimle gelmezseniz herkese ödleğin biri olduğunuzu söyleyeceğim, –dedi.

Şimdi de işi şakaya boğmaya çalışıyordu Nikola,

— Ne komiksiniz!.. –diye gülümsedi.

Sonra Tanrı bilir ne düşünerek ekledi,

— Her şeyi de, herkesi de şeytan görsün!.. Kimle düello edeceksiniz?..

— Jukviç'le!..

Nikola meraklanmıştı.

— Sebep ne?..

Zekâsı pek parlak olmadığı için, "Acaba Yelena için mi atıştılar, yoksa aralarında başka bir mesele mi var?" diye bir soru belirmişti kafasında.

Grigorov sert bir sesle,

— Bu sizi ilgilendirmez! –dedi.– Hadi çabuk olun!

— Ben hazırım!..

Kurban edilmeye giden bir kuzu gibi prensin arkasından yürüdü. Arabaya binip gittiler.

Yüreklilik gösterisinde bulunarak,

— Size bir hizmetim dokunabildiği için çok mutluyum!.. –diyordu.

Ama sesindeki ürkekliği iyi gizleyemiyordu, sesinin titremesinden kalbinin küt küt attığı belliydi.

Jukviç'in kaldığı otele geldiklerinde prens arabadan inip onun odasına çıktı... Sıvışıp gitmesin diye Nikola'yı da yanında götürmüştü... Jukviç odasındaydı. Gelenleri görünce epeyce bozulmuştu. Prens ona doğru yürüyerek Nikola anlamasın diye İngilizce,

— Dostluklarına pek değer verdiğim mültecilerle aramı açtınız!.. –dedi.– Şimdi de çok sevdiğim bir kadınla sizin yüzünüzden ayrıldım... Düelloya davet ediyorum sizi. Ya siz beni öldürürsünüz ya ben sizi!..

Jukviç'in yüzü bembeyaz olmuştu. O da İngilizce cevap verdi,

— Çok yanılıyorsunuz. Size karşı suçlu olmadığım inancındayım!..

— Ben suçlu olduğunuza inanıyorum, duydunuz mu?.. Düelloyu kabul etmezseniz gelip düpedüz öldüreceğim sizi!

Jukviç bir süre önüne baktı. Sonra düşünceli düşünceli,

— Benim tanığım yok ama! –dedi.

Prens bu kez Rusça,

— Arayıp bulun, sizin işiniz bu. Benim tanığım burada, işte!..

Nikola kollarını göğsünün üzerinde çapraz bağlamış, pencereden dışarıya bakıyordu.

Jukviç omuz silkerek,

— Kimi bulabilirim?.. –dedi.

Hızlı adımlarla koridora çıktı... Prens arkasından dalgın dalgın baktı. Bir gencin gururlu bir edayla oturmuş roman okuduğu yandaki odaya girdi.

Pek de temiz olmayan bir aksanla Lehçe bir şeyler söyledi.

Genç adam dikkatle dinliyordu onu. Söyledikleri pek hoşuna gitmemiş olacak ki o da Lehçe bir şeyler söylendi.

Bu kez Jukviç öfkeyle Rusça,

— Korkulacak bir şey yok! –dedi.– Tanrı cezanı versin!.. Sen mermisini çalarsın, ben de havaya ateş ederim.

Genç adam susuyordu.

Neredeyse yalvarır gibi bir sesle devam etti Jukviç,

— Emanuel, eski arkadaşız biz. Böyle durumlarda birbirimize yardım etmemiz gerekir!

Genç adam sonunda konuştu,

— Fark edilebilir bu!..

— Kim fark edecek? Aklı başında değil adamın. Tanığı da salağın teki!.. Çok para yardımı yapmışımdır sana Emanuel. O iyiliklerimi unutmamalısın... Ben olmasaydım şimdi hapisteydin!..

Jukviç'in son cümlesi genç adamı etkilemişe benziyordu. Ayağa kalkıp düşünceli bir tavırla,

— Doğrusunu söylemek gerekirse, –dedi,– bunu nasıl yapacağımı bile bilmiyorum.

— Bir güçlüğü yok... Becerirsin sen!

Jukviç'in o soylu dış görünüşü tümden kaybolmuştu şimdi... Bayağı bir hâli vardı.

— Hadi kabul edin Emanuel. Bizi bekliyorlar.

Genç adamın koluna girerek dışarı çıkardı.

Grigorov beklemekten sıkılmaya başlamıştı. Adamın kaçmış olabileceği bile gelmişti aklına. Tam o anda kapı açıldı, genç arkadaşıyla Jukviç içeri girdi. İkisi de mümkün olduğunca sakin görünmeye çalışıyorlardı. Genç adamın yüzünde kitap okurkenki gururlu ifade vardı. Jukviç arkadaşını önce prense, sonra Nikola'ya tanıştırdı. Genç adam uzun boynunun üstündeki başını hafifçe eğerek onların selamına karşılık verdi.

Prens sordu Jukviç'e,

— Neyle düello etmek istiyorsunuz?

— Tabancayla! Tabancayla istiyorum!.. Hem bende var.

Dolaptan iki tabanca çıkarıp Nikola'ya uzattı,

— Bakmak ister misiniz?..

Nikola tabancaları alıp dikkatle incelemeye koyuldu.

Genç adamın yüzündeki gururlu ifade hâlâ kaybolmamıştı.

— Düello nerede olacak?.. –diye sordu.

— Eğer kabul ederseniz bizim bahçede yapalım, –dedi prens.– Gayet büyüktür. Kimse görmez...

Genç adam soru dolu bakışlarla Jukviç'e baktı. Jukviç,

— Bana göre hepsi bir! –dedi.

Prens, Nikola'nın koluna girip yürüdü. Genç adamla Jukviç de onları izlediler. Nikola yolda,

— Bu düelloya çok memnun oldum, çok! –diye tekrarlıyordu.

Ama gözleri korkudan sağa sola kayıyordu. Prens ise susuyordu. Yüzü korkunçtu. Grubu doğruca bahçeye götürdü. Tertemiz yollardan geçerek kararlaştırılmış iş için en uygun yeri seçtiler. Jukviç'in genç tanığı hemen bir sınır işaretlemeye başladı. Sonra diğer tanık Nikola'ya döndü.

— Burası iyi sanırım...

— Tabii, tabii... Çok iyi!..

Genç adam sınırdan sağa ve sola belirli bir uzaklığı adımlayarak tespit etti, sonra tabancaları doldurmaya başladı.

Prens paltosunu çıkarmış, sabırsızlıkla her şeyin bir an önce olup bitmesini bekliyordu.

Bu isteğinden başka oldukça garip duygular da vardı içinde. İsmini bilmediği bir sürü kuş dallarda uçuşuyor, cıvıldaşıyordu. Kilisenin çanı herkesi ibadete çağırıyordu. Çocukluğunu hatırladı prens. Bir zamanlar hep bu bahçede oynardı. Sonra Yelena'yla karısı geldi aklına. "Belki de biraz sonra her şey bitecek," diye geçirdi içinden. Jukviç de çok düşünceliydi. Güzel gözlerini genç tanığından hiç ayırmıyordu... Öteki sonunda tabancaları doldurup heyecanlı ve alçak bir sesle, "Hazır," dedi. Sonra birini Jukviç'e, ötekini prense uzattı... Hasımlar bir an duraladıktan sonra sınıra doğru yürümeye başladılar. O ana kadar sanki cesaret vermek istiyormuş gibi prensin yanından hiç ayrılmayan Nikola, Jukviç'in tabancayı onlara doğrulttuğunu görünce avazı çıktığı kadar, "Durun, durun bir dakika," diye bağırarak koştu, çalıların arkasına gizlendi.

Jukviç'in tanığı alaycı bir sesle,

— Burada durun, benim yanımda! –diye seslendi ona.– Burası tehlikeli değildir!..

Nikola koşarak onun yanına gitti. Prens, Jukviç'in alnının tam ortasına nişan alarak ateş etti. Arkasından da Jukviç çekti tetiği. Ama tam o anda namluyu belli belirsiz yana çevirmişti. İkisine de bir şey olmamıştı. Prens,

— Bir kez daha ateş edeceğiz!.. –diye bağırdı.

Jukviç hafifçe başını eğdi.

— Size karşı hiçbir şekilde suçlu olmadığım hâlde düello davetinizi kabul ettim. Devamlı hedefiniz olmak niyetinde değilim.

— Kabul etmezseniz öldüreceğim sizi!.. –diye bağırıyordu prens.– Sizi öldürmek istiyorum!

Jukviç omuz silkerek,

— Beni öldürebilirsiniz!.. –dedi.– Yalnız bunun cezasını da göze almalısınız.

Sonra tanığına dönerek ekledi,

— Gidelim!

Öteki dünden razıydı. Tabancaları toplamış, koltuğunun altına almıştı bile. Gittiler.

Prens sık sık soluyarak hâlâ arkalarından bağırıyordu.,

— Durun, durun!.. Nikola durdur onları!

Kendisinin yerinden kımıldayacak dermanı yoktu... Bir eliyle bir ağaca tutunmuş, öbürüyle de böğrünü ovalıyordu.

Nikola'nın böyle bir şeyi yapmaya hiç niyeti yoktu. Onu yatıştırmaya uğraşıyordu:

— Düello kurallarına göre bu imkânsızdır.

— Ah Tanrım, Tanrım! –diye inledi prens.

Yalpalaya yalpalaya yürüdü. Nikola da onu izledi. Ha düştü ha düşecek diye bekliyordu. Ama eve kadar yürüyebildi prens. Hatta merdivenleri çıkıp odasına gitti. İçeri girer girmez yüzükoyun kanepeye attı kendisini. Gözlerini kapadı,

Nikola şaşkın şaşkın bakıyordu. Yine dilini şaklatarak,

— Doktor çağırsak nasıl olur acaba? –diye sordu.

Prens sıkıntılı bir sesle,

— Ne isterseniz yapın!.. –dedi.

Biraz daha bekledikten sonra çıktı Nikola. Uşaklara doktor çağırmalarını söyledi. Tabii ki uşaklar hemen Elpidifor Martınıç'a koştular... Prensin ona gösterdiği aşağılayıcı tavra rağmen Elpidifor Martınıç hemen kalkmış, aceleyle gelmişti. Nikola hastayı rahatsız etmemek için holde dolaşıyordu. Bir yandan da kalın dudaklarını oynatarak kendi kendine mırıldanıyordu,

— Korktu, gizlemeye ne gerek var!.. Düpedüz korktu işte... Korkudan hasta oldu!..

Prensi muayene ettikten sonra Elpidifor Martınıç dışarı çıktı. Nikola,

— Neyi var?.. –diye sordu.

Beriki kolunu salladı. Garip bir sesle,

— Her şeyi!.. –dedi.– Hem karaciğer iltihabı, hem tansiyon, hem de anlayamadığım başka bir şey.

Nikola dayanamayıp içini döktü doktora,

— Biraz önce Jukviç'le düello ettiler!.. Prensin tanığı da bendim.

Doktor şaşırmıştı.

— Yaa?.. Niçin düello ettiler?..

— Bizde çalışan şu Yelena için galiba!..

— Yaa?.. Demek öyle ha?..

Nikola devam ediyordu,

— Güç ayırdım onları!.. Prens düellonun tekrarlanmasını istiyordu.

— Yaa?..

VII

Aradan iki ay geçti. Yelena bizim de bildiğimiz amaçla sürekli piyango organizasyonuyla uğraşıyordu. Niyeti bütün eşyalarını bu piyangoya koymaktı. Jukviç de çok kıymetli bir tıraş kutusu ve iki güzel tabanca getirmişti. Gülerek,

— Düelloda prensle bu tabancalarla birbirimize ateş ettik!.. –dedi.

Yelena'nın birden yüzü değişti. Düello ve prensin hastalığından haberi vardı. Daha ertesi gün Nikola her şeyi yetiştirmişti ona. Bu haberle önce pek ilgilenmemişti Yelena. Hiç olmazsa öyle görünüyordu. Hatta, "Bu adam çok yabani," demişti. Çağrışım yoluyla başka bir tabanca gelmişti aklına şimdi... Kutusunun kapağına kendi el yazısıyla bir şeyler yazdığı tabanca... Ama bu düşünceleri çabuk attı kafasından. Jukviç'le konuşmaya başladı,

— Nikola'nın da piyango için silah verdiğini biliyor musunuz?

— Nasıl silah?..

— Odasının bir duvarı baştan başa tüfek ve kılıçlarla kaplıydı. Bir gün zamanımızda böyle şeyleri duvarlara as-

manın aptallık olduğunu söyledim, hepsini piyangoya armağan etti!..

Jukviç gülümsedi.

— Desenize askerî bir piyango olacak sizinki!

— Askerî ve edebî. Nikola neredeyse tüm kitaplığını da bağışladı.

— Kitaplığını nu?..

— Evet, yaklaşık bin cilt kadar var.

— Bu kadar bileti kime satacaksınız?..

— Hepsi satıldı bile!..

Genç kadın masasının gözünü çekerek karışık olarak yığılmış bir sürü parayı gösterdi Jukviç'e.

— Bakın ne çok para var burada.

Paraları görünce Jukviç'in yüzü birden değişmişti.

— Evet, çok! –dedi.– Bu kadar bileti kime sattınız?

— Her şeyi kıymetli Nikolacığım yaptı. Atasözünü bilirsin: "Bir kez olsun iyi bir işe yaramamış tek aptal yoktur yeryüzünde."

— Doğru!..

Jukviç yan gözle paralara bakarak garip bir sesle ekledi,

— Bu kadar parayı kilit altında bulundurmamanız hata!

— Çekmecelerin hiçbirinde kilit yok! Saklamak için siz alamaz mısınız?

Jukviç'in yüzü birden kıpkırmızı kesildi.

— Doğru olmaz ama bu!.. –dedi.

Bunu söylerken sesi belirgin biçimde titremişti.

— Niçin doğru olmasın?.. Kimse bilmeyecek ki!

Heyecanını iyice gizleyemediğini biliyordu Jukviç. Durumu kurtarmak için başını tutarak,

— Yurttaşlarımıza bu kadar çok paranın gönderileceğini düşündükçe kafam duracak gibi oluyor! –dedi.– Sevinçten sesim bile kısıldı!..

— Ben de çok mutluyum!.. –diye cevap verdi Yelena.

Paraları deste deste masanın üzerine atarken ekledi,

— Lütfen alın şunları. Sayın bakalım ne kadar var!

Jukviç önce yüzlük yüzlük, sonra binlik binlik destelemeye başladı.

— Yedi bin!.. –dedi.

— Öyle mi?.. Epey varmış!..

Genç adam kısık bir sesle, uzatarak,

— Evet! –dedi.

Kısa bir sessizlikten sonra ekledi,

— Bunların hesabını nasıl vereceğiz?

— Hesap vermeyeceğiz. Sizin dediğinize uyup piyangoyu kötü yola düşmelerini önlemek için fakir kızlar yararına düzenlediğimi söylemiştim. Ama sonra canım sıkıldı buna. Parayı kimlere dağıttığımın hesabını nasıl verecektim? "Bu iyi bir şey, ama birçok genç kız ailelerini lekelememek için bize başvuramayacaktır!" dedim Nikola'ya. "İsimlerini kaydetmeyin öyleyse!" dedi. "Paranın hesabını nasıl vereceğim o zaman?" – "Kim hesap soracak ki sizden?" – "Biletler için adını yazdıranlar!" – "Ne de önemliydi ya!" – "Önemli, hem de çok önemli: Toplumun denetimsiz güvenebileceği insanlardan değilim ben." – "Olsun, ben her şeyi üzerime alıyorum. Bir şey söylemek isteyen gelir, bana söyler. Hırsız olduğumu mu söyleyecekler? Fazla diklenenlerin paralarını yüzlerine çalarım!" Bu konuyu da böylelikle hallettim... Yalan söylemek iğrenç bir şey, ama ne yaparsın. Başka çıkar yol yoktu.

— Haklısınız, ama bunu kendileri için yaptığımız insanlara ne iğrenç şeyler yapıldığını da göz önünde tutmak gerek!

— Doğru...

Yelena böyle söylüyordu, ama yine de yalan söylemek zorunda kaldığından içinde bir burukluk vardı.

Kısa bir sessizlikten sonra Jukviç,

— Bu parayı hemen yarın göndermemi ister misiniz? – diye sordu.

— Lütfen... Ne kadar erken olursa o kadar iyi.

— Makbuzu size getireyim mi?..

— Öyle şey istemem! –diye haykırdı Yelena.– Ayıp doğrusu!..

Jukviç'in yüzüne biraz daha dikkatli baksaydı o anda onun çivi üzerinde oturuyormuş gibi rahatsız olduğunu fark ederdi. Nitekim bir süre sonra kalktı. Paraları hâlâ cebine koymamıştı. Elinde tutuyordu. Yelena'yla vedalaşarak çıktı. Holde aceleyle cüzdanını çıkardı, hepsini içine tıkıştırdı, sonra cüzdanı ceketinin iç cebine indirdi ve önünü sıkı sıkı düğmeledi. Eve giderken yolda ikide bir cüzdanı koyduğu cebini yokluyordu.

* * *

Hayalî fakir kızlar yararına düzenlenen piyangoyu babasının evinde çekmeyi düşünüyordu Nikola. Yaşlı Ogloblin biricik evladını çok severdi. Onun o aşırı basitliğinden de haberdar değildi. Oğlunun isteğini seve seve kabul etti. Bunun için une grande soiree[10] bile yapmayı önerdi.

Hediyeleri sergilemek işini Jukviç üzerine almıştı. Birinci sınıf bir dekoratör gibi her şeyi başarıyla yerleştirdi. Eşyalar kırmızı bir çuhanın üzerine göze hoş gelecek biçimde dizilmişti... Aralarına da içinde güzel çiçekler olan vazolar serpiştirilmişti... Nikola'nın armağan ettiği kitaplardan ciltleri daha iyi olanlar raflara ve etajerlerin üzerlerine konmuştu, yaşlı Ogloblin'in köy evinden getirttiği birkaç tozlu yağlı boya tabloyu Jukviç temizlettirilmiş, yeni çerçevelere koydurmuştu. Göze en çok çarpan eşyalardan biri de Nikola'nın teyzesinden zorla alıp piyangoya koyduğu gümüş semaverdi... Jukviç bu semaveri Ogloblinlerin aile sigaralıklarından yaptığı basamak basamak bir kulenin tepesine yerleştirmişti. Yaşlı Ogloblin en kötü iki kutuyu bağışlamıştı piyangoya. Jukviç ötekileri oraya dekor için koymuştu... Nikola numaraları çekmek için soylular kulübünden iki küre getirtmişti. Jukviç o kocaman salonu öyle bir aydınlatmıştı ki hiçbir yerde başka bir yere kıyasla daha az ışık yoktu. Her yerin

10 Büyük bir gece toplantısı, suare.

eşit olarak aydınlatıldığı yaşlı Ogloblin'in gözünden kaçmamıştı. Bir aşağı bir yukarı tüm salonu şöyle bir dolaştıktan sonra, "Çok güzel Bay Jukviç... Çok güzel..." demişti.

Çekilişin başlama saatine doğru konuklar yavaş yavaş gelmeye başladı... Jukviç ve Nikola beyaz kravat takmış olarak ta dış kapıda karşılıyorlardı konukları. Nikola'nın en güzel kuzinlerinden biri talih rolünü oynayacak, küreleri çevirecekti... Zamanın modası gereği kadınların elbiselerinin üst kısımları çok açıktı... Bu moda Moskova'da pek tutulmuyordu... Bu konudaki zaaflarına rağmen Moskovalı erkekler kadın elbiselerinin çok daha kapalı olmasından yanaydı. Ama Jukviç yanından kendisini cömertçe gözler önüne seren bir kadın geçtiğinde dikkatle ona bakmaktan çekinmiyordu. Fakir kızların kötü yola sapmamalarını sağlamak amacıyla bilet alan birçok saygıdeğer ihtiyar gelmişti... Ama yüz ifadelerinden kendileri böyle zavallı bir kız bulsalar hemen baştan çıkarmak için ellerindeki tüm olanakları kullanacakları anlaşılıyordu. Ah bu yaşlılar!.. Ben bilirim onları! Ne anasının gözüdürler!.. Elpidifor Martınıç da öteki yaşlılar gibi yıldızlarını takıp gelmişti... Nikola'dan elli rublelik bilet aldıktan sonra fakir kızlara ücretsiz doktorluk yapmaya hazır olduğunu söylemişti.

Yelena henüz gelmemişti. Aramızda kalsın, gelseydi kesinlikle salonun en güzel kadını olurdu. Onun gelmemesi Nikola'yı umutsuzluğa düşürmüştü. Koşarak odasına gitti.

— Nasıl olur ama?.. –diye haykırdı.– Bu akşamı sizin için hazırlamıştım!..

— Gelmemi nasıl isteyebiliyorsunuz Bay Nikola? Toplumumuzun gözünde ne olduğumu biliyorsunuz!.. Bir nihilist. İşinden kovulan Matmazel Yelena! Beni aralarında görünce tüm konuklarınızın hemen evlerine döneceğinden eminim!

Nikola Yelena'ya hak verdi. Kendisine özgü bir açık yüreklilikle,

— Gerçekten de giderler! –dedi.– Çok kuş beyinlidirler çünkü.

Salona döndü.

Çaydan hemen sonra çekiliş başladı. Bu arada birkaç gülünç rastlantı da oldu: Askerlikle en küçük bir ilişkisi olmayan, yurduna yalnız kalemiyle hizmet eden bir senatöre İstanbul yapımı, keskin bir Türk kılıcı çıkmıştı. Çok genç bir hanımın aptal ve henüz küçük çocuğu da yaşlı Ogloblin'in emayeli sigaralığını kazandı. Sonra hemen oracıkta düşürüp tüm emayesini döküverdi... Annesi biraz ateşli yaradılışta olacak ki kızıp çocuğunun yüzüne bir tokat attı... Çocuk herkesi rahatsız edecek biçimde yaygarayı bastı, alıp uzak odalardan birine götürmek, şekerle kandırmak gerekti. Biraz sonra da yaşlı bir annenin sinirleri bozuldu. Saf ve temiz bir yaratık olduğu gözlerinden anlaşılan genç kızına, Nikola'nın armağan ettiği kitaplardan Voltaire'in *Bakire*[11] adlı romanı çıkmıştı... Kız gençlere özgü bir sabırsızlıkla hemen açıp oracıkta okumaya başladı kitabı. Annesi biraz ileride kâğıt oynuyordu. İyi ki kızının ne kazandığını merak ederek kalkıp baktı da elinden aldı kitabı. Yoksa okumaya devam edecekti zavallı... Yaşlı kadın gidip Nikola'nın suratına fırlattı kitabı. Bir yandan da,

— Bu ne rezalet! –diye bağırıyordu.

Nikola da kızdı buna.

— Ne olmuş yani?.. Aman ne de büyük bir şey ya!..

Bu olaydan başka bir üzücü olay olmadı. Nikola hayatından memnundu. Akşamın kahramanı olarak görüyordu kendisini. Herkes gelip paraları nasıl dağıtacağını soruyordu ona. Bildiğimiz gibi yalan söyleyebilecek kadar kafası çalışmazdı Nikola'nın... Gerçeği söylemesini de Yelena yasaklamıştı. Sorulara anlaşılmaz bir şeyler geveleyerek cevaplar veriyor, durumu öyle geçiştirmeye çalışıyordu.

Evini bir an önce iyi bir fiyata satmak isteyen bir bey;

— Fakir kızlar için ucuz bir ev almanız iyi olur! –diye akıl veriyordu ona.

---

11 *La Pucelle d'Orléans.*

— Evet, ev almayı da düşünüyoruz.

Herkes bir öneride bulunuyordu, o da her öneriye, "Evet," diye karşılık veriyordu.

Ertesi sabah uyanınca bir piyango daha düzenlemek geldi aklına ve hemen Yelena'ya koştu.

— Matmazel Yelena! –diye haykırdı.– Bir piyango daha düzenleyeceğim! Bir zengin on bin ruble koyarmış piyangoya... İlk bakışta paralar gidiyormuş gibi geliyor insana, ama hiç de öyle değilmiş!.. Sonunda kârlı çıkılıyormuş! Ben de yapabilirim bunu. Babamdan alacağım bu parayı. Sonra geri veririm!..

— Bunun için hükümetten izin almanız gerekmiyor mu?..

— Boş verin. Biz almadan yaparız!

Gerçekten de böyle bir piyango daha düzenledi. Bu kez biletlerin çoğunu babasının memurlarına satmıştı. Bu piyangodan elde ettiği üç bin rubleyi de getirip Yelena'ya verdi. Bu paraların Yelena'yı kendisine bağlayacağı kanısındaydı. Belki de bu paraları fakir kızlara dağıtmayıp doğrudan doğruya cebe indireceğinden bile şüpheleniyordu!

Yelena Jukviç'i çağırdı. Jukviç elinde iki mektupla Yelena'ya geldi... Mektupların ikisi de ona yazılmıştı. Biri Polonyalı mülteci kadınlardandı: "Meryem Anamız", "Çocuklarımızın kurtarıcısı" diye yazıyorlardı. Öteki mektup erkek mültecilerdendi. Onlar da "Meryem Anamız" diye başlamışlardı mektuba. Yelena Nikola'nın getirdiği üç bin rubleyi Jukviç'e uzatarak mağrur bir tavırla,

— Buyrun, size biraz sermaye daha! –dedi.

Beriki kendisini tutamamış gibi.

— Ah, çok teşekkür ederim! –diye haykırdı.– Tanrı'ya şükürler olsun!..

Polonyalı mültecilerin ona "Meryem Ana" demeleri Yelena'yı hiç şaşırtmamıştı, ama Jukviç'in Tanrı'ya şükretmekte bu kadar acele davranması çok garibine gitmişti. Bu garipsemesinden söz etmeyi nedense şimdilik uygun bulmuyordu.

— Sanırım mülteciler yeterince para almış durumdalar!.. –dedi.– Bu üç bin rubleyi Paris'e göndermesek daha iyi. Bol bulunca har vurup harman savururlar çünkü. Az göndeririz, daha çok işe yarar.

Yelena'nın bu niyetinin Jukviç'in hiç hoşuna gitmediği belliydi.

— Bu parayı yanınızda bulundurmak mı istiyorsunuz? –diye sordu.

— Yok canım. Faizden de yararlanmak için bankaya koyacağım.

— Rus bankasına mı? –diye sözünü kesti Jukviç.

— Evet.

— Bu çok tehlikeli olur. En küçük bir şüphe hâlinde hepsine el koyarlar!

— Neden şüphe edecekler?..

— İhtiyatsız yurttaşlarımızın size gönderdiği şu mektuplardan. Sansürde kesinlikle okumuşlardır.

— Öyleyse ne yapalım?..

Jukviç kollarını iki yana açtı. Sakin bir sesle,

— Bence en emin yol parayı Paris bankasına yatırmaktır! –dedi.– Sonra kime ne kadar gönderilmesini emrettiğinizde ben çeker gönderirim.

Yelena razı oldu,

— Pekâlâ!..

Paraları yine Jukviç'e verdi. Adam orada kaldığı sürece öbür seferki gibi pek değer veriyormuş gibi bir tavırla elinde tuttu paraları. Ama dışarı çıkınca aynı dikkatli tavrıyla iç cebine yerleştirdi hepsini ve yol boyunca yine ikide bir cebini yokladı.

* * *

Bu kadar telaş arasında Yelena yine de prensi ara sıra hatırlıyordu... Her seferinde de yüreği çok derinden sızlıyordu. Çok değişik duygular vardı içinde: Aynı anda hem nefret ediyor, hem de ona acıyordu sanki. Prensi olağanüstü

bir insan yapmak için tüm koşullar birleşmiş gibi geliyordu ona. Zeki, bilgili, soğukkanlı, özgür düşünceliydi. Ama öte yandan Yelena'ya göre ne sevgiye ne de saygıya değen şeylere öylesine çocukça sevgi ve saygı duyduğu oluyordu ki... Onun soyluluk ve dürüstlük üzerine düşüncelerine de bir anlam veremiyordu. Kendisine seçtiği bu amacı ve erişmeye çalıştığı ideali bırakmadan prensle tekrar birleşmesinin imkânsız olduğunu biliyordu. Her ne kadar işlerine karışmayacağına söz verse de bu telaşını, didinmelerini gizli bir alayla karşılayacaktı. Bu da onun tüm umut ve planlarını zehirlemeye yeter de artardı, öte yandan kendisine iki ateşli kalp de edindiği kanısındaydı Yelena. İçten içten alay ettiği Nikola'nın kalbiyle günden güne ona daha bir incelik ve sadakat gösteren Jukviç'in kalbi... İkincisiyle alay ettiği yoktu. Hatta ondan çekiniyordu. Hemen hemen her gün buluşup uzun uzun konuşuyorlardı. Jukviç'in pek kurnaz, sert, çelikleşmiş karakterli bir insan olduğunu yavaş yavaş anlamaya başlamıştı. Onun söylediği gibi Polonya sorununun küçük bir hizmetçisi olmadığı kanısındaydı artık... Ağzından kaçırdığı birkaç söz de bu kanısını iyice güçlendirmişti: Genç Prens Napolyon'la yakın dostluğu, Türk sultanıyla görüşmesi, Londra'daki birçok önemli kişiyle ilişkileri üzerine söyledikleri de bunlar arasındaydı. Sözün kısası Jukviç'in Polonyalı harekâtının önderi olduğuna ve ona güvenemediği için bir türlü açılamadığına iyice inandırmıştı kendisini Yelena... Son zamanlarda her gelişinde onun aşkını ilan etmesini bilinçsiz bir iç titremesiyle bekliyordu. Bu bekleyişin hiç de boş bir şey olmadığı kısa bir zaman sonra anlaşıldı. Gönderdiği paranın alındığını bildiren Paris bankasından ismine yazılı çeki ona getirdiğinde bir ara şöyle dedi Jukviç,

— Bayan Yelena Jiglinskaya elinizi ve kalbinizi isteme cesaretini ancak şimdi bulabiliyorum kendimde.

Böyle bir aşk ilanı genç kadını şaşırtmıştı. Jukviç'in bu sözlerine gülebilmek için kendini çok zorladı. Şakacı bir sesle,

— Buna niçin ihtiyaç duydunuz? –diye sordu.

— Hey Tanrım! Âşığım size, anlamıyor musunuz?

O da hafifçe şakayla karışık bir tavırla söylemişti bunu.

Yelena ise hâlâ gülümsüyordu.

Jukviç yumuşak bir sesle devam etti,

— Daha önce sevdiğiniz insan sizin sevginize değmezdi... Bunu sizin de kabul ettiğinizi sanırım. Nitekim görüyorsunuz ki aklına bile geldiğiniz yok!..

— Bunu bilemezsiniz! –diye şakayla karşılık verdi Yelena.

— Bilirim! Karısını bugün yarın beklediğini de biliyorum!..

Yelena'nın yüzü birden bembeyaz kesildi.

— Karısını mı?..

— Evet! Miklakov'dan ayrılmış, kocasına bir mektup yazıp eve dönmek istediğini bildirmiş. O da hemen kabul etmiş tabii. Birkaç güne kadar burada olacakmış.

Yelena'nın bu habere inanmak istemediği yüzünden belliydi. Jukviç de fark etmişti bunu.

— Paris'ten prensesle ilgili telgraf çeken dostum yazıyor bunu! –dedi.

Söylediklerini kanıtlamak için cebinden bir mektup çıkarıp Yelena'ya verdi. Yelena sakin bir tavırla,

— Bu mektubu daha önce bekliyordum!.. –diye başladı.– Prens daima çok sevmiştir karısını. Ama onu sevmediğine kendini inandırmaya çalışmıştır... Hem ikisi de birbirine tam anlamıyla uygun birer eşti!

Jukviç omuz silkti,

— Belki de sapıtmıştır! Az mı oluyor böylesi!

— Doğru, ama başkalarını da yanında bu sapıklığa sürüklememesi gerekirdi.

— Kuşkusuz... Bakın, ben evli olduğumu açık olarak söylüyorum size!

— Benimle evlenmeyi nasıl düşünüyorsunuz öyleyse?..

Jukviç başını öne eğdi.

— Kilise nikâhıyla.

— Karınız gelip beni evinizden kovsun diye mi?

Jukviç memnun bir tavırla,

— Ah, hayır! Gelmez! –dedi...– Başka bir erkekten birkaç çocuğu var ve bana da dönmeye hiç niyeti yok!

Yelena birden,

— Siz kimsiniz?.. –diye sordu.– Kişiliğine girdiğiniz insan olmadığınızı gayet iyi biliyorum!..

Bu soru bir an duraklattı Jukviç'i. Uzun bir sessizlikten sonra,

— Haklısınız!.. –dedi.

— Kimsiniz öyleyse?..

— Ben mi?..

Jukviç bir süre sustuktan sonra,

— Kırk sekiz yılında idama mahkûm olmuştum... –dedi.– Şimdi başka bir isim altında dolaşıyorum. Kırk sekiz yılında asılmıştım!..

Kravatını gevşetti, gömleğinin yakasını açtı, ensesinde ip izine benzeyen bir yara gösterdi.

Yelena gözlerine bakarak,

— Nasıl kurtuldunuz?.. –diye sordu.

— Birkaç sadık dostumun yardımı ve biraz da kişisel cesaretimle!..

Yelena gözlerini genç adamın gözlerinden ayırmıyordu... İşittikleri bir kat daha yüceltmişti onu gözünde.

Jukviç,

— İnanın bana Yelena Jiglinskaya!.. –diye haykırdı.– Kendinizi benimle birlikte Polonya sorununa adadığınıza inanıyorum!..

— Adadım!..

— Size bu derece yakın olup da güzelliğinizin esiri olmamak mümkün mü?.. Yelena Jiglinskaya, yoksa insanı bir çırpıda etkisi altına alan hoş yanlarınızın farkında değil misiniz?.. Yakınınızda olan erkek ya size tapmaya ya da başını alıp sizden uzaklara kaçmaya mecburdur!

Yelena'nın yüzü kıpkırmızı olmuştu. Üzgün bir sesle,

— Bu çok acı!.: –dedi– Şuna inanın ki güzel bir kadın olmaktansa bir hilkat garibesi olmayı tercih ederdim!

— Neden?..

— O zaman bana başka bir şey için değil de inançlarımızdaki yakınlık için ilgi gösterirlerdi de ondan!.. Aşkla bir işim kalmadı artık benim. Yakın geçmişim bir daha bu duyguya kapılmayacak kadar iyi bir ders verdi bana... Hem artık şuna inanıyorum ki ben bir aşk kadınından çok bir politika kadınıyım.

— Aşk politikaya engel olmaz! –diye itiraz etti Jukviç.

— Tam tersine, çok engel oluyor. Schiller ancak âşık olana dek idealine sadık kalan Jeanne d'Arc'ı boşuna seçmemiştir.

— Ozanın bir fantezisinden başka bir şey değil bu. Olamaz böyle bir şey! –diye haykırdı Jukviç.

Yüzü sıkıntılı bir ifadeyle kaplanmıştı, öyle ki Yelena'yı ürküttü bu ifade.

— Güzel olmanın ne kötü bir şey olduğunu görüyorsunuz işte! –dedi.– Belki de bu hareketim hoşunuza gitmediği için aranızdan uzaklaştıracaksınız beni şimdi.

— Korkmayın!..

Yelena duygulanmıştı,

— Uzaklaştırmayın! –dedi.– Size yararlı olacağım!

Jukviç de duygulanmıştı,

— Buna inanıyorum!.. –dedi.

VIII

Yelena'nın prensten ayrıldığını duyunca Yelizaveta Petrovna kriz geçirmişti. Elpidifor Martınıç'tan prensin Jukviç'le düello ettiğini öğrenince de kızının prense ihanet etmeye hazırlandığını, belki de ettiğini düşünmeye başlamıştı. Onu en

çok prensin Yelena'ya kızıp aylık üç yüz rublesini kesme ihtimali korkutuyordu. Ama hayretle gördü ki Grigorov her ay zamanında göndermeye devam ediyordu parasını. Hastalığı sırasında yakın dostu Elpidifor Martınıç hemen hemen her gün uğramıştı yanına. Muayene ücreti de almamıştı. Günlük içten konuşmalarında hep prensi övüyordu yaşlı kadın,

— Bir melek o gerçekten, insan değil!.. –diyordu.

Elpidifor Martınıç da memnundu prensten.

— Haklısınız, melekten farksız gerçekten!..

Yelizaveta Petrovna gözleri yaşlı,

— Sağlığı nasıl ciğerimin?.. –diye sordu.

Doktor üzgün bir sesle,

— Ne sağlığı! –dedi.– İnsanın bedenini tedavi etmek mümkündür, ama ruhun tedavisi olacak şey değil.

— Yani hâlâ o şırfıntıyı seviyor mu?

— Öyle anlaşılıyor!.. Şimdi daha çok çocukla ilgileniyor gibi. Her gün uğrayıp ona bakmamı emretti, ama şimdiye kadar ancak bir kez uğrayabildim. Artık yürüyor. Çok da güzelleşti.

Yelizaveta Petrovna duygulu bir sesle,

— Yürüyor mu? –diye haykırdı.

— İki aydır... Yelena Nikolayevna'ya, "Her gün uğrayıp çocuğa bakmamı emrettiler bana," dedim. "Buna gerek yok," dedi, "görüyorsunuz ki sağlığı yerinde. Hasta olduğu zaman çağırırım sizi." Kısacası uğramama izin vermedi. Prense söyledim, bir şey demedi, başını salladı.

— Ah ciğerim benim!..

Elpidifor Martınıç daha çok kızı hakkında bilgi edinmek için bu kadar sık uğruyordu Yelizaveta Petrovna'ya zira Yelena onu evine almıyordu; öte yandan prensin onunla ilgili haberler almak istediğini görüyordu.

— Yeni yerinde işleri nasıl? –diye sordu.

— Ne işi!.. Daha birkaç gün önce oda hizmetçisi gelmişti. "Hanımım sabahtan akşama kadar kirli çamaşır sayıp kaydediyor..." diyordu. Üff!

Elpidifor Martınıç da,

— Üff!.. –dedi.

Yelizaveta Petrovna kızgın bir sesle,

— Hanım olmak istemedi, gitti çamaşırcı oldu! –dedi.

Piyangonun düşünülmesi ve tertip edilmesinde Yelena'nın parmağı olduğundan şüpheleniyordu Elpidifor Martınıç. Birkaç gün sonra yine Yelizaveta Petrovna'ya gitmişti. Konuşma arasında yaşlı kadına,

— Yelena Nikolayevna'dan yeni haber yok mu?.. –diye sordu.

— Marfuşa bugün gitmişti, geldi mi bilmiyorum... (Seslendi.) Marfuşa!..

— Ne istiyorsunuz hanımım?

Elpidifor Martınıç çabuk çabuk konuşarak,

— Çağırın da burada sorun iyice! –dedi.

— Pekâlâ! Marfuşa, buraya gel!..

Marfuşa geldi. Yanakları daha da allaşmıştı. Önce Yelizaveta Petrovna sordu,

— Yelena nasıl?..

— İyi efendim.

Yelizaveta Petrovna'nın soracak başka bir şeyi yoktu. Elpidifor Martınıç atıldı,

— Söyle bakayım yavrum, kimler gelip gidiyor Yelena Nikolayevna'ya?

— Kimler mi?.. Bilmiyorum!..

— Nasıl bilmezsin?.. Gel bakayım buraya!

Marfuşa yaklaştı.

— Al, çay içersin!.. Çoktandır vermek istiyordum sana.

Bir ruble sıkıştırdı kızın eline. Beriki parayı aldıktan sonra Elpidifor Martınıç'ın uzattığı eli öptü.

— Genç fakir kızlar gelip gidiyor mu evine?

— Hayır efendim.

— Erkeklerden kim uğruyor?..

— Oda hizmetçisinin dediğine göre yalnızca Nikola Ogloblin uğruyormuş.

— Öyle mi?..

— Evet... Bir de şu Polonyalı... İsmini hatırlayamayacağım efendim.

Elpidior Martınıç yardımcı oldu,

— Jukviç.

— Jukviç, evet efendim! –diye haykırdı Marfuşa.

Yelizaveta Petrovna, Elpidifor Martınıç'a Fransızca,

— Bu prensle düello eden şeytan değil mi? –diye sordu.

Doktor da Fransızca,

— Ta kendisi!.. –dedi.

Yine Marfuşa'ya döndü,

— Hanıma kur yapıyorlar mı?..

Marfuşa gülümsedi,

— Yapıyorlar!

— Hangisi daha çok yapıyor?..

Kız şimdi iyice gülmeye başlamıştı.

— İkisi de yapıyor efendim.

— Hanımefendi hangisine daha çok yüz veriyor?..

Kız, "Her şeyi açık olarak anlatabilir miyim?" diye sorar gibi Yelizaveta Petrovna'ya baktı.

Yaşlı kadın onun bu bakışına cevap olarak,

— Biliyorsan söyle!.. –dedi.

— Sanıyorum Polonyalıya! –diye cevap verdi Marfuşa...– Çok yakışırdı çünkü. Nikola Ogloblin hiç güzel değil... Çok kalın dudakları var. İsmini de kalın dudaklı koymuşlar! "Kalın dudaklı geliyor," diyorlar.

— Gerçekten de çok kalın dudaklıdır! –dedi Elpidifor Martınıç.

Yelizaveta Petrovna yine Fransızca,

— O Polonyalıyla Yelena'nın arasında bir şeyler olduğunu söylemiştim size! –dedi.

— Haklısınız!

Yaşlı kadın Marfuşa'ya döndü.

— Hadi sen git şimdi!..

Kız gitti.

— Haklısınız! –diye tekrarladı Elpidifor Martınıç.

* * *

Prens hastalığında iyice zayıflamış, çökmüştü. Kamburu çıkmış, bakışları sabitleşmişti. Ürkek ve boş gözlerle bakıyordu çevresine. Yelena'nın hareketi hiç beklenmedik bir darbe olmuştu onun için... Çok kötü şeyler bekleyebilirdi hayattan, ama bir tek bunu aklına getirmezdi... Yelena onun gözünde kıskanç ve öfkeli anlarında en kötü, kırıcı sözler söyleyebilecek ateşli bir yaradılışta ve kötü karakterli bir insandı. Ama onu sevmemiş olabileceğini bir türlü aklı almıyordu. Buna hayret ettiği kadar Yelena'nın onu bırakıp gitmesine ve gittikten sonra hastalığı sırasında bir kez bile uğrayıp durumunu öğrenmek istememesine de hayret ediyordu. İnsan ancak düşmanına böyle davranabilirdi... Yahut çok havai bir yaradılışın, hatta ahlak yönünden bozulmanın sonucu olabilirdi bu hareketi... Ama Yelena'ya bu sıfatları yakıştırmak ona çok ağır geliyordu... "O zaman kime inanabilirim? Azıcık bile olsa insanlık ve kadınlığı kimde bulabilirim?.." diye soruyordu kendi kendine... Böyle düşünürken Miklakov'un sözlerini hatırlıyordu. "İnsanların bizi aldatmamasını istiyorsak herkesle en azılı bir sahtekârla kurduğumuz ilişkiyi kurmalıyız," demişti ona bir gün. Miklakov'a çok hak veriyordu şimdi. Zaten yaradılışı kötümser olmaya yatkındı, bu olay üzerine iyice her şeyden nefret eder, sıkılır, herkesten şüphelenir olmuştu... Hastalığının ilk zamanlarında onu ziyarete gelen ve kaba davranışları yüzünden hemen ayağını kesen akrabaları yanında evindeki adamlarını da birer düşman olarak görüyordu. Yalnızca Elpidifor Martınıç'a günden güne artan bir güven besliyordu. Yaşlı adamın da az uğraştığı yoktu onunla hani. Ağır hastalığı sırasında hemen hiç ayrılmamıştı baş ucundan... Bazen bir hastaya aceleyle gidip geliyordu, o kadar... Bütün geceyi yanında geçirdiği bile oluyordu. İyileştikten sonra bir gün doktor yemeğe

kalmıştı. Prens getirilen çorbadan bir kaşık aldıktan sonra suratını buruşturarak kâseyi öteye itti. Kendi kendine konuşuyormuş gibi,

— Sanki zehir var içinde!.. –dedi.

Hemen diline doladı bunu Elpidifor Martınıç; artık her gün yemesi için prense yalvarıyor, her yemeği şaka yollu önce kendisi tadıyor, sonra ona veriyordu. Ancak o zaman gönül rahatlığıyla yiyebiliyordu prens. Onun bu şüphelerini yatıştırmak için bir yandan da adamlarını övüyordu: "Ne bulunmaz hizmetçileriniz var," diyordu. "Hastalığınızda hepsi iki gözü iki çeşme ağladı." Prens doktoru dinliyordu. Ona inanıyor gibiydi...

Grigorov'un son zamanlarda her zamankinden daha heyecanlı olduğunu sezinlemişti Elpidifor Martınıç. Bunun sebebini öğrenmek için çok çabaladı, ama ağzından laf alamadı.

Prensi Paris'ten aldığı ikinci mektup çok değiştirmişti:

Prensese ölçüsüz acılar çektiren o cani sonunda başını alıp gitti (diye yazıyordu Petitskaya). *Kendi tecrübenizle de* (diye devam ediyordu) *insanlara güvenilemeyeceğini anlamışsınızdır sanırım. Burada dolaşan söylentilere göre o hanım da sizi bırakmış. Prensesin tek isteği yanınıza gelip sizinle ilgilenmek. Size karşı hiçbir şekilde suçlu olmadığının en güvenilir tanığı da Tanrı'dır. Sizin gibi ben de yanılmıştım. Yanında bir buçuk yıl kaldıktan sonra şuna inanıyorum ki bir melek kadar temizdir karınız. Şurada yazdıklarımın doğru olduğunu zaman kanıtlayacaktır size...*

Bu mektuba hiç inanmamışa benziyordu prens. Okuyup bitirdikten sonra bir kenara atmıştı: "Kandırmak istiyorlar beni," diye mırıldandı. Sonra karısının uysal ve temiz hayali doldurmaya başladı aklını. Bu kadının ondan başkasını sevebileceğini düşünemiyordu şimdi.

Elpidifor Martınıç'a bu mektuptan söz etmemişti. Onun ne cevap vereceğini bilmiyordu çünkü... Belki de prensin şüphelerini doğrulardı. Öteki ihtimal de prensesin suçsuz olduğunu söylemesiydi kuşkusuz. Ama bunların ikisini de duymak istemiyordu: Birinci durumda içindeki prensesin temiz hayali kaybolacaktı. İkinci durumdaysa böyle bir kadını zorla yanından uzaklaştırdığı için kendisi hakkında hiç de iyi şeyler düşünmeyecekti.

Elpidifor Martınıç ise prensteki bu huzursuzluk artışının Yelena'ya olan uğursuz tutkusundan kaynaklandığını sanıyordu. Bu yüzden onu prensin gözünden iyice düşürmeye çalışıyordu. Gerekirse çamura bile bulayacaktı.

İşte bunun için Marfuşa'dan haberi alır almaz doğru prense koşmuştu, önce şakayla başladı. Kurnaz kurnaz prensin gözlerine bakarak,

— Rahip hayatı yaşamaya artık iyice karar verdiniz galiba! –dedi.

Bu soru son derece şaşırtmıştı prensi.

Doktor dudaklarını şapırdatıp eliyle bir jest yaparak devam etti,

— Akıllı... genç bir hanım tanıyorum! Salık veririm size. Hem sizi öteki gibi sevmeyeceğine de garanti verebilirim!

Grigorov suratını buruşturdu.

— Neler saçmalıyorsunuz?..

— Saçmalamıyorum!.. Yelena'yı tamamen kafanızdan silip atmanızın zamanı geldi de geçiyor. Başkasını buldu o...

Prens sıkıntılı ve kızgın bir bakışla Elpidifor Martınıç'a baktı.

— Kimi?..

— Tahmin ettiğiniz kişiyi.

— Kim söyledi bunu size?..

— Hey Tanrım! Ogloblinlerde çalışan büyüğünden küçüğüne kadar herkes biliyor bunu. Hastam var orada. Gece gündüz birlikte oldukları herkesin ağzında!..

Kurtuluş için her türlü yalanın mübah olduğu kanısındaydı. Onun için de rahat rahat uyduruyordu.

— Sizden ayrılmasının tek sebebi onu Jukviç'ten kıskanmanızmış. Doğrusunu isterseniz ben de sizi suçluyordum yani. "Bir hafta önce tanıdığı bir erkeğe kaçabilen bu kadını nasıl olmuş da prens yıllarca evinde tutmuş?.." diyordum kendi kendime.

Prensin yüzünde derin bir üzüntü ifadesi vardı.

Yelena'yı daha da küçük düşürmek için devam ediyordu Elpidifor Martınıç,

— Hem yalnız Jukviç'le yetinmiyormuş. Nikola Ogloblin'le de aralarında bir şeyler var diyorlar.

Artık bu kadarı da fazlaydı. Prens,

— Yeter artık!.. –diye bağırdı.– Kapatın şu konuyu!..

Elpidifor Martınıç sustu...

* * *

Bu konuşmadan iki gün sonra prens durup dururken,

— Paris'ten çok acayip bir mektup aldım! –dedi Elpidifor Martınıç'a.

Doktorun gözleri merakla fal taşı gibi açıldı.

— Nasıl bir mektup?..

Prens, Petitskaya'nın masanın üzerinde duran mektubunu göstererek cevap verdi,

— Orada... Alın, okuyun.

Mektubu okuyunca çok gülünç bir şekilde heyecanlanmıştı Elpidifor Martınıç. Pencereye gitti. İleride görünen çan kulesine bakarak dua etmeye başladı. (Prensin odasında tasvir yoktu.) Gözlerini kapayıp başını öne eğerek,

— Yüce Tanrım! –diye mırıldanıyordu.– Sana binlerce kere şükürler olsun, merhametini bu evden, bu dünyadan eksik etme!

Sonra prensin yanına dönüp birden öptü.

— Tebrik ederim sizi, tebrik ederim!..

Prens kızgın bir tavırla,

— Ne oluyorsunuz? –dedi.– Aklınızı mı kaçırdınız?..

— Bunun için bağışlayın beni!.. Çok sevinince dua eder, yanımda kim varsa öperim.

— Çok sevinmeyin, ilk kelimesinden son kelimesine kadar yalandır mektup.

— Yalan mı? –diye haykırdı doktor.– Hayır, yalan sizin beyninizde, hayalinizde, daha doğrusu hasta karaciğerinizde!.. İnsanlardan ve her şeyden kuşkunuz ondan ileri geliyor.

— İyileştirin öyleyse, ne duruyorsunuz?

— Öhö!.. Bu zor işte. Birbirini pekiştiren iki şey var burada. Bozuk karaciğer kuşku yaratır, kuşkuysa karaciğeri bozar!.. Böyle durumlarda doktorun elinden bir şey gelmez... Hastanın kendi kendini iyileştirmesi gerekir!.. Örneğin siz de prensesin suçsuz olduğuna sevinin.

— Avrupa'ya gitmesini söylediğim zaman hiç itiraz etmeden gitmişken böyle bir mektup aldım diye suçsuz olduğunu nasıl düşünebilirim şimdi?

— İtiraz etmek mi?.. Sizin söylediğiniz bir şeye itiraz ha? Pek kolay mı geliyor size bu?.. Bir erkek bile size kızgınken itiraz edemez, bir kadın nasıl etsin?

Prens ilk kez, "Ya benden korkup da bu ağır suçu kabullendiği doğruysa? Ah, ne kötüyüm ben!" diye geçirdi içinden... Şakacı bir tavırla,

— Size mi söyledi bunu yoksa? –diye sordu.

Hiç düşünmeden yalan söyledi Elpidifor Martınıç,

— Evet.

Soğuk soğuk terlemeye başlamıştı prens. Kısık bir sesle,

— Bu durumda!.. –diye başladı.– Karıma bir mektup yazamaz mısınız?..

Genç adamın ne söylemek istediğini anlayamamıştı Elpidifor Martınıç.

— Ne yazacağım? –dedi.

Doktorun bu anlayışsızlığı prensin canını sıkmıştı.

— Şey... Eğer istiyorsa buraya, Moskova'ya dönebileceğini.

— Kendiniz niçin yazmıyorsunuz?.. Böyle bir mektubu sizden almak onu daha çok sevindirir.

Prens yumruğuyla göğsüne vurarak,

— Yapamam, anlamıyor musunuz yapamam!.. –diye bağırdı. Gözleri de yaşarmıştı.– Birbirine aykırı binlerce düşünce kafamı doldurmuş durumda... Çok acı veriyor bana.

Elpidifor Martınıç şefkatle ona bakarak,

— Sinirleriniz bozuk... –dedi.– Başka bir şey değil! Merak etmeyin, her şeyi hallederim.

Eve gider gitmez hemen o güzel el yazısıyla prensese bir mektup yazdı. Kocasının ağzından Moskova'ya davet etti.

* * *

Jukviç'in aşkını ilan etmesinden kısa bir zaman sonra aynı şeyi Nikola yaptı. Aşktan başı dönüyordu zavallı gencin. Piyangoların hazırlanışı, çekilişi sırasında Yelena'nın ona biraz yakınlık göstermesi de büsbütün dayanılmaz bir tutkuya çevirmişti içindeki ateşi. Yelena'nın bu yakınlığı, minnet duygusunun etkisiyle olacak, piyangolardan sonra da devam etmişti... Nikola'nın içi içini yiyordu. Aşkından Yelena'ya söz etmeye bir türlü cesaret edemiyordu. Düşündü, düşündü ve sonunda babasına bile sormadan ona evlenme teklifinde bulunmaya karar verdi.

Bir akşam yanına gidip odasında bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı. Akşam yemeğini kulüpte yemiş, öyle gelmişti. Hafifçe de sarhoştu. Birden,

— Matmazel Yelena! –dedi.– Sizinle evlenmek istiyorum.

Yelena gülümseyerek,

— Benimle mi?.. –diye sordu.

— Evet, sizinle!.. Babam ne derse desin... Umurumda değil! Başkaları Çingenelerle bile evleniyor da kimse bir şey demiyor...

Nikola sözlerinin nereye varacağını düşünmeden konuşuyordu.

Yelena kızmamıştı ona... Elinden geldiğince yumuşak bir tavırla,

— Ama ben sizinle evlenemem! –dedi.

Nikola onun bu teklifi reddedebileceğini hiç aklına getirmemişti. Bunun onun için kaçırılmayacak bir firsat olduğu kanısındaydı.

— Niçin? –diye haykırdı.

— Bir insanın kocasına beslemesi gereken sevgiden çok değişik bir sevgi besliyorum size de onun için!

Bir kadın tarafından nasıl olursa olsun sevilmek yine de hoşuna gitmişti Nikola'nın. Neşeli bir sesle,

— Peki nasıl bir sevgi besliyorsunuz bana? –dedi.

Yakın bir dost ve iyi bir insan olarak seviyorum sizi.

Nikola birden ciddileşti. Sert bir sesle,

— Sizin dostunuz olamam ben!.. –dedi.

— Niçin?..

— Sizin dostunuz ancak bilgili bir insan olabilir. Bense çok uzağım bundan! Bunu biliyorum.

— Ama siz çok iyi bir insansınız. Bu da çok önemlidir.

— Ben mi iyiyim?.. Başka birisini seviyorsunuz sanırım!..

Yelena bir şey söylemedi.

— Hâlâ prensi mi seviyorsunuz yoksa? –diye devam etti öteki.

— Olabilir!..

Nikola alaycı bir tavırla,

— Kusura bakmayın, ama bunu tavsiye etmem, –dedi.– Elpidifor Martınıç geçenlerde prensesin Avrupa'dan yakında döneceğini söylüyordu.

— Biliyorum.

— Niyetiniz evvelce olduğu gibi yine kendinizi rezil etmek sanırım!.. Benimle evlenirseniz evlenmiş olursunuz hiç olmazsa!..

— Hayır Mösyö Nikola, rezil olmayacağım, çünkü hiç kimseyi sevmeyeceğim artık. Kimseyle de evlenmeyeceğim!

Nikola onun kimi sevebileceğini bildiği inancındaydı, ama şimdi bundan söz etmemeyi daha uygun buluyordu. Sadece,

— Seversiniz, seversiniz!.. –dedi.– Mutlaka birisini seveceksiniz!..

Odasına dönünce hemen Sevastyan'ı çağırıp Yelena'nın evine kimin sık sık girip çıktığını araştırmasını emretti.

Bu işlerde ustaydı Sevastyan. Önce evde her olup bitenden haberdar olduğu iddiasında olan kapıcıya koştu,

— Bizim şu yeni mal sorumlusunun evine girip çıkan sevgilisi var mı? –dedi.– Büyük bey soruyor.

Sözlerinin daha etkili olması için büyük beyi karıştırmıştı işe.

— Bir Polonyalı var... Sevgilisi olsa gerek! –diye cevap verdi kapıcı.– Bir gece dolaşıyordum, baktım odasında ışık var. Meraklandım. Gece vakti, Tanrı korusun ya bir yangın çıkarsa... Kapıyı çalıp, "Işığınız niçin yanıyor?" diye sordum. "Konuğum var, oturuyoruz," dedi.

Sevastyancık kurnaz kurnaz gülümsedi. Sonra Yelena'nın oda hizmetçisini çağırdı. Çay ısmarlayıp iltifatlar yağdırdı kıza. Konuşma arasında da hanımının kimseye âşık olup olmadığını soruverdi. Salak kız, Marfuşa'ya anlattığı gibi Sevastyan'a da her şeyi anlattı. "Kesinlikle Bay Jukviç'e âşıktır!" dedi. "Çünkü bazı akşamlar birlikte bir yerlere gidiyorlar." Oda hizmetçisinin bu sözlerini dış kapıdaki nöbetçi de doğrulamıştı. Sevastyan'ın sorusuna, "Evet, mal sorumlusu hanım bazı geceler bir beyle çıkıp geç vakit dönüyor," demişti...

Sevastyan öğrendiklerini en ince ayrıntısına kadar Nikola'ya iletti. Beriki öfkeden kalınlaşmış sesiyle,

— Pekâlâ!.. Pekâlâ!.. –dedi.

IX

Her aptal insan gibi Nikola da görünüşte iyi olduğu kadar huysuz ve kinciydi. Yelena'nın işe alınması için bu ka-

dar çalışmış, keyfi için piyangolar düzenlemişken o tutsun Jukviç'i seçsindi ha!.. Nikola'nın canı fena hâlde sıkılmıştı buna. Babasını kışkırtıp Yelena'yı işten attırmaya karar vermişti. Bunun için yine babasının çalışma odasına gitti.

— Babacığım, şu Yelena'yı artık işte tutamazsınız!

Oğlunun ne demek istediğini birden kavrayamamıştı yaşlı adam.

— Nasıl olur?.. Niçin?.. –diye sordu.

— Bazı işler çeviriyor da onun için. Bir Polonyalı adamla yaşıyor.

Yaşlı adam hayret dolu bir sesle haykırdı,

— Bir Polonyalı adamla mı?..

— Evet!.. Piyangoda eşyaları düzenleyen Jukviç'le.

Yaşlı adam biraz rahatladı. Bunun Jukviç'ten daha korkunç biri olduğunu sanmış olmalıydı.

— Bak hele!.. –dedi.

— Kovun onu işten babacığım, yoksa kim bilir daha neler yapacaklar... Yangın bile çıkaracaklar belki!..

Yaşlı adam heyecanlanmıştı.

— Nasıl?.. –diye bağırdı.

— Polonyalılar az mı yaktılar şehrimizi! Kapıcı, Jukviç'in gece üçe kadar oturduğunu söylüyor. Böyle bir şey yapsalar kim ne bilecek?.. Oda hizmetçisiyle kapıdaki bekçi de gece birlikte bir yerlere gittiklerini, çok geç döndüğünü söylüyor...

Yaşlı adamın gözleri öfkeyle açılmıştı.

— Ah, ne alçak biriymiş meğer!.. –diye söylenmeye başladı.

— Çook!.. Bütün bunlardan sonra onu burada tutabilir misiniz babacığım?..

— Tutamam tabii!.. Yalnız nasıl yapmalı bunu bilmem ki?..

— Yapın da nasıl yaparsanız yapın!..

Nikola babasının kolay alevlenen ruhuna yeterince etkili bir kıvılcım attığına inanmış olarak çalışma odasından çıktı.

Bu arada şunu da söylemek gerekir, yaşlı Ogloblin çevresinde olup bitenleri ne görür ne duyardı. Buna dayanarak sakin bir insan saymak mümkündü onu. Ama birisi gelip de ona böyle bir şeyden söz etti mi son derece heyecanlanırdı. Yalnız kalınca, "Belki de gerçekten yakarlar evi!" diye düşünüyordu. "Öyle bir şey olsa neyini alacaksın?"

Sonra danışmak için yine Feodosiy İvaniç'i çağırttı. Sert bir amir tavrı takınarak,

— Şu yeni mal sorumlusu, –diye başladı,– duyduğuma göre bir Polonyalıyla yaşıyormuş!

Beriki suratını buruşturdu.

— Kim söyledi bunu?..

— Oğlum!.. Nikola!..

Sanki bir üzüntü rüzgârı esti Feodosiy İvaniç'in yüzünden. Sonra belirgin şekilde üzgün bir sesle,

— Nikola'ya kim söylemiş? –diye sordu.

— Evin kapıcısı... Yelena'nın oda hizmetçisi, dış kapıdaki bekçi... Bu durumda işten atmamız gerekmiyor mu onu?..

Öteki aynı üzgün sesle,

— Evet!.. –dedi.

— Yalnız nasıl yapacağız bunu?..

— Nasıl isterseniz öyle yapın!.. –diye belirsiz bir cevap verdi Feodosiy İvaniç.

Aslında bu işin nasıl yapılması gerektiğini pek iyi bildiği yüzündeki ifadeden belliydi.

Sonunda dayanamayıp bağırdı amiri,

— Nasıl istersenizmiş! Siz söyleyin nasıl yapılacağını!..

Bu kez daha da kabardı Feodosiy İvaniç. İsteksiz bir tavırla,

— Kapıcıyı, oda hizmetçisini ve bekçiyi buraya çağırıp bir de kendiniz sorun! –dedi.

— Peki, çağırın onları buraya!..

Beriki çıktı. Durumun önemini iyice anlatabilmiş olmak için arkasından bağırdı yaşlı Ogloblin,

— Evi yakma ihtimalleri bile varmış!

Ama Feodosiy İvaniç aldırış etmedi. Bir süre sonra kapıcıyı, Yelena'nın oda hizmetçisini ve kapıdaki bekçiyi alarak amirinin çalışma odasına getirdi.

Yaşlı adam, "En akıllılarıdır," diye düşünerek önce kapıcıya sordu.

— Şu... mal sorumlusu Yelena... duyduğuma göre Polonyalı Jukviç'le yaşıyormuş?..

Bu soruyu sorarken kapıcı omuz silkmiş, bakışlarını tavana dikmişti.

— Herhâlde öyle efendim, –dedi kapıcı.

— Gece üçe kadar ışık yanıyormuş odasında?..

— Evet efendim! Üç kez gördüm.

— Bir daha istemem böyle şey! –diye haykırdı yaşlı adam.

Bir yandan da parmağını sallayarak kapıcıyı tehdit ediyordu.

— Şimdi kovacağım onu!.. Ama... birkaç gün daha burada kalabilir... Bu arada da ışık istemem odasında... Bundan sen sorumlusun, hesabını sana sorarım!

— Başüstüne efendim! Işık olmayacak odasında!.. Hiç olmayacak! –diyerek efendisini yatıştırmaya çalıştı.

İhtiyarın huyunu bildiği için böyle bağırmasından hiç etkilenmemişti.

Yaşlı adam,

— Işık da, ateş de istemiyorum odasında! –dedi.

Oda hizmetçisine döndü,

— Hanımının sevgilisi var mı?..

Kızcağız çok ürkmüştü. Neredeyse ağlayacaktı. Önce inkâr etmeye kalkıştı,

— Yok efendim!..

— Olduğunu biliyorum!..

Kızın korkudan midesi kasılmaya başlamıştı. Ogloblin sonra bekçiye sordu,

— Bayan Yelena'nın Bay Jukviç'le akşamları bir yerlere gittiğini gördün mü?..

— Gördüm efendim. Sık sık gidiyorlar.

Yaşlı adam yanında duran Feodosiy İvaniç'e döndü. Çok değişik bir sesle,

— Şimdi ne yapacağız?.. –dedi.

— Bunları bırakıp Yelena'yı çağırtın.

Yaşlı adam zili çaldı.

Odacı geldi.

— Bayan Yelena Jiglinskaya'yı buraya çağır!

Odacı koşarak çıktı.

Yelena amirinin çağırdığını öğrenince şaşırmıştı... Aceleyle hazırlanıp çalışma odasına gitti. İçeri girince onun göz alıcı güzelliği karşısında yaşlı adam öfkeli amir tavrını kaybetti. Hatta yerinden kalktı, her zamanki gibi ellerini masaya dayayarak,

— Evimde, –diye başladı,– göz yumamayacağım bazı düzensizliklere sebep oluyormuşsunuz!..

Konuşurken önüne bakıyordu.

Yelena önce kenarda duran kapıcıya, nöbetçiye, oda hizmetçisine baktı. "Sonuncusu bir şeyler yumurtlamış olabilir," diye geçti içinden. Hayretle,

— Ne gibi düzensizliklerden söz ediyorsunuz? –dedi.

— Buraya girmemesi gereken bir bey sık sık ziyaretinize geliyormuş!..

Yelena durumu hâlâ kavrayamamıştı.

— Kim ziyaretime geliyormuş? –dedi.

Yaşlı adam sertleşmişti.

— Bay Jukviç!.. –dedi.

— Niçin ziyaret etmeyecekmiş beni?..

— Çünkü... çünkü bir Polonyalı da ondan!

— Polonyalıların tanıdıklarını ziyaret etmeleri yasak mı yoksa?..

— Yasak!.. Benim evimde olamaz böyle bir şey.

— Buna hakkınız yok ama!..

— Var!.. Gece sabahlara kadar dışarılarda dolaşın, sonra buraya gelin ha?.. İyi doğrusu!.. Şimdi gidin, onun yanına yerleşin.

Yaşlı adam giderek yükseltiyordu sesini.

Yelena da çok hararetlenmişti. Gözleri öfkeden kor gibiydi.

— Böyle bağıramazsınız bana! –diye haykırdı.– Hizmetçiniz değilim ben! Jukviç'le dolaşıyorsam bu sizi ilgilendirmez. Bir kadınla nasıl konuşulacağını bilmeyen bir insanın yanında çalışamam. İstifa ediyorum! Verin kâğıtlarımı!

Ogloblin koltuğunun arkasına yaslanarak,

— Verin şunun kâğıtlarını! –dedi.

Feodosiy İvaniç getirip kâğıtları verdi. Yelena hemen orada istifa dilekçesini yazdı. Onun bu küstahlığı yüzünden hâlâ kendine gelemeyen yaşlı adam söyleniyordu,

— Ah, ne aptalmışım!.. Ah!.. Şimdi ne yapacağım?

Yelena hiç konuşmadan dilekçesini bitirdi, kaba bir tavırla masanın üzerine fırlatarak çıkıp gitti. Yaşlı Ogloblin kollarını iki yana açarak,

— Deli bu kadın, gerçekten deli! –dedi.

Feodosiy İvaniç gülümseyerek dilekçeyi alıp okudu. Ogloblin tanıklara dönerek,

— Hadi defolun artık!.. –dedi.– Artık size ihtiyacım yok!

Kapıcı, oda hizmetçisi ve bekçi sessizce çıkıp gittiler.

Yaşlı adam bu kez Feodosiy İvaniç'e döndü,

— Gerçekten deli bu kadın!..

— Bilemem!..

Beriki bu cevap karşısında tekrar ateşlenmişti.

— Bilirsiniz... Bilirsiniz!..

Feodosiy İvaniç acı acı gülümsedi,

— Nasıl bilebilirim?..

Çıkıp odasına gitti. Yaşlı iş yöneticisinin amirine karşı davranışlarında biraz değişiklik olduğunu okuyucu da sezinlemiştir sanırım. Bunun sebebi şuydu: Uzun yıllardan beri terfi etmeyi hayal etmişti Feodosiy İvaniç. Ama amiri nedense hiç yanaşmamıştı buna. Artık bıçak kemiğe dayandığı için bunu bir kez de rica etmişti. Ama Ogloblin "Ya-

pamam... İmkânsız..." demişti. Feodosiy İvaniç de kızmış, artık amirine akıl vermemeye ant içmişti. Değişiklik bundan ileri geliyordu.

* * *

Yelena öfkeden bir şey düşünemez hâlde odasına döndü. İşe alınmasının da işten atılmasının da Nikola'nın etkisiyle olduğunu anlamıştı. Baba oğulun bu derece küçülmesi değildi asıl canını sıkan. Toplumla ilgili bu türlü işlerin bu denli değersiz ellerde olmasına üzülüyordu, önceki işinden atılmasında da geri kafalılığın önemli ölçüde etkisi olduğu kanısındaydı. Ama bu sonuncunun mantıksızlığı çileden çıkarıyordu onu. O zamanki durumu gerçekten de çocuklar üzerinde kötü etkiler yaratabilirdi belki. Ama ya bu sefer!.. Nikola Ogloblin'in kötü emellerine alet olmadığı için atılmıştı işinden... Ne biçim bir işti bu?.. Hangi ilkel toplumda bu derece vahşi bir olay görülmüştü? Önce işinden atılmasının gerçek sebebini anlatarak gereken yere başvurmak kararındaydı. Ama kime kimi şikâyet edecekti?.. Hem kim inanırdı ki ona?.. Nikola ve babası uşaklardan bir sürü yalancı tanık bularak istedikleri kadar leke sürebilirdi ona... Üzüntüsünden, öfkesinden ağlamaya başlamıştı. Durum ne olursa olsun önce başını sokacak bir yer bulmalıydı kendine. Jukviç'in kaldığı otele taşınmaya karar verip hizmetçilerine eşyalarını toplamalarını söyledi. Henüz konuşmaya başlayan küçük Kolya'yı çok ilgilendirmişti bu hazırlık. İki sandığı üst üste koyduklarını görünce,

— Ne yapıyorlar? –diye sordu dadısına.

— Toplanıyoruz canım!

— Niçin?..

— Taşınıyoruz da ondan!

— Nereye?..

— Bilmiyorum canım. Annen biliyor!..

Kolya annesine koşup kucağına çıktı.

— Babama mı gidiyoruz anne?..

Dadısı ve oda hizmetçisi kız çok zengin bir babası olduğunu söylemişlerdi ona.

— Hayır yavrum, baban yok senin!..

— Babam nerede anne?..

— Öldü!..

— Tanrı mı aldı onu?..

— Hayır, Tanrı değil!

— Kim aldı öyleyse?..

— Kimse almadı, öldü! Sonra da toprağa gömdüler!

— Peki ama niçin toprağa gömdüler?..

— Kötü kokmaya başlamıştı çünkü!..

Çocuk annesinin yüzüne uzun uzun baktı. Son cevabından bir şey anlamamışa benziyordu. Öte yandan soruları birer ok gibi saplanmıştı Yelena'nın yüreğine... Üç saat sonra otele taşınmışlardı bile... Kiraladığı odanın loş köşesine çocuğun karyolasını koydurttu. Aydınlık olan öte köşeye de kendisi yerleşti. Sonra oda hizmetçisinin parasını ödeyip işine son verdi. Dedikoduların çıkmasında onun büyük rolü olduğu kanısındaydı. Ayrıca bir oda hizmetçisi tutmak da pahalı gelecekti artık (cebindeki bütün para on rubleydi). Taşındıklarında Jukviç otelde yoktu. Gelince otele taşındığını söylemesini otel kâtibine sıkı sıkı tembihledi. Kâtip söylemiş olacak ki Jukviç geç vakit otele döndüğünde doğru Yelena'nın odasına geldi.

— Ne oluyor?.. Tekrar yer mi değiştirdiniz?..

— Evet!..

— Orada da canınızı sıkan bir şey mi oldu?..

— Aksine o kadar canlarını sıktım ki işten kovdular beni...

Jukviç'in gözlerinde bir memnuniyetsizlik bulutu belirdi.

— Sizden bu kadar sıkılmalarının sebebi ne?.. –diye sordu...

— Tek sebep ara sıra beni ziyarete gelmeniz, benim de bazen sizinle gezmeye çıkmam!

Jukviç'in şaşkınlığı şimdi daha da artmıştı.

— Hayır!.. –diye haykırdı.– Olmaz böyle şey!.. Bu bir sebep olamaz!..

— Bu bahane tabii. Gerçek sebep birkaç gün önce o Nikola salağının evlenme teklifini kabul etmeyişim... Duygularına cevap veremeyeceğimi söylemiştim. Kızıp beni işten kovması için babasını kandırmış olabilir... Ne olur söyleyin, başka bir ülkede böyle bir rezalet olabilir mi?..

Üzgün bir sesle cevap verdi Jukviç,

— Başka bir ülkede görülmesine imkân olmayan çok şey oluyor bu ülkede! Sabretmek gerek.

— Sabrın da bir sınırı vardır ama. Bir yerde o da tükenir!

— Tükensin varsın!.. Ne çıkar bundan?

Yelena'nın yüzü öfkeden kıpkırmızı olmuştu.

— Ne mi çıkar?.. –diye haykırdı.– Böyle bir cevap beklemezdim sizden Bay Jukviç. Bence hiç de öyle değil... Yurduma karşı içimde o kadar çok kin ve nefret birikti ki artık harekete geçmek istiyorum. Anlıyor musunuz?

Jukviç susuyordu. Yelena devam etti,

— Avrupa'ya gidip bir komite kuralım, intikam almak istiyorum, içim yanıyor.

— Kiminle ne komitesi kuracaksınız?

— Polonyalı mültecilerle. Yoksa bu esareti hayatlarının sonuna kadar çekmeye mi niyetliler?

Jukviç omuz silkti,

— Şimdilik!..

— Ne kadar sürecek bu şimdilik?

— Koşullar durumumuzun daha iyi olmasına imkân verene kadar.

— Yani bir şey yapmadan böyle duracaksınız, öyle mi?

Jukviç yine omuz silkti.

— Bildiğim kadarıyla evet!..

— Siz de burada tutsak yaşayacaksınız...

— Evet.

— Hakkınızda çok yanılmışım Bay Jukviç.

Jukviç inandırıcı ve uysal bir sesle,

— Yelena Nikolayevna! –diye başladı.– Henüz bilmiyorsunuz, politik mücadelede her şeyden önce sabretmesini, beklemesini bilmek önemlidir.

— Neyi bekleyeceğiz?.. Bunu öğrenmek istiyorum, açıkça söyleyin. Şimdiye kadar bu konuda hiç açık konuşmadınız benimle.

Aynı inandırıcı sesle devam etti Jukviç,

— Şunu unutmayın ki Polonyalı ruhu Ruslara bağlı olacak kadar zayıf değildir. Her şey Avrupa'daki durumun sakin veya karışık olmasına bağlı.

— Sakin veya karışık olmasına bağlıymış! Beni oyalamaya çalıştığınız belli!

Otele taşınırken Jukviç'i birlikte Avrupa'ya gitmeye razı edebileceğini düşünüyordu. Fakat şimdi onun böyle bir şeye hiç de niyetli olmadığını görüyordu. Bu durumda Moskova'da kalmak zorundaydı. Ama neyle geçinecekti? Bir evde mürebbiyelik bulabilirdi belki. Ama yine de iş buluncaya kadar para ihtiyacını nereden karşılayacaktı?.. Ne pahasına olursa olsun Jukviç'ten para istemeye karar verdi. Yüzünü kızartarak,

— Bu durumda sizden rica edeceğim, –diye başladı,– ikinci piyangonun parasından yüz ruble borç verin bana. Hiç param yok. En kısa zamanda öderim!

— Ama yanımda değil ki para. Paris'te, bankada olduğunu biliyorsunuz!..

— Şimdilik kendi paranızdan veremez misiniz? Sonra bankadan istetirsiniz!

— Peki.

Jukviç'in ses tonundan bu "peki"yi çok isteksiz söylediğini anlamıştı Yelena. Elini uzatarak,

— Yorgunsunuz sanırım, –dedi.– Ben de çok yoruldum, dinleneceğim biraz.

— İyi akşamlar!..

Jukviç gitti. Bir süre sonra uşağı gelip içinde yüz ruble bulunan bir zarf verdi Yelena'ya.

Yelena uşakla teşekkürlerini gönderdi Jukviç'e. Yalnız kalınca paraları masanın üzerine atıp divana oturdu... Jukviç umduğundan çok değişik bir insan olarak görünmüştü ona bu akşam. Ama ne yazık ki para almak için yakınlık göstermek zorunda kalmıştı. Bunu düşündükçe üzülüyordu... bu kadar acı çektiğini hatırlamıyordu ömründe... Bu derece alçalmak gururunu aşırı incitmişti. Bu yetmiyormuş gibi bir yandan da Kolya huysuzluk ediyordu. Köşesini beğenmemişti anlaşılan. "Burası karanlık," diyordu. Yelena başını ellerinin arasına almış düşünüyordu. Aklını kaçıracak gibiydi.

* * *

Aradan bir hafta geçti. Bir akşamüzeri Yelena'nın kapısı çaldı... "Jukviç gelmiştir," diye düşündü. Her akşam uğruyordu çünkü. Kapıyı açınca hayretten donakaldı... Karşısında Miklakov duruyordu. Gayet şık, Avrupa malı olduğu daha ilk bakışta anlaşılan bir takım elbise vardı üzerinde. Saçları iyice kırlaşmıştı.

— Gökten mi indiniz böyle?.. –diye haykırdı Yelena.

Onu gördüğüne çok sevindiği belliydi.

— Niçin gökten inecekmişim? Henüz yerlerde dolaşıyorum! Durun şöyle, biraz bakayım size. Çok daha güzelleşmişsiniz!..

— Bırakın güzelleşmeyi şimdi! Girip oturun da anlatın.

— Önce bu kafese nasıl düştüğünüzü söyleyin siz. Prensten ayrıldığınızı daha Avrupa'dayken duymuştum. Buraya gelir gelmez doğru ona gidip adresinizi sordum... Uşakları çalıştığınız yerin lojmanında kaldığınızı söylediler... Verilen adrese gittim. Orada da yoktunuz. İşten ayrıldığınızı, bu otele taşındığınızı öğrendim. Âdetiniz üzere amirinizle yine kavga etmiş olacaksınız.

— Haklısınız. Bıkmıştım orada çalışmaktan.

Daha ilk anda Miklakov'a çok açılmak istemiyordu.

— Söyleyin lütfen! –diye devam etti Miklakov.– Prensten niçin ayrıldınız?.. Aranızda ne geçti?..

— Değişik inançların insanları olduğumuzu anladık!..

— Değişik inançlarınızı şeytan götürsün! –diye haykırdı Miklakov.– Çocuğunuz var. Her şey bir yana, onun için bir arada yaşamalıydınız!..

— Biraz da çocuk için ayrıldım zaten. Üzerinde babasının etkisi olmasın diye...

Alaycı alaycı gülümsedi Miklakov,

— Babasının etkisi olmasın diye mi?.. Ne derseniz deyin, ama giderek bozuluyor karakteriniz Yelena.

— Sizinki de aksine iyileşiyor! Prensesten niçin ayrıldınız?

— Çok daha olumlu bir sebeple ayrıldık.

— Neymiş bu olumlu sebebiniz?..

— Hiçbir zaman birleşmememiz!

Yelena kuşkulu kuşkulu başını salladı.

— Ayrıldığınız bir kadın hakkında böyle konuşmakla çok doğru davranmış oluyorsunuz tabii. Ama kim inanır bu söylediğinize?.. Petitskaya'nın yazmış olduğu bir mektubu okudum... Prensesin sizi çok sevdiğini, sizinse onu üzdüğünüzü yazıyordu. Kendisine yakın olmayan birisinin onu üzmesine izin verir mi bir kadın?..

— Yakın olmadığımızı söylemedim. Beni sevdiğini, ama görevi gereği kocasına sadık kalacağını söylüyordu.

— Ne göreviymiş bu?..

— Puşkin'in Tatyana'sının görevi: "Başkasına aidim ve ebediyen ona sadık kalacağım."

— Bu Tatyana'dan hep nefret etmişimdir!.. –diye haykırdı Yelena.– Puşkin hayatında böyle bir kadınla gerçekten karşılaşmışsa bu kadının sırf general kocasından ve toplumdaki parlak yerinden olmamak için öyle davrandığına yemin edebilirim!..

Miklakov itiraz etmedi.

— Olabilir!.. –Gülerek ekledi:– Ama benim prensesi durduran başka bir kuvvetti!

— Başka mı?..

— Evet!.. Tanrı'dan, günah işlemekten, öteki dünyadaki amansız cezadan korkuyordu.

Yelena'nın yüzünde hayretten çok alay ifadesi vardı.

— Öyleyse çok aptalmış! –dedi.

— Pek akıllı sayılmaz!..

— Benim aklımın almadığı bir şey var. Peşinde iki yıl Avrupa'da dolaşacak kadar nasıl âşık olabildiniz böyle bir kadına?..

— Onun bu eksikliğiydi beni çeken... Maria Magdalenalardan bıkmıştım artık!.. Hem prensesle artık görüşmediğimizi de kim söyledi size?..

— Jukviç! Paris'ten bir arkadaşı yazmış ona!

— Ya?.. Demek hâlâ buralarda o ha?..

Gayet sakin bir sesle cevap verdi Yelena,

— Evet! Benden iki oda ötede kalıyor.

Anlamlı, anlamlı,

— Bak hele!.. –dedi Miklakov.– Onun kanadının altına sığındınız yani.

— Hayır, Moskova'da bildiğim başka otel olmadığı için buraya geldim. Aceleyle taşınmam gerekiyordu. Söyleyin lütfen, nasıl bir insan şu Jukviç?.. Açık söylemek gerekirse şimdiye kadar doğru dürüst anlayamadım onu.

Bir an düşündü Miklakov.

— Bildiğiniz gibi oldukça zeki bir adam... Biraz da anasının gözü.

— Polonyalı hareketinin önderi olduğundan şüpheleniyorum.

— Sanmam!..

— Öyle, öyle! Polonyalı mülteciler için para topluyor burada.

Miklakov gülümsedi,

— Epey de toplamıştır sanırım!..

— Neye dayanarak böyle konuşuyorsunuz?

— Mültecilerin çoğu dolandırıcılık yapıyor da ondan!..

Yelena'nın yüzü birden değişti.

— Bir süre önce Paris'e oldukça yüklü bir para gönderdiğini gayet iyi biliyorum.

— Böyle bir şey duymadım. Yalnız şu kadarını gayet iyi biliyorum, mülteciler Paris'in proletaryasını teşkil ediyorlar.

Yelena heyecanını gizlemeye çalışarak,

— Çok garip doğrusu! –dedi.

Beriki ayağa kalktı. Gitmeye hazırlanıyordu. Yelena da kalktı,

— Tekrar ne zaman görüşeceğiz?..

— Sanırım yakında değil! Yarın Küçük Rusya'ya gidiyorum.

— Küçük Rusya'ya mı?.. Niçin?..

— İki sebepten ötürü... önce Avrupa'nın iklimi pek hassaslaştırdı beni. Hep iyi iklim istiyorum artık ama burası çok soğuk geliyor. Ayrıca birkaç güne kadar prenses Moskova'ya, kocasının yanına dönüyor.

Bir yerine iğne batmış gibi haykırdı Yelena,

— Dönüyor mu?..

— Evet. Peşinde gezdiğimi söylemesinler diye ben de gidiyorum.

— Bence sabredemeyip tekrar soğuk tanrıçanıza koşarak önünde diz çökeceğinizden korktuğunuz için kaçıyorsunuz!

Miklakov yürüdü,

— Hayır, hayır!.. Bir daha o kadar aptallaşmayacağım!

Yelena'nın morali Miklakov gittikten sonra daha da bozulmuştu... Polonyalı mültecilerin devam eden yoksulluğu hakkındaki sözleri Jukviç'ten kuşkularını daha da pekiştirmişti. Böyle şeyleri düşünmek bile istemiyordu.

X

Bir sabah hastalarını dolaşmak için Elpidifor Martınıç arabasına biniyordu ki birden Marfuşa çıkageldi. Şaşkın ve perişan bir durumdaydı kızcağız.

— Elpidifor Martınıç, babacığım, hanımım çok fena! – diye haykırıyordu.

— Ne oldu?..

— Ölü gibi yatıyor!..

— Oo!.. Ne oldu?..

— Dün Yelena Nikolayevna'nın aşçısı gelmişti. Küçük hanımın yanında çalışmıyormuş artık! Yelena Nikolayevna'nın işinden ayrılıp otele, Bay Jukviç'in yanına taşındığını söyledi.

— Jukviç'in yanına mı taşındı? Tüh!.. Pes doğrusu!..

— Evet efendim. Yelizaveta Petrovna buna çok kızdı... Ağladı, bağırdı, saçlarını yoldu. Ne kadar yalvarsam da ağzına bir lokma ekmek koyduramadım. Gece de hiç uyumadı. Sabahleyin kalkıp elini yüzünü yıkamak için tuvalete gitti, ama yıkamadan dönüp tekrar yatağına girdi. "Marfuşa!" diye seslendi. Gidip baktım. "Çabuk doktor çağır!" dedi. Biraz bekledim ne olacak diye, gırtlağından hırıltılar çıkmaya başladı. Birkaç kez seslendim, cevap vermedi. Hemen size koştum.

Elpidifor Martınıç dikkatle dinliyordu. Konuşması bitince Marfuşa'yı da arabasına alıp Yelizaveta Petrovna'nın evine gitti. Odaya girdiklerinde yaşlı kadını yatağında yan yatar buldular. Yüzü yastığa gömülüydü. Çıplak bacağı yorganın altından çıkmış, karyolanın kenarından sarkıyordu. Elpidifor Martınıç önce bu çıplak bacağı göstererek,

— Ört şunu!.. –dedi.

Kız söyleneni yaptı.

Doktor sonra kadının yüzüne baktı, omzundan tutup gayet sertçe sarstı, bileğini tutup nabzına baktı.

— Tamam! Bitmiş!..

Marfuşa titrek bir sesle,

— Ne oldu babacığım? –diye sordu.– Ölmüş mü yoksa?..

Sıkıntılı bir şekilde çevresine bakındı Elpidifor Martınıç.

— Ölmüş!.. Git, polise haber ver.

Avazı çıktığı kadar bağırarak ağlamaya başlamıştı Marfuşa.

Beriki yalnız kalınca yine çevresine bakındı, gidip konsolun üzerindeki anahtarları aldı. Elleri titriyordu. Yelizaveta Petrovna'yı her zaman para alırken gördüğü çekmeceyi açtı... Karıştırmaya başladı. Sıkı sıkı kapatılmış bir para çantası çıkarıp açtı: Bin beş yüz ruble vardı içinde... Bin rubleyi cebine indirdikten sonra çantayı tekrar kapayıp çekmeceye koydu. İtip kilitledi. Bu bin rubleyi Yelizaveta Petrovna'nın çeşitli işlerine koşturmasının karşılığında hakkı olduğuna inanarak almıştı.

Polis gelince Elpidifor Martınıç her şeyi ona teslim etti, artık kendisinin orada bir işi kalmadığını söyleyerek gitti... Polis de Elpidifor Martınıç'ın yaptığını yaptı: Beş yüz rublenin cenaze masraflarına yeter diye düşündüğü yüz elli rublesini bırakıp gerisini cebe indirdi... Odada değerli ne bulduysa, bilezik, küpe, hatta gümüş kaşık, hepsini ceplerine doldurdu. Ancak ondan sonra savcıyı çağırttı. Savcı ertesi gün gelebildi. Yelizaveta Petrovna'dan kalan şeyleri, eski püskü elbise ve paçavraları büyük bir özenle kaydetti, bir torbaya koyup mühürledi. Toprağa verilmesinden ancak bir hafta sonra polis Yelena'yı annesinin ölümünden haberdar edebildi. Bir haftada bulabilmişlerdi onu Moskova'da. Haber Yelena'yı oldukça etkilemişti... İçinden bir ses annesini çok üzdüğünü söylüyordu ona. Kendini teselli için, "Benim oğlum da beni üzecek, dünya böyle gelmiş böyle gider," diye düşünüyordu. Annesinden kalan eşyaları almadı. Hepsini Marfuşa'ya vermelerini söyledi. Bu mirasta onun daha çok hakkı olduğu kanısındaydı nedense... Polis bu kez de torbadan bir şeyler beğenip aldı, ancak birkaç eski elbise götürüp verdi Marfuşa'ya... Bu arada çok değişik bir işle meşguldü Elpidifor Martınıç... Prensesin gelişi ve kocasıyla buluşturulması işiyle ilgileniyordu.

Prenses Petersburg'dan bir mektup yazmış, ayın şu günü Şevri Oteli'ne ineceğini bildirmişti. O gün Elpidifor Martınıç sözü edilen otele gitmiş, prenses için çok lüks bir daire

tutmuştu... Sonra salonda oturup beklemeye başlamıştı. Gerçekten de o gün geldi prenses. Elpidifor Martınıç kapıda karşıladı. Hemen koluna girdi ve merdivenlerden çıkararak odasına götürdü. Ona nasıl teşekkür edeceğini bilemiyordu prenses. Petitskaya da prensesin yanındaydı kuşkusuz.

Prenses, Petitskaya'yı göstererek,

— Tanışıyorsunuz sanırım? –dedi.

— Tabii! –diye haykırdı doktor.– Arabadan düştükleri zaman hanımefendiyi tedavi etmek onuruna bile erişmiştim.

Petitskaya'ya dönüp ekledi,

— Hatırlıyorsunuz değil mi efendim?

Öteki biraz bozulmuştu.

— Hatırlıyorum!..

Doktor manalı manalı,

— Umarım tamamen geçmiştir yaralarınız, –dedi.

Onun bu imasını anlamamış gibi davrandı Petitskaya,

— Geçti! –dedi.

— Kocam beni kabul edecek mi? –diye sordu prenses.

Elpidifor Martınıç güven dolu bir sesle,

— Elbette! –diye cevap verdi.– Ona ne şüphe!..

Sonra birden sustu. Size anlattığımız o konuşmadan sonra karısından hiç söz etmemişti prens. Hatta Elpidifor Martınıç, "Sanırım yakında prenses gelecek," dediğinde bile çoğunlukla hiçbir cevap vermiyordu. İşin kötüsü bunu duyunca suratını buruşturuyordu.

Grigorova devam etti,

— Şimdi ne yapacağız?.. Önce siz gidip haber mi vereceksiniz, yoksa doğrudan eve mi gideceğim?

— Hayır, önce ben gidip hazırlayayım onu. Birden sizi görmesi iyi olmaz belki!

Doktor hiç zaman kaybetmeden prense gitti... Oldukça sakin, kitap okurken buldu onu.

— Size çok mutlu bir haberle geldim, öhö!..

Prens soru dolu bakışlarla yüzüne baktı.

— Matbaa Caddesi'nden geçiyordum! –diye devam etti doktor.– Baktım Şevri Oteli'nin önünde bir fayton durdu, iki kadın indi. Biraz daha yaklaşınca ne görsem beğenirsiniz? Prensesle Petitskaya değiller mi?..

— Prenses mi? –diye haykırdı prens.

Bunu duyunca birden titremişti.

— Evet!.. Alelacele koşup odasında buldum onu. "Doğrudan evinize gitmemeniz biraz ayıp kaçmıyor mu acaba?" diye sordum. "Ah," dedi, "yapamam ki. Kocamın beni isteyip istemeyeceğini bilmiyorum!" Melek gibi bir kadın doğrusu! "Lütfen evinize gidin," dedim. "Sizi görünce çok sevinecektir prens."

Elpidifor Martınıç güvenli bir ses tonuyla konuşuyordu. Ama prensin yüzünde tekrar beliren o sıkıntılı ifadeyi görünce tüm güveni kaybolmuştu. Devam etti,

— "Hayır, önce siz gidip beni kabul edip etmeyeceğini bir sorun," diye diretti. Gördüğünüz gibi ben de size geldim. Nasıl isterseniz öyle olsun. Ancak prensesin otelde kalması kentte çirkin dedikodulara yol açar bence.

Prens daha da buruşturdu suratını. Garip bir sesle,

— Gelsin! –dedi.– Yalnız, hasta, huysuz bir adamım ben... kimsenin canımı sıkmasını istemiyorum.

— Hey Tanrım! Canınızı sıkmak mı? Prenses ha? İnanın bir melektir prenses. Yalnızca hizmetinizde olacak, o kadar.

— Hizmet de istemiyorum ondan! İstediğim tek şey yalnız kalmak! –diye bağırdı prens.

— İstediğiniz gibi yalnız da kalacaksınız, önceden tembihlerim bunu. Adamlarınızdan birini göndererek buraya çağırtmamı ister misiniz?..

Prens başını öte yana çevirip,

— Gönderin! –dedi.

Prensesi almaya kendi arabasını gönderdi Elpidifor Martınıç. Zaman kaybetmeden hemen gelmesi gerektiği haberini göndermişti arabacısıyla.

Petitskaya'yla birlikte geldi prenses. Uşaklar onun geldiğine çok sevinmişlerdi: "Ah, bakın kim geldi!" Yaşlı başuşak merdivenlerde karşılaşmıştı onunla. Sevinçle ve saygılı bir tavırla olduğu yerde donakalmıştı. Oda hizmetçilerinden biri cam kapılardan birinin arkasından onu görünce koşarak arkadaşlarının yanına gitmiş, eski hanımlarının geldiğini heyecanla anlatmaya başlamıştı.

Prenses, Petitskaya'ya,

— Siz benim daireme geçin! –dedi.

— Peki!..

Petitskaya arka odalardan birine doğru yürüdü. Prenses kocasının odasına gitti. Kapıya yaklaştıkça kalp atışları sıklaşıyordu. Geldiğini önce en hafif ayak sesine dikkat kesilen Elpidifor Martınıç duymuştu. Gururlu bir sesle,

— Prenses geldi!.. –dedi.

Prensin yüzü biraz değişti. Yerinden kalktı.

Prenses odaya girince çabuk adımlarla kocasına yürüdü... Beriki elini uzattı ona. Genç kadın bu eli yakalayıp hararetle öpmeye başladı. Karşılık olarak kocası da alnından öptü. Elpidifor Martınıç da ayağa kalkmıştı. Eşlerin buluşmasını heyecanla seyrediyordu. Sonunda oturdular. Prenses kocasının tam karşısına, oldukça yakınına oturmuştu. Elpidifor Martınıç da eski yerine oturdu.

Prenses yumuşak ve sevecen bir bakışla kocasına bakıyordu,

— Şimdi nasıl sağlığınız? –diye sordu.

Prens zoraki, yavaş yavaş konuşarak,

— Şöyle böyle! –dedi.– Bir ara çok fenaydım, şimdi biraz düzeldim.

Kocasının yüzünden gözlerini ayırmıyordu prenses, bulanık ve anlamsız bakışları şaşırtmıştı onu.

Prens karısının yüzüne bile bakmadan,

— Siz de hasta mıydınız? –diye sordu.

Belli belirsiz kızararak cevap verdi prenses.

— Evet, Paris'te çok hastaydım.

Prenses pek değişmemişti. Yalnız yüzünün beyaz ve taze cildinde hafifçe kırışıklar belirmişti, o kadar.

— Başka nerelerde kaldınız?..

— İtalya ve Almanya'da.

— Rusya'dan kimse var mıydı İtalya'da yanınızda, yoksa yalnız mıydınız?..

Miklakov'un da onlarla birlikte İtalya'ya gidip gitmediğini öğrenmek istiyordu.

Prenses kocasının gizli niyetini sezmiş gibi,

— Yalnızdık!.. –dedi.– Petitskaya'yla ben. Roma'da bir ara Anna Yuryevna'yla birlikteydik. Zavallı orada öldü.

— Anna Yuryevna öldü mü? –diye haykırdı Elpidifor Martınıç.

— Hem de çok korkunç bir biçimde. Evi yan sokaklardan birindeydi. Öyle bağırıyordu ki batıl inançlı İtalyanlar evin yakınından bile geçmez olmuşlardı.

— Hastalığı neydi? –diye sordu prens.

Anna Yuryevna'nın ölüm haberi bile pek heyecanlandırmamışa benziyordu onu.

— Bilmiyorum.

Doktor manalı manalı öksürdü,

— Öhö!.. Yaşayış biçimine bakılırsa rahat bir ölüm bekleyemezdi zaten Tanrı'dan. Acaba büyük mirası kime kaldı?

— Tabii ki barona! –dedi prenses.

— Barona ha?.. Yıllık geliri yüz binin üstündedir herhâlde.

— Evet, ama hak etti bunu doğrusu. Son günlerde çok ilgi gösterdi karısına. Bir keresinde Anna Yuryevna onun için, "Benim iyilik meleğimdir!" demişti bana. İki hafta karısı ölümle pençeleşti, o da başında bekledi. Bir dakika bile uyumadı. O kadar zayıflamıştı ki artık birkaç güne kalmaz o da ölür diye düşünüyorduk.

Elpidifor Martınıç alaycı alaycı gülümsedi,

— Böyle bir miras için zayıflamaya değer doğrusu!

— Sanırım yakında Moskova'ya gelecek!

Elpidifor Martınıç,

— Yaa?.. Bu iyi işte!.. –diye mırıldandı.

Bir yandan da şöyle düşünüyordu: "Prens karısını soğuk karşıladı. Bunun tek sebebi tabii ki yine o Yelena şıllığı! Hâlâ kafasından çıkarıp atamadı onu." Belki bir şeye yarar diyerek Yelena'nın Jukviç'e kaçtığını prense söylemeye karar verdi. Sinirlerini bozacağından korktuğu için şimdiye kadar söylememişti bunu. Özellikle prensesle konuşuyormuş gibi,

— Burada da yeni haberler var! –diye başladı.– Yelizaveta Petrovna öldü. Tanıyordunuz onu sanırım.

— Öldü mü?..

Prens,

— Ne zaman öldü? –dedi yüksek sesle.

Elpidifor Martınıç başını öne eğdi,

— Üç hafta oluyor, öhö!..

Prens sert bir sesle,

— Şimdiye kadar niçin söylemediniz bana? –dedi.

— Unutmuş olacağım herhâlde. Öhö!..

Prens, Elpidifor Martınıç'ın bütün bu sözleri nereye getirmek istediğini kestiremeden,

— Uzun zaman hasta yattı mı? –diye sordu.

— İki kriz geçirdi, o kadar. Birincisi kızının mal sorumluluğuna girdiğini duyduğu gün gelmişti!..

Acı acı gülümseyerek devam etti,

— Böyle bir olay karşısında her annenin çok üzüleceğini siz de kabul edersiniz sanırım, ikinci krizse kızının oradan da ayrıldığını öğrenince geldi.

Prenses ürkek bir sesle,

— Ayrıldı mı? –diye sordu.– Nereye taşındı?

Yelena'nın prensten onu Jukviç'ten kıskandığı için ayrıldığını Avrupa'dayken duymuştu. Bu kıskançlığı gerektirecek gerçek bir sebebin var olup olmadığınıysa hâlâ bilmiyordu.

Elpidifor Martınıç bu kez daha çok prense duyurmak isteğiyle,

— Şu Polonyalı Jukviç'in kaldığı otele!.. –dedi.

Bu cevap karşısında prensesin yüzü üzgün bir ifadeyle kaplandı ve sustu. Prens de susuyor, sakalıyla oynuyordu. Bu haber pek etkilememişe benziyordu onu. "Şimdiye kadar çoktan olmalıydı bu," diye düşünür gibi bir duruşu vardı. Düşünceliydi.

Prenses ise kocasına Petitskaya konusunu nasıl açacağını düşünüyordu... Konuşmanın başka bir konuya dönmek yolunda olmadığını görerek sonunda kararlı bir sesle,

— Petitskaya'yı da yanımda getirdim, –dedi.– Yanımda kalmasına izin verecek misiniz?..

— Nasıl isterseniz öyle yapın!.. –diye cevap verdi kocası.– Benim için önemli değil.

Dikkatinin dağıtılmasına canının sıkıldığı belliydi.

Elpidifor Martınıç da fark etti bunu ve prensese,

— Prens yoruldu, –dedi.– Fazla konuşmak iyi gelmiyor ona, öhö!..

— Pekâlâ, gideyim!.. – dedi prenses uysal bir sesle ve kalktı.

Elinden geldiğince güler yüzle yolcu etti onu prens,

— Güle güle!..

Elpidifor Martınıç hâlâ oturuyordu. Prensin bir emri olup olmadığını öğrenmek istiyordu. Gerçekten de yalnız kaldıklarında prens kısık bir sesle,

— O kadının, –diye başladı,– Jukviç'in yanına taşındığını söylediniz. Ancak babası olarak çocuğu peşinde sürüklemesine izin veremem, ömrü maceradan maceraya koşmakla geçeceğe benziyor, bu durumun çocuk üzerinde etkisinin iyi olmayacağı kanısındayım.

— Tabii! Öyle ananın terbiyesi ne kadar olur!

— İşte bunun için yarın ona gidip hareketlerini hiçbir şekilde yargılamadığımı, yalnız bir ricamın olduğunu söyleyin. Her şey bir yana aşkımın hatırı için çocuğumuzu bana versin. Onu mutlu edeceğime namus sözü veririm... Sizin de

bildiğiniz gibi prenses çok iyi bir insandır. Annesini aratmaz. Vârisimiz de yaparız onu!

— Tabii verecek çocuğu!.. –diye haykırdı Elpidifor Martınıç.– Verecek! Ne yapsın? Nasıl olsa yakında yeni çocukları olacak.

— Lütfen gidin ona, tamam mı?..

— Gideceğim.

O gün prens odasından hiç çıkmadı. Prenses de eşyalarını yerleştirmekle meşgul oldu. Petitskaya da ona yardım etti.

* * *

Elpidifor Martınıç'ın gelmesinden biraz önce Yelena'yla Jukviç arasında oldukça hararetli bir tartışma geçmişti. Yelena, Miklakov'la görüşmesinden sonra artan şüphelerinden iki hafta Jukviç'e hiç söz etmemişti. Kendisini tutup onu kontrol ediyordu. Her ne kadar her gün ona uğruyorduysa da ziyaret süresini günden güne belirgin biçimde kısaltıyordu. Yelena Polonya işlerinden falan söz açınca da kaçamak cevaplar veriyor ya da susuyordu. Bunları sükûnetle geçiştirebilecek yaradılışta bir insan değildi Yelena: Jukviç'e olan kini gün geçtikçe artıyordu, öyle ki bir sabah artık dayanamamış, "Önemli bir konuyu görüşmek üzere bana kadar gelin," diye haber göndermişti. Jukviç hemen geldi. Buna canının sıkıldığı yüzünden belliydi.

— Son günlerde sizinle körebe oynuyor gibiyiz! –diye başladı Yelena.– Ben gözlerim bağlı dolaşıyorum, sizse benden kaçıyorsunuz!.. Karanlıktan hiç hoşlanmam. Aydınlığa kavuşabilmem için her şeyi açık açık konuşmalıyız... Önce şunu söyleyeyim, aldığım bir habere göre Polonyalı mülteciler Paris'te hâlâ muhtaç durumdalarmış.

Jukviç'in yüzü birden kıpkırmızı kesildi.

— Bunu kim söyledi?.. –diye homurdandı.

— Çok güvendiğim biri! Böyle olduğunu söylememiştiniz bana. Bu demektir ki ya bunu bilmiyorsunuz ve onların bir temsilcisi olarak bu size yakışmaz ya da güvenemediğiniz için gizliyorsunuz benden.

Jukviç heyecanlı bir sesle haykırdı,

— Ah Yelena Nikolayevna, niçin güvenemeyecekmişim size?..

— Bilmiyorum!.. Bunu size sormalı!.. Bakın ne istiyorum şimdi? Mültecilere yazın, gerçekten muhtaç durumda olanlar ciddi bir gazeteye ilan versinler, adreslerini bildirsinler. Biz o adrese gönderelim parayı, herkes de parayı aldığını ve miktarını tekrar aynı gazeteyle duyursun bize. Yalnız bizi ele vermeyecek şekilde olmalı bütün bunlar.

Yelena'nın son cümlesinden dehşete kapılmış gibi haykırdı Jukviç,

— Bu olamaz işte Yelena Nikolayevna!

Yelena alaycı alaycı gülerek Jukviç'in gözlerine baktı.

— Niçin olamazmış?..

— Çünkü Yelena Nikolayevna, nasıl yazabilirim onlara böyle bir şey?.. Sürgün olduğum için tüm mektuplarım okunuyor postada. Böyle bir şey yazarsam ertesi gün Sibirya'yı boylarım.

— Para gönderdiniz ama!..

— Hey Tanrım! Parayı biri aracılığıyla göndermiştim.

— Öyleyse Paris'e gidelim. Kalan parayı bilerek, görerek dağıtmak istiyorum. Orada bir iş de bulurum belki... Müzik, dans ve Rusça dersi verebilirim. O da olmazsa bir mağazada kasiyerlik yaparım.

— Ama ben sizinle gelemem Yelena Nikolayevna. Daha ilk istasyonda yakalayıp hapsederler beni. Bir kaçağım ben!

— Hadi canım siz de!.. Darağacından kurtulmuşken gelip burada mı yakalanacaksınız?.. İstemiyorum desenize açıkça!..

Jukviç Yelena'nın sözlerinden alınmış gibi,

— Evet Yelena Nikolayevna, istemiyorum! –diye haykırdı.– Haklısınız!..

Yüzü kıpkırmızı olmuştu. Devam etti,

— Çünkü nedense bana hiç güveniniz yok ve Paris'e beni kontrol etmek için gitmek istiyorsunuz. Ben sahtekâr

değilim Yelena Nikolayevna!.. Binlerce Polonyalı parasını teslim etmiştir bana, ama kimsenin aklına benden kuşkulanmak gelmemiştir. Sizse birkaç kuruşunuz için güvenemiyorsunuz. Paranız sizin olsun. Geri isteyip hepsini iade edeceğim size! Şeytan götürsün paranızı!.. Böyle onursuz paraya ihtiyacı yoktur Polonyalıların!..

Bu monolog Yelena'nın tepesini iyice artırdı,

— Dürüst insan kontrol edilmekten korkmaz! –diye haykırdı.

Jukviç de bağırmaya başlamıştı artık,

— Ben dürüstüm, kontrolünüzden de korktuğum yok!

— Hayır, korkuyorsunuz. Kusura bakmayın ama... yüz ifadeniz ve sesiniz ele veriyor sizi.

Jukviç kalktı, kapıya yürüdü. Kapıyı açarken bir yandan da bağırıyordu,

— Hayır korkmuyorum. Bir hafta sonra paranızı da getireceğim size!..

Yelena da arkasından bağırdı,

— Lütfen, buna çok sevineceğim!

Yelena paraları geri alınca bir pusulayla hepsini Nikola Ogloblin'e göndermeyi düşünüyordu. "Siz ve babanız gibi insanlardan hiçbir şekilde yardım kabul edemem!" diye yazacaktı.

Daha kendine gelememişti ki Elpidifor Martınıç'ın geldiğini bildirdiler. Annesinin ölümü vesilesiyle geldiğini düşünerek onunla hiçbir şekilde görüşmek istemediğini söylemeleri için birini yolladı ama bu yanıt Elpidifor Martınıç'ı durduramadı. İçeri dalıp doğru Yelena'nın odasına girdi, öfkeli yüzünü görünce konuşmasının uygun olmayacağını hemen anlamıştı. Sırnaşık bir tavırla,

— Rus atasözü doğrudur, –dedi.– Bir eski dost iki yeniden iyidir!..

Yelena alaycı alaycı güldü,

— Boşuna zahmet ettiniz!

Doktor gözlerini kıstı, bir filozofun sakin tavrıyla,

— Ne yapalım! -dedi.- Prensin emri üzerine rahatsız ediyorum sizi. Size olan sevgi ve saygısının hiçbir şekilde azalmadığını bildirmemi istedi... Yaptıklarınız için... öhö, suçlamıyormuş sizi. "Daha genç..." diyor. "Tabii ki evlenecek, birçok yer değiştirecek." Çocuğun yetişmesi için bu durumu zararlı görüyor ve bir an önce yavrunuzu ona vermenizi rica ediyor!..

— Yavrumu mu?.. -diye sözünü kesti Yelena.

— "Ben," diyor, "otuz yaşında devlet hizmetinin üst basamaklarına çıkarabilirim onu. Yelena isterse sarayda bile görev verdiririm!" Gerçekten de yapabilir bütün bunları. Çok tanıdığı vardır. "Sonra," diyor, "mirasçım da yaparım onu. Prenses de ikinci annesi olur."

Elpidifor Martınıç'ın sözünü ağzından kaptı Yelena,

— Prenses geldi mi?..

— Evet, dün geldiler.

Öfkeli bir gülümseme belirdi Yelena'nın dudaklarında. Alaycı bir sesle,

— Prensin bu teklifi tabii ki çok göz alıcı, -dedi.- Ama ne yazık ki oğlumun yüksek devlet memuru olmasını istemiyorum. Sadece insan, babasından iyi insan olsun, yeter.

Yelena'yı kandırmak için uydurduğu şeylerin aksi tesir yaptığını görünce,

— Bunlar benim fikrim, -dedi Elpidifor Martınıç.- Sizin istediğiniz gibi yetiştirecek onu.

— Hayır, benim istediğim gibi hiçbir zaman yetiştiremez: Bu konuya ne kadar değişik açılardan baktığımızı kendisi bilir!..

Yelena'yı kandırabilmek için bu kez,

— Ama mal, ya mal! Düşünün bir kere! -diye haykırdı Elpidifor Martınıç.- Sizin zengin olup olmayacağınız belli değil, ama prens oğlunuzu zengin biri yapacak.

— Sanırım malsız yaşayabilecek kadar kafası çalışır çocuğumun. Lütfen prense benim de kendisine eskisi gibi

saygı duyduğumu, ama yine de çocuğu ona veremeyeceğimi bildirin.

Yelena böyle söyleyerek şapkasını aldı ve aynanın karşısına geçip hazırlanmaya başladı.

Elpidifor Martınıç ürkek bir sesle,

— Bir yere mi gidiyorsunuz? –diye sordu.

— Evet, işim var!..

Aslında konuğunun gitmesini sağlamak için hazırlanmaya başlamıştı.

Elpidifor Martınıç,

— Öhö!.. –diye öksürdü.

Üzgün bir sesle ekledi,

— Görevimi başaramadan dönmem çok acı.

— Haklısınız!..

Kalktı, Yelena'nın önünde eğilip çıktı. Merdivenlerden inerken kendi kendine şöyle söyleniyordu,

— Ne akılsız şu kız!..

Doğrudan prense gitmeye cesaret edemedi... Önce bütün hastalarını bir bir dolaştı. Bu arada hep Yelena'nın cevabını prense en iyi şekilde nasıl iletebileceğini düşünüyordu.

Prensi büyük bir sabırsızlıkla kendisini beklerken buldu... İçeri girer girmez,

— Hayır, hiçbir şekilde razı olmuyor! –diye başladı.– "Bir anayım ben," diyor. "Çocuğumdan ayrılamayacak kadar düşkünüm ona."

— İsterse her hafta görürdü.

— Söyledim, ama bunu da kabul etmedi.

Alnını ovuşturdu prens. Aklına bir şey gelmiş gibi,

— Dinleyin! –dedi.– Bir işim düşmedi şimdiye kadar, ama polisin yapamayacağı şey olmadığını söylerler... Acaba zorla çocuğu alıp bana vermeleri için bir şeyler yapamaz mıyız?

Prensin bu sözleri bir an düşündürdü Elpidifor Martınıç'ı.

— Öhö!.. –diye anlamlı bir şekilde öksürdü.– Belki yapabiliriz. Bazı tanıdıklarım var.

— Gidip bir araştırın bakalım. On-on beş bin, neyse teklif edin!..

Bu kadar büyük bir rakamı duyunca hayretle haykırdı Elpidifor Martınıç,

— Aman Tanrım!.. Neden bu kadar çok?..

Bu işi yaptırabilmek için bir hafta sağa sola koştu durdu, ama bir sonuç alamadan döndü. Umutsuz bir tavırla,

— Hayır! –dedi.– Ne yazık ki yapılabilecek bir şey değil... Sözünü bile etmek istemiyorlar. "Bu devirde nasıl yapalım bunu?" diyorlar. "Gazetelerin diline düşeriz... Kimse bir ananın elinden çocuğunu alamaz."

Prens yüzünde derin bir ızdırap ifadesiyle,

— Ama mahvedecek çocuğu! –diye haykırdı.– Bunu anlamıyorlar mı?..

— Anlıyorlar, ama gazetelerden çekiniyorlar!..

XI

Anlattığımız o tartışmadan sonra Yelena bir hafta göremedi Jukviç'i. Ona kaba davrandığı için şimdi de pişman olmaya başlamıştı. Paranın gelmesini beklerken Jukviç'in hiç uğramayacağını, postadan alır almaz da gelip suratına fırlatacağını düşünüyordu... Gidip özür dilemeye, parayı tekrar kabul edip istediği gibi kullanması için yalvarmaya hazırdı... Aradan bir hafta daha geçti, Jukviç'ten ses seda yoktu. Kimse de söz etmiyordu ondan. Sonunda Yelena'nın sabrı tükendi... Jukviç'e göndermek üzere kat görevlisini çağırdı.

— Lütfen Bay Jukviç'e söyle bir ara bana uğrasın.

Kat görevlisi tuhaf tuhaf baktı Yelena'nın yüzüne.

— Bay Jukviç gittiler efendim.

Bu haber Yelena'yı şaşkına çevirmişti.

— Nereye gitti? –diye sordu.

— Nereye gittiğini bilmiyoruz. Bir araba kiralayıp ayrıldı otelden.

— Moskova'dan tamamen mi gitti demek istiyorsun?

— Evet!..

— Peki ama ne zaman gitti?..

Jukviç'in gittiği günü söyledi adam. Aralarında tartışmanın geçtiği gündü bu. Kat görevlisinin söylediklerine hâlâ inanamıyordu Yelena.

— Nasıl gider?.. –diye haykırdı.– Moskova'ya sürgün gelmişti!

Kat görevlisi gülerek karşılık verdi,

— Kim? Bay Jukviç mi? Hayır!

— Ne demek hayır? Kendisi söylemişti bana!.. Patronu çağırsana buraya, senin bir şey bildiğin yok!..

Başını ellerinin arasına aldı Yelena. Aklını kaçıracak gibiydi.

Kat görevlisi koşarak patronu çağırmaya gitti. Şişman, başının tepesinde bir tutam saç bırakıp gerisini tıraş ettirmiş, paltosunun etekleri topuklarında babacan görünüşlü bir iş adamıydı otel sahibi.

— Sizi rahatsız ettiğim için bağışlayın! –diye başladı Yelena.– Adamınızın buradan ayrıldığını söylediği Bay Jukviç polis kontrolü altında değil miydi?.. Bunu öğrenmek istiyordum. Benim için çok önemli.

Otel sahibi Yelena'nın sözlerine gücenmiş gibi,

— Hayır, hayır! –diye cevap verdi.

Gülümseyerek ekledi,

— Öyle olsa otelime sokar mıydım onu!

— Bunda kötü bir taraf yok ki... Sadece Moskova'ya kendi isteğiyle mi, yoksa sürgün mü geldiğini öğrenmek istemiştim.

— Sürgün bir adamın otelimde ne işi var hanımefendi?.. Sürgünlerin kaldığı özel evler var. Polis alır oraya götürür onları!.. (Yeni bir usul çıkarıyordu otel sahibi). Benim otelim özgür insanların kaldığı bir oteldir!..

— Kimlik kartını vermiş miydi size?..

— Vermişti... Kendim incelemiştim kimliğini... Stanislav Jukviç, sekreterlik rütbesi bile vardı... Anlayacağınız gerçek bir beyefendiydi.

— Peki ama şimdi nereye gitti?..

— Nereye gideceğini söylemedi. Yalnız Moskova'dan ayrıldığını biliyoruz... Borcu falan mı vardı size?..

— Az... önemli değil.

— Unutmuş olacak... Bana borcunu kuruşu kuruşuna ödedi çünkü. Çok dürüst biriydi!

Çirkin bir biçimde aldatıldığından kuşkusu kalmamıştı artık Yelena'nın... "Böyle bir adamı bana salık vermekten utanmadı mı peki Miklakov?.." diye geçirdi içinden. Miklakov'un ne suçu vardı bunda? Miklakov sadece zeki ve ilerici olduğunu yazmıştı ve bunlar da doğruydu. Geri kalanını Yelena kendi hayalinde yaratmış, ona yakıştırmıştı. Acı acı gülümsedi. "Diyecek yok doğrusu," diye mırıldanıyordu kendi kendine, "kaderim önce, hiçbir ortak yanımız olmayan bir erkeğe âşık etti beni... Politik çalışmada da dolandırıcının biriyle iş ortaklığı yaptırdı... Çok akıllı bir şey olsam gerek!" Sanki Yelena'nın bu acı düşüncelerini dağıtmak içinmiş gibi tam bu anda tatlı, cana yakın Kolya koşarak geldi yanına. Yelena okşamaya başladı onu... Birden değişmişti. Anne olduğunu hatırlayarak içindeki tüm umutsuzluğu ve üzüntüleri gururla söküp attı yüreğinden. Çocuğu için yaşamaya söz verdi kendi kendine. Ona bakmak için çalışması gerekiyordu... Zaman kaybetmeden mürebbiyelik gibi bir iş bulmak için iş ve işçi bulan komisyoncuları dolaşmaya çıktı... Önüne ilk çıkan yazıhaneye daldı. Suratsız, çirkin bir adam oturuyordu masada. İsteğini söyledi adama.

— Önce üç ruble almamız gerekiyor sizden! –dedi adam.

— İşe girdikten sonra veririm!

Şekilsiz adam sakin bir tavırla,

— Olmaz, bizde ücret önceden alınır! –diye diretti.

Yelena ister istemez üç rubleyi çıkarıp verdi. Üç rubleyi verdikten sonra cüzdanında ancak yirmi rublesi kalmıştı.

Parayı alınca mürebbiye isteyen üç adres verdi ona çirkin adam. Adreslerden ilki bir tüccarındı... Yelena basit insanlarla anlaşmasının daha kolay olacağını düşünerek önce bu adrese gitmeye karar verdi. Bunun için Tagank'a gitmesi gerekiyordu. Yayan yola çıktı... Kocaman bir kâgir evdi verilen adresteki yer. Yaklaştı, içeri nasıl gireceğini bilemiyordu. Her taraf kapalıydı... Bahçede de zincirli olduğu anlaşılan bir köpek havlıyordu... Geri dönmeye hazırlanıyordu ki bahçe kapılarından biri açıldı. Evin kapıcısı bir yere gidiyordu. Meğer kapı kapalı değilmiş de Yelena'nın gücü yetmemiş itmeye.

Gelişinin sebebini anlattı kapıcıya, ev sahibinin evde olup olmadığını sordu.

— Patron yok, şehirde! –dedi kapıcı.– Hanım var.

— Öyleyse hanıma götür beni.

Kapıcı Yelena'yı içeri aldı. Gerçekten de zincire bağlı bir köpek vardı bahçede. Artık havlamıyor, onlara bakarak kızgın kızgın hırlıyordu. Arka kapılardan birinden eve girdiler. Mutfağı, çamaşırhaneyi geçerek sonunda yüksek tavanlı bir odaya geldiler... Köşede kocaman bir tasvir vardı. Tavan çok zevksiz bir şekilde parlak renklerle boyanmıştı. Kızarmış balık ve soğan kokusu bütün evin içini sarmıştı... Bunlar çok iğrenç gelmişti Yelena'ya. Bir süre sonra kırk yaşlarında, yüzünde birkaç kat pudra olan, simsiyah dişli, başı örtülü bir kadın çıkageldi.

Eski maroken kanepenin bir ucunu Yelena'ya göstererek,

— Oturun lütfen! –dedi.

Önce kendisi öteki uca oturdu. Arkasından Yelena oturdu. Ev sahibesiyle aralarında yağlı, küçük bir masa vardı.

— Mürebbiye misiniz?..

— Evet!..

— Referansınız var mı?..

— Nasıl?..

— Daha önce çalıştığınız yerden iyi olduğunuza dair kâğıt... Bir önceki çalıştığı yerden kâğıt getirmeyenleri işe almayız!

— Ama benim daha önce çalıştığım bir yer olmadı ki! Daha ilk kez mürebbiyelik yapacağım.

— Gördünüz mü ya, bu işin acemisisiniz hem... Bizse kızımızın iyi dans edip güzel yazı yazmasını istiyoruz. Babası hep, "Ne biçim yazıyorsun kız? Bu ne?" der durur...

Yelena üniversite diplomasını tüccarın karısına uzatarak,

— İstediğiniz şeyleri iyi öğreteceğimi sanıyorum! –dedi...– Bakın, mürebbiye diplomam var, işte burada...

— Bu kâğıtlardan bir şey anlamayız biz. Cahil insanlarız. Referansınız olsaydı çok iyi olurdu.

— Daha önce bir yerde çalışmadığımı biliyorsunuz.

— Bir referansınız olmadan nasıl karar verebiliriz? Karakterinizin de iyi olup olmadığını bilemeyiz! Derslerini bilemeyince çocukları cetvelle dövüyormuş bazı mürebbiyeler. Benim kızım bir tanedir. Bu yaştan sonra da daha olacağı yok!..

— Kızınızı dövmeyeceğime emin olabilirsiniz. Benim de bir çocuğum var çünkü. Evinize taşınırsam onu da yanıma almama izin vermenizi isteyecektim.

— Evli misiniz?..

Yelena'nın yalan söylemeye niyeti yoktu.

— Hayır, değilim! –dedi.

— Dulsunuz öyleyse?..

— Hayır, dul da değilim...

Ürkmüş gibi biraz geri çekildi ev sahibesi. Bir yere bir Yelena'ya bakarak,

— Bu durum da bizim için uygun değil! –dedi.

— Ne yapalım!.. Benim kabahatim bu. Gizlemiyorum.

Tüccarın karısı yine bir yere bir Yelena'ya bakarak devam etti,

— Evet!.. Tabii!.. Ama sizi işe alamayız.

Daha fazla oturmasının bir şeyi değiştirmeyeceğini anlamıştı Yelena. Kalktı, ev sahibesini selamladı ve kendisine yolun gösterilmesini rica etti. Deminki kapıcı yan odada bekli-

yordu. Hanımının konukla konuşmasını dinlemişti oradan. Dış kapıya kadar geçirdi Yelena'yı. Zincire bağlı köpek yine hırladı ona.

Sokağa çıkınca Yelena'nın ilk yaptığı temiz havayı hırsla ciğerlerine çekmek olmuştu. Ev sahibesiyle otururken kızarmış balık ve soğan kokusundan neredeyse boğulacaktı. Oldukça yorgun olduğu hâlde yine de öteki adrese, Razgulanya'da kendi evinde oturan Albay Klükov'a gitmeye karar verdi. Para harcamamak için oraya da yayan gitti... Albay Klükov'un evinin tüccarınkinin tam tersi bir dış görünüşü vardı: Bahçenin demir kapıları sonuna kadar açıktı. Antrenin iki yanına iki kocaman aristokratik aslan yerleştirilmişti... At ahırları, kapılarının üzerine alçıdan birer at başı yerleştirilerek belirtilmişti. Caddeye bakan pencerelerden birinin dışında kocaman bir barometre asılıydı: Kısacası bu evde aydın bir adamın yaşadığı ilk bakışta anlaşılıyordu. Yelena doğruca oymalı kapısına Fransızca ve Rusça olarak "Albay Klükov" yazan, bakır bir levha çakılmış girişe yöneldi. Zili çaldı. Kapıyı frak giymiş, hatta beyaz kravat takmış bir uşak açtı.

— Albaya bir mürebbiye lazımmış!..

— İçeriye buyrun!

Anlayışlı uşak yol göstererek onu salondan geçirdi... Yürürken duvarlarda asılı, katı bir terbiye sistemini savunan gravürler dikkatini çekti Yelena'nın: Babasına dönen hayırsız evlat, oğlunu Tanrı'ya kurban etmeye götüren İbrahim Peygamber, elini yakan Mutsiy Stsevola...

Uşak Yelena'yı konuk salonuna götürdü. Burası da özel bir şekilde döşenmişti. Örneğin çiçekler boy sırasına dizilmişti. Masanın üzerindeki küllükler de, koltuklar da boy sırasındaydı.

— Albay şimdi gelecek!..

Uşak başka bir şey söylemeden çıkıp gitti.

Yelena koltuklardan birine oturdu.

On beş dakika sonra düzenli bir ayak sesi duyuldu ve arkasından kafasında bir tutam saç bulunan, kalın favorili, bıyıkları boyalı, gayet iyi ütülenmiş kravat ve ceketli, yakasında Georgiyevskiy nişanıyla albay girdi salona. Böyle iki dirhem bir çekirdek yeni giyindiği belliydi.

İçeri girince ayağa kalkan Yelena'ya doğru yürüyerek,

— Bonjour, mademoiselle, prenez place, je vous prie![12] dedi. Kendisi de geçip karşısına oturduktan sonra alçak sesle,

— Bitirdiğiniz okul?.. –diye sordu.

Yelena cevap olarak diplomasını çıkarıp verdi. Albay diplomaya şöyle bir baktı.

— O yazıhaneye sadece albay olduğumu ve adresimi bildirmiştim tabii. Başka bir şey bildirmemiştim. Bu çeşit yazıhanelerin yararlı bir kurum olmaktan çok dolandırıcılık merkezi olduğu inancındayım çünkü. Ama şimdi kızlarına ciddi terbiye vermek isteyen bir baba olarak açık konuşacağım sizinle.

— Lütfen!..

— Önce... Dul olduğumu söyleyeyim. İki kızım var... Hiçbir mürebbiyenin annelerinin yerini tutamayacağını biliyorum. Bununla birlikte benim öncelikle istediğim güçlü bir din ve ahlak terbiyesi almalarıdır. Kızlarımın bir süre sonra içinde sürüyle kötü ve göz alıcı günahın olduğu hayatla doğrudan temasa geçeceklerini ve bu günahlara karşı önceden silahlandırılmaları gerektiğini siz de kabul edersiniz sanırım...

— Bunun ne yolla yapılmasına taraftarsınız?

Albayın aptal ve bayağı adamın teki olduğu düşüncesi yer etmeye başlamıştı Yelena'nın kafasında.

— Şöyle, –diye cevap verdi albay,– kızlarım boş ve yararsız olanlardan çok, ciddi bilimlerden hoşlanacak biçimde yetiştirilmeli!.. Müzikte de öyle olmalı. Bugünkü o acayip valslerden, polkalardan nefret edip Beethoven müziğinden

12 Günaydın, matmazel, rica ederim, oturunuz.

hoşlanmalılar!.. Mahallemizin müzik kulübünün üyesiyim. Kızlarımın da benim gibi ciddi müzikten zevk almalarını istiyorum... Son olarak mürebbiyeleri en büyük gayreti bu hayatın boş olduğu ve gelecek hayat için çalışmanın esas olduğu inancının çocuklarda yerleşmesine harcamalıdır.

Albayı dinlerken kan beynine hücum ediyordu Yelena'nın. Kızlarına böyle bir terbiyeyi yarın öbür gün onları manastıra kapatıp drahoma külfetinden kurtulmak için vermek istediğini yüzüne haykırmasın diye kendini zor tutuyordu... Bu evde işe girebilmesinin imkânsız olduğu kanısındaydı. Gayrimeşru bir oğlu olduğunu söylemesi aptallık olurdu.

— Hayır, bu kadar sorumluluğu almaya cesaretim yok! –dedi.

Albay değişik bir sesle,

— Niçin? –diye sordu.

Olan şuydu: Yelena'nın güzelliği albayı gittikçe daha çok etkilemeye başlamıştı.

— Kızlarınıza verilmesini istediğiniz inançlardan haberim yok çünkü.

— İzninizle buna inanmayacağım! –diye haykırdı albay...– İyi dereceli şu diplomanız ahlakınız hakkında bambaşka şeyler söylüyor çünkü, öyle olmasa bile çocuklarıma vereceğiniz terbiye için sizin hayatınızı da kontrol altında tutacak değilim!.. Derslerinizi verdikten sonra istediğinizi yapmakta serbestsiniz. Tiyatroya, baloya gidebilirsiniz. İsterseniz oralarda ben bile arkadaşlık ederim size, çocuklarımın yaşıyla bizimki arasında çok fark var çünkü!

Son sözlerinden ona biraz yüz vermek şartıyla albayın her şeyi kabulc hazır olduğunu anlamıştı Yelena. Daha da iğrençleşmişti gözünde şimdi. Kalktı,

— İkiyüzlülük yapmak âdetim değildir! –dedi.

Birden albayın yüzü değişti. Oldukça sert bir tavırla,

— Kuşkusuz iyi bir özellik bu! –dedi.

Yelena'yı geçirmek için yerinden bile kalkmadan başıyla selamladı.

Yelena yine sokakta bulmuştu kendini. Yorgunluktan dizleri tutmuyordu. Yazıhaneden verilen üçüncü adres çok yakındı. Ne kadar yorgun olursa olsun bir de oraya uğramaya karar verdi. Müzik öğretmeni arayan küçük, özel bir yatılı okuldu bu. Sahibesi başında kirli başörtüsü olan, kötü cins tütün kullanan, oldukça yaşlı bir kadındı. Yelena'yı soğuk bir şekilde karşılayıp önce aylık on rubleden fazla veremeyeceğini bildirdi.

— Kaç gün geleceğim buraya? –diye sordu Yelena.

— Öteki öğretmenler gibi her gün!..

— Evim buraya çok uzak. Günaşırı gelmeme izin vermez miydiniz acaba?.. Gelir, iki günlük dersi bir günde yaparım yine!

Yaşlı kadın kızgın kızgın başını salladı. Karşısındakini küçümser bir tavırla gülümseyerek,

— Hayır!.. Olmaz!.. –dedi. – Pansiyonumun düzenini sizin için değiştiremem!..

Beş parasız kalmaktansa eline bir şeyler geçmesi daha iyi diye düşündü Yelena.

— Pekâlâ, her gün gelirim! –dedi.

Tekrar sokağa çıktığında yürüyecek hâli yoktu artık... Bir araba kiralayıp yaklaşık bir saatte gitti otele. Bu demek oluyordu ki otelle pansiyon arasında en azından beş versta bir yol vardı... Odasına girince yorgunluktan bitkin bir hâlde kendini yatağa attı... Gözlerini kapadı. Hayatta karşılaştığı insanlar teker teker gözünün önüne geldi: Kendini pek beğenen, bir şey sanan, başkalarının da öyle sanmasını isteyen şu prens, her şeyde kötü bir taraf arayan Miklakov, salak Nikola'yla babası ve nihayet korkunç dolandırıcı Jukviç ... Yeni tipler de karışmıştı bunların arasına: hayvan-albay ve huysuz-ihtiyar pansiyon sahibesi... Hepsi ne kadar da küçük ve iğrenç görünüyordu gözüne şimdi. Öyle ki hangisinin bir

damlacık olsun saygıya değebileceğini bilemiyordu. Ötekilere kıyasla Miklakov biraz daha iyi gibiydi, bu da daha akıllı olmasından ileri geliyordu. Böyle yarı uyuklar gibi düşünmeye, tanıdığı insanları ayıklamaya sabaha kadar devam etti. Sabahleyin kalkıp pansiyona derse gitti. Epeyce soğuk bir odada, anlayışsız, kafasız ve doğru dürüst konuşmasını bile beceremeyen birkaç kıza ders verdi. Kocaman, kemikli elleriyle piyanoda bir şeyler çalmaya çabalıyorlardı. Gerçekte iyi bir müzisyen değildi Yelena, müziği de pek sevmezdi. Böyle bir ders ise düpedüz işkence gibi gelmişti ona. Ama kendini zorlayarak sonunu getirdi... Hatta gerektiğinden birkaç dakika da fazla yapnuştı.

Dersten sonra otele yayan döndü. Ertesi günü de yayan gidip geldi. Bir hafta böyle yayan gidip geldi.

Oğlunun yanında geçirdiği dakikalarda biraz yüzü gülüyordu, o kadar. Her akşam küçük Kolya'yla masaya oturuyor, önüne bir kitap açıyordu. Kolya'nın "O" harfini tanımasına bayılıyordu. "Hadi Kolya göster bakayım, 'O' nerede?" deyince, hata yapmadan her seferinde o harfini gösterebiliyordu çocuk. Bundan çocuğunun ileride pek zeki olacağını sonucunu çıkarıyordu Yelena.

Bu durumuna rağmen politik hayallerini hâlâ bırakmamıştı. Bu devrenin geçici olduğu, er geç kendini gösterme imkânının önüne çıkacağı inancındaydı... Önündeki açlık tehlikesineyse aldırdığı yoktu... Moskova'da, başkentte yaşadığını, birçok işte çalışabileceğini düşünerek umutsuzluğa düşmemeye çalışıyordu. Yalnızca bir korkusu vardı. O da hastalıktı... Nitekim korktuğu şey çok da erken ziyaret etti onu... O uzun yolu iki hafta teptikten sonra sağlam ayakkabılarının altlarının delindiğini dehşetle gördü. Yeni bir çift ayakkabı almak için dükkâna gitti. Beş ruble istediler! Zaten cebinde hepsi hepsi beş rublesi vardı. İster istemez vazgeçti ayakkabı almaktan, bir süre daha eskileriyle idare etmeye karar verdi... Aksi gibi ertesi gün yağmur yağıyordu. Yine

de yürüyerek gitti okula. Yolda bir şey hissetmemişti. Ders yapmak için soğuk dershaneye girdikten sonra her an ayaklarının biraz daha üşüdüğünü, başının ateş gibi olduğunu hissetmeye başladı...

Dönüşte hızlı hızlı yürüyerek biraz ısınabileceğini düşünüyordu, ama sokağa çıktığında ayakkabılarının delik yerlerine rastlayan derilerinin gelirken yere sürtüne sürtüne artık yürümesine imkân vermeyecek kadar soyulduğunu görünce bir araba kiralamak zorunda kaldı. Araba açık olduğu için daha da üşüdü yolda.

Sonunda odasına geldiğinde zangır zangır titriyordu. Hemen bir çay içip yatağa girdi. Ama bir şeye yaramadı bu. Titremesi devam ediyordu, akşama doğru ateşi çıktı. Artık bundan kurtuluşunun imkânsız olduğu, kesinlikle öleceği kanısındaydı... Zaten daha fazla yaşamak istediği de yoktu. Ama birden Kolya'nın onsuz açlıktan ölebileceği geldi aklına...

Büyük bir çaba harcayarak yattığı yerden doğrulup belediye doktorunu çağırttı. Evde olduğu hâlde doktor, "Yok," dedirtti, gelmedi. Odacıyı göndererek karakola şikâyet etti. Komiser gayet saf bir şekilde para vermedikleri için belediye doktorlarının fakirlere gitmediği haberini gönderdi Yelena'ya. Bu cevap karşısında başını salladı Yelena, "Böyle bir toplumda nasıl yaşar insan?" diye söylendi; kendini kaybetti. Ertesi gün yan odada kalan serbest çalışan bir doktor geldi. Şiddetli bir soğuk algınlığı geçirdiğini söyledi.

— Ölmeyecek miyim, hastalığım tehlikeli değil mi? –diye sordu Yelena.

— Hayır, hiç tehlikeli değil, –dedi doktor ve bir reçete yazıp gitti.

Birazcık sakinleşen Yelena kendini en iyi şekilde tedavi etmeye karar verdi, ama ilaç alacak parası yoktu. Piyangodan elinde kalan tek değerli eşyası siyah ipekli elbisesini satmaya gönderdi.

Bu satıştan yirmi beş ruble geçti eline, öte yandan hastalık bana mısın demiyordu. İki hafta öyle geçti...

Bütün parası tükenmişti. Çalıştığı on beş günün parasını göndermesi için okul sahibesi yaşlı kadına bir mektup yazdı. Mektupta iyileşir iyileşmez tekrar işe başlayacağını da bildiriyordu. Yelena'nın bu mektubuna yine mektupla cevap verdi yaşlı kadın. Yeni bir müzik öğretmeni tuttuğunu, bu yeni öğretmenin müziği ondan daha iyi bildiğini, çalıştığı on beş günün ücretini de otuz günü tamamlamadığı için gönderemeyeceğini yazıyordu.

Artık yapacak neyi kalmıştı Yelena'nın?.. Çocuğuyla birlikte açlıktan ölebileceği düşüncesi artık hiç de şaka gibi gelmiyordu ona... Öte yandan otel sahibi de hiç olmazsa borcunun bir kısmını ödemesi için birkaç kez adam göndermişti.

Pansiyon sahibesinden mektup aldığı günün akşamı odanın biraz serinlediğini fark etti Yelena; sonbaharın sonlarıydı. Dadıya odanın niçin soğuduğunu sordu. Sobanın yanmadığını, para vermedikleri için patronun artık odalarındaki sobayı yakmamalarını emrettiğini söyledi dadı.

Gece çok daha soğuk olmuştu... Öyle ki Kolya ertesi sabah öksürük ve ateşle kalktı. Çocuğuna ilaç alacak parası, bir çay kaynatacak ateşi yoktu Yelena'nın. Çocuk ağlıyor, çırpınıyordu... Buna dayanacak gücü kalmamıştı artık. Bir yerden kömür alıp odasında yakmayı ve oğluyla birlikte ölüp gitmeyi düşünmeye başlamıştı. Ama ne hakla ve niçin bu küçük yaşta yavrusunun hayatına son verecekti?.. Bu kötü düşünceleri hemen kovdu kafasından. Çocuk için prensten para istemek geldi aklına... Kesinlikle gönderirdi prens. Ama bu onun ve daha kötüsü karısının karşısında küçülmekti Yelena için. Prens böyle bir şeyi gizlemezdi karısından. Prenses de insanın canını sıkan o iyi yürekliliğiyle bu zavallı kadına yardım etmesini salık verirdi kocasına. Böyle bir hakarete katlanmaktansa ölmeye razıydı. "Ee," diye düşündü, "ne olursa olsun! Dilenmektense kendimi satarım daha iyi!"

Böyle karar verip masaya oturdu, çekmeceden bir kâğıt çıkardı. Yüzünde ne en ufak bir üzüntü ne de bir heyecan ifadesi vardı. Bütün zor durumlarda olduğu gibi kararlı ve cesurdu. Oturdu ve gayet kararlı bir tavırla yazmaya başladı:

Nikola Ogloblin! Bir zamanlar benimle evlenmek istemiştiniz. Şimdi parasız kaldım. Eğer hâlâ istiyorsanız evlenebilirsiniz benimle! Ama çabuk karar vermelisiniz. Hemen bana gelin, yavrum açlıktan ölmek üzere!

Zarfın üzerine "Nikola Ogloblin'e" yazıp dadıyla mektubu gönderdi. Cevabı beklemesini de sıkı sıkı tembihlemişti. Mektubun iyi bir sonuç vereceğine hiç inanmıyor gibi bir hâli vardı Yelena'nın. Dadının gidişinden sonra yüzündeki kararlı ve cesur ifadenin yerini umutsuzluk almıştı. Koridordaki en küçük ayak sesine dikkat kesiliyordu. Sonunda gayet kuvvetli ayak sesleri duyuldu, odanın kapısı hızla açıldı ve sevinçten yüzü ışıl ışıl Nikola daldı içeri. Yelena'nın elini öperken,

— Ah, çok mutluyum!.. –dedi.– Teşekkür ederim... Son derece mutluyum. Paraya ihtiyacınız olduğunu şimdiye kadar bana bildirmemeniz çok ayıp doğrusu!

İşten kovulması için uğraşırken Yelena'nın böyle parasız pulsuz kalabileceğini hiç aklına getirmemişti. Jukviç'le mutluluk içinde yaşayıp gideceğini sanmıştı.

— Jukviç nerede?.. –diye sordu.

— Çoktan bırakıp gitti beni.

Nikola gözlerini açtı.

— O zaman hakkınızda söylenenler doğru değildi demek?

Yelena yüksek sesle,

— Tabii değildi!.. –dedi.

Sevinçten ellerini ovuşturarak kendi kendine konuşuyordu,

— Çok güzel!.. Çok güzel!..

— Ama babanız benimle evlenmenize izin vermeyecektir!

Nikola gayet cesur bir sesle,

— Haklısınız, belki de vermez! –dedi.– Ama izin isteyecek olan kim?..

— Neyle geçineceğiz?..

Genç Ogloblin Yelena'nın yüzüne bakarak gülümsedi,

— Neyle mi? Yıllık gelirim yirmi bindir benim. Ayrıca epey birikmiş param da var. Babam istediği kadar yardım etmesin.

Yelena kuşkulu bir sesle,

— Bu doğru mu Mösyö Nikola? –dedi.

Nikola'nın yüzünde bir alınganlık ifadesi belirdi.

Yelena durumu açıklamaya çalıştı,

— Gördüğünüz gibi açık konuşuyorum. Sizi sevmiyorum ve sadece paranız için evleneceğim.

— Anlıyorum... Anlamaz olur muyum!..

— Ayrıca insanlar o kadar çok aldattılar ki beni, artık hiç kimseye inanamıyorum. Bir şeyler yapıp malınız olduğuna tam olarak inandırmalısınız beni.

Genç adam kocaman dilini ağzının içinde güçlükle oynatarak,

— Ne yapayım?.. –diye sordu.

— Ne yaparsanız yapın!..

Nikola gözlerini kısarak bir süre düşünceli düşünceli Yelena'nın yüzüne baktı.

— Şöyle yapalım, –dedi.– Biraz bekleyin, gidip evden kâğıtlarımı getireyim!..

Şapkasını kapıp sevinç içinde aceleyle çıkıp gitti... Yarım saat sonra döndü. Önce ona ait olan iki büyük kâgir evin tapusunu ve planlarını, sonra anneannesinin büyük bir araziyi ona bıraktığını bildiren vasiyetnamesini gösterdi.

— Artık inanıyorsunuz değil mi?..

Bu kâğıtları büyük bir dikkatle inceledi Yelena.

— Bunlar iyi!.. –dedi.– Yalnız biraz para verin bana şimdi. İki gündür ne ben ne de yavrum ağzımıza bir lokma bir şey koyduk!

— Aman Tanrım! –diye haykırdı Nikola.– Alın lütfen!

Çıkarıp iki yüz ruble verdi Yelena'ya.

Yelena hemen çay almaya ve doktora adam gönderdi,

— Hemen yarın evlenmelisiniz benimle.

— Tabii, tabii, hemen yarın evlenelim!

Birisinin Nikola'yı fikrinden caydıracağından ve bir o kadar da kendisinin evlenmekten vazgeçeceğinden korktuğu için bu kadar acele ediyordu.

XII

Oğlunun Yelena'yla evlendiğini duyduğu zaman yaşlı Ogloblin kendini tamamen kaybetti. Tabii sonra danışmak için yine Feodosiy İvaniç'i yanına çağırttı. Sert bir sesle,

— Neler oldu?.. Duydunuz mu?.. –diye sordu.

Soruyu anlayamamış gibi karşılık verdi Feodosiy İvaniç,

— Ne oldu?..

— Nikola... şu bizim eski mal sorumlusu kızla... evlendi! Bu nikâhın derhâl bozulmasını istiyorum!..

Feodosiy Ivaniç susuyordu: Amirine kızgınlığı hâlâ geçmemişti...

Ogloblin devam etti,

— Ne dersiniz, ayırabilirler mi onları?..

Amirinin daha böyle şeyleri bile bilmemesine hayret eden yaşlı adam alaycı alaycı gülümseyerek,

— Ben nasıl bilebilirim bunu?.. –dedi.– Ancak vali bilir!

— Vali mi bilir diyorsunuz?.. –diye haykırdı Ogloblin.

Öteki aynı alaycı tavrıyla cevap verdi,

— Her şeyi o bilir!..

Yaşlı Ogloblin hemen ertesi sabah nişan ve yıldızlarını takarak doğru valiye gitti. Vali gayet iyi karşıladı. Çay ikram etti. Ogloblin duygulu bir tavırla her şeyi birbirine karıştırarak ve her sözcükte kekeleyerek derdini anlattı, oğlunu bu kadından kurtarmasını rica etti. Dikkatle dinlemişti vali. Ama cevabı hiç de iyi olmadı,

— Nikâhın bozulabileceği durumlar yasalarımızda açık olarak belirtilmiştir. Oğlunuzun nikâhındaysa bunlardan hiçbirini göremiyorum!

Tabii valiye itiraz edebilecek kadar cesareti yoktu Ogloblin'in. İçinden lanet okuyarak odasından çıkmakla yetindi. Ailesindeki bu yüz karası olaydan çok üzgün eve döndü.

İki yakın dostu ve iş arkadaşı onu teselli etmek için iki hafta her gün yanına uğradı. Ama berikinin teselli olacağı yoktu. Hiç konuşmuyor, kollarını iki yana açıyor, başını önüne eğiyordu. Öte yandan babasının gönlünü almak için Nikola da her gün uğruyordu. Ama babası içeri alınıyordu onu. Nikola son çare olarak Feodosiy İvaniç'e başvurmaya karar verdi. Odasına gitti.

— Bana bakın! –dedi.– Babamın beni affetmesi için çalışacaksınız!..

İlk anda nasılsa biraz kararsız bakmaya cesaret etti Feodosiy İvaniç.

Nikola her zamanki metodu kullandı yine, yumruğunu göstererek,

— Gerçekten gebertirim seni! –diye bağırdı.

Feodosiy İvaniç bu tehditlerden çok korkuyor olmalıydı ki ertesi sabah amirine kâğıt imzalatmaya çıktığında,

— Nikola Ogloblin'i hâlâ bağışlamayacak mısınız?.. –diye sordu.– Hepsi hepsi bir evladınız var, onunla da konuşmuyorsunuz!..

— O adi kadınla niçin evlendi? –diye sert bir sesle karşılık verdi yaşlı adam.

— Size ne bundan?.. Siz mi yaşayacaksınız o kadınla, yoksa oğlunuz mu? Yaşınız da hayli ilerlemiş durumda, bakarsınız oğlunuzla barışmadan ölürsünüz!..

Son cümlesini çok acıklı söylemişti. Yaşlı Ogloblin'in gözleri yaşardı, boğuk bir sesle,

— Nikola'yı buraya çağır!.. –dedi.

Feodosiy İvaniç hemen Nikola'ya bir adam gönderdi. Beriki koşarak geldi, babasının önünde diz çökerek kendisini ve karısını bağışlaması için yalvarmaya başladı. Babası hemen oracıkta affetti, ama karısından söz etmesine izin vermedi. Sonra tekrar Feodosiy İvaniç'e koştu Nikola, babasına etki etmesini istedi. Feodosiy İvaniç de Ogloblin'e yine etki etmiş olacak ki ertesi gün Nikola babasının önünde diz çökerek karısını da affetmesi için yalvarmaya başlayınca suratını buruşturarak, "Gelsin bakalım!" dedi, Yelena da geldi. Yelena baba oğulun arasını açmamak için yapmıştı bunu. Onu görünce yine güzelliğinin etkisi altında kalmıştı ihtiyar. Eski süvarilik yaşantısından kalma bir alışkanlıkla sağ kolunu kıvırarak Yelena'ya uzattı, Yelena elini yaşlı adamın kolunun üstüne koydu, bu şekilde konuk salonuna geçtiler. Kayınpederi Yelena'yı şeref köşesine oturttu. Şimdi çok kibar ve sevimliydi ona karşı. Sonunda gençler ziyareti bitirip kalktılar... Nikola biraz geri kalarak babasına önden giden Yelena'yı işaret etti,

— Nasıl baba?.. Güzel, değil mi?..

Yaşlı adam heyecanlı bir sesle,

— Güzel! Çok güzel! –dedi.– Yalnız yüzünü biraz renksiz gördüm!..

Nikola'nın gözleri mutluluktan parlıyordu.

— Önemli değil, geçer!.. –dedi.

Yelena'nın yüzü "biraz renksiz" değil, neredeyse yeşildi. İçindeki cehennem acılarını ancak irade gücüyle gizleyebiliyordu!..

Bu evlenme haberi Grigorovlarda oldukça geç duyuldu... Haberi verebilecek tek insan olan Elpidifor Martınıç mide-

si bozulduğundan iki hafta uğrayamamıştı onlara... Sürekli kuşku ve heyecan yaşlı adamın midesini bozmuştu. Cebinde sakladığı Yelizaveta Petrovna'nın parasından birisinin haberdar olacağından korkuyordu. Uzun ve serüvenli yaşantısına rağmen ilk kez başkasının parasını hakkı olmadan almıştı. Bu arada Moskova'daki Grigorovlar ailesi bir kişi daha artmıştı. Baron Avrupa'dan dönmüş ve söylentilere bakılırsa kendine iyi bir rütbe edinerek Moskova'ya yerleşmişti. Grigorovlara ilk uğradığında oldukça soğuk karşılanmıştı. Ama o bundan alınmamış, prens ve prensese çok yakınlık, içtenlik vc dostluk göstermişti, öyle ki sonunda prens yumuşamış, bir gün o gittikten sonra karısına yarı şaka yarı ciddi,

— Baron çok değişmiş! –demişti.

— Evet!

Anna Yuryevna'nın yanındaki yaşantısı ve karısının hastalığı sırasında ona gösterdiği yakın ilgi baronu bütünüyle değiştirmiş, son derece duygulu ve sabırlı bir insan yapmıştı. Her akşam Grigorovlara geliyordu şimdi. Çoğunlukla şöyle geçiriyorlardı akşamları: Saat yediye doğru prenses kocasına bir adam gönderiyor, odasına oturmaya gelmek istediğini bildiriyordu. Biraz asık suratla da olsa prens her seferinde karısının bu isteğini olumlu karşılıyordu. Prenses işiyle, Petitskaya da elinde bir kitapla geliyorlardı prensin odasına. Genç adamın yüzü daima üzgün bir ifadeyle kaplı oluyordu. Telaşlı telaşlı çevresine bakınıyordu. Kadınlar lambaya yakın oturuyorlardı. Bir süre sonra baron geliyordu. Çay içiyorlar, şuradan buradan konuşuyorlardı. Bu konuşmalara prens çok az karışıyordu.

Bir akşam her zamankinden daha canlı bir yüzle geldi baron. Koltuğa otururken,

— Biraz önce İngiliz Kulübü'nde yemek yerken ne duydum biliyor musunuz?.. –dedi.

Bunun hiç de ciddi bir haber olamayacağını düşünen prenses,

— Ne duydunuz?.. –diye sordu.

Baron duyduğunu birden söylemekten çekiniyormuş gibi bir an duraladı.

— Şu salak Nikola Ogloblin var ya... –dedi.– Yelena'yla evlendiğini söylüyorlardı.

İki kadın bir ağızdan,

— Olamaz!.. –diye haykırdılar.

Prens ise telaşlı bakışlarını barona dikmişti.

— Öyleymiş!.. –diye devam etti baron.– Saygıdeğer bir yaşlı adam anlatıyor, herkes onu dinliyordu. Ogloblin'in oğlu ve gelini şerefine verdiği akşam yemeğinde bile bulunmuş. Söylediğine göre baba önce bu nikâhın bozulması için valiye bile çıkmış, ama başaramamış. Sonra affetmiş gençleri...

— Çok garip!.. –dedi Petitskaya.

Yüzü kıpkırmızı olmuştu. Bu haberin onu çok şaşırttığı belliydi.

Baron devam ediyordu,

— Nikola'nın Yelena'yla evlenmesi olağan bence. Böyle durumlarda erkekler çoğunlukla kadın güzelliğinin etkisi altında kalır. Ama ne derece salağın biri olduğu herkesçe bilinen böyle bir adamla Yelena gibi bir kızın evlenmesi tuhaf!.. Böyle bir şeye onu zorlayacak neler oldu acaba?

Prenses bu konuyu kapaması için barona işaret ederek,

— Sakın başka bir Yelena olmasın bu?.. –diye sordu.

Prensin bakışlarının gittikçe daha ürkek ve telaşlı bir hâl aldığını fark etmişti. Kadınlara özgü güçlü bir sezgiyle kocasının hâlâ Yelena'yı sevdiğini, böyle haberlerin ona ağır geldiğini söylüyordu.

Onun işaretini anlamıştı baron. Prensi yatıştırmak için,

— Olabilir tabii!.. –diye cevap verdi.– Aynı isimde az mı insan var dünyada!..

Prens baronun üzerindeki bakışlarını karısına çevirdi.

Sanki şüpheleri dağıtmak için tam bu anda Elpidifor Martınıç çıkageldi. Hastalığından sonra ilk kez çıkıyordu

evinden... En yakın dostları sayarak önce Grigorovlara uğramayı uygun bulmuştu.

Prens doktoru görünce durgun bakışlarını ona çevirdi. Selam vermesine bile fırsat bırakmadan,

— Yelena'nın Nikola'yla evlendiği doğru mu?.. –diye sordu.

Besbelli Elpidifor Martınıç'ın her şeyi bilen ve güvenilir bir haberci olduğu kanısındaydı. Bu soru biraz şaşırtmıştı doktoru.

— Öhö!.. –diye öksürdü.– Biliyorsanız gizlememe bir sebep yok, doğru.

Baron, Elpidifor Martınıç'a döndü,

— Benim aklımın almadığı Yelena'nın bu evliliğe nasıl razı olduğu!

— Parasızlık!.. Çocuğu da hasta olunca dayanamadı... Tanıdığım genç bir doktor muayene etmiş onları. Zavallının kendisine ve çocuğuna ilaç alacak parası yokmuş... Onu bırakın, ekmek alacak para bulamıyormuş!

Prenses barona yaptığı gibi Elpidifor Martınıç'a da susması için işaret etti. Beriki sustu, ama bütün konuşma süresince yüzü renkten renge giren prens deşeliyordu konuyu,

— Peki Jukviç neredeymiş? Niçin yardım etmemiş?

Sesi gırtlağından değil de daha derinlerde bir yerden geliyordu sanki.

— Bulabilirsen bul Jukviç'i! Çoktandır sırra kadem basmış!.. Yelena'yı dolandırıp kaçmış diyorlar. Bazı söylentilere bakılırsa aralarında bir şey de yokmuş!..

Sanki orada başlayan bir acıyı yatıştırmak istiyormuş gibi prens göğsünü ovalamaya başladı. Ama bir şeye yaradığı yoktu bunun. Sevgilisi ve oğlunun açlıktan ölecek duruma düştükleri, Yelena'sının, tatlı Yelena'nın kendisini şu yarı hayvan herife satmaya mecbur olduğu düşüncesi ateşli tırnaklarıyla yüreğine yapışmıştı sanki. Bunu düşünmek bile korkunç geliyordu. Başka bir şey düşünemiyordu şimdi.

Prenses gözlerini ayırmıyordu kocasından. Yüzündeki dehşet ifadesinin gittikçe arttığını görünce,

— Yoruldun herhâlde, dinlenmek ister misin?.. –diye sordu.

Prens yalvarır gibi,

— Evet!.. –dedi.

Prenses bu kez konuklara döndü.

— Benim odama geçelim lütfen! –dedi.

Önden yürüdü, ötekiler de onu izlediler.

Dışarı çıktıklarında genç kadın iki erkeğe de sitem etti,

— Prense anlatmamalıydınız bunu!..

— Bunun onu bu kadar heyecanlandırmasını hiç beklemiyordum! –dedi baron.

Doktor,

— Bana, öhö!.. kendisi sordu, –dedi.– Cevap vermeye mecbur kaldım.

Prenses konuklarını salondan öteye götürmedi. Orada oturmalarının daha iyi olacağını söyleyerek bir koltuğa çöktü, prensin odasında olup bitenleri dinlemeye başladı. Onların arkasından uşağa seslendi prens. Uşak salondan koşarak geçip gitti. Prens bir şeyler söyledi, uşak dışarı çıktı. Prenses hemen yolunu kesti uşağın,

— Ne söyledi sana?..

Uşak aceleyle geçerken,

— Kâhyayı istiyor! –dedi.

Prenses barona döndü,

— Niçin istiyor acaba?..

Baron omuz silkti, öteden Elpidifor Martınıç karıştı söze,

— Belki bir şeyler yaparak oyalanmak istiyordur.

Bu sırada kâhya yanlarından geçip prensin odasına girdi. Kocasının odasını şimdi daha da dikkatli dinlemeye başlamıştı prenses. Prensin kâhyaya en büyük arazilerinden birini çok acele ipotek ettirmesini emrettiğini bariz bir şekilde duymuştu.

— Başüstüne, –demişti kâhya ve çıkmıştı yanından.

Prenses yine barona döndü,

— Araziyi niçin ipotek ettirmek istiyor dersiniz?

— Araziyi mi?..

— Evet!..

— Kim bilir?..

— Belki de Avrupa'ya gitmeyi düşünüyordur!

Baron sesinde bir çeşit hüzünle,

— Öyle olsa siz de onunla gider misiniz? –diye sordu.

Prenses hiç düşünmeden cevap verdi,

— Elbette!..

Elpidifor Martınıç yine araya girdi,

— Prens hemen gitmeli Avrupa'ya... Banyolarda biraz sinirlerini güçlendirmeli. Burada kalırsa bir süre sonra aklını bile kaçırabilir!..

Gördüğünüz gibi Madam Petitskaya bu konuşmalara hiç karışmıyordu, ötekilerden uzakta bir yerde oturmuş düşünüyordu: Moskova'ya dönerken tekrar Nikola'yla karşılaşıp onu evlenmeye zorlamayı umuyordu. Ama bu umutları tümden yıkılmıştı şimdi. Prenses ne kadar iyi olursa olsun onun yanındaki sığıntı yaşantısından hoşlanmıyordu artık. Bunun iki sebebi vardı. İlk sebep içinin sevmek ve sevişmek tutkusuyla yanmasıydı. Prensesin yanındaysa bir erkekle aşk hayatı yaşamak şöyle dursun flört etmek bile imkânsızdı. Bu konularda çok tutucuydu prenses. Bundan başka, şaşılacak şeydir, gururuna pek düşkün bir insandı Petitskaya. Bağımlılığı yüzünden gururunu bastırmak zorunda hissediyordu kendisini. Sözün kısası bu hayat her gün biraz daha tüketiyor, çökertiyordu onu. Bunun yanında kısa bir zaman sonra erkeklerin ondan artık hiç hoşlanmayacaklarını da büyük bir dehşetle hissetmeye başlamıştı.

* * *

Ertesi gün idare amiri ipotekten aldığı yüz bin rubleden fazla bir parayı prense getirdi. Prens parayı büyük bir dik-

katle saydıktan sonra kasasına koydu, arabasını hazırlamalarını söyledi. Bir süre sonra çıkıp notere gitti. Noter babasının eski bir arkadaşıydı. Prensi görünce sevinçle,

— Oo, buyrun buyrun... hangi rüzgâr attı sizi buraya?.. -diye haykırdı.– Tanrım, ne kadar da zayıflamışsınız!

— Bu yaz çok hasta oldum. Gizli konuşabileceğimiz bir odanız var mı?..

— Var!..

Noter yol göstererek kendi özel odasına götürdü prensi.. İçeri girerlerken,

— Gençlerin de hasta olması ayıp doğrusu!.. -diyordu.– Biz yaşlılar hadi neyse ya!..

Prens bir koltuğa oturdu,

— İhtiyarlar şimdiki gençlerden daha sağlam oluyor! – dedi.

Kısık bir sesle ekledi,

— İşte ben de sağlığımın bozukluğundan korktuğum için vasiyetnamemi düzenlemek istiyorum.

— İnsan yalnız sağlığı bozulduğu zaman değil, her zaman hazır bulundurmalıdır vasiyetnamesini. Ne zaman öleceğini kimse bilemez!..

Prens ayağını sinirli sinirli sallamaya başladı.

— Tüm malımı karıma bırakmak istiyorum. Olur değil mi?..

— Elbette olur!..

— Sonra dört yüz bin ruble nakit paramı da şimdi Nikola Ogloblin'le evli Yelena Jiglinskaya'dan olma oğluma... Bu da mümkün mü?..

— Tabii!.. Kendi paranız, kime isterseniz ona bırakırsınız.

— Yalnız rica edeceğim, her şey sağlam olsun. Ben öldükten sonra akrabalarımdan hiç kimse ne karımdan ne de çocuğumdan hiçbir şey koparamasın!

— Merak etmeyin, kimse bir şey koparamaz.

— Son bir ricam daha var, bir an önce bitirilsin işlemler.

— Bu akşama kadar her şeyi hazırlayıp size getiririm.

— Lütfen!

Noter prensi geçirirken onu zayıf görmekten duyduğu üzüntüyü bir kez daha belirtti.

Prens eve döndükten sonra büyük bir sabırsızlıkla vasiyetnameyi beklemeye koyuldu. Saat yediye kadar gelmediğini görünce notere adam bile göndermişti. Sonunda noter geldi. Prens büyük bir özenle vasiyetnameyi imzaladı ve kasaya kilitledi. O akşamı odasında yalnız başına geçirdi... Ertesi gün yine arabasını hazırlatıp bankaya gitti, yüz bin rubleyi yatırdı. Tam çıkıyordu ki kapıda Nikola'yla karşılaştı.

Nikola sevinçli ve aceleci bir sesle,

— Merhaba!.. -dedi.

Prens suratını buruşturdu,

— Merhaba!..

Yürüdü. Nikola arkasından seslendi,

— Sizin Yelena Nikolayevna'yla evlendim!

— Duydum!..

Prens birden durmuştu. Nikola yüksek sesle konuşmaya devam ediyordu,

— Ben de buraya onun adına elli bin ruble yatırmaya geldim. "Yatırmazsan evlenmem seninle," dedi. "Hayatta çok aldattılar beni, şimdi ben de açıkgöz oldum artık!"

Prens bir an önce Nikola'dan ayrılabilmek için çıkışta biriken kalabalığa daldı. Oradan tiyatroya gitti, bir loca bileti aldı. Eve dönünce karısını çağırttı,

— Bu akşam Petitskaya'yla tiyatroya gidin, çok güzel bir temsil var! -dedi.

— Sen gelmeyecek misin?..

— Geleceğim. Yalnız saat sekize kadar evde biraz işim olacak.

Prenses,

— Sen geleceksen olur!.. -dedi.

Akşam olmuştu. Prenses tiyatroya gitmeden önce kocasının odasına uğradı. Prens masada başı ellerinin arasında oturuyordu.

Genç kadın,

— Geç kalmayacaksın ya?.. –diye sordu.

— Hayır, biraz sonra geleceğim... Siz gidin! Hadi gidin!..

Prens kendinde değildi. Sesi titrek çıkıyordu... Prenses gitti.

Aradan bir saate yakın zaman geçti.

Evin içinde mutlak bir sessizlik hüküm sürüyordu, prensin uşağı yan odada uyukluyordu. Aniden bir tabanca sesi duyuldu... Uşak birden yerinden sıçradı. Koridordan geçen hizmetçi kız da salona koştu. Uşak hızla prensin odasına daldı. Hizmetçi kız arkasından bağırıyordu,

— Ne oldu?..

Uşak içeri girince prensi boylu boyunca kanepeye uzanmış buldu. Ağzından kan fışkırıyordu. Garip şekilde bükülmüş sağ elinde bir tabanca vardı.

— Doktor, çabuk doktor çağırın!.. –diye bağırmaya başladı.

Bir yandan da fışkıran kanı durdurtmak ister gibi prensin ağzını kapamaya çalışıyordu.

Salona koşan hizmetçi kız kapıdan başını uzatarak içeri bir bakmış ve geri koşmuş, dış kapıda yakaladığı başuşağın omuzlarını, ensesini yumruklayarak bağırmaya başlamıştı,

— Doktor çağırın, çabuk, prens çok fena, gidip prensesi de getirin tiyatrodan!..

Başuşak durumu anlayamamıştı, ama yine de hizmetkârlardan birini Elpidifor Martınıç'a gönderip kendisi de prensesi getirmeye koştu.

Prensesle Elpidifor Martınıç dış kapıda karşılaştılar. Prenses basamakları ikişer üçer çıkarken,

— Çok mu fena prens? –diye soruyordu.

Elpidifor Martınıç onun kadar çabuk çıkamıyordu. Arkasından seslendi,

— Beni de çağırttılar, siz koşun, ben de arkanızdan geliyorum.

Kocasının odasına girince,

— Ayy!.. –diye keskin bir çığlık attı prenses.

Bir süre sonra Elpidifor Martınıç içeri girdiğinde prensesi kocasının cesedinin üzerinde baygın yatarken buldu.

— Tanrım!.. –diye haykırdı.– Çabuk kaldırın onu oradan!

Genç kadını alıp yatak odasına götürdüler. Prenses hâlâ baygındı...

Doktor prensin cesedini muayene etti. Kurşun beyni parçalamıştı.

— Hımm!.. –diye acı acı gülümsedi.– Bitmiş!.. Benim yapacağım bir şey kalmamış!..

Efendisinin ayak ucunda durmadan ağlayan başuşağa dönüp,

— Baronu çağırın bari!.. –diye ekledi.

Başuşak gitti... Elpidifor Martınıç da prensesin yanına gidip ispirto ve soğuk suyla ayıltmaya çalıştı.

Prenses sonunda kendisine geldi, çıldırmış gibi,

— Nerede o?.. Nerede?.. –diye haykırıyordu.

Bir yandan da bilinçsiz hareketlerle saçlarını kulaklarının arkasına atıyordu.

Onun biraz da rol yaptığı kanısındaydı Elpidifor Martınıç.

— Bir şey yok, üzülmeyin, bir şey yok! –diyerek yatıştırmaya çalışıyordu.

— Ah, öldürdüler onu!.. Öldürdüler!.. Hepsini tutuklamalı!.. Yelena öldürdü onu!.. Hapse atmalı!..

Doktor suyuna gitmeye çalışıyordu,

— Atarlar elbette! Bir dakika, sinirlerinizi yatıştıracak bir şey yazayım size!..

Reçete yazmak için masaya oturdu.

Bu arada başuşak baronu getirmiş, doğrudan prensin odasına götürmüştü. Arkadaşının cesediyle karşılaşınca,

— Tanrım! Aman Tanrım!.. –diye haykırdı baron.

Yolda bir şey anlatma fırsatını bulamayan başuşağa döndü,

— Ne zaman oldu bu?..

— Prenses tiyatroya gittikten biraz sonra "Bum!.." diye bir ses duyuldu. Hemen koşup baktım ki...

Baron başını salladı, odayı incelemeye koyuldu... Masanın üzerinde prensin el yazısıyla yazılmış bir pusula duruyordu:

Kendimi öldürdüm. Vasiyetnamemin harfi harfine uygulanmasını istiyorum.

Vasiyetname pusulanın yanındaydı. Baron onu da okudu. Suratını buruşturarak,

— Bana kâhyayı bulabilir misiniz?.. –dedi.

Bir uşak kâhyayı bulmaya koştu.

Baron odayı gözden geçirmeye devam ediyordu... Masanın öbür ucunda kapağı açık bir tabanca kutusu gördü... Kapağının içinde el yazısıyla bir şeyler yazılıydı. Meraklanıp okudu. Gülümseyerek omuz silkti.

Bir süre sonra kâhya geldi. Yüzü bembeyazdı.

Baron resmî ve sert bir sesle,

— Prens vasiyetnamesini bıraktı! –dedi.– Ne kadar malı olduğunu bilmemiz gerekiyor.

Kâhya bu soru karşısında ürkmüştü,

— Birden nasıl söyleyebilirim bunu efendim!.. –dedi.

— Örneğin yıllık geliri yaklaşık olarak ne kadardır?

— Yirmi beş bin kadar!

— Peki, gidebilirsin!..

Adamcağız parmaklarının ucuna basarak çıktı.

Baronu esas ilgilendiren prens öldükten sonra karısına ne kadar mülk kalacağıydı. Gayrimeşru çocuğuna daha çok varlık bırakmış olabileceğinden endişeleniyordu.

Bir süre sonra odaya Elpidifor Martınıç girdi. Baron,

— Prenses nasıl? Yanından mı geliyorsunuz? –diye sordu.

— Evet.

— Onu hemen görmem mümkün değil sanırım.

— Hayır, kendinde değil!.. Prensin katili tutuklansın diye haykırıp duruyor!..

— Ne katili?.. Kendi kendini öldürdü.

Doktora pusulayla tabanca kutusunu uzatarak ekledi,

— Bakın! İntihar ettiğini bildiren pusulayla kapağında ilginç bir yazı olan bir tabanca kutusu var burada!..

Elpidifor Martınıç pusulayı ve tabanca kutusunun kapağındaki yazıyı okudu.

— Öhö!.. Kara sevda!.. –dedi.– Böyleleri çoktur. Tıp ilminde bu hastalığın adı kara sevdadır.

— Gerçekten var mı böyle bir hastalık?..

— Elbette...

Bitiş

Matem elbisesini bütün bir yıl hiç çıkarmadı prenses. Her hafta kocasının mezarına gidip dua ediyordu... Olay akşamı kocasının her zamanki gibi olmadığını fark etmiş olmasına rağmen onu yalnız bırakıp tiyatroya gittiği için kendini suçluyordu... Prensin akrabaları çok yakınlık gösteriyorlardı ona... Grup grup ziyaretine geliyorlardı. Daima gözleri yaşlı karşılıyordu onları... Bu ziyaretlerden son derece memnun olduğunu söylüyor, ama evinden çıkmaya asla razı olmuyordu. "Şimdiye kadar sosyeteye girmedim, şimdiden sonra hiç girmem!" diyordu. Bu akrabalardan başka sağlığını kontrol altında tutan Elpidifor Martınıç ve kocasının bıraktığı mal işleriyle ilgilenen baron uğruyordu yalnızca. Kendisinin bu işlerle ilgilenmeye hiç isteği yoktu çünkü. Kısa bir süre sonra kocasının yanına gitmeyi düşünüyordu...

Onun toplum içine ilk çıkışı çok ilginç bir olaya rastladı: Baron uzun zamandan beri beklediği rütbeye kavuşunca Anna Yuryevna'nın kurduğu okulun yönetimini derhâl eline almıştı. Yönetimde bazı sert önlemleri yürürlüğe koyduktan sonra bir gün prensesin evine gitmiş, yaşantısından artık iyice bunalmaya başlayan, sevdiği Moskova'da durumunu birazcık olsun iyileştirme umudunu tamamen yitirmiş olan Petitskaya'ya haber yollayıp konuk salonuna çağırmıştı. Petitskaya, "Ömrümün sonuna kadar böyle sığıntı gibi yaşayacağım!" diye düşünüyor, bu duruma çok üzülüyordu.

Konuk salonuna gelince oturmasını istedi baron... Uzun ve ciddi bir konuşmaya hazırlandığı belliydi.

— Size birkaç teklifim olacak Madam Petitskaya.

Dul kadın hemen başını öne eğip dinlemeye hazırlandı. Baron konuşmaya devam etti,

— Anna Yuryevna'nın bir okulu olduğunu duymuşsunuzdur sanırım! Her ne kadar yönetiminden el çektirdiyseler de okulun tüm masraflarını yine o karşılıyordu. Şimdi bu okulun yönetimini elime almış durumdayım. Şöyle bir inceleme yapınca gördüm ki Anna Yuryevna'nın zamanındaki kötü yönetim ve düzen iyileşmek bir yana kötüleşmiş.

— Kötüleşmiş mi?..

— Evet!.. Bu durumu görünce üzüldüm tabii. Hemen bir dilekçe verdim, okulun baş yöneticiliğine atanmamı istedim.

Petitskaya baronun sözü nereye getireceğini kestiremiyordu.

— İyi yapmışsınız! –dedi.

— Gerçekten de iyi bir mevki. Senatörlükten bile yüksek...

— Haklısınız!..

— Tabii!.. Şimdi protokolde daha yüksek bir yerimiz oldu. Siz de kabul edersiniz ki insan yükseldikçe sorumluluğu da artar. Bence bu sorumlulukları her onurlu insan hakkıyla yerine getirmelidir. Ben de elimden geldiğince çalışıp didinmeye kararlıyım. Ama görüyorsunuz ki yalnızım. Bir elin sesi çıkmaz derler. Güvenebileceğim yardımcılara ihtiyacım var. Uzun zamandan beri tanıyorum sizi. Prensese olan bağlılığınızı da biliyorum. Bu denli sadık ve yakın dost olabilen bir kadının çocuklar için iyi ve faydalı bir eğitmen olacağı inancındayım...

Petitskaya önüne bakarak,

— Çok yüceltiyorsunuz beni Baron Minger! –dedi.

— Hayır, söylediklerim gerçek. Size okulumun müdireliğini teklif etmek cesaretini buluyorum kendimde. Müdire

lojmanı gayet konforlu. Isıtma ve aydınlatması güzel. Eğer isterseniz ücretsiz olarak öğrencilerin yemeğinden de yiyebilirsiniz. Bunlardan başka bin iki yüz ruble de yıllık!

Petitskaya başını iyice önüne eğdi.

— Ah, çok bu...

Sevinci sonsuzdu. Özgürlüğe kavuşmak erişilmez bir mutluluk gibi geliyordu ona.

— Kabul ediyorsunuz değil mi?..

— Elbette!.. Ama prensesi nasıl bırakacağım? Yalnız başına çok sıkılacak!..

— Ebediyen yalnız kalacak değil ya, evlenir herhâlde.

— Öyle ya, evlenmeli. Kendisi için de, onunla evlenecek erkek için de ne iyi olurdu bu!..

Baron bir an düşündü, birden başını kaldırarak,

— Benden ve ona olan duygularımdan hiç söz ettiği oldu mu size?.. —diye sordu.

— Etmedi, ama ona tutkun olduğunuzu biliyorum.

— Evet... Genç kızken kendisine deli gibi âşıktım. Yıllar sonra burada tekrar karşılaşınca bu duygu yine sardı beni. Ama iki kez reddetti aşkımı. Artık yapacağım bir şey kalmamıştı. Ne olursa olsun diyerek Anna Yuryevna'yla evlendim... Gerisini de biliyorsunuz artık. Şimdi yine tüm varlığımla prensese aidim.

— Anlıyorum!..

Omuzlarını kaldırarak devam etti baron,

— Ret cevabı almaktansa bir daha harekete geçmemeyi uygun buluyorum şimdi. Toplum içindeki yerim de gururumla oynatmaya uygun değil artık.

— Ret cevabı alacağınızı nereden biliyorsunuz?

— Birçok sebebi var. Prensesin Miklakov'la olan garip ilişkisi geliyor başta.

Baronun ağzından sözü kaptı Petitskaya,

— Size Tanrı'nın adıyla yemin ederim ki bir şey yoktu aralarında!..

— Olabilir!.. Sonra kocasının ölümüne hâlâ üzüldüğünü sanıyorum...

— Bunu da merak etmeyin! Biz kadınlar bir gözümüzle ağlar, ötekiyle gülebiliriz.

— Doğru mu?.. Ama yine de duygularımı ona hatırlatmaya cesaretim yok.

— Benim hatırlatmamı ister misiniz?..

Baronun gözleri parladı birden,

— Lütfen!..

Belki de Petitskaya'ya okulun müdireliğini sırf onu kendi tarafına çekmek için önermişti.

— İlk fırsatta konuşacağım onunla.

Baron iyice heyecanlanmıştı,

— Çok memnun olurum! –dedi.– Çok! Müdireliği kabul ettiniz değil mi?..

— Evet.

Baron okulun yeni şekliyle açılış törenini bir pazar günü yaptı. Petitskaya'nın da yardımıyla prensesi matem elbisesini çıkarıp törene hiç olmazsa kurşuni bir kıyafetle katılmaya razı edebilmişti. Prensin ölümü üzerine Petitskaya da matemdeydi. Tören günü ilk kez siyahları çıkarıp müdire üniformasını giymişti... Saat on ikide hep birlikte okula gittiler.

Baron şeref yerine prensesi oturtmuştu. Petitskaya ise okul personeline ayrılan yerde, baronun sağ yanında oturuyordu... Baron mümkün olan her yeri altın işlemelerle süslü bir resmî kıyafet giymişti. Stanislav kordonu ve nişanını takmayı da ihmal etmemişti kuşkusuz. Resmî kıyafet içinde gayet çekici duruyordu, önce kızlar kulak tırmalayıcı sesleriyle ders yılına giriş duasını okudular. Sonra din öğretmeni, bizim de gayet iyi tanıdığımız Peder İoann "sevap ve sevap kazanma yolları" üzerine yarı dinsel, yarı dünyasal bir konuşma yaptı. Nihayet söylevini okumak üzere baron kalktı.

Herkes dikkat kesilmişti. Çevresinde olduğundan daha zeki kabul edilirdi çoğunlukla. Eğitim ve öğretimin insan-

lığın en önemli sorunu olduğunu, insanlık tarihinin tek temel ve dayanağının bunların ikisi olduğunu söylemekle başladı... Karakteri gereği böyle "temel, dayanak, esas" gibi kelimeleri pek sevdiğini okuyucularım anlamıştır sanırım... Kadın eğitiminin erkek eğitiminden daha önemli olduğunu, zira onun çocuğun ilk eğitici ve terbiyecisi olduğunu, tüm fizyologların çocukların, özellikle erkek çocukların annelerinin ahlaki özelliklerini benimsedikleri tezini savunduklarını, dolayısıyla topluma iyi insan yetiştirmede ilk basamağın kadın olduğunu uzun uzun anlattı.

Konuşmasının son cümlesini her iyi hatip gibi sesini yükselterek söylediği hâlde kopan alkış tufanının arasında yine de son sözleri duyulamamıştı. Okulu hakkında şimdilik onun ileride toplumun ilgisini çekebilecek bir kurumun toprağa atılan ilk tohumu olduğunu söylemişti. Kendisini de yanında fedakâr, iyi yürekli, saygıdeğer arkadaşlarıyla bu tohumu toprağa atmak için tarlaya çıkan çiftçiye benzetmişti... Bu fedakâr arkadaşlar arasında Petitskaya'yı özel olarak işaret etmişti... Onun fazilet yıldızı olarak öğrencilerin genç gözleri önünde daima parlayacağını görkemli sözlerle belirtti. Bu sözleri üzerine salondaki iki adam suratlarını buruşturmuşlardı: Ön sırada oturan Elpidifor Martınıç, Nikola Ogloblin'le değiştirdiği şapkasını hatırlamıştı. Ötekiyse Nikola Ogloblin'di... İkisi de Petitskaya'nın bir fazilet yıldızı olamayacağı kanısındaydılar.

Baronun bu şımartıcı sözlerini başı önde, titrek sesle saygıdeğer amirinin bu güvenini hak etmek için var gücüyle çalışacağını söyleyerek cevapladı Petitskaya. Sonra orkestra, "Tanrım çarı koru" şarkısını çaldı ve tören bitti. Serbest bırakılan kız öğrenciler büyük bir gürültüyle yemekhaneye koştular, orada özel olarak hazırlanmış bir öğle yemeği bekliyordu onları...

Davetliler biraz yorgun ve bitkin de olsa yüzlerinde gurur ifadesiyle dağılmaya başladılar... Baron okulda kaldı, şap-

kasını elinde durmadan çevirerek bina amirine uzun uzun emirler verdi... Aslında o güzel üniformasının içinde biraz daha fazla kalabilmek için yapıyordu bunu... Petitskaya şimdilik prensesin evine gitti. Eve döndüklerinde üstlerindeki süslü kıyafetleri değiştirdikten sonra oldukça içten bir konuşma başladı aralarında. Prenses üzgün bir sesle sordu arkadaşına,

— Yarın okula taşınacaksınız ha?..

— Evet...

Elleriyle yüzünü kapadı,

— Bu kocaman evde yalnız başıma nasıl kalacağım? Düşündükçe çıldıracak gibi oluyorum!..

— Evlenmelisiniz siz de artık.

Prenses mavi gözlerini hayretle açtı,

— Ben mi?..

Bu cevap biraz ürkütmüştü Petitskaya'yı.

— Evet siz... –dedi.

— Başımdan geçen bu korkunç serüvenlerden sonra kim evlenir benimle?..

Petitskaya,

— Ha-ha-ha-ha!.. –diye kahkahayla güldü.– Ne de korkunç serüvenler ya!..

— Korkunç elbette!

Yeni müdire yapmacık bir sertlikle,

— Kesin böyle konuşmayı prenses! –dedi.– Kimse suçlu bulamaz sizi! Herkes hayran size üstelik. Örneğin size evlenme teklifi yapmaya can atan birisini tanıyorum!..

Prensesin yüzü kızardı, ama bir şey söylemedi.

— Onun kim olduğunu öğrenmek istemiyor musunuz?

— İstemiyorum. Böyle bir insanın var olmadığını çok iyi biliyorum çünkü!

— Yanılıyorsunuz, var!.. Baron!

Prensesin yüzü daha da kızardı,

— Saçma!..

— Niçin saçma? Niçin?..

— Çünkü!.. –dedi prenses, (Bu cevabı verirken çok sıkılıyordu.)– sanıyorum benimle evlenmek istemek şöyle dursun, nefret bile ediyor!..

Petitskaya prensesin son sözleriyle ne demek istediğini gayet iyi anlamıştı.

— Önceki hareketlerinizden ötürü demek istiyorsunuz, öyle mi?.. Ama bağışladı sizi, hatta takdir bile ediyor. Bence bu teklifi reddetmek sadece akılsızlık değil, haksızlık da olur!..

Arkadaşının bu sözlerine değişik bir bakışla cevap verdi prenses.

— Haksızlık tabii!.. –diye devam etti Petitskaya.– Bir buçuk yıldan beri pek iyi bir amca, amca da ne demek... baba gibi ilgileniyor sizinle!..

Duygulanmış, yüzü kıpkırmızı olmuştu konuşurken... Sesini biraz daha yükselterek devam etti,

— Size söylememiştim. Avrupa'dan dönerken pasaport, bilet, aktarma, eşyalarımızın nakli işleriyle hep o ilgilenmişti. Ayrıca kocanız öldüğünde az mı yakınlık gösterdi size!.. Bütün bunları değerlendirmelisiniz, evet prenses! Kadınlara bu denli bağlı erkeklere az rastlanır.

Prenses hep dinliyordu. Her ne kadar ruhunun derinliklerinde arkadaşına hak veriyorduysa da soğuk bir sesle,

— Hak ettiği değeri veriyorum kendisine! –dedi.

Petitskaya,

— Yalnız sözle olmaz bu!.. –diye haykırdı.– Şimdi gelip evlenme teklif etse reddedersiniz. Belki de toplumdaki yerini düşünerek gururuyla üçüncü kez oynamanızı istemiyordur.

Prenses sonunda baklayı ağzından çıkardı,

— Artık yapmam böyle bir şey!..

— Ne cevap verirsiniz?.. –diye üstelemeye başladı Petitskaya.

Genç kadın hafifçe gülümsedi,

— Bilmiyorum!..

— Ben biliyorum ama!..

Prensesin barondan pek hoşlanmasa bile onun evlenme teklifini seve seve kabul edeceğinden emindi artık... Çünkü bulunmaz bir kısmetti onun için. Bu konuda daha çok konuşmayı gereksiz buluyordu. Baronu görünce ilk işi hiç çekinmeden gidip prensese evlenme teklif etmesini söylemek oldu.

Petitskaya'nın söylediğini yaptı baron. Bir gün prensese gidip oldukça resmî bir tavırla evlenme teklifinde bulundu. Tabii prenses önce çok şaşırdı. Sonra o da resmî bir tavırla düşünmek için süre istedi. Baron seve seve kabul etti bunu.

Bu düşünme süresinde prenses kocasının Moskova'daki akrabalarını tek tek dolaşıp baronun teklifini bildirdi, bu evlenmeye bir itirazları olup olmadığını sordu... Hiç kimsenin itirazı olmamıştı. Aralık ayının 19'unda prensesten "evet" cevabını aldı baron. Ocak ayının ortalarında düğünleri oldu... Prensin Moskova'daki tanınmış akrabalarının hepsi düğüne geldi. Hemen ertesi gün yeni evliler bu akrabaları teker teker ziyaret ettiler... İki gün sonra baron kendi akrabalarıyla tanıştırmak için karısını alıp Petersburg'a götürdü.

Baron bu evlilik için gösterdiği çabalara karşılık Petitskaya'nın yıllığına da üç yüz ruble zam yaptı. Dul kadın artık yaşantısından şikâyetçi değildi... Açılmış, gençleşmiş, güzelleşmişti... Öyle ki genç bir üniversite öğrencisinin akşamları onu ziyaret etmesini bile sağlayabilmişti...

* * *

Bu arada Yelena ne yapıyordu?.. Nasıl yaşıyordu?.. Prensin hayatına son verdiği haberini nasıl karşılamıştı?.. İşte size hikâyemin cevaplandırmam gereken son soruları...

İntihar haberini Elpidifor Martınıç iletmişti ona... Prensin kendisini öldürmesinin tek sebebinin o olduğunu söylemeyi de ihmal etmemişti kuşkusuz.

Bu haber çok sarstı Yelena'yı... Soğukkanlılığını kaybetmemek için büyük çaba harcayarak oldukça ilgisiz bir sesle,

— Yalan!.. –dedi.

— Hayır, doğru söylüyorum.

Doktor kadınların bir erkeğin kendileri için intihar ettiğini duymaktan hoşlanacaklarını sanıyordu: Bu yaşlı kurt bir yolunu bulmuş, Ogloblinlerin evine de girmeyi başarmıştı... Aranan bir adamdı orada şimdi.

Bu konuda başka bir şey konuşmadılar Yelena'yla... Onun yanında pek heyecanlanmamış bir hâli vardı genç Yelena'nın... Ama doktor gidip de yalnız kalınca yüzü umutsuz bir ifadeyle kaplandı. Öfkesi prensin hayalini gözlerinden sürekli uzaklaştırmıştı. Ama ne kadar da canlıydı bu hayal şimdi... Prensin onu, onun da prensi ne kadar çok sevdiğini çok iyi anlıyordu şu anda. Lermontov'un "iblis" dediği, hiçbir zaman pişmanlık duymayan ve hiçbir şeyden ders almayan yaratıklardan olan Yelena bu olay karşısında ne ağladı ne de sızlandı... Duygularını içinde gizledi. Ruhen ne kadar dayandıysa da bedeni bu acılara dayanamadı, hastalandı... Yaklaşık olarak altı ay yattı. Yataktan kalkar kalkmaz oğluyla Avrupa'ya gitti... Biraz iyileşmiş döndü oradan... Artık yalnız oğlunun yetiştirilmesine vermişti kendini. Yanından hiç ayırmıyordu onu. Onunla konuşuyor, bir şeyler öğretmeye çabalıyordu... Bir de Avrupa'da edindiği birkaç dostuna mektup yazıyordu, o kadar.

Bir sabah yine oğluyla oturuyordu, onun öğretileni kavrayış yeteneğinden heyecanlanmış, oğlunu ağzından, yanaklarından, gözlerinden öpüyordu ki uşak gelip Miklakov'un görüşmek istediğini bildirdi.

Sevinçli bir sesle,

— Gelsin! –diye haykırdı Yelena.– Ah, çok sevindim buna!

Uşak konuğu çağırmaya gitti.

Yelena Miklakov'u karşılarken şakayla,

— Nedense her sefer yeni ay gibi çıkageliyorsunuz!.. –dedi.

Miklakov da şakacı bir tavırla cevap verdi,

— Ben de her seferinde değişik bir şekilde buluyorum sizi!..

Sonra oturup dikkatli dikkatli Yelena'nın yüzüne bakmaya başladı.

Onun genç yüzünde ne kadar çok ızdırap çizgisinin olduğunu fark etmemek için fazla dikkatli bakmaya gerek yoktu. İçi burkuldu. Çok değişik bir sesle,

— Evleneli çok oluyor mu?.. –diye sordu.

— Sanırım daha çok neden evlendiğimi sormak istiyorsunuz?..

— Evet.

— Açlıktan ölmemek için... önümde iki yol vardı, ya oğlumla açlıktan ölecektik ya da Nikola'yla evlenecektim... İkincisini seçtim.

Miklakov,

— Hayatın insanlarla alayı!.. Çok kötü bir alay bu!.. – diye haykırdı.– İşte size güçlü insan iradesi! Hepimiz, elleri, ayakları ihtiyaç zincirine vurulmuş kahramanlarız gerçekte!

Bu konuşma ağır geliyordu Yelena'ya. Miklakov'un sözünü kesti,

— Doğru!.. Siz nerelerdeydiniz bakalım?..

— Küçük Rusya, Odessa, Kırım, Kafkasya... dolaşıp durdum.

— Hoşunuza gitti mi oralar?..

— Çok! Küçük Rusya'da doğa çok güzel, ama o vahşi bozkır yok mu! Kiev Kievlilerle Polonyalıların birlikte yaşadığı bir şehir. Avrupa şehirlerini andıran Odessa gerçekte Yahudi ve Rusların yurdu... Kırım ve Kafkasya'da da doğa çok güzel. Ama ya halkı... Uzun burunları, anlamsız siyah gözleri ve her şeyleriyle Doğulu... Ne korkunç bir şey bu!.. Umutsuzluğa düşüyor insan... Öyle ki insan düşüncesine değer veren herkesin yalnız Petersburg ve Moskova'da yaşayabileceği inancındayım şimdi.

— Demokrasi ve devrim hareketleri yok mu oralarda?

— Neden bahsediyorsunuz? –diye haykırdı Miklakov.– Tam da devrim hareketleriyle uğraşacak insanları buldunuz yani!.. Bir kapik daha fazla kazanmak için birbirlerini yiyorlar. Sarhoşken biraz saçmalıyorlar, o kadar.

Yelena düşünceli,

— Çok garip!.. –dedi.– Bense çok değişik şeyler bekliyordum.

Miklakov alaycı bir sesle,

— Bekleyin siz! –diye karşılık verdi.

— Artık Moskova'da yerleşmek niyetinde misiniz?

— Evet. Hiç olmazsa bana yakın birkaç şey var burada... Gelince duydum, prens intihar etmiş. Oysa gelirken niyetim eski dostluğumuzu tekrar kurmaktı.

— Evet, intihar etti.

Yelena'nın yüzü birden kızarmıştı. Gülümseyerek ekledi,

— Benim aşkımdan intihar etmiş diyorlar.

— Öyle.

Yelena acı acı gülümsedi,

— Saçma bunlar... Aklını kaçırdığı için yaptı bunu.

— Doğru! –diye sözünü kesti Miklakov.– Önce aşkınızdan aklını kaçırdı. Sonra aklını kaçırdığı için intihar etti!

Yelena'nın yüzü gittikçe kızarıyordu.

— Bu daha da mantıksız bir düşünce! –dedi.– Bir zamanlar siz de aşktan aklınızı kaçırmıştınız. Sevgiliniz mi suçlusuydu bunun?

— Ben aşktan değil, sarhoşluktan ve incinen gururumdan aklımı kaçırmıştım.

— Bakın bu biraz daha mantığa uygun işte. Prensesin baronla evlendiğini ve şimdi ikisinin de son derece mutlu olduklarını da duydunuz mu?

— Bundan daha olağan ne olabilir! –dedi Miklakov, yüzü de kızarmıştı.– Çoğunlukla böyledir hayat. Onun akıntısına kendisini bırakanlar bir gün mutlu ve aydınlık sahillere çıkarlar.

— Bunda mutluluk göremiyorum ben... mutluluk nedir sizce?

— Rahatlık ve huzur. Sonsuza dek mücadele ve girdapta bulunmak mutluluk değildir. Ardı arkası kesilmeyen dalgalarla istediğiniz kadar boğuşun, yenemezsiniz onları. Ya yenilip suyun dibini boylarsınız ya da çıplak bir kayanın üstüne fırlatıp atar sizi dalgalar. Artık tekrar kalkıp mücadeleye devam edecek dermanınız da kalmamıştır. Ben de böyle kayanın üzerine fırlatılmış bir insanım şimdi.

— Hayır, ben daha yüzebilirim ve yüzeceğim, –diye haykırdı Yelena.

— Nereye yüzeceksiniz? Söyler misiniz lütfen?..

— Size söylemem bunu. Her şeyi şüphe zehrinize buladığınız gibi onu da zehirlersiniz sonra.

— Gerçeğin kaynağıdır şüphe, örneğin ikimiz de Jukviç'in sözlerine bakarak iyi bir insan olduğunu sanmıştık. Ama bir sahtekâr olduğu çıktı ortaya.

Yelena şaşırmıştı.

— Bana oynadığı oyunu duydunuz mu? –diye sordu.

— Size mi?.. Duymadım. Ne yaptı?

Jukviç'le aralarında olup biteni büyük bir açık yüreklilikle anlattı Yelena.

— Şansınıza şükredin ki başka çoraplar örmedi başınıza.

— Başka ne yapabilirdi ki?

— Bundan daha temiz bir iş de Odessa'da çevirmeye kalkıştı. Genç bir arkadaşıyla geldi oraya, önceleri biraz paralıydılar. Oyun salonlarında kumar oynamakla zaman geçiriyorlardı. Sonunda paralar suyunu çekince sahte para basmaya kalkışmışlar. Yakalanınca da hapsi boyladılar tabii. Hâlâ içerideler...

— Peki söylesenize, gerçekten Polonyalı mıydı?

— Polonyalı bile değilmiş meğer. Dönme Yahudinin biriymiş..

— Kırk sekiz yılında niçin idama mahkûm edilmiş öyleyse?

Miklakov'un gözleri hayretle fal taşı gibi açıldı,

— İdama mı? –diye haykırdı.

— Evet, ölümden tesadüfen kurtulmuş. Boynundaki yara izini gösterdi...

Miklakov kahkahayla gülmeye başladı. Bir kez daha haykırdı,

— Ne namussuz herifmiş! Boynunda gerçekten de bir yara varsa mutlaka meyhanenin birinde kafasına yediği votka şişesinden kalmadır. Darağacından kurtulan kimse duymadım şimdiye kadar. Sizi kendine biraz daha bağlamak için uydurmuş olacak bunu.

— Bu konularda da yalan söyleyebilir mi insanlar?

— İnsanların yalan söyleyemeyeceği konu yoktur.

Yelena'yla Miklakov'un bu konuşması Nikola'nın içeri girmesiyle kesildi.

İki eliyle Miklakov'un elini sıkarak,

— Ah, Tanrım... Gelişinize çok sevindim! –diye haykırdı.

Sonra devam etti,

— Barones Minger'in yanından geliyorum.

Barones Minger'le Miklakov'un arasındaki bir zamanların ilişkisini unutmuşa benziyordu.

— Bir oğlu oldu, –dedi.

Yelena gülümsedi,

— Yaa!

— Evet, baron çok heyecanlı. "Çok mutluyum," diyor. "Baron Mingerler soyu benimle tükenmeyecek artık."

Yelena Nikola'nın sözünü kesti,

— Bu kadar sevinecek bir şey yok bunda!

Miklakov,

— Var, var... Voltaire'in sözlerini hatırlarsınız sanırım: "Almanların tek eksikliği çok fazla olmalarıdır," der.

— Gerçekten de öyle, –dedi Yelena.

Miklakov bir süre daha oturdu. Giderken,

— Yakında yine uğrarım, –dedi.

— Bekleyeceğiz, –dedi Yelena.

Nikola arkasından seslendi,

— Lütfen sık sık gelin.

Bir hafta sonra yine uğradı Miklakov... Ama Yelena oda hizmetçisini gönderip böğrünün çok ağrıdığını, sülük koydukları için onunla görüşmesinin imkânsız olduğunu bildirdi. Miklakov bir hafta sonra tekrar geldi. Bu defa üzgün bir yüz ifadesiyle Nikola karşıladı. Karısının ağır hasta olduğunu, yanına kimseyi sokmadıklarını, kimseyle konuşmasına izin vermediklerini söyledi.

Miklakov evine son derece üzgün döndü. Birkaç gün sonra da Nikola Ogloblin'in sevgili karısı Yelena Nikolayevna Ogloblina'nın öldüğünü büyük bir üzüntüyle dost ve akrabalarına duyurduğu gazete ilanını okudu.

Miklakov elindeki gazeteyi bir yana atıp gözlerinde biriken yaşları silerken,

— Çok mücadele etti, ama sonunda yenildi, –diye mırıldandı.

Ömründe hiç cenazeye gitmediği hâlde Yelena'nın cenazesine gitti ve mezarlığa kadar tabutunun arkasından yürüdü.

Yetmiş yaşına rağmen tabutun arkasından yürüyen Elpidifor Martınıç bir ara yanına yaklaştı.

— Siz mi tedavi ediyordunuz onu? –diye sordu Miklakov.

— Ben ve bir sürü doktor daha...

— Neydi hastalığı?

— Tüberküloz... Daha genç kızken yakalanmış, ama geçmiş, iki yıl önce tekrar hastalanmıştı. Bu sonbaharda da iyice ilerledi...

Elpidifor Martınıç bir an sustuktan sonra,

— İyi ki öldü, –diye ekledi.

— Neden?

— Çünkü... –Miklakov'un kulağına eğilerek devam etti,– öldüğü gün tevkif etmeye gelmişlerdi. Avrupa'daki bazı devrimcilerle mektuplaşıyormuş.

— Yaa?

Genç kadının ömrünün sonuna dek idealine bağlı kaldığını duymak Miklakov'un hoşuna gitmişti sanki... Yarı gülümseyerek,

— Ölmeden önce günah çıkarttı mı? –diye sordu.

Doktor işaret parmağını havaya kaldırarak herkesin duyacağı kadar yüksek sesle,

— Hayır!.. Hayır! –diye haykırdı.– Voltaire bile çıkartmıştı, ama bu hanım çıkartmadı.

Biraz da doktoru kızdırmak isteğiyle sözünü kesti Miklakov,

— Demek büyüklerin omuzlarına çıkan küçükler, onlardan daha ileriyi görüyorlar!..

— Böyle görmenin içine tüküreyim. Şahin sanki mübarek. Ölürken bakalım böyle konuşabilecek misiniz?..

— Bu iğrenç şeylerden öyle korkuyorum ki emredilen her şeyi yapacağım.

Elpidifor Martınıç nasihat veriyormuş gibi sesini alçaltarak,

— Bunu korkuyla değil, imanla yapmalısınız, –dedi.

— Yelena'nın çocuğu ne olacak?

Doktor öksürdü,

— Yine bir şeyler düşünmüş olacak ki oğlunun İsviçre'de tanıdığı bir filozofun yanına gönderilip öğrenimini orada tamamlamasını vasiyet etti. Tabii dinleyen olmayacak bunu. Nikola Ogloblin evlat edinip askerî okula vermeyi düşünüyor çocuğu.

Başını öne eğmiş, yüzünde son derece üzgün bir ifadeyle dinliyordu Miklakov. Cenaze töreninden sonra Nikola yemeğe gelmesi için çok yalvardı, ama Miklakov kabul etmedi... Moskova Meyhanesi'ne gidip Yelena ve acı sonunun içini yakan anılarının etkisiyle kendini kaybedinceye dek içti.

Tanıdığı kadınlar arasında düşündüğü ve hissettiği gibi konuşup davranan tek kadındı Yelena...